

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

ANONİM ORTAKLIKLARDA PAY REHNİ

Ruhsar Sevim KÜÇÜKGÖZ EMNİYETLİ
2502100410

TEZ DANIŞMANI
PROF.DR. Emrehan İNAL

İSTANBUL - 2024

ÖZ

ANONİM ORTAKLIKLARDA PAY REHNİ

RUHSAR SEVİM KÜÇÜKGÖZ EMNİYETLİ

Anonim ortaklığın esas veya kayıtlı sermayesinin en küçük parçasını oluşturan ve sahibine pay sahipliği statüsü ile haklar sağlayan ve borçlar yükleyen anonim ortaklık payı üzerinde pay sahibi tarafından üçüncü kişiler lehine rehin hakkı kurulabilir.

Pay ortaklığın tescili ile kendiliğinden doğduğu andan itibaren rehin hakkına konu olabilirken, söz konusu rehnin hukuki niteliği, kurulabilmesi için gereken tasarruf işlemleri, kapsamı, pay sahibinin malvarlığı ve yönetim haklarına etkisi ve sonuçları, payın çıplak pay veya TTK’da öngörülen unsurları içeren kıymetli evrak niteliğinde bir pay senedine bağlanmış pay veyahut kaydileştirilerek MKK nezdindeki elektronik ortamda tutulan kaydi pay olmasına göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bu farklılar, özünde çıplak payın hak niteliğinin, nama veya hamiline yazılı pay senedinin kıymetli evrak niteliğinin ve kaydileştirilmiş payın ise elektronik ortamda tutulan kaydi bir değer niteliğinin diğer özelliklerine göre öne çıkmasının sonucu olarak ortaya çıkar.

Pay üzerinde rehin alan lehine kurulmuş olan rehin, rehin alana payı paraya çevirmeyle sınırlı bir yetki vermekte olduğundan, rehin alanın payı kullanma ve yararlanmasa söz konusu olmayacaktır. Öte yandan pay sahibinin paya bağlı olarak elde ettiği malvarlığı haklarının bir kısmı payın kullanımı veya paydan yararlanılması niteliğinde değil, payın özüne ilişkin haklardır. Hakkın özüne ilişkin olan söz konusu malvarlığı değerlerinin de payın kendisi ile birlikte taraflarca ayrıca ve açıkça mutabık kalınmamış dahi olsa kendiliğinden rehnin kapsamında kabul edilmesi gerekir.

Anonim ortaklığın sermaye ve kurumsal yapısında gerçekleşen sermaye artırım, sermaye azaltım, birleşme, bölünme ve tür değişikliği gibi payı ve dolayısıyla pay sahiplerinin ortaklıktaki haklarını etkileyen değişiklikler, pay üzerinde rehin hakkına sahip olan rehin alacaklının da rehin hakkını ve rehin ile elde etmeyi beklediği menfaatlerini etkilemektedir.

Bu çalışmada, rehnin konusu olan pay ve pay üzerindeki rehnin hukuki niteliği, kurulması, kapsamı, hüküm ve sonuçları doktrindeki görüşler çerçevesinde incelenmiş, eşya hukuku ve ortaklıklar hukuku bağlamında uygulamada ortaya çıkan ve çıkabilecek sorunlar ortaya konulmuş ve bunlara *de lege lata* ve *de lege ferenda* zm nerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anonim ortaklıklarda pay rehni, pay rehni, çıplak pay rehni, pay senetlerinin rehni, kaydi pay rehni

ABSTRACT
SHARE PLEDGE IN JOINT STOCK COMPANIES
RUHSAR SEVİM KÜÇÜKGÖZ EMNİYETLİ

The pledge may be established by the shareholder in favor of third parties on the share of a joint stock company, which constitutes the smallest part of the principal or registered capital of the joint stock company and which grants the shareholder rights and imposes obligations as a shareholder.

While the share may be subject to the right of pledge from the moment it arises automatically with the registration of the company, the legal nature of such pledge, the disposals required for its establishment, its scope, its effects and consequences on the shareholder's assets and management rights vary significantly depending on whether the share is an uncertified share or a share attached to a share certificate in the nature of a security containing the elements stipulated in the TCC, or a dematerialized share kept electronically by the CRA. These differences essentially arise as a result of the fact that the characteristics of an uncertified share as a right, the characteristics of a registered or bearer share certificate as a security, and the characteristics of a dematerialized share as a dematerialized value kept electronically prevail over other characteristics.

The pledgee will not be able to utilize and benefit from the share, since the pledge established on the share in favor of the pledgee grants the pledgee a limited power to liquidate the share. However, some of the rights to assets obtained by the shareholder in connection with the share are not in the nature of utilizing or benefiting from the share, but are the rights related to the essence of the share. Such assets, which are related to the essence of the right, should be automatically considered within the scope of the pledge together with the share itself, even if not agreed upon separately and explicitly by the parties.

Changes to the capital and corporate structure of a joint stock company, such as capital increases, capital decreases, mergers, demergers and changes of type, which affect the shares and thus the rights of the shareholders, also affect the right of pledge

of the pledgee, who has the right of pledge on the share, and the interests which the pledgee expects to acquire through the pledge.

This study theoretically examines the legal nature, establishment, scope, provisions and consequences of the shares subject to the pledge and the pledge over the shares in accordance with the opinions in the doctrine, sets forth the problems that have arisen and may arise in practice in the context of property law and corporations law, and presents *de lege lata* and *de lege ferenda* solutions to such problems.

Keywords: Share pledge in joint stock companies, pledge of shares, pledge of uncertified shares, pledge of share certificates, pledge of dematerialized shares

ÖNSÖZ

“Anonim Ortaklıklarda Pay Rehni” adlı bu çalışma, alacakların güvence altına alınması amacıyla anonim ortaklıkların payları üzerinde kurulan rehin hakkının tüm yönlerine ilişkin bir banka avukatı olarak uzun süredir devam ettirdiğim meslek hayatımda karşılaştığım soru ve sorunlara teorik olarak çözüm getirilememiş veya getirilmiş olan çözümlerin uygulamadaki ihtiyaçları karşılayamadığına yönündeki gözlemlerim sonucunda ortaya konulmuştur. Söz konusu soru ve sorunlara hem Türk Medeni Hukuku ve Ortaklıklar Hukuku’nun pozitif düzenlemeleri ve temel prensiplerine uygun hem de tarafların rehin ilişkisine girerken haklı olarak edindikleri beklenti ve menfaatlerinin hakkaniyet çerçevesindeki haklarının korunması ve hukuki güvenilirliğin devam ettirilmesi amaçlanarak çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Fikirselsel olarak uzun yıllar önce ortaya çıkmış olmakla birlikte insanüstü denilebilecek kadar yoğun meslek hayatım ve çeşitli özel sebeplerle kesintiye uğrayan bu yorucu sürece başlarken bana sonsuz destek ve kendisini kaybettikten sonra da hatırasıyla ilham veren Rahmetli Babam Hâkim Mahmut Küçükğöz’e sevgi ve şükran duygularım sınırsızdır.

Ruhsar Sevim KÜÇÜKGÖZ EMNİYETLİ

İSTANBUL, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANONİM ORTAKLIKTA PAY KAVRAMI

1.1. Sermayenin Bir Parçası Olarak Pay	7
1.1.1. Esas Sermaye Sistemine Tabi Ortaklıklarda Pay	8
1.1.2. Kayıtlı Sermaye Sistemine Tabi Ortaklıklarda Pay	11
1.1.3. Değişken Sermayeli Ortaklıklarda Pay	14
1.2. Hakların ve Borçların Kaynağı Olarak Pay (Pay Sahipliği Statüsü)	18
1.2.1. Pay Sahipliği Statüsü	18
1.2.2. Payın Sahibine Sağladığı Haklar	21
1.2.2.1. Malvarlığına İlişkin Haklar	22
1.2.2.1.1. Kâr Payı Alma Hakkı	23
1.2.2.1.2. Hazırlık Dönemi Faizi Alma Hakkı	27
1.2.2.1.3. Tasfiye Payı Alma Hakkı	29
1.2.2.1.4. Pay Almaya İlişkin Haklar	33
1.2.2.2. Yönetime İlişkin Haklar	38
1.2.2.2.1. Katılma ve Toplantıya Çağırma Hakkı	38
1.2.2.2.2. Oy Hakkı	46
1.2.2.2.3. Bilgi Alma, İnceleme ve Özel Denetim İsteme Hakkı	52
1.2.3. Payın Sahibine Yüklendiği Borçlar	61
1.3. Pay Senedi Olarak Pay	66
1.3.1. Pay Senedine Bağlanmış Paylar	68
1.3.1.1. Pay Senedinin Hukuki Niteliği	76
1.3.1.1.1. Genel Olarak	76
1.3.1.1.2. Pay Senedinin Kıymetli Evrak Niteliği	76
1.3.1.1.3. Pay Senedinin Sebebe Bağlı (İlli) Kıymetli Evrak	

Niteliği	77
1.3.1.1.4. Pay Senedinin Menkul Kıymet Niteliği	78
1.3.1.1.5. Pay Senedinin Açıklayıcı İşlevi	79
1.3.1.1.6. Nama Yazılı, Emre Yazılı ve Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak Niteliği	80
1.3.1.1.7. Asıl (Ana) Senet Niteliği	81
1.3.1.2. Pay Senetlerinin Şekil Şartları	81
1.3.1.3. Pay Senedi Bastırılması	82
1.3.1.3.1. Genel Olarak	82
1.3.1.3.2. Nama Yazılı Pay Senedi Bastırılması	85
1.3.1.3.3. Hamiline Yazılı Pay Senedi Bastırılması	86
1.3.1.3.4. İlmühaber Bastırılması	89
1.3.1.4. Pay Senedi Türleri ve Hukuki Nitelikleri	91
1.3.1.4.1. Genel Olarak	91
1.3.1.4.2. Hamiline Yazılı Pay Senetleri	91
1.3.1.4.2.1. 7262 sayılı Kanun'un Yürürlüğe Girmesi Öncesinde	91
1.3.1.4.2.2. 7262 sayılı Kanun'un Yürürlüğe Girmesi Sonrasında	93
1.3.1.4.3. Nama Yazılı Pay Senetleri	95
1.3.1.4.3.1. Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri	98
1.3.1.4.3.2. Gerçek (Rekta) Nama Yazılı Pay Senetleri	100
1.3.1.4.4. İlmühaberler	101
1.3.1.4.5. Kupon ve Talonlar	102
1.3.2. Pay Senedine Bağlanmamış Paylar	104
1.3.2.1. Çıplak (Kaydileştirilmemiş) Paylar	104
1.3.2.2. Kaydileştirilmiş (Kaydi) Paylar	106
1.3.2.2.1. Genel Olarak	106
1.3.2.2.2. Payın Kaydileştirilmesi	107
1.3.2.2.3. Kaydi Payın Hukuki Niteliği	110

İKİNCİ BÖLÜM	
ANONİM ORTAKLIK PAYI ÜZERİNDE	
REHİN HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE KURULMASI	
2.1. Anonim Ortaklık Payı Üzerindeki Rehnin Hukuki Niteliği	114
2.1.1. Çıplak Pay Üzerindeki Rehnin Hukuki Niteliği	114
2.1.1.1. Hak Rehni Niteliği	114
2.1.1.1.1. Alacak Hakkı Rehni Görüşü (TMK m. 955/f.1)	118
2.1.1.1.2. Diğer Hakların Rehni Görüşü (TMK m. 955/f.3)	121
2.1.1.1.3. Değerlendirme	123
2.1.2. Kaydi Pay Üzerindeki Rehnin Hukuki Niteliği	126
2.1.2.1. Genel Olarak Kaydi Paylar Üzerinde Rehin Hakkı	126
2.1.2.2. Uluslararası Düzenlemelerde	127
2.1.2.2.1. Hague Konvansiyonu	127
2.1.2.2.2. Avrupa Birliği Finansal Teminat Düzenlemeleri Direktifi	128
2.1.2.2.3. Unidroit (Cenevre) Konvansiyonu	132
2.1.2.3. Türk Hukukunda	135
2.1.2.3.1. SerPK m. 47/f.3	135
2.1.2.3.2. SerPK m. 47/f.2	136
2.1.2.3.2.1. Lex Commissoria Yasağı	136
2.1.2.3.2.2. SerPK m. 47/f.2 ile Lex Commissoria Yasağı Arasındaki İlişki	138
2.1.2.3.2.3. Değerlendirme	139
2.1.3. Senede Bağlanmış Pay Üzerindeki Rehnin Hukuki Niteliği	139
2.1.3.1. Genel Olarak	139
2.1.3.1.1. Teslime Bağlı Taşınır Rehni Görüşü	142
2.1.3.1.2. Hak Rehni Görüşü	143
2.1.3.2. Değerlendirme	144
2.1.4. Pay Rehninin Mutlak Hak ve Ayni Hak Niteliği	146
2.1.4.1. Doktindeki Görüşler	146
2.1.4.2. Değerlendirme	150

2.2. Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması	150
2.2.1. Borçlandırıcı İşlem (Rehin Kurma Sözü)	152
2.2.1.1. Hukuki Niteliği	152
2.2.1.2. Hukuki Sebebi	157
2.2.1.3. Tarafları	159
2.2.1.4. Şekli ve Kurulması	159
2.2.2. Rehnin Kurulması İçin Gerekli Tasarruf İşlemi	161
2.2.2.1. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması	161
2.2.2.1.1. Yazılı Rehin Sözleşmesi	163
2.2.2.1.1.1. Hukuki niteliği	163
2.2.2.1.1.2. Hukuki Sebebi	164
2.2.2.1.1.3. Şekli	165
2.2.2.1.1.4. Tarafları	166
2.2.2.1.2. Çıplak Payın Devri İçin Öngörülen Şekle Uyulması	168
2.2.2.1.3. Rehinli Çıplak Payı Temsilen Sonradan Pay Senetleri Bastırılması	171
2.2.2.2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması	175
2.2.2.2.1. Yazılı Rehin Sözleşmesi İmzalanması	175
2.2.2.2.2. Rehnin MKK'ya Bildirilmesi ve MKK Kayıtlarına İşlenmesi	179
2.2.2.3. Pay Senedine Bağlanmış Paylar Üzerinde Rehin Kurulması	179
2.2.2.3.1. Hamiline Yazılı Pay Senedi Üzerinde Rehin Kurulması	179
2.2.2.3.1.1. TMK m. 956/f.1 Uyarınca Rehin Kurulması	180
2.2.2.3.1.1.1. Zilyetliğin Devredilmesi	182
2.2.2.3.1.1.1.1. Zilyetlik, Fiili Hâkimiyet ve Zilyetlik İradesi Kavramları	184
2.2.2.3.1.1.1.2. Teslimle veya Teslimsiz Devredilmesi	186

2.2.2.3.1.1.2. Zilyetliğin Devrine ilişkin Aynı Sözleşme Yapılması	193
2.2.2.3.1.1.3. Hamiline Yazılı Pay Senedinin Rehninin Sebebe Bağlı Olup Olmaması	195
2.2.2.3.1.2. TMK m. 956/f.2 (Diğer Kıymetli Evrak Hükümleri) Uyarınca Rehin Kurulması	195
2.2.2.3.1.3. TMK m. 955 Uyarınca Rehin Kurulması	196
2.2.2.3.2. Nama Yazılı Pay Senedi Üzerinde Rehin Kurulması	199
2.2.2.3.2.1. Kanunen Emre Yazılı Sayılan Nama Yazılı Pay Senedi	199
2.2.2.3.2.1.1. Ciro	200
2.2.2.3.2.1.1.1. Genel Olarak Ciro, Cironun Şekli ve Türleri	200
2.2.2.3.2.1.1.1.1. Temlik (Devir) Ciro	204
2.2.2.3.2.1.1.1.2. Tahsil Ciro	205
2.2.2.3.2.1.1.1.3. Rehin Ciro	207
2.2.2.3.2.1.1.1.4. Tam Ciro ve Beyaz Ciro	208
2.2.2.3.2.1.1.2. Nama Yazılı Pay Senedinin Rehnedilmesi Amacıyla Ciro	211
2.2.2.3.2.1.1.2.1. Tam Açık Rehin Ciro	212
2.2.2.3.2.1.1.2.2. Temlik Ciro Yoluyla Gizli Rehin Ciro	213
2.2.2.3.2.1.1.2.3. Rehin Amacıyla Beyaz Ciro	213
2.2.2.3.2.1.2. Yazılı Devir Beyanı	215
2.2.2.3.2.1.3. Zilyetliğin Devri	217
2.2.2.3.2.2. Bağlı Nama Yazılı Pay Senedi Üzerinde Rehin Kurulması	218
2.2.2.3.2.3. Gerçek (Rekta) Nama Yazılı Pay Senedi Üzerinde Rehin Kurulması	218
2.2.2.3.2.4. İlmühaberler Üzerinde Rehin Kurulması	219

2.2.2.3.2.5. Kuponlar ve Talonlar Üzerinde Rehin Kurulması	220
2.2.3. Pay Üzerinde Art Rehin ve Alt Rehin Hakkı Kurulması	221
2.2.4. Pay Üzerinde İyiniyetle Rehin Hakkı Kurulması	225
2.2.5. Rehnin Ortaklığa Bildirilmesi ve Pay Defterine Kaydedilmesi	226
2.2.5.1. Rehnin Ortaklığa Bildirilmesi	227
2.2.5.2. Rehnin Pay Defterine Kaydedilmesi	229

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANONİM ORTAKLIK PAYI ÜZERİNDE KURULAN

REHNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

3.1. Rehnin Payın Verdiği Haklar Açısından Kapsamı	231
3.1.1. Malvarlığına ilişkin Haklar Açısından Kapsamı	231
3.1.1.1. Kâr Payı Alma Hakkı	231
3.1.1.1.1. Kâr Payına ilişkin Kupon ve Talon Çıkartılmış Olması	233
3.1.1.1.2. Kâr Payına ilişkin Özel Senet Düzenlenmemişse	234
3.1.1.2. Hazırlık Dönemi Faizi Alma Hakkı	236
3.1.1.3. Tasfiye Payı Alma Hakkı	237
3.1.1.4. Tasfiye ile İade Edilen Pay Bedelini Alma Hakkı	239
3.1.2. Yönetime İlişkin Haklar Açısından Kapsamı	240
3.1.2.1. Genel Kurula Katılma Hakkı	240
3.1.2.2. Oy Kullanma ve Diğer Yönetime İlişkin Hakları	241
3.2. Rehin ile Teminat Altına Alınan Alacaklar ve Kapsamı	242
3.2.1. Rehin ile Teminat Altına Alınan Alacaklara İlişkin Temel İlkeler	242
3.2.1.1. Alacağın Belirli veya Belirlenebilir Olması	242
3.2.1.2. Alacağın Doğmuş veya İleride Doğabilecek Olması	243
3.2.1.3. Alacağın Geçerli Olması	244
3.2.1.4. Alacağın Güvencesinin Bölünmezliği	245
3.2.1.5. Alacağın Sonradan Genişlemesi	245
3.2.2. Rehin ile Teminat Altına Alınan Alacaklar ve Kapsamı	247

3.2.2.1. Genel Olarak	247
3.2.2.2. Asıl Alacağın (Anaparanın) Rehin ile Teminat Altına Alınması	248
3.2.2.3. Faiz Alacaklarının Rehin ile Teminat Altına Alınması	249
3.2.2.4. Cezai Şarttan (Ceza Koşulundan) Doğan Alacağın Rehin ile Teminat Altına Alınması	251
3.2.2.5. Takip Giderlerinin Rehin ile Teminat Altına Alınması	254
3.2.2.6. Kararlaştırılan Diğer Alacakların Rehin ile Teminat Altına Alınması	254
3.3. Anonim Ortaklıkta Gerçekleşen Değişikliklerin Pay Üzerindeki Rehne Etkisi	255
3.3.1. Sermaye Artırımının Rehne Etkisi	255
3.3.1.1 Genel olarak Sermaye Artırımı	255
3.3.1.2. İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı	255
3.3.1.2.1. Sermaye Artırımı Usulü	256
3.3.1.2.2. Sermaye Artırımında Kullanılabilecek İç Kaynaklar	257
3.3.1.2.3. Kullanılan İç Kaynakların Hukuki Niteliği	259
3.3.1.2.4. Pay Rehnine Etkisi ve Bedelsiz Payların Rehinli Olup Olmayacağı Meselesi	260
3.3.1.3. Sermayenin Taahhüt Edilmesi Yoluyla Dış Kaynaklardan Sermaye Artırımı	269
3.3.1.3.1. Genel Olarak Dış Kaynaklardan Sermaye Artırımı	269
3.3.1.3.2. Pay Rehnine Etkisi	271
3.3.1.4. Şartlı Sermaye Artırımı	279
3.3.1.4.1. Genel Olarak Şartlı Sermaye Artırımı	279
3.3.1.4.2. Pay Rehnine Etkisi	279
3.3.2. Sermaye Azaltımının Rehne Etkisi	280
3.3.2.1. Genel Olarak Sermaye Azaltımı	280
3.3.2.2. Pay Rehnine Etkisi	283
3.3.3. Birleşmenin Rehne Etkisi	285
3.3.3.1. Genel Olarak Birleşme	285

3.3.3.1.1. Pay Değişim Oranı Kavramı	288
3.3.3.1.2. Birleşmenin Pay Değişim Oranına Uygun Gerçekleştirilmesi	288
3.3.3.1.3. Denkleştirme Tazminatı Verilmesi	289
3.3.3.1.4. Ayrılma Akçesi Verilmesi	289
3. 3.3.2. Pay Rehnine Etkisi	290
2.3.4. Bölünmenin Rehne Etkisi	291
3.3.4.1. Genel Olarak Bölünme	291
3.3.4.2. Pay Rehnine Etkisi	292
3.3.5. Tür Değiştirmenin Rehne Etkisi	294
3.3.5.1. Genel Olarak Tür Değiştirme	294
3.3.5.2. Pay Rehnine Etkisi	296
3.4. Pay Üzerindeki Rehnin Sona Ermesi	298
3.4.1. Rehin ile Güvence Altına Alınan Alacağın Sona Ermesi	298
3.4.2. Rehnin Hakkının Sona Ermesi	299
3.4.2.1 Rehnin Konusu Payın Ortadan Kalkması	299
3.4.2.2 Rehin Alanın Payın Zilyetliğini Kaybetmesi	300
3.4.3. Rehnin Paraya Çevirilmesi	300
SONUÇ	302
KAYNAKÇA	319
ÖZGEÇMİŞ	355

KISALTMALAR LİSTESİ

Art.	: Article
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: bent
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
C.	: cilt
Çev.	: çeviren
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: dipnot
E.	: esas
eSerPK	: 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
eTTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
f.	: fıkra
GÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İkt. Mal. Der.	: İktisat ve Maliye Dergisi
İsvBK	: İsviçre Borçlar Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: karar
m.	: madde
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
MÜFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
N.	: Numara
RG	: Resmi Gazete
RTS	: Rehinli Taşınır Sicili
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SerPK	: 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TARES	: Taşınır Rehin Sicili
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİTRK	: 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanun
TST	: Ticaret Sicili Tüzüğü
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TTSG	: Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume
y.	: yayını
Yarg.	: Yargıtay

GİRİŞ

Anonim ortaklık payı, şirketin amacını gerçekleştirmek üzere şirkete getirilen sermayenin en küçük parçası olarak, sahibine yararlanma imkânı verdiği malvarlığı ve yönetsel haklar ve yüklediği borçlarla birlikte pay sahipliği statüsü sağlar. Pay sahibi, sahip olduğu tasarruf yetkisine dayanarak, payı üzerinde her türlü hukuki işlemi gerçekleştirebilir.

Anonim ortaklık payı üzerinde gerçekleştirilebilecek hukuki işlemlerden biri olan rehin hakkının kurulması, anonim ortaklık payının çok yönlü hukuki niteliği, sermaye ile olan ilişkisi, sahibine sağladığı haklar ve sahip olduğu daha birçok özelliği nedeniyle rehin hukukundaki diğer aynı teminatlara kıyasla karmaşık bir görünüme neden olmuştur. Bu nedenle de çalışma konumuz kapsamında öncelikle rehne konu unsur olan payın incelenmesi elzemdir.

Çalışmamızın birinci bölümünde rehin konusu olan anonim ortaklık payının, ortaklık sermayesi ile ilişkisi ve sahibine sağladığı malvarlığı ve yönetsel haklar ele alınmıştır. Nitekim pay, en küçük parçasını oluşturduğu sermayenin oluşması ile birlikte ve ancak kurucu nitelikte olan tescil işleminin yapılması ile doğar ve sahibine haklar sağlar. Pay üzerinde kurulacak bir rehin hakkının bu hakları ne şekilde etkileyeceğinin tespit edilebilmesi için anonim ortaklığın sahip olabileceği sermaye türlerinin özelliklerine yer verilmiştir. Payın sahibine sağladığı malvarlığı ve yönetsel haklar gerek payın hukuki niteliğinin gerekse rehin sonrası ne şekilde etkileneceğinin belirlenebilmesi amacıyla incelenmiştir. Payın TTK m.487’de belirtilen kayıtları içeren ve TTK m. 645 ve devamı uyarınca kıymetli evrak niteliği taşıyan bir pay senedine bağlanması, paya bağlı mali ve yönetime ilişkin haklar veya borçlar üzerinde herhangi bir farklılığa veya değişikliğe yol açmayacak olsa da, pay üzerinde kurulacak rehin hakkının niteliğine ve şekline yönelik olarak farklılık yaratacaktır. Bu farklılıklar ise payın esasen çıplak pay halinde bulunması veya kaydileştirilmiş pay haline getirilmesi veya nama veya hamiline yazılı bir pay senedine bağlanmış olması durumlarının her birinde farklı hukuki niteliğe bürünmesinden ileri gelir. Bu doğrultuda, birinci bölümde, çıplak pay, kaydi pay ve pay senedine bağlanmış payın hukuki nitelikleri, türleri ve rehin hakkının kurulması, hüküm ve sonuçlarını doğurması için önem arz edecek diğer özelliklerine yer verilecektir. Bu bölümde

anonim ortaklık payının kendisine ilişkin ortaya konulan tüm esaslar, ikinci bölümde pay üzerinde kurulacak rehin hakkının hukuki niteliği, hakkın kurulması için aranan tasarruf işlemleri ve üçüncü bölüm ele alınacak olan rehnin kapsamı, hüküm ve sonuçlarını etkileyecek niteliktedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise rehin hakkının kurulmasına yönelik olarak yapılacak borçlandırıcı işlem ve payın çıplak pay, kaydi pay ve pay senedine bağlanmış olmasına göre değişen tasarruf işlemleri ele alınacaktır.

Bir pay, çıplak pay halindeyken maddi (fiziki) bir varlığa sahip değildir. Pay sadece pay sahipliği statüsünün sahibine sağladığı haklar topluluğundan ibarettir. TMK'nın ana sistemi ise eşyanın taşınmaz veya taşınır olması esası dikkate alınarak oluşturulmuştur. Öte yandan, ayırımın esasını oluşturan taşınmaz ve taşınır eşyanın doğasından kaynaklanan “taşınabilirlik” özelliği ve hatta “fiziki varlığa sahip olma” özelliği, TMK'daki ne mülkiyet ne de sınırlı ayni haklara konu olacak unsurların nitelikleriyle de tam olarak örtüşecek şekilde düzenlenmemiştir. İşte fiziki (maddi) varlığı bulunmayan alacak hakları ve diğer haklar da hukuken eşya niteliğinde bile değil iken, üzerinde rehin hakkı kurulurken, fiziki (maddi) varlığı olan taşınır eşyalarla birlikte TMK'daki ikili ayırımda “taşınır rehni” olarak yerini almıştır. Taşınır rehni ise öncelikle taşınır eşyanın temel özelliği olan taşınabilirlik özelliğini dikkate alarak TMK m. 939 vd. hükümleri gereği rehin konusunun zilyetliğinin rehin alacaklısına teslimi zorunlu tutmuş ve sonrasında ise alacak hakları ve diğer haklar için “Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin” başlıklı madde 954 – 961 hükümlerinde özel düzenleme getirmiştir. Anonim ortaklık çıplak payının üzerinde kurulacak rehin de, ister alacak rehni isterse alacak dışındaki diğer hakların rehni niteliğinde olduğu kabul edilsin, TMK m. 955 hükmünün tasarruf işlemi olarak öngördüğü yazılı rehin sözleşmesinin akdedilmesi ile kurulabilir. Bu çalışma ile çıplak payın alacak hakkı niteliği mi yoksa diğer hak rehni niteliğinin mi öne çıktığı teorik olarak incelenecek olmakla birlikte bu ayırımın rehnin kurulması ve sonuçları açısından önemi olup olmadığı üzerinde de durulacaktır.

Uluslararası düzenlemelerin Türk hukukuna yansımaları olarak özel kanun niteliğindeki SerPK emredici nitelikteki ve SerPK'nın ikincil mevzuatının düzenlemeleri ile bu mevzuata tabi anonim ortaklıkların paylarının zorunlu olarak

kaydileştirilmesi sonucunda ortaya çıkan kaydi pay üzerinde rehin kurulmasına ilişkin düzenlemeler de yine aynı özel mevzuat ile kaydi paylar üzerinde TMK temel rehin düzenlemelerine uyumlu ve rehin hakkı kurulurken kaydi payların mülkiyetinin rehin verende kalacak şekilde rehin hakkı tesis edilebilecektir. Buna ilave olarak uluslararası düzenlemelerin etkisi ile Türk rehin hukukunun temel prensipleri ile uyumlu gözükmeyen ve hatta rehin niteliğinde değerlendirilemeyecek bir şekilde rehin ile birlikte kaydi payın mülkiyetinin karşı tarafa teminat amacıyla geçirildiği bir anlaşmaya da taraflarca açık şekilde belirtilmek şartıyla imkan sağlamıştır. Bu çalışma ile hangi ihtiyaçların kaydileştirmeyi ortaya çıkarttığını, kaydi payın hukuki niteliğine, uluslararası düzenlemeler ve bunların Türk mevzuatına yansımaları ve rehin hukukunun temel prensipleri ile uyumlu olup olmadığının yanı sıra kaydi pay üzerinde rehin kurulması için tasarruf işlemi olarak öngörülen yazılı rehin sözleşmesi ile birlikte MKK'ya kaydın hukuki niteliği incelenecektir.

Anonim ortaklık payının TTK m. 487'de belirtilen kayıtları içeren ve TTK m. 645 ve devamı uyarınca açıklayıcı ve sebebe bağlı bir kıymetli evrak niteliğinde olan pay senetlerine bağlanması halinde, hem taşınır eşya niteliğinde fiziki bir varlığa kavuşacak hem kıymetli evrak statüsü sayesinde pay sahibi artık payın kendisine vermiş olduğu hakları kanunda kıymetli evraka sağlanan özel korumadan faydalanarak kullanabilecektir. Böylece kıymetli evrak niteliğinde ve fiziki bir varlığı bulunan bir senede bağlanmış olan pay hukuki işlemlere konu olurken uygulanacak hükümler senede bağlanmamış çıplak paya kıyasla önemli ölçüde farklılaşacaktır. Ancak diğer taraftan da pay her ne kadar taşınabilirlik özelliği olan fiziki bir varlığa bürünmüş olsa da, TMK m. 939 vd.'da yer verilen sadece teslimine bağlı bir taşınır eşya niteliğine de dönüşmediği dikkate alınmıştır. Nitekim TMK m. 956'nın kıymetli evrak üzerinde rehin tesis edilirken uygulanacak hükümlere ilişkin getirmiş olduğu özel düzenleme ile artık kıymetli evrak niteliğindeki bir senet ile iç içe geçmiş ve fakat hala hak niteliğini koruyan pay senedi üzerinde rehin tesis edilecektir. Bu çalışma ile hamiline ve nama yazılı pay senedinin hukuki nitelikleri ve aralarındaki farklılıklar da dikkate alınarak bunlar üzerinde kurulacak olan rehnin hak rehni mi taşınır rehni niteliğinde mi olduğu, kurulması için gerekli olan ortak tasarruf işlemi olan zilyetliğin devredilmesi ve sadece nama yazılı pay senedi için yapılması gereken ciro işlemleri,

TMK m. 956'nın kıymetli evrak üzerinde kurulacak olan bir rehnin sağladığı korumadan faydalanılmaması göze alınması halinde TMK m. 955 uyarınca rehin kurulmasının mümkün olup olmadığı incelenecektir.

Anonim ortaklık payı üzerinde kurulan rehnin hüküm ve sonuçlarının inceleneceği üçüncü bölümde ise öncelikle rehnin payın verdiği haklar açısından ve rehin ile teminat altına alınan alacaklar açısından kapsamı belirlenmeye çalışılacaktır. Pay sahibinin, pay üzerinde rehin alan lehine kurmuş olduğu rehnin, payın sahibi olarak kendisine vermiş olduğu haklara etki edip etmeyeceği öncelikle hakların malvarlığına ilişkin olup olmadığına bağlıdır. Nitekim rehin esasen rehne konu unsurun bir alacağın teminatı olarak ve alacağın ödenmemesi durumunda paraya çevrilmesi sonucunda elde edilen bedelden alacağını tahsil etme amacıyla yapılan bir hukuki işlem olduğundan payın pay sahibine verdiği malvarlığına ilişkin olması gerekir. Bu kapsamda pay sahibinin kâr payı, hazırlık dönemi faizi, tasfiye sonucunda tasfiye payı ve iade edilen pay bedeli alma ve diğer malvarlığı haklarının pay üzerinde kurulacak olan rehnin kapsamına kendiliğinde dahil olup olmadığı her birinin hukuki nitelikleri incelenerek değerlendirilmelidir. İşte söz konusu malvarlığı değerlerinin payın TMK m. 685/f.2 uyarınca hukuki semeresi mi olduğu yoksa payın sahibine verdiği hakkın özünün genişlemesi sonucu ortaya çıkan bir parçası niteliğinde olup olmadığının tartışılması gerekecektir. Bu çalışma ile öncelikle pay sahibinin pay sahipliği statüsünün kendisine verdiği malvarlığına ve yönetime ilişkin haklarının hukuki nitelikleri, muaccel olma ve pay sahibi tarafından talep edilebilir hale gelme şartları ve sonrasında ise bu nitelikleri dikkate alınmak suretiyle rehin hakkı kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği incelenecektir.

Ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkı, diğer hak rehinleri ve tabi olduğu üst başlık olan diğer taşınır rehinlerinde olduğu gibi alacağa bağlı bir haktır; rehin hakkının doğabilmesi ve devam edebilmesi için de rehin hakkının bağlı olduğu bu alacağın belirli veya belirlenebilir, doğmuş veya ileride doğabilecek olması ve geçerli olması gerekir. Bu özelliklere sahip olan bir asıl alacak ile birlikte anapara faizi ve gecikme faizi ister akdi faiz olsun isterse kanundan doğan faiz rehin veren ve rehin alan tarafından rehnin kapsamına dahil olduğu açıkça belirtilmiş olmasalar da asıl alacağı güvence altına alan rehin ile kendiliğinden güvence altına girmiş kabul edilir.

Faizin yanı sıra cezai şart ve takip giderleri de teminat altına alınmış kabul edilir. Pay üzerinde rehin alan lehine kurulan rehin hakkı, rehin alan sıfatıyla alacaklının söz konusu alacaklarının tamamının güvencesini teşkil eder. Böylece, teminat altına alınan alacağı kısmen ödenmiş olan rehin alan alacağın tamamı ödenmedikçe üzerinde rehin hakkı kurmuş olduğu payların bir kısmının üzerindeki rehin hakkını sona erdirmek ve rehin verene iade etmek zorunda olmayacaktır. Bu çalışma ile anonim ortaklık payı üzerinde lehine rehin hakkı kurulan rehine, rehin veren pay sahibi veya üçüncü bir kişiden olan alacağının sahip olması gereken özellikleri ve kapsamı incelenecektir.

Üçüncü bölümde incelenecek ikinci başlık ise anonim ortaklıkta gerçekleşen değişikliklerin pay üzerindeki rehne etkisi olup olmadığıdır. Anonim ortaklığın paylarının bir kısmı veya tamamı üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı kurulduktan sonra ortaklığın sermayesinde veya tüzel kişiliğinde gerçekleşecek bir takım değişiklikler nasıl ki pay sahibini etkileyecekse rehin alanın da hakları etkilenecektir. Hatta pay sahibi pay üzerinde rehin hakkı kurduktan sonra dahi payın kendisine vermekte olduğu yönetime ilişkin haklar sayesinde söz konusu değişikliklere ilişkin yapılacak toplantılara ve alınacak kararlara ortaklıkta sahip olduğu pay oranında katılabilme ve etki etme hakkına sahip iken, rehin alanın böyle bir imkânı olmayacaktır. Anonim ortaklığın sermayesinin içerdeki kaynakların kullanılması gibi mevcut pay sahiplerinin herhangi bir ilave sermaye getirmesine gerek olmadığı iç kaynaklardan yapılacak bir sermaye artışı ile tümüyle mevcut veya yeni pay sahiplerinin yeni sermaye getirerek gerçekleştirilecek olan dış kaynaklardan bir sermaye artışı sonucunda rehin alanın ortaklıkta sahip olduğu rehinli paylar ortaklığın sermayesinin artırılması sonucundaki nihai payına oranla azalmış olacaktır. Sermaye azaltımında ise ortaklığın toplam sermayesi azaltıldığında rehin alanın da üzerinde rehin hakkına sahip olduğu pay ortadan kalkacaktır. Ortaklık bölünme yoluyla malvarlığını başka tüzel kişiliklere sahip olan ortaklık veya ortaklıklara devrettiğinde ise rehin alanın payına sahip olduğu ortaklık malvarlığını kaybedecek ve çok zaman da beraberinde sermayesinde sermayesini de azaltacaktır. Yine aynı şekilde rehin alan ortaklık başka bir şirketle kendi tüzel kişiliği altında birleştiğinde ortaklığın tüzel kişiliği ile birlikte sahip olduğu rehinli paylar ortadan kalkacak, ortaklık tüzel kişiliği sona ermeksizin kendi tüzel kişiliği altında birleşmesi durumunda da

beraberinde çoğunlukla sermaye artırımını yapılacağından rehinli paylarının oranı da azalacaktır. Anonim ortaklığın esas sözleşmesini değiştirerek TTK'nın izin verdiği başka bir ticaret şirketi türüne dönüşürse de yine üzerinde rehin hakkı olan anonim ortaklık payları anonim ortaklığın tüzel kişiliğinin sona ermesi ile birlikte ortadan kalkacaktır.

Bu başlık altında ayrıca üzerinde rehin hakkı kurulmuş olduğu söz konusu payların satılarak paraya çevrilmesine güvenerek borçlu ile alacak ilişkisine girmiş olan rehin alan, kendi kontrolü dışında teminatını tamamen veya kısmen kaybedip kaybetmeyeceğinin, sermayede veya ortaklığın tüzel kişiliğinde gerçekleşecek olan söz konusu değişikliğin rehne olan etkisi tıpkı malvarlığı haklarının rehnin kapsamına dahil olduğunda dikkate alındığı gibi değişikliğin payın özüne ilişkin olup olmadığı çerçevesinde incelenecektir.

Üçüncü bölüm kapsamında son olarak incelenecek husus ise hangi hallerde pay üzerindeki rehin hakkı sona ererken hangi hallerde devam edeceğidir. Rehin hakkını sona erdiren hallere ilişkin rehin ile güvence altına alınan alacağın sona ermesi, pay üzerindeki rehnin hakkının sona ermesi ve rehnin paraya çevrilmesi başlıkları altında değerlendirme yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANONİM ORTAKLIKTA PAY KAVRAMI

1.1. Sermayenin Bir Parçası Olarak Pay

Pay, ilk ve temel anlamıyla birden fazla kişi arasında bölüşülmüş bir bütünün, bu kişilerin her birine düşen bölümü olarak tanımlanabilir¹. Anonim şirketler hukukunda pay kavramı çeşitli anlamlarda kullanılmakla birlikte anonim şirkete temel özelliğini veren unsur sermayesi olduğundan, payın öncelikle sermaye ile olan bağlantısı ortaya konulmalıdır.

Anonim şirketlerde sermaye ise, şirketin amacını gerçekleştirmek üzere bir veya birden fazla kişi tarafından şirkete getirilen veya getirilmesi taahhüt edilen malvarlığı ve bu malvarlığını nakit olarak gösteren tutar olarak tanımlanabilir². Anonim şirkette ortaklığa getirilecek sermaye bölüşülecek olan bir bütün olup, pay da bu sermaye bütününe esas sözleşmede belirlenmiş bir sayıya bölünmüş olan bir adet parçasını ifade eder³.

Anonim ortaklık payı, parçasını teşkil ettiği sermayenin özelliklerine göre anlam kazanacağından ve rehnin kuruluşu, hüküm ve sonuçlarını doğuracağından, payın

¹ Reha POROY/ Ünal TEKİNALP/ Ersin ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar Hukuku I 2014**, Güncelleştirilmiş 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014 (Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, Ortaklıklar I 2014), s. 545; Abuzer Kendigelen, **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, İstanbul, 1994 (Kendigelen, İntifa Hakkı), s. 6- 7; Orhan Nuri Çevik, **Anonim Şirketler**, 3. Bası, Ankara, 1988 (Çevik, Anonim Şirketler), s. 757; Fahiman Tekil, **Anonim Şirketler Hukuku**, 2. Bası, İstanbul, 1998 (Tekil, Anonim Şirket), s. 375; Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 7. Bası, Ankara, 2021 (Pulaşlı, Genel Esaslar) s. 530;

² Hasan PULAŞLI, **Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetleri**, Ankara 1992 (Pulaşlı, Bağlı Nama Yazılı), s. 4; Fatih Bilgili/ Ertan Demirkapı, **Şirketler Hukuku**, 9. Bası, Bursa, 2013 (Bilgili/ Demirkapı, Şirketler Hukuku), s. 471; Yaşar Can Göksoy, **Anonim Ortaklıkta Payın Rehni**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001 (Göksoy, Payın Rehni), s. 33; Mehmet Bahtiyar, **Ortaklık Hukuku**, 15. Bası, İstanbul, 2021 (Bahtiyar, Ortaklık Hukuku), s. 109

³ Hayri Domaniç, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi – Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, C. II, İstanbul, 1988 (Domaniç, Anonim Şirketler), s. 1056; Peter Forstmoser/ Arthur Meier-Hayoz/ Peter Nobel, **Schweizerisches Aktienrecht**, Bern 1996 (Forstmoser/ Meier-Hayoz/ Nobel, Schweizerisches Aktienrecht), § 49, N. 41; Fritz Von Steiger/ Çeviri: Tahir Çağa, **İsviçre'de Anonim Şirketler Hukuku**, İstanbul, 1968 (Von Steiger, Anonim Şirket), s. 10; Lukas Handschin/ Peter Jung, **Kommentar zum Schweizerischen Zivilrecht (Zürcher Kommentar), Allgemeine Bestimmungen**, Art. 620- 659b OR – Die Aktiengesellschaft, 2. Aufl., Zürich, 2016 (Handschin/ Jung, Zürcher Kommentar), Art. 622 N. 1

anonim ortaklıkların tabi oldukları sermaye sistemleri olan esas sermaye sistemi, kayıtlı sermaye sistemi ve değişken sermaye sistemine göre ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

1.1.1. Esas Sermaye Sistemine Tabi Ortaklıklarda Pay

Esas sermaye sistemi, anonim ortaklıklarda sermayesinin tamamı esas sözleşmesinde gerçek ve/veya tüzel kişiler tarafından nakit⁴ olarak getirilen veya getirilmesi taahhüt edilen veyahut aynı⁵ olarak getirilse bile nakitle ifade edilen⁶, ortaklığın malvarlığındaki değişimlerden etkilenmeyen ve genel kurul tarafından değiştirilmedikçe artırılmayan veya azaltılmayan sabit bir rakamı gösteren sermaye sistemidir. Bu anonim ortaklıkların sermayeleri “*esas sermaye*” kavramı ile ifade edilir⁷. “*Esas sermaye payı*” ise, anonim ortaklığın esas sermayesinin belirli bir sayıya

⁴ Esas sermaye sistemine tabi bir anonim ortaklıkta payın karşılığının nakit olarak ödenmesi kural olarak zorunlu olmamakla birlikte, sermaye artırımları bunun istisnasını teşkil eder. İç kaynaklardan yapılan sermaye artırımları hariç olmak üzere, mevcut payların nakdî bedelleri tamamen ödenmediği sürece sermaye artırılmaz. (TTK m. 456) Ayrıca ileride ilgili bölümlerde açıklanacağı üzere, SerPK’ya tabi olan halka açık anonim ortaklıkların çıkaracağı tüm payların ve SerPK m. 49/f.1(c) bendi uyarınca değişken sermayeli yatırım ortaklıklarının paylarının da nakdi olarak ödenmesi zorunludur.

⁵ Nakdi sermaye sadece para ile sınırlı iken, TTK m.342 uyarınca aynı sermaye sınırlı aynı hak, haciz veya tedbirle kısıtlanmamış, devrolunabilen, taşınır, taşınmaz, fikri mülkiyet hakları ve sanal ortamlar da dâhil malvarlığı unsurlarından oluşabilir. Hizmet edimleri, kişisel emek, ticari itibar ve vadesi gelmemiş alacaklar aynı sermaye olarak getirilemez.

⁶ Aynı olarak getirilen malvarlığı unsurları şirket merkezinin bulunacağı yerdeki asliye ticaret mahkemesince atanan bilirkişilerce değer biçilmek suretiyle nakit olarak ifade edilir.

⁷ Halil Arslanlı, “Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği”, **İÜHFM**, C.21- 22, İstanbul, 1958, s. 248-290 (Arslanlı, Pay ve Pay Sahipliği) s. 248-250; Hasan Halis Sungur, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi ve Tatbikatı ve İlgili Mevzuat II**, Ticaret Şirketleri, İstanbul 1959 (Sungur, TTK Şerh), s. 267

(pay sayısına)⁸ bölünmesi sonucu ortaya çıkan her bir parçasına en az bir kuruş⁹ ve katları olmak üzere itibari (nominal)¹⁰ bir değer¹¹ verilerek oluşturulan her bir paydır¹².

⁸ TTK m. 339/f.2 (c) bendi uyarınca pay sayının mutlaka esas sözleşmede gösterilmesi gerekir.

⁹ Bir kuruluş olan asgari itibari (nominal) değer Cumhurbaşkanlığı tarafından artırılabilir. Ülke parası ile gösterilmesi zorunludur (TTK m. 476/1). En az bir kuruluş olan bu itibari değer bu değer Cumhurbaşkanlığı tarafından 100 kat artırılmasına ilişkin verilen yetkinin 10 kat olarak değiştirilmesine ilişkin Moroğlu'nun görüşü için Erdoğan Moroğlu, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Değerlendirme ve Öneriler**, 8. Bası, İstanbul 2016 (Moroğlu, 6102 s. TTK Değerlendirme), s. 293-295

¹⁰ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar I 2014**, s. 545; Ernst Hirsch, **Ticaret Hukuku Dersleri**, 3. Bası, İstanbul 1948 (Hirsch, Ticaret Hukuku), s. 275; Heinrich Honsell/ Nedim Peter Vogt/ Rolf Watter/ Carl Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, 5. Aufl., Basel, 2016 (Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, Basler Kommentar – Obligationenrecht – II), Art. 620, N. 21; Bilgili/ Demirkapı, **Şirketler Hukuku**, s. 471

¹¹ Emredici nitelikte olan TTK m. 476/ f.1 ve m.347 hükümleri uyarınca anonim ortaklıklarda payın mutlaka bir itibari değeri olması gerekir ve bu nedenle Türk hukuk sisteminde itibari değeri olmayan pay çıkartılamayacağı gibi itibari değerinden aşağı bedelle pay da çıkartılamaz. Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi II**, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, 2018, (Pulaşlı, Şirketler Hukuku II 2018), s. 1716; Von Steiger, **Anonim Şirket**, s. 11; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar I 2014**, s. 560; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 251. Öte yandan, kuruluşta veya sermaye artırımında itibari değerinden yüksek bir bedelle pay çıkartılabilmesi mümkün olmakla birlikte bunun için genel kurulda bu yönde bir karar alınması ve esas sözleşmede yer verilmesi gerekir. İtibari değerinden yüksek bir bedelle çıkartılan paylara “*agiolu pay*” veya “*primli pay*” ve çıkartılan payın itibari değerini aşan tutarına “*Agio*” veya “*prim*” denilir. Böylece pay sahibi, primli pay çıkartan anonim ortaklığa payın itibari değeri ve primin toplamından oluşan tutarda bir pay bedelini nakden öder veya taahhüt eder. İtibari değere denk gelen tutar sermaye tutarına eklenirken, TTK m. 519/ f.2 (a) uyarınca prim sermayeye değil, yedek akçeye eklenir. Şükrü Yıldız, “Anonim Ortaklıkta İhraç Primleri”, **AÜEHFD**, C.IV, Sayı 1- 2, Yıl 2000, s. 547-565, s. 548. (Yıldız, İhraç Primleri); Ömer Teoman, “Anonim Ortaklıklar Hukukunda Payın Birim (İtibari – Nominal) Değerinin Oy Hakkının Saptanılmasındaki İşlevi ve Türk Sistemi”, **İkt. Mal. Der.**, 1973, C. 19, S. 12 (Teoman, Payın İtibari Değeri), s. 498 vd. Payın bedelinin ortaklık tarafından primli olarak belirlenerek çıkartılması ile primli veya primsiz olarak çıkartılan bir payın şirketin faaliyetleri ve malvarlığı sayesinde itibari değerinin veya primli değerinin üzerinde bir bedelle piyasada satılması halinde payın gerçek piyasa değerinden bahsedilir.

¹² Payların itibari değerinin birbirine eşit olması gerekmez. Farklı itibari değere sahip pay grupları oluşturulabilir. Fakat aynı grup içerisinde bulunan payların itibari değerlerinin birbirine eşit olması gerekir. Tüm pay gruplarının itibari değerlerinin toplandığında esas sermaye tutarına ulaşılır. Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 250- 251; Tuğrul Ansay, **Anonim Şirketler Hukuku**, 6. Baskı, Ankara, 1982 (Ansay, Anonim Şirketler), s. 225; Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, 4. Bası, İstanbul, 1989 (İmregün, Anonim Ortaklık), s. 273; Ömer Teoman, **Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar, Cilt II**: 1992- 1999, 2. Bası, İstanbul, 2011 (Teoman, Hukuki Mütalaa II), s. 1441; Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi, C. III**, 4. Bası, Ankara, 2022 (Pulaşlı, Şirketler Hukuku III 2022) §39 N. 8; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar I 2014**, s. 545-546; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 36

Esas sermaye payı, anonim ortaklığın kuruluşunda kurucular tarafından katılma payı olarak¹³ ortaklığa getirilerek ödenen¹⁴ veya taahhüt edilen sermaye tutarını¹⁵ içeren esas sözleşmenin ticaret siciline tescil edilmesi ile doğar¹⁶. Anonim ortaklığın kuruluş aşamasında yapılacak olan tescilin payın doğması için kurucu nitelikte olduğuna ilişkin tereddüt olmamakla birlikte, pay sadece kuruluş nedeniyle oluşmadığından tescilin payın doğduğu aşağıda bahsedilecek olan diğer durumlardaki fonksiyonunun kurucu mu yoksa açıklayıcı mı olduğunun da çalışmamızın konusu olan pay üzerindeki rehnin kurulması, geçerli olarak hüküm ve sonuçlarını doğurması açısından incelenmesi gerekir.

Anonim ortaklıkta yapılacak sermaye artırımını sonucunda da yeni pay doğar. Sermayede yapılan artırımın yer aldığı esas sözleşme değişikliğinin tescil edilmesine ilişkin TTK m. 455 uyarınca, esas sözleşmenin değiştirilmesine ilişkin genel kurul kararı, yönetim kurulu tarafından, şirket merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil edilir, ilana bağlı hususlar ilan ettirilir, tescil ve ilan edilen karar şirketin internet sitesinde yayımlanır. Esas sözleşmenin değiştirilmesine ilişkin genel kurul tarafından alınan bu karar üçüncü kişilere karşı tescilden önce hüküm ifade etmez. Öte yandan, TTK m. 456/f.3'te yer verilen düzenleme uyarınca ise artırıma ilişkin esas sözleşme değişikliğinin genel kurul kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içinde tescil edilmemesi halinde, söz konusu genel kurul kararı geçersiz hâle gelecek ve TTK m. 345/f.2 uyarınca ödenmiş olan pay bedelleri sahiplerine iade edilecektir.

TTK m.180 ve devamında düzenlenen tür değiştirmeye ilişkin hükümler çerçevesinde diğer bir ticaret şirketinden hukuki şeklini tür değiştirerek anonim şirkete dönüştüren bir şirket her ne kadar eskisinin devamı niteliğinde de olsa esas sermayesi

¹³ Vito Roberto/ Hans Rudolf Trüeb/ Robert Waldburger, **Handkommentar zum Schweizer Privatrecht**, Zürich, 2016 (Roberto/ Trüeb/ Waldburger, Handkommentar zum Schweizer Privatrecht), Art. 622 N. 5; Handschin/ Jung, **Zürcher Kommentar**, Art. 622, N. 5

¹⁴ TTK m. 344 uyarınca nakden taahhüt edilen payların itibarı değerlerinin en az yüzde yirmibeşi tescilden önce, gerisi de şirketin tescilini izleyen yirmi dört ay içinde ödenirken, payların çıkarma primlerinin tamamı ise tescilden önce ödenir.

¹⁵ TTK m. 332/ f.1 uyarınca esas sermaye sistemine tabi anonim ortaklıkların en az sermaye tutarının (asgari sermayesinin) 250.000TL olması zorunludur.

¹⁶ TTK m. 355/ f.1'e göre “Şirket ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır.”

veya kayıtlı sermayesi ancak anonim şirkete dönüşmesine ilişkin genel kurul kararının sicile tescili ile oluşacaktır. Anonim ortaklık payı da esas sermayenin oluştuğu tarih olan tescil tarihinde kendiliğinden doğacaktır¹⁷.

1.1.2. Kayıtlı Sermaye Sistemine Tabi Ortaklıklarda Pay

Finansman ihtiyacını pay sahiplerinden hızlı bir şekilde sağlamak isteyen anonim şirketler, esas sermaye sisteminde sermaye artırımını yapılabilmesi için genel kurul tarafından alınması gereken kararın neden olacağı zaman kaybını önlemek amacıyla, sermayeyi sadece yönetim kurulu tarafından alınacak bir karar ile esas sözleşmesinde gösterilen ve ticaret siciline tescil edilmiş tavana kadar artırabilme imkânı sahip olacakları *kayıtlı sermaye sistemini* tercih ederler. Böylece genel kurul yeni pay çıkartılmasına ilişkin yetkisini yönetim kuruluna devrederek bir yandan yönetim kurulunu güçlendirmiş olurken, diğer yandan ise anonim ortaklığın hızlı pay çıkartmasını sağlayacak bir mekanizma kurmuş olacaktır.

Kayıtlı sermaye sistemi, SerPK ve ikincil mevzuatına tabi olan halka açık ortaklıklar tarafından kabul edileceği gibi, TTK hükümleri uygulanan halka kapalı olan anonim ortaklıklar tarafından da benimsenmiş olabilir.

Kayıtlı sermaye sisteminde ise, esas sermaye sisteminden farklı olarak, başlangıç sermayesi, çıkarılmış sermaye ve kayıtlı sermaye olmak üzere sermayeye ilişkin üç farklı kavrama yer verilir¹⁸. *Başlangıç sermayesi*, kuruluşta kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş olan anonim ortaklıkların kuruluş anında veya sonradan kayıtlı sermaye sistemine geçmiş olanlarda ise geçiş anında sahip olması gereken asgari zorunlu sermayedir. Başlangıç sermayesinin asgari tutarı¹⁹, esas sermaye sistemindeki asgari kuruluş sermayesinde olduğu gibi kanun tarafından belirlenmiştir. *Kayıtlı sermaye*, esas sözleşme ile gösterilen ve yönetim kurulunun sermaye artırım yetkisinin

¹⁷ Tür değişikliğinin rehin üzerindeki etkisine ilişkin detaylı açıklamalara Üçüncü Bölümde'de "3.5. Tür Değiştirmenin Rehne Etkisi" başlığında yer verilmiştir.

¹⁸ Başlangıç sermayesi, çıkarılmış sermaye ve kayıtlı sermayenin tanımlarına TTK m. 332, TTK m. 460'da, halka kapalı anonim ortaklıkların kayıtlı sermaye sistemini benimsemesine ilişkin ayrıntılı düzenlemeleri içeren Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Sistemine ilişkin Esaslar Hakkında Tebliği'nde yer verilmiştir. Halka açık anonim ortaklıklar için ise SerPK m. 3 ve II-18.1 sayılı Kayıtlı Sermaye Sistemi Tebliği'nde yer verilmiştir.

¹⁹ Başlangıç sermayesi, halka açık olmayan anonim ortaklıklar için TTK m. 332/1'de ve halka açık anonim ortaklıklar için II-18.1 sayılı Tebliğ'de en az 500.000 TL olarak belirlenmiştir. Faaliyet konuları itibarıyla bazı halka açık anonim ortaklıklar için başlangıç sermaye tutarları farklı düzenlenmiştir.

tavanını gösteren azami sermaye tutarıdır. *Çıkarılmış sermaye* ise, asgari olarak başlangıç sermayesine eşit olmak üzere yönetim kurulu kararı ile kayıtlı sermayeye kadar artırılabilen, esas sermaye sistemini kabul eden şirketlerin esas sermayesi gibi şirket alacaklılarına karşı güvence teşkil edecek olan gerçek anlamdaki sermayeyi ifade eder. Çıkarılmış sermaye, TTK m. 332/f.2’de çıkarılmış payların tümünün itibari değerinin toplamı olarak tanımlanmışken, SerPK m. 3/f.1(d)’de ise satışı yapılmış olan payları temsil eden sermaye olarak ifade edilmiştir.

Çıkarılmış sermaye, pay sahipleri tarafından ortaklığa ödenen veya ödenmesi taahhüt edilen gerçek sermayeyi ifade ettiğinden, kayıtlı sermaye sistemini benimsemiş olan anonim ortaklıkta bir pay, yönetim kurulunun artırım yetkisinin tavanını gösteren kayıtlı sermayenin değil, çıkarılmış sermayenin her biri en az bir kuruluş olmak üzere itibari (nominal) bir değere sahip olan en küçük parçasını ifade eder.

Halka açık anonim ortaklıklar ve halka kapalı olan anonim ortaklıklarda aynı anlamı ifade eden sermayeye ilişkin bu kavramlar, sadece sermaye bedellerinin ödenmesi açısından farklılık arz eder. Kayıtlı sermaye sistemini kuruluşta kabul etmiş olan halka kapalı olan anonim ortaklıklar için sadece başlangıç sermayesinin tamamen ödenmesi zorunluluğu bulunmaktadır²⁰. Çıkarılmış sermayenin tamamen ödenmesine ilişkin ise TTK’da veya ikincil mevzuatta herhangi bir düzenlemeye yer verilmediğinden, esas sermaye sisteminde olduğu gibi TTK m. 344 uyarınca bu ortaklıkların çıkarılmış sermayenin tamamen aynı veya nakdi olarak taahhüt edilmesi ve kanunen belirlenmiş zamanlarda asgari tutarların ödenmiş olması yeterli olup baştan tamamen ödenmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak da kayıtlı sermaye sistemini kuruluşta kabul etmiş olan halka kapalı olan anonim ortaklıkta üzerinde rehin tesis edilecek pay çıkartılmış sermayenin bir parçası olarak TTK m. 344 uyarınca pay sahibi tarafından tamamen aynı veya nakdi olarak taahhüt edilmiş, bedeli asgari tutarlarda ödenmiş ve ancak gerisi kanunen belirlenmiş süre

²⁰ Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (RG 19.10.2012 / 28446) m. 5/f. 2’ye göre “Kayıtlı sermaye sistemine geçecek şirketlerde çıkarılmış sermayenin tamamının ödenmiş olması ve sermayenin karşılıksız kalmamış olması şarttır. Kuruluşta kayıtlı sermaye sistemini kabul edecek şirketlerde ise başlangıç sermayesinin tamamının ödenmiş olması gerekir.”

dolmadığından henüz ödenmemiş olması mümkün olabilecektir. Öte yandan, kayıtlı sermaye sistemine sonradan geçecek olan halka kapalı anonim ortaklıklarda, geçiş şartlarından biri olarak çıkarılmış sermayenin tamamının ödenmiş olması zorunlu kılındığından pay sahipleri tarafından taahhüt edilmiş ve fakat henüz ödenmemiş sermaye paylarının geçiş öncesinde şirkete getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle de kayıtlı sermaye sistemine sonradan geçecek olan halka kapalı anonim ortaklıklarda üzerinde rehin kurulan paylar sadece bedeli tamamen ödenmiş çıkartılmış sermayedir. Fakat yine bir kere kayıtlı sermaye sistemine geçiş yaptıktan sonra yönetim kurulu kararıyla çıkartılacak olan yeni sermayenin tamamen ödenmesi gerekli olmayıp, esas sermaye sisteminde olduğu gibi TTK m. 344'teki düzenlemelere tabi olacaktır.

Halka açık anonim ortaklıklarda ise, hem SerPK m. 12/f.1 uyarınca²¹ ihraç olunan pay bedellerinin tamamen ve nakden ödenmesi zorunlu hale getirilmiş hem de ikincil mevzuattaki düzenlemeler²² gereği başlangıç sermayesinin yanı sıra çıkarılmış sermaye her hâlükârda tamamen ve nakden ödenmiş olmalıdır. Böylece halka açık anonim ortaklıklarda üzerinde rehin hakkı tesis edilebilen pay esasen bedeli tamamen ve nakden ödenmiş olan çıkarılmış sermayenin esas sözleşme ile belirlenmiş en küçük parçası olup esas sermaye sistemini kabul etmiş olan anonim şirketlerden farklı olarak bedeli henüz ödenmemiş pay üzerinde rehin tesis edilmesi mümkün olmayacaktır²³.

Kayıtlı sermaye sisteminde sermayeye ilişkin üç farklı kavrama yer verilmiş olması ve çıkarılmış sermayenin kayıtlı sermaye tutarına kadar yönetim kurulu kararıyla artırılabilmesi, sermayeye değişkenlik niteliği vermediği gibi anonim

²¹ SerPK m.12/f.1 “İhraç olunan payların bedellerinin tamamen ve nakden ödenmesi şarttır. Kurul, satış süresi içinde satılamayan payların tamamının satın alınacağını ve bedellerinin ödeneceğinin ortaklığa karşı taahhüt edilmesini isteyebilir. Kurul, birleşme, bölünme, hisse değişimi ve benzeri şirket yapılandırmalarında yapılacak sermaye artırımları gibi pay bedellerinin nakden ödenmesinin zorunlu olmadığı durumları belirlemeye yetkilidir.”

²² II-18.1 Kayıtlı Sermaye Sistemi Tebliği m.7/1 (ç) uyarınca Kayıtlı sermaye sistemine geçilmesi ve tavan belirlenmesi için Kurula yapılacak başvuruya sermayenin tamamının ödendiğini gösterir mali müşavir raporunun da eklenmesi gerekir.

²³ Mehmet Helvacı, “Kayıtlı Sermaye Sisteminde Sermaye Artırımı Usulü ve Bu Sisteme Tabi Anonim Ortaklıklarda Hisse Senetlerinin Çıkarılma Zamanı”, **BATİDER**, 1995, C. XVIII, Sayı 1-2, s. 157-170, Ankara 1995 (Helvacı, Kayıtlı Sermaye Sisteminde Sermaye Artırımı), s. 160 vd.

ortaklıkların temel ilkelerinden biri olan sermayenin belirli olmasına da herhangi bir şekilde istisna teşkil etmemektedir.

1.1.3. Değişken Sermayeli Ortaklıklarda Pay

Değişken sermayeli yatırım ortaklıkları, anonim şirketler hukukuna²⁴ ilk defa 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m. 48’de düzenlenen yatırım ortaklıklarının iki türünden²⁵ biri olarak giren yeni bir anonim ortaklık türüdür²⁶. Değişken sermayeli yatırım ortaklıkları, TTK’nın anonim şirketin malvarlığının korunması ihtiyacı ile benimsemiş olduğu en temel ilkelerden biri olan sermayenin belirli olması kuralının ilk istisnasını teşkil etmektedir²⁷. Böylece anonim şirketler için ilk defa sabit sermaye sistemi ve değişken sermaye sistemi olacak şekilde bir sınıflandırma ortaya çıkmıştır.

Değişken sermayeli yatırım ortaklıklarının tanımı, sermayesinin ne şekilde oluştuğu, payları ve anonim şirkete ilişkin TTK’da yer verilen hangi hükümlerin uygulama alanı bulmayacağına ilişkin temel esaslar SerPK’nın sermaye piyasası kurumları ve faaliyetlerini düzenleyen Üçüncü Kısımının “Kolektif Yatırım Ortaklıkları” üst başlıklı Dördüncü Bölümü altında madde 50 ve madde 51’de düzenlenmiştir. Bu şirketlerin faaliyet ve yönetim ilkeleri ile portföyünde bulunan varlıkların ve hakların değerlemesine, varlıklarının saklanmasına, portföy sınırlamalarına, izahnameye ve izahnamenin yayımlanmasına, paylarının ihraç, satış, itfa ve itfasının durdurulmasına, tasfiye ve sona ermelerine ilişkin usul ve esaslara ise SPK tarafından Avrupa Birliği UCITS düzenlemelerine (2009/65/EC sayılı direktif) paralel olarak hazırlanarak 27.05.2015 tarih ve 29368 sayılı Resmi Gazete’de

²⁴ Türk hukukunda değişken sermayeye sahip olan diğer ortaklık türü kooperatiflerdir. (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu m. 1 ve m.19)

²⁵ SerPK m.48’de düzenlenen diğer yatırım ortaklığı türü ise sabit sermayeli yatırım ortaklıklarıdır. Sabit sermayeli yatırım ortaklıkları kayıtlı sermaye sistemine tabidir.

²⁶ Fusun Nomer Ertan, “6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nda Kolektif Yatırım Kuruluşları ve Özellikle Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklığı”, **İÜHFİM C. 71**, S. 2, s. 131- 144, İstanbul, 2013 (Nomer Ertan, Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklıkları), s. 131; Turgay Münyas, “Türk Sermaye Piyasasının Yeni Kolektif Yatırım Kuruluşu: Değişken Sermayeli Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı’nın Yapı, İşleyiş ve Faaliyet Esasları Üzerine Bir İnceleme”, **Maliye Finans Yazıları**, İstanbul, 2017 (Münyas, Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklığı), s. 147-160

²⁷ Fusun Nomer Ertan, **Yatırım Ortaklıkları**, 2. Bası, İstanbul, 2003 (Nomer Ertan, Yatırım Ortaklıkları), s. 164 vd.

yayımlanan III-48.5 sayılı Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği'nde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Değişken sermayeli yatırım ortaklıkları, SerPK madde 50 ve III-48.5 sayılı Tebliğ madde 41'de sermayesi her zaman net aktif değerine eşit olan, SerPK madde. 48 uyarınca sermaye piyasası araçları, gayrimenkul, girişim sermayesi yatırımları ile SerPK tarafından belirlenecek diğer varlık ve haklardan oluşan portföyleri işletmek amacıyla anonim ortaklık şeklinde kurulan ve izin verilen diğer faaliyetlerde bulunabilen bir sermaye piyasası kurumu olarak tanımlanmıştır.

Değişken sermayeli yatırım ortaklıkların sermayesi ile her zaman eşit olması zorunlu olan net aktif değer ise, SerPK madde. 50 fıkra1 ve Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği (III-48.5) madde 3/o'da "*varlıkların toplamından borçların toplamının düşülmesi suretiyle bulunan tutar*" olarak tanımlanmaktadır. Net aktif değer hesaplanmasında kullanılan aktif ve pasif malvarlığı kalemlerinin sürekli değişken değerleri aktif değer yani sermayenin sabit olarak belirlenmesine imkân vermez. Net aktif değer her gün hesaplanarak ilan edilir. Sermayenin sabit olmamasının bir sonucu olarak da paylarının itibari değeri olmaz²⁸. Böylece her payın mutlaka bir itibari değerinin olması zorunluğuna ve itibari değerinden daha aşağıda bir değerle pay çıkartılamamasına ilişkin TTK madde. 476 fıkra 1 ve madde 347'de yer verilen kuralın tek istisnasını itibari değeri bulunmayan değişken sermayeli yatırım ortaklıkları payları oluşturur

Ortaklığın sadece nama yazılı olarak çıkartılabilen, yönetim haklarını elinde bulunduran sabit payları ve sahibine yönetme yetkisi vermeyen değişken payları olmak üzere iki tür payı bulunmaktadır.

Kanun koyucu bu yeni anonim ortaklık türünde sermayenin değişken olmasına imkân tanımakla beraber ortaklığın alacaklılarının korunması amacıyla da taviz vermeyerek sermayenin asgari²⁹ olarak belirlediği bir kısmının sabit olmasını ve kuruluşa bu asgari sermayenin nakit olarak konulmasını zorunlu tutmuştur. Kanun

²⁸ SerPK m. 50/f. 2 ve Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği m. 52/f.2

²⁹ Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklar Tebliği m. 45/1(c) uyarınca başlangıç sermayesi en az 2 milyon TL olmalıdır.

koyucunun daha sıkı bir rejime tabi tuttuğu işte bu paylar *kurucu pay* kavramı ile ifade edilir.

Ortaklığın alacaklılarının korunması amacının devamı olarak da kurucu payların nama yazılı olmasını ve yatırımcı payların ihracından önce herhangi bir orana bakılmaksızın tüm kurucu payların ve yatırımcı paylarının ihracından yönetim kontrolünün elde edilmesini sağlayan miktardaki kurucu payların pay devrinde ve itfasında geçerlilik şartı olarak SPK izni aranmış, kurucu payların sahiplerinin kimliklerinin bilinmesi ve niteliklerinin Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklar Tebliği madde 46’da belirlenen koşulları karşılaması sağlanmıştır. Ayrıca, SerPK m. 50/f.4’te kurucu payların değerinin SPK tarafından belirlenen tutarın altına düşmesi veya ortaklığın mali durumunun yükümlülüklerini karşılayamayacak kadar kötüleşmesi halinde SPK tarafından alınabilecek tedbirlere yer verilmiştir. Kurucu paylar, gerek kuruluştaki gerekse yeni kurucu pay ihracında izin³⁰ alınması ardından ticaret siciline tescil ile doğar. Kurucu paylar sahibine kâr payı, tasfiyeden pay alma, genel kurula katılma, genel kurulda oy kullanma, bilgi alma ve inceleme, özel denetim isteme, genel kurul kararlarının iptali için dava açma ve azlık hakkı ile genel kurulda oy hakkı tanır. Kurucu pay sahiplerinin yeni pay alma hakkı bulunmamaktadır³¹.

Ortaklığın değişken sermayeli olarak nitelendirilmesinin kaynağı olan *yatırımcı payları* ise, kurucular tarafından kuruluştaki ortaklığın net aktif değerinin yatırımcı payları ihracıyla asgari olarak 4 milyon TL’ye artıracığına yönelik vermiş oldukları taahhütleri yerine getirilerek yatırımcılara nakden satılan paylardır³². Yatırımcı pay bedelleri için şirkete ödenen para takip eden iş günü izahnamede veya ihraç belgesinde belirlenen varlıklara ve işlemlere yatırılması ve esas sözleşmesinin ticaret siciline tescilini takip eden altı ay içerisinde asgari net aktif değere ulaşılması zorunludur. Aksi halde TTK’nın 529 uncu maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi hükmü gereğince anonim ortaklık sona ermiş sayılır. Yatırımcı payları, sadece nama yazılı olarak

³⁰ Kuruluştaki Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve SPK’dan ve yeni kurucu pay ihracında ise sadece SPK’dan izin alınması gereklidir.

³¹ Mustafa İsmail Kaya, “Pay Sahiplerinin Anonim Şirket Genel Kurulunda Temsil Edilmesi”, **BATİDER**, Cilt 30, Sayı 4, s. 45-91, Ankara 2014 (Kaya, Genel Kurulda Temsil), s. 46 vd.

³² Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği m. 49

çıkartılması zorunluluğu olan kurucu paylarından farklı olarak hem nama hem de hamiline yazılı olarak çıkartılabilir.

Değişken sermayeli yatırım ortaklıkları ile anonim şirketler hukukunun diğer temel prensibi olan sermayenin iadesi yasağına da ilk istisna getirilerek, pay sahibine pay senedini şirkete iade ederek karşılık bedelini nakden alabilme imkânı verilmiştir. SerPK m. 50/f.3 uyarınca şirket pay sahibinin talebi üzerine payları itfa ederek ödeme yapmak zorundadır. Payların itfasına ilişkin usul ve esaslar SerPK ve Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklar Tebliği'ne uygun olacak şekilde şirketin esas sözleşmesinde düzenlenir.³³

Değişken sermayeli yatırım ortaklıklarında pay sahiplerine paylarını şirkete iade hakkı tanınmış olması ve şirket sermayesinin değişken olması sebebiyle Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ilişkin bazı hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Bu çerçevede SerPK madde 51'de değişken sermayeli yatırım ortaklıklarına TTK'nın hangi hükümlerinin uygulanmayacağına yer verilmek suretiyle hangi konularda sermaye piyasası mevzuatının uygulama alanı bulacağı netleştirilmiştir. Buna göre, esas sermayeye, asgari sermaye miktarına, esas sözleşmenin asgari içeriğine, aynı sermaye taahhütlerine, nominal değere, ortaklığın kendi paylarını iktisap veya rehin olarak kabul etmesine, sermaye artırımı ve azaltımı usulüne, pay taahhüdü ve ödenmesine, pay devrine ilişkin kısıtlamalarına, kâr-zarar hesabı ve kârın dağıtımına, yedek akçelere ve tasfiyeye ilişkin TTK hükümleri değişken sermayeli yatırım ortaklıklarına uygulanmayacaktır.

³³ Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği m.55'de kurucu paylarının itfasına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. İtfa yapılabilmesi için diğer kurucu payların sahiplerinin onay vermesi ve itfanın kurucu payların toplam tutarının başlangıç sermayesinin altına düşmesine neden olmaması gerekir. Kurucu payları itfasına karşılık ederek pay sahibine yapılacak ödeme itfanın gerçekleşeceği tarihte hesaplanacak olan pay başı net aktif değer olup, pay başına net aktif değere ise net aktif değerün yatırımcı ve kurucu pay sayısının toplamına bölünmesiyle ulaşılır.

1.2. Hakların ve Borçların Kaynağı Olarak Pay (Pay Sahipliği Statüsü)

1.2.1. Pay Sahipliği Statüsü

Anonim ortaklıkta paylar sabit³⁴ fakat payın sahipleri değişkendir³⁵. Bunun anlamı, payın sahibi olan kişi pay üzerindeki sahipliği devam ettiği süre boyunca paya sağlanan haklardan faydalanabilir ve paya bağlı olarak kendisine yüklenen borçları ifa etmek veya katlanmak zorunda kalır. Pay yeni sahibine iradi veya kanuni olarak devredildiğinde ise paya ait tüm hak ve borçlar³⁶ yeni pay sahibine geçer. Payın, sahibine yararlanma imkânı verdiği haklar ve yüklediği borçlarla birlikte oluşturduğu bütüne *pay sahipliği statüsü* denir³⁷. İşte anonim ortaklıklar hukukunda pay, ikinci olarak, hak ve borçları bünyesinde topladığı pay sahipliği statüsü anlamında kullanılır³⁸.

Pay sahipliği statüsü ve dolayısıyla bu statünün verdiği haklar ve yüklediği borçlar kuruluştaki anonim şirketin ve sermaye artırımında ise sermaye artırımına ilişkin kararın tescil edildiği anda doğar. Bir diğer deyişle, paya bağlı hak ve borçların doğması ve pay sahipleri tarafından kullanılabilmesi ve ifa edilmesi için anonim ortaklık tarafından o payı temsil eden pay senedinin bastırılması gerekmez. Pay senedi bastırılır ise, pay senedi temsil ettiği payın sahibine tescil ile doğduğu andan itibaren

³⁴ Yukarıda açıklandığı üzere değişken sermayeli yatırım ortaklıklarında, ortaklık sermayesi diğer anonim ortaklıklardan farklı olarak ve aynı kooperatiflerde olduğu gibi sabit değil, değişkendir.

³⁵ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 546; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 6; Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 620, N. 21a; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 250

³⁶ Pay sahipliğini kaybeden kişi kural olarak paylardan sorumlu olmamakla birlikte bunun istisnaları vardır. Örneğin, pay veya pay senedi miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra gereği iktisap edilmişlerse ve bu hususlar için esas sözleşmede anonim ortaklığın onayı öngörülmemişse, bu şekilde iktisap eden kişi, bakiye sermaye borcundan sorumludur. Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, No. 1035, s. 85

³⁷ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 11; Çevik, **Anonim Şirketler**, s. 758; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketler, I. Umumi Hükümler**, 3. Bası, İstanbul, 1960 (Arslanlı, Anonim Şirketler), s. 143; İmregün, **Anonim Ortaklık**, s. 216; Tekil, **Anonim Şirketler**, s. 575; Sami Karahan, **Anonim Ortaklıklarda İmtiyazlı Paylar ve İmtiyazların Korunması**, Kazancı Kitabevi, İstanbul, 1991 (Karahan, İmtiyazlı Paylar), s. 3; Necdet Uzel, **Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam**, İstanbul, 2013 (Uzel, Esas Sözleşmesel Bağlam), s. 28

³⁸ Teoman, **Payın İtibari Değeri**, s. 80; Handschin/ Jung, **Zürcher Kommentar**, Art. 622 N. 1; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I 2014**, s. 546

sağladığı haklar ve yüklediği borçlar açısından açıklayıcı niteliktedir³⁹. Bu nedenle de pay sahibi tarafından pay üzerinde üçüncü bir kişi lehine rehin kurulabilmesi için pay senedi bastırılması zorunlu değildir. Ancak payı temsil etmek üzere pay senedi bastırılmışsa artık pay üzerinde kurulacak olan rehnin pay senedinin kıymetli evrak ile kazanmış olduğu hukuki niteliğine uygun şekilde kurulması gerekecektir⁴⁰.

Anonim ortaklıkta pay sayısı kadar pay sahipliği statüsü bulunmaktadır⁴¹. Anonim ortaklık, esas sözleşmesinde değişiklik yaparak sermayesini artırması halinde ancak yeni paylar ve bu paylara ait yeni pay sahipliği statüleri yaratabilir veya sermayesini azaltması halinde mevcut pay sayısını azaltarak pay sahipliğini ortadan kaldırabilir. Pay sahipliği statüsü sadece payı takip eder, payın sahibi olan gerçek veya tüzel kişiden etkilenmez⁴². Bunun en tipik göstergelerinden biri de ıskattır. Anonim ortaklıkta pay sahibinin tek borcu taahhüt ettiği nakdi veya ayni sermaye taahhüdünü süresi içerisinde yerine getirmesidir. Payın sahibi belirlenen süre içerisinde sermaye koyma borcunu yerine getirmezse; yönetim kurulu, esas sözleşme ve TTK m. 483'te belirlenen usule uygun olarak gönderdiği bir ihtar ile belirlenen sürede sermaye koyma taahhüdünü yerine getirmeyen pay sahibini ıskat eder. Böylece o paya ait pay sahipliği statüsünden mahrum bırakır. Pay sahibi ıskat edildiğinde, pay ve paya ait haklar ve borçları bünyesinde taşıyan pay sahipliği statüsü ortadan kalkmaz, ortaklıkta sahipsiz

³⁹ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II 2017**, s. 103; Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 11. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005 (Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**), s. 172; Bahtiyar, **Ortaklık Hukuku**, s. 307; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 11; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 40; Ansay, **Anonim Şirketler**, s. 258; Zühtü Aytaç, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1988 (Aytaç, **Hisse Senetleri**), s. 68; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 272; Arslanlı, **Anonim Şirket**, s. 170; İmregün, **Anonim Şirket**, s. 360; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2018**, §39 N. 15; Handschin/ Jung, **Zürcher Kommentar**, Art. 624 N. 55

⁴⁰ Handschin/ Jung, **Zürcher Kommentar**, Art. 624 N. 56-58; Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 622 N. 6; Ali Bozer/ Celal Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 10. Bası, Ankara 2021 (Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak**), s. 38- 39; Fatih Bilgili/ Ertan Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 9. Bası, Bursa 2018 (Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak**), s. 10; Ersin Çamoğlu, **Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri**, İstanbul, 2020 (Çamoğlu, **Kıymetli Evrak**), N. 2

⁴¹ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 12; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 7; Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 620 N. 21a; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 250

⁴² Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I 2014**, s. 546; İmregün, **Anonim Şirket**, s. 273; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 248; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 34- 35; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 12.

olarak varlığını devam ettirir. Ancak sahibi ıskat edilen pay, ortaklık mülkiyetinde sahipsiz olarak varlığını devam ettirirken, paya ilişkin hakların yönetim kurulu tarafından kullanılması yasaklanmış olduğundan, mevcut ortaklar veya üçüncü kişilere devredilene kadar pay sahipliği statüsü donuk kalır⁴³. ıskat da dahil pay sahipliği statüsünün sona erdiği durumlarda pay üzerinde rehin hakkı olan üçüncü kişilerin hakları etkilenir⁴⁴.

Pay, tescil ile doğduğu andan itibaren, şirkete karşı bölünemez. Bu kural bir payın birden fazla sahibi olmasını engellemekte; bir payın birden fazla sahibi bulunması halinde pay sahiplerinin paydan kaynaklanan haklarını şirkete karşı tek bir irade olarak kullanabilmeleri anlamına gelmektedir⁴⁵. Türk anonim ortaklık hukukunun temel prensiplerinden biri olan “*payın şirkete karşı bölünmezliği ilkesi*”⁴⁶ olarak anılan bu kural TTK ’da birbirinin tekrarı niteliğinde olan m. 432/f.1 ve m. 477/f.1 maddelerinde düzenlenmiş olup, payın sahipleri ancak ortak bir temsilci olarak içlerinden birini veya üçüncü kişiyi atmak suretiyle pay tarafından verilen hakları şirkete karşı kullanabilecektir⁴⁷. Bu şekilde pay için bir temsilci atanarak pay sahipleri tarafından ortaklığa bildirilmemiş ise, paya ilişkin hususlarda anonim ortaklık tarafından herhangi bir pay sahibine bildirim yapılması şirketin bildirim yükümlülüğünü yerine getirmesi açısından yeterli kabul edilecektir.

⁴³ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 12

⁴⁴ Rehnin sona ermesine ilişkin detaylı açıklamalara Üçüncü Bölüm’de “4. Pay Üzerindeki Rehnin Sona Ermesi” başlığı altında yer verilmiştir.

⁴⁵ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I 2014**, s. 546; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 13; Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 620 N. 21a; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 253

⁴⁶ “Pay ve Sermaye Borcu” başlığı “Payların bölünememesi” alt başlıklı TTK m. 477/f.1 “Pay şirkete karşı bölünemez. Bir payın birden fazla sahibi bulunduğu takdirde, bunlar şirkete karşı haklarını ancak ortak bir temsilci aracılığıyla kullanabilirler. Böyle bir temsilci atamadıkları takdirde, şirketçe söz konusu payın maliklerinden birine yapılacak tebligat tümü hakkında geçerli olur.” düzenlemesinin tekrarı niteliğinde olan “Birden çok hak sahibi” başlıklı TTK m. 432/f.1 paydan kaynaklanan hakların genel kurulda kullanımına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. TTK m. 432/f.1 “Bir pay, birden çok kişinin ortak mülkiyetindeyse, bunlar içlerinden birini veya üçüncü bir kişiyi, genel kurulda paydan doğan haklarını kullanması için temsilci olarak atayabilirler”

⁴⁷ Hirsch, **Ticaret Hukuku**, s. 279; Ali Murat Sevi, **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, Seçkin Yayınevi, 4. Bası, Ankara, 2018 (Sevi, Pay Devri), s. 33

Öte yandan, payın şirkete karşı bölünmezliği kuralı, bir kişinin birden fazla payı olmasına da engel değildir. Anonim ortaklıkta pay sayısı kadar pay sahipliği statüsü bulunduğundan, bir kişinin birden fazla paya sahip olması durumunda, sahip olduğu her bir pay için pay sahipliği statüsünü aynı anda elinde bulundurabilir⁴⁸. Bu durumda aynı kişiye ait her bir pay diğer paylardan bağımsız olarak sahibine haklar verir ve borçlar yükler ve tek başına hukuki işlemlere konu olabilir. Böylece aynı kişi sahip olduğu paylarının sadece bir kısmı üzerinde rehin hakkı kurabilecektir.

1.2.2. Payın Sahibine Sağladığı Haklar

Anonim ortaklıkta payın sahibi paydan kaynaklanan hem malvarlığına ilişkin hem de yönetime ilişkin tüm haklardan faydalanır.

Pay sahipliği haklarından yararlanmada ölçü ise, kural olarak pay sahiplerinin sayısı değil, pay sahibinin anonim ortaklık sermayesine katılma oranıdır. Anonim ortaklıklar hukukunda hâkim olan bu ilke “*oransallık ilkesi*” veya “*sermayeye katılma oranına göre haklardan yararlanma ilkesi*” olarak anılmaktadır. Öte yandan, oransallık ilkesi anonim ortaklıkta pay sahipliğinin sağlamış olduğu tüm haklar için geçerli değildir⁴⁹.

Oransallık ilkesinin geçerli olduğu haklar için de bu ilkenin uygulaması mutlak olmayıp, pay ile sermaye arasındaki oranı bozacak şekilde esas sözleşme⁵⁰ ile bazı paylara⁵¹ diğer paylara göre üstünlük sağlanabilir. Bu üstünlüğe imtiyaz adı verilir. İmtiyaz, TTK m. 478/f.2’da kâr payı, tasfiye payı, rüçhan ve oy hakkı gibi haklarda,

⁴⁸ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 13; Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 620 N. 21a; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I 2014**, s. 546

⁴⁹ Örneğin, genel kurula katılma, genel kurulda öneride bulunma, müzakerelere katılma hakları, genel kurul kararına karşı iptal davası açma (TTK m. 445), bilanço, kâr zarar hesabı, yıllık karın nasıl dağıtılacağına ilişkin önerilerin genel kurul toplantısından en az 15 gün önce incelemeye hazır bulundurulmasını isteme (TTK m. 437/f. 1) gibi payın sahibine sağladığı haklar açısından geçerli değildir. Bu haklar açısından tek bir paya sahip olan pay sahibi ile yüz paya sahip olan pay sahibi arasında hiçbir fark yoktur.

⁵⁰ Emredici hüküm niteliğinde olan TTK m.339/2-d uyarınca imtiyazların esas sözleşmede düzenlenmesi zorunludur.

⁵¹ TTK m. 478/ f.1 uyarınca, bir imtiyazın sadece paya tanınması gerekir, bir kişiye imtiyaz tanınması mümkün değildir.

paya tanınan⁵² üstün bir hak veya kanunda öngörülmemiş yeni bir pay sahipliği hakkı olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu imtiyaz, kuruluş aşamasında esas sözleşmede baştan tanınabileceği gibi esas sözleşme değişikliği yapılmak suretiyle sonradan da yaratılabilir. Kuruluş aşamasından sonra paya ilişkin bir imtiyaz yaratılabilmesi için alınacak genel kurul kararında oybirliği değil, TTK m. 421/f.3-b uyarınca sermayenin yüzde yetmiş beşinin olumlu oyuna ulaşılması yeterli olacaktır. Ancak bu durumda karara olumlu yönde oy vermeyen pay sahiplerinin de haklarının korunması gerekir. Bu amaçla da bu pay sahipleri arasında bağlı nama yazılı paylara sahip olanlar varsa, bunlara bağlam kuralları ile sınırlı olmaksızın altı ay içerisinde paylarını devretme imkânı verilmiştir⁵³.

Anonim ortaklıklar hukukunda paya ilişkin haklar farklı sınıflandırmalara tabi tutulmakla birlikte çalışma konumuz olan pay üzerindeki rehnin payın sahibine verdiği haklar üzerindeki sonuçları ile en yakın ilişki payın sahibine sağladığı hakların konusuna göre yapılan sınıflandırma olduğu kanaatindeyiz. Bu doğrultuda pay sahibinin hakları malvarlığına ilişkin ve yönetime ilişkin haklar olmak üzere ikiye ayrılacak incelenecektir⁵⁴.

1.2.2.1. Malvarlığına İlişkin Haklar

Anonim şirketin sahip olduğu malvarlığının mülkiyeti doğrudan pay sahiplerine değil, bizzat anonim ortaklığın kendisine bir diğer deyişle anonim şirket tüzel kişiliğine aittir⁵⁵. Pay sahiplerinin, şirketin sermayesine ve mülkiyetindeki varlıklara el atmalarını ve bunları kendi menfaatlerine kullanmalarının önüne geçmek için TTK'da çeşitli tedbirlere yer verilmiştir⁵⁶. Böylece pay sahipleri ortaklığa katılırken

⁵² İmtiyazın pay sahibine değil paya tanınması genel kural olmakla birlikte, TTK m. 478/f.3'te belirten belirli pay gruplarına, özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahiplerine ve azlığa yönetim kurulunda temsil edilme hakkını düzenleyen TTK m. 360'ın pay sahibine tanınan bir imtiyaz olarak bu kuralın istinasını oluşturduğuna işaret etmektedir.

⁵³ TTK m. 421/f.4; Akın, **Bağlı Nama Yazılı**, s.36; Pulaşlı, **Bağlı Nama Yazılı**, s. 123; Rauf Karasu, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması**, **Gazi Üniversitesi HFD**, Y. 2008, C. 12, S. 1- 2, s. 127-147 (Karasu, Nama Yazılı Paylar), s. 130

⁵⁴ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §42 N. 1-2a; Sevi, **Pay Devri**, s. 34

⁵⁵ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 10; Ansay, **Anonim Şirketler**, s. 225

⁵⁶ Sermayenin korunması ilkesinin temel esasları asgarî sermayenin zorunluluğu, şirketin kendi paylarını taahhüt etme yasağı, pay sahiplerince taahhüt edilen katılma paylarının tam ve gerçeğe uygun değeriyle şirkete getirilmesi, örtülü dağıtım yasağı ve sermayenin kısmen veya tamamen kaybı hâlinde alınacak tedbirlerdir.

elde etmeyi bekledikleri parasal (malvarlığına ilişkin) menfaatleri kendi paylarına ancak kanun ve ortaklık esas sözleşmesi uyarınca tanınan haklar çerçevesinde ve bunlarla sınırlı olarak elde edebilirler.

Pay sahiplerinin ortaklıktaki malvarlığına ilişkin hakları; doğrudan bir para getirisi elde edebilecekleri kâr payı, hazırlık dönemi faizi ve tasfiye payı alma hakları ve bunların yanı sıra doğrudan bir para getirisi elde etmeksizin ortaklık sermayesindeki pay oranını, kâr payını ve oy gücünü koruyabilmeleri amacıyla ortaklıktan yeni pay alma, yeni pay almanın özel bir çeşidi niteliğindeki önerilmeye muhatap olma ve iç kaynaklardan oluşturulan payları bedelsiz alma haklarıdır. TTK'da yer almamakla birlikte, esas sözleşmede düzenlenmek suretiyle veya genel kurul tarafından alınacak bir kararla pay sahiplerine ortaklığın tesislerinden indirimli veya ücretsiz olarak yararlanma hakkı da tanınması mümkündür.

1.2.2.1.1. Kâr Payı Alma Hakkı

Pay sahibinin malvarlığına ilişkin ilk akla gelen hakkı anonim ortaklık tarafından elde edilen karın pay sahiplerine kural olarak payları ile orantılı olarak dağıtılması olarak tanımlanabilecek kâr payı alma hakkıdır.

Kâr payının hukuki niteliği tartışmalıdır. Doktrinde kâr payının, pay sahibinin ortaklığa karşı borcunu ifa ederek getirmiş olduğu sermayenin TMK m. 685/f.2 anlamında hukuki ürünü niteliğinde olduğuna yönelik bir görüş bulunsa da⁵⁷, bizim de katıldığımız doktrindeki çoğunluk görüşüne göre ise kâr payı payın genişlemesidir⁵⁸. Pay sahibinin kâr payı alma hakkı esas sözleşme ile tümüyle ortadan kaldırılamayacağı gibi kendisi tarafından da vazgeçilemez, ancak belli şartlar altında sınırlandırılabilir.

Pay sahipleri kâr paylarını, anonim ortaklıklar hukukunun temel ilkelerinden biri olan oransallık ilkesinin bir sonucu olarak, pay sahibinin tek borcu olan sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri oranda alırlar⁵⁹. Sermaye koyma taahhüdünü yerine getirmeyen pay sahibi kâr payı almaya hak kazanamayacağından, kâr dağıtımında oransallık ilkesi payın nominal değerine göre değil, pay sahibinin

⁵⁷ Bahtiyar, **Ortaklık Hukuku**, s. 286

⁵⁸ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III**, s. 1833; Bahtiyar, **Ortaklık Hukuku**, s. 286; Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s. 198; Ansay, **Anonim Şirketler**, s.179; İmregün, **Anonim Ortaklık**, s. 290; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 229

⁵⁹ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 616

ortaklığa getirmiş olduğu sermaye tutarı dikkate alınarak uygulanır. TTK m. 508/f.1 uyarınca kâr payının hesaplanmasında pay sahibinin toplam sermayede sahibi olduğu pay oranının değil, sermaye koyma borçlarını yerine getirdiği oranın dikkate alınması oransallık ilkesinin bir istisnası niteliğinde değildir. Ayrıca, bu kural emredici bir kural olmadığından, esas sözleşmeye konulacak bir hüküm ile şirkete karşı sermaye koyma borcunu yerine getirip getirmediği dikkate alınmaksızın pay sahiplerine sermaye taahhütleri oranında kâr payı dağıtılması mümkün hale getirilebilir. Öte yandan, halka açık anonim ortaklıklarda, halka kapalı anonim ortaklıklardan farklı olarak, SerPK m. 19/f.3 uyarınca kâr payı, dağıtım tarihi itibarıyla mevcut payların tümüne, bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın eşit olarak dağıtılır.

Kâr payında oransallık ilkesinin gerçek anlamda istisnasını kâr payı alma hakkına ilişkin imtiyaz yaratılmış paylar oluşturur. Kâr payı alma hakkında bir paya ve dolayısıyla pay sahibine diğer paylara göre imtiyaz yaratılmasının çok çeşitli sebepleri olabilir⁶⁰. Bazı paylara kâr payında diğer paylara göre üstünlük sağlanabilmesi için, bu hususa mutlaka esas sözleşmede yer verilmesi gerekir. Esas sözleşmede sadece paya kâr payı alma açısından bir imtiyaz tanındığının yazılması yeterli değildir, bu imtiyazın nasıl uygulanacağını da esas sözleşmede açık ve anlaşılır şekilde yazılması gerekir. TTK'da imtiyazın nasıl sağlanacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamakla birlikte uygulamada kârdan öncelikle yararlanma, kârdan daha yüksek oranda pay alabilme, kârdan birikimli yöntemle yararlanabilme, kârdan tekrar katılımlı olarak yararlanabilme şeklinde imtiyazlar yaratılmaktadır. Türk hukukunda kârda imtiyazın belirlenmesi için bir sınırlama bulunmamakla birlikte TTK'nın emredici düzenlemelerine ve genel hukuk kuralları çerçevesinde TBK madde 27 ve TMK madde 2'a aykırı bir yöntemle kâr payı almada imtiyaz yaratılamaz. Bunun en belirgin örneği her pay sahibi sadece bir paya sahip olsa da en az bir oy hakkını haiz olduğunu belirten TTK m. 434/f.2 uyarınca oydan yoksun kâr payında imtiyazlı pay yaratılmasının mümkün olmamasıdır.

⁶⁰ Bu sebeplere ilişkin detaylı bilgi için Aslı Elif Gürbüz Usluel, Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Kâr Payı Alma Hakkı, **Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü**, 2016, Ankara, s. 103- 105 (Gürbüz Usluel, Kâr Payı)

Kâr payının dağıtılabilmesi için yıllık bilanço'ya göre kâr edilmiş olmalı veya serbest yedek akçeler bulunmalıdır. Kâr payının dağıtılabilmesi tek kaynak, şirketin ilgili faaliyet dönem kârı olmadığı için de faaliyet dönemi zararla kapanan bir şirketin yine de pay sahiplerine kâr dağıtması mümkün olabilir. Dönem kârı ve serbest yedek akçelerin toplamı yıllık bilanço zararından daha fazla ise şirket pay sahiplerine kâr dağıtabilecektir. Oysaki TTK m. 507'de pay sahiplerinin net dönem kârına payları oranında katılma hakları olduğu belirtilmektedir. Bu haliyle madde, kâr payı dağıtımının diğer kaynağı olan serbest yedek akçeleri gözden kaçırmış olduğundan TTK'nın kâr payı dağıtımını esaslarını tam anlamıyla yansıtamamaktadır.

Kâr elde etme amacıyla kurulmuş olan anonim şirketin pay sahiplerinin şirketin kârından payları oranında almayı beklemeleri doğal olmakla birlikte TTK'da şirketin her yıl kâr dağıtımını yapma zorunluluğu olduğuna ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde bir görüş, TTK m. 519 ve m. 523 birlikte değerlendirildiğinde şirketin her yıl kâr dağıtımını yapmasının zorunlu olmadığı sonucuna varmaktadır⁶¹. Bununla beraber, kâr dağıtımının yapılmamasının Kanun'da anılan amaçlar uğruna belirli ihtiyaçların giderilmesi şartıyla istisnai bir durum olduğunu ve bu istisnanın kural olan pay sahiplerinin kâr payı alma hakkını haksız olarak engelleyerek bir kurala dönüşmemesi gerektiğini de belirtmektedir.⁶² Aksi yöndeki diğer görüş ise, değerlendirme yapılırken TTK m. 519 ve m. 523 ile birlikte m. 348, m. 511 ve m. 507'de yer verilen düzenlemelerin de dikkate alınarak hep beraber yorumlanması gerektiğini ve bunun sonucunda da birinci temettü hakkının pay sahibinin kanunla koruma altına alınan temel kâr payı hakkı olduğunu savunmaktadır⁶³.

Kâr dağıtımının yapılabilmesi için şirketin dağıtılabilir kârının bulunması gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Şirketin genel kurulu tarafından pay sahiplerine kâr dağıtımının yapılması yönünde bir karar da alınması gerekir. Genel kurulun kâr dağıtımına ilişkin karar verme yetkisi başkasına devredilemez bir yetkisidir, bu

⁶¹ Gürbüz Usluel, **Kâr Payı**, s. 96

⁶² Gürbüz Usluel, **Kâr Payı**, s. 96

⁶³ Zehra Badak Aybar, **Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirkette Pay Sahibinin Kâr Payı Hakkı**, Doktora Tezi, İstanbul, 2018 (Badak Aybar, Kâr Payı), s. 68-70

yetkisini yönetim kuruluna bırakması kanunen mümkün değildir⁶⁴ Genel kurul kâr dağıtımına ilişkin kararı verdikten sonra, dağıtılacak olan kârın dağıtım yöntemi ve zamanını belirlemek için yönetim kuruluna yetki verebilir.

Genel kurulun kâr dağıtımına karar vermesi kurucu yenilik doğuran işlem niteliğindedir. Yenilik doğuran işlemlerin bir kere gerçekleştirildikten sonra geri alınamaz olmaları nedeniyle genel kurul kâr dağıtımına karar verdikten sonra, bu kararından vazgeçemez.

Genel Kurul tarafından kâr payı dağıtımına karar verilmesiyle birlikte pay sahibinin kâr payı alacağı sahip olduğu paydan bağımsız bir alacak haline gelir.

Genel kurul kararı alınması ile bağımsız bir alacak hakkına dönüşen kâr payı alma hakkı, kararda bir ödeme tarihi belirlenmemişse derhal muaccel olurken, ödeme için belirli bir vade veya taksitler halinde ödeneceği belirlenmiş ise ancak o vadenin gelmesiyle muaccel hale gelerek pay sahibi tarafından talep edilebilir. Genel kurul ödeme zamanını belirlemesi hususunda yönetim kuruluna yetki vermiş ise, bu kere yönetim kurulu tarafından ödeme zamanı belirlenebilir.

Halka açık anonim ortaklıklarda ise kâr payı dağıtımına ilişkin düzenlemeler 6362 sayılı SerPK ve bu kanundan aldıkları yetkiye dayanarak Kurul tarafından çıkartılan II-19.1 sayılı Kâr Payı Tebliği'nde yer almaktadır. Kâr Payı Tebliği m. 5'te kâr dağıtımına ilişkin genel düzenlemelere yer verilmiş ve bu düzenlemeler payları borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıklar için tümüyle uygulanırken, payları borsada işlem görmeyen ortaklıklar açısından özel olarak uygulanacak istisnaları ise madde 7 ve madde 8'de düzenlenmiştir.

Pay sahibinin kârdan doğan haklarını pay senedini ibraz etmeksizin kullanabilmesi için kâr payı kuponu bastırılır. Halka kapalı ortaklıklarda kâr payı kupona bağlanma zorunlu olmamakla⁶⁵ birlikte⁶⁶ payları borsada işlem görmeyen

⁶⁴ TTK m. 408/f.2-d.

⁶⁵ SPK tarafından düzenlenen Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliği (Seri 1 No. 5), m. 6 vd.

⁶⁶ Hüseyin Ülgen/ Mehmet Helvacı/ Abuzer Kendigelen/ Arslan Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015 (Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, Kıymetli Evrak), s. 34; Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017 (Pulaşlı, Kıymetli Evrak), s. 10; Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s. 177; Reha Poroy/ Ünal Tekinalp, **Kıymetli**

halka açık anonim ortaklıklarda pay sahibi Kâr Payı Tebliği m. 7/f. 2 uyarınca kâr payı alacağını ancak kâr payı kuponunu ortaklığa ibraz etmek şartıyla talep edebilir. Payları borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıkların payları zaten zorunlu olarak MKK nezdinde kaydi olarak tutulduğundan ve paya bağlı tüm haklar da bu kayıtlar esas alınarak kullanıldığından, fiziki pay senetleri bulunmayan bu ortaklıkların kâr payı kuponu da çıkartması mümkün olmadığı gibi gerekli de değildir⁶⁷.

1.2.2.1.2. Hazırlık Dönemi Faizi Alma Hakkı

TTK'nın esas sermayenin korunması amacıyla getirdiği tedbirlerden biri de TTK m. 480/f.3'nin tasfiye payına ilişkin hakları saklı olmakla birlikte pay sahiplerinin sermaye olarak şirkete verdiklerini geri isteyemeyeceklerine ilişkin düzenlemesi ile sermayenin iade edilmesine ilişkin yasaktır⁶⁸. Bu yasağın bir sonucu olarak da kural olarak pay sahiplerine ortaklığa getirdikleri sermaye için faiz ödenemeyeceği TTK m. 509/f.1'de açıkça öngörülmüştür.

Şirketin kuruluşunda veya sermaye artırımında faiz geliri elde edemeyecekleri bir dönem olacağından dönemsel gelir etme amacıyla ortaklığa katılmayı hedefleyen yatırımcılar açısından bu kural caydırıcı olacaktır. Bu caydırıcılığı azaltmak için dönemsel gelir elde etme hedefi ile ortaklığa katılmayı planlayan kişileri de teşvik etmek amacıyla⁶⁹ sermaye için faiz ödenmeyeceğine ilişkin kural esnetilerek TTK m. 510'da kuruluştaki veya sermaye artırımında ortaklığın kâr etmeye başlayana kadar kâr dağıtımını yapamayacağı dönem için belirli koşullarla pay sahiplerine faiz ödenmesine imkân tanınmıştır. Esas sözleşmede veya sermaye artırımını kararında faiz ödemelerinin

Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası, İstanbul, 2013 (Poroy/ Tekinalp, Kıymetli Evrak), s. 6; Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Ankara, 1997 (Öztan, Kıymetli Evrak 1997), s. 180.

⁶⁷ Hamdi Yasaman, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, İstanbul 1992 (Yasaman, Menkul Kıymetler), s. 51; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 223 vd.; Ebru Şensöz/ Arif Barış Özbilen/ Burcu Savaş, Alacak Rehninin Teminat Altına Alınan Alacak ve Rehin Yükü Bakımından Kapsamı, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:4 Sayı:8 Güz 2005/2, s. 233- 252, İstanbul 2005 (Şensöz/ Özbilen/ Savaş, Alacak Rehninin Kapsamı), s. 249; Sami Karahan/ Zekeriya Arı/ Hayri Bozgeyik/ Tahir Saraç/ Mücahit Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Konya, 2014 (Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, Kıymetli Evrak), s. 66; SPK tarafından düzenlenen Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliği (Seri 1 No. 5), m. 6 vd.

⁶⁸ TTK m. 473 vd. hükümlerine uygun olarak anonim ortaklığın sermayenin azaltılması da sermayenin iadesi niteliğinde değildir.

⁶⁹ Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 1558, Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II 2018**, s. 1866; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, N.936- 941; İmregün, **Anonim Ortaklık**, s. 301

en geç yeni yatırımın işletmeye alındığı güne kadar olmak kaydıyla ne zamana kadar devam edeceğinin belirtilmesi gerekir. Kuruluştaki pay sahiplerine hazırlık dönemi faizi ödenmesi için “özellikli varlık” niteliğinde bir yatırımın yapılması, ödemenin Türkiye Muhasebe Standartları’na uygun olması, ödenecek faiz tutarının belirlenmiş olması şartları da aranır. Sermaye artırımında yeni pay sahiplerine hazırlık dönemi faizi ödenmesi için aranan diğer şartlar ise; yeni pay taahhüdü yoluyla sermaye artırımı yapılması, faiz ödemesinin sermaye artırım kararında yer alması, özellikli varlık niteliğinde bir yatırımın yapılıyor olmasıdır⁷⁰. TTK m. 512 ve m. 513⁷¹ uyarınca, bu şartların tamamı birlikte gerçekleşmeksizin kuruluştaki pay sahibine veya sermaye artırımında yeni pay sahibine faiz ödenmiş olması halinde bu tutarların pay sahibi tarafından şirkete geri ödenmesi gerekir.

Pay sahiplerine veya yeni pay sahiplerine TTK m. 510’da belirtilen koşulların yerine getirilmiş olmasıyla ödenen hazırlık dönemi faizi ile pay sahibi sermaye borcunun ödeyebileceği gibi şirket de pay sahibine ödeyeceği hazırlık dönemi faizi tutarı ile sermaye taahhüdü alacağını takas edebilir.

Pay sahipleri, aynı kâr payında olduğu gibi, oransallık ilkesi uyarınca paylarına karşılık gelen hazırlık dönemi faizini de kural olarak sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri oranda alırlar. Hazırlık dönemi faizi payın TMK m. 685/f.2 uyarınca hukuki semeresi niteliğindedir ve aynı kâr payında olduğu gibi kupona bağlanabilir. Genel kurul tarafından pay sahiplerine hazırlık faizi verileceğine ilişkin kararın

⁷⁰ İsmail Atamulu/ Aydın Alber Yüce, “Anonim Şirketin Sermaye Borcunun Ödenmesi İçin Pay Sahiplerine Hukuka Aykırı Olarak Finansal Destek Sağlaması”, **TFM**, C: 7, S: 2, s. 211-236 (Atamulu/ Yüce, Finansal Destek) s. 227; Aydın Alber Yüce, ‘Anonim Şirketlerde Hazırlık Dönemi (Devresi) Faizi’, **Legal Hukuk Dergisi**, S. 180, C. 15 (Yüce, Hazırlık Dönemi Faizi), s. 5846 – 5847

⁷¹ TTK m.512 “(1) Haksız yere ve kötüniyetle kâr payı veya hazırlık dönemi faizi alan pay sahipleri, bunları geri vermekle yükümlüdür. Yönetim kurulu üyelerinin kazanç payları hakkında da aynı hüküm uygulanır. (2) Geri alma hakkı, paranın alındığı tarihten itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.” TTK m. 513 “(1) Şirketin iflası hâlinde, yönetim kurulu üyeleri şirket alacaklılarına karşı, iflasın açılmasından önceki son üç yıl içinde kazanç payı veya başka bir ad altında hizmetlerine karşılık olarak aldıkları ve fakat uygun ücreti aşan ve bilanço uygun bir ücret miktarına göre tedbirli bir tarzda düzenlenmiş olsaydı ödenmemesi gereken paraları geri vermekle yükümlüdürler. (2) Sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümler gereğince alınması mümkün olmayan paraların geri verilmesi yükümlülüğü yoktur. (3) Mahkeme, hâlin bütün gereklerini göz önünde bulundurarak takdir hakkını kullanır.”

alındığı anda pay sahibinin söz konusu hazırlık faizi tutarına ilişkin alacak hakkı doğar ve kararda ödenmesi için belirli bir vade öngörülmemiş ise derhal muaccel hale gelir.

1.2.2.1.3. Tasfiye Payı Alma (Tasfiye Bakiyesine Katılma) Hakkı

Pay sahibinin bir anonim ortaklığa katılırken mali olarak ilk hedefi şirketin elde edeceği kazançtan pay alabilmektir. Bunun için şirketin öncelikle faaliyetlerine azami kazanç elde edebilecek şekilde devam etmesi gerekir. Fakat şirketin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda artık faaliyet gösteren bir şirket olmadığından pay sahiplerine dağıtılabilecek bir kâr kazancı olmayacaktır. İşte bu durumda pay sahiplerinin elde etmeyi bekledikleri mali hak tasfiye bakiyesinden elde edecekleri paydır. Bu pay tasfiye payı olarak adlandırılır.

Tasfiye payı alma hakkı⁷², anonim şirketin, tasfiyesiz sona erme halleri dışında kalan, tasfiye gerektiren bir şekilde sona ermesi durumunda, pay sahibinin kanunda ve esas sözleşmede belirlenen şartlara bağlı olarak oluşacak tasfiye bakiyesini talep etme imkânı veren şarta bağlı ve müeccel⁷³ bir hak olarak nitelendirilebilir. Tasfiye payı alma hakkına ilişkin düzenlemelere TTK m. 507, m. 508 ve m. 543’de yer verilmiştir.

Tasfiye payının niteliğine ilişkin farklı görüşler olsa da çoğunluk müktesep hak olduğunu savunmaktadır⁷⁴. Müktesep hak niteliğinin sonucu olarak da payın sahibinin onayı olmaksızın hakkı sınırlandıracak ve ortadan kaldıracak işlemlerin yapılamaz, pay üzerinde tasarrufta bulunulamaz; aksi halde bu tasarruf ve sınırlamalar geçersiz olur⁷⁵.

Şirketin tasfiyeyi gerektirmeyecek şekilde sona erdiği bir durumda tasfiye bakiyesi oluşmayacağı için pay sahibinin şirketten talep edebileceği bir alacak hakkı

⁷² TTK m. 480/f. 3 “Pay sahipleri sermaye olarak şirkete verdiklerini geri isteyemezler; tasfiye payına ilişkin hakları saklıdır”. Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 1558, s. 205, Ali Murat Sevi, **Anonim Ortaklıkta Sermayenin Oluşması ve Pay Sahiplerine İade Edilmesinin Yasağı**, Ankara 2013 (Sevi, **Anonim Ortaklıkta Sermaye**), s. 412.; Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 356

⁷³ Anonim şirketin faaliyetlerini sürdürdüğü dönem boyunca talep edilemeyecek ve ancak şirketin tasfiyeyi gerektiren bir sebeple sona ermesi halinde talep edilebileceğinden müeccel bir haktır.

⁷⁴ Şengül Al Kılıç, “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Tasfiye Payı Alma Hakkı”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 23, Y. 2019, S. 4, s. 47-97 (Al Kılıç, **Tasfiye Payı**), s. 48; Şengül Al Kılıç, **Anonim Şirketlerde Tasfiyeden Dönme**, Ankara, 2017 (Al Kılıç, **Tasfiyeden Dönme**), Dp. 448, s. 197; Sami Karahan, **Anonim Şirketlerde Tasfiye**, Konya, 1995 (Karahan, **Tasfiye**), s. 224- 225. Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, No. 924, s. 2

⁷⁵ Karahan, **Tasfiye**, s. 224

söz konusu olmayacaktır. Zira bu durumlarda pay sahibinin ortağı olduğu anonim ortaklığın tüzel kişiliği hukuken sona erecek olsa da pay sahibinin şirketteki mali hakları, TTK m. 141⁷⁶ ve SerPK m. 24'teki⁷⁷ istisnai durumlar bir kenara bırakılacak olur ise, devralma yoluyla birleşmede devralan şirkette veya yeni kurulma yoluyla birleşmede ise yeni kurulan şirkette devam edecektir.

Tasfiyeyi gerektiren bir sona erme hali gerçekleştiğinde ise, öncelikle dış tasfiye prosedürünün usulüne uygun şekilde gerçekleştirilerek tamamlanması gerekir. Dış tasfiye esas itibariyle ortaklığın üçüncü kişi alacaklarına olan borçlarının ödenmesi anlamına gelmekte olup, bu ödemenin yapılabilmesi için kanunda ve esas sözleşmede öngörülen işlemler kapsamında sırasıyla; yönetim kurulu tarafından sona ermenin ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi⁷⁸, tasfiye memurları tarafından envanter ve bilançonun hazırlanması, genel kurul tarafından envanter ve bilançonun onaylanması, ortaklık defterine ve belgelerine el konulması gerekir. TTK m. 551'de öngörülen usule uygun şekilde tasfiye memurları tarafından alacaklılara çağrı yapılacak ve alacaklılara ödeme işlemleri tamamlanana kadar alacaklarının korunması için gerekecek tüm önlemler alınacaktır. Bu kapsamda alacaklılarının kim oldukları bilinen ve ödenmesi için alacaklıları tarafından talepte bulunulan borçlar alacaklılarına derhal ödenirken; ilana rağmen alacaklıları tarafından başvuru yapılmayan, henüz muaccel olmayan

⁷⁶ TTK m. 141/f.1 “Birleşmeye katılan şirketler, birleşme sözleşmesinde, ortaklara, devralan şirkette, pay ve ortaklık haklarının iktisabı ile iktisap olunacak şirket paylarının gerçek değerine denk gelen bir ayrılma akçesi arasında seçim yapma hakkı tanıyabilirler.”

⁷⁷ SerPK m. 24 “(1) 23 üncü maddede belirtilen önemli nitelikteki işlemlere ilişkin genel kurul toplantısına katılıp da olumsuz oy kullanan ve muhalefet şerhini toplantı tutanağına işleten pay sahipleri, paylarını halka açık ortaklığa satarak ayrılma hakkına sahiptir. Halka açık ortaklık bu payları pay sahibinin talebi üzerine, söz konusu önemli nitelikteki işlemin kamuya açıklandığı tarihten önceki otuz gün içinde borsada oluşan ağırlıklı ortalama fiyatların ortalamasından satın almakla yükümlüdür. (2) Pay sahibinin 23 üncü maddede belirtilen önemli nitelikteki işlemlere ilişkin genel kurul toplantısına katılmasına haksız bir biçimde engel olunması, genel kurul toplantısına usulüne uygun davet yapılmaması veya gündemin usulüne uygun bir biçimde ilan edilmemesi hâllerinde, genel kurul kararlarına muhalif kalma ve muhalefet şerhini tutanağa kaydetme şartı aranmaksızın birinci fıkra hükmü uygulanır. (3) Birinci fıkarda yer alan hususların görüşüleceği genel kurul toplantısının gündeminde, bu kararlara muhalefet oyu kullanacak pay sahiplerinin ortaklıktan ayrılma hakkının bulunduğu hususu ile bu hakkın kullanılması durumunda payların ortaklık tarafından satın alınacağı bedel yer alır.”

⁷⁸ TTK m. 532 “Sona erme, iflastan ve mahkeme kararından başka bir sebepten ileri gelmişse, yönetim kurulunca ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir.”

veya hakkında ihtilaf bulunan ortaklık borçları ise ya bankaya veya notere depo edilerek veya teminat altına alınarak borçların ödenmesi gerekir.

Kâr payı alma hakkı her ne kadar pay sahiplerinin bir hakkı olsa da, TTK m. 507/f.1'deki açık hüküm ve esasen bu açık hüküm yer almasaydı dahi kâr payının hukuki niteliğinin bir sonucu olarak, ortaklığın sona ermesinden önce kanun ve esas sözleşmeye uygun bir şekilde ortaklığın dağıtılabılır kârının oluşmuş olması ve bunun genel kurul tarafından dağıtılmasına yönelik bir karar alınmış olması halinde, kâr payı artık bağımsız bir alacağa dönüşmüş olacağından, dış tasfiyenin tamamlanabilmesi için kâr payı alacaklarının hak sahiplerine dağıtılması gerekir.

Tüm bu işlemler tamamlansa dahi kanun koyucunun alacaklıları koruma hedefinin bir sonucu olarak dış tasfiye aşamasının resmi olarak tamamlanabilmesi için TTK'da öngörülen sürelerin sona ermesinin beklenmesi gerekmektedir. TTK m. 543/f.2'de öngörülen alacaklılara üçüncü kere yapılan çağrıdan itibaren başlayacak olan altı aylık bekleme süresi, emredici bir kanun hükmü olması nedeniyle herhangi bir neden öne sürülerek kısaltılamazken, ortaklık genel kurulu tarafından alınacak bir karar ile uzatılabilir. Bunun tek istisnası, TTK m. 543/f.2'nin son cümlesi uyarınca asliye ticaret mahkemesi tarafından, alacaklılar için tehlikenin söz konusu olmadığına kanaat getirilmesi halinde sürenin sona ermesi beklenmeksizin iç tasfiyeye geçilebileceğine ilişkin izin verilmesidir.

Alacaklılara olan borçların ödendikten ve kanuni bekleme süreleri sona erdikten sonra dış tasfiye tamamlanmış olacak ve şirketin malvarlığının dağıtımı anlamına gelecek olan iç tasfiye aşamasına geçilecektir. Fakat bu aşamada yine tasfiye payının dağıtılması mümkün olmayıp öncelikle pay sahiplerinin ortaklığa koymuş oldukları sermayenin iade edilmesi gerekmektedir. TTK m. 543/f.1'nin⁷⁹ lafzı “...pay bedelleri geri verildikten sonra...” olsa da pay sahiplerinin pay bedellerinin iadesinin nominal değerleri oranında değil pay sahibi tarafından ortaklığa ödenen pay bedelleri oranında yapılacağının kastedildiği fıkranın devamında dağıtımın esas sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa pay sahipleri arasında, ödedikleri sermayeler ve imtiyaz hakları

⁷⁹ TTK m.543 “Tasfiye hâlinde bulunan şirketin borçları ödendikten ve pay bedelleri geri verildikten sonra kalan varlığı, esas sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa pay sahipleri arasında, ödedikleri sermayeler ve imtiyaz hakları oranında dağıtılır. Tasfiye payında imtiyazın varlığı hâlinde esas sözleşmedeki düzenleme uygulanır.”

oranında olduğu belirtilerek netlik kazandırılmıştır. Kâr payının dağıtımında da geçerli olan bu kural emredici nitelikte olmadığından, şirkete karşı sermaye koyma borcunu yerine getirip getirmediğı dikkate alınmaksızın pay sahiplerine sermaye taahhütleri oranında pay bedellerinin iadesi esas sözleşmeye konulacak bir hüküm ile mümkün hale getirilebilir.

Tasfiye bakiyesinin tespit edilebilmesi amacıyla dış tasfiyenin tamamlanması ve pay sahiplerine ödedikleri sermaye bedellerinin iade edilmesi sonrasında ortaklığın artan bir malvarlığına ve bunun nasıl dağıtılacağına ilişkin plana tasfiye memurları tarafından hazırlanacak kesin bilançoda yer verilir. Kesin bilançonun genel kurul tarafından onaylanması ile birlikte pay sahibinin tasfiye payı alma hakkı, dağıtılmasına ilişkin genel kurul tarafından ilave bir karar alınmasına gerek olmaksızın, bağımsız ve talep edilebilir bir alacak haline dönüşür⁸⁰.

Tasfiye payında imtiyazın şekline ilişkin bir düzenlenme yapılmamış olduğundan, pay sahipleri TBK m. 27 ve TTK tahtında imtiyazlı pay türlerinin oluşturulması mümkündür. Dolayısıyla tasfiye payında imtiyaz verilmiş ise pay sahibi söz konusu imtiyaz dikkate alınarak hesaplanacak bir tutar alır.

Tasfiye payı, esas sözleşmede veya genel kurulda alınan bir karar ile aksi yönde kararlaştırılmamış ise, pay sahipleri tarafından aynı sermaye getirmiş olmasına rağmen, para olarak ödenir. Tasfiye payının para olarak değil de anonim ortaklığın tasfiye sonrasında kalan malvarlığının kısmen veya tamamen aynı olarak dağıtılarak tasfiye payının ödenebilmesi için⁸¹ bu yönde esas sözleşmede düzenleme bulunması veya genel kurul tarafından bir karar alınması gerekir. Ayrıca, dış tasfiyeden sonra nakde çevrilmemiş malvarlığının bulunması şartıyla; kalan malvarlığı, bazı pay sahiplerine aynı olarak dağıtılırken bazı pay sahiplerine ise nakdi olarak dağıtılabilir. Hatta aynı pay sahibine hem aynı hem de nakdi olarak dağıtılması da mümkündür⁸².

Paya denk gelen tasfiye payını kural olarak mülkiyet hakkı ispat eden pay sahibi alır. Payın üzerinde intifa hakkı olan hallerde de tasfiye payını alma hakkı intifa hakkı sahibinin değil pay sahibine aittir. Fakat pay hacze konu olmuşsa, haciz paya ait tasfiye

⁸⁰ Karahan, **Tasfiye**, s. 238

⁸¹ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 242-243

⁸² Karahan, **Tasfiye**, s. 243; Al Kılıç, **Tasfiyeden Dönme**, s. 194

payı üzerinde de devam edeceğinden tasfiye payı haciz koyduran alacaklıya ödenecektir. Kendilerine usulüne uygun şekilde yapılan çağrıya rağmen talepte bulunmayan nama yazılı pay senedine bağlanmış payların ve çıplak payların sahiplerine ait tasfiye payı alacakları bankaya depo edilebilirken⁸³, hamiline yazılı pay senedi sahiplerinden başvuruda bulunmadığı için kimliği tespit edilemeyenlerin tasfiye paylarından kaynaklanan alacak hakları ise vadeli Türk Lirası hesabına depo edilerek, şirket ticaret sicilinden terkin edilmiş olsa dahi hak sahipliğini ispatlayanlara ödenir. Hak sahipleri tarafından alınmamış tutarlar terkin edilmiş şirketin diğer pay sahiplerine ödenmez, mevduatın zamanaşımına uğramasına ilişkin mevzuat hükümlerine tabi olur.

1.2.2.1.4. Pay Almaya İlişkin Haklar

Pay sahibi genel kurula katılma, genel kurul kararları aleyhine iptal davası açabilme ve bilgi alma hakkını kullanırken sermayede kaç adet paya sahip olduğuna bakılmaksızın diğer tüm pay sahipleri ile eşit iken; oransallık ilkesinin uygulandığı haklar olan oy kullanma, kâr payı alma, tasfiye bakiyesine katılma, hazırlık dönemi faizi almada ise payının sermayeye olan oranı pay sahibinin haklarını kullanmada ne kadar güce sahip olduğunu belirler. Ortaklığın sermayesinin dış kaynaklardan yeni pay çıkartılması yoluyla artırılması halinde, pay sahibinin toplam sermayedeki oranı azalacağından, oransallık ilkesinin geçerli olduğu hakları kullanma imkânı da aynı oranda azalacak, mevcut payları ile azınlık haklarına sahip pay sahipleri için ise bu haklar tamamen ortadan kalkabilecektir. Pay sahibine, bu hak kayıplarını telafi edebilmesi ve böylece ortaklıktaki gücünü koruyabilmesi amacıyla, dış kaynaklı sermaye artırımını sonucunda çıkartılacak yeni payları sermayede hâlihazırda sahip olduğu pay oranında kanunen öncelikle alma hakkı tanınmıştır. Pay sahibi bu hakkını kullanmaya ve yeni çıkartılacak payları almaya zorlanamaz. Diğer taraftan, bu hakkını kullanmayan pay sahibi sermaye artırımını da engelleyemeyeceği için yeni çıkarılan paylar oranında mevcut paylarının kaybedeceği değere katlanmak zorundadır⁸⁴.

⁸³ TTK m.541/f.2

⁸⁴ Fritz Von Steiger / Çeviri İrfan YAZMAN, “Anonim Şirket Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması veya Bunların Rehnedilmiş Olması Halinde Yeni Hisse Senetleri Alma Hakkına İlişkin Sorunlar”, **BATİDER**, Y. 1973, C. VII, s. 687-697. (Von Steiger, Yeni Hisse Alma Hakkı), s. 690

Pay sahibinin yeni pay almada öncelik hakkı sınırlandırılması ve kaldırılması mümkün olduğundan müstesna hak niteliğinde değildir. Her pay sahibinin TTK m. 461 tahtında kanunen sahip olduğu yeni payları öncelikli alma hakkı bir imtiyaz niteliğinde olmamakla birlikte, imtiyazı tanımlayan TTK m. 478/f.2’de açıkça yeni payları öncelikli almada imtiyazlı payların yaratılmasının mümkün olacağı düzenlenmiştir. Böylece, ortaklıkta yeni payları kanuni öncelikle alma hakkına sahip pay sahiplerinin yanı sıra esas sözleşme veya genel kurul tarafından alınacak bir karar ile sözleşmesel olarak yeni pay almadan imtiyazlı olan paylar da yaratılabilir. İşte esas sözleşmeye hüküm konulmak suretiyle bu imtiyazın yaratılması ile pay sahibinin yeni pay almada öncelik hakkı sınırlandırılmış olur⁸⁵.

Ortaklık yeni payların ihraç bedelini en az itibari değerde olmak üzere belirlemek zorunda olup itibari değer üzerinde yeni pay ihraç edilecek ise esas sözleşmede yer verilmesi veya genel kurul tarafından karar alınması gerekmektedir. Fakat ortaklığın hiçbir zaman yeni çıkarılacak payların ihraç bedelini gerçek (rayici) değeri olarak belirleme yükümlülüğünde değildir.

Hak sahibinin yeni payları öncelikle alma hakkı, genel kurul tarafından sermaye artırımına ilişkin karar verilmesi ile kendiliğinden doğar ve yönetim kurulu tarafından alınacak kararın esas sözleşmede belirlenmiş olan usulle tescil ve ilan edilmesi şartıyla kararda belirlenmiş olan asgari on beş günlük başvuru süresinde ortaklıktan talepte bulunması ve iştirak taahhütnamesini imzalamasıyla, ortaklığın katılımına ihtiyaç bulunmaksızın, tek taraflı olarak kullanılmakla aslen kazanılmış olur.

Kapalı anonim ortaklık tarafından, aynı kâr payı ve hazırlık dönemi faizi alma hakkında olduğu gibi, yeni pay alımında öncelik hakkını temsil eden kıymetli evrak niteliğinde kuponlar çıkartılması mümkündür. Kapalı anonim ortaklıklar için bu hakkın kullanılması için kupon çıkartılması bir zorunluluk değilken, payları borsada işlem görmeyen halka açık anonim ortaklıklarda ise yeni pay alımında öncelik hakkını

⁸⁵ Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıklarda Sermaye Artırımı**, İstanbul, 2018 (Moroğlu, Sermaye Artırımı), s. 137; Şükrü Yıldız, **Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı**, İstanbul, 1996 (Yıldız, Yeni Pay Alma Hakkı), s. 77 vd.; Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s. 110; Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 1021; Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 356; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s. 1438, Burak Adıgüzel, **Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkının Sınırlanması veya Kaldırılması**, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 18, Y. 2014, Sayı 1, Ankara 2012 (Adıgüzel, Rüçhan Hakkı) s. 815 vd.

temsil eden kupon çıkartılması zorunlu olup, bu hak ancak kuponunun ortaklığa ibrazı karşılığında kullanılabilir⁸⁶. Payları borsada işlem gören halka açık ortaklıkların her türlü kayıtları MKK nezdinde kayden izlendiğinden kupon ibraz gerekli olmaksızın bu hak kullanılabilir.

Genel kurul tarafından sermaye artırımı kararı verilmesi ile doğan yeni payları öncelikli alım hakkı bağımsız bir hak haline geldiğinden, kupona bağlanmış olup olmadığına bakılmaksızın devredilebilir. Ancak hak kıymetli evrak niteliğinde bir kupona bağlanmış ise, tabi olduğu kıymetli evrakın türüne TTK'da uygulanacak hükümlere tabi olarak devrilmesi gerekir.

Bu hakkı kullanmayan pay sahibinin pay miktarı, satın almak isteyen diğer pay sahipleri arasında payları oranında dağıtılır. Sermaye artırımı geçerli olduğundan ve sermaye artırımındaki yeni pay bedellerini ödenmesi veya taahhüt edilmesi gerektiğinden, ortaklığın hiçbir pay sahibi tarafından kabul edilmeyen bu yeni payları kanunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olsa dahi üçüncü kişilere satabileceği açıktır.

Şarta bağlı sermaye artırımında pay sahiplerinin rüçhan hakkı bulunmamakla beraber rüçhan hakkı tanınmasını gerektiren nedenler, bu sermaye artırımında da söz konusu olmaktadır. Bu yüzden, TTK m. 466/f.1'de ile düzenlenen ve önerilmeye muhatap olma hakkı olarak adlandırılan bu düzenleme gereği, şarta bağlı sermaye artırımında, değiştirme hakkı sağlayan tahviller ve borçlanma araçları veya alım hakkının kullanılmasını sağlayan senetler çıkarılmış olması halinde, bu senetlerin önce payları oranında pay sahiplerine önerilmesi gerekir. Bu önermen yönetim kurulu tarafından yapılır. Önerilmeye muhatap olma hakkı, emredici olarak düzenlenmediğinden haklı sebeplerin varlığında kaldırılabilir veya sınırlandırılabilir⁸⁷.

⁸⁶ Pay Tebliği, m. 22/f. 4 “Yeni pay alma hakları, payları borsada işlem görmeyen halka açık ortaklıklar için on beş günden az yüz yirmi günden fazla olmamak üzere yeni pay alma kuponları karşılığında ve payları borsada işlem gören ortaklıklar için ise on beş günden az altmış günden fazla olmamak üzere izahnamede belirlenen süre ve esaslar dahilinde kullanılır. Ortaklar bu süre içinde pay bedellerinin tamamını bir bankada açılan ve izahnamede belirtilen özel hesaba veya MKK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde ilgili hesaba yatırarak, sermaye artırımına katılabilir veya yeni pay alma haklarını bedelli ya da bedelsiz olarak devredebilirler. Kuruldan izin almak suretiyle, yeni pay alma hakkı kullanım süresi uzatılabilir.”, Seri I No:5 Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliğ m. 6, m.7/f.2.

⁸⁷ TTK m. 466/f.2

Bununla beraber, şarta bağlı sermaye artırımını için gerekli olan rüçhan ve önerilmeye muhatap olma haklarının kaldırılması veya sınırlandırılmasından dolayı, hiç kimse haklı görülmecek bir şekilde yararlandırılamaz veya kayba uğratılamaz⁸⁸. Son olarak, önerilmeye muhatap olma hakkının devrenin mümkün olduğunu ifade edilmelidir⁸⁹.

Ortaklığın sermayesinde yapılacak artırımın kaynağı dışarıdan getirilecek malvarlığı değerleri değil de ortaklığın kendi özvarlıkları ise, esasen sermaye artırımını sonucunda ortaklığın toplam malvarlığında bir artış gerçekleşmeyecek, ortaklığın yedek akçeleri, henüz dağıtılmamış net dönem karı, iştirak payları veya taşınmaz satış kazançları gibi hâlihazırdaki malvarlığı değerleri esas sermaye payına dönüşmüş olacaktır. Dış kaynaklardan yapılan sermaye artırımını sonucunda mevcut pay sahiplerinin ortaklıktaki haklarını kullanırken uğrayacağı kayıp iç kaynaklarda yapılacak sermaye artırımını sonucunda da yaşanacağından kanunda aynı pay sahibini koruma amacıyla ve fakat bu kere pay sahibi tarafından yeni edineceği paylar için bir bedel ödenmeksizin mevcut pay sahiplerine artırımın tescili anında sermayedeki payları oranında bir hak tanımaktadır⁹⁰. Pay sahibinin yeni paylar için ortaklığa herhangi bir bedel ödemesine gerek olmamasının sebebi, ortaklığın hâlihazırdaki malvarlığı değeri kullanılarak sermayenin artırılmasıdır. Bir diğer deyişle, söz konusu malvarlığı değerleri esas sermaye artırımında kullanılmasaydı, kâr payı olarak pay sahiplerine dağıtılabilecek veya dağıtılması tercih edilmeyecek ortaklık bünyesinde tutulmaya devam edilseydi dahi tasfiye halinde tasfiye bakiyesi olarak pay sahibine yine payı oranında dağıtılacaktı.

⁸⁸ TTK m. 466/f.3

⁸⁹ Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 417

⁹⁰ TTK m.462/f.3 “Bilançoda sermayeye eklenmesine mevzuatın izin verdiği fonların bulunması hâlinde, bu fonlar sermayeye dönüştürülmeden, sermaye taahhüt edilmesi yoluyla sermaye artırılmaz. Hem bu fonların sermayeye dönüştürülmesi hem de aynı zamanda ve aynı oranda sermayenin taahhüt edilmesi yoluyla sermaye artırılabilir. Artırım genel kurul veya yönetim kurulu kararının ve esas sözleşmenin ilgili maddelerinin değişik şeklinin tescili ile kesinleşir. Tescil ile o anda mevcut pay sahipleri mevcut paylarının sermayeye oranına göre bedelsiz payları kendiliğinden iktisap ederler. Bedelsiz paylar üzerindeki hak kaldırılamaz ve sınırlandırılmaz; bu haktan vazgeçilemez.” SerPK m.19/f.4 “Halka açık ortaklıkların sermaye artırımlarında, bedelsiz paylar artırım tarihindeki mevcut paylara dağıtılır.”

Genel kurul tarafından alınan sermaye artırımı kararının esas sözleşme ile birlikte tescil edilmesi ile yeni paylar kendiliğinden doğacak ve pay sahibinin sermayedeki payı oranında yeni pay talepte bulunulmasına veya bedel ödenmesine veyahut herhangi bir ilave işlem yapılmasına ihtiyaç bulunmaksızın pay sahibi tarafından aslen kazanılmış bulunacaktır.

Yeni paylar tescil ile birlikte doğdukları anda kendiliğinden mevcut pay sahipleri tarafından aslen kazanılacağından, bir rüçhan hakkı niteliğinde değildir. İç kaynaklardan oluşturulan payları bedel ödemeksizin alma hakkı ortaklık tarafından esas sözleşmeye hüküm konularak veya genel kurul kararı ile kaldırılamayacağı ve sınırlandırılmayacağı gibi pay sahipleri tarafından da bu haktan⁹¹ vazgeçilemez⁹².

TTK'da herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte kapalı anonim ortaklık tarafından, aynı kâr payı, hazırlık dönemi faizi alma ve yeni pay alımında öncelik hakkında olduğu gibi, iç kaynaklardan oluşturulan payların bedel ödemeksizin alma hakkını temsil eden kuponlar çıkartılması mümkündür. Payları borsada işlem görmeyen halka açık anonim ortaklıklarda⁹³, bedelsiz payları edinme hakkını kullanmak için bedelsiz pay edinme kuponunun ortaklığa ibraz edilmesi zorunludur⁹⁴.

Pay sahibin ortaklık tarafından sunulan hizmetlerden ve ortaklığa ait mallardan yararlanmasına ilişkin TTK'da herhangi bir açık düzenleme yer almamaktadır. Esas

⁹¹ TTK m. 462/f. 3; SerPK m. 19/f. 4; Bedelsiz payların kâr payının kaim değeri niteliğinde olduğu görüşü için Göksoy, **Payın Rehni**, s. 240

⁹² Halka açık olmayan ortaklıklarda dağıtılmamış kârın sermayeye eklenip eklenemeyeceğine ilişkin tartışma için Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 227 vd.

⁹³ Kâr Payı Tebliği m. 7/f. 2 uyarınca kâr payını nakden ve tamamen dağıtmaları zorunlu olduğundan, bu ortaklıkların kâr payını bedelsiz pay olarak eklemesi mümkün değildir. Payları borsada işlem gören halka açık ortaklıklar ise Kâr Payı Tebliği ve Pay Tebliğindeki koşullar yerine getirmek suretiyle dağıtılmamış karları sermayeye ekleyebilirler. SerPK m.12/f.3 “Sermaye piyasası araçlarının satış esnasında alıcıya teslimi şarttır. Kurulun, esas sermaye sisteminde yapılacak ihraçlara, sermaye piyasası araçlarının kaydıleştirilmesine ve takas işlemlerine ilişkin düzenlemeleri saklıdır.” Pay Tebliği m.31 “Pay senetleri, kaydi sistem esasları saklı kalmak şartıyla, ortaklara ait mevcut pay senetlerinin halka arzı ve kayıtlı sermayeli ortaklıkların bedelli sermaye artırımlarında satış anında, kâr payı ve iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımında ise Kurulca onaylanmış ihraç belgesinin ortaklığa verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde teslim edilir. Esas sermayeli ortaklıklarda ise sermaye artırımının ticaret siciline tescilinden itibaren, hamiline yazılı pay senetleri otuz gün, nama yazılı pay senetleri ise doksan gün içinde teslim edilir.”

⁹⁴ Pay Tebliği, m. 22/f. 4, Seri I No:5 Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliğ m. 6, m. 7/f.2

sözleşmede yer verilecek bir hükümle veya genel kurul tarafından alınacak bir karar ile pay sahiplerine ortaklığın faaliyet alanına göre sunduğu hizmetleri veya ürünleri indirimli alma veya ortaklığa ait tesisler mevcut ise tesisleri kullanma hakkı tanınması mümkündür. Bu hakkın pay sahibi için payın kendisine sağladığı bir hak olabilmesi için ortaklık tarafından sunulan hizmetleri veya ürünleri almada veya ortaklığa ait tesislerden veya malvarlığından faydalanmada kendisine diğer kullanıcılarına veya alıcılarına göre indirim, öncelik veyahut diğer başka bir yolla üstünlük veya kazanç sağlanması gerekir.

Ortaklık tarafından sunulan hizmet ve ortaklığa ait mallardan yararlanma hakkının esas sözleşme ile paya tanınması halinde müktesep bir hak niteliğinde olduğu ve TTK m. 452 uyarınca ve doktrinde müktesep hakların sahip olduğu korumadan faydalanacağı savunulmaktadır⁹⁵. Esas sözleşmede kendisine böyle bir hak verilmemiş olan payın sahibi ise, genel kurulu bu yönde bir karar alması için veya herhangi bir karar alınmaksızın indirimli hizmet veya ürün vermeye veyahut tesisleri kullanmaya zorlama imkânına sahip değildir.

1.2.2.2.Yönetime İlişkin Haklar

1.2.2.2.1. Katılma ve Toplantıya Çağırma Hakkı

Anonim ortaklıklarda her pay sahibine tanınan genel kurula katılma hakkı, pay sahibinin kanun ve esas sözleşmeden kaynaklanan diğer pay sahipliği haklarını kullanabilmesi için sahip olması gereken en temel hakkı niteliğindedir. Keza, anonim ortaklıklar hukukunda genel kurul hem şirket işlerinin görüşüldüğü ve bunlara ilişkin bilgi alındığı hem de hukuki işlem niteliğinde olan pay sahipleri tarafından önemli kararların alındığı⁹⁶ iç organdır⁹⁷. Kanun koyucunun, genel kurula devredilemeyen ve

⁹⁵ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II 2018**, s.1879.

⁹⁶ TTK m.407/f.1 madde gerekçesi “genel kurulun, bir taraftan şirket işlerine ilişkin kararların alındığı bir iç organ olduğunu, diğer taraftan da, şirketin iradesini oluşturmalarının aracı olan paysahipliği haklarının -kural olarak – bu organda kullanıldığını hükme bağlamaktadır. Hükümün kendisine, doğrudan, paysahiplerinin katılma, önerme, tartışma ve oy verme gibi yönetime ilişkin haklarını konu aldığı görülmektedir.”

⁹⁷ İçorgan niteliğinde olması sebebiyle de kural olarak şirketi dışarıda temsil edemez; ortaklığın yürütme ve temsil organı olan yönetim kurulu ile arasında fonksiyonlarına göre bir yetki paylaşımı mevcut olup, yürütme organının üst organı niteliğinde de değildir. Üst organ niteliği olmadığından da yürütme organına ilişkin yetkiyi de kullanması mümkün değildir.

feragat edilemeyen yetkiler⁹⁸ vermiş olması genel kurulun ortaklık için ne derecede önemli ve vazgeçilemez bir işlevi olduğunun en belirgin göstergesidir. Tüm bu sebeplerle her bir pay sahibine genel kurul toplantısına katılma hakkı tanınması ve bu hakkın kullanılmasının etkin hale getirilerek bilinçli bir şekilde kullanımı, ortaklığın pay sahiplerinin tamamının iradesine uygun şekilde yönetilmesini sağlayacak ve ortaklıkta “güç boşluğunun” ortaya çıkmasını engelleyecektir. Güç boşluğu kavramı, anonim ortaklıklar hukukunda, pay sahiplerinin ortaklıkta sahip olduğu hakları bilinçli veya ihmalen kullanmaması sonucunda genel kurulun adi toplantı nisabını sağlayan bir grup tarafından ortaklık üzerinde hâkimiyet sağlanması ve dolayısıyla ortaklığın işletmeci pay sahibi olarak adlandırılabilir. belirli gruplar tarafından çoğunlukla yatırım amacıyla ortaklığa katılmış olan diğer yatırımcı pay sahiplerinin iradesini yansıtmayan şekilde yönetilmesi olarak açıklanabilir.

Bu hak, pay sahibi tarafından kullanılması zorunlu bir hak olmadığı gibi, esas sözleşme ile de pay sahibi için bir zorunluluk veya yükümlülük haline getirilemez. Hakkın kullanılması tümüyle pay sahibinin tercihinin bırakılmış olmakla birlikte, TTK m. 452 anlamında vazgeçilmez hak niteliğinde olması nedeniyle pay sahibi bu hakkından ileriye dönük olarak feragat edemeyecektir. Genel kurula katılma hakkı aynı zamanda müktesep bir hak niteliğinde olup, kanunda gösterilen haller dışında, esas sözleşme ile kaldırılamaz veya sınırlandırılmaz, paydan bağımsız olarak devredilemez.

⁹⁸ Genel kurulun devredilemez yetkilerinden TTK m. 408/f.2’de sayılanlar; esas sözleşmenin değiştirilmesi, yönetim kurulu üyelerinin seçimi, süreleri, ücretleri ile huzur hakkı, ikramiye ve prim gibi haklarının belirlenmesi, ibraları hakkında karar verilmesi ve görevden alınmaları, kanunda öngörülen istisnalar dışında denetçinin seçimi ile görevden alınması, finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık raporuna, yıllık kâr üzerinde tasarrufa, kâr payları ile kazanç paylarının belirlenmesine, yedek akçenin sermayeye veya dağıtılacak kâra katılması dâhil, kullanılmasına dair kararların alınmasıdır. Bunlara ilave olarak; ortaklığın sona ermesine karar verilmesine ilişkin TTK m. 529, tasfiye aşamasında önemli miktarda aktiflerin toptan satılabilmesine ilişkin TTK m. 538, tasfiye memuru atanmasına ve atanmış tasfiye memurları ve bu görevi yerine getiren yönetim kurulu üyeleri görevden alınmasına ilişkin TTK m. 536/f.1 ve TTK m. 537/f.1, kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin, tasfiye memurlarının ve denetçilerin aleyhine sorumluluk davası açılmasına ilişkin TTK m. 555, borçlanma senetleriyle alma ve değiştirme hakkını içeren menkul kıymetler çıkartılmasına ilişkin TTK m. 504, ortaklığın birleşmesi (TTK m. 151) , bölünmesi (TTK m. 173), tür değiştirmesi (TTK m. 189) düzenlemeleri mevcuttur.

Pay sahibinin genel kurula katılma hakkı, geniş anlamıyla kullanıldığında, genel kurul toplantısına girebilmenin yanı sıra genel kurulda söz alarak konuşma, öneride bulunma, oy kullanma, olumsuz oyunun tutanağa yazdırılmasını talep etme hakkını da kapsamına alacak şekilde esasen şemsiye bir kavram olarak kullanılır.

Genel kurula katılma hakkını düzenleyen TTK m. 425 hükmü ve maddenin “*pay sahibinin kişisel hakları*” şeklindeki üst kenar başlığı ile açıkça ortaya konulduğu üzere, bu hak pay sahibinin kendisine verildiğinden bağımsız bir hak olup diğer pay sahipliği haklarının varlığına veya kullanılmasına bağlı değildir. Keza, pay sahibi genel kurula gelerek oy hakkına sahip olmasına rağmen oy hakkını kullanmayabileceği gibi, TTK m. 436 anlamında oydan yoksun bırakıldığı hallerden birinin gerçekleşmiş olması sebebiyle somut o konuyla sınırlı olarak oy hakkı da bulunmayabilir. Ayrıca, pay sahibinin payı üzerinde intifa hakkı tesis edilmiş olduğu durumlarda oy hakkı kendisinin değil, intifa hakkı sahibinin olacaktır. Bir diğer deyişle, pay sahibinin şemsiye kavram olarak kullanıldığı anlamıyla genel kurula katılma hakkına dahil olan diğer haklarından sınırlandırılabilir nitelikte olanlar kanun veya esas sözleşme ile sınırlandırılrsa dahi pay sahibinin dar anlamıyla genel kurula katılma yani genel kurul toplantısına girme hakkı devam edecektir.

Katılma masrafları, zamansızlık veya ilgisizlik nedeniyle genel kurula katılım ihmal edilmesi yüzünden hem pay sahibinin kendi pay sahipliğinden kaynaklanan haklarını bilinçli bir şekilde kullanamayarak ortaklıktan olan haklı menfaatlerini elde edememesini hem de güç boşluğu nedeniyle ortaklıkta oluşabilecek sorunları engellemek amacıyla kanun koyucu genel kurula katılmalarını kolaylaştırıcı düzenlemelere yer vermiştir.

Bunlardan ilki, pay sahibinin geniş anlamıyla genel kurula katılma hakkını bir temsilci atamak suretiyle kullanabilme imkânıdır. Pay sahibi temsilcisi olarak ortaklıkta hâlihazırda pay sahibi olan bir kişiyi atayabileceği gibi, pay sahibi sıfatına sahip olmayan ortaklığa yabancı birisini de atayabilir. Pay sahibinin iradesini temsilci aracılığıyla yansıtabilmesinin kısıtlanmasını engellemek amacıyla TTK m. 425/f.1 c. 2 ile esas sözleşme ile temsilcinin pay sahibi dışında bir kişi olmasına yönelik sınırlandırmalar geçersiz sayılmıştır. Haklarını bizzat değil de temsilci aracılığı ile kullanmak isteyen pay sahibi dilerse pay senetlerini elinde bulundurmaya devam

ederek TTK m. 40 uyarınca doğrudan temsil esaslarına ve TTK m. 426'daki düzenlemelere uygun şekilde olağan bir temsilci atayabileceği gibi dilerse de pay senetlerini veya MKK nezdinde kayden izlenen paylarını TTK m. 429 uyarınca belirli gerçek ve tüzel kişilere tevdi edebilir.

Pay sahibi, pay senetlerini veya MKK nezdinde kayden izlenen payları elinde tutmaya devam ederek TTK m. 40 hükümlerine tabi olacak şekilde olağan temsilci atamayı tercih ederse, MKK nezdinde kayden izlenmeyen çıplak paya, nama yazılı pay senedine ve nama yazılı pay senedi hükümlerine tabi ilmühabere ilişkin haklarını genel kurulda kullanması amacıyla olağan temsilci olarak atamak istediği kişi veya kişileri yazılı olarak yetkilendirmesi gerekir. Yetkilendirmenin kimin tarafından yapılması gerektiğine ilişkin tespitinde ise pay defteri esas alınır. Keza, pay sahibinin pay defterine kaydı pay sahipliğinin kazanılması açısından açıklayıcı nitelikte olsa dahi, TTK m. 499/f.2 ve f.4 gereği sadece pay defterinde kayıtlı bulunan pay sahibi, pay devredildiyse usulüne uygun olarak devredildiği veya üzerinde intifa hakkı kurulduğu ispat eden devralan veya intifa hakkı sahibi ortaklık ile olan ilişkiler açısından hak sahibi olarak kabul edildiğinden pay defterine kayıtlı hak sahibi tarafından yetkilendirmenin yapılması gerekir. TTK m. 426/f.1'de yetkilendirmenin yazılı olarak yapılacağına ilişkin şekil şartı adi yazılı şekle ilişkindir. Oysaki Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği⁹⁹ m. 18/f.7'de yer verilen düzenleme uyarınca yetkilendirmenin noter tasdikli olması zorunludur. Kanun koyucu bir taraftan pay sahibinin genel kurula katılımını kolaylaştırarak katılımı artırmaya yönelik düzenlemelere yer verirken diğer taraftan pay sahibini temsil etmeyen kişilerin genel kurula katılmasını engelleyerek pay sahibinin haklarını korumaya da devam etmiştir. Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği'nde yer verilen bu düzenleme ile pay sahibinin haklarının kullanılmasının zorlaştırıldığı yönündeki eleştirilere¹⁰⁰ katılmıyoruz.

Hamiline yazılı pay senetlerinde ise, TTK m.426/f.2 gereğince, hamiline yazılı pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden ve Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirilen kimse, şirkete karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkili olacağından,

⁹⁹ RG. 28.11.2012/ 28481 Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul Ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik (Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği).

¹⁰⁰ Poroy/ Tekinalp / Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I 2014**, N. 681c, s. 548

pay sahibi dilerse pay senedinin zilyetliğini olağan temsilciye devredebileceği gibi dilerse de temsilciye nama yazılı pay senetlerinde olduğu gibi yazılı bir yetki belgesi verebilir.

Hamiline yazılı pay senedi sahipleri, Merkezi Kayıt Kuruluşundan sağlanan pay sahipleri çizelgesinde isim veya unvanları bulunmak ve hamiline yazılı pay senedine zilyet olduklarını genel kurul toplantısına katılabilecekler listesini imzalamadan önce yönetim kuruluna ispatlamak suretiyle genel kurul toplantısına katılabilirler (Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği m. 18/f.3)¹⁰¹.

Pay senetleri veya MKK nezdinde kayden izlenen paylar kendisine tevdi edilen kişiler TTK'da "*tevdi eden temsilcisi*" olarak anılmaktadır. Tevdi eden temsilciye ilişkin genel esaslara yer veren TTK m. 429, tevdi eden temsilcisinin kimler olabileceğini, pay sahibi ile aralarındaki ilişkinin esas ve usulleri ile temsil belgesinin içeriğini belirleme yetkisini Gümrük ve Ticaret Bakanlığına bırakmıştır. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ise Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği'nin m. 44 ila m. 47'de ilgili esasları düzenlemiş ve m.44'te tevdi edilen temsilci sıfatına sahip olabilecekleri MKK'da kayden izlenen paylar haricindeki tüm pay senetleri için aracı kuruluşlar, portföy yönetim şirketleri, ilgili mevzuatında pay senedi saklama yetkisi olan veya rehin alacaklıları gerçek ve tüzel kişiler ve SerPK m. 13 uyarınca MKK nezdinde kayden izlenen paylar için ise aracı kuruluşlardan ibaret olarak belirlenmiştir¹⁰².

Tevdi eden temsilcisi sıfatına sahip olabilecek kişilerden biri olarak rehin alacaklısına, çalışmamızın öznesini oluşturması açısından yakından bakılacak olursa, rehin alacaklılarının tabiiyetlerine ilişkin TTK'da veya Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği'nde herhangi bir kısıtlama getirilmemiş olduğu görülmektedir. Türk

¹⁰¹ 7262 sayılı Kanun m. 28 ile TTK m. 415/f.3 hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Bu hüküm şu şekildeydi: "Hamiline yazılı pay senedi sahipleri, genel kurulun toplantı gününden en geç bir gün önce bu senetlere zilyet olduklarını ispatlayarak giriş kartı alırlar ve bu kartları ibraz ederek genel kurul toplantısına katılabilirler. Ancak, giriş kartının verilmesinden sonraki bir tarihte hamiline yazılı pay senedini devraldığını ispatlayan pay sahipleri de genel kurula katılabilirler." Yine, bu kapsamda Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği m.18/f.3 hükmü de değiştirilmiştir.

¹⁰² Oysaki TTK m.429/f.2 madde gerekçesinde pay senetlerinin "... saklanmak için açık kasa işlemiyle bankalara, yönetilmek üzere portföy danışmanlarına, yatırım yöneticilerine, saklama kuruluşlarına, rehin alacaklısına hatta aracı kurumlara ve avukatlara tevdi.." olunabileceğini belirterek tevdi eden temsilcisi sıfatını alabilecekler arasında avukatları da belirtmiştir. Yönetmeliğin, madde gerekçesini dikkate almayarak avukatlara tevdi eden temsilcisi olabilecek kişiler dışında bırakma nedeni belirsizdir.

vatandaşı gerçek kişiler veya Türk kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler rehin alacaklısı sıfatına tevdi eden temsilcisi olarak pay sahibin genel kurula katılma haklarını kullanabileceği gibi, Türk vatandaşı olmayan gerçek kişiler ve Türk kanunları dışında yabancı bir hukuka tabi olarak kurulmuş tüzel kişiler de üzerinde kendilerine rehin hakkı tanınmak suretiyle tevdi edilmiş olan pay senetlerinin pay sahibi tarafından kendilerine TTK m. 429 ve Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği düzenlemelerine uygun olarak ayrıca yetki verilerek, geniş anlamıyla genel kurula katılma haklarını kullanabilirler.

Rehin alacaklısı haricinde kalan diğer tevdi eden temsilcisi olabilecek kişilerin tabiiyetine ilişkin özel bir kısıtlama yer almamakla birlikte bu kişiler Türkiye’de faaliyetler gösterebilmek için SerPK¹⁰³ ve ilgili mevzuatları gereği izne tabi olduklarından ancak Türk vatandaşı gerçek kişiler veya Türk hukukuna tabi olarak kurulmuş tüzel kişiler olmaları gerekir.

Halka açık olduğu halde payları borsada işlem görmeyen ortaklıkların pay senetleri kapalı anonim ortaklıklarda geçerli olan nama yazılı veya hamiline yazılı pay senedine ilişkin kurallara tabi¹⁰⁴ iken, payları borsada işlem gören ortaklıkların ise tüm payları MKK tarafından tutulan kayıtlar çerçevesinde kayden izlenmesi zorunlu¹⁰⁵ olduğundan, pay sahiplerinin tespiti MKK’daki kayıtlar dikkate alınarak yapılacaktır. Payları borsada işlem görsün veya görmesin halka açık anonim ortaklıklarında pay sahiplerinin genel kurula katılma haklarına TTK hükümlerinin yanı sıra TTK düzenlemelerine paralel olarak hazırlanmış sermaye piyasası mevzuatı uygulanacaktır. SPK tarafından SerPK m. 30/f.4’te verilen yetkiye dayanılarak Vekâleten Oy Kullanılması Tebliği çıkartılmıştır. SerPK m.30/f.4 c.1 ve Vekâleten Oy Kullanılması Tebliği m.5’te pay sahibin haklarını temsilciler aracılığıyla da kullanabileceği ve temsilcinin pay sahibi olması gerekmediğine ilişkin TTK m. 425 ile uyumlu bir düzenlemeye yer verilmiştir.

¹⁰³ SerPK m.39.

¹⁰⁴ SerPK m.30 “Payları kayden izlenmeyen halka açık ortaklıkların genel kurul toplantılarına katılma hakkı olan pay sahiplerinin tespitinde, 6102 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.”

¹⁰⁵ 06.10.2014 tarihli ve 41/1279 sayılı SPK kararı.

Kanun koyucu pay sahibine hakkın özünün tanınması kadar hakkın pay sahibi tarafından kullanımının da etkinleştirilmesinin öneminin farkında olarak, pay sahibine tanıdığı diğer kolaylık ise pay sahibine bizzat veya temsilcisi aracılığıyla genel kurula elektronik ortamda¹⁰⁶ katılma imkânının tanınmasıdır. Elektronik ortamda toplantı yapılmasına ilişkin TTK m. 1527 esasen tüm anonim ortaklık organları için geçerli olacak bir elektronik katılım sistemi getirilmesine ilişkin bir düzenleme niteliğinde olup, bu maddeye dayanılarak genel kurul toplantılarına için çıkartılan Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara ilişkin Yönetmelik¹⁰⁷ ve bu yönetmelikte özel düzenleme bulunmayan hallerde de Genel Kurul Toplantı Yönetmeliği uygulama alanı bulacaktır. Halka kapalı anonim ortaklıklar ve pay senetleri borsada işlem görmeyen halka açık anonim ortaklıklar için elektronik genel kurul yapılmasına yönelik bir zorunluluk bulunmamakla beraber, esas sözleşmesinde genel kurul yapılmasına yönelik düzenleme bulunan ortaklıklar, esas sözleşmede değişiklik yapılmadığı sürece, pay sahiplerine esas sözleşme ile tanınan bu imkânı kullandırmak zorunda olup genel kurul toplantılarını elektronik ortamda yapmakla yükümlüdür. Pay senetleri borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıklarda ise, esas sözleşmede hüküm bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, TTK m. 1527/ f.5 hükmü gereği elektronik genel kurul yapılması zorunludur.

Genel kurula aynı anda hem fiziken toplantıya katılma ve elektronik ortamda katılma mümkün olup, pay sahibi fiziki olarak yapılan genel kurulda sahip olduğu öneride bulunma, görüş açıklama ve oy verme de dahil geniş anlamda genel kurula katılma hakkını elektronik ortamda yapılan genel kurulda da kullanabilecek ve pay sahibinin elektronik genel kuruldaki tüm irade açıklamaları fiziki genel kurulda yapılanlar ile beraber dikkate alınarak aynı hukuki sonuçları doğuracaktır.

Pay sahibi, geniş anlamda genel kurula katılma hakkını ve buna bağlı diğer pay sahipliği haklarını ancak usulüne uygun olarak toplanan bir genel kurul toplantısında kullanabilecektir. Genel kurul, ortaklığın her faaliyet dönemi sonundan itibaren üç ay

¹⁰⁶ Pay sahibinin genel kurula ilişkin haklarını elektronik ortamda kullanması TTK m. 1527/f. 5 ve SerPK m. 30/ f.5’de düzenlenmiştir.

¹⁰⁷ RG. 28.08.2012/ 28395.

içerisinde olağan olarak ve gerektiği takdirde de olağanüstü olarak toplanır¹⁰⁸. Genel kurulun toplantıya çağrılabilmesi için TTK’da belirli usuller öngörülmüş olup TTK m.416¹⁰⁹ gereğince yapılabilecek çağrısız genel kurul istisnası bir kenara bırakılacak olur ise olağan ve olağanüstü genel kurul ancak çağrıya yetkili olanlar tarafından yapılacak çağrı üzerine toplanabilir¹¹⁰.

Genel kurulu olağan ve olağanüstü toplantı yapmak üzere çağırmaya esas olarak yetkili ve görevli olan ortaklığın yönetim kuruludur¹¹¹. Bu yetkinin kural olarak yönetim kuruluna ait olması hem bu yetkinin yönetim kurulunun devredilemez bir yetkisi olması hem de görev süresi dolmuş olsa bile kullanabiliyor olması ile paraleldir. Yönetim kurulunun devamlı olarak toplanamaması veya toplantı nisabının oluşmasına imkân bulunmaması veya mevcut olmaması halleri ile sınırlı olmak üzere Türk anonim ortaklıklar hukukunda ilk defa 6102 sayılı TTK m. 410/f.2’de her pay sahibine genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi tanınmıştır. Yetkinin tanındığı sınırlı haller dikkate alındığında gerek ortaklığın gerek pay sahibinin çıkarlarının korunması amacıyla getirilen istisnai bir düzenleme olduğu çok açıktır. Keza pay sahibi genel kurula doğrudan çağrı yaparak toplantı öncesi süreci başlatamamakta öncelikle mahkemeden izin alması gerekmektedir.

Pay sahibine tanınan bu yeni hak her şeyden önce pay sahibinin geniş anlamda genel kurula katılma haklarını kullanabileceği ortama ulaşması ve böylece pay sahipliği haklarını etkin bir şekilde kullanmasına imkân vermektedir. Bununla birlikte

¹⁰⁸ Olağan genel kurulun yapılması zorunlu olup TTK m. 409/f.1 c.2’de “Bu toplantılarda, organların seçimine, finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık raporuna, kârın kullanım şekline, dağıtılacak kâr ve kazanç paylarının oranlarının belirlenmesine, yönetim kurulu üyelerinin ibraları ile faaliyet dönemini ilgilendiren ve gerekli görülen diğer konulara ilişkin müzakere yapılır, karar alınır.” hükmü ile olağan genel kurulun zorunlu asgari gündemini belirlemiştir.

¹⁰⁹ TTK m. 416/f.1 “Bütün payların sahipleri veya temsilcileri, aralarından biri itirazda bulunmadığı takdirde, genel kurula katılmaya ve genel kurul toplantılarının yapılmasına ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla, çağrıya ilişkin usule uyulmaksızın, genel kurul olarak toplanabilir ve bu toplantı nisabı varolduğu sürece karar alabilirler.”

¹¹⁰ Kanunda belirlenmiş olan çağrıya yetkili olan kişilerin dışında başka kişilere esas sözleşme ile genel kurulu çağırma yetkisi verilemez.

¹¹¹ Tasfiye halinde genel kurulu toplantıya çağırma konusundaki genel yetki yönetim kurulunda kalmak üzere tasfiye ile ilgili konularla sınırlı olarak tasfiye memurları, azlık pay sahipleri, yönetim kurulunun yerine ortaklığın idaresi için atanan kayyım ve iflas idaresi de genel kurulu toplantıya çağırmaya yetkili olan diğer kişilerdir.

pay sahibi çağrı hakkını kullanarak özellikle yönetim kurulu organ eksikliği, devamı olarak genel kurul organı eksikliği ve bunların sonucunda ortaklığın feshine kadar gidecek ortaklık için tehlikeli sonuçları ve güç boşluğunu engelleyebileceği gibi, ortaklığın işlerinin askıda kalarak faaliyetlerine devam edememesi gibi uygulamadaki bazı kronik sorunları çözümleyebilecek niteliktedir. Ayrıca pay sahibi bu hakkını kullanarak ortaklığın yönetiminin ortaklık işlerine yabancı olan kayyımlara terkedilmesinin de önüne geçebilecektir. Son olarak pay sahibine TTK m. 410/f.2’de verilen bu yetkinin kullanılacağı haller, 6762 sayılı eTTK’da¹¹² denetçiye verilen genel kurulu toplantıya çağırma yetkisine göre sınırlı olsa da denetçinin genel kurulu toplantıya çağırma yetkisinin 6102 sayılı TTK’ya alınmamasının neden olacağı boşluğu kısmen doldurabilecektir.

Her pay sahibine tanınan bu hak, aynı geniş anlamda genel kurula katılma hakkında olduğu gibi, pay sahibinin ortaklıkta sahip olduğu pay sayısı ve oranından bağımsız olarak, pay üzerinde üçüncü kişiler lehine intifa, rehin gibi sınırlı aynı haklar tanımlanmış olup olmadığına bakılmaksızın pay sahipliği sıfatından kaynaklandığından ve pay devredilmedikçe paydan bağımsız olarak devredilemeyeceğinden pay sahibinin kişisel hakkı¹¹³ niteliğinde olduğu kanaatindeyiz. Hakkın kullanım koşulları olduğu halde pay sahibi tarafından kullanılması tercih edilmeyebilir, ancak vazgeçilmez bir hak niteliğinde olduğundan pay sahibi tarafından ileriye dönük olarak haktan feragat edilemez. Pay sahibine kanun ile tanınan bu hak esas sözleşme ile veya genel kurul tarafından alınacak bir karar ile kaldırılamayacağından veya kanunda yer verilen şartlar ağırlaştırılarak veya başka bir surette kısıtlanamayacağından aynı zamanda müktesep hak niteliğindedir.

1.2.2.2.2. Oy Hakkı

Pay sahibinin ortaklığın işlerinin yönetimini ve denetimini doğrudan yapma hakkı bulunmayıp ancak genel kurula katılarak kural olarak ortaklıkta sahip oldukları paylar ile doğru orantılı olarak oy hakkını kullanmak suretiyle pay sahibi iradesini

¹¹² 6762 sayılı eTTK m. 353, m.355 ve m.365.

¹¹³ TTK’nın genel kurula ilişkin düzenlemelerine yer verildiği Dördüncü Bölümü’nün (F) “Pay Sahibinin Kişisel Hakları” üst başlığı altında sayılan haklar arasında sayılmamakla birlikte pay sahibinin genel kurula katılma hakkı ile aynı nitelikte olduğu kanaatindeyiz.

ortaklığın yönetimi, temsili ve denetimine yansıtılabilecek ve böylece ortaklığın geleceğini belirleme ve etkileme imkânı eder¹¹⁴.

Ortaklık kurucu pay sahipleri tarafından sermayenin tamamının taahhüt edildiği esas sözleşme ile kurulurken¹¹⁵, tüzel kişiliğini ancak tescil ile kazanır¹¹⁶. Pay sahiplerine nakdi sermaye taahhütlerinde pay bedelinin kanunen belirlenmiş asgari tutarını ve payların çıkarılma primlerini tescilden ödemekle yükümlü tutan TTK m. 344/f.1¹¹⁷ ve TTK m. 435'in oy hakkının, payın kanunen veya esas sözleşmeyle belirlenmiş bulunan en az miktarının ödenmesiyle doğacağına ilişkin açık hükmü gereğince pay sahibi oy hakkının ortaklık tüzel kişilik kazanmamışken henüz ön ortaklık aşamasındayken doğar. Ortaklığa aynı sermaye koyma taahhüdünde¹¹⁸ bulunan pay sahipleri ise bilirkişi raporları ile tespit edilen aynı değerlerin ortaklık adına tescil edildiği veya ortaklığa devredildiği anda oy hakkını kazanırlar. Sermaye artırımlarında ise, gerek dış kaynaklarda gerekse iç kaynaklardan yeni pay çıkartılarak ve mevcut payların itibari değeri yükseltilerek yapılacak sermaye artırımlarında tescil hakların doğumu için kurucu fonksiyona sahiptir; artırıma ilişkin esas sermaye sisteminde genel kurul kararının, kayıtlı sermaye sisteminde ise yönetim kurulu kararının ve esas sözleşme değişikliğinin tescili ile pay ve böylece payın sahibine verdiği oy hakkı doğar. Şarta bağlı sermaye artırımında ise sermaye, tahvil veya benzeri borçlanma araçlarının alacaklılarına tanınan pay ile değiştirme veya alım hakkının kullanılarak sermaye borcunun ödeme veya takas yoluyla ifa edildiği anda artacağından, pay sahibinin oy hakkı da, tescil beklenmeksizin, kendiliğinden doğacaktır. Oysaki bölünme, birleşme ve tür değiştirmede pay sahibinin oy hakkı ancak bu işlemlerin tescili ile doğacaktır.

¹¹⁴ Genel kurul kararlarının elden dolaştırma yöntemiyle alınması TTK'da kabul edilmemiştir. TTK m. 1527 uyarınca yapılacak elektronik genel kurul bu kuralın bir istisnasını teşkil etmemekte, pay sahibine sadece toplantıya fiziki değil elektronik ortamda katılmasını sağlayan bir imkân tanımaktadır.

¹¹⁵ TTK m. 335

¹¹⁶ TTK m. 355

¹¹⁷ TTK m. 344/f.1 "Nakden taahhüt edilen payların itibari değerlerinin en az yüzde yirmibeşi tescilden önce, gerisi de şirketin tescilini izleyen yirmidört ay içinde ödenir. Payların çıkarma primlerinin tamamı tescilden önce ödenir."

¹¹⁸ Pay sahiplerinin aynı sermaye koyma taahhütlerine TTK m. 128 hükümleri uygulanır.

Halka açık anonim ortaklıklarda, payları kayden izleniyorsa, genel kurul toplantılarına, yönetim kurulu tarafından MKK'dan sağlanan pay sahipleri listesi dikkate alınarak oluşturulan hazır bulunanlar listesinde adı yer alan pay sahipleri katılabilir¹¹⁹. Bununla beraber, payları kayden izlenmeyen halka açık ortaklıkların genel kurul toplantılarına katılma hakkı olan pay sahiplerinin tespitinde, TTK hükümlerinin uygulanacağına yer verildiğinden¹²⁰, bu hususta TTK m. 415 hükmü uygulanır.

Kural olarak, anonim ortaklıklarda genel kurula vekâleten temsile ve oy kullanma hakkında ilişkin TTK m. 425 vd. hükümleri uygulanırken, halka açık ortaklıklarda farklı bir esas benimsenmiştir. SerPK m. 30/f.4'e göre halka açık anonim ortaklıklarda, vekâleten oy kullanılması ve çağrı yoluyla vekâlet toplanması mümkündür. Bu kapsamda Vekâleten Oy Kullanılması ve Çağrı Yoluyla Vekalet Toplanması Tebliği (II-30.1)¹²¹ yayınlanmıştır.

TTK m. 434/f.2 c.1'de her pay sahibinin sadece bir paya sahip olsa da en az bir oy hakkına sahip olduğuna ilişkin emredici hükmü ile pay sahibinin iradesini yansıtmaya aracı olan oy hakkının TTK sistemindeki asgari sınırı çizilmiştir¹²². Kanun koyucu tarafından pay sahibine verilen en az bir oy hakkı, TTK m. 452 anlamında vazgeçilmez nitelikte bir hak olduğundan pay sahibi dilerse genel kurula katılmayarak veya katıldığı halde oy kullanmayarak hakkı fiili olarak kullanmayabilir fakat ileriye dönük olarak bu hakkından vazgeçemez. Keza pay sahibinin bu hakkından kendisi tarafından vazgeçebileceğine ilişkin esas sözleşmede bir düzenlemeye yer verilmesi veya genel kurul tarafından bu yönde bir karar alınması TTK m. 434/f.2 c.1 hükmünün emredici niteliği karşısında geçersiz olacaktır. Bununla birlikte, kanun koyucu vazgeçilmez hak niteliğini esasen pay sahibinin sadece bir oy hakkına tanıdığı için, TTK m. 434/f.2'nin devamında pay sahibinin birden çok paya sahip olduğu durumlarda oy hakkının esas sözleşme ile sınırlandırılmasına imkân tanımış olması bu kurala istisna niteliğinde dahi değildir. Her pay sahibine bir oy hakkı tanınmasının tek istisnasını TTK m. 436'da sınırlı olarak sayılan ve hakkında oy kullanılacak konu ile oy kullanacak kişinin

¹¹⁹ SerPK m. 30/f.1

¹²⁰ SerPK m. 30/f.2

¹²¹ RG 24.12.2013/ 28861.

¹²² Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 366

bağlantısı nedeniyle menfaat çatışması olduğu ve bu nedenle objektif bir iradenin sağlanamayacağı düşüncesiyle yer verilen oydan yoksunluk hallerinden ibarettir. TTK'nın yanı sıra SerPK'dada oydan yoksun pay çıkartılmasına imkân verecek herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olduğundan esas sözleşme ile oydan yoksun pay çıkartılması mümkün değildir¹²³.

Pay sahibinin en az bir oy hakkına sahip olması zorunluluğu saklı kalmak üzere, pay sahibinin oy hakkı esas sözleşmeye hüküm konulması suretiyle sınırlandırılması mümkün olduğundan müktesep hak niteliği bulunmamaktadır. Kanun koyucu oy hakkının sınırlandırılmasına imkân tanımakla beraber, getirilebilecek sınırlandırmaları belirleyerek pay sahibinin oy hakkını koruma tavrına devam etmektedir. Bunlardan ilki TTK m.479/f.1 uyarınca esas sözleşme ile eşit itibari değerdeki¹²⁴ bir paya diğer paylara göre daha fazla oy hakkı tanınarak payı imtiyazlı olmayan pay sahibinin ortaklık kararlarındaki gücü sınırlandırılabilir¹²⁵. Bir diğer deyişle, ortaklıkta oyda imtiyazlı paylar bulunmuyorsa her pay sahibi oransallık ilkesinin bir sonucu olarak ortaklıkta toplam sermayedeki payı oranında oy hakkına sahip iken, bir pay sahibinin payına oyda imtiyaz tanınması halinde diğer pay sahiplerinin oy hakları o nispette kendiliğinden sınırlandırılmış olacaktır. Bununla birlikte bir paya oy hakkında tanınabilecek imtiyaz en fazla on beş oy olabileceğinden, kanun koyucu pay sahibinin oy hakkının sınırlandırılmasını da sınırlandırmış ve on beş oydan fazla imtiyaz tanınmasını ancak *“kurumlaşmanın gerektirdiği veya haklı bir sebebin”* var olduğuna ilişkin mahkemenin takdirine bırakmıştır¹²⁶. Aynı şekilde imtiyazın diğer bir sınırı da

¹²³ Yürürlükte bulunan mevzuat oydan yoksun pay çıkartılmasına imkân vermezken, SerPK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte yürürlükten kalkan 2499 sayılı SerPK m. 14/A uyarınca ve VII-128.1 sayılı Pay Tebliği'nin yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kalkan Seri: I No:36 Oydan Yoksun Paylara İlişkin Tebliğ uyarınca oydan yoksun pay çıkartılması mümkündür.

¹²⁴ Böylece TTK m.479/f.1 hükmü ile farklı itibari değerdeki paylara eşit oy hakkı tanınması suretiyle imtiyaz yaratılması imkânı verilmemiştir.

¹²⁵ Esas sözleşme değişikliği. b) (Mülga: 26/6/2012-6335/43 md.) c) İbra ve sorumluluk davası açılması.

¹²⁶ TTK m. 479/f.2 “Bir paya en çok onbeş oy hakkı tanınabilir. Bu sınırlama, kurumlaşmanın gerektirdiği veya haklı bir sebebin ispatlandığı durumlarda uygulanmaz. Bu iki hâlde, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinin, kurumlaşma projesini veya haklı sebebi inceleyip, bunlara bağlı olarak, sınırlamadan istisna edilme kararını vermesi gerekir. Projede yapılacak her değişiklik mahkeme kararına bağlıdır. Kurumsallaşmanın gerçekleşmeyeceğinin anlaşıldığı veya haklı sebebin ortadan kalktığı hâllerde istisna etme kararı mahkeme tarafından geri alınabilir.”

esas sözleşme değişiklikleri, ibra ve sorumluluk davalarının açılmasına ilişkin kararlarda imtiyazlar dikkate almayarak temel ilke olan her pay sahibinin sermayedeki payı oranında oy hakkına sahip olmasına ilişkin oransallık ilkesine dönülmesidir.

Oy hakkı, kanunen veya esas sözleşmeyle belirlenmiş bulunan en az miktarının ödenmesiyle doğacağı TTK m. 435'te açıkça ifade edilmiş olduğundan esas sözleşmede özel bir düzenleme olmadığı sürece pay sahibi kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarları ödediği anda oy hakkını kazanacaktır. Bununla birlikte, eğer ortaklık tarafından pay sahiplerinin sermaye koyma borçlarını yerine getirmelerini sağlamak amacıyla esas sözleşmede “...her payın...ödenmesi şekil ve şartlarına...”¹²⁷ yer verilirken pay bedellerinin kanunen gösterilenden daha yüksek oranda veya tamamen ödenmesi yönünde bir düzenleme var ise pay sahibinin ancak o tutarı ödemesi ile oy hakkı doğar. TTK m. 435 hükmünün bir diğer sonucu da oy hakkının pay senedi çıkartılması şartına bağlanarak kullanılmasına yönelik sınırlandırılma getirilemeyeceğidir. Açıklanan bu sınırlandırmalar dışında oy hakkı esas sözleşme ile belirlenen bir oranda veya miktarda veyahut süreden beri pay sahibi olma veya herhangi başka bir koşul getirilerek sınırlandırılmaz.

Paya ilişkin oy hakkı bazı durumlarda donar ve nisapların hesaplanmasında dikkate alınmaz. Pay sahibi payın bedelini ortaklığa getirmede temerrüde düşer ve ortaklık tarafından ıskat edilir ise artık pay sahibi sıfatına sahip olmayacağından oy hakkı kalmayacak, sahipsiz kalan pay ise ortaklık tarafından üçüncü bir kişiye veya başka bir pay sahibine satılana kadar pay sahibi sıfatına sahip olan kimse olmayacağı için oy hakkı sağlamayacaktır¹²⁸. Oy hakkının donduğu diğer haller ise, pay sahibinin birden fazla paya sahip olduğu durumlarda oy hakkının sınırlandırılması durumunda sınırlandırılanı aşan oy hakları, payların mülkiyetinin ortaklığın kendisi veya yavru ortaklık tarafından kazanılması¹²⁹, payları borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıkların nama yazılı payları devredildiğinde devralan ortaklık tarafından tanınıncaya kadar, paylardan doğan oy hakkı ve oy hakkına bağlı diğer haklar donarak

¹²⁷ TTK m. 339/f.2 (b)

¹²⁸ TTK m. 482 ve m. 483

¹²⁹ TTK m. 389

mahkeme tarafından verilecek kararın kesinleşmesine kadar kullanılmayacaktır¹³⁰. Payın donması ile sadece oy hakkı değil paya bağlı tüm hakların donması söz konusu iken oydan yoksunluk hallerinin var olduğu bir gündem maddesinin varlığı halinde pay sahibinin oy hakkını kullanması sadece o gündem maddesi ile sınırlıdır.

Oy hakkı kural olarak pay sahibine ait olmakla birlikte pay üzerinde intifa hakkı tesis edilmiş ve oy hakkının pay sahibinde kalacağına ilişkin herhangi bir anlaşma yapılmamış ise, oy hakkı intifa hakkı sahibine aittir¹³¹. Öte yandan pay üzerinde rehin tesis edilmiş olsa bile, 10.03.2018 tarihinde yürürlüğe giren 7099 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmış olan TTK m. 428/f.2 uyarınca hamiline yazılı pay senedini, rehin, hapis hakkı, saklama sözleşmesi veya kullanım ödöncü sözleşmesi ve benzeri sözleşmeler sebebiyle elde bulunduran kimsenin, pay sahipliği haklarını, ancak pay sahibi tarafından özel bir yazılı belge ile yetkilendirilmişse kullanabileceğine yönelik düzenlemesi uyarınca bu durumlarda dahi oy hakkının pay sahibinde kaldığını ve pay sahibi ile aralarındaki hukuki ilişkiye dayanarak pay senedini elinde bulunduran kişiler ancak olağan temsilci veya tevdi eden temsilcisi sıfatıyla oy kullanabilmekteydi¹³². 7099 sayılı Kanun m. 23 ile TTK m. 428 ile birlikte TTK m. 430 ve TTK m. 431 de yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu değişiklikler sonucunda anonim şirket genel kurullarında pay sahibinin iradi temsil türlerinden olan toplu temsille temsil edilmesi yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece pay sahibi genel kurulda artık bireysel olarak olağan ve tevdi eden temsilci yoluyla temsil edilebilecektir. Pay sahibi veya tevdi eden temsilci genel kurula fiziki olarak katılabileceği gibi elektronik genel kurul yapıyor ise bu yolla da katılabilir.

¹³⁰ TTK m. 495- 497

¹³¹ TTK m. 432/f. 2 düzenlemesi uyarınca “Bir payın üzerinde intifa hakkı bulunması hâlinde, aksi kararlaştırılmamışsa, oy hakkı, intifa hakkı sahibi tarafından kullanılır. Ancak, intifa hakkı sahibi, pay sahibinin menfaatlerini hakkaniyete uygun bir şekilde göz önünde tutarak hareket etmemiş olması dolayısıyla pay sahibine karşı sorumludur.”

¹³² eTTK m. 360/f.3 “...Hamile yazılı hisse senetleri rehin veya tevdi edilmiş yahut ariyet olarak başka bir kimseye bırakılmış olduğu takdirde malik ve zilyed arasındaki münasebetlerde rey hakkının kullanılması bakımından aşağıdaki hükümler caridir:1. Rey hakkı malike aittir;2. Temsil salahiyeti ayrı bir senete yazılmış olmak şartıyla, temsile salahiyetli zilyed malik yerine ve onun menfaatine olarak rey hakkını kullanmaya salahiyetli sayılır.” düzenlemesi ile mülga TTK m. 428/f.2 paralel düzenlemelere sahipti.

Halka açık anonim ortaklıklarda ise, TTK mülga m. 428/f.2 ile benzer şekilde SPK'nın II-30.1 sayılı Tebliğ m. 11 ile m. 14 arasında düzenlenen hükümlere uyarınca çağrı yoluyla vekâlet toplayanlar ile organın temsilcisi kavramına benzeyen yönetim temsilcisi aracılığıyla temsil edilebilir. Aynı Tebliğ'de m.5 uyarınca tevdi eden temsilci yoluyla TTK m.- 429 uyarınca temsil edilmesi mümkündür.

Pay senedi üzerinde hapis hakkını kullanan kişinin oy hakkına sahip olup olmadığı meselesi ise gerek 6762 s. eTTK gerekse TTK'da düzenlenmemiş olduğundan doktrinde tartışmalı bir husus olarak devam etmektedir¹³³.

1.2.2.2.3. Bilgi Alma, İnceleme ve Özel Denetim İsteme Hakkı

Pay sahibi, anonim ortaklıkta sahip olduğu herhangi bir hakkını kullanırken gerek ortaklık gerekse pay sahibi olarak kendi menfaatlerini gözeterek hareket edebilmesi, bilinçli ve doğru kararlar verebilmesi için ortaklık hakkında yeterli, gerçek ve açık bir bilgi ihtiyaç duyar. Ortaklığın mali durumu, faaliyetleri ve yönetimi hakkında sahip olacakları bu değerli bilgiler sayesinde, pay sahiplerinin esasen çoğunluk ilkesine göre işletilen ve günümüzde giderek uzman kişilerin yönetiminde olan ortaklıkları denetleme ve ortaklığın geleceğine yön verme imkânları paylarının sağladığı haklar gücü ve ölçüsünde devam edebilecektir. Ortaklıkta hak sahibi veya menfaat sahibi bir kişinin sahip olduğu hakları etkin kullanabilmesi ve doğru kararlar verebilmesi için bilgi alma hakkının çok kritik bir hak olduğu giderek öncelikle doktrinde ve doktrinin de yönlendirme ve eleştirileri sayesinde de kanun koyucu tarafından fark edilmiş olup, pay sahipleri de dahil ortaklık alacaklıları, gelecekteki pay ve tahvil sahipleri ve ortaklığa ilişkin diğer menfaat sahibi olan kişilerin ortaklık hakkında bilgi almasının sağlanması için kurumsal yönetim ve kamuyu aydınlatma ilkeleri¹³⁴ kapsamında ortaklıkların saydamlaşması ve böylece gerek kanun düzeyinde

¹³³ Mustafa Çeker, “Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması Halinde Oy Hakkı Kime Aittir? Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin Bir Kararı Münasebetiyle”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Sayı: 4, Aralık 1996 (Çeker, Hapis Hakkı), s. 43; Abuzer Kendigelen, “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paylardan Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Sayı: 1, Haziran 1997 (Kendigelen, Hapis Hakkı), s.114

¹³⁴ Kamuyu aydınlatma ilkesi ve uygulaması hakkında ayrıntılı bilgi için YANLI, Veliye, Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması, İstanbul, 2005, s.97.

gerekse ikincil mevzuat ile çeşitli düzenlemeler yapılmıştır¹³⁵. Bu düzenlemeler pay sahipleri açısından gerekli fakat yeterli değildir, zira pay sahiplerinin ortaklığa ilişkin menfaat sahibi olan diğer kişilerden farklı olarak kamuya açıklanmayan diğer bilgilere de erişim imkânına sahip olması gerekir.

6102 sayılı TTK m. 437 pay sahibine doktrinde pasif bilgi alma ve inceleme hakkı olarak adlandırılan ortaklığın geçmiş dönemine bilgilerinin edinilmesine imkân sağladığı gibi, aktif bilgi alma ve inceleme hakkı olarak anılan ortaklığın işleri hakkında gerçek anlamda bilgi sahibi olmasını sağlayacak nitelikteki soru sorma ve inceleme yapma ve son olarak belirli şartların gerçekleşmesi halinde de bu bilgi alma ve incelemeyi mahkeme aracılığı ile talep etme imkânı sağlamaktadır.

Pay sahibi, pasif bilgi alma¹³⁶ ve inceleme hakkı kapsamında, genel kurulun toplantısından en az on beş gün öncesinden başlamak üzere ortaklığın finansal tablolarını, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisini ve bunlardan finansal tablolar ve konsolide tabloları bir yıl süre boyunca ve süreyle kısıtlı olmaksızın ortaklık gelir tablosu ve bilançoğu her zaman talep etmek suretiyle bilgi alma imkanına sahiptir¹³⁷.

¹³⁵ SerPK m.14 vd., 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, bazı şirketlerin internet sitesi aracılığı ile kamuyu aydınlatma yükümlülüklerine ilişkin TTK m.1524.

¹³⁶ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2014**, No. 1010, s. 56

¹³⁷ Pay sahibinin pasif bilgi alma hakkını düzenleyen TTK m.437/f.1 ile aynı zamanda Yönetim Kuruluna şirkete ait bazı işlere ilişkin pay sahibine belirli şart ve sürelerle bilgi verme yükümlülüğü verilmiştir.

Pay sahibi, aktif bilgi alma¹³⁸ ve inceleme hakkı kapsamında ise, ilk olarak ortaklığın işleri¹³⁹ hakkında yönetim kuruluna¹⁴⁰ ve denetim yapılma usulü ve denetim sonucunda varılan bilgilere ilişkin ise denetçilere karşı soru sorabilir. Kendisine yöneltilen soruları cevaplayarak bilgi vermekle yükümlü olan bu kişilerin pay sahibine verdiği bilgiler özenli, gerçek ve hesap verme kriterlerine uygun olarak belgeye dayalı, kapsamı ve içeriği yeterli olmalıdır¹⁴¹. İkinci olarak ise, pay sahibi, soru sorma hakkının bir uzantısı olarak, yönetim kuruluna veya denetçilere sorduğu soruyla ilgili ve sınırlı olmak kaydıyla, ortaklığın ticari defterlerini ve yazışmalarını incelemek için talepte bulunabilir ve ancak yönetim kurulu veya genel kurul tarafından izin verilmesi şartıyla talep ettiği incelemeyi bizzat veya bir uzman aracılığı ile yapabilir. İnceleme hakkının kullanılmasının yönetim kurulu veya genel kurul tarafından izin verilmesi hakkın kullanımını önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Aktif bilgi alma ve inceleme hakkının son görünümü olarak ise pay sahibi, geçmişe dönük talep ettiği bilgilerin verilmemesi, hesap vermekle yükümlü olan kişilere karşı yönelttiği soruların cevaplanmaması veya inceleme taleplerinin açıkça reddedilmesi veya ertelenmesi

¹³⁸ Pay sahibinin bu haklarının aktif olarak nitelendirilmesinin sebebi ise pay sahibinin kendisine sunulan bilgidan daha fazla kapsamda bir bilgi edinmek için ortaklıktan veya mahkemeden bir talepte bulunması gerekmesidir.

¹³⁹ Pay sahibinin yönetim kuruluna sorabileceği ortaklık işleri TTK m. 374 ve m. 375 uyarınca yönetim kurulunun yetkisi kapsamında olan, kanun ve esas sözleşme kapsamında görev ve yetkisi genel kurulun yetkisinde bırakılmış bulunanlar dışında kanun ve esas sözleşme uyarınca genel kurulun yetkisinde bırakılmış bulunanlar dışında, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit iş ve işlemler olarak anlaşılmalıdır. Yönetim kurulu kendi görev ve yetkisi kapsamında olmayan bir soruyu cevaplamakla yükümlü olmadığı gibi görev ve yetkisi kapsamı dışında kalan bu bilgileri herhangi bir surette öğrenmiş olsa dahi, özen yükümlülüğü kapsamında pay sahibine bilgi vermemesi gerekir.

¹⁴⁰ Yönetim Kurulu üyelerinin pay sahibi tarafından kendilerine yöneltilen soruları cevaplayabilmesi için doğal olarak TTK m. 392 uyarınca kendilerine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmaları gerekecektir. Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahibi için yer verilen kısıtlamalara tabi olmadığından, aynı anda yönetim kurulu üyesi sıfatına sahip olan bir pay sahibi, yönetim kurulu üyesi sıfatından yararlanarak ortaklık hakkında daha kapsamlı bilgiye ulaşma ve inceleme imkânı olacaktır.

¹⁴¹ TTK m. 437'nin gerekçesinde "...pay sahibine çağdaş ölçülerle örtüşen ve kamuyu aydınlatma, kurumsal denetim ve dürüst hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş bulunan kapsamlı bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmıştır." şeklinde ifade edilmiştir.

durumlarında mahkemeye başvurarak bu bilgilere mahkeme aracılığı ile ulaşma ve inceleme imkânı mevcuttur.

Pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı ortaklığın yanı sıra bağlı şirketinin¹⁴² faaliyetlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bunun temel sebebi, hakim şirket ile bağlı şirket arasındaki sıkı ekonomik ilişki, bağlı şirketin faaliyetlerinin de hakim şirketin işleri kapsamında değerlendirilmesidir. Ancak pay sahibinin ortaklığın bağlı şirketlerine ilişkin bilgi alma hakkı, gerek pay sahibinin soru sormak suretiyle bilgi alma hakkına ilişkin TTK m. 437/f.2 hükmünde düzenlenmesi gerekse doğrudan TTK. m. 200'e atıf yapılarak hakkın bu madde çerçevesinde kullanılacağına ifade edilmesi nedeniyle, TTK m.200'de yer verilen ve bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile hesap sonuçları, hâkim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve bunların sonuçları ile sınırlı¹⁴³ bir kapsama sahiptir. Pay sahibi bağlı şirket hakkındaki bilgi talebini ortaklığın genel kurulunda yönetim kuruluna hitaben yapmalıdır. Pay sahibinin soru sorma hakkının bir uzantısı olarak, ortaklığın ticari defterlerini ve yazışmalarını incelemek için talepte bulunma imkânı, bağlı ortaklıkları için geçerli değildir.

Her ne kadar pay sahibinin ortaklıktaki haklarını etkin ve bilinçli kullanabilmesi için esasen bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olması gerekmektedir de, pay sahibine bu hak diğer haklarından bağımsız olarak kullanabileceği bir hak olarak verilmiştir. Bir diğer deyişle, bu hakkı kullanımı diğer haklarını kullanabilmesi için gerekli olma koşuluna bağlanmamıştır. Pay sahibinin oransallık ilkesine tabi olan çoğu hakkından farklı olarak, kanun koyucu bu hakkın amacı ve önemi ile paralel olarak eşit işlem ilkesi gereğince ve hatta daha da ötesine geçerek pay sahipleri arasında

¹⁴² Bağlı şirketin tanımı TTK m. 195/f.1'da şu şekilde yapılmıştır: "a) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak; 1. Oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya 2. Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya 3. Kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturuyorsa, b) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa, birinci şirket hâkim, diğeri bağlı şirkettir."

¹⁴³ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1012d, s. 61

mutlak eşitlik sağlayacak şekilde ve sahip oldukları pay oranları veya imtiyazları dikkate alınmaksızın her bir pay sahibine eşit ölçüde bilgi alma ve inceleme hakkı tanımıştır.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması tümüyle pay sahibinin tercihinine bırakılmış olmakla birlikte, TTK m. 452 anlamında vazgeçilmez hak¹⁴⁴ niteliğinde olması nedeniyle pay sahibi bu hakkından ileriye dönük olarak feragat edemeyecektir. Bu hakkın esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamayacağı veya sınırlandırılmayacağı TTK m. 437/f.6'da açıkça belirtilmiş olsa da aynı maddenin 3. fıkrasında şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile istenen bilginin ve inceleme talebinin reddedilmesi suretiyle bu hakkın pay sahibi tarafından kullanılması sınırlandırılabilir. Şirket sırrının kapsamının ne olduğu ve şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği durumların tespiti hesap vermekle yükümlü kişilerin takdirine bırakılmış olduğundan mutlak bir müstesna hakkın varlığından bahsetmek çok güçtür. Pay sahibi tarafından bağlı şirket hakkında TTK m. 200 çerçevesinde talep edilen bilgiler yine bu gerekçelerle reddedilebilir.

Kanun koyucunun bir tarafta pay sahibine bilgi alma ve inceleme hakkı tanırken, diğer tarafta şirket menfaatlerini de gözeterek ortaklığa bu hakkı sınırlandırma imkânını vermesi esas olarak bir denge kurmak amacıyla olsa dahi, kimi zaman ortaklık tarafından bu gerekçelerin haksız ve yersiz yere kullanılması pay sahibine tanınan hakkın fiilen kullanılmasını imkânsız hale getirebilir. İşte bu şekilde talebi haksız olarak reddedildiği durumlarda veyahut cevapsız bırakıldığı veya ertelendiği durumlarda veya pay sahibine mahkemeye başvurarak mahkeme aracılığı ile hakkını kullanması imkânı verilmiştir. Bu hakkın mahkeme aracılığı ile kullanılabilmesi için iki koşulun bir arada gerçekleşmesi gerekir. Öncelikle pay sahibinin genel kurulda veyahut genel kurul dışında bilgi vermekle yükümlü olan yönetim kuruluna veya denetçiye karşı bilgi alma ve inceleme yapma talebinde bulunmuş olması gerekir. Bir diğer deyişle, pay sahibinin doğrudan mahkemeye başvurması mümkün değildir. İkinci koşul ise pay sahibinin talebinin bilgi vermekle yükümlü olan yönetim kurulu veya denetçi tarafından hiç veya yeterli şekilde karşılanmamış olması gerekir. Talebi

¹⁴⁴ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 14007, s. 54

haksız olarak reddedildiği durumlarda reddi izleyen on gün içinde veya talebi cevapsız bırakıldığı, ertelendiği durumlarda ise makul bir süre sonra bilgi alamamış ve inceleme yapamamış olan pay sahibi şirketin merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Kendisine sağlanan bilginin yeterli olmadığı kanaatinde olan pay sahibi de talepte bulunduğu konuya ilişkin daha geniş kapsamlı bilgi almak amacıyla aynı usul ve esaslar dahilinde mahkemeye başvurabilir¹⁴⁵.

Bilgi alma ve inceleme hakkının devamı olarak ve aynı amaçlarla her pay sahibine pay sahipliği haklarının kullanımı için gerekli olduğu takdirde anonim ortaklık genel kurulundan özel denetçi atanmasını talep etme hakkı tanınmıştır¹⁴⁶. Ortaklıktaki her bir pay sahibi sermayedeki pay oranından bağımsız olarak bu hakka sahiptir. Bununla birlikte, pay sahibinin bu hakkı kullanabilmesi için TTK m.438 ve devamında yer alan düzenlemeler uyarınca bazı şartların yerine getirilmesi ve çeşitli aşamalardan geçilmesi gerekmektedir. Esas olarak bilgi alma ve inceleme hakkını kullanarak elde ettiği bilgiden tatmin olan pay sahibinin aynı konu hakkında özel denetim istemede menfaati bulunmamaktadır. Bu nedenle de kanun koyucu hakkın maddenin gerekçesinde¹⁴⁷ belirtildiği üzere hakkın kullanımını talebin kötüye

¹⁴⁵ Arslan Kaya, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı**, Ankara 2000 (Kaya, Bilgi Alma Hakkı), s. 82 vd.; Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s. 218; Domaniç, **Anonim Ortaklıklar**, s. 798; Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 381; Arslan Kaya, “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”, **BATİDER**, 31(1), (2015), 61-83 (Kaya, Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı), s.64 vd.

¹⁴⁶ 6102 s. TTK uyarınca pay sahibinin genel kurulda istemde bulunduğu tarihte bu sığata sahip olması yeterli olup, 6762 s. eTTK m.348/f.2’de yer alan “Umumi heyetin toplantı vaktinden itibaren en az altı ay önceden beri esas sermayenin en az onda birine muadil paylara sahip oldukları sabit olan pay sahipleri;..” düzenlemesinde yer verilen süre ve sahip olunması gereken sermaye payı oranı şartları kaldırılmıştır.

¹⁴⁷ TTK m. 438’nin gerekçesi “...Talebin kötüye kullanılması ve şirkete zarar vermesi tehlikesinin azaltılması amacıyla, paysahibinin bu öneriyi yapabilmesi bir önşarta ve bazı maddi şartların varlığına bağlanmıştır. Maddi şartlar bir anlamda gereklilik şartlarıdır. Önşart, özel denetim istenen konuda, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olmasıdır. Bu şartın gerçekleştiği genel kurul tutanağıyla ispatlanır (m. 422). Önşart özel denetimi bilgi alma hakkına bağlamakla, iki kurumun birlikte yorumunu gerekli duruma getirmektedir. Önşart, bilgi vermenin baştan savarcasına yapılmasını da önlemek amacıyla yöneliktir...”

kullanılması ve şirkete zarar vermesi tehlikesinin azaltılması amacıyla bazı şartlara bağlamıştır¹⁴⁸.

Pay sahibinin bilgi edinmek istediği konuya ilişkin öncelikle TTK m. 437 anlamında bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olması gerekir. Bir diğer deyişle, pay sahibinin hakkında özel denetim yapılmasını isteyebileceği konu TTK m. 437’de yer alan bilgi alma ve inceleme hakkına konu olan bilgiden daha farklı bir konu olamayacak, bir konu hakkında bilgi edinmek amacıyla öncelikle özel denetim yapılmasını isteme yoluna başvuramayacaktır¹⁴⁹. Bu hakkını kullandığı halde, çeşitli sebeplerle ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşamayan pay sahibine, bilgi alma ve inceleme hakkı ile hedeflediği amacına ulaşabilmesi için ek bir hak olarak, özel denetim isteme hakkı tanınmaktadır. Pay sahiplerinden biri tarafından bir konu hakkında bilgi alma ve inceleme hakkı kullanılmış ise, ön şartın yerine getirilmiş olduğu kabul edilmeli ve verilen bilgilerden tatmin olmayan başka bir pay sahibi de aynı konuda olması kaydıyla özel denetçi atanmasını isteyebilmelidir.

TTK m. 437 anlamında bilgi alma ve inceleme hakkının kullanıldığı genel kurul tutanağı¹⁵⁰ ile ispat edilebilecekken, genel kurul toplantısının dışında kullanılması mümkün olan bilgi alma ve inceleme taleplerinin ise genel kurul tutanağı ile ispatı mümkün olamayacaktır. Pay sahibinin TTK m. 437 anlamında bilgi alma ve inceleme haklarını genel kurul dışında kullanırken ileride özel denetçi atanması talebi olabileceğini öngörerek taleplerini noter yoluyla yapması kendisine önemli bir ispat kolaylığı sağlayacaktır¹⁵¹.

TTK m. 437’de düzenlenen bilgi alma ve inceleme hakkı esasen pay sahibinin diğer haklarını bilinçli olarak kullanması için gerekli olan bir hak niteliğinde olmasına rağmen, gereklilik kriteri konulmak suretiyle bilgi alma ve inceleme hakkının

¹⁴⁸ Haluk Kabaalioglu, “Türk ve Mukayeseli Hukukta Finansal Bilgi Alma Hakkı”, **MED**, 2122, (1980), s. 25-45 (Kabaalioglu, Bilgi Alma Hakkı), s. 27 vd.

¹⁴⁹ Kaya, **Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı**, s. 64 vd.

¹⁵⁰ TTK m. 422/f.1 “Tutanak, pay sahiplerini veya temsilcilerini, bunların sahip oldukları payları, gruplarını, sayılarını, itibarî değerlerini, genel kurulda sorulan soruları, verilen cevapları, alınan kararları, her karar için kullanılan olumlu ve olumsuz oyların sayılarını içerir. Tutanak, toplantı başkanlığı ve Bakanlık temsilcisi tarafından imzalanır; aksi hâlde geçersizdir.”

¹⁵¹ Sıtkı Anlam ALTAY, “Anonim Ortaklıkta Özel Denetimin Koşullarına ilişkin Düşünceler”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2, 2013 (Altay, Denetim), s. 55-76; Kaya, **Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı**, s. 64 vd.

kullanılmasına haksız yere engel olunmasının önüne geçilmek amacıyla bağımsız bir hak olarak herhangi bir şekilde “gerekli olma” koşuluna bağlanmamışken, özel denetim istenebilmesine ancak “*pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olduğu takdirde*” imkân tanınmıştır. Gerekli olmaktan ne kastedildiği hükmün gerekçesinden net anlaşılamamaktadır. Ayrıca gerekçede özel denetimin pay sahipliği haklarının, özellikle oy hakkının kullanımı yönünden gerekli olması, pay sahibinin bu öneriyi yapabilmesi için, oyunu kullanabilmesi yönünden bilgi almasının gerekli olduğu ifade edilerek, bu ifadenin pay sahibinin oy hakkı üzerinden açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Oysaki oy hakkının kullanılmasında gereklilik bir örnek olarak yorumlanmalı ve pay sahibinin hakkında denetim yapılmasını istediği konuya ilişkin denetim sonucunda ulaşılabilecek bilginin oy hakkı dışında kalan diğer pay sahipliği haklarından herhangi birinin kullanılması için de gerekli olabileceğinin unutulmaması gerekir. Gerekli olma şartının, özel denetim yapılması sonucunda ulaşılabilecek bilgi olmaksızın pay sahibinin hakkını kullanmasının imkânsız olması şeklinde anlaşılmaması gerektiği; pay sahibine hakkını doğru, etkili ve bilinçli olarak kullanmasına imkân verecek olmasının yeterli bir gerekçe olduğu hususunda doktrinde görüş birliği bulunmaktadır. Özel denetim yapılmasının sonucunda somut olarak ulaşılabilecek bilginin içeriğinin ortaklığın yönetiminde yer almayan pay sahibi tarafından baştan öngörülmesi mümkün olamayacağından, hakkında denetim yapılması istenen konu ile pay sahipliği haklarının kullanımı arasında bir bağlantının mevcut olması yeterli kabul edilmelidir. Zira gerekçede de bu görüşü teyit edecek şekilde ifade edildiği üzere bu bağlantı ile şirket dışı menfaat sağlamak, bir kararı önlemek veya taktik bir üstünlük elde etmek amacıyla talepte bulunarak özel denetim kurumun kötüye kullanılmasının önlenmesi amaçlandığı belirtilmiştir. Son olarak belirtilmelidir ki, bilgi alma ve inceleme hakkı özel denetim yapılmasını isteme hakkı ile özü itibarıyla aynı amaca hizmet ettiğinden ve önşart niteliğinde olduğundan, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması için özel denetim yapılması gerekli olduğu gerekçesinin kabul edilmemesi gerekir. Zaten TTK m. 437’de bilgi alma ve inceleme hakkı için pay sahibine tanınan imkânlar ve sınırları belirlenmiş durumdadır.

Özel denetçi atanmasını isteme hakkı pay sahibine ortaklığın tüm iş ve işlemlerinin denetlenmesi amacıyla verilen bir hak değildir. Gerek özel denetim

yapılmasının özünü oluşturan bilgi alma hakkının sınırsız ve amaçsız olmaması gerekse denetim yapılması için atanacak bağımsız denetime ilişkin masrafların ortaklık tarafından karşılanacak olması ortaklığın tüm iş ve işlemlerini kapsayacak şekilde bir özel denetim yapılmasına imkân vermeyeceğinden, pay sahibi hakkında denetim yapılmasını istediği konuyu somut ve sınırlı olarak belirlemelidir.

Özel denetçinin atanabilmesi için ilk aşama, pay sahiplerinden biri tarafından olağan veya olağanüstü genel kurulda¹⁵² istemde bulunulmasıdır¹⁵³. Genel kurula bu istemin yapılabilmesi için öncelikle yukarıda açıklandığı üzere TTK m. 437 anlamında bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olması şartının yerine getirilmesi ve gereklilik unsurunun varlığı gerekir.

Genel kurulda yapılan bu isteme genel kurul tarafından verilecek ret veya kabul kararına göre, ikinci aşama olarak mahkemeye özel denetçi atanması talebiyle başvurulabilir. Genel kurulda pay sahibinin bu istemi herhangi bir nedenle görüşülmez ise, ret veya kabul yönünde herhangi bir karar alınmamış olsa da, pay sahibinin istemi genel kurulda reddedilmiş sayılmalı ve genel kurul tarafından açıkça ret kararı alınan durumla aynı muameleye tabi tutulmalıdır. Genel kurulda istem görüşülür ve reddedilmesi yönünde bir karar alınır ise, özel denetçi atanması sürecinin devam ettirilebilmesi için ancak TTK m. 439/f.1’de sermayenin en az onda birini veya halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri veyahut paylarının itibarî değeri toplamı en az birmilyon Türk Lirası olan pay sahipleri tarafından mahkemeye başvurulması gerekecektir. Genel kuruldan özel denetçi atanması isteminde bulunan pay sahibinin ortaklıktaki payları bu nitelikte değil ise, diğer pay sahipleri ile birlikte hareket ederek bu çoğunluğa ulaşamadıkça, tek başına mahkemeye başvuru hakkına sahip olamayacaktır.

Genel kurul tarafından pay sahibinin bu istemi olumlu bulunarak, özel denetçi atanması yönünde kabul kararı verilir ise, özel denetçi doğrudan genel kurul tarafından atanmayacak, mahkemeye başvurularak özel denetçi atanması talep edilmesi gerekecektir. Zira yapılacak denetimin sağlıklı olabilmesi için denetçinin bağımsız

¹⁵² Özel denetim isteme hakkı, gündemde yer almasa dahi pay sahipleri tarafından kullanılabilceğinden gündeme bağlılık ilkesinin istisnasını oluşturmaktadır.

¹⁵³ Kaya, **Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı**, s. 64 vd.

olması ve dolayısıyla genel kurul tarafından atanmaması gerekir. Mahkeme tarafından kanunda yer verilen tüm koşulların incelenir ve her iki aşamada da başvuru yapanların hak sahibi olup olmadığını tespit edilir. Mahkeme özel denetçi atanması için gerekli olan tüm şartların yerine getirildiğine kanaat getirir ise talebi yerine getirerek özel denetçi atar, kanunda gösterilen şartlarda eksiklik olduğunu tespit eder. Mahkeme pay sahibinin istemi reddedildiği veya görüşülmediği için reddedilmiş kabul edilmesi gerektiği durumlarda TTK m. 439/f.1’de yer verilen pay çoğunluğuna sahip olan kişiler tarafından mahkeme özel denetçi atanması için başvurulması halinde de mahkeme aynı şekilde inceleme yaparak özel denetçi atanmasına veya talebin reddedilmesine karar verecektir.

Bireysel bir hak olarak kanun koyucu tarafından her pay sahibine tanınmış olan genel kurulda özel denetim isteme hakkı, hem pay sahibi tarafından fiilen kullanılmasa dahi haktan ileriye dönük feragat edilmesi mümkün olmayan bir hak olduğundan vazgeçilmez hak niteliğinde hem de esas sözleşme ile veya genel kurul tarafından alınacak bir karar ile kaldırılamayacağından veya kanunda yer verilen şartlar ağırlaştırılarak veya başka bir surette kısıtlanamayacağından müktesep hak niteliğindedir.

1.2.3. Payın Sahibine Yüklelediği Borçlar

Sermayeyi merkez kavram olarak alan anonim ortaklıklar, sermayenin dışında kalan diğer unsurlarını sermaye üzerinden ona bağımlı ve tali kavramlar olarak konumlandırmıştır. Gerek pay sahipleri ortaklığa katılırken gerek alacaklılar ortaklık ile hukuk işlemlere girerken sadece ortaklığın esas sermayesi de dahil tüm malvarlığına güvenerek hareket ederler. Kanun koyucu anonim ortaklığın sermayeye dayalı olarak kuruluş amacına sadık kalarak pay sahibinin ortaklıkta sınırlı sorumluluğunu sağlayacak şekilde TTK m. 329’da¹⁵⁴ alacaklılarının ortaklıktan olan alacakları için sadece ortaklığın sorumlu olması ve pay sahibinin üçüncü kişilere değil ancak ortaklığa karşı sorumlu olduklarına ve bunun devamı olarak da TTK m.480/f.1’de pay sahibinin sorumluluğunun sadece taahhüt ettiği sermaye payını

¹⁵⁴ TTK m. 329 “(1) Anonim şirket, sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir. (2) Pay sahipleri, sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumludur.”

ödemekle sınırlı olduğuna ilişkin emredici düzenlemeler getirmiştir. Böylece ortaklığa katılmak isteyenlerin, ortaklıkta pay sahibi sıfatıyla öngöremeyecekleri borçlar ile karşılaşmaları söz konusu olmayacaktır.

TTK m. 480/f.1 uyarınca esas sözleşmeyle pay sahibine, pay bedelini veya payın itibarî değerini aşan primi ifa dışında borç yükletilemeyeceğinin emredici olarak ve açık şekilde düzenlemesi anonim ortaklıklar hukukunda temel ilkelerden biri olarak nitelendirilen ‘*tek borç ilkesi*’nin kanuni dayanağını oluşturur¹⁵⁵. Pay sahibinin ortaklığa karşı tek borcu, kuruluştaki esas sözleşmeyle ve sermaye artırımında ise iştirak taahhüdüyle üstlenmiş olduğu nakdi sermayeyi veya ayni sermayeyi getirmesi veya ihraç primini ödemesi ile sona erecektir.

Pay sahibi pay bedelini ayni olarak getirecek ise, ayınların tamamını yine kuruluştaki veya sermaye artırımının tescilden önce, ortaklığa devretmesi veya ortaklık adına tescil ettirmesi gerekir. Pay sahibi pay bedellerini nakdi olarak ödemeyi taahhüt etmişse, bedelin yüzde yirmi beşinin kuruluş veya sermaye artırımının tescilden önce, geriye kalan yüzden yetmiş beşlik tutarını ise tescili takip eden en geç yirmi dört ay içinde ödemesi gerekir.

Pay bedellerini nakden ödemeyi taahhüt ederek TTK m. 344 uyarınca yüzde yirmi beşini tescilden önce ödediği durumlarda, pay sahibi geri kalan borcunu kuruluşun veya sermaye artırımının tescilinden itibaren yirmi dört ay içinde ödemez ise temerrüde düşer¹⁵⁶. Bu durumda pay sahibi, temerrüt faizini, temerrüt faizini aşan ortaklık zararlarını ve esas sözleşmede belirlenmiş ise ifayla birlikte sözleşmedeki cezai şart tutarını ortaklığa ödemekle yükümlüdür. Pay sahibinin pay bedelini ödeme borcunu zamanında yerine getirmemesi nedeniyle temerrüdü sonucunda ödemekle

¹⁵⁵ Esra Hamamcıoğlu, “Anonim Ortaklıklarda Tek Borç İlkesine İlişkin Gelişmeler”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Haziran 2018, C: 6, S.1, s. 125-145 (Hamamcıoğlu, Tek Borç İlkesi), s. 126 vd.

¹⁵⁶ TTK m. 482 “(1) Sermaye koyma borcunu süresi içinde yerine getirmeyen pay sahibi, ihtara gerek olmaksızın, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür. (2) Ayrıca, yönetim kurulu, mütemerrit pay sahibini, iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklarından yoksun bırakmaya ve söz konusu payı satın yerine başkasını almaya ve kendisine verilmiş pay senedi varsa, bunları iptal etmeye yetkilidir. İptal edilen pay senetleri ele geçirilemiyorsa iptal kararı 35 inci maddede yazılı gazetede ve ayrıca esas sözleşmenin öngördüğü şekilde ilan olunur. (3) Esas sözleşmeyle, pay sahipleri, temerrüt hâlinde, sözleşme cezası ödemekle zorunlu tutulabilirler.”

yükümlü kalacağı temerrüt faizi, munzam zarar ve cezai şart, TBK'nın para ödeme borcunda temerrüde ilişkin öngörülen kuralları çerçevesinde muaccel olduğu halde ödenmeyen bir borcun ferileri niteliğinde olup pay sahibine yüklenen ek bir yükümlülük niteliğinde değildir¹⁵⁷. Pay sahibinin anonim ortaklıkta sınırlı sorumluluğunun ve sadece ortaklığa karşı sorumlu olmasının bir sonucu olarak da sermaye getirme borcunu ödemede temerrüdü halinde, ortaklığın yönetim kurulu, iflası halinde iflas memuru veya tasfiyesinde ise tasfiye memuru pay sahibinden muaccel pay bedeli, ferileri olan temerrüt faizi ve varsa cezai şartın ifasını talep edebilecek, ortaklıktan alacaklı olan kişiler doğrudan pay sahibine payın geri kalan bedelini kendilerine ödemelerini talep edemeyecektir.

Payların ortaklık tarafından esas sözleşmeye konulacak bir hükümle veya genel kurul tarafından alınacak bir kararla itibari değerinden daha yüksek bir bedelle¹⁵⁸ çıkartılması halinde, pay sahibinin bu payların mülkiyetini kazanabilmesi için ayrıca prim adı verilen itibari değeri aşan kısmını da ödemesi gerekecektir¹⁵⁹. Kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş olan ortaklıklarda ise primli pay çıkartılabilmesi için yönetim kuruluna esas sözleşme ile yetki verilmiş ise yönetim kurulu tarafından karar alınması yeterli olacaktır. TTK m. 344/f.1 c.2 uyarınca primli paya ait primi ödeme borcunun tamamı tescilden önce pay sahibi tarafından ifa edilmelidir. Esasen primin ödenmesi TTK m. 480/f.1 hükmünde pay sahibinin borcu olarak açıkça düzenlenmiş olmakla birlikte ödenmemesinin yaptırımının ne olacağına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Pay sahibine pay sahipliğinden kaynaklanan bir borç olarak genel kurul kararı veya esas sözleşmeyle prim ödeme borcu getirilebilmesine kanunen imkân

¹⁵⁷ Ayrıca pay sahibi ifa etmemiş olduğu sermaye koyma borcu ile sınırlı olarak ıskat edilebilir. Pay sahibi, ıskat edildiği paylar ile sınırlı olarak pay sahipliği haklarını kaybeder, pay sahipliği düşer. Yönetim kurulu ıskat ile birlikte, pay sahibi yerine başkasını alabilir, eğer pay senetleri bastırılmışsa, pay senetlerini iptal edebilir.

¹⁵⁸ TTK 347/f.1. Aynı maddenin devamında esas sözleşmeye konulacak bir hükümle veya genel kurul tarafından alınacak karar alınsa dahi itibari değerinden aşağı bedelle pay çıkarılması yasaklanmıştır. Oysaki halka açık anonim ortaklıklarda SerPK m. 12/f.2 c.2 payların piyasa fiyatı veya defter değerinin nominal değerinin altında olması durumunda, SPK'nın izni ile payların nominal değerinin altında bir fiyatla ihraç edilmesine imkân tanınmıştır.

¹⁵⁹ TTK m. 519/f.2 (a) düzenlemesi uyarınca yeni payların çıkarılması dolayısıyla sağlanan primin, çıkarılma giderleri, itfa karşılıkları ve hayır amaçlı ödemeler için kullanılmamış bulunan kısmı kanuni yedek akçeye aktarılacaktır.

tanınmış olsa dahi, gerek esas sözleşme ve genel kurul kararıyla primli pay çıkartılacak olması gerekse TTK m.. 519/f.2 gereği primlerin kanuni yedek akçeye aktarılacak olması nedeniyle payların itibari değerinin ödenmesi ile sınırlı olan sermaye koyma borcunun kapsamında değerlendirilemeyeceği ve bunun sonucu olarak da sermaye koyma borcuna aykırı davranılmasının yaptırımı olan ıskatın prim ödeme borcunun yerine getirilmemesi halinde uygulanamayacağı kanaatindeyiz.

Halka açık anonim ortaklıklarda ise halka kapalı anonim ortaklıklardan farklı olarak, halka arz edilen paylar için aynı sermaye konulamaz¹⁶⁰. Pay bedellerinin de peşin ödenmesi gerektiğinden ödemede taksitlendirme yapılamaz. SerPK m. 12/f.2 uyarınca SPK'nın izninin alınması şartıyla payların piyasa fiyatı veya defter değerinin nominal değerinin üzerinde olması halinde primli pay veya altında olması hâlinde payların nominal değerinin altında bir fiyatla çıkartılması mümkündür.

Pay sahibi, payın itibari değeri ve primli pay olması halinde primini ödemesine ek olarak genel kurul kararı alınarak veya esas sözleşmeye hüküm konulması suretiyle ortaklığa karşı para ödeme borcu veya para ödeme dışında geniş anlamda herhangi bir borç altına sokulamaz. Payın devrinde devralacak kişi payın mülkiyetini kazanmakla birlikte pay sahipliğinden kaynaklanacak borçları da kendiliğinden üstlenmiş olacağından, bu yasak ile payı devralacak kişinin ortaklığa karşı pay sahipliğinden kaynaklanan bilgisi dahilinde olmayan borçlardan korunması amaçlanmıştır. Ancak devreden pay sahibinin ortaklıkla değil, diğer pay sahipleri veya üçüncü kişiler ile yapacağı sözleşme sadece taraflarını bağlayarak borçlar hukuku açısından sonuç doğuracak ve böylece payı devralacak yeni pay sahipleri bu sözleşmede öngörülmüş borçları üstlenmemiş olacaktır.

Pay sahibinin ortaklığa veya diğer pay sahiplerine karşı olan sadakat yükümlülüğü yönetim kurulu üyelerinden farklı olarak sadece TMK m.2'de yer alan dürüstlük kuralı ile sınırlı ve kendisine ortaklığın ticari sırlarının açıklandığı durumlarda bu bilgilerin saklanması yine TMK m. 2 dürüstlük kuralı gereği olduğundan, pay sahibinin ortaklığa karşı pay sahipliği sıfatından kaynaklanan ayrı ve

¹⁶⁰ SerPK m. 12/f.1 son cümle uyarınca Sermaye Piyasası Kurulu, birleşme, bölünme, hisse değişimi ve benzeri şirket yapılandırmalarında yapılacak sermaye artırımları gibi pay bedellerinin nakden ödenmesinin zorunlu olmadığı durumları belirlemeye yetkilidir.

bağımsız nitelikte sadakat veya sır saklama yükümlülükleri bulunmamaktadır¹⁶¹. Dolayısıyla pay sahibinin pay sahipliği statüsünden kaynaklanmayan genel hukuk kurallarına dayanan bu iki borcu tek borç ilkesinin istisnası niteliğinde değildir.

Tek borç ilkesinin ilk istisnası TTK m. 480/f.4'te yer verilen şartları taşıyan pay sahibi için getirilebilecek ikincil yükümlülüklerdir¹⁶². Pay sahibine getirilen borcun bu maddede yer alan koşullara sahip olmaması halinde tek borç ilkesinin istisnasını teşkil etmeyeceğinden pay sahibine tek borç ilkesine aykırı olarak bir borç yüklenmiş olacak ve borç hükümsüz olacaktır. Bu nedenle ikincil yükümlülüklerin kanunda öngörülen şartlarının varlığının iyi tespit edilebilmesi gerekir.

Pay sahiplerine ikincil yükümlülükler yüklenebilmesi için, öncelikle esas sözleşme ile düzenlenmesi gerekir. Kurulda esas sözleşmede yer alabileceği gibi, esas sözleşme değişikliği yapılarak sonradan da ikincil yükümlülükler öngörülebilir. Ancak bu durumda gerek TTK m. 421/f.2(a)'nın açık düzenlemesi gereği gerekse tek borç ilkesinin temel amacına uygun olarak sermayenin tümünü oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin oybirliğiyle alınması gerekir.

İkincil yükümlülükler doğrudan pay sahibinin şahsından değil payın kendisinden kaynaklandığından, payın devri ile birlikte pay sahipliği statüsü de devralana geçeceğinden ikincil yükümlülükler devreden açısından sona erecek, devralan açısından devam edecektir. Devralanın bu ek yükümlülükleri yerine getirebilecek nitelikte bir kişi olduğunun ortaklık tarafından tespit edilmesi gerekeceğinden ancak bağlı nama yazılı olduğu paylarda ikincil yükümlülüklerin öngörülmesi gerekecektir. Ayrıca pay senetlerinin veya ilmühaberlerin arkasına paya bağlanan ikincil yükümlülüklerin özellikleri ve kapsamı yazılabilecektir.

¹⁶¹ Pay sahibinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin TTK'da herhangi bir düzenlemeye yer verilmemişken, 6762 s. eTTK m. 363/f.2'da ".....Her ortak, her ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu, şirkete ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını zayı etmiş olsa dahi, daima gizli tutmaya mecburdur. Bu mecburiyeti yerine getirmiyen ortak, meydana gelecek zararlardan şirkete karşı mesul olduğu gibi şirketin şikayeti üzerine, her hangi bir zarar umulmasa dahi, bir yıla kadar hapis veya beş yüz liradan on bin liraya kadar ağır para cezasıyla veya her ikisiyle birlikte cezalandırılır." ifadesi ile açıkça düzenlenmişti.

¹⁶² TTK m. 480/f. 4.

Son olarak ikincil yükümlülükler, pay sahibine para ödeme borcu yüklememeli ve dönemsel olarak ifa edilebilir nitelikte olmalıdır. Bu noktada, tek borç ilkesinin kanunda öngörülen ikinci istisnası TTK m. 421/f.2(a)'da ifade edilen bilanço zararlarının kapatılması için pay sahiplerine yükümlülük getirilmesidir¹⁶³. Bilanço zararlarının kapatılması için ikincil yükümlülüklerden farklı olarak pay sahibine bir para ödeme borcu yüklenebilir ve bu borç niteliği gereği sadece bilanço zararının mevcut olması halinde pay sahibine yükleneceğinden dönemsel olarak ifa edilebilir nitelikte de değildir. Bununla beraber aynı ikincil yükümlülükler gibi sermayenin tümünü oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin oybirliğiyle getirilebilir.

İkincil yükümlülüklerini yerine getirmeyen pay sahibi, sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesinden farklı olarak, ortaklık tarafından ıskat edilmesi yaptırımına tabi olmaz, sadece sözleşmeye aykırılık nedeniyle tazminat ödeme sorumluluğu söz konusu olabilir.

1.3. Pay Senedi Olarak Pay

Sermayenin en küçük parçasını oluşturan ve sahibine pay sahipliği statüsü ile haklar sağlayan ve borçlar yükleyen anonim ortaklık payı, ortaklık tarafından çıkartılacak kıymetli evrak niteliğinde bir pay senedi ile temsil edilebilir¹⁶⁴. Böylece, malvarlığı ve yönetsel hakların ve yükümlülüklerin özünü oluşturan payın kendisi pay senedinde vücut bulur, kıymetli evrakın içerdiği hak ile senedi birleştiren ve özelliği gereği esasen farklı kavramlar olan pay senedi ile pay iç içe geçer¹⁶⁵.

¹⁶³ TTK m. 421/f. 2 “Aşağıdaki esas sözleşme değişikliği kararları, sermayenin tümünü oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin oybirliğiyle alınır: a) Bilanço zararlarının kapatılması için yükümlülük ve ikincil yükümlülük koyan kararlar.”

¹⁶⁴ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I 2014**, s. 546; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 14; Pulaşlı, **Genel Esaslar**, s. 532; Çevik, **Anonim Şirketler**, s. 758; Bilgili/ Demirkapı, **Şirketler Hukuku**, s. 471; Beyza Aka, **Hamiline Yazılı Pay Kavramı ve Hamiline Yazılı Paylar Üzerindeki Hukuki İşlemler**, İstanbul, 2021 (Aka, Hamiline Yazılı Pay), s. 5; Karahan, **İmtiyazlı Paylar**, s.3; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 69; Tekil, **Anonim Şirketler**, s. 575; Bahtiyar, **Ortaklık Hukuku**, s. 110; Forstmoser/ Meier – Hayoz/ Nobel, **Schweizerisches Aktienrecht**, § 43 N. 18; Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 620 N. 22; Von Steiger, **Anonim Şirket**, s. 14; Handschin/ Jung, **Zürcher Kommentar**, Art. 622 N. 1

¹⁶⁵ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s.46; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 32; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 34; İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 274; Arslanlı, **Pay ve Pay Pay Sahipliği**, s. 274; Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku III Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, 4. Bası, Ankara 1970 (*Karayalçın, Kambiyo Senetleri*), s.14; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 33, 82;

İki kavram her ne kadar iç içe geçmiş olsa da, pay anonim ortaklıktaki sermayenin en küçük birimi ve pay sahipliğinden kaynaklanan hakkın özüne işaret ederken; pay senedi ise payın sahibine verdiği ortaklık hakkını kıymetli evrak niteliğinde bir temsil aracından ibarettir, hakkın içeriğini değiştirmez¹⁶⁶.

Gerek eTTK ve diğer mevzuatta gerekse doktrin ve uygulamada pay ve pay senedi kavramları birbirlerinin yerine sıklıkla kullanılmıştı. 6102 sayılı TTK ise, eTTK'nın terminolojisi açısından getirilen eleştirileri dikkate alarak, pay ile payları temsil eden kıymetli evrak niteliğindeki pay senedi ayırımını yapmış fakat bazı hükümlerde bu ayırımı gözden kaçırmaya devam etmiştir¹⁶⁷. Bu iki kavramın birbirinin yerine kullanıldığı birçok düzenlemenin kanun koyucunun özel bir tercihi mi olduğu yoksa önceki kanundan gelen alışkanlıkların devamı mı olduğu madde metinlerinden ve gerekçelerden tespit edilememektedir.

Anonim ortaklık hukukunda paya ilişkin temel ayırım, payın TTK m. 645 ve devamında düzenlenen kıymetli evrak niteliği taşıyan ve aynı zamanda TTK m. 487'de belirtilen kayıtları içeren geçerli bir pay senedine bağlanmış olup olmadığına göre yapılmaktadır.

Pay, kurucu nitelikteki tescil ile doğduğu andan itibaren geçerli bir pay senedine bağlanana kadar “*pay senedine bağlanmamış pay*” niteliğindedir. Pay senedine bağlanmamış anonim şirket payları, aşağıda açıklanan şekilde elektronik ortamda kaydileştirilerek kaydi pay haline de getirilmemişse “*çıplak pay*” olarak adlandırılır. Diğer taraftan, halka açık anonim şirket payları ise aynı çıplak paylar gibi senede bağlanmamışlardır ve fakat çıplak paydan farklı olarak MKK nezdindeki elektronik ortamda tutulurlar ve bunlara ilişkin tüm hukuki işlemler kaydi sistem aracılığıyla yapılır. Bu nedenle de söz konusu paylara “*kaydileştirilmiş paylar*” veya “*kaydi*

Fahiman Tekil, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, İstanbul, 1994 (Tekil, Kıymetli Evrak) s.14; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s. 64; Bilgili/ Demirkapı, **Şirketler Hukuku**, s. 541; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 41; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak 2017**, s. 18; Sevi, **Pay Devri**, s. 181

¹⁶⁶ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **Ortaklıklar II 2017**, s. 110.

¹⁶⁷ 6102 sayılı Kanun, kıymetli evrak niteliğindeki pay senetlerinin bastırılmasına ilişkin hükümlerini düzenlediği m.486'nın kenar başlığını 6102 sayılı Kanun'un yeni terminolojisine uygun olarak “*Pay senedi bastırılması*” şeklinde belirtmişken, 1. fıkra “pay senedi” ifadesini kullanmak yerine “*çıkarılan paylar*”dan bahsederek uyumsuzluk yaratmıştır. Bu konudaki eleştirisi için Kendigelen, **İlk Tespitler 1. Baskı**, s. 340

paylar” denilmektedir. Çıplak payların maddi varlığı pay defterinde kendini gösterirken, kaydi paylarda payın maddi varlığını pay defteri yerine elektronik ortamdaki kayıtlar oluşturur. Bu bağlamda, hem çıplak pay hem de kaydi paylar pay senedine bağlanmamış pay niteliğinde kabul edilmektedir. Senede bağlanmamış paylar sınıflandırılmasında bulunan çıplak paylar veya kaydi paylar da tıpkı senede bağlanmış paylar gibi her türlü hukuki işleme konu olabilir. Nitekim payın senede bağlanmış olması, paya bağlı haklar ve borçlar üzerinde herhangi bir farklılığa veya değişikliğe yol açmamakta, sadece paya ilişkin gerçekleştirilen hukuki işlemlerin şekline ve içeriğine yönelik olarak farklılık yaratmaktadır.

Payın, TTK m. 487’de belirtilen kayıtları içeren ve TTK m. 645 ve devamı uyarınca kıymetli evrak niteliği taşıyan bir pay senedine bağlanması halinde ise, pay sahibine verdiği haklar bir senet üzerinde somutlaştırıldığından artık “*pay senedine bağlanmış pay*” olarak sınıflandırılır. Öncelikle anonim şirket paylarının senede bağlanmasının kural olarak zorunlu olmadığı belirtilmelidir¹⁶⁸. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, payın tedavülünün sağlanabilmesi pay sahibinin paya ilişkin sahip olduğu hakları üzerinde kıymetli evraka ilişkin hükümlerden de faydalanarak dilediği gibi tasarrufla bulunabilmesi amacıyla senede bağlanma yükümlülüğünün öngörüldüğü istisnalar¹⁶⁹ da getirilmiştir¹⁷⁰. Bununla beraber, payın senede bağlanmasının zorunlu tutulduğu hallerde dahi payın mülkiyetinin kazanılması ve pay sahibi statüsünden kaynaklanan hak ve borçlara sahip olmak için pay senedinin bastırılmasının beklenilmesine gerek bulunmamaktadır.

1.3.1. Pay Senedine Bağlanmış Paylar

Anonim şirket paylarının, TTK m. 487’deki kayıtları taşıyan ve TTK m. 484/f.1 uyarınca nama yazılı veya hamiline yazılı kıymetli evrak niteliğinde, bir senede

¹⁶⁸ Arslanlı, **Anonim Şirket**, s. 170; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 39; Ansay, **Anonim Şirketler**, s. 258; Von Steiger, **Anonim Şirket**, s. 14

¹⁶⁹ Pay senedi bastırılmasına ilişkin esaslara Birinci Bölüm’de “3.1.3. Pay Senedi Bastırılması” başlığında yer verilmiştir.

¹⁷⁰ TTK m.486 Gereği “*Böylece kapalı anonim şirketlerde özellikle aile şirketlerinde pay senedinin bastırılmaması ve dağıtılmaması yoluyla baskı yapılması, pay sahiplerinin bu sıfatlarını ispattan yoksun bırakılmaları, devir olanaklarının sınırlandırılması gibi hukuka aykırı yöntemlerin önüne geçilmiştir. Nama yazılı pay senetlerinin basılmaması ve pay sahiplerine dağıtılmaması, pay defteri bulunmayan, düzensiz olan ve güncel durumu yansıtmayan şirketlerde daha büyük sakıncalar doğurmaktadır.*”

bağlanmış olması halinde, payı temsil eden bu senetler "*pay senetleri*" olarak adlandırılır¹⁷¹.

Pay senedi çıkartılana kadar pay senetlerinin yerini tutmak üzere geçici olarak çıkartılacak senetler de yine TTK'da pay senetleri için öngörülen şartları içeren kıymetli evrak niteliğindeki "*ilmühaberler*"dir. Pay senedi ve hukuki niteliğine ilişkin bu bölümde yapmış olduğumuz genel açıklamalar geçici pay senetleri olan ilmühaberler için de geçerli olacaktır.

Her ne kadar payın, kendisini temsil eden bir pay senedine bağlanmış olup olmadığı, payın pay sahibine verdiği hakların özüne veya paya ilişkin gerçekleştirilebilecek hukuki işlemlere ilişkin bir farklılık yaratmasa da, payın senede bağlanmış olmasının pay sahibi açısından çeşitli avantajları bulunmaktadır. Nitekim pay senedine bağlanmamış bir pay, alacağın devri hükümlerine göre payı devreden ile payı devralan arasında imzalanacak yazılı bir sözleşme ile devredilir. Bedeli tam olarak ödenmemiş çıplak payların devrinde anonim ortaklığın onayının alınmasına ilişkin zorunluluk bir kenara bırakılacak olursa, çıplak paylar için yazılı devir sözleşmesinin imzalanması tasarruf işleminin gerçekleşmesi ve payın mülkiyetinin devralana geçmesi için gerekli ve yeterlidir. Payın devrinin gerçekleşmesi ve mülkiyetinin devrana geçmesi için her ne kadar yazılı devir sözleşmesinin imzalanması yeterli bile olsa, devralanın payın verdiği malvarlığı ve yönetim haklarını kullanmaya başlayabilmesi için ortaklığa bildirimde bulunması ve yönetim kurulu tarafından pay defterine kaydedilmesi zorunludur. TTK m. 499/f.2 ve f.4 ile düzenlenen pay defterine kayıt zorunluluğu açıklayıcı niteliktedir. MKK nezdinde elektronik olarak tutulan kaydi paylarda ise, borsada işlem gören nama yazılı payların devredilmesi halinde MKK tarafından ortaklığa bildirim yapılacağına ilişkin TTK m. 496'da özel bir düzenleme getirilmiştir. Pay üzerinde gerçekleştirilebilecek bir diğer hukuki işlem olan ve çalışmamızın konusunu oluşturan rehin de nama veya hamiline

¹⁷¹ Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 168-169; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 15; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 23; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 9; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 9; Hüseyin Ülgen/ Mehmet Helvacı/ Arslan Kaya/ Füsün Nomer Ertan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 14. Bası, İstanbul, 2021 (Ülgen/ Helvacı/ /Kaya/ Nomer Ertan, Kıymetli Evrak), s. 26; Abuzer Kendigelen/ İsmail Kırca, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, 2021 (Kendigelen/ Kırca, Kıymetli Evrak), s. 23; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak**, N. 12; Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 622 N. 6.

yazılı pay senedi çıkartılmamış olan paylar üzerinde ancak rehin veren ile rehin alan arasında yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması ile kurulabilir. Bu yazılı rehin sözleşmesi tasarruf işleminin kendisini oluşturur.

Hâlbuki payın senede bağlanmış olması halinde, pay yazılı bir sözleşme yapılmasına gerek olmaksızın, TTK'da kıymetli evrak için öngörülmüş olan genel hükümler ve ayrıca TMK'da pay senetleri için özel olarak yer verilen imkânlardan faydalanarak devredilebilir veya üzerinde sınırlı bir ayni hak olan rehin tesis edilebilir. Böylece payın senet ile temsil edilmesi, payın devrini ve yeni pay sahibi tarafından hak sahipliği sıfatının kazanılmasını kolaylaştırmış olacağından, pay senedine bağlanmış bir payın tedavül yeteneği daha fazla olacaktır¹⁷².

Pay senetleri TTK m. 484/f.1 uyarınca nama yazılı ve hamiline yazılı olmak üzere iki türde çıkartılabilir. Pay senetlerinin tedavül yeteneği nama yazılı veya hamiline yazılı olmasına göre değişiklik gösterir¹⁷³. Nama yazılı pay senetlerinin devredilebilmesi için devreden tarafından mülkiyetin devri iradesi ile senedin zilyetliğin devralana geçirilmesi ve buna ilave olarak da senet üzerinde ciro yapılması gerekir. Devrin gerçekleştirilmesi için devreden tarafından yapılması gereken ciroya rağmen nama yazılı pay senedine bağlanmış olan bir payın tedavül yeteneği çıplak payla kıyaslandığında oldukça fazladır. TTK m. 499/f.2 ve f.4 ile düzenlenen ve açıklayıcı nitelikte olan pay defterine kayıt zorunluluğu hem nama yazılı pay senedine bağlanmış paylar hem de nama yazılı pay senedine ilişkin hükümlere tabi olan ilmühaberler için de geçerlidir¹⁷⁴.

¹⁷² Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 547; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 1490, Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 10-11; Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 95; Oruç Hami Şener, **Ortaklıklar Hukuku**, Seçkin Yayınevi, 3. Bası, 2017, Ankara (Şener, **Ortaklıklar Hukuku**), s. 606; Bahtiyar, **Ortaklık Hukuku**, s. 266

¹⁷³ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar I – II 2017**, s. 110; Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, s. 271; Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku III Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, 4. Bası, Ankara 1970 (Karayalçın, **Kambiyo Senetleri**), s. 8; Ömer Teoman, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Ortaklık Hisse Senetlerinin Bastırılmasına İlişkin Düzenlemesi”, **BATİDER**, Y. 2013, C. 29, s. 2, s. 5-15, (YTTK) (Teoman, **Hisse Senetlerinin Bastırılması**), s. 9; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar I 2014**, s. 547

¹⁷⁴ Hamiline yazılı pay senedine bağlanmış olan payların 7262 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinden önce pay defterine kaydedilmesine ilişkin bir yükümlülük bulunmamakta iken 7262 sayılı Kanun madde 27 vd. maddeleri ile bu payları devralan kişinin paylardan kaynaklanan hakları kullanabilmesi için ortaklık tarafından pay sahipliği bilgilerinin MKK’ya bildirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.

Pay senetleri için bahsedilen bu tedavül kolaylığı, 7262 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde, zilyetliğe sahip olan kişinin hak sahibi olduğu hamiline yazılı pay senetleri için çok yüksekti¹⁷⁵. Bunun birinci nedeni, hamiline yazılı pay senetlerinin devredilebilmesi için devreden tarafından mülkiyetin devri amacıyla senedin zilyetliğinin devralana geçilmesinin yeterli olması ve nama yazılı pay senedindeki zilyetliğin devrine ilave olarak senet üzerinde ciro yapılmasına gerek bulunmamasıydı. Hamiline yazılı pay senedine tedavül yeteneği sağlayan ikinci özelliği ise senedin sahibinin gizli kalma imkânıydı. Zira pay senedi üzerinde pay sahibinin adı yerine “hamiline” kaydına yer verildiğinden senet başkaca bir işlem yapılmasına gerek olmaksızın defalarca el değiştirebilirdi. Hamiline yazılı pay senedinin ilk pay sahibi ancak sermaye koyma borcunu yerine getirdikten sonra senedin zilyetliğini şirketten devralabileceği için şirket tarafından kimliği bilinmektedir. Fakat senedin zilyetliğini devralan ilk pay sahibinin daha sonra senedi devredip devretmediği, devrettiyse yapılan devirlerin kimlere ait olduğu, hangi tarihlerde kaç defa devir yapıldığı ve senedin son hamilinin kim olduğu ne senet üzerinden ne de şirketin pay defterinden tespit edilememekteydi. Nitekim devir için anonim şirkete bildirilmesine bildirim yapılmasına veya herhangi başka bir makama kayıt yapılmasına gerek bulunmamaktaydı¹⁷⁶. Böylece pay sahibi içerde kimliğini içerde şirketten ve diğer pay sahiplerinden ve dışarda ise üçüncü kişilerden ve hatta resmi makamlardan gizli tutma ve anonimliği sağlama imkânına sahipti¹⁷⁷. Payın sahibi senedin zilyedi olduğunu ispat etmek suretiyle doğrudan pay sahipliği statüsüne sahip olduğundan, paydan kaynaklanan malvarlığı veya yönetim haklarını kullanmak istediğinde payı ibraz etmesi yeterliydi.

Nitekim Türk hukukunun da dâhil olduğu Kara Avrupası hukuk sistemini benimsemiş olan ülkelerde anonim şirketlerde pay ve sermaye kavramları esas

¹⁷⁵ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II 2017**, s. 111; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 42; Meier-Hayoz/ Von Der Crone, **Wertpapierrecht**, § 19 N. 1023; Böckli, **Schweizer Aktienrecht**, § 4 N. 98; Roland Von Büren / Walter A. Stoffel / Rolf H. Weber, **Grundriss des Aktienrechts**, 3. Aufl., Zürich Basel Genf 2011 (Von Büren/Stoffel/Weber, Grundriss des Aktienrechts), s. 67

¹⁷⁶ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II 2017**, s. 11; Meier-Hayoz/ Von Der Crone, **Wertpapierrecht**, § 19 N. 1023; Von Büren/ Stoffel/ Weber, **Grundriss des Aktienrechts**, s. 67

¹⁷⁷ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II 2017**, s.115; Carlo Egle, **Das schleichende Ende der Anonymität des Aktionärs**, Zürich, 2018 (Egle, Das schleichende Ende), N. 67

alındığından hamiline yazılı pay senedinin sahibinin kimliğinin bilinmesine gerek duyulmamakta, nitekim pay sahiplerinin pay sahiplerinin kimlikleri, tek yükümlülüğü olan sermaye koyma borcunu yerine getirerek payın bedelini tamamen ödenmiş olmaları kaydıyla “anonim” yapıya sahip olan şirket için önem arz etmemektedir. Bu anlayış çerçevesinde, bir tarafta anonim olmaya imkân verirken diğer taraftan sermayenin ödenmemesi riskinin ortaya çıkmasını engellemek için hamiline yazılı pay senedinin ancak bedelini tamamen ödenmiş olması şartıyla bastırılmasına yönelik emredici düzenlemelere yer verilerek denge sağlanmaya çalışılmıştır. Bu şekilde bir önlem alınmamış olsaydı, bedeli ödenmemiş hamiline yazılı bir pay senedinin zilyedi olan kişi, senedi üçüncü bir kişiye devir ederek tedavüle soktuğunda devralan yeni pay sahibinin kimliği şirket tarafından tespit edilemeyecek ve ödeme yapması için çağrı yapılması ve borcunu yerine getirmediğinde de ıskat edilmesi mümkün olmayacaktı. Hamiline yazılı pay senetleri için geçerli olan bu risk nama yazılı pay senetleri için geçerli olmayacak, pay senedi üçüncü kişilere devredilmiş olsa bile, zamanında sermaye koyma borcunu yerine getirmeyen mevcut pay sahibine pay defterindeki kayıtlar sayesinde ulaşılabilecek ve ihtara rağmen ödememesi durumunda pay senedinin pay sahibinin ıskat edilmesi söz konusu olabilecekti. Hamiline yazılı pay senedinin sahibinin gizli kalması, çeşitli nedenlerle pay sahipliği statüsünün bilinmesini istemeyen kişilere dilediği gibi pay sahibi olma ve bunun üzerinde her türlü hukuki işlemde bulunma imkânı veren hamiline yazılı pay senetleri gizliliğin yanı sıra hız, işlem kolaylığı, güven gibi diğer ayırt edici özellikleri sayesinde de ticaret hayatında yaygın olarak kullanılan bir kıymetli evrak haline gelmişti. Diğer taraftan da ticaret hayatını kolaylaştıran hamiline yazılı pay senetlerinin bu özellikleri kara para aklanması da dahil suçtan kaynaklanan gelirlerin ve vergi suçlarının kamu otoriteleri tarafından tespit ve takip edilmesine imkan veremeyeceği aşıkardı.

Organize suç, karapara aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadele etmek amacıyla devletlerarası bir organizasyon olarak kurulan FATF (Mali Eylem Görev Gücü) 2012 yılında üye ülkelere hukuk sistemlerinde tüzel kişilerin şeffaflığını

sağlayacak tedbirleri almaları yönünde tavsiye kararları açıklamıştır¹⁷⁸. Anonim şirketlerde söz konusu şeffaflığı ortadan kaldıran araçlardan biri de, pay sahiplerinin gizli kalmasına imkân veren hamiline yazılı pay senetleri olduğundan, FATF üye devletlere hem paylara hem de şirketin kontrolüne sahip olanların tespit edilebilmesini sağlayacak mevzuat değişiklikleri yapılmasını tavsiye etmiştir. Bu kapsamda FATF’a üye devletlerin bazıları¹⁷⁹ hamiline yazılı pay senedinin uygulama alanına herhangi bir sınırlama getirmeksizin sadece pay sahiplerinin kimlik bilgilerinin ve gerçekleşen her pay devrinin bildirilmesi yükümlülüğü ve buna ilişkin yaptırımlar getirerek anonimlik özelliğini kaldırmıştır. Bazı üye devletler¹⁸⁰ ise öncelikle anonimlik özelliğini kaldıran

¹⁷⁸ FATF 2012 yılı Tavsiye kararlarında “Tüzel Kişilerin Şeffaflığı ve Hak Sahipliği” başlıklı Madde 24 uyarınca üye ülkelere, karapara aklama ve terörizmin finansmanı amacıyla tüzel kişilerin kötüye kullanılması riskini değerlendirmeli, önlenmesi için tedbirler almalı ve yetkili otoriteler tarafından hızlı ve verimli bir şekilde tüzel kişilerin hak sahipliği ve kontrolüne ilişkin yeterli, doğru ve güncel bilgiye ulaşılabilmesini hak sahiplerinin kayıt altına alınması veya başka bir yöntem kullanarak sağlaması önerilmektedir. Üye ülkeler, tüzel kişiler tarafından yeni hamiline yazılı pay senedi ve ilmühaberi bastırılmasına izin vermemeli ve pay sahibi temsilcilerinin kötüye kullanılmaması için etkili önlemler almalı gerektiği belirtilmektedir. Bu amaca ulaşmak için FATF tarafından hamiline yazılı pay senetlerinin yasaklanması, mevcut hamiline yazılı pay senetlerinin nama yazılı hale getirilmesi, finansal aracı kurumlara depo etmek suretiyle hamiline yazılı pay senetlerinin tedavül etmesini önlemek ve %25 ve üzerinde oranda paya sahip olan ana hissedarların gerçek hak sahibi olan kişileri açıklama yükümlülüğü getirilmesi şeklinde örnek önlemlerden tavsiye edilmiştir.

¹⁷⁹ Avusturya Hukukunda 2011 yılında yapılan değişiklik ile payları borsada işlem gören şirketler hariç olmak üzere çıkartılacak tüm payların nama yazılı olması ve şirketin pay defterine kaydedilme zorunluluğu getirilmiştir. Böylece hamiline yazılı pay senedi çıkartma imkanına sahip olanlar sadece payları borsada işlem gören anonim şirketler ile sınırlı tutulmuştur.

¹⁸⁰ İsviçre Hukukunda ise FATF 2012 yılı tavsiye kararlarına uyum amacıyla öncelikle 1 Temmuz 2015 tarihinde yürürlüğe giren kanun ile borsada işlem görmeyen şirketler için geçerli olmak üzere İsviçre Borçlar Kanunu m. 697(i)’de değişiklik yapılarak hamiline yazılı bir pay senedini devralan kişiye gerçek kişilerde kimliği ve tüzel kişilerde unvanıyla birlikte adreslerini senedi çıkartan şirkete bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Borsada işlem görmeyen şirketler için getirilen söz konusu bildirim yükümlülüğü öncesinde, İsviçre hukukunda pay sahiplerinin kimlikleri ve paya ilişkin devir işlemlerinin şirkete bildirilmesi yükümlülüğü, borsada işlem gören hamiline yazılı pay senetlerine belirli oranlarda sahip olunması veya pay sahipliğinin bu oranların altına düşecek şekilde kaybedilmesi halinde sözkonusuydu. Oysaki İsviçre Borçlar Kanunu m. 697(i) uyarınca borsada işlem görmeyen hamiline yazılı bir adet payın devrinin bile bildirilmesi zorunluydu. FATF tavsiye kararlarına önce bildirim yükümlülüğü getirerek uyum sağlayan İsviçre Hukuku 1 Ocak 2020’de yürürlüğe giren radikal bir değişik ile iki istisnai durum haricinde anonim şirketlerde hamiline yazılı pay senedi çıkartılması imkânı ortadan kaldırıldı. Payları borsada işlem gören şirketler ile aracı kurumda tutulan bir menkul kıymet şeklinde pay ihraç eden şirketler ticaret siciline bildirim yapmaları şartıyla hamiline yazılı pay senedi çıkartmaya devam edebilecektir. Zühtü Aytaç, “İsviçre Hukukunda Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Pay Edinimlerinde Bildirim Yükümlülüğüne İlişkin Yeni Düzenlemeler ve Konunun Türk Hukuku

düzenlemeler benimsedikten sonra FATF tavsiye kararlarına uyum konusunda ikinci ve radikal bir aşamaya geçerek hamiline yazılı pay senetlerinin kullanılmasını tamamiyle engellemiş ya da çok istisnai hallerle sınırlı tutmuştur.

Türkiye de FATF'a üye devletlerden biri olarak suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması ve terörizmin finansmanı suçları ile kitle imha silahlarının yayılmasının finansmanı önlemek amacıyla daha önce çıkartılmış olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu kararları ve FATF¹⁸¹ tavsiyelerine uyum sağlamak üzere yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu kapsamda, 7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun ("**7262 sayılı Kanun**")¹⁸² yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türk hukukunda halka açık olmayan anonim şirketlerde hamiline yazılı pay senetlerinin devrinin yalnızca zilyetliğin devredilmesi suretiyle gerçekleştirebilme imkânı suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama ve terörizmin finansmanı suçları açısından önemli bir risk faktörü oluşturduğu tespit edildiğinden¹⁸³, 7262 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerden biri de hamiline yazılı pay senetlerinin sahiplerinin

Açısından Değerlendirilmesi", **Prof. Dr. Seza Reisoğlu Armağanı**, Ankara, 2016, s. 55-103 (Aytaç, Bildirim)

¹⁸¹ Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force) (FATF) uluslararası bir kara para aklama ve terörizmin finansmanını önlemeye yönelik bir organizasyondur. Temel amacı bu illegal faaliyetleri ve topluma verdiği zararları önlemeye yönelik uluslararası bir standart oluşturmaktır. 200'den fazla ülke ve yargı alanı FATF'nin bu standartlarına uymayı taahhüt etmiştir. FATF organizasyonu, FATF Önerileri veya FATF Standartları olarak bilinen küresel standartları oluşturmuştur. Bu standartlar; ülkelerin organize suçları, yolsuzluk ve terörizmi önlemesi açısından küresel bir katkı sağlar. FATF, yetkililere; illegal uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı ve diğer suçlarla uğraşan suçluların elde ettiği gelirleri izleme ve el koyma yetkisi vererek katkı sağlar. Aynı zamanda FATF, kitle imha silahlarının finansmanını engellemede rol oynar. FATF, kendisini; sanal varlıklar, kripto para düzenlemeleri gibi yeni popüler olan güncel mali imkanlar ve finanslar teknikler çerçevesinde kendisini yeni oluşabilecek risklere karşı gözden geçirir ve güçlendirir. Aynı zamanda FATF, ülkelerin FATF standartlarını tam ve etkili bir şekilde uygulayıp uygulamadıklarını denetler ve standartları sağlamayan ülkeleri sorumlu tutar. <https://www.fatf-gafi.org/about/whoweare/> (Son Erişim Tarihi: 06.03.2022)

¹⁸² 31 Aralık 2020 tarihli ve 31351 sayılı 5. mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 1 Nisan 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 7262 sayılı Kanun'un uygulanmasına dair usul ve esasları düzenlemek amacıyla Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanunun Uygulanmasına Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ise 26 Şubat 2021 tarihli 31407 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

¹⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi 27. Yasama Dönemi 4. Yasama Yılı 247.Sıra Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun Teklifi (2/3261) ve Adalet Komisyonu Raporu

kimlik bilgilerine şirket ve kamu otoriteleri tarafından her zaman ulaşma imkânı sunan bir yapı kurulmasıdır. Kısa bir süre sonra da, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 13 üncü maddesi uyarınca payları kayden izlenen şirketler dışında kalan anonim şirketler tarafından çıkartılan hamiline yazılı pay senetlerinin MKK’ya bildirilmesi ve kaydedilmesine ilişkin usul ve esaslar ve pay sahipleri çizelgesinin MKK’dan sağlanmasının usul ve esaslarını belirlemek amacıyla Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Merkezi Kayıt Kuruluşuna Bildirilmesi ve Kayıt Altına Alınması Hakkında Tebliğ¹⁸⁴ (“**Hamiline Yazılı Pay Senetleri Tebliği**”) çıkartılmıştır.

7262 sayılı Kanun m. 27 vd. ile Türk Ticaret Kanunu m. 64, m. 415, m.417, m. 426, m. 486, m. 489 ve m. 562’de değişiklik yapılarak halka açık olmayan anonim şirketlerde hamiline yazılı pay senetlerinin sahiplik bilgisinin takip edilebilmesi amacıyla bildirim yükümlülüğü getirilmiş, pay sahiplerinin Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) nezdinde kayıt altına alınması suretiyle hamiline yazılı pay senetlerinin temel ayırt edici özelliklerinden biri olan anonimlik unsurundan vazgeçilmiştir¹⁸⁵. Böylece, hamiline yazılı pay senetlerinin çıkartılması ve daha sonra devredilmesi halinde pay sahibinin senetten doğan haklarını kullanabilmesi için MKK’ya bildirim yapılmış olması şartı aranacaktır. Pay sahibine ilişkin bilgiler MKK’ya bildirilmedikçe hamiline yazılı pay senedinin sahibi paydan doğan haklarını kullanamayacaktır¹⁸⁶. Hamiline yazılı pay senetlerinin kuruluşta ve sermaye artışı ile çıkartılmasında yönetim kurulu tarafından ve daha sonra da senetlerin devrinde devralan pay sahibi tarafından Merkezi Kayıt Kuruluşu’na bildirim yapılması zorunluluğu getirilerek artık hamiline yazılı pay senetleri ile temsil edilen payların devrinde işlem kolaylığı ve pay sahibinin gizli kalması imkânları ortadan kaldırılmış ve bunun sonucu olarak da hamiline yazılı pay

¹⁸⁴ 06 Nisan 2021 tarihli 31446 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

¹⁸⁵ Muharrem TÜTÜNCÜ, “Anonim” Şirketin Sonu: Hamiline Yazılı Pay Senetleri İçin Öngörülen Yeni Düzenlemeler, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.16, S.2, Temmuz 2017, s. 749- 782 (Tütüncü, Hamiline Yazılı Pay Senetleri), s. 761 vd.; Aka, **Hamiline Yazılı Pay**, s. 14; Mücahit Ünal, “7262 sayılı Kanun ile Türk Ticaret Kanununda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, **Lexpera Blog**, (Ünal, 7262 sayılı Kanun Değişikliği) (<https://blog.lexpera.com.tr/7262-sayili-kanun-ile-turk-ticaret-kanununda-yapilan-degisikliklerin-degerlendirilmesi/>) Son Erişim Tarihi: 22.04.2024

¹⁸⁶ Tütüncü, **Hamiline Yazılı Pay Senetleri**, s. 770; Deniz Baytemur, “7262 Sayılı Kanunla Hamiline Yazılı Pay Senetlerine İlişkin Yapılan Değişiklikler”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C.16, S.176, Nisan 2021, s. 711-720 (Baytemur, 7262 Sayılı Kanun Değişikliği), s.715 vd.; Ünal, **7262 sayılı Kanun Değişikliği**

senetlerinin ayırt edici özellikleri olan yüksek tedavül yeteceği önemli ölçüde azaltılmıştır.

1.3.1.1. Pay Senedinin Hukuki Niteliği

1.3.1.1.1. Genel Olarak

Pay senedi, ortaklıktaki payları açıklamak ve temsil etmek amacıyla çıkartılan, sebebe bağlı ve menkul kıymet türünde bir kıymetli evraktır. Tanımda yer verilen olmazsa olmaz her bir unsurun birleşmesi sonucu ortaya çıkan pay senedinin, söz konusu hukuki niteliği onu adi senetlerden ve diğer kıymetli evrak türlerinden esaslı şekilde ayırt eder. Böylece aşağıdaki niteliklerden birinin dahi eksik olması halinde senedin pay senedi niteliği olmayacak ve bu nedenle de pay senedine sahibine sağladığı hakları sahibine sağlayamayacaktır.

1.3.1.1.2. Pay Senedinin Kıymetli Evrak Niteliği

Pay senedi, TTK m. 645'te yer verilen kıymetli evrak niteliğinde bir senettir¹⁸⁷. Kıymetli evraka en temel özelliğini veren hak ve senedin birbirinden ayrı olarak ileri sürülememesi ve hakkın senet olmaksızın devredilememesi, pay senedinde paydan kaynaklanan ortaklık haklarının pay senedi olmaksızın kullanılamaması, ortaklığa karşı ileri sürülememesi şeklinde somutlamıştır¹⁸⁸. Aynı şekilde, pay senedinin bastırılmasıyla birlikte pay sahipliği sıfatı adeta pay senedinde hapsedilmiş, payın sahipliğinin değiştirilmesi ancak pay senedi türüne göre öngörülmüş olan zilyetliğin devri veya ciro ve teslim gibi işlemlerin pay senedi üzerinde gerçekleşmesi koşullarına bağlanmıştır.

¹⁸⁷ Tekil, **Kıymetli Evrak**, s.35; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 33, 82; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s.74; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak**, s. 541; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 6; Sevi, **Pay Rehni**, s. 181; Hirsch, **Ticaret Hukuku**, s.193; İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 274; Oğuz İmregün, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2003 (İmregün, **Kıymetli Evrak**), s. 5; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s.272; Karayalçın, **Kambiyo Senetleri**, s.12; Ansay, **Anonim Şirketler**, s.258; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 32; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 4;

¹⁸⁸ Merih Kemal Omağ, **Senetler Hukukunda Kıymetli Evrak Kavramı**, **Fasikül Hukuk Dergisi**, C.11, S.111, Şubat 2019, s. 603-612 (Omağ, **Kıymetli Evrak Kavramı**), s. 606; Merih Kemal Omağ, **Kıymetli Evrak Hukukunda Ziya/ İptal**, **Fasikül Hukuk Dergisi**, C.10, S.100, Mart 2018, s.41-45 (Omağ, **Kıymetli Evrak Ziya**), s.42 vd.

1.3.1.1.3. Pay Senedinin Sebebe Bağlı (İlli) Kıymetli Evrak Niteliği

Pay senetleri düzenlenmelerine sebep olan işlem veya ilişki ile ilgili olmak bakımından illi (sebebe bağlı) kıymetli evraklardandır¹⁸⁹. Pay senedinin doğumuna sebep olan temel ilişki, yani ortaklık ilişkisi sakat veya geçersiz ise, pay senedi de geçersizlikten etkilenecektir ve dolayısıyla kıymetli evrak niteliğinde kabul edilemeyecektir¹⁹⁰. Pay senetleri kıymetli evrakın önemli bazı türlerinde geçerli olan "soyutluk (mücerretlik)" ilkesinin uygulanmadığı senetlerdir¹⁹¹. Oysaki kıymetli evrakın önemli bazı türleri için mücerretlik (soyutluk) ilkesinin geçerlidir.

Mücerretlik (soyutluk) kavramı, Türk Medeni Hukuku doktrininde üzerinde en çok tartışılan hususlardan biri olup, iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. İlk görüşe göre soyutluk, bir kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan alt ilişkideki sakatlıktan etkilenmemesi; bağımsız olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, hakkın doğumuna sebep olan temel ilişki sakat veya geçersiz olsa bile kıymetli evrakın geçerli olmaya devam etmesidir. İkinci görüşe göre soyutluk, bir kıymetli evrakın, düzenlenmesine neden olan alt ilişkinin anlaşılmasına olanak vermemesi, başka bir deyişle senede bakılarak temel ilişkinin anlaşılabilmesidir. Kambiyo senetlerinde, soyutluk ilkesi geçerlidir. Senedin düzenlenmesini sağlayan bir temel ilişki (borçlar hukuku sözleşmesi veya hatır ilişkisi) olmakla beraber, kambiyo senetlerinde bu açıklama yapılmaz; temel ilişki ile ilintilendirilemez. Bu yüzden kambiyo senetlerinde, temel ilişkiden bağımsız ve yeni bir hak söz konusudur.

¹⁸⁹ İmregün, **Kıymetli Evrak**, s.11; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 82; Tekil, **Kıymetli Evrak**, s.17; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s.74; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak**, s. 541; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 21; Sevi, **Pay Rehni**, s. 181; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s.35; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 37; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 29;

¹⁹⁰ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 41; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s. 35- 36; Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 173, s. 1491; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 21; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 29- 30, Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 37

¹⁹¹ Soyutluk (mücerretlik) ile sebebe bağlılık (illilik) ilkeleri birbirinin tersi ilkelerdir. Sebebe bağlılık (illilik ilkesi de ilk olarak, dayanağı olan hukuki ilişkinin geçersiz olmasının kıymetli evrakı da geçersizliğine neden olması, pay senetlerinde pay sahibinin hakları, kanuna, esas sözleşmeye, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarına göre belirlenmesi ve bunlardan farklı veya fazlasına sahip olmaması anlamına gelirken ikinci olarak kıymetli evrakın dayandığı hukuki ilişkinin senet üzerinden anlaşılabilmesi anlamına gelir. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 42; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s.15; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 29

Buna karşılık pay senetlerinde, illilik (sebebe bağıllık) geçerli olduğundan temeldeki asıl borç ilişkisi senede etkisini devam ettirir¹⁹². Paylar, pay senedi ile doğmaz; paylar, anonim ortaklığın ve sermaye artırımının tescili ile doğar. Benzer bir ifadeyle pay senedi, anonim ortaklığın payını meydana getirmez, sadece mevcut olan payı ve paya ilişkin bu hakkı senede bağlama görevini görür¹⁹³. Bu yüzden pay senetleri, açıklayıcı (bildirici) niteliğe sahiptir¹⁹⁴. Dolayısıyla salt pay senedi üzerindeki kayıtlara dayalı olarak hak ileri sürülemez¹⁹⁵. Nitekim pay senedine bağlanmamış haklar, kâğıttan değil, esas sözleşmeden doğarlar¹⁹⁶.

1.3.1.1.4. Pay Senedinin Menkul Kıymet Niteliği

Pay senedi, menkul kıymet türünde bir kıymetli evraktır¹⁹⁷. TTK'da menkul kıymet tanımına yer verilmemiş olmakla birlikte, doktrinde görüş birliği ile menkul kıymetler ortaklık veya alacaklılık hakkı sağlayan, belirli bir bedeli temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkartılan, ibareleri aynı olan kıymetli evrak olarak tanımlanmıştır¹⁹⁸. 6362 sayılı SerPK m. 3/f.1(o) bendinde menkul kıymetler tanımlanmamakla birlikte, nelerin menkul kıymet olmadığı ve nelerin menkul kıymet sayıldığı sayma yöntemiyle

¹⁹² İmregün, **Kıymetli Evrak**, s.11; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 82; Tekil, **Kıymetli Evrak**, s.17; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s.74; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak**, s. 541; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 21; Sevi, **Pay Rehni**, s. 181; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s. 35; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s.37; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s.29; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, No. 1098, s. 115

¹⁹³ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s. 33.

¹⁹⁴ Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 279; Sevi, **Pay Rehni**, s. 181; Hirsch, **Ticaret Hukuku**, s. 191; İmregün, **Kıymetli Evrak**, s. 11; Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s. 47; İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 274; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 41; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 24; Ansay, **Anonim Şirketler**, s. 258; Karayalçın, **Kambiyo Senetleri**, s. 1214; Tekil, **Kıymetli Evrak**, s.14; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 82; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s. 74; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak**, s. 541; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 21;

¹⁹⁵ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, No. 1098, s. 115-116.

¹⁹⁶ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, No. 1098, s. 115.

¹⁹⁷ Omağ, **Kıymetli Evrak Kavramı**, s. 611; Paşlı, **Menkul Kıymet**, s. 1531 vd.

¹⁹⁸ Menkul kıymet tanımına ilk olarak eSerPK madde 3/f.1(b) bendinde yer verilmiştir. SerPK'nın yürürlüğe girmesiyle eSerPK yürürlükten kalkmış olsa da, SerPK'da menkul kıymetlere ilişkin bir tanıma yer verilmemiş olduğundan, doktrinde hala eSerPK'da yer verilen tanım kabul edilmeye devam etmektedir. Ali Bozer/ Celal Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. Bası, Ankara 2017, s. 455- 457 (Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak** 2017)

belirtilmiştir. Menkul kıymet olarak “*Paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikaları*” da sayılmıştır. Her ne kadar SerPK, halka açık anonim ortaklıklar ve bu ortaklıkların payları ile sınırlı bir uygulama alanına sahip olsa da doktrinde eskiden beri kabul edildiği üzere halka açık olmayan anonim ortaklıklar tarafından çıkartılan nama ve hamiline yazılı pay senetlerinin menkul kıymet niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Bununla beraber, SerPK m.3/f.1(o) bendinde kullanılan “pay” ifadesi ile esasen kastedilenin pay senedi olduğu ve fakat pay senetlerinin yanı sıra SerPK m.13/f.2 uyarınca kaydıleştirilmiş olan payları da kapsamına almak amacıyla kasıtlı olarak kapsayıcı bir ifadenin kullanıldığına ilişkin doktrinde bir görüş mevcuttur¹⁹⁹.

1.3.1.1.5. Pay Senedinin Açıklayıcı İşlevi

Bir kıymetli evrakın açıklayıcı mı kurucu mu olduğunu, içerdiği hakkın kıymetli evraktan önce mi doğduğuna, yoksa kıymetli evrak ile birlikte aynı anda mı doğduğuna göre belirlenir. Anonim ortaklıkta pay, tescil edildiği anda kendiliğinden doğar ve doğduğu andan itibaren sahibine ortaklığa bağlı hakları kullanma imkânı verir²⁰⁰. Payın doğumunun ve sahibine verdiği haklar, pay senedinin bastırılmasından önce doğmuş olduğundan pay senetlerinin kurucu niteliği bulunmamaktadır²⁰¹. Keza henüz tescil edilmemiş ve dolayısıyla doğmamış bir payı temsil etmek üzere ortaklık tarafından pay senedi çıkartılması TTK’da yasaklanmıştır. Yukarıda açıklanan sebeplerle payın pay senedine bağlanmasının sadece *açıklayıcı* nitelikte olduğu belirtilmelidir. Pay senetlerinin bu açıklayıcı niteliği, türünden bağımsız olarak, nama veya hamiline yazılı pay senedinin veyahut pay senedinin yerine geçici olarak çıkartılan ilmühaberler için de geçerlidir. Buna karşın, yine kıymetli evrak niteliğinde olan kambiyo senetlerinde ise senet hakkın doğması için kurucu bir etkiye sahiptir²⁰².

¹⁹⁹ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak 2017**, s. 458; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §39 N. 15; Mücahit ÜNAL, **Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydıleştirilmesi**, Ankara, 2011 (Ünal, Kaydıleştirme), s. 7; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II 2017**, s. 102

²⁰⁰ Omağ, **Kıymetli Evrak Kavramı**, s. 607; Omağ, **Kıymetli Evrak Ziya**, s. 42

²⁰¹ Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak**, s. 541

²⁰² Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 25; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 171-172; Mehmet Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 15. Bası, İstanbul 2017, s. 16- 17 (Bahtiyar, Kıymetli Evrak); Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak 2017**, s. 29; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak**, s. 15- 16; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 40; Handschin/ Jung, **Zürcher Kommentar**, Art. 624 N. 58

1.3.1.1.6. Nama Yazılı, Emre Yazılı ve Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak Niteliği

Pay senetleri için, her ne kadar nama pay senedi veya hamiline yazılı pay senedi olmak üzere ikili sınıflandırma ile kıymetli evraka ilişkin temel sınıflandırma olan nama, emre ve hamiline yazılı senetlerin devir şekilleri ile birebir örtüşmemektedir. Kıymetli evraka ilişkin genel hükümlerin düzenlendiği TTK'nın "Kıymetli Evrak" kitabında nama yazılı senetlerin yazılı devir beyanı ve zilyetliğin devri yoluyla başkasına devredilebileceği veya üzerinde sınırlı ayni hak tesis edilebileceği belirtilmişken, TTK'nın "Ticari Şirketler" başlıklı ikinci kitabında yer alan TTK m. 490/f.2 uyarınca anonim ortaklık paylarını temsilen çıkartılan nama yazılı pay senetlerinin "ciro edilmiş nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devralana geçirilmesiyle" devredilebileceği düzenlenmiştir. Oysaki senedin ciro edilmesi emre yazılı kıymetli evraka özgü bir devir şeklidir. Bir diğer deyişle, kanun nama yazılı pay senetleri için emre yazılı senetlere özgü devir şeklini benimsemiştir. Bununla birlikte, nama yazılı pay senedi üzerine "emre olmadığı" veya "nama olduğu" şeklinde menfi kaydı bulunur ise bu durumda nama yazılı pay senetleri de ciro yerine nama yazılı senetlerin devir usulü olan yazılı devir beyanı ve zilyetliğin devredilmesi ile başkalarına devredilebilir. Kanun tarafından nama yazılı pay senedi için öngörülen devir şeklinde bakılarak doktrinde nama yazılı pay senetlerinin "kanunen emre yazılı senet" olduğu çoğunlukla savunulmuştur²⁰³. Aksi görüşte olan yazarlar ise, nama yazılı pay senedinin devir beyanı ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla devredilebildiklerini ve bu nedenle nama yazılı kıymetli evrak niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Zira kanun nama yazılı pay senetleri için devir beyanı yerine ciro ile devredilebilmesine yönelik bir istisna sağlayarak ilave bir imkân getirmiştir. Anonim ortaklık pay senetleri hamiline yazılı senet olarak da çıkartılabilir. Diğer hamiline yazılı kıymetli evraktan farklı olarak, ancak bedelleri ödenmiş olan payları temsilen çok kolay ve hızlı şekilde sadece senedin zilyetliğinin devrederek tedavül edilebilen hamiline yazılı pay senetlerinin çıkartılabilmesi mümkündür.

²⁰³ Doktrindeki görüşlere ilişkin deatylı açıklamalara Birinci Bölümde "3.1.4.3. Nama Yazılı Pay Senetleri" başlığı altında yer verilmiştir.

1.3.1.1.7. Asıl (Ana) Senet Niteliği

Anonim ortaklık payının pay sahibine verdiği asıl haklar ve bu haklardan kaynaklanan asıl alacaklar pay senedinde toplandığından hamiline ve nama yazılı pay senetleri asıl senet niteliğindedir²⁰⁴. Bununla birlikte talonlar ve kuponlar, kıymetli evrak niteliğinde olmalarına rağmen, asıl pay sahipliği hakkını veren pay senedine bağlı ve bundan doğan dolaylı hakları temsil ettiklerinden, asıl senet değil yan (tali) senetlerdir.

1.3.1.2. Pay Senetlerinin Şekil Şartları

Kıymetli evrak ile içerdiği hak arasında bulunan güçlü bağın sonucu olarak, kıymetli evrakın içerdiği hak senetten ayrı olarak ileri sürülemez, başkalarına devredilemez ve kıymetli evrakın geçerliliği sıkı şekil şartlarına bağlıdır. Anonim ortaklığın, payları temsilen pay senetleri çıkartarak pay sahibine bu senetler aracılığıyla haklarını kullanmasına imkân sağlayabilmesi için de diğer kıymetli evrak türlerinde olduğu gibi pay senedin türüne göre TTK'ya uygun şekilde çıkartılması gerekir. Ayrıca TTK m. 487'de pay senetlerinde bulunması gereken şekil şartlarına yer verilmiştir. Pay senetleri veya ilmühaberler üzerinde kanunda belirtilen hususlara yer verilmemiş veya şartlar yerine getirilmemişse, şekil şartları aynı zamanda geçerlilik şartları olduğundan, çıkartılan pay senetleri geçersiz olacaktır.

TTK m. 487'de gerek nama yazılı pay senedi gerek ise hamiline yazılı pay senedinin üzerinde bulunması zorunlu unsurları gruplara ayırarak incelemek gerekirse, ilk grup pay senedi çıkartan anonim şirketin kendisine ait bilgiler olan ticaret unvanı, şirketin kuruluş tarihi, kuruluş tarihindeki sermaye tutarı ve pay senedinin çıkarıldığı tarihteki güncel sermaye tutarıdır.

İkinci grup olarak ise çıkarılan pay senedine özel bilgiler olan pay senedinin türü, itibari değeri, kaç payı içerdiği, tertibi ve bunun tescil tarihinin senet üzerinde bulunması gerekir. Bu unsurlardan pay senedinin türü zaten ortaklığın esas sözleşmesinde yer verilmesi gereken zorunlu bir kayıt olup pay senedinde de nama yazılı veya hamiline yazılı olduğu açıkça belirtilir. Payın itibari değeri ise, her bir payın kuruluşta veya sermaye artırımında esas sözleşmede yer verilen nominal değeri

²⁰⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 31

olup, ortaklıkta birbirinden farklı itibari değere sahip birden fazla pay grubu oluşturulmuş ise, o pay senedinin temsil ettiği paya ait itibari değere yer verilmesi gerekir. Payın tertibi ise, payın ilki kuruluşta olmak üzere kaçınıcı sermaye artırımını ile yapıldığını gösteren rakam ile belirtilmesi zorunlu olan bir ibaredir²⁰⁵.

Nama yazılı pay senetlerinin üzerinde ise yukarıdakilere ilave olarak, payın sahibinin gerçek kişilerde adı, soyadı ve yerleşim yeri, tüzel kişilerde ise ticaret unvanı ile merkezinin bulunduğu yer ile birlikte pay senedi bedelinin ödenmiş olan tutarına da yer verilmesi zorunludur. Bedeli tamamen ödenmedikçe hamiline yazılı pay senetlerinin çıkartılması mümkün olmadığından ve senedin çıkartılmış olması pay sahibinin sermaye koyma borcunun tamamen yerine getirmiş olduğunu gösterdiğinden, senet üzerinde bu yönde bir kayıt bulunmasına gerek yoktur.

Pay senetlerinin şirket adına imza etmeye yetkili olanlardan en az ikisi tarafından imza edilmiş olması şartı ise, anonim şirketin tek ortaklı ve tek bir temsilci ile temsil edildiği durumda, münferiden temsile yetkili tek temsilci tarafından imzalanmış olması şeklinde anlaşılmalıdır.

1.3.1.3. Pay Senedi Bastırılması

1.3.1.3.1. Genel Olarak

Kuruluşta anonim ortaklıkla birlikte ilk sermayenin tescil edilmesinden önce, ortaklık tarafından pay senedi bastırılamaz. Sermaye artırımını sonucunda doğacak yeni payı temsilen pay senedi bastırılabilmesi için de artırılan sermayenin tescil edilmiş

²⁰⁵ Hisse senetlerinin boyut, içerik, baskı ve kağıt nitelikleri ile kullanımlarına ilişkin esasların belirlenmesi amacıyla Sermaye Piyasası Kurumu tarafından düzenlenen Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliğ’de (Seri: I, No: 5 - RG. 23.06.1989/20204) tertip hisse senetlerinde tertip, kaç defa sermaye artırımını yapıldığını gösteren ve rakam ile belirtilmesi zorunlu olan bir ibare olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, pay senedinin TTK’da belirtilen geçerlilik şartlarını taşımaması, temsil ettiği pay adedinin değiştirilmesi veya başka bir sebeple tekrar bastırılması gerektiği durumda veya hamiline yazılı pay senedinin ancak sermaye ödeme borcunu yerine getirmiş olan pay sahipleri için bastırılması mümkün olduğundan her yeni pay senedi bastırılması durumunda bunlara yeni bir tertip numarası mı verileceğine ilişkin uygulamada tereddüt bulunmaktadır.

olması gerekir²⁰⁶. Bu kural hem nama veya hamiline yazılı pay senetleri için geçerlidir²⁰⁷.

Pay senedinin yerini tutmak üzere geçici olarak çıkartılabilecek ilmühaberlerin de tescilden önce çıkartılması mümkün değildir²⁰⁸. Pay senetlerine ilişkin bu yasağı düzenleyen TTK m. 486'da buna ilişkin açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, pay senedinin bastırılmasının yasak olduğu bir durumda, pay senedinin yerine geçmek üzere ilmühaber çıkartılması kanunun amacına aykırı olur.

TTK m. 486/f.1'de yer verilmiş olan emredici nitelikteki bu hükme aykırı olarak tescilden önce bastırılan pay senetleri ve ilmühaberler geçersizdir. Anonim ortaklıklarda pay sermayenin tescili ile doğduğundan, söz konusu kanun düzenlemesi ile henüz mevcut bulunmayan bir pay için paydan kaynaklanan hakları temsil edecek şekilde kıymetli evrak görüntüsü veren bir pay senedinin bastırılmasının önüne geçmeyi amaçlanmaktadır. Bu durumda tescilden önce bastırılmış olan pay senedi tescilin yapılmasıyla birlikte geçerli hale gelmeyeceğinden, yönetim kurulu tarafından alınacak bir karar ile pay senetlerinin geçersiz olduğuna ve iptal edilmesi ve tescile uygun şekilde pay senedi bastırabilmesi için yönetim kurulu kararı alınarak pay senetlerinin bastırılması gerekir.

Düzenlemenin amacına uygun olarak da pay senetlerini tescilden önce bastıran kişiler pay senetlerinin geçersiz olması sebebiyle uğranılan zararlardan sorumlu tutulmuştur. Fakat kanun aynı düzenlemenin devamında pay senetleri geçersiz olsa bile henüz tescil gerçekleşmediği için pay sahibi sıfatını kazanmamış olan ve ortaklığa sermaye taahhüdünde bulunan kişilerin bu taahhütten doğan yükümlülüklerinin geçerli olduğunu belirtmektedir.

Pay senedinin ancak tescilden sonra çıkartılmasına ilişkin TTK m. 486 ile getirilen bu kural, halka açık anonim ortaklıklarda ve kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş anonim ortaklıklarda geçerli değildir. Zira SerPK m. 12/f.3 uyarınca zaten

²⁰⁶ Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 101; Mehmet Bahtiyar, "Anonim Ortaklıkta Sermaye Artırımının Tescili ve Tescilin İşlevi", **BATİDER**, C. 18, S. 4, 1996 (Bahtiyar, Artırımın Tescili), s. 68

²⁰⁷ Nihat Taşdelen, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Anonim Ortaklık Pay Devrine Getirdiği Sınırlamalar", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, 2014, s. 3351- 3387 (Taşdelen, Pay Devri Sınırlamaları), s. 3364

²⁰⁸ Yavuz Akbulak, "TTK Işığında Anonim Şirketlerde Pay Senetleri", **Ankara Barosu Dergisi**, 2016/ 1, s. 505-523, Ankara, 2016 (Akbulak, Pay Senetleri), s. 525

sermaye piyasası araçlarının satış esnasında alıcıya teslimi şarttır. Fakat mevcut sermaye piyasası mevzuatında sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı ve nama veya hamiline yazılı olmalarına bakılmaksızın isme açılmış hesaplarda MKK tarafından oluşturulan elektronik ortamda, bu kuruluşun üyelerince tutularak izlenmesi esas olduğundan TTK'nın pay senedi bastırılmasına ilişkin düzenlemeleri bu şirketler için uygulama alanı bulmayacaktır. Payı temsilen daha önce pay senedi çıkartılmış payların ise kaydileştirilmesine karar verildikten sonra kurulca belirlenen esaslar çerçevesinde teslimi zorunlu olduğundan ve teslim edilen sermaye piyasası araçları kendiliğinden hükümsüz hâle geleceğinden teslim edilmeyen sermaye piyasası araçları ise kaydileştirilme kararından sonra borsada işlem göremez, aracı kurumlarca bu sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık edilemez.

Anonim ortaklık pay senetleri nama veya hamiline yazılı olarak düzenlenebilir. Pay senedi türü anonim ortaklık tarafından serbestçe seçilebilir. Fakat seçilen pay senedi türü TTK m.339/f.2 (d) uyarınca esas sözleşmede gösterilmesi gerekir²⁰⁹. TTK m.567'de anonim ortaklığın kuruluşu aşamasında TTK m. 339/f.2'de yer alan, (f) bendi hariç, tüm kayıtların esas sözleşmede bulunması gerektiğine ilişkin emredici ifadesi, bu kayıtlardan biri olan pay senedi türünün esas sözleşmede yer alan zorunlu unsurlardan biri olduğunu gösterir. Anonim ortaklık seçmiş olduğu pay senedi türünü, pay senetlerini bastırmış olsa da olmasa da, esas sözleşme değişikliği yaparak serbestçe değiştirebilir. Bu durumda yönetim kurulu kararı ile eski senetlerin iptal edilmesi ve yeni seçilen türe uygun pay senedi bastırabilmesi için tekrar yönetim kurulu kararı alınarak ve o pay senedi türü için geçerli kurallara uyulması gerekir.

eTTK pay senetlerinin bastırılması, dağıtılması ve piyasada tedavülü sırasında güvenliği ve aleniyeti/şeffaflığı sağlayacak herhangi bir düzenleme getirmemişti. Bu

²⁰⁹ Fakat 6762 sayılı eTTK uyarınca anonim ortaklık bastırılacak pay senedi türünün kural olarak esas sözleşmede gösterilmesi zorunluluğu bulunmamaktaydı, zira m. 409/2 uyarınca esas sözleşmede pay senedinin türü gösterilmemiş ise anonim ortaklık payları için sadece nama yazılı pay senedi olarak bastırılabilirdi. Hamile yazılı pay senetleri ise esas sözleşmede hüküm bulunmadıkça bastırılmazdı. Bir diğer deyişle, esas sözleşmede paylar için nama yazılı pay senedi bastırılacağına yönelik herhangi bir düzenleme bulunmasa dahi, hamiline yazılı pay senedi bastırılacağına yönelik özel bir hüküm bulunmadığı sürece, yönetim kurulu paylar için nama yazılı pay senedi bastırılması mümkündü.

eksikliğe yönelik eleştiriler²¹⁰ kısmen dikkat alınmış ve TTK m. 486/f.2’de yönetim kurulunun hamiline yazılı pay senetlerinin bastırılmasına ilişkin kararının tescil ve ilan edileceği ve ayrıca şirketin internet sitesine konulacağına ilişkin düzenlemeye yer verilerek, pay senedi bastırılması için öncelikle bir yönetim kurulu kararının varlığını aranmıştır. TTK m. 35 ve devamında yer alan şeffaflık, aleniyet ilkesini sağlamak amacıyla da şirkete söz konusu yönetim kurulu kararının tescil ve ilan edilmesi ve ayrıca internet sitesine konulmasına yönelik bir yükümlülük getirilmiştir. Söz konusu düzenleme sadece hamiline yazılı pay senetlerinin bastırılmasına yönelik olarak getirilmiş bir yükümlülük olup, nama yazılı pay senetleri için geçerli değildir.

Düzenleme hamiline yazılı pay senetlerinin bastırılacağına ilişkin yönetim kurulu tarafından alınan ticaret siciline tescil ve ilan edileceğini belirtmekle birlikte ilan usulüne yer vermemektedir. TTK m. 35/f.4 uyarınca tescil edilen hususlar Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile ilan edilir²¹¹.

Kanun, internet sitesine konulmasına ilişkin yeni düzenlemesi ile hamiline yazılı pay senetlerinin bastırılmasına ilişkin en kolay şekilde aleniyeti sağlamayı amaçlasa da TTK m. 1524’te yer alan internet sitesi açmaya yönelik zorunluluk sadece TTK m. 397/f.4 uyarınca denetime tabi olan şirketler için geçerlidir. Dolayısıyla, TTK m. 397/f.4 kapsamında olmadığı için internet sitesi oluşturma zorunluluğu olmayan şirketlerin pay senedi bastırılmasına yönelik aleniyeti/şeffaflığı sağlama yükümlülüğü tescil ve ilan ile sınırlı kalacak, bu şirketlerin pay sahiplerinin pay senedi bastırılıp bastırılmadığını internet sitesinden öğrenmeleri mümkün olmayacaktır.

1.3.1.3.2. Nama Yazılı Pay Senedi Bastırılması

Nama yazılı pay senedi bastırılması kural olarak zorunlu olmamakla birlikte TTK m. 486/f.3 uyarınca ancak azlık tarafından talep edilmesi halinde şirket açısından

²¹⁰ Ömer Teoman, “Hisse Senetlerin Güvenirliği”, **Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar**, Cilt II: 1982-2001, 1. Bası, İstanbul 2012, s. 1155-1158 (Teoman, Hisse Senetlerinin Güvenirliği), s. 8

²¹¹ Doktrinde pay sahiplerinin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi’ne ulaşma imkânının kısıtlı olduğu dikkate alınarak ilanın esas sözleşmeye ilişkin ilanların yapılma usulüne uygun olarak gazetelerle de gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Ömer Teoman, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Ortaklık Hisse Senetlerinin Bastırılmasına İlişkin Düzenlemesi”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 29, Sayı 2, s. 5-15, Ankara, 2013, s. 9 (Teoman, Hisse Senetlerinin Bastırılması). Ancak günümüzde hem TTSG’ye çevrimiçi ulaşma imkânı olması hem gazetelerin tirajların çok düşük olduğu dikkate alındığında gazetelerde ilan yapılmasından beklenen faydanın elde edilmeyeceği açıktır.

bir yükümlölük teşkil eder. Bu nedenle TTK’da tanımlamış olduğu şekilde teknik anlamda azlık²¹² niteliğinde olmayan bir pay sahibi veya pay sahipleri topluluğu tarafından nama yazılı pay senedi bastırılması talep edilse dahi yönetim kurulunun pay senedi bastırma yükümlölüğü bulunmamaktadır. Azlık tarafından talep edilmesi halinde yönetim kurulu esas sözleşmede nama yazılı olarak bastırılması öngörölen tüm paylar için nama yazılı pay senedi bastırarak dağıtmak zorundadır. Yönetim kurulu herhangi bir talep olmaksızın kendiliğinden karar alarak da nama yazılı pay senedi bastırabilir.

Yönetim kurulunun, azlığın talebi üzerine zorunlu olarak veya ihtiyari olarak alacağı bir kararla nama yazılı pay senetleri bastırabilmesi için tüm pay sahipleri tarafından sermaye taahhütlerinin yerine getirilmiş olmasına gerek bulunmamaktadır. Nama yazılı pay senetlerinin bastırılması için pay bedellerinin tamamen ödenmiş olması zorunlu olmamakla birlikte bastırılan nama yazılı pay senetlerinin üzerinde TTK m. 487/f.2 uyarınca payın ödenmiş olan tutarının yazılması zorunludur.

Anonim ortaklık tarafından bastırılan hamiline yazılı pay senetlerinin esas sözleşme değışikliğı yaparak nama yazılı pay senetlerine dönüştürölebilmesi mümkün olmakla birlikte bunun için tüm hamiline yazılı pay senetlerinin sahiplerinin bilinmesi gerekir. Zira pay sahipleri tarafından mevcut hamiline yazılı pay senetlerinin şirkete teslim edilmesi ve bu pay senetlerinin yönetim kurulu tarafından iptal ve imha edilmesi gerekir. Hamiline yazılı pay senetlerinin nama yazılı pay senetlerine dönüştürölebilmesi için tüm pay sahiplerinin tespit edilmesinde yaşanan güçlük 7262 sayılı Kanun yürürlüğe girmesiyle birlikte artık pay sahiplerine ilişkin MKK nezdinde tutulan kayıtlar sayesinde ortadan kalkmış bulunmakta, şirket tarafından MKK nezdinde kayıtlı bulunan pay sahiplerine senetlerini şirkete teslim ederek yerine nama yazılı pay senetlerini teslim almaları yönünde kolayca çağrı yapılabilecektir.

1.3.1.3.3. Hamiline Yazılı Pay Senedi Bastırılması

Hamiline yazılı pay senedinin şirket tarafından bastırılabilmesi için pay bedellerinin tamamen ödenmiş olması gerekir. Aynı zorunluluk nama yazılı pay senetlerinin hamiline yazılı pay senedine dönüştürölebilmesi için de geçerlidir. TK m.

²¹² TTK m. 411/f.1 uyarınca azlık “Sermayenin en az onda birini, halka açık şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri...” olarak tanımlanmıştır.

484/f.2 ve m. 485/f.2’de yer verilmiş olan emredici nitelikteki bu hükümlere aykırı olarak bedelleri tamamen ödenmeden bastırılan hamiline yazılı pay senetleri geçersizdir. Bu emredici düzenleme, hamiline yazılı pay senedi bastırılması veya nama yazılı pay senetlerinin hamiline yazılı pay senedine dönüştürülebilmesi için anonim ortaklığın tüm paylarının veya içinde bulunduğu gruptaki tüm payların bedellerinin tamamen ödenmiş olmasını değil, sadece pay senetleri bastırılacak olan payların bedellerinin ödenmiş olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kural ile sermaye taahhüdünün yerine getirilmeden tedavüle çıkan hamiline yazılı pay senetlerinin niteliği gereği sahibin kimliğinin tespit edilmesi mümkün olamayacağı için, tedavüle çıkmadan önce pay sahibinin sermaye getirme taahhüdünü ifa ederek sermayenin tamamlanmasını sağlamak amaçlanmıştır. Pay bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylara ilişkin hamiline yazılı pay senedi çıkartılması ağır bir yaptırım olan geçersizlik sonucuna bağlanmıştır.

Hamiline yazılı pay senedi bastırılacak paylara ilişkin pay sahibi tarafından verilen sermaye taahhüdü yerine getirilerek bedelleri tamamen ödenen paylar için yönetim kurulu pay senedi bastırıp pay sahiplerine dağıtması için pay bedelinin tamamen ödenmesinden itibaren üç aylık bir süre mevcuttur. Kanun koyucu yükümlülüğünü yerine getirmesi için yönetim kuruluna belirli bir süre vererek payların serbestçe tedavülü mümkün olan anonim ortaklıklarda, kasıtlı veya ihmal ile pay senetleri ihraç edilmeyerek, pay sahiplerine fiilen devir güclüğü yaşatılmasının önüne geçmeyi amaçlamıştır²¹³. Üç aylık süre esas sözleşmede hamiline yazılı pay senedi bastırılması öngörülen tüm payların bedellerinin tamamen ödenmesinden itibaren değil, her bir pay için taahhüt edilen bedelin ödenmesinden itibaren başlar ve süre her bir pay için bağımsız olarak işler. Aksi halde, kanun koyucunun hamiline yazılı pay senetlerinin geciktirilmeksizin piyasada tedavüle başlamasını sağlamak amacıyla getirmiş olduğu emredici hükmün amacına aykırı olarak, pay bedelini tamamen ödeyen bir pay sahibi, yönetim kurulunun topluca pay senedi bastırmak istemesi halinde hamiline yazılı pay senedi çıkartılarak kendisine dağıtılması için diğer pay sahiplerinin de bedellerini ödemesini beklemek zorunda kalacaktır.

²¹³ Teoman, **Hisse Senetlerinin Bastırılması**, s. 9

7262 sayılı Kanun ile TTK m. 486/f.2'ye eklenen düzenleme uyarınca, yönetim kuruluna hamiline yazılı pay senetleri pay sahiplerine dağıtmadan önce pay sahiplerine ile sahip oldukları paylara ilişkin bilgileri Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirme yükümlülüğü getirilmiştir²¹⁴. Bu yükümlülük hem şirketin kuruluşu sırasında hem sermaye artışı sonucunda ortaya çıkan yeni payları temsil etmek üzere bastırılacak olan hamiline yazılı pay senetleri için geçerlidir. Böylece 7262 sayılı Kanun'un amacına uygun şekilde, hamiline yazılı pay senetleri anonim şirket tarafından bastırıldıktan ve pay sahiplerine dağıtılmadan önce pay sahiplerine ilişkin bilgiler MKK'ya bildirilerek en güncel MKK nezdindeki kayıtlarla tespit edilebilecektir.

7262 sayılı Kanun ile TTK'nın hamiline yazılı senetlerine ilişkin çeşitli düzenlemelerinde yapılan değişikliklere dayanılarak Ticaret Bakanlığı tarafından "Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Merkezi Kayıt Kuruluşuna Bildirilmesi ve Kayıt Altına Alınması Hakkında Tebliğ" yayımlanmıştır²¹⁵. Tebliğ'in amacı hamiline yazılı pay senetlerinin MKK'ya bildirilmesi ve kaydedilmesine ve pay sahipleri çizelgesinin MKK'dan sağlanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Tebliğ 6362 sayılı SerPK m.13'e tabi olarak payları kayden izlenen şirketler dışında kalan ve hamiline yazılı pay senedi çıkartan anonim şirketlere uygulanacaktır. Tebliğ'in "Pay Senetlerinin Bastırılması ve Dağıtılması" başlıklı m. 4/f.1 uyarınca pay bedellerinin tamamının ödenmesinin ardından öncelikle yönetim kurulu tarafından hamiline yazılı pay senedi bastırılması için bir karar alınması gerekmektedir. Yönetim Kurulu tarafından alınması gereken söz konusu kararda pay senetlerinin; adedi, tertibi, itibari değeri, temsil ettiği pay adedi ve tutarı, grubu, şirket tarafından verilen sıra numarası ile toplam pay adedi ve bu paylara karşılık gelen toplam pay bedelinin belirtilmesi gerekmektedir.

Şirketi temsile yetkili olanlar tarafından MKK'ya yapılacak olan bildirimde Tebliğ m. 4/f.1'de belirtilen kayıtları içeren anonim şirket tarafından alınmış yönetim kurulu kararı ve hamiline yazılı pay sahibinin gerçek kişi olması durumunda adı, soyadı, vatandaşlığı, yerleşim yeri, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, Türkiye

²¹⁴ Tütüncü, **Hamiline Yazılı Pay Senetleri**, s. 761; Aka, **Hamiline Yazılı Pay**, s. 14; Ünal, **7262 sayılı Kanun Değişikliği**; Baytemur, **7262 Sayılı Kanun Değişikliği**, s.715

²¹⁵ 6 Nisan 2021 tarih ve 31446 sayılı Resmi Gazete

Cumhuriyeti vatandaşı değilse yabancı kimlik numarası, mavi kart numarası veya pasaport numarası; tüzel kişi olması durumunda ise unvanı, MERSİS numarası, vergi kimlik numarası veya kayıtlı bulunduğu ülkede verilen sicil numarası ile merkez adresine ve her halükarda pay sahibinin ve pay senetlerini bastırarak olan şirketin iletişim bilgilerine yer verilir. Pay senedi, sistemde ilgili şirketle ilişkilendirilerek özel algoritma ile üretilen tekil numara altında senet sahibi adına kaydedilir. MKK nezdinde yapılan kayıtlar ve her bir pay senedi için üretilen tekil numaralara ilişkin bilgiler şirket tarafından MKK sisteminden elektronik ortamda alınarak, bu tekil numarayı içerecek şekilde şirket tarafından şirket tarafından hamiline yazılı pay senedi bastırılır.

Pay senetlerinin bastırılmasına ilişkin yönetim kurulu kararı tescil ve ilan edilir, ayrıca bağımsız denetime tabi şirketlerde şirketin internet sitesine konulur. Yönetim kurulu kararının tescilinden önce, hamiline yazılı pay senetlerinin MKK sistemine kaydedildiği ticaret sicili müdürlüğü tarafından teyit edilir.

Pay senetleri şirket adına imzaya yetkili olanlardan en az ikisi tarafından imzalanır ve gerekli kontrollerin yapılmasının ardından imza karşılığında pay sahiplerine dağıtılır. Şirketin yönetim kurulu tarafından pay senetlerinin bastırılması ve pay sahiplerine dağıtılmasına ilişkin TTK'da öngörülen üç aylık süre pay sahiplerinin MKK'ya bildirim için de geçerlidir.

Yönetim kurulunun TTK ve Tebliğ'ye yer verilen usul ve esaslara uygun şekilde yükümlülükleri yerine getirmeyerek pay senetlerine ilişkin bilgileri MKK'ya bildirmez, geç bildirir veya eksik bildirir ise, TTK m. 562/f.13 uyarınca şirkete idari yaptırım uygulanacaktır.

1.3.1.3.4. İlmühaber Bastırılması

Gerek nama yazılı pay senedi gerekse hamiline yazılı pay senedi bastırılınca kadar paya bağlanan tüm hakları temsil etmek üzere ortaklık tarafından ilmühaber çıkartılması mümkündür²¹⁶. Her ne kadar TTK'da bu yönde açık bir hüküm bulunmuyor olsa da, aynı pay senetlerinde olduğu gibi ilmühaberler de ancak kuruluştaki

²¹⁶ Vergisel nedenlerle uygulamada pay senedi bastırılmama eğilimini ve geçici nitelikte olsalar dahi pay senedi gibi kalıcı olarak tedavülü devam eden ilmühaberlere ilişkin görüşlerimize yer verilecektir.

ilk sermayenin ve sermaye artırımında ise artırılan sermayenin tescilinden sonra bastırılabilir, tescilden önce bastırılan ilmühaberler geçersizdir²¹⁷. Aksinin kabul edilmesi halinde pay senetlerinin tescilden önce bastırılmasını yasaklayan düzenleme fiili olarak uygulamasız kalacaktır.

Nama yazılı pay senedi bastırılincaya kadar payı temsil etmek üzere çıkartılan ilmühaberlere nama yazılı pay senedi hükümleri uygulanır. Hamiline yazılı pay senedi bastırılincaya kadar payı temsil etmek üzere çıkartılan ilmühaberlere de pay bedelleri ödenmiş olsa da olmasa nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır²¹⁸. Kanun koyucu, bir taraftan hamiline yazılı pay senedinin bastırılması için pay bedellerinin tamamen ödenmesini zorunlu kılarak ortaklığın sermayesinin tamamen ödenmesini garanti altına alırken, diğer taraftan henüz pay bedelini tamamen ödememiş veya ödemiş olmasına rağmen yönetim kurulunun pay senedi bastırılması kararını bekleyen pay sahibine hamiline yazılı pay senedi bastırılincaya kadar payı üzerinde nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümlere tabi olarak hukuki tasarrufta bulunma imkânı vermiştir. Bu düzenleme, bedeli henüz ödenmemiş payların sahiplerine pay bedellerini ödemeyi beklenmeksizin nama yazılı pay senetleri hükümlerine tabi olarak da olsa pay üzerinde tasarruf imkânı vermesi açısından olumludur. Fakat pay bedellerini ödemiş olan pay sahiplerine sermaye getirme taahhütlerini tamamen yerine getirmelerine rağmen sadece nama yazılı pay senetleri hükümlerine tabi bir ilmühaber ile payları üzerinde tasarrufta bulunmasına izin verilmesi pay sahipliği haklarını son derece kısıtlayıcı niteliktedir. Zira bu durumda pay sahipleri hamiline yazılı pay senetlerinin tedavül kolaylıklarından yararlanabilmek için yönetim kurulunun pay bedelinin ödenmesinden itibaren 3 aylık süre içerisinde

²¹⁷ Sevi, **Pay Devri**, s. 342; Arslanlı, **Anonim Şirket**, s. 171; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 165; Sevi, **Pay Devri**, s. 342; Arslanlı, **Anonim Şirket**, s. 171

²¹⁸ İlmühaberler ilişkin düzenlemelerde ETTK ile TTK arasında fark bulunmaktadır. ETTK m. 411/f. 1 hükmüne göre nama yazılı pay senetleri için çıkartılan ilmühaberlerin nama yazılı olması zorunluydu. Hamiline yazılı pay senetleri için çıkartılan ilmühaberlerin ise bedelleri tamamen ödenmemiş ise nama yazılı olması zorunlu iken bedelleri tamamen ödenmiş ise hamiline yazılı ilmühaber çıkarmaya da imkân vardı (ETTK m. 409/f. 3). Bununla birlikte TTK m. 486/f. 2 hükmü ile birlikte artık ilmühaberlerin, yerine çıkartıldığı pay senetleri nama yazılı da olsa hamiline yazılı da olsa, nama yazılı olması gerekecektir.

hamiline yazılı pay senedi bastırma yükümlülüğünü yerine getirmesini beklemeleri gerekecektir.

İlmühaber çıkartıldıktan sonra pay senetlerinin anonim ortaklık tarafından bastırılması durumunda pay senetlerinin payın o andaki pay sahibine teslim edilmesi gerekir. Nama yazılı da olsa hamiline yazılı da olsa pay senetlerini temsilen sadece nama yazılı bir ilmühaber bastırılması mümkün olduğu için payı temsil etmek üzere daha önce tedavüle çıkmış olan ilmühaberın nama yazılı pay senetlerine uygulanan kurallar çerçevesinde meşru hamilinin tespit edilmesi gerekir.

1.3.1.4. Pay Senedi Türleri ve Hukuki Nitelikleri

1.3.1.4.1. Genel Olarak

Anonim ortaklıklar, sermayesini oluşturan payları temsil etmek üzere TTK m. 484 uyarınca hamiline yazılı pay senetleri ve nama yazılı pay senetleri olarak iki tür kıymetli evrak çıkartabilir. Anonim ortaklık tarafından kural olarak serbestçe seçilebilen pay senedi türünün TTK m. 339/f.2 (d) uyarınca esas sözleşmede gösterilmesi zorunludur. Bir diğer deyişle, pay senedi henüz bastırılmamış olsa dahi ortaklığın ileride pay senedi bastırması halinde nama yazılı pay senedi mi yoksa hamiline yazılı pay senedi mi bastıracağı önceden belirlenmiştir.

1.3.1.4.2. Hamiline Yazılı Pay Senetleri

TTK m. 658/f.1 uyarınca hamiline yazılı senet, senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan bir kıymetli evraktır.²¹⁹ Ancak anonim şirketler hukuku kapsamında yapılan düzenlemeler hamiline yazılı senede ilişkin kuralların hamiline yazılı pay senedi bakımından da uygulama alanı bulmasında farklılıklar yaratmıştır²²⁰.

1.3.1.4.2.1. 7262 sayılı Kanun'un Yürürlüğe Girmesi Öncesinde

Türk ortaklık hukukunda 7262 sayılı Kanun yürürlüğe girinceye kadar, hamiline yazılı pay senetleri, TTK'da kıymetli evrak hukuku anlamında hamiline yazılı kıymetli evrakın temel özelliklerine sahipti. Nitekim TTK m. 426/f.2 hamiline yazılı pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimsenin, anonim ortaklığa karşı pay

²¹⁹ Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 622 N. 6

²²⁰ Handschin/ Jung, **Zürcher Kommentar**, Art. 622 N. 59

sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkili olduğunu düzenlemekteydi²²¹. Hamiline yazılı pay senedinin zilyedi pay sahibi sıfatına sahip olacağından ve yine bu senetlerin devri için zilyetliğin başka birine geçirilmesi yeterli olacağından, zilyetliğin devrinin ortaklığa bildirilmesi veya herhangi bir şekilde kaydedilmesine gerek bulunmamaktaydı. Ayrıca hamiline yazılı pay senetlerinin devrinin esas sözleşmede devrin sınırlandırılması veya yasaklanmasının mümkün olmaması, TTK m. 659 hükmünde hamiline yazılı pay senetlerinde pay senedinin zilyetliğini elinde bulunduran hamili koruyan getirilen defi imkânı, TTK m. 484/f.2 pay bedelinin tamamen ödenmiş olmadıkça senedin bastırılmaması gibi özellikleri ile hızlı ve kolay gerçekleşecek devre güvenilirliği artıran hususlardı.

Yukarıda bahsedilen özelliklerinin tamamı sayesinde hamiline yazılı pay senetleri, gerek nama yazılı pay senetlerinden gerekse pay senedine bağlanmamış paylarla kıyaslandığında en kolay ve en hızlı devredilebilir kıymetli evrak türünü oluşturmaktaydı. Bu esaslar çerçevesinde her ne kadar ortaklığa karşı pay senedinin zilyedi pay sahibi olarak gözükmekte ise de zilyetliğin devrinin mutlaka payın mülkiyetini zilyetliği devralana geçirmesi amacıyla olduğuna ilişkin tarafların anlaşmış olması²²² ve devredenin devre yetkili olması gerekmektedir. Bununla birlikte *"Bir taşınırın zilyetliğini iyiniyetle ve malik olmak üzere devralan kimse, devredenin mülkiyeti devir yetkisi olmasa bile, zilyetlik hükümlerine göre kazanmanın korunduğu hallerde o şeyin maliki olur"* şeklindeki TMK m. 763/f.2 hükmü ve *"Zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamiline yazılı senetleri iyiniyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz"* şeklindeki TMK m. 990 düzenlemesi uyarınca devredenin payı devir yetkisi olmasa bile, devralanın iyiniyetli kazanımları korunarak pay devredilmiş sayılır.

Hamiline yazılı pay senedinin devredilebilmesi için senedin zilyetliğinin devredilmesinin yeterli olması bir tarafta senede anonimlik niteliği vererek kimliğini

²²¹ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II 2017**, s. 111; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 42; Meier-Hayoz/ Von Der Crone, **Wertpapierrecht**, § 19 N. 1023; Böckli, **Schweizer Aktienrecht**, § 4 N. 98; Von Büren/ Stoffel/ Weber, **Grundriss des Aktienrechts**, s. 67

²²² Bu anlaşmaya doktrinde "ayni sözleşme" olarak anılmaktadır. Kemal OĞUZMAN/ Özer SELİÇİ/ Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, 15. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, Ekim 2012 (Oğuzman/ Selici/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**) s. 1001 vd..

gizli tutmak isteyen pay sahipleri tarafından tercih edilirken diğer taraftan ise kamu otoriteleri tarafından bu senetlerin sahiplerinin ve şirketlerin ortaklık yapılarının takibine imkân vermemekteydi. Hatta hamiline yazılı pay senedini çıkartan şirketin kendisi dahi ancak genel kurulda hamiline yazılı pay senetlerinin kimliklerini tespit edebilmekteydi. Ancak pay sahibinin genel kurul toplantılarına katılması ve oy kullanmasına yönelik bir zorunluluk olmadığından toplantılara katılmayı ve alınacak kararlarda iradesini açıklamayı tercih etmeyen pay sahiplerinin kimlikleri ise şirketler tarafından tespit edilememekteydi.

1.3.1.4.2.2. 7262 sayılı Kanun'un Yürürlüğe Girmesi Sonrasında

7262 sayılı Kanun ile TTK'nın hamiline yazılı pay senetlerine ilişkin TTK m. 489'te yapılan esaslı bir değişiklik ile halka kapalı anonim şirketlerde hamiline yazılı pay senetlerinin sahiplik bilgisinin takip edilebilmesi amacıyla, şirket tarafından bu bilgilerin 1 Nisan 2022 tarihinden itibaren MKK'ya bildirim yükümlülüğü getirilmiş ve pay sahiplerinin kimlik bilgilerinin MKK nezdinde kayıt altına alınması zorunlu hale gelmiştir. MKK'ya yapılacak söz konusu bildirim, şirketin kuruluşu veya sermaye artışı nedeniyle doğan yeni payı temsil etmek üzere hamiline yazılı pay senedinin bastırılabilmesi ve sahibine dağıtılabilmesi öncesinde yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilir. MKK'ya kayıtlı olan bir hamiline yazılı pay senedinin devredilmesi halinde ise zilyetliğin geçirilmesi suretiyle payı devralan tarafından doğrudan MKK'ya bildirim yapılabileceği gibi devralan tarafından şirkete başvurulması halinde şirket aracılığıyla MKK'ya yeni pay sahibinin bilgilerini içeren bildirim yapılır. Hamiline yazılı pay senedine bağlı hakların şirkete ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde MKK'ye elektronik yöntemlerle yapılan bildirim tarihi esas alınır.

7262 sayılı Kanun ile TTK'da değiştirilen hükümlerden biri olan TTK m. 426/f.2 uyarınca sahibi olduğunu iddia ettiği hamiline yazılı pay senedinden doğan hakları anonim ortaklığa karşı kullanmak isteyen kişinin, artık hamiline yazılı pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat etmesi yeterli olmayıp aynı zamanda pay sahipliği sıfatını MKK'ya da bildirmiş olması gerekmektedir. Bir diğer deyişle, MKK'ye söz konusu bildirimde bulunulmadıkça hamiline yazılı pay senedine sahip olanlar, kanundan doğan paya bağlı haklarını kullanamayacaktır.

Hamiline yazılı pay senetleri 7262 sayılı Kanun ile TTK’da kıymetli evrak hukuku anlamında hamiline yazılı kıymetli evrakın temel özelliği olan zilyedi bulunduğunu ispat eden kimsenin, anonim ortaklığa karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkili olması özelliğini kaybetmiş olduğu açıktır. Bununla birlikte, MKK’ya bildirim yapılmaması uygulamada senedin piyasada tedavülüne değil, şirkete ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinin önünde bir engel teşkil etmektedir. Hamiline yazılı pay senedinin sahibi sıfatıyla MKK’ya en son bildirilmiş olan kişi senedin zilyetliğini başkasına ve o kişide yine sadece zilyetliği devir yoluyla üçüncü kişiye devrettiğinde eğer kendisi veya devralanların hiçbiri MKK’ye bildirimde bulunmazsa, MKK kayıtlarında senedin pay sahipliği olarak kalmaya devam etmekle birlikte esasen senet piyasada çoktan tedavül etmiş ve bir başkasının zilyetliğine geçmiş olabilecektir. Senedin MKK’ya bildirim yapılmaksızın sadece zilyetliğin devri yoluyla piyasada tedavülü zilyedi olan kişilerden birinin senetten kaynaklanan haklarını şirkete ve üçüncü kişilere karşı kullanmak istediği zamana kadar devam edebilecektir. Senetten kaynaklanan yönetim veya malvarlığı haklarını kullanmak isteyen zilyedin, senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden ederek MKK’ya bildirim yapması yeterli olacaktır. Örneğin yönetsel haklarını kullanmak isteyen zilyet şirketin genel kurulu öncesinde MKK’ya yapacağı bildirim ile pay sahipliği durumunun pay sahipleri çizelgesinde yer almasını sağlayabilecektir. Pay sahipleri çizelgesi genel kurul toplantısından en geç bir önceki gün MKK sistemindeki kayıtlar esas alınarak hazırlanarak genel kurul günü MKK sisteminden genel kurulu toplantıya çağırılanlar tarafından alınacağından, bu çizelgede yer alan pay sahipleri, bunların temsilcileri veya pay senedi üzerinde intifa hakkı tesis edilmişse, bu hakkı yönetim kuruluna belgelendirmek suretiyle intifa hakkı sahibi genel kurul toplantısına katılabileceklerdir.

Senedi devraldığını şirkete ve MKK’ya bildirmeksizin zilyetliğinde bulunduran kişi, hakların şirkete ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde MKK’ye elektronik yöntemlerle yapılan bildirim tarihi esas alınacak olduğundan, paydan kaynaklanan malvarlığı haklarını veya yönetime ilişkin haklarını kullanmak istemiyor bile olsa, MKK nezdindeki kayıtlarda pay sahibi olarak gözükmemesinden kaynaklanan başka zararlara da maruz kalabilir. Nitekim Hamiline Yazılı Pay Senetleri

Tebliğ i m. 13 uyarınca MKK kaydında halen pay sahibi gözüken kişi hakkında muhafaza altına alınmak suretiyle icra müdürlüklerince veya tahsil dairelerince hacze veya yargı mercilerince verilen bir karara istinaden tedbire konu edilen pay senedi hakkında ilgili merciin senet üzerinde yer alan ve MKK tarafından üretilen tekil numarayı içerecek şekilde şirkete yapacağı bildirim üzerine şirket tarafından MKK nezdinde gerekli kayıt oluşturulur. Yine 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca hamiline yazılı paylara ilişkin bir elkoyma kararının verilmesi halinde elkoyma işlemini uygulayan merci tarafından MKK'ye bildirim yapılır ve gerekli kayıt MKK tarafından oluşturulur. Bu hallerde, ilgili merci tarafından aksi yönde bir karar verilmedikçe haczedilen tedbire konu edilen veya el konulan pay senedine ilişkin olarak devir bildirimini kaydedilmeyeceğinden, esasen zilyetliğini çok daha önceden kazanmış olduğu pay senedine ilişkin MKK'ya bildirim yapmamış olan zilyet artık MKK'ya bildirim yapsa bilebildirim öncesinde MKK kayıtlarına o pay senetleri için kayda geçirilmiş ve uygulanmakta olan tedbirler açısından kendi pay sahipliği haklarını ileri sürerek itirazda bulunma imkânına sahip olmayacaktır.

1.3.1.4.3. Nama Yazılı Pay Senetleri

Nama yazılı pay senetleri, ortaklık payının somutlaşarak payı temsil eden, ortağın adını ve ticaret unvanını taşıması gereken, anonim ortaklık tarafından ancak ortaklık kurulduktan sonra bastırılabilen ve anonim şirketteki payı bildirici (açıklayıcı) nitelikteki kıymetli evrak olarak tanımlanabilir²²³.

Nama yazılı pay senetlerinin hukuki niteliği Türk Hukukunda tartışmalıdır. Doktrindeki ilk ve ağırlıklı görüş, bu senetlerin kanunen emre yazılı kıymetli evrak

²²³ Aytaç, **Hisse Senetleri**, s.77; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 123; Bahtiyar, **Ortaklık Hukuku**, s. 307; Böckli, **Schweizer Aktienrecht**, § 4 N. 101; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 1502;

olduğu yönündedir²²⁴. İsviçre hukuku doktrini de aynı görüşü paylaşmaktadır²²⁵. Bu görüşün en temel dayanağı kanunun nama yazılı pay senedi için öngörmüş olduğu devir usulü olan ciro ve zilyetliğin geçirilmesi emre yazılı senetlerin devri için geçerli olan bir usul olması ve TTK m. 490/f.2²²⁶ hükmü gereği de nama yazılı pay senetlerinin devrinin ciro işlemi ve zilyetliğin geçirilmesiyle gerçekleşmesidir²²⁷. Böylece nama yazılı pay senetlerin kanunen emre yazılı senet olduğu sonucuna varılmaktadır. Nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı olduğu kabul edilir ise TTK m. 824'ün "*Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir.*" düzenlemesi gereği nama yazılı pay senetleri de doğrudan emre yazılı senet niteliğinde olacaktır. Öte yandan, TTK m. 824'te bir kıymetli evrakın kanunen emre yazılı sayılması için hangi şartları taşıması gerektiği hükümden anlaşılamamaktadır. İşte bu durumda iradi olarak emre yazılı senetlere özgü olan ciro usulünü nama yazılı pay senetleri için de öngören kanun koyucunun iradesinin kanunen emre yazılı bir senet yaratmak yönünde olduğu yorumlanmaktadır. Fakat bu sonuca varılabilmesi için düzenlemede yer verilen "ciro" ifadesinin ancak teknik anlamda kullanılmış olması gerekir.

²²⁴ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 124, N.1128; Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, s. 298, 315; Erdoğan Moroğlu, "Nama Yazılı Pay Senetlerinin Borsada İşlem Görmesi ve Yargıtay Kararları", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIII, Bildiriler, Tartışmalar**, Ankara 1996, s. 39-64 (Moroğlu, Nama Yazılı Pay Senetleri), s. 55; Pulaşlı, **Bağlı Nama Yazılı**, s. 19; Karayalçın, **Kambiyo Senetleri**, s. 8, 133; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 1509; Selahattin Sulhi Tekinay, "Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri", **Ticaret ve Banka Hukuku Haftası**, 1960, s. 134- 144 (Tekinay, Nama Yazılı), s. 136- 137; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 59; Tamer Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Ankara, 2021 (Bozkurt, Kıymetli Evrak), s. 133

²²⁵ Roberto/ Trüeb/ Waldburger, **Handkommentar zum Schweizer Privatrecht**, Art. 622 N. 1; Wibmer, Jeannette K/ Plüss, Adrian, **Aktienrecht Kommentar**, Zürich, 2016 (Wibmer/ Plüss, Aktienrecht Kommentar), Art. 622 N. 10

²²⁶ TTK m. 490/f.2 "Hukuki işlemle devir, ciro edilmiş nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devralana geçirilmesiyle yapılır."

²²⁷ Doktrinde bir görüş, "nama" ifadesinin senedi nama yazılı bir senet haline getirmek amacıyla yazılmadığını, senet devredilirken olası devralanların pay senedi metni yanı sıra esas sözleşme ve pay defterinin da dikkate alınmasını senedi devralmanın ortak sıfatını kazanmak için yeterli olmadığı ve pay defterine kaydın da gerekli olduğunu göstererek güvenilir devri sağlamak amacıyla kullanıldığı savunmaktadır. Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, N. 1128. Doktrindeki diğer görüşe göre ise, anonim ortaklığın ve pay senedinin ekonomik işlevleri ile nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı kıymetli evrak olarak kabul edilmesinin uyusmaktadır. Moroğlu, **Nama Yazılı Pay Senetleri**, s. 55.

Doktrindeki ikinci görüş ise, nama yazılı pay senetlerinin hukuki niteliğinin kanunen emre yazılı senet değil nama yazılı senet olduğunu kabul eder. Ancak bu görüş kendi içinde de ikiye ayrılmaktadır²²⁸. Bu görüşlerden ilki TTK m. 490/f.2’de yer verilen "ciro" kelimesinin teknik anlamda kullanıldığını ve fakat nama yazılı bir pay senedinin hukuki niteliğinde değişikliğe yol açmadığını savunmaktadır²²⁹. Bu görüşteki yazarlara göre nama yazılı pay senedinin piyasada tedavülünü hızlandırma amacını taşıyan kanunun iradesi devir şekline ilişkin bir istisnaya yer vermenin ötesine geçmemektedir. Nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı olduğuna ilişkin görüşe karşı çıkan diğer görüş ise ilkinden farklı olarak “ciro” ifadesinin emre yazılı senetlerin devri için gereken teknik anlamdaki ciro olmadığını, pay senedinin arkasına yazılan bir devir (temlik) beyanından ibaret olduğunu belirtmektedir²³⁰. Dolayısıyla devir (temlik) beyanının ayrı bir kâğıda değil de sadece pay senedinin arkasına yazılabilmesi onu teknik anlamda ciroya dönüştürmeyecektir. Nama yazılı pay senetlerinin devri için gerektiği ifade edilen cironun devir (temlik) beyanından ibaret olduğunun kabul edilir ise, her halükarda bir devir (temlik) beyanı yapılması gerekeceğinden nama yazılı pay senetlerinin beyaz ciro ile devredilmesi mümkün olmayacaktır²³¹. Zira emre yazılı senetlerdeki beyaz ciro yapılmasına ilişkin hükümler nama yazılı pay senetleri için niteliği gereği uygulanamayacaktır.

Nama yazılı pay senedinin devri için öncelikle, senedin temlik amacıyla ciro edilmesi gerekmektedir, doktrindeki çoğunluk görüşe göre ciro tam veya beyaz ciro

²²⁸ Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 1301 vd; Ansay, **Anonim Şirketler**, s. 262-263; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 59; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 282- 283; Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s. 181

²²⁹ Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 1301 vd; Ansay, **Anonim Şirketler**, s. 262-263; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 59; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 282- 283; Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s. 181

²³⁰ Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 94-95; İmregün, **Kıymetli Evrak**, s. 364; Hirsch, **Ticaret Hukuku**, s. 470 vd; Reha Poroy, Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri, **İktisat ve Maliye Dergisi**, Y. 1970, C. 17, S.7 (Poroy, Nama Yazılı Hisse Senetleri), s. 306; İmregün, **Anonim Şirket**, s. 364.

²³¹ Hakan Yıldırım, “Beyaz Rehin Ciro su”, **Legal Hukuk Dergisi**, C. 16, S. 192, 2018, s. 5687-5740 (Yıldırım, Beyaz Ciro), s. 5690; Hanife Doğrusöz Koşut, “Kambiyo Senetlerinde Beyaz Ciro”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 2, Temmuz-Ağustos 2017, s. 629-649 (Doğrusöz Koşut, Beyaz Ciro), s. 635

olabilir²³². Nama yazılı pay senedinin ayrı bir temlik beyanıyla devredilip devredilemeyeceği ise doktrinde tartışmalıdır²³³. Ayrıca, TTK m. 499/f.4 gereği nama yazılı pay senetlerinin devrinin şirkete karşı geçerlilik kazanabilmesi için devralanın pay defterine kayıt edilmesi de gerekmektedir. Yönetim kurulu, öncelikle devrin kanuna ve esas sözleşmeye uygun ve usulünce yapılıp yapılmadığını, ciroların sağlıklı ve düzgün olup olmadığını inceler. Bunun dışında, pay bedellerinin tamamen ödenmiş olup olmadığına da bakar. Senet bedeli tamamen ödenmemiş ve devralanın da ödeme yeterliliği şüpheli görülüyor ise, ortaklık teminat gösterilmesini isteyebilir. Payı devralan kişi, ortaklık tarafından talep edilen teminatı göstermez ise ortaklık devri ve yeni pay sahibini pay defterine kayıt etmekten kaçınabilir²³⁴.

1.3.1.4.3.1. Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri

Nama yazılı pay senetleri, TTK m. 490/f.1 uyarınca kural olarak, herhangi bir sınırlandırmaya bağlı olmaksızın devredilebilirler. Bu kuralın istisnası olarak ise anonim ortaklık paylarının serbestçe değil, kanunda²³⁵ veya esas sözleşmede²³⁶ öngörülmüş olan sınırlar çerçevesinde devredilmesine imkân verilmiştir. Bu kısıtlama doktrin ve yargı kararlarında²³⁷ *bağlam* olarak adlandırılır²³⁸. Bağlam sadece nama

²³² Halil Arslanlı, **Ticari Senetler Dersleri**, İstanbul, 1950 (Arslanlı, Ticari Senetler), s.19; Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, s. 299; Poroy/ Tekinalp/Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, N.1131.

²³³ Bazı yazarlar nama yazılı pay senedinin ayrı bir temlik beyanı ile devredilebileceğini ifade etmektedir. Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s.181; Moroğlu, **Nama Yazılı Pay Senetleri**, s.58; Pulaşlı, **Anonim Şirketler**, s. 1597. Öte yandan nama yazılı pay senetlerinin ayrı bir temlik beyanı ile devrinin mümkün olmadığını savunan bir görüş de bulunmaktadır. Hüseyin Ülgen, “Anonim Ortaklıklarda Pay Senetlerinin ("Ciro" Yerine) Ayrı Bir Temlikname İle Devri Caiz Midir?”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, 1980, C. 27, S.1, (Ülgen, Pay Senetleri), s. 25.

²³⁴ TTK m. 491/f.2 “Şirket, sadece, devralanın ödeme yeterliliği şüpheli ise ve şirketçe istenen teminatVerilmemiş ise onay vermeyi reddedebilir.”

²³⁵ Pay bedellerinin ödenmemesi halinde sermayenin korunması amacıyla payın devrinin TTK m. 491 tarafından kısıtlanması kanuni bağlam niteliğindedir. TTK m. 491 “(1) Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar, ancak şirketin onayı ile devrolunabilir; meğerki devir, miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra yoluyla gerçekleşsin.”

²³⁶ TTK m.492 vd.’da esas sözleşme ile getirilebilecek sınırlamalara ilişkin esaslar düzenlemektedir; Murat Yusuf Akın, “Bağlı Nama Yazılı Payların Miras Yoluyla İntikaliinde 3 Mahkeme Ara Kararı Hakkında Düşünceler”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 203, s. 1063-1081, 2021 (Akın, Düşünceler), s.1065; Kirkit, **Bağlı Nama Yazılı Pay Senedinin Rehni**, s. 159

²³⁷ Yarg. 11. HD. T. 26.12.2016, E. 2016/6289 K. 2016/9804

²³⁸ Murat Yusuf Akın, **Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler**, 1. Basıdan Tıpkısı 3. Bası, İstanbul, 2014 (Akın, Bağlı Nama Yazılı), s.36 vd; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku**

yazılı senetlerinde uygulanabilir, kayıtsız şartsız devredilebilen hamiline yazılı pay senetlerinde esas sözleşmede öngörülmüşse dahi bağlama tabi tutulamaz²³⁹.

Bağlamın bulunduğu hallerde, payın devri öngörülmüş olan sınırlamalara uygun şekilde mümkün olacak ve yönetim kurulu tarafından devre yazılı izin verilmesi ve devrin pay defterine kaydedilmesi gerekecektir. Kanun koyucu payın devrine esas sözleşme ile yasak veya sınırlama getirilmesine imkân verirken, bu sınırlamanın keyfi bir şekilde payın tedavülünü engellemesini önlemek amacıyla da TTK m. 492 ve devamında yer verilen hükümler ile yönetim kurulunun devri reddebileceği halleri *önemli olma* kriterine bağlamış ve buna ilişkin esasları da düzenlemiştir²⁴⁰.

Devri yasaklanan veya devir yapılmasına ilişkin çeşitli sınırlandırılmalar getirilmiş olan bu payları temsilen çıkartılan bu pay senetlerine *bağlı nama yazılı pay senetleri* adı verilir. Bağlı nama yazılı pay senedinin bizim kabul ettiğimiz görüşe göre

II 2017, s. 135; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 37; Pulaşlı, **Bağlı Nama Yazılı**, s. 111; Ünal Tekinalp, **Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları (Pay Defteri Hukuku ile)**, İstanbul, 2012 (Tekinalp, Yeni Bağlam), s. 3; Sıtkı Anlam Altay, “İsviçre Türk Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Esas Sözleşmesel Bağlam”, **İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri**, İstanbul, 2009, s. 563-622 (Altay, Sözleşmesel Bağlam) s. 563 vd; Ercüment Erdem, “Nama Yazılı Hisse Senetlerine İlişkin Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yeni TTK’nin Çözüm Önerileri”, **XXV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Ankara 2012, s. 97- 127 (Erdem, Nama Yazılı Hisse Senetleri), s.101; Uzel, **Esas Sözleşmesel Bağlam**, s. 106; Ecem Kirkit, Anonim Şirketlerde Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Hakkının Kurulması, **Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi**, 71 (4) 2022, s. 1481-1507 (Kirkit, Bağlı Nama Yazılı Pay Senedinin Rehni), s. 1495; Tamer Bozkurt, **Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam)**, İstanbul, 2016 (Bozkurt, Bağlam) s. 20-29; Ünal Tekinalp, **Yeni Bağlam**, s. 425; Sinan H Yüksel, “Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini eddetme Hakkı(Kaçış Klozu)”, **GÜHFD**, (2), (2013) s.159-218 (Yüksel, Kaçış Klozu) s. 161-162; Karasu, **Nama Yazılı Paylar**, s.129; Thomas Nagel, “Die statutarische Vinkulierung nicht kotierter Namenaktien”, **AJP/PJA** 2015, s. 190- 202 (Nagel, Namenaktien), s.190- 191; Robert Meier, **Die Aktiengesellschaft, Ein Rechtshandbuch für die praktische Arbeit in der schweizerischen Aktiengesellschaft**, 3. Aufl., Zürich 2005 (Meier, Die Aktiengesellschaft) N. 5.43; Martini, Claudia K., **Doktrin und Praxis der Wertpapierverpfändung**, Basel 2013 (Martini, Wertpapierverpfändung), s. 48- 50

²³⁹ Pulaşlı, **Bağlı Nama Yazılı**, s. 123; Karasu, **Nama Yazılı Paylar**, s. 130

²⁴⁰ Uzel, **Esas Sözleşmesel Bağlam**, s.250 vd; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s.142 Tekinalp, **Yeni Bağlam**, s.43; Ecem Kirkit, **Anonim Şirket Payının Rehni**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022 (Kirkit, Payın Rehni), s.162

nama yazılı pay senetlerinin bir türüdür²⁴¹ ve hukuki niteliği de aynı nama yazılı pay senedi gibi kanunen emre yazılı kıymetli evraktır²⁴².

1.3.1.4.3.2. Gerçek (Rekta) Nama Yazılı Pay Senetleri

Nama yazılı pay senetlerini kanunen emre yazılı kıymetli evrak olarak kabul eden doktrindeki çoğunluk görüş kabul edilecek olursa, bu senetlerin aynı kambiyo senetlerinde olduğu gibi nama yazılı senede dönüştürülebileceği görüşü gündeme gelmiştir. Kanunen emre yazılı bir senede menfi emre kaydı eklenilmesi yoluyla nama yazılı senede çevrilebileceğinden yola çıkılarak pay senedinin üzerine nama yazılı olduğunu belirten *rekta* klozu eklenmesi suretiyle kanunen emre yazılı nitelikteki bu pay senetlerinin gerçek nama yazılı pay senedi olarak düzenlenebileceği ifade edilmektedir²⁴³.

Doktrindeki birçok yazara göre, nama yazılı pay senetlerinin, gerçek anlamda nama yazılı kıymetli evrak haline getirilebilmeleri için senet üzerinde menfi emre kaydı konması yeterli değildir. Ayrıca şirket esas sözleşmesinde bu senetlerin devrinin alacağın temliki hükümlerine göre yapılacağına ilişkin hükmün bulunması gerekmektedir²⁴⁴. Bu yazarlar arasından bir görüş de menfi emre kaydının sadece esas sözleşmede yer verilmiş olması fakat senet üzerinde bulunmaması durumunda hukuki niteliğin hala gerçek nama yazılı senet olarak kabul edilebileceğini fakat kıymetli

²⁴¹ Pulaşlı, **Genel Esaslar**, s. 526; Akın, **Bağlı Nama Yazılı**, s.36; Pulaşlı, **Bağlı Nama Yazılı**, s. 123; Karasu, **Nama Yazılı Paylar**, s. 130. Aksi yönde görüş için Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 111

²⁴² Tekinalp, **Yeni Bağlam**, s. 4 vd; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 45 ve s. 154; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 136- 137; Moroğlu, **Nama Yazılı Pay Senetleri**, s. 59

²⁴³ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 111, N.1186; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 1503; Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, s.308, s.326; Abdüssamet Yılmaz, **Anonim Ortaklık Payının Rehin ve Hapis Hakkına Konu Olması**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2022 (Yılmaz, Pay Rehni ve Hapis), s.85; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §45 N. 66; Pulaşlı, **Genel Esaslar**, s. 526; Karl Oftinger/ Rolf Bär, **Das Fahrnispfand, Art. 884-918 ZGB**, mit ergänzender Darstellung der im Gesetz nicht geordneten Arten dinglicher Sicherung mittels FahrnisKommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte, 3. Aufl, Zürich 1981. (www.swisslex.ch) (Oftinger/Bär, Das Fahrnispfand) Art. 901 N. 104; Von Büren/Stoffel/Weber, **Grundriss des Aktienrechts**, N. 5.23; Arthur Meier-Hayoz / Caspar Hans Von Der Crone, **Wertpapierrecht**, 3. Aufl, Bern, 2018 (Meier-Hayoz/Von Der Crone, Wertpapierrecht), § 19 N. 1078.

²⁴⁴ Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 1503-1504; Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, s. 308; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s. 1388

evrak üzerinden menfi kaydı anlaşılmadığından da senedi ciro ve zilyetliğin devri yoluyla iyiniyetli üçüncü kişiler tarafından devralınmasının mümkün olmaya devam edeceğini belirtmektedir²⁴⁵.

Gerçek (rekta) nama yazılı pay senetlerinin devri için TMK m. 955 uyarınca alacağın devri hükümleri uyarınca yazılı bir temlik beyanı ve senede bağlanmış olduğundan da senedin zilyetliğinin devralana geçirilmesi gerekir. Temlik beyanı hem senet üzerine hem de senetten ayrı bir kâğıda yazılabilir. Devrin şirkete karşı geçerlilik kazanabilmesi için yine TTK m. 499/4 hükmü gereği devralanın pay defterine kayıt edilmesi de gerekmektedir.

1.3.1.4.4. İlmühaberler

İlmühaberler, TTK m. 462/f.2 uyarınca esas sözleşmede hüküm bulunmak şartıyla, ileride çıkarılacak pay senetleri ile değiştirilmek üzere, ister nama yazılı isterse de hamiline yazılı pay senedi veya senetlerinin yerine geçici olarak çıkarılan senetlerdir²⁴⁶. TTK m. 486/f.2'de, ilmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümlerin uygulanacağı kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak da, ilmühaberler hamiline yazılı pay senetlerinin yerini tutmak üzere çıkartılmışsa, kendisine nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanacaktır²⁴⁷.

İlmühaberler, anonim şirketlerde pay senedi çıkarılincaya kadar, payı temsil etmek ve pay senedinin yerini tutmak üzere çıkartıldıklarından *geçici senet* veya *ara senet* de olarak da adlandırılırsalar da söz konusu geçici süre zarfında aynen pay senetleri gibi, sahibine paydan doğan tüm hakları kullanma imkânı verir²⁴⁸.

²⁴⁵ Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s.1504

²⁴⁶ Ülgen/ Helvacı/ Kaya/ Nomer Ertan, **Kıymetli Evrak**, s. 26; Kendigelen/ Kırca, **Kıymetli Evrak 2021**, s. 23 N. 50; Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 62; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 163; Von Büren/ Stoffel/ Weber, **Grundriss des Aktienrechts**, s. 68

²⁴⁷ Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, s. 327; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 165

²⁴⁸ Sevi, **Pay Devri**, s. 317; Arslanlı, **Anonim Şirket**, s. 170- 171; İmregün, **Anonim Şirket**, s. 359; Tekil, **Anonim Şirketler**, s. 479; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 163- 164; Bahtiyar, **Ortaklık Hukuku**, s. 327; Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, Art. 622, N. 22

Pay senetlerinin yerini tutmak üzere çıkarılan ilmühaberlerin kıymetli evrak mı, yoksa sadece bir ispat aracı olarak mı sayılacakları hususu doktrinde tartışmalı olmakla birlikte, genel kabul edilen görüş ilmühaberlerin kıymetli evrak sayılacakları yönündedir²⁴⁹. İlmühaberler pay senetlerinin yerini tutmak üzere çıkartıldıkları, belirli bir süre dahi olsa pay senedi görevi üstlendikleri ve kıyas yoluyla nama yazılı hükümlere tabi olacakları TTK'da açıkça belirtildiği dikkate alınırse kanaatimizce de ilmühaberlerin kıymetli evrak niteliğinde bir senet olduğunun kabulü gerekmektedir.

İlmühaberlere, ister nama yazılı veya hamiline yazılı pay senetlerini temsil etmek üzere çıkartılmış olsun, kıyas yolu ile nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulandığından, bunlar hakkındaki hukuki işlemlere de niteliğine uygun düştüğü ölçüde ve kıyasen nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanacaktır. Bu nedenle de hamiline yazılı pay senedi çıkartılana kadar bunların yerine çıkartılmış olan ilmühaberler üzerinde kurulacak rehin nama yazılı pay senedi üzerinde rehin kurulmasına ilişkin esaslara tabi olacaktır. Yine bu çerçevede, ilmühaberlerin, nama yazılı pay senetleri gibi bağlam hükümlerine tabi olarak çıkartılabileceği ve bağlı nama yazılı pay senetlerinin yerini tutmak üzere bastırılan ilmühaberlerin devrinde de esas sözleşmede yer alan bağlam hükümlerine uyulması gerektiği ifade edilmektedir²⁵⁰.

1.3.1.4.5. Kupon ve Talonlar

Pay sahibinin ortaklıktan talep edebileceği kâr payı, hazırlık devresi faizi ve yeni pay alma gibi bazı malvarlığı hakları, kıymetli evrak niteliğinde kupon ve talonlar adı verilen senetlere bağlanabilir²⁵¹. Bu senetler ortaklıktan kaynaklanan mali hakların kullanılmasıyla ilgili olmasına rağmen pay senetlerinden farklı olarak sahibine ortaklık hakkı vermezler.

Pay senedine bitişik veya pay senedinden bağımsız olarak bastırılabilen kupon adı verilen kıymetli evrak niteliğindeki senetler, sahibine sadece o kupona bağlanmış

²⁴⁹ Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, s. 308; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 1493; Sevi, **Pay Devri**, s. 318, s. 341

²⁵⁰ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s.748.

²⁵¹ Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 51; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 187; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s. 72-74; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 180; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 163; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s.35 vd

olan hakkı sağlar. Pay sahibinin ortaklığa karşı en belirgin malvarlığı hakkı olarak kâr payı alma hakkını temsil etmek üzere *kâr payı kuponları* çıkartılabilir. Kâr payı nakit olarak ortaklara ödenebileceği gibi bedelsiz sermaye artırımına dahil edilerek kâr payı oranında yeni pay verilerek de dağıtılabilir. İkinci durumda kâr payı kuponu sahibinin ortaklıktan bedelsiz pay alma hakkını temsil eder. Bedelli sermaye artırımında söz konusu olacak olan yeni pay alma (rüçhan) hakkını temsil eden senetler de *yeni pay alma (rüçhan hakkı) kuponları* olarak adlandırılır. *Faiz kuponları* ise pay sahibine hazırlık dönemi faizi verilmesi halinde ortaklığa karşı ibraz edilerek karlığında belirlenen tutarda faiz alma hakkı verir.

TTK'nın kıymetli evraka ilişkin genel hükümleri hamiline yazılı pay senetleri başlığı altında kuponlara ilişkin de ayrı bir maddeye yer verilmiştir. TTK m. 660/f.1'de her ne kadar kuponun tanımına yer verilmese de bu senetlerin hamiline yazılı olarak düzenleneceği açıkça belirtilmiştir. Yine TTK m. 661'de kuponların hamiline yazılı kıymetli evrak niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.

Kuponlar pay senedi ile birleşik olarak çıkartılmış ise, pay senedinden ayrılan kadar pay senedine bağlıdır, bağımsız bir kıymetli evrak nitelikleri olmayacaktır. Bu nedenle de bitişik olduğu pay senedinin nama veya hamiline yazılı olmasına göre akıbeti belli olacak ve pay senedini ibraz eden pay sahibi ilişkisinde bulunan kuponun verdiği haklardan da yararlanabilecektir. Kupon pay senedinden kopartıldığı andan itibaren bağımsız ve hamiline yazılı bir kıymetli evrakın tüm özelliklerini kazanır. İşte bu durumda kupon tıpkı diğer hamiline yazılı senetler gibi zilyetliğin devri ile kolaylıkla el değiştirebilecek ve kuponun hamili ayrıca pay senedini ibraz etmesine gerek kalmaksızın pay senedinden ayırdığı anda bağımsız hale gelen hamiline yazılı bu kuponları ortaklığa ibraz etmek suretiyle paya bağlı mali haklar ortaklıktan talep edebilecektir. Kuponun pay senedinden bağımsız olarak baştan ayrı bir kıymetli evrak olarak bastırılması durumunda, çıkartıldığı andan itibaren kuponun zilyedi tedavül imkânına sahip olacak ve kuponun sahip olduğu hakkın talep edilme zamanı geldiğinde ve şartları gerçekleştiğinde pay senedinin ibrazına gerek olmaksızın ortaklığa başvurulabilecektir.

Talonlar ise, sahibine yeni kuponlar verilmesini sağlayan kıymetli evrak niteliğindeki senetler olup, hamiline yazılı senetler için mahkeme tarafından verilecek

iptal kararına ilişkin hükümleri düzenleyen TTK m. 661’de “*esas kupon belgelerinin yenilenmesine yarayan talonlar gibi hamiline yazılı senetler*” olarak tanımlanmıştır²⁵².

Kupon ve talonların nama veya emre yazılı olarak düzenlenmesine ilişkin TTK’da bir düzenleme bulunmamasına rağmen doktrinde düzenlenebileceğine ilişkin görüşler mevcuttur²⁵³. Bu durumda kuponun veya talonun devri için nama veya emre yazılı senetler için geçerli olan kurallar uygulama alanı bulacaktır.

1.3.2. Pay Senedine Bağlanmamış Paylar

1.3.2.1. Çıplak (Kaydileştirilmemiş) Paylar

Pay, tescil ile doğduğu andan itibaren önce herhangi bir senede bağlanmayıp bir süre sonra kıymetli evrak niteliğindeki nama veya hamiline yazılı pay senedine bağlanabilir. TTK uyarınca kural olarak pay senedine bağlanma zorunluluğu bulunmadığından²⁵⁴, pay kendisini temsil eden bir senede bağlı olmaksızın da varlığını devam ettirebilir.

Senede bağlanmamış paylardan, SerPK ve ikincil mevzuatı hükümlerine tabi olarak kaydileştirilmiş ve böylece MKK nezdinde elektronik olarak izlenenlere *kaydileştirilmiş pay* veya *kaydi pay* olarak adlandırılırken, SerPK’ya tabi olarak kaydileştirilmemiş veya kendisini temsilen bir pay senedi çıkartılmamış paya ise *çıplak pay* denir. Pay, TTK m. 487 ve m. 645 vd. uyarınca şekil şartlarını taşıyan kıymetli evrak niteliğinde geçerli bir pay senedine bağlanana kadar çıplak pay niteliğini korumaya devam edecektir.

Çıplak payın sahibi, aynı pay senedine bağlanmış payların ve kaydileştirilmiş payların sahipleri gibi, payın kendisine verdiği her türlü haktan faydalanabilir ve payı üzerinde tüm hukuki işlemleri gerçekleştirebilir. Fakat bu durumdaki pay hukuki işlemlere konu olurken ortada payı temsil eden nama ya da hamiline yazılı herhangi bir kıymetli evrak bulunmadığından TTK’nın kıymetli evraka ve pay senedine özel

²⁵² Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s.10; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 100-102; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 180

²⁵³ Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 179; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 100; Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, 2018, s. 180-182

²⁵⁴ Halka kapalı ortaklıklarda nama ve hamiline yazılı pay senetlerinin bastırılmasının zorunlu olduğu haller yukarıda 3.1.1 “Pay Senedi Bastırılması” başlığı altında açıklanmıştır.

olarak öngördüğü hükümler veya kaydileştirme söz konusu olmadığından kaydi paylara ilişkin özel kanun niteliğindeki SerPK ve ikincil mevzuat hükümler uygulama alanı bulmayacaktır. Çıplak paya, alacaklar veya alacaklar dışındaki diğer haklar niteliğinde olan taşınırılar için TMK ve niteliğine uygun oldukları ölçüde TBK'da düzenlenen genel hükümler uygulanacaktır²⁵⁵.

Henüz pay senedine bağlanmamış çıplak payların da aynı pay senetleri gibi nama veya hamiline yazılı olmak üzere türlere ayrılıp ayrılamayacağına ilişkin eTTK döneminden beri farklı görüşler oluşmuştur. Bu farklı görüşler, TTK'nın pay senedi türünün mutlaka esas sözleşmesinde gösterilmesine yönelik getirmiş olduğu emredici hüküm²⁵⁶ ve eTTK döneminde ise anonim ortaklığın pay türünün esas sözleşmede açıkça gösterilmesi zorunluluğu olmaksızın nama yazılı pay senedi bastırabilmesi ve ancak hamiline yazılı pay senedi bastırılabilmesi için esas sözleşmede mutlaka açık hüküm bulunmasına yönelik düzenlemeler nedeniyle ortaya çıkmıştır. Henüz pay senedine bağlanmamış çıplak payların da nama ve hamiline yazılı olmak üzere iki tür olduğunu savunan ilk görüşe²⁵⁷ göre, payın türü nama ya da hamiline yazılı olmak üzere esas sözleşme ile baştan belirlenmiş olduğundan pay senedi bastırılmasa da pay nama ve hamiline pay özelliğini sürdürmeye devam edecektir. Pay senetleri ise türü baştan belirlenmiş olan payları temsil etmek üzere çıkartılan kıymetli evraklardan ibarettir. Payı nama ya da hamiline olmak üzere türlere ayrılmasına karşı çıkan diğer görüş²⁵⁸ ise, senede bağlanmamış payların türlere ayrılamayacağını, bu ayrımın sadece kıymetli evraka ilişkin olduğunu ve ancak senede bağlanmış paylar için uygulanabileceğini savunmaktadır.

²⁵⁵ Sermaye koyma borcu tamamen yerine getirilerek devir anında bedelleri ödenmiş paylar, TBK uyarınca alacak temlik hükümleri uygulanarak ortaklığa karşı alacak hakkı sahibi olan pay sahibi yazılı bir temlik beyanı ile çıplak payı devredebilir. Bedeli ödenmemiş veya kısmen ödenmiş olan çıplak pay ise hem alacağın temlik hem de borcun nakli hükümleri aynı anda uygulama bulacağından payları çıkartan ve borcun naklinde devreden pay sahibinden alacaklı durumunda olan ortaklığın da söz konusu devre onay vermesi gerekir.

²⁵⁶ Abuzer Kendigelen, **Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2011 (Kendigelen, İlk Tespitler 2011), s. 394

²⁵⁷ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I 2014**, s. 546

²⁵⁸ Teoman, **Hisse Senetlerinin Bastırılması**, s. 9

Kanaatimizce senede bağlanmamış payların nama ya da hamiline olmak üzere ayrılıp ayrılmadığının tespit edilebilmesi için bu paylara uygulanacak hükümler incelenmelidir. Henüz pay senedine bağlanmamış olan paylar üzerinde hukuki işlemler gerçekleştirilirken TTK'da nama veya hamiline olmalarına göre herhangi bir ayırım yapılmaksızın çıplak payın devrine ilişkin TBK'daki alacağın devri hükümleri kıyasen uygulama bulacaktır²⁵⁹. Senede bağlanmamış paylara nama ya da hamiline olmasına bakılmaksızın aynı hükümlerin uygulanacağı dikkate alındığında, kanaatimizce bu tür bir ayırımın pratik bir sonucu bulunmadığı gibi TTK'da yer verilen düzenlemenin bu aşamada payları türlere ayırmayı hedeflemediği ortaya çıkmaktadır. Pay senedi türünü esas sözleşmesinde gösterilmesine yönelik düzenlemelerin ise henüz pay senedi çıkartılmamış çıplak payları türlere ayırmak amacı ile değil, ileride payları temsilen çıkartılacak olan pay senedi türlerinin önceden belirlenerek pay senedinin bastırılmasına ilişkin getirilmiş düzenlemelerin hangi paylara uygulanacağını bilmesi ve böylece pay sahiplerinin korunabilmesi amacıyla getirildiği kanaatindeyiz.

1.3.2.2. Kaydileştirilmiş (Kaydi) Paylar

1.3.2.2.1. Genel Olarak

Kaydileştirilmiş pay veya kaydi pay, fiziki bir pay senedine bağlanmayarak veya fiziki şekilde kayıt altına alınmaksızın, Türk Sermaye Piyasalarının Merkezi Saklama Kuruluşu olarak üyelerine saklama, veri depolama ve raporlama, kurumsal yönetim ve yatırımcı hizmetlerini sunan Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK)²⁶⁰ nezdinde Merkezi

²⁵⁹ Çıplak payın devrinde sermaye getirme borcunun tamamen yerine getirilmiş olup olmadığına göre farklılık arzeden hususlara ilişkin 4.2.2.4. “Çıplak Payın Devri İçin Öngörülen Şekle Uyulması” başlığı altında açıklanmıştır.

²⁶⁰ SerPK m.3/f.1 (p) “MKK: Sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri gerçekleştirmek, kaydileştirilen bu araçları ve bunlara bağlı hakları, elektronik ortamda, üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlemek, merkezî saklamasını yapmak ve Kurul tarafından sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere kurulmuş bulunan özel hukuk tüzel kişiliğini haiz Merkezî Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketini” ve m.81 “(1) Merkezî Kayıt Kuruluşu, sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri gerçekleştirmek, kaydileştirilen bu araçları ve bunlara bağlı hakları, elektronik ortamda, üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlemek, bu araçların merkezî saklamasını yapmak üzere kurulmuş, özel hukuk tüzel kişiliğini haiz anonim şirkettir.”

Kaydi Sistem (MKS) adı verilen sisteme elektronik olarak kaydedilen, izlenen ve hukuki işlemlere konu olabilen anonim ortaklık payıdır²⁶¹.

1.3.2.2.2. Payın Kaydileştirilmesi

Türk hukukunda sermaye piyasası araçlarının ve sermaye piyasası araçlarından biri olarak pay senetlerinin merkezi olarak elektronik ortamda saklanması ve izlenmesi için kaydi sisteme geçişe imkân veren ilk hukuki düzenleme eSerPK'ya “*Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi*” başlığıyla 1999 yılında eklenen 10/A maddesi²⁶² olmakla birlikte, ilgili düzenleme ancak 21.09.2001 tarihinde MKK'nın kurulmasıyla yürürlüğü girmiştir. Kaydi sisteme fiili olarak geçilmesi ise, MKK nezdinde teknik altyapının tamamlanması sonrasında gerçekleşebilmiş ve borsada işlem gören anonim şirket pay senetlerinin tamamı SPK'nın 28.10.2005 tarih ve 43/1318 sayılı kararı ile 28.11.2005 tarihinde toplu olarak kaydileştirilerek elektronik ortama aktarılmıştır.

6362 sayılı SerPK'nın 30.12.2012 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte, eSerPK 10/A maddesi yürürlükten kalkmış, sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin esaslar SerPK m.13'te düzenlenmiştir.

Türkiye'de benimsenen *tam kaydi sisteme* göre²⁶³, sistemin kapsamına giren tüm sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesi ve bunlara ilişkin hukuki işlemlerin

²⁶¹ Asuman Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 43 vd. (Turanboy, Varakasız Kıymetli Evrak); Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 546, Takinalp, “Evraksız Kıymetli Evrak ve Kıymet Haklarına Doğru”, **BATİDER**, Cilt 14 - Sayı 3 Haziran 1988, s. 1-16, Ankara, 1989 (Tekinalp, Evraksız Kıymetli Evrak), s. 14 vd.; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 336; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 21 - 22; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 47; Sevi, **Pay Devri**, s. 327-328; Ünal, **Kaydileştirme**, s. 24-25. Göksoy, **Payın Rehni**, s. 196 vd.; Meier-Hayoz/ Von Der Crone, **Wertpapierrecht**, § 25 N 1324 MKK Merkezi Kaydi Sistem İş ve Bilişim Uygulama İlke ve Kuralları Yönergesi Erişim Tarihi: 08.12.2023 (https://www.mkk.com.tr/sites/default/files/2021-12/Is_ve_Bilisim_Uygulama_Ilke_ve_Kurallari_Yonergesi.pdf)

²⁶² 4487 sayılı SerPK'da Değişiklik Yapılması ile Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun R.G.18.12.1999

²⁶³ Türkiye'de uygulanan *tam kaydi sistem* aynı zamanda bütün paylar için ortak ve tek bir kuruluşa saklama yetkisi verildiğinden *merkezi saklama*, daha önce fiziksel olarak bastırılmış olan paylar saklama kuruluşuna kaydileştirme amacıyla teslim edilirken kapalı olarak değil, açık olarak saklama kuruluşuna tevdi edildiği ve elektronik olarak doğan paylar için hesaplarda tutulan sermaye piyasası aracının bir ortaklık payı olduğunu, özellikleri ve hak sahiplerinin kimler olduğunu bildiğinden *açık*

kaydi olarak yapılması zorunludur²⁶⁴. Tam kaydi sistem fiziki sermaye piyasası araçlarının varlığına ve kullanılmasına izin vermediğinden²⁶⁵, paylarının kaydileştirilmesinin zorunlu olan anonim ortaklıklar aynı zamanda fiziki pay senetlerini korumaya devam edemezler, paylarının tamamını kaydi sisteme aktarmaları gerekir. Bu nedenle de hangi anonim ortaklıkların paylarının kaydileştirilmesine ilişkin zorunluluğun olduğunun tespit edilmesi önem arz edecektir.

Kaydileştirmeye ilişkin düzenleme SerPK'da yer aldığından, paylarının kaydileştirilmesi zorunlu olan ortaklıkların da SerPK kapsamına giren anonim ortaklıklarla sınırlı olması gerekir²⁶⁶. SerPK m. 2/f.1 c.2.'de halka açık olmayan anonim ortaklıklar ve bunların halka arz edilmeyen pay ihraçlarına SerPK'nın uygulanmayacağı düzenlenmiştir²⁶⁷. Bu durumda, halka açık olmayan anonim ortaklıkların payları sermaye piyasası aracı niteliğinde olmayacak ve kaydileştirme dışında kalacaktır²⁶⁸. Halka açık anonim ortaklıkların hangileri olduğu ise SerPK m.

saklama, fiziki bir pay senedi basılmadan elektronik hesaplarda kaydi olarak izlendiğinden *kaydi saklama*, ortaklık payları pay sahipleri adına tahsis edilmiş bir sicil numarasında göre saklandığından *müşteri ismine saklama* esaslarına dayanır.

²⁶⁴ Ümit Yayla, "Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Kaydi Sistem, Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Bankacılık Dergisi**, 2009, S.71 (Yayla, Kaydi Sistem), s.113

²⁶⁵ Kısmi kaydi sistemde, sermaye piyasası araçlarının kaydi olarak tutulmasına alternatif bir imkân olarak bunların fiziki olarak elde bulundurulması ve hukuki işlemlere konu olması mümkündür.

²⁶⁶ Tekinalp, **Nama Yazılı Kaydi Pay**, s. 539 vd.

²⁶⁷ SerPK m. 2/f.1'de "Kapsam" başlığında düzenlenen hükme göre "(1) Sermaye Piyasası Araçları, bu araçların ihracı, ihraççılar, halka arz edenler, sermaye piyasası faaliyetleri, sermaye piyasası kurumları, borsalar ile sermaye yasası araçlarının işlem gördüğü diğer teşkilatlanmış piyasalar, piyasa işleticileri, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği, merkezi takas kuruluşları, merkezi saklama kuruluşları, Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Sermaye Piyasası Kurulu bu kanun hükümlerine tabidir. Halka açık olmayan anonim ortaklıkların halka arz edilmeyen pay ihraçları, bu Kanun kapsamı dışındadır. (2) Bu kanunda ve bu kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan ikincil mevzuatta hüküm bulunmayan ve diğer kanunlarda bu Kanunun uygulanmayacağının belirtildiği hâllerde genel hükümler uygulanır."

²⁶⁸ Veliye Yanlı, "Sermaye Piyasası Aracı ve Yatırım Sözleşmesi Kavramları", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt: 32, Sayı: 3, Eylül 2016, s. 5-35 (Yanlı, Sermaye Piyasası Aracı), s. 7

3.(e)'de²⁶⁹ yer verilen "Halka açık ortaklık²⁷⁰ tanımından yola çıkıldığında, halka açık ortaklıklar (i) payları halka arz edilmiş olan ve (ii) payları halka arz edilmiş sayılan olmak üzere ikiye ayrılır. Bunlardan payları halka arz edilmiş olan anonim ortaklıklar hâlihazırda borsada işlem gören paylara sahip olduklarından payları kaydi sisteme aktarılarak kaydileştirilmiş veya kaydi pay olarak doğmuştur.

Payları halka arz edilmiş sayılan ortaklıklar ise SerPK m. 16'da gösterilmiştir. Hükme göre, halka arz edilmeksizin payları borsada işlem görenler ile pay sahibi sayısı beş yüzü aşan anonim ortaklıkların payları halka arz olunmuş sayılır ve böylece halka açık ortaklık hükümlerine tabi olur. Halka arz edilmiş sayılanlardan pay sahibi beş yüzü aşan anonim ortaklıkların payları borsada işlem görmemektedir. SerPK m. 16/f.2 uyarınca payları borsada işlem görmeyen anonim ortaklıklar, halka açık ortaklık statüsünü kazandıktan sonra en geç iki yıl içinde paylarının işlem görmesi için borsaya başvurmak zorundadırlar. Aksi durumda, ortaklığın talebini aramaksızın, SPK bu payların borsada işlem görmesine yönelik veya ortaklığın halka açık ortaklık statüsünden çıkarılmasına karar verebilir. (II-16.1) sayılı Tebliğ²⁷¹ ile SerPK m. 16/f.2'nin kapsamı genişletilmiş ve pay sahibi sayısının beş yüzü aşması nedeniyle halka açık sayılan bir ortaklığa, paylarının borsada işlem görmesini istememesi halinde öncelikle SPK'nın ön onayını almak şartıyla genel kurulunda alacakları karar ile SerPK kapsamından kendi talebiyle çıkma ve böylece paylarını kaydileştirme yükümlülüklerinden kurtulma imkânı tanınmıştır.

Kaydi paylar, diğer sermaye piyasası araçları gibi MKK nezdinde açılmış olan yatırımcı hesaplarında izlenir²⁷². Yatırımcı hesabı, hak sahibi adına açılmış, nama veya hamiline yazılı olmalarına bakılmaksızın kaydi sermaye piyasası araçlarının izlendiği

²⁶⁹ SerPK m.3.(e)'de "Halka açık ortaklık: Kitle fonlaması platformları aracılığı ile para toplayanlar hariç olmak üzere; payları halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan anonim ortaklıkları, ...ifade eder"

²⁷⁰ Halka açık anonim ortaklık ifadesi yerine halka açık ortaklık ifadesinin kullanılmasının ileride anonim ortaklık dışındaki bir ortaklık türüne halka açık statüsünün verilmesine imkân sağlamak amaçlı olduğu kanaatindeyiz.

²⁷¹ 30/12/2013 tarih ve 28867 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (II-16.1) sayılı Ortaklıkların Kanun Kapsamından Çıkarılması ve Paylarının Borsada İşlem Görmesi Zorunluluğuna İlişkin Esaslar Tebliği m.5

²⁷² 7/8/2014 tarih ve 29081 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan (II-13.1) sayılı Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul Ve Esasları Hakkında Tebliğ m.5

hesaptır. Yatırımcı hesabı hak sahibi adına açılmış olsa da kural olarak kaydi paya ilişkin tüm işlemler MKK üyesi olan yatırım kuruluşları tarafından hak sahiplerinin talimatlarına uygun şekilde yerine getirilir. Yatırımcı hesabının açılmasıyla yatırımcıya özel bir sicil numarası oluşturulur ve yatırımcının tüm yatırım kuruluşları nezdindeki işlemleri aynı sicil numarası üzerinden gerçekleştirilir.

Kaydi paylar üzerinde gerçekleştirilecek çeşitli hukuki işlemler veya uygulanacak takyidatlar için yatırımcı hesabına bağlantılı alt hesaplar açılır. Üzerinde rehin tesis edilmiş, haciz vb. takyidatlar konulmuş, yatırımcı veya satış blokajı uygulanan kaydi pay yatırımcı hesabından, işleme/duruma özel açılmış olan alt hesaba aktarılır ve söz konusu hukuki statüleri sona erene kadar bu hesapta izlenir.

Payın birden çok pay sahibi veya diğer hak sahiplerinin olması halinde, kayıtların tüm hak sahiplerini gösterir şekilde açılması gerekir. Bu durumda, hak sahipleri adına müşterek mülkiyet yatırımcı hesabı açılarak ve kaydi paylar iştirak oranları uyarınca izlenir ve işlemlere konu olur.

1.3.2.2.3. Kaydi Payın Hukuki Niteliği

Kaydi paylar, senede bağlanmamış çıplak paylarda veya pay senedine bağlanmış paylarda olduğu gibi, pay sahibine esasen her türlü haktan faydalanmasına imkân verir ve tüm hukuki işlemlere konu olabilir. Fakat kaydi paylardan doğan haklar kullanılırken veya pay sahibi kaydi pay hakkında bir hukuki işlem gerçekleştirirken, payın kaydi niteliğinden ve düzenlendiği özel mevzuattan kaynaklanan gereklilikleri yerine getirmesi gerekir²⁷³.

Kaydi payın hukuki niteliğine ilişkin doktrindeki görüşler ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, bizim de katıldığımız, MKK kayıtları ile temsil edilen kaydi payın taşınır ve taşınmaz eşya niteliğine sahip olmadığı bir kaydi değer olduğu görüşüdür²⁷⁴.

²⁷³ Veliye Yanlı / Gül Okutan Nilsson, “Kaydileştirilmiş Paylar Bakımından Pay Defteri Gerekli Midir?”, **Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan**, İstanbul, 2019, s. 1327-1347 (Yanlı/ Okutan Nilsson, Kaydileştirilmiş Paylar Bakımından Pay Defteri), s. 1330 vd.

²⁷⁴ Mehmet Serkan Ergüne, “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, **İÜHFİM**, C.LXXIV, S. 2, 2016, s. 739- 755, İstanbul 2016 (Ergüne, Pay Rehni), s. 746; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 203; Aslı Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, On İki Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014 (Makaracı Başak, Taşınır Rehni), s. 48; İlhan Helvacı, “Kaydi Sermaye Piyasası Araçlarının Rehni”, **Hukuki Mütalaalar, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık**, 2010, s. 597- 623 (Helvacı, Kaydi Rehni), s. 609; Yusuf Ziyaeddin Sönmez, “Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan

Bu görüşte olan yazarların bir kısmı bilgisayar kayıtlarının maddi varlığı olmadığı için eşya niteliğinde taşınmaması ile açıklamaktadır²⁷⁵. Buna göre kaydi pay, sahibine verdiği pay sahipliğine bağlı haklar²⁷⁶ ile birlikte dikkate alındığında, bu haklar üzerinde rehin alan lehine kurulacak olan rehin de hak rehni niteliğinde olacaktır. MKK nezdindeki kayıtlar da pay senedi niteliğinde kabul edilemeyeceğinden, pay senedine bağlanmamış pay olan çıplak pay üzerinde rehin kurulmasına ilişkin hükümlerin kaydi paylar için de kıyasen uygulanması gerekecektir²⁷⁷. Sonuç olarak, kaydi payların rehninde MKK nezdinde tutulan kayıtları senet niteliğinde olmadığı dikkate alındığında kıymetli evrak niteliğinde olamayacağı ve kıymetli evrak üzerinde rehin hakkı kurulmasına yönelik özel düzenleme olarak getirilmiş olan TMK m. 956 hükmünün uygulama alanı bulamayacağı sonucuna varılmaktadır. Kaydi pay, bir kaydi değer olarak içinde barındırdığı hak ister alacak hakkı isterse de diğer haklardan kabul edilsin TMK m. 955 uyarınca rehin hakkına konu olacaktır.

Teminat Sözleşmeleri”, **6362 Sayılı Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Işığında Sermaye Piyasası Hukuku Sempozyumu: 6- 7 Haziran 2013**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017, s. 247- 417 (Sönmez, Teminat Sözleşmeleri), s. 301; Ercan Urkan, **Kaydileştirilen Halka Açık Anonim Ortaklık Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak Tesisi**, SPK Yeterlik Etüdü, Ankara 2005 (Urkan, Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak), s. 21; Yakup Ergincan / Ümit Yayla, “Sermaye Piyasalarında Teminat ve Ödünç İşlemlerinin Hukuki Niteliği ve Sonuçları”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, S. 2, Aralık, 2012, s. 101- 148 (Ergincan/ Yayla, Sermaye Piyasalarında Teminat ve Ödünç İşlemleri), s. 108; Öz Seçer, “Kaydi Sermaye Piyasası Araçları Üzerinde Rehin Tesisi ve Hükümleri” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, **Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi**, Y. 2013, C.9, s. 105- 106, s. 168- 192 (Seçer, Kaydi Pay Rehni), s. 177; Batuhan Akkuş, **Kaydi Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Edinen Ayni Teminatlar**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2020 (Akkuş, Teminatlar), s. 59- 61, 108; Kendigelen/ Kırca, **Kıymetli Evrak**, s. 16

²⁷⁵ Senem Aksoy Dursun, **Eşya Kavramı**, İstanbul 2012, s. 5 vd. (Aksoy Dursun, Eşya Kavramı) s. 72- 91; Seçer, **Kaydi Pay Rehni**, s. 177- 178

²⁷⁶ Alacak hakkı verdiğine yönelik olarak Ali Paşlı, “Türk Hukukunda Menkul Kıymet Kavramı”, **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan**, Cilt 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 1513- 1579 (Paşlı, Menkul Kıymet), s. 1530

²⁷⁷ Urkan, **Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak**, s. 21; Seçer, **Kaydi Pay Rehni**, s. 177; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s. 48; Akkuş, **Kaydi Sermaye Piyasası Araçları**, s. 108; Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Ankara, 2020 (Sirmen, Eşya Hukuku), s. 746 -751

Buna karşı olan görüş²⁷⁸ ise, kaydi payların TTK'nın m. 645/f.1 uyarınca kıymetli evrakta bulunması gereken kıymetli evrakın somut unsuru olan senet, soyut unsuru olan hak ile senedin iç içe geçmesi ve hakkın senetten ayrı ileri sürülememesi olmak üzere üç özelliğe de sahip olduğunu iddia ederek kıymetli evrak niteliğinde olduğunu savunmakta ve bunlara “*Varakasız Kıymetli Evrak*”²⁷⁹ adı verilmektedir. Kıymetli evrakın temel unsuru olan senetin sağlamış olduğu tüm görevleri MKK nezdinde elektronik olarak tutulan ve izlenen kayıtların yerine getirdiğini²⁸⁰, bu kayıtlar ile üzerinde hâkimiyet kurulabildiği ve bu nedenle de senet kavramının geniş yorumlanarak kaydi payları hukuki anlamda eşya niteliğinde olduğunun kabul edilmesi gerektiği görüşündedir. Kaydi payların eşya niteliğinde kabul edilmesi halinde, kaydi pay üzerinde kurulacak rehin hakkının teslimine bağlı taşınır rehni hükümlerine göre kurulması gerekeceği ve MKK nezdindeki kaydi payın alt hesaba alınarak üzerinde rehin kaydı işlenmesinin de teslimine bağlı taşınır rehninde teslim niteliğinde olduğu sonucuna varılmaktadır. Ancak bu görüşü savunan yazarlar kaydi pay üzerinde uygulanacak olan rehne hangi hükümlerin uygulanacağına ilişkin olarak ayrırmakta, bir kısmı eşya niteliğinin sonucu olarak teslimine bağlı taşınır rehni hükümlerinin uygulama alanı bulacağını savunurken²⁸¹, fiziki varlığı olmayan bu kayıtların teslim edilemeyeceği ancak zilyetliğin devrinin zilyetliğin havalesi²⁸² ile

²⁷⁸ Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 51- 52; Sönmez, **Teminat Sözleşmeleri**, s. 304; “6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Sermaye Piyasası Aracı ve Menkul Kıymetler Kavramları”, **Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan**, İstanbul, 2019, s. 1287-1293 (Turanboy, **Menkul Kıymet**), s. 1289

²⁷⁹ Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 51-52; Ünal, **Kaydileştirme**, s. 27- 32; Tekinalp, **Evraksız**, s.1vd.; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 336; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 42; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 23; Kendigelen/ Kırca, **Kıymetli Evrak**, s. 16; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak 2021**, s. 14; Kirit, **Payın Rehni**, s. 34; Lukas Handschin, **Zürcher Kommentar zum Aktienrecht**, 2. Aufl., Zürich, 2021 (*Handschin, Aktienrecht*), s. 21

²⁸⁰ Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 51-52

²⁸¹ Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 51 -52

²⁸² TMK m. 979 III. Tesli

msiz devir “Bir üçüncü kişi veya zilyetliği devreden, özel bir hukukî ilişkiye dayanarak zilyet olmakta devam ederse zilyetlik, teslim gerçekleşmeksizin kazanılmış olur. Zilyetliğin bu yolla devri, zilyet olmakta devam eden üçüncü kişiye karşı, ancak durumun devreden tarafından kendisine bildirildiği andan başlayarak hüküm doğurur. Üçüncü kişi, zilyetliği devredene karşı ileri sürebileceği sebeplerle şeyi edinene vermekten kaçınabilir.”

mümkün olduğuna işaret etmişlerdir²⁸³. Varakasız kıymetli evrak görüşünü savunan diğer yazarlar²⁸⁴ ise kaydileştirilmiş sermaye piyasası araçlarının rehninin TMK m.955/f.3 hükmü kapsamında “diğer haklar üzerinde rehin” niteliğinde olduğu ve MKK tarafından pay üzerinde yapılacak rehin kaydının tasarruf işlemini tamamlayıcı işlemi olduğu görüşündedir.

²⁸³ Handschin, **Aktienrecht**, s. 21; Meier-Hayoz/ Von Der Crone, **Wertpapierrecht**, § 25 N 1323

²⁸⁴ Sönmez, **Teminat Sözleşmeleri**, s. 304

İKİNCİ BÖLÜM

ANONİM ORTAKLIK PAYI ÜZERİNDE

REHİN HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE KURULMASI

2.1. Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Rehnin Hukuki Niteliği

2.1.1. Çıplak Pay Üzerinde Rehnin Hukuki Niteliği

2.1.1.1. Hak Rehni Niteliği

Çıplak paylar, anonim ortaklığın pay senedine bağlanmamış ve kaydileştirilmemiş paylardır²⁸⁵. Pay senedine bağlanmamış olan çıplak pay, bir şeyin hukuki anlamda eşya olarak nitelendirilmesi için doktrinde en temel unsur olarak aranan *maddi (fiziki) varlığa* sahip değildir²⁸⁶. Bu nedenle de anonim ortaklıktaki paya bağlı pay sahipliği statüsünün sahibine sağladığı ortaklık haklarının ve yükümlülüklerinin bütününe ifade eden çıplak payın eşya olarak nitelendirilmesi mümkün değildir²⁸⁷. Şirket ile çıplak pay sahibi arasındaki ilişkinin hukuki niteliğinin

²⁸⁵ Çıplak payların hukuki niteliğine ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm 3.2.1. “Çıplak (Kaydileştirilmemiş) Paylar” başlığında yer verilmiştir.

²⁸⁶ Eşya kavramı TMK’da tanımlanmamış olduğundan, doktrinde bu tanımın yapılabilmesi amacıyla bir şeyin “eşya” sayılabilmesi için taşıması gereken unsurlara ilişkin tartışmalar yapılmış ve o şeyin cismani, maddi, fiziki bir varlığının bulunması, sınırlarının belirli olması, üzerinde fiili hâkimiyet sağlanmasının mümkün olması ve bir ihtiyacı giderme işlevinin bulunması öne çıkan ortak unsurlar olmuştur. Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 5 vd.; Hüseyin Hatemi / Rona Serozan/ Abdülkadir Arpacı, **Eşya Hukuku**, İstanbul, 1991 (Hatemi/ Serozan/ Arpacı, Eşya Hukuku), s. 49; Oğuzman/ Barlas, **Medeni Hukuk Giriş**, s. 141; Aksoy Dursun, **Eşya Kavramı**, s. 24 vd.; Haluk Nomer/ Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, 2019 (Nomer/Ergüne, Eşya Hukuku), s. 6 vd.; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 13 vd.; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 9 vd.; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 4 vd.; Jale Akipek/ Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, **Eşya Hukuku**, Beta Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 2018 (Akipek/ Akıntürk/ Ateş, Eşya Hukuku), s. 27; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **Eşya Hukuku**, s. 19 vd.; Mehmet Ayan, **Eşya Hukuku I Zilyetlik ve Tapu Sicili**, 11. Bası, Konya, 2020, s. 58 (Ayan, Zilyetlik ve Tapu Sicili); Aydın Aybay/ Hüseyin Hatemi, **Eşya Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, 2014 (Aybay/ Hatemi, Eşya Hukuku), s. 4 vd.

²⁸⁷ Bir şeyin eşya olarak nitelendirilmesi, o şeyin aynı zamanda ayni hakka konu olup olmayacağını belirlediğinden, son derece önemlidir. Ayni hakkın hukuki niteliğinden ve sonuçlarına ilişkin detaylı açıklamalara İkinci Bölüm 1.4. “Pay Rehninin Mutlak Hak ve Ayni Hak Niteliği” başlığında yer verilmiştir.

doktrindeki bir görüşe göre irade uyuşmasına dayanan sözleşme ilişkisi iken, diğer görüş kendine özgü bir hak niteliğinde olduğunu savunur²⁸⁸.

TMK ve doktrinde eşyanın çeşitli özellikleri dikkate alınarak birçok farklı sınıflandırmalara yer verilmiş olmakla birlikte, TMK'nın ana sistematigi eşyanın taşınmaz veya taşınır olması esas dikkate alınarak oluşturulmuştur²⁸⁹. Öte yandan, ayırımın esasını oluşturan taşınmaz ve taşınır eşyanın doğasından kaynaklanan “*taşınabilirlik*” özelliği, TMK'daki ne mülkiyet ne de sınırlı ayni haklara konu olacak unsurların bu nitelikleriyle de tam olarak örtüşecek şekilde düzenlenmemiştir²⁹⁰.

Sınırlı ayni haklardan biri olan rehin hakkı da TMK sisteminde taşınmaz eşya üzerindeki rehin ve taşınır eşya üzerindeki rehin olmak üzere ikili bir ayırıma tabi tutulmuştur. Ne var ki bu ayırım yapılırken, üzerinde rehin hakkı kurulacak olan şeyin doğal olarak bir eşya olması özelliğinden ve bu eşyanın da yine doğal olarak taşınabilir veya taşınamaz olması özelliğinden haylice sapılmıştır. TMK'nın pozitif düzenlemesinde, bir şeyin taşınmaz rehni hükümlerine tabi olarak rehnedileceği öngörülmüş ise artık o şey taşınmaz eşyanın doğasından kaynaklanan özelliklere sahip olmasa hatta fiziki bir varlığı olmasa dahi rehin tesis edilmesi açısından taşınmaz hükümlerine tabi olduğu kabul edilir.

Taşınmaz rehni niteliğinde olduğu TMK'da açıkça kabul edilenler dışında kalan her türlü rehin hakkına, rehnin konusu olan eşyanın hukuken taşınır nitelikte olup olmadığına bakılmaksızın taşınır rehni başlığı altında yer verilmiştir. Hatta bunun bir adım ötesine de gidilerek, hukuken eşya niteliğinde bile kabul edilmeyen şeyler de

²⁸⁸ Şirket ile çıplak pay sahibi arasındaki ilişkinin hukuki niteliğinin irade uyuşmasına dayanan bir sözleşme olduğu görüşü için Kerem Çelikbaya, **Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Kâr Payı Hakkı**, İstanbul 2021 (Çelikbaya, Kâr Payı), s. 44; Hak olduğuna ilişkin görüş için Pulaşlı, **Şirketler Hukuku III 2022**, §41 N. 2 ve §43 N. 1; Cem Veziroğlu, **Anonim Ortaklıklar Hukukunda Esas Sözleşme Özgürlüğü ve Sınırları**, İstanbul, 2021 (Veziroğlu, Esas Sözleşme), s. 251-252; Gül Okutan Nilsson, **Anonim Ortaklıklarda Pay Sahipleri Sözleşmeleri**, İstanbul 2003 (Okutan Nilsson, Pay Sahipleri Sözleşmeleri) s. 15 vd; Pay sahibi ile şirket arasındaki ilişkinin hukuki niteliğine ilişkin İsviçre Hukukundaki görüşler için Kirkit, **Payın Rehni**, s.98 vd.

²⁸⁹ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 14- 15; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 12 vd.; Turhan Esener/ Kudret Güven, **Eşya Hukuku**, 8. Bası, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2019 (Esener/ Güven, Eşya Hukuku), s. 587; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 302

²⁹⁰ Gürsoy, Kemal Tahir/Eren, Fikret/Cansel, Erol, **Türk Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1984 (Gürsoy/ Eren/ Cansel, Eşya Hukuku), s. 1087 vd.; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 201 vd.

rehin de dahil üzerinde bir sınırlı ayni hakkın tesis edilmesi söz konusu olduğunda taşınır rehni hükümlerine tabi tutulmuştur. Nitekim alacak hakları ve alacak hakları dışında kalan diğer haklar, TMK ana sistematğinde mülkiyete ilişkin hususlarda taşınır mülkiyeti kurallarına tabi olmazken, bu haklar üzerinde rehin kurulması taşınır mülkiyetine göre daha geniş değerlendirilerek taşınır rehni olarak kabul edilmiştir. Böylece, fiziki (maddi) varlığı bulunmayan alacak hakları ve diğer haklar hukuken eşya niteliğinde dahi değil iken, fiziki (maddi) varlığı olan taşınır eşyalarla birlikte TMK'daki ikili ayırımda “*taşınır rehni*” olarak yerini almıştır²⁹¹.

Bir kimse alacağını güvence altına almak için borçlunun veya üçüncü bir kişinin alacak hakları veya diğer hakları üzerinde rehin hakkı kurabilir²⁹². Haklar üzerinde kurulan rehinlerde TMK'nin “Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin” başlıklı madde 954 – 961 hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin hükümleri konuya ilişkin düzenleme içermiyorsa TMK m. 939-949'de yer verilen teslim bağli taşınır rehni hükümleri uygulanacaktır. Taşınır rehni hükümlerinde de düzenleme bulunmaması halinde ise taşınmaz rehnine ilişkin hükümler uygulanacaktır²⁹³.

Alacak ve diğer haklar üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için, bunların devredilebilir ve parasal bir değerinin olması gerekir (TMK m. 954/f.1). Kanundan, sözleşmeden ve işin niteliğinden kaynaklanan nedenlerle devri mümkün olmayan alacak ve diğer haklar üzerinde rehin hakkı kurulamaz²⁹⁴. Pay üzerinde rehin

²⁹¹ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 535 vd.; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1199 vd; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 301

²⁹² Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 748 vd.

²⁹³ Ferit Hakkı SAYMEN/ Halit Kemal ELBİR, **Türk Eşya Hukuku Dersleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1963 (Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**), s. 686; Erol Cansel, **Türk Menkul Rehni Hukuku**, C. 1, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara, Sevinç Matbaası, 1967 (Cansel, **Menkul Rehni**), s. 18; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 453- 454; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1153; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 748 vd.; Akipek/ Akintürk/ Ateş, **Eşya Hukuku**, s. 832; Mehmet Serkan Ergüne, **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağli Taşınır Rehninin Kuruluşu**, Filiz Kitabevi, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası, İstanbul, 2020 (Ergüne, **Taşınır Rehni**), s. 5; Dieter Zobl/ Christoph Thurnherr, **Berner Kommentar IV**, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte, Das Fahrnispfand, Systematischer Teil und Art. 884-887 ZGB, 3. Aufl., Bern 2010. (www.swisslex.ch) (Zobl/ Thurnherr, **Kommentar** 2010), N. 334

²⁹⁴ Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 372; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1199; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 762; Esener/ Güven, **Eşya Hukuku**, s. 634; Makaracı Başak, **Taşınır**

kurulmasındaki nihai amaç, güvence altına alınan alacağın borçlu tarafından rehin alana ödenmemesi halinde payın paraya çevrilmesidir²⁹⁵. Paraya çevrilmesi aşamasında payın devredilmesi karşılığında devralan tarafından ödenecek bedel, güvence altına aldığı alacağının tahsil edilmesi amacıyla rehin alana ödenecektir. Bir diğer deyişle, rehnin amacına ulaşabilmesi için rehin konusu olan payların devredilebilir ve paraya çevrilebilir nitelikte olması gerekir. Payın kanuni bir düzenlemeden kaynaklanarak devredilmesi yasaklanmış olabileceği gibi payın devredilmeyeceğine yönelik bir sözleşme de akdedilmiş olabilir. Payın devrine ilişkin ilgili kanunda bir yasak getirilmiş ve bu yasak geçici nitelikte değilse veya bazı şartların gerçekleşmesine veya bozulmasına bağlı bir yasak değilse bu durumda devredilmesi hiçbir zaman mümkün olmayacak bir pay üzerinde rehin kurulması rehnin temel ilkelerinden biri olan devredilebilir olması esasına aykırı olacaktır. Bu nitelikteki paylar üzerinde bir rehin hakkının kurulması mümkün olmayacaktır. Öte yandan payların devrine ilişkin mutlak bir yasak değil de şarta bağlı veya geçici bir kısıtlama söz konusu ise, payların devrine ilişkin mutlak bir engel olmadığı dikkate alınarak rehne konu olmasında bir engel olmaması gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim payın devrine ilişkin getirilen söz konusu kısıtlamalar rehnin kurulması anında değil payın devredildiği anda geçerli olacaktır. Bununla birlikte, devri bir takım kısıtlamalara bağlanmış olan bir pay üzerinde rehin kurulması paraya çevirme anında karşılaşılabilecek güçlükler nedeniyle rehin alan için olumsuz bir durum oluşturacağından rehnin bir teminat olarak değerini düşüreceği de belirtilmelidir.

Payın devrine ilişkin yasak veya kısıtlamalar sözleşmesel bir yükümlülüğün kaynaklanıyorsa, sözleşmenin bir parçası olmayan rehin alan tarafından pay üzerinde rehin hakkına sahip olunması açısından önem arz etmeyecek, rehin kurulmasına engel teşkil etmeyecektir. Rehnin paraya çevrilmesi nedeniyle payın devrine ilişkin

Rehni, s. 44 vd.; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 36; Lale Sirmen, **Alacak Rehni**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990 (Sirmen, Alacak Rehni), s. 27- 28; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 1128; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 206.; Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 899, N. 31-32; Dieter Zobl, **Berner Kommentar IV**, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte: Das Fahrnispfand (Fortsetzung), mit kurzem Überblick über das Versatzpfand, Art. 888-915 ZGB), Bern 1996 (www.swisslex.ch) (Zobl, Kommentar 1996), Art. 899, N. 29; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 536

²⁹⁵ Göksoy, **Payın Rehni**, s.62; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 3

sözleşmesel yasağa aykırı davranılması, söz konusu taahhüdü vermiş olan rehin veren ile taahhüdü alan kişi arasında sonuçlarını doğuracaktır.

Fiziki bir varlığa sahip olmayan ve pay sahibinin anonim ortaklık payına sahip olmasından kaynaklanan hakların bütünü niteliğinde olan çıplak payların üzerinde kurulan rehnin hukuki niteliği, TMK'nın taşınır rehni kapsamında rehne konu olan unsurlara göre yapılan söz konusu ayırımında “*hak rehni*” niteliğindedir. Dolayısıyla çıplak pay üzerinde rehin hakkı kurulurken, haklar üzerinde kurulacak rehni düzenleyen TMK m. 955 hükmü uygulanacaktır²⁹⁶.

Hak rehnini düzenleyen TMK m. 955 kapsamında haklar *alacak hakları* ve *alacaklar dışında kalan diğer haklar* olmak üzere ikiye ayrılmış ve bunlar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin farklı hükümlere yer verilmiştir²⁹⁷. Alacak hakları üzerinde kurulacak rehin hakkı için TMK m. 955/f.1 hükmü öngörülmüştür. Alacak hakları dışındaki diğer haklar üzerinde rehin hakkı ise TMK m. 955/f.3 uyarınca kurulacaktır. İki düzenlemede rehin hakkının kurulabilmesi için farklı şartlar aranmıştır.

Çıplak paylar üzerinde kurulan rehin hakkının TMK m. 955/f.1 uyarınca alacak hakları üzerinde kurulacak bir rehin mi yoksa TMK m. 955/f.3 uyarınca alacak hakları dışında kalan diğer haklar üzerinde kurulacak bir rehin mi niteliğinde olduğuna ilişkin doktrinde değişik gerekçelere dayanarak farklı görüşlere yer verilmiştir. TMK m. 955/f.1 ve TMK m. 955/f.3'te rehnin kurulabilmesi için aranan şartlar farklılaştığından, çıplak pay üzerindeki rehnin hukuki niteliğine ilişkin söz konusu görüşlerin dayanak ve gerekçelerinin incelenmesi, teorik tartışmaların ötesinde, rehin hakkı kurulurken hangi şartların yerine getirilmesinin tespit edilmesi açısından gereklidir.

2.1.1.1.1. Alacak Hakkı Rehni Görüşü (TMK m. 955/f.1)

Çıplak pay üzerinde kurulan rehin hakkının hukuki niteliğine ilişkin doktrindeki ilk görüş, söz konusu rehin hakkının bir “*alacak rehni*” niteliğinde olduğunu

²⁹⁶ Hüseyin Hatemi / Rona Serozan / Abdülkadir Arpacı, **Eşya Hukuku**, İstanbul, 1991 (Hatemi/ Serozan/ Arpacı, Eşya Hukuku), s. 352; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 5; Esener/ Güven, **Eşya Hukuku**, s. 633- 634; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 59; Ergüne, **Payın Rehni**, s. 741; Mehmet Kılıç, Anonim Ortaklıklarda Pay Rehni, **Bankacılar Dergisi**, 2009, S. 71 (Kılıç, Pay Rehni), s. 66; Köprülü/Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 539

²⁹⁷ Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s.758, s. 760-761

savunmaktadır²⁹⁸. Doktrinde azınlıkta kalan bu görüşü savunan yazarlar, rehnin konusu olan çıplak payın rehin alana sağladığı hakları incelemiş, bu hakları esas alarak rehnin niteliğini tespit etmeye çalışmıştır²⁹⁹.

Alacak rehni görüşüne göre, çıplak pay üzerinde rehin kurulması halinde, rehnin kapsamı sadece pay sahibinin malvarlığına ilişkin haklardan oluşmaktadır³⁰⁰. Rehnin kapsamına payın pay sahibine verdiği yönetim hakları dahil olmayacaktır³⁰¹. Nitekim “Rehinli pay senetlerinin temsili” başlıklı TMK m. 960 hükmünün genel kurulda rehinli pay senetlerini temsil etmek yetkisinin, rehin alacaklısına değil, pay sahibinin olduğuna ilişkin düzenlemesi, yönetim haklarının pay sahibinde kalmaya devam edeceğini açıkça belirtmiştir³⁰². Payın pay sahibine sağladığı yönetim haklarının rehnin kapsamına dahil edilmediğini ifade eden bu düzenleme paya ilişkin tüm hakların bir bütün olarak rehin kapsamına girmediğini göstermektedir. Çıplak pay üzerindeki rehin kapsamının sadece paya ait kâr payı, tasfiye payı gibi malvarlığına ilişkin haklarla sınırlı olması ve malvarlığına ilişkin söz konusu bu hakların da pay sahibinin ortaklıktan olan alacaklarına ilişkin olması, bu görüşü savunanları çıplak pay üzerindeki rehnin pay sahibinin alacak hakları üzerinde kurulmuş bir rehin niteliğinde olduğu sonucuna götürmektedir³⁰³.

Çıplak paylar üzerinde kurulan rehnin bir alacak rehni niteliğinde olduğuna ilişkin görüşün kabul edilmesi halinde, rehnin TMK m. 955/f.1’de yer alan alacak rehni hükümlerine tabi olarak kurulması gerekir. TMK m. 955/f.1’de çıplak payın senede bağlanmış olup olmadığına göre rehnin kurulabilmesi için gerekli şartlar belirlenmiştir.

²⁹⁸ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 56-57

²⁹⁹ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 56-57 ve s.103

³⁰⁰ Anonim Ortaklık payının pay sahibine sağladığı malvarlığına ilişkin haklara dair detaylı açıklamalara Birinci Bölüm “2.2.1. Malvarlığına İlişkin Haklar” ve “2.2.2. Yönetime İlişkin Haklar” başlıklarında yer verilmiştir.

³⁰¹ Sirmen, **Alacak Rehni**, s.57 ve s.103; Oftinger/Bär, **Das Fahrnispfand**, Art.899 N.32 ve Art.905 N.2; Roberto/ Trüeb/ Waldburger, **Handkommentar zum Schweizer Privatrecht**, Art.905 N.1.

³⁰² Düzenlemede her ne kadar pay senetlerinin rehinli olmasına ilişkin bir ifade kullanılsa da TTK ve TMK’nın birçok maddesinde olduğu gibi pay senetlerinden kastedilmek istenenin pay olduğu kanaatindeyiz.

³⁰³ Rehnin kapsamında ilişkin detaylı açıklamalara Üçüncü Bölüm “1. Rehnin Payın Verdiği Haklar Açısından Kapsamı” başlığı altında yer verilmiştir.

Alacak hakları ister senede bağlanmış olsun isterse de senede bağlanmamış olsun öncelikle taraflar arasında yazılı bir rehin sözleşmesinin imzalanması gerekir. Söz konusu yazılı rehin sözleşmesi borçlandırııcı işlem değil alacağın rehnedilmesini sağlayan bir tasarruf işlemi niteliğindedir³⁰⁴.

Alacağın senede bağlanmış olduğu durumlarda ise, taraflar arasında tasarruf işlemi niteliğinde yazılı rehin sözleşmesinin imzalanmasına ilave olarak, alacağın bağlanmış olduğu senedin de rehin alana teslim edilmesi gerekmektedir. Bu durumda ise öncelikle TMK m. 955/f.1’de yer verilen “senet” ifadesi ile ne kastedildiğinin incelenmesi önemlidir³⁰⁵. Kanun koyucu, düzenlemede yer alan senet ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini açıkça belirtmemiştir. Bu düzenlemede alacağın hem kıymetli evrak niteliği olan senetlere hem de kıymetli evrak haricinde kalan senetlere bağlanması halinin kastedildiği kanaatindeyiz. Ancak, alacağın TTK’da yer alan şartları taşıyan kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanması halinde, bunların rehni için “Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin” başlıklı TMK madde 954 – 961 altında kıymetli evrağa bağlanmış alacak hakları için özel olarak düzenlenen “Kıymetli evrakta” başlıklı TMK m. 956 hükmü uygulama alanı bulacaktır. TMK m. 956 uyarınca, hamiline yazılı senetler üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için senetlerin rehin alacaklısına tesliminin yeterli olduğu ve diğer kıymetli evrakın rehni için ise senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak tesliminin gerekli olduğunu ifade eden özel bir düzenlemeye yer verilmiş olduğu belirtilmelidir. TMK m. 955/f.1’de alacak haklarının senede bağlanması halinde üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için senedin de teslim edilmesine ilişkin düzenleme TMK m. 956’da yer alan özel düzenlemeyle birlikte değerlendirilirse, anonim ortaklık payının TTK’da yer alan şartları taşıyan hamiline yazılı veya nama yazılı pay senedi veyahut ilmühabere bağlanması halinde zaten ortada kıymetli evrak niteliğinde bir pay senedi söz konusu olacağı için zaten çıplak paydan söz edilemeyecektir. Kıymetli evrak niteliğinde olan hamiline veya nama yazılı pay senedine bağlanmış olan pay için TMK m. 956 hükmü uygulanacaktır.

³⁰⁴ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 57

³⁰⁵ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 43, Göksoy, **Payın Rehni**, s. 80, Seda İrem Çakırca, **Adi Alacakların Rehni**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006 (Çakırca, **Adi Alacakların Rehni**), s.40

Sonuç olarak, kıymetli evraka bağlanan alacaklar için uygulanabilir nitelikte de olsa, TMK m. 955/f.1’de yer alan senet ifadesi, ancak esas olarak bir pay senedine bağlanmamış ve kaydileştirilmemiş olan anonim ortaklık payının bir diğer deyişle çıplak payın kıymetli evrak niteliğinde olmayan senetlerin rehninde bir uygulama alanı bulabilecektir. Bu nedenle bu başlık altında senet ifadesine yapmış olduğumuz atıflar kıymetli evrak niteliğinde olmayan senetlere ilişkindir. Böylece, çıplak payın kıymetli evrak niteliğinde olmayan bir senede bağlanması durumunda, TMK m. 955/f.1 uyarınca pay üzerinde rehnin kurulabilmesi için yazılı rehin sözleşmesi imzalanmasının yanı sıra söz konusu senedin zilyetliğinin teslim edilmiş olması gerekecektir.

Kıymetli evrak niteliğinde olmayan bir senede bağlanan çıplak paylarda rehnin kurulabilmesi için senedin teslim edilmesi şartının aranması, çıplak payın rehninin hukuki niteliğinin alacak rehni olarak kabul edilmesinin en önemli ayırt edici sonucudur. Zira aşağıda açıklanacağı üzere alacaklar dışındaki diğer haklar üzerinde TMK m. 955/f.3 uyarınca rehin tesis edilirken hak senede bağlanmış olsa dahi, senedin teslim edilmesi rehnin kurucu şartlarından biri olarak sayılmamış ve rehin verene teslim edilmesine yönelik bir zorunluluk öngörülmemiştir.

Çıplak payın herhangi bir senede bağlanmadığı durumda ise, üzerinde rehin kurulması için sadece tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması yeterli olacaktır. Bu tür çıplak paylar üzerinde kurulan rehnin TMK m. 955/f.1 uyarınca alacak rehni niteliğinde mi yoksa TMK m. 955/f.3 uyarınca alacak dışındaki diğer hakların rehni niteliğinde mi olduğunun teorik bir tartışmanın ötesinde bir önemi bulunmamaktadır. Nitekim geçerli şekilde yapılan yazılı rehin sözleşmesi ile çıplak pay üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurulmuş olacaktır.

2.1.1.1.2. Diğer Hakların Rehni Görüşü (TMK m. 955/f.3)

Çıplak pay üzerinde kurulan rehnin hukuki niteliğine ilişkin doktrinde ağırlıklı olan diğer görüş³⁰⁶ ise, bu rehnin alacakların dışında kalan “*diğer hakların rehni*”

³⁰⁶ Selahattin Sulhi Tekinay, **Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Ayni Haklar**, II/3, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994 (Tekinay, Sınırlı Ayni Haklar), s. 146; Aslı Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, İstanbul, 2014 (Makaracı Başak, Taşınır Rehni), s. 48; Göksoy, **Payın Rehni**, s.62-63; Kılıç, **Pay Rehni**, s. 66; İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 372; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s.761; Çebi, **Pay Rehni**, s. 55; Oftinger/Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 900 N. 97; Gülay Yaman, **Hisse Senetleri Üzerinde Hukuki**

niteliğinde olduğunu savunmaktadır³⁰⁷. Bu görüşü savunan yazarlar, çıplak pay rehninin TMK uyarınca diğer hakların rehni niteliğinde olduğu ve TMK m. 955/f.3 hükümlerine uygun olarak rehni kurulması gerektiğini hususunda mutabık kalmakla birlikte dayandıkları farklı gerekçelere göre kendi içlerinde ayrılmaktadır³⁰⁸.

Yazarlardan bir kısmı, doktrindeki rehni kapsamının malvarlığı hakları ile sınırlı olduğuna ilişkin baskın görüşün aksine, çıplak pay üzerinde kurulan rehni kapsamına payın pay sahibine verdiği haklardan sadece malvarlığına ilişkin hakları değil aynı zamanda yönetim haklarının da dahil olduğunu TMK m.960 düzenlemesinin rehinli paya ilişkin yönetim yetkilerinin esas olarak rehin alana ait olduğunu ve fakat kullanım yetkisinin pay sahibine verildiğini ileri sürmektedir³⁰⁹. Bu görüşün gerekçesi olarak da, rehinli payın paraya çevrilmesi sonucunda üçüncü kişilere devrilmesi ile yeni pay sahiplerinin hem malvarlığı hem de yönetim haklarına sahip olduğu gösterilmektedir. Nitekim pay sahibinin haklarından bir kısmının diğerlerinden ayrılarak hukuki işlemlere konu edilmesi anonim şirketler hukukunun temel prensibi olan payın bölünmezliği ilkesinin de bir sonucudur.

Çıplak pay rehninin diğer hakların rehni görüşünü savunan diğer yazarlar ise, anonim ortaklık payının rehnedilmesi durumunda rehni kapsamına paya ilişkin sadece malvarlığı haklarının dahil olacağını, yönetim haklarının rehni kapsamına dahil olmayacağını kabul etmektedir³¹⁰. Rehni kapsamına dahil olan malvarlığına ilişkin

İşlemler ve Kaydileştirme, **Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2008 (Yaman, Kaydileştirme), s. 48; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II 2017**, s. 159; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s. 1699; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 297; Zobl, **Kommentar 1996**, Art 900, N.105

³⁰⁷ Limited ortaklık payı üzerinde rehni hakkının da hak rehni olduğuna ilişkin görüşler için; Ramazan DURGUT, Limited Şirket Esas Sermaye Payı Üzerinde Rehni Hakkı Kurulması, **TBB Dergisi**, 2013, Sayı (108), Ankara, 2013 (Durgut, Limited Payı Rehni), s. 126; Limited Şirkette Payın Rehni, **Seyfullah Edis' e Armağan**, s. 571- 623; İzmir, 2000 (Erdem/ Göksoy, Limited Payı Rehni), s. 578

³⁰⁸ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 605; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 61-63; İlhan Helvacı, Borçlar Hukuku, **Miras Hukuku ve Eşya Hukukuna İlişkin Mütalaalar 2000-2010**, İstanbul 2012 (Helvacı, Mütalaalar), s. 608; Kılıç, **Pay Rehni**, s. 66

³⁰⁹ Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s.145; Kılıç, **Pay Rehni**, s.66; Domaniç, **Anonim Şirketler**, s.1059; Zobl, **Kommentar 1996**, Art.899, N.90

³¹⁰ Ergüne, **Payın Rehni**, s. 741-744; Nomer / Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 298; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 59; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 9; Kılıç, **Pay Rehni**, s. 66; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s. 1706; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 125

hakların şartları gerçekleşerek ortaklığa karşı talep edilebilir alacak haklarına dönüşmesi, bunların paydan kaynaklanan malvarlığına ilişkin hak niteliğini ortadan kaldırmayacak ve sadece dar anlamda bir alacağa dönüşmesine neden olmayacaktır³¹¹. Bununla birlikte, alacak rehnine ilişkin hükümlerin niteliğine uygun olanlarının ortaklığa karşı talep edilebilir hale gelen malvarlığı hakları için de kıyasen uygulanabilir olduğu da belirtilmektedir³¹².

Diğer hakların rehni görüşünün kabul edilmesi halinde ise, çıplak pay üzerinde rehin TMK m. 955/f.3’de yer verilen hükümlere tabi olarak kurulur. TMK m. 955/f.3 uyarınca diğer hakların rehninde, yazılı rehin sözleşmesiyle birlikte, bu hakların devri için öngörülen şekle uyulması gerektiğine yönelik düzenleme ile diğer hakların rehnedilebilmesi için iki şartın yerine gelmesini aramaktadır. Çıplak pay üzerinde rehin kurulabilmesi açısından söz konusu iki şarttan sadece yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması gerekli ve yeterli olacaktır. Yazılı rehin sözleşmesi ile birlikte anılan hakkın devri için öngörülen şekle uyulmasına öngören ikinci şart ise rehne konu hakkın konusunun çıplak pay olması nedeniyle önem arz etmeyecektir. Zira rehne konu hak olan çıplak payın devri için TBK m. 183 ve devamında düzenlenen alacağın devrine ilişkin hükümler uygulanacaktır ve alacağın devri için yazılı sözleşmeye ilave olarak herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir.

Çıplak pay rehni hukuki niteliğinin alacak rehni değil de diğer hakların rehni olarak kabul edilmesinin sonucu olarak, çıplak pay üzerinde rehin hakkı, payın herhangi bir senede bağlı olup olmadığına bakılmaksızın ve senede bağlanmış ise senedin teslim edilmesine gerek bulunmaksızın, sadece yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması ile kurulmuş olacaktır.

2.1.1.1.3. Değerlendirme

Çıplak pay üzerindeki rehni alacak rehni mi yoksa diğer hakların rehni mi olduğuna ilişkin her iki görüş de payın pay sahibine verdiği hakların hangilerinin rehin alana geçtiği noktasında toplanmıştır. Oysaki kanun koyucu birden çok düzenleme ile

³¹¹ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 61-63, s. 68; Kılıç, **Payın Rehni**, s. 66; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 761; Çebi, **Pay Rehni**, s. 56; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 302; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s. 48; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 702.

³¹² Göksoy, **Payın Rehni**, s. 61-63, s. 68

payını rehnedен pay sahibinin yönetim haklarının devam ettiğine ilişkin iradesini açıkça ortaya koymaktadır.

Rehnin kapsamına yönetim haklarının dahil olmadığına ilişkin ilk düzenleme olan genel kurulda rehinli pay senetlerini temsil etmek yetkisinin, rehin alacaklısına değil, pay sahibine ait olduğuna ilişkin “Rehinli pay senetlerinin temsili” başlıklı TMK m.960 düzenlemesidir. Rehlinli paya ilişkin yönetim yetkilerinin esas olarak rehin alana ait olduğunu ve fakat kullanım yetkisinin pay sahibine verildiğini belirten görüşe katılmaya imkân olmadığını, bu sonuca ancak TMK m. 960’da yer alan düzenlemenin açık lafzını ve kanun koyucunun amacını aşacak şekilde geniş bir yorumlanması sonucunda varılabileceği ve hakkın özüne ilişkin bir hususta bu kadar geniş çerçevede bir yorum yapılmasının mümkün olmayacağı kanaatindeyiz. Yine, “Oy hakkı” üst başlıklı TTK m. 434 uyarınca her pay sahibinin sadece bir paya sahip olsa da en az bir oy hakkına sahip olduğuna yönelik düzenlemesi de yönetim hakları arasında öne çıkan oy hakkının pay sahibine ait olduğunu başka herhangi bir istisnaya yer vermeksizin ortaya koymaktadır. Bu kurala getirilecek bir istisna ise, pay üzerinde intifa hakkı kurulmasında yönetim haklarının intifa hakkı sahibine geçmesinde olduğu gibi ancak açık bir hükümle düzenlenebilirdi.

Kanaatimizce çıplak payın rehnedilmesi halinde TMK m. 960 ve TTK m. 434’de yer alan bu açık düzenlemeler uyarınca çıplak payın sahibine verdiği yönetim hakları rehnin kapsamına dahil olmayarak pay sahibinde kalmaya devam edecektir. Payın pay sahibine verdiği malvarlığına ilişkin haklar ise rehin ile birlikte rehin alana geçecek, rehin sona erene veya rehne konu unsur paraya çevrilene kadar rehin alan tarafından kullanılacaktır. Bu açıdan, çıplak pay rehninin alacak hakları dışındaki diğer hakların olduğunu rehnin payın yönetime ilişkin haklarını da kapsadığı şeklindeki gerekçeye dayandıran yazarlara katılmak mümkün olmamaktadır. Kaldı ki, TMK m. 960 ve TTK m. 434’de yer alan bu açık düzenlemelere yer verilmemiş olsa dahi, rehin hakkının alacaklının alacağını güvence altına almak amacıyla rehin alana verilmiş bir paraya çevrilmesini yetkisini içeren bir hak olduğu dikkate alındığında payın pay sahibine verdiği yönetime ilişkin haklar rehnin amacına hizmet etmeyeceği için konusunu teşkil etmeyecektir.

Öte yandan, rehnin çıplak payın pay sahibine sağladığı haklardan sadece malvarlığına ilişkin haklar üzerinde etkili olmasının bizi ortada bir alacak rehni olduğu sonucuna götürmemesi gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim rehnin kapsamına giren hakların malvarlığı hakları olarak nitelendirilmiş olması pay sahibine doğrudan parasal bir menfaat sağlamaları ve geniş anlamda bir alacak hakkı vermeleri nedeniyle olup, söz konusu malvarlığı hakları rehin tesis edildiği anda henüz dar anlamda alacak hakkı niteliğine dönüşmüş değildir. Payın pay sahibine sağladığı kâr payı alma hakkı, hazırlık dönemi faizi alma hakkı, tasfiye payı alma hakkı ve rüçhan hakkı, bedelsiz pay alma, öneriye muhattap olma hakkı gibi pay alma haklarından oluşan malvarlığı haklarının her birine yakından bakıldığında görüleceği üzere, esasen her bir hakka ilişkin kanundan ve sözleşmeden kaynaklanan şartların yerine gelmesi ile birlikte ancak pay sahibi açısından bir alacak hakkı niteliğine dönüşecektir³¹³. Bir diğer deyişle, bu alacak hakları henüz doğmamış alacak hakları niteliğinde kabul edilebilirler. Pay üzerinde rehnin kurulması anında söz konusu malvarlığı hakları alacak hakkına dönüşmüş olsa bile, bu alacak hakkı tek başına rehne konu olmamakta çıplak payın bir bütün olarak rehne konu olması sonucunda diğer malvarlığı haklarıyla birlikte rehin kapsamına dahil olmaktadır.

Diğer taraftan da, çıplak pay sahibi dilerse, çıplak payının üzerinde bir bütün olarak rehin kurmak yerine, paydan kaynaklanan malvarlığı haklarının dar anlamda alacak hakkına dönüşen kısımları üzerinde üçüncü kişiler lehine TMK m. 955/f.1 hükümleri uyarınca rehin hakkı kurabilme imkânına da sahiptir. Bu durumda alacak rehne konu edilen dışında kalan paya ilişkin diğer malvarlığı hakları pay sahibine ait olmaya devam edecektir. Çıplak paydan doğan dar anlamda bir alacak rehni ile çıplak payın bütünü üzerinde tesis edilecek bir rehnin arasındaki farklılığın netleştirilmesi için rehnin paraya çevrilmesi aşamasına da bakılması önemlidir. Rehin hukukunda bir unsurun rehne konu edilmesindeki nihai amaç rehne konu unsurun paraya çevrilerek alacaklının alacağına ulaşmasının sağlanmasıdır. Nitekim paydan doğan dar anlamda bir alacağın rehnedilmesi sonrasında, alacaklı alacağına kavuşamaz ise, paraya çevrilecek unsur sadece rehnedilen dar anlamdaki alacakla sınırlıdır, çıplak payın

³¹³ Anonim ortaklık payının pay sahibine sağladığı malvarlığı haklarına ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölümde “2.2.1. Malvarlığına İlişkin Haklar” başlığı altında yer verilmiştir.

tamamı paraya çevrilmek suretiyle üçüncü kişilere devredilmeyecektir. Oysaki paya ilişkin malvarlığı haklarının bir bütün olarak rehnedilmesi sonrasında çıplak payın paraya çevrilmesi durumunda, paraya çevirme aşamasında kadar rehnin kapsamına dahil olan sadece malvarlığı hakları değil, malvarlığı haklarıyla birlikte payın pay sahibine sağladığı ve rehnin kapsamına dahil olmayan yönetim hakları da üçüncü kişiye devir ile birlikte yeni pay sahibine ait olacaktır. Üçüncü kişinin çıplak payı sahibine sağladığı tüm haklarıyla birlikte bir bütün olarak devralması karşılığında ödeyeceği bedel alacaklının alacağının geri ödenmesinde kullanılacaktır.

Sonuç olarak, çıplak payın bir bütün olarak rehne konu olması durumunda, rehnin kapsamı he ne kadar rehnin verdiği malvarlığı hakları dışındaki hakları rehnin kurulduğu anda etkilemeyecek de olsa, ortada dar anlamda bir alacak hakkı üzerinde rehin bulunmadığı ve rehne konu çıplak payın paraya çevrilmesi ile bu kere daha önce rehne dahil olmayan yönetsel haklarla birlikte çıplak payın mülkiyetinin bir bütün olarak üçüncü kişiye devredileceği dikkate alındığında, bu rehnin hukuki niteliğinin TMK m. 955’te yer verilen ayırımda “*diğer hakların rehni*” olduğu sonucuna götürmesi gerektiği kanaatindeyiz.

2.1.2. Kaydi Pay Üzerindeki Rehnin Hukuki Niteliği

2.1.2.1. Genel Olarak Kaydi Paylar Üzerinde Rehin Hakkı

Kaydi pay, hukuki niteliği yukarıda değerlendirildiği üzere, pay senedine bağlanmaksızın MKK nezdinde elektronik olarak kaydedilen ve izlenen anonim ortaklık paylarıdır³¹⁴. Kaydi paylara ilişkin MKK nezdindeki sadece elektronik kayıtlar tutulmamakta, aynı zamanda hak sahibi olanların paya ilişkin gerçekleştirdiği rehin de dahil ve fakat rehinle sınırlı olmaksızın tüm hukuki işlemler haricen yapılsa da nihai olarak MKK’ya üye olan kuruluşlar tarafından kayıtlara işlenmektedir.

Kaydi pay, Türk hukukunda özel kanun niteliğindeki SerPK emredici nitelikteki ve SerPK’nın ikincil mevzuatının düzenlemeleri ile bu mevzuata tabi anonim ortaklıkların paylarının zorunlu olarak kaydileştirilmesi sonucunda ortaya çıktığından, kaydi pay üzerinde rehin kurulmasına ilişkin genel esaslardan ayrılan hükümlere de

³¹⁴ Kaydileştirilmiş (kaydi) payın hukuki niteliğine ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm 3.2.2.3. “Kaydi Payın Hukuki Niteliği” başlığında yer verilmiştir. Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 546; Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 97

söz konusu özel mevzuatta yer verilmiştir. Yine kaydi pay üzerinde rehin kurulmasına ilişkin önemli esaslara, Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ’de³¹⁵ de yer verilmiştir.

SerPK m. 47/f. 1’de MKK nezdinde kayden izlenen sermaye piyasası araçlarını konu alan teminat sözleşmelerinin yazılı şekilde yapılmasına ilişkin emredici düzenlemesi ile ortaklık paylarının da dahil olduğu ve fakat bununla sınırlı olmaksızın tüm sermaye piyasası araçları üzerinde teminat tesis eden sözleşmelerin kurulması için yazılı sözleşme yapılması bir geçerlilik şartı olarak öngörülmüştür³¹⁶.

Bir sermaye piyasası aracı niteliğinde olan kaydi pay üzerinde rehin tesis edilirken uygulanacak olan SerPK m. 47/f. 1’in³¹⁷ devamında ise öncelikle rehin hukukunun temel prensibi olan Lex Commissoria yasağına uygun olarak üzerinde rehin tesis edilmiş olan kaydi payın mülkiyetinin rehin verende kalacağını düzenledikten sonra buna alternatif olarak taraflara payın mülkiyetinin karşı tarafa geçirilmesine de imkân tanımıştır.³¹⁸

Kaydi pay üzerinde SerPK m.47/f.3 uyarınca rehin hakkı kurulması ve SerPK m. 47/f.2 uyarınca kaydi payın mülkiyetinin karşı tarafa geçirildiği teminat sözleşmesinin hukuk, niteliğinin tespit edilebilmesi için öncelikle mehzat uluslararası düzenlemelerdeki ve sonrasında Türk hukukundaki esaslarının, hukuki niteliklerinin ve bunlara ilişkin doktrindeki görüşlerin incelenmesi gereklidir.

2.1.2.2. Uluslararası Düzenlemelerde

2.1.2.2.1. Hague Konvansiyonu

Hague Menkul Kıymetler Konvansiyonu ile aracı kurumlarda nezdinde bulunan menkul kıymetlere uygulanacak hukukun ne şekilde belirleneceğine ilişkin kanunlar

³¹⁵ RG. 07.08.2014/ 29081.

³¹⁶ Hangi anonim ortaklıkların paylarının “sermaye piyasası aracı” niteliğinde olduğuna ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm 3.2.2. “Kaydileştirilmiş (Kaydi) Paylar” başlığında yer verilmiştir.

³¹⁷ SerPK m. 47/f. 1 “...Bu teminat sözleşmelerine konu sermaye piyasası araçlarının mülkiyeti, sözleşmeye bağlı olarak teminat alana kanuni usullere göre devredilebileceği gibi teminat verende de kalabilir. Sözleşmede bu konuda bir hüküm bulunmaması hâlinde teminat konusu sermaye piyasası araçlarının mülkiyeti teminat alana geçmemiş sayılır.”

³¹⁸ SerPK’daki bu ayırım Aracılık Edilen Menkul Kıymetlere İlişkin Maddi Hukuku Kurallarını düzenleyen UNIDROIT Konvansiyonu, m. 31 vd. hükümler dikkate alınarak yapılmıştır.

ihtilafı kuralları düzenlenmiştir. Hague Konvansiyonu, Hague Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı tarafından 13.12.2002 tarihinde kabul edilmiş, bugüne kadar sadece İsviçre, Mauritius ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından kabul edilerek 1 Nisan 2017’de yürürlüğe girmiştir³¹⁹. Türkiye Hague Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı’na üye olmakla birlikte, bu Hague Konvansiyonu’na taraf değildir. Hague Konvansiyonu, maddi hukuk kurallarını düzenlemediğinden, kabul edilme tarihleri aynı yıl olsa dahi, Avrupa Birliği Finansal Teminat Düzenlemeleri Direktifi ile olan anlaşmalar için bir başlangıç noktası teşkil³²⁰ etmiştir³²¹.

2.1.2.2.2. Avrupa Birliği Finansal Teminat Düzenlemeleri Direktifi

Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından, finansal teminat düzenlemelerini detaylı olarak ele alan ilk direktif 6 Haziran 2002 tarih ve 2002/47/EC sayılı Finansal Teminat Düzenlemeleri Direktifi (“**FTDD**”)’dir³²². FTDD, önce 6 Mayıs 2009 tarih ve 2009/44/EC sayılı Direktif ve en son olarak da 15 Mayıs 2014 tarih ve 2014/59/EU sayılı Direktif ile tadil edilmiş³²³ olup halen yürürlüğü devam etmekte ve AB üye devletler için bağlayıcıdır. Üye devletler, FTDD’nin amaç ve ilkeleri doğrultusunda iç hukuklarını FTDD ile uyumlu hale getirmiştir. Bununla birlikte, FTDD’de sınırlı bazı konulara ilişkin üye devletlere dışarda kalma seçeneği verilerek, söz konusu düzenlemelerin üye devletin çeşitli kaygılarla veya amaçlarla iç hukuklarında yer verilmemesine imkân tanınmıştır³²⁴.

FTDD Madde 1(4)(a)’da hangi varlıkların finansal teminat olarak alınabileceğini sayma yöntemi ile tanımlanmıştır. Finansal teminatlar, nakit para, finansal araçlar ve kredi alacakları olabilir. Her ne kadar teminat alınabilecek varlıklar FTDD’de tek tek

³¹⁹ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=72> (Erişim Tarihi: 09.12.2023)

³²⁰ Thomas Keijser, *Financial Collateral Arrangements in the European Union: current state and the way forward*, **Uniform Law Review**, 2017, Vol. 22, s. 258-300 (Keijser, Financial Collateral)

³²¹ C. Bernasconi/ T. Keijser, *The Hague and Geneva Securities Conventions: A Modern and Global Legal Regime for Intermediated Securities*, **Uniform Law Review**, 2012, Vol. 17, s. 549-560 (Bernasconi/Keijser, The Hague and Geneva Securities Conventions)

³²² Directive 2002/47/EC of the European Parliament and of the Council of 6 June 2002 on financial collateral arrangements

³²³ 2009 ve 2014 yılındaki Direktiflerle tadil ve konsolide edilmiş metin (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02002L0047-20140702&from=EN>)

³²⁴ Üye devletlerin bu imkânı kullanabilmeleri için komisyona bildirimde bulunmaları gerekir.

sayılmışsa da, sayılan her bir varlık kategorisine bakıldığında tanımların ucunun açık bırakıldığı ve böylece kapsamın çok geniş bir belirlenmiş olduğu görülmektedir.

Finansal araçlar en geniş tanımıyla satılabilir menkul kıymetlerdir. FTDD madde 2(1)(e)'de finansal araçlar, sermaye piyasasında işlem görmek ve devredilebilir olmak kaydıyla, şirket hisse senetleri ve şirket hisse senetlerine eş değer nitelikteki diğer menkul kıymetler, şirket tahvilleri ve çeşitli borçlanma araçları, ödeme araçları hariç olmak üzere kolektif yatırım teşebbüslerini, para piyasası araçlarını ve belirtilen araçlara ilişkin haklarla ilgili olarak, belirtilen hisse senetlerini, tahvilleri ve diğer menkul kıymetleri taahhüt, satın alma veya değişim suretiyle iktisap etme hakkını sağlayan diğer menkul kıymetler olarak tanımlanmıştır.

Böylece, çalışmamızın konusunu teşkil eden şirket ortaklık payları da FTDD'de finansal araçlardan biri olarak açıkça sayılarak, payların sahibi tarafından teminat alan tarafa finansal teminat olarak verilebileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte aşağıda açıklanacağı üzere, bazı durumlarda üye devletlerin şirket ortaklık paylarının teminat olarak verilmesini engellemesi mümkündür.

FTDD, üye devletlere teminat olarak verilebilecek varlıkların kapsamını iki şekilde daraltma imkânı vermiştir. Böylece, üye devletler kendi iç mevzuatlarını FTDD düzenlemeleri ile uyumlaştırırken, Komisyona bildirimde bulunmak şartıyla aşağıda yer verilen halleri dışarda tutabilir. FTDD kapsamında yer verilen ilk sınırlandırma seçeneği Madde 1(4)(b)'de düzenlenmiştir. Buna göre, teminat verenin kendisi tarafından çıkartılan payların, bağlı veya ilgili şirketleri tarafından çıkartılan payların veya teminat verenin bağlı ve ilgili şirketi olmasa dahi faaliyeti için zaruri olan üretim araçları veya gayrimenkullerin sahibi olan şirket tarafından çıkartılan payların teminat olarak verilmesi sınırlanabilir. Bu sınırlamanın amacı, teminat verenin kendisinin finansal olarak zayıflamasının teminat veren ile doğrudan bağlantısı olan söz konusu teminatın değerini de azaltabileceğinden, borcun ödenmemesi halinde teminat alanın güvencesiz kalmasına neden olma riskini engellemektir.

Üye devletlere iç hukuklarına dahil etmeme seçeneği verilen ikinci sınırlandırma imkanı ise, borçlusunun tüketici veya mikro veya küçük işletmeler olan kredi alacaklarının teminat olarak verilememesidir. FTDD Madde 1(4)(c)'de yer verilen bu

sınırlamaya, teminat veren veya teminat alan taraflardan birinin AB'ye üye ülkelerin merkez bankaları, Avrupa Merkez Bankası, Uluslararası Ödemeler Bankası, Çok Taraflı Kalkınma Bankaları, Uluslararası Para Fonu, Avrupa Yatırım Bankası olduğu bir teminat ilişkisinde borçlusunun tüketici veya mikro veya küçük işletmeler olan kredi alacaklarının teminat olarak kullanılması dahil değildir. Bir diğer deyişle, üye devletler taraflardan birinin Madde 1(2)(b)'de sayılan kişiler olduğu teminat sözleşmeleri için iç hukuklarını FTDD düzenlemeleri ile uyumlu hale getirmek zorundadır.

FTDD'de teminat sözleşmesinin taraflarının kimler olabileceği m. 1 (2)'de (a) ila (e) bentlerinde sayma yöntemi ile belirlenmiş olup, teminat veren ve teminat alan tarafların aşağıdaki biri olması gerekmektedir:

- (1) kamu borçlarının yönetiminden sorumlu olan veya müdahale yetkisi olan veyahut yatırımcıların hesabını tutmaya yetkili olan kamu otoriteleri (kamu garantili işletme ve girişimler aşağıdaki kategorilerden birine dahil olmadıkça teminat sözleşmesine taraf olamayacaktır),
- (2) AB'ye üye ülkelerin merkez bankaları, Avrupa Merkez Bankası, Uluslararası Ödemeler Bankası, Çok Taraflı Kalkınma Bankaları, Uluslararası Para Fonu, Avrupa Yatırım Bankası,
- (3) kredi kurumu, investment firm, finans kuruluşu, aracı kurum, sigorta şirketi collective investment, management company de dâhil denetime tabi finansal kurumlar,
- (4) merkezi karşı taraf kuruluşları ve takas ve saklama kuruluşları; gerçek kişi haricinde kalan tröstler; tahvil sahiplerini, menkul kıymetleştirilmiş diğer borç senetlerini elinde bulunduranları veya (1) ila (4) arasında bulunan kurumları temsil edenler ve
- (5) yukarıda belirtilen kategorilerden birine dahil olmayan tüzel kişiler ve tüzel kişiliği olmayan ortaklıklar.

FTDD m.1(2)'de (a) ila (e) bentlerinde sayılan söz konusu beş kategori arasında gerçek kişilere yer verilmeyerek, gerçek kişilerin teminat veren veya teminat alan olarak konusu finansal araçlar olan teminat sözleşmelerine taraf olmalarına imkan tanınmamıştır. Bu kategorilerden ilk dört kategoride sayılanlar, finansal piyasaların

aktörleri olarak adlandırılabilirler uzman tüzel kişiler olup, bunların kendi aralarında serbestçe teminat sözleşmeleri imzalaması mümkündür. Öte yandan, FTDD tahtında beşinci bir kategori yaratılarak ilk dört kategoride sayılanlara dahil olmayan diğer tüzel kişilere ve hatta tüzel kişiliği olmayan ortaklıklara da konusu finansal araçlar olan teminat sözleşmesinin teminat alanı veya teminat verenini olarak taraf olmasına da imkan tanınmıştır. Fakat bu durumda, FTDD teminatın kullanım alanını genişletmekle birlikte dikkatli davranarak, teminat ilişkisinin diğer tarafının ilk dört kategoride sayılan tüzel kişilerden birinin olmasını zorunlu kılmıştır. Böylece beşinci kategoriye dahil olanlar kendi aralarında konusu finansal araçlar olan teminat ilişkisine giremeyecektir.

FTDD konusu finansal araçlar olan bu teminat sözleşmelerinde teminat alan veya teminat veren arasında güç dengesinin bulunmadığı, birinin diğerine göre müzakerede zayıf³²⁵ veya işlemin sonuçlarını hesaplamada yeteri kadar bilinçli olamayabileceği endişesi ile belirlenen düzey ve uzmanlıktaki piyasa aktörleri ile sınırlı tutulmasına yönelik bu kısıtlamalarını taşıyarak, üye devletlere kendi değerlendirmelerini yapma ve beşinci kategorideki kişileri kapsam dışı bırakma seçeneği tanımıştır. FTDD madde 1(3)'te yer verilen bu seçeneği kullandığına ilişkin AB Komisyonu'na bilgi veren üye devlet, sadece ilk dört kategoride sayılanlar teminat sözleşmelerinin tarafı olacak, diğer tüzel kişi ve tüzel kişiliği olmayan ortaklıkları finansal teminat düzenlemelerine katılamayacağını öngören iç hukuk düzenlemeleri yapabilecektir. Cenevre Konvansiyonu ile karşılaştırıldığında, FTDD tahtında üye devletlere verilen taraflara ilişkin kapsamı belirleme özgürlüğü çok kısıtlıdır.

Teminat alan ve teminat veren taraf açısından getirilen bu kısıtlamaların dışarda bırakılan kişilerin finansmana erişiminin kaldırılmasına veya zorlaştırılmasına neden olduğuna ilişkin eleştirilere bak

Temel eşya hukuku kuralları çerçevesindeki rehin düzenlemelerinin finansal piyasaların hızlı çoğalan ihtiyaçları karşısında yetersiz kalmış ve finansal piyasalarda teminat olarak kullanılan varlıkların amacına ve ihtiyaçlara uygun esaslara tabi olması

³²⁵ **Keijser, T./Kyrkousi, M./Bakanos, A.:** *Financial Collateral: The Legal Framework of the European Union and UNIDROIT Compared*, Uniform Law Review 2014, Vol. 19 (3), s. 433 (Keijser/Kyrkousi/Bakanos, Financial Collateral).

hedeflenmiştir. Bu amaçla yola çıkan FTDD, ilk defa Roma hukukundan bu yana çeşitli farklılıklar da olsa devam eden rehin hukukunun temel prensiplerinden kopartarak kendine özgü teminat sözleşmesi türleri ortaya çıkartmıştır.

Bunlardan ilki ve rehin hukuku prensipleri dikkate alındığında en köklü değişiklik, teminata konu varlığın mülkiyetinin teminat alana devredildiği teminat sözleşmesidir. FTDD Madde 2(1)(b)'de mülkiyetin devredildiği finansal teminat sözleşmeleri bir finansal yükümlülüğün teminatı veya yerine getirilmesinin sağlanması amacıyla teminat verenin teminat konusu varlığın tüm hakları ve tam mülkiyetini teminat alana devrettiği sözleşmeler olarak tanımlanmıştır. Tanım ayrıca geri alım sözleşmelerinin de bu sözleşmelere dahil olduğunu açıkça belirtmiştir.

2.1.2.2.3. Unidroit (Cenevre) Konvansiyonu

Unidroit tarafından 2009 yılında düzenlenen konferans ile kabul edilen ve Cenevre Konvansiyonu olarak da anılan Aracılığa Konu Menkul Kıymetlere İlişkin Maddi Kurallar Konvansiyonu'nu Türkiye aynı tarihte imzalayarak, üye olan devletlerden biri haline gelmiştir. Cenevre Konvansiyon, aracılık edilebilir menkul kıymetlerin elde tutulması ve üzerinde tasarrufta bulunulmasına ilişkin ortak bir hukuki çerçeve çizilmesini hedeflemektedir. Ortak hukuki çerçeve belirlenmesinin bir aracı olarak da üye devletlerin kendi iç mevzuatlarını uyumlaştıracakları asgari standartlar belirlemektedir. Prensip olarak Konvansiyon üye devletlerin iç hukuklarını düzenleme, yönetme ve/veya denetleme yetkilerini kısıtlamamakta veya başka bir şekilde etki altına almamakla birlikte üye devletlerin iç hukuk düzenleme ve uygulamalarının Cenevre Konvansiyonuna aykırı olamayacağını emreder. Bir diğer anlatımla, üye devletler Cenevre Konvansiyonunda yer alan esaslar ile sağlanan korumayı iç hukuklarında asgari olarak sağlamakla yükümlüdür.

Cenevre Konvansiyonu'nun 5. Bölümünde teminat sözleşmelerine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Ne var ki, Cenevre Konvansiyonu kural olarak üye devletler için bağlayıcı bir nitelikte olsa dahi, üye devletler 5. bölümdeki esasların kendileri için tamamen uygulanmayacağını veya sınırlandırmalara tabi olarak kısmen uygulanacağını ilan edebilirler. AB düzenlemelerinde de verilen bu dışarda bırakma seçenekleri ile, 5. Bölümün kendileri için uygulanmasını kabul eden üye devletlere

dahi, ileride incelenek olan, Konvansiyonda açıkça yer verilmiş birtakım düzenlemeleri iç hukuklarına dahil etmeme imkanı sağlanmıştır.

Unidroit Konvansiyonu, AB düzenlemelerinin aksine, teminat olarak verilebilecek varlıkları oldukça kısıtlayarak, sadece “*aracılık edilebilen menkul kıymetlerin*” konu olduğu teminat işlemlerine ilişkin esasları düzenlemiştir. Aracılık yapılması mümkün olmayan menkul kıymetler ve fiziksel olarak basılmış olan menkul kıymetlerin teminat olarak verilmesi Unidroit Konvansiyonu kapsamındaki düzenlenmediğinden taraf olan devletler, aracılık edilebilen menkul kıymetlere ilişkin iç hukuk düzenlemelerini uyumlaştırma yükümlülüğü altındayken, bunlar haricinde kalan diğer varlıklara ilişkin iç hukuklarını diledikleri gibi şekillendirebilirler.

Aracılık edilebilen menkul kıymetler Unidroit Konvansiyonu 5. Bölüm madde 1(a)’da menkul kıymetler aracı kurumlar nezdinde menkul kıymet hesaplarına alacak olarak kaydedilebilen ve Konvansiyon hükümlerine tabi olarak kazanılan veya tasarruf edilebilen şirket payları, tahviller veya diğer borçlanma araçları veyahut nakit dışındaki diğer finansal varlıklar olarak ve menkul kıymetler ise madde 1(b)’de aracılık edilebilen hesapta bulunan menkul kıymetler veya menkul kıymetin hesaba alacak yazılmasından doğan haklar ve diğer menfaatler olarak tanımlanmıştır. Her iki tanım birlikte değerlendirildiğinde, Konvansiyonun düzenlemelerine tabi olan menkul kıymetler için iki kriterin olduğu sonucuna varılmaktadır. Bunlardan ilki, aracı kurumlar nezdindeki menkul kıymetler hesabında tutulabilir olması ve diğeri ise bu menkul kıymetlerin kazanılabilir ve üzerinde tasarruf edilebilir nitelikte olmasıdır.

Unidroit Konvansiyonu ile taraf olan devletlere, AB düzenlemesinde olduğu gibi, teminat olarak verilebilecek söz konusu varlıkların kapsamını daraltma imkânı verilmiştir. Madde 38(2)(b) uyarınca, Taraf devletler kendi iç mevzuatlarını Unidroit Konvansiyonu düzenlemeleri ile uyumlaştırırken, bildirimde bulunmak şartıyla aracılık edilebilir menkul kıymetlerden borsa veya düzenlenmiş piyasalarda işlem görmeyenlerin kapsam dışında bırakma seçeneğine sahiptir. Bu seçeneği kullanan üye devlet Konvansiyonda yer alan esasları iç hukukuna dahil ederken sadece borsa veya düzenlenmiş piyasalarda işlem görebilen aracılık edilebilir menkul kıymetlerle sınırlı tutabilecektir.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden şirket ortaklık payları ise, madde 1(b)'de menkul kıymetler tanımı kapsamına girmektedir. Böylece taraf devletler, aracı kurumlar nezdindeki menkul kıymetler hesabında tutulabilir ve tasarruf edilebilir nitelikte olan şirket paylarının, Unidroit Konvansiyonu kapsamındaki esaslara tabi olarak, finansal teminat olarak verilebilmesi için Unidroit Konvansiyonu'nun sağladığı asgari korumayı iç hukuklarında yapacakları düzenlemeler ile sağlamakla yükümlüdür. Bununla birlikte madde 38(2)(b)'de verilen seçimlik hak kullanıldığında, borsa veya düzenlenmiş piyasalarda işlem görebilen aracılık edilebilir şirket payları için Unidroit Konvansiyonu hükümleri uygulanabilir olacaktır.

Cenevre Konvasiyonu'nda teminat sözleşmesinin tarafları FTDD'de olduğunun aksine kategorilere ayrılmamış, sayma yöntemiyle belirlenmemiş, kısıtlamalara tabi tutulmamış ve hatta gerçek kişi kişilerin dahi herhangi bir şarta tabi olmaksızın teminat alan veya teminat veren olmasına imkân tanınmıştır³²⁶. Böylece FTDD'de zayıf taraf olarak kabul edilen gerçek kişiler, kategoriler dışında kalan tüzel kişiler ve tüzel kişiliği olmayan ortaklıklara Konvansiyonda kapsama dahil edilerek konusu finansal araçlar olan teminat işlemleri için FTDD'ye göre çok daha geniş bir uygulama alanı yaratılmıştır. Sözleşme ilişkisinde zayıf taraf olarak zarar görebileceğine ilişkin benzer kaygıları olan Konvansiyona taraf olan devletlere Konvansiyon Madde 38(2)(a)'da teminat veren veya teminat olan olabilecek kişileri diledikleri gibi sınırlandırma seçeneği verilmiştir. Konvansiyon Madde 38(2)(a)'da taraf olan devletlere verilen teminat sözleşmesinin taraflarını belirleme özgürlüğü, AB üyesi devletlere FTDD madde 1(3)'te verilenden çok daha geniş hatta sınırsız niteliktedir. Nitekim Konvansiyona taraf olan bir devlet, gerek gerçek kişileri gerekse ilan edecekleri sınıflandırmalarda yer alan kişileri kapsam dışında bırakabileceği gibi, dilerse Madde 38(1) uyarınca Konvansiyonun özel nitelikteki teminat sözleşmelerini düzenleyen 5. bölümünün tamamının kendisine uygulanmayacağını bildirebilir. AB üyesi devletlerden birinin Cenevre Konvansiyonuna taraf olması halinde, FTDD m.1(2) ile uyum sağlanması için Konvansiyon Madde 38(2)(a) uyarınca gerçek kişileri kapsam dışında bıraktığını ilan etmek zorunda kalacaktır³²⁷. Öte yandan, AB üyesi bir devlet

³²⁶ UNIDROIT Konvansiyonu m.31 (1)

³²⁷ Keijser/Kyrkousi/Bakanos, **Financial Collateral**, s. 434.

Konvansiyon daha fazla kısıtlama yapmasına izin verse dahi FTDD m.1(2)'de (a) ila (d) bentlerinde kategorilerde yer verilen kişileri kapsam dışında bırakamayacak, sadece 5. kategori olan m.1(2)(e)'de sayılanları kapsam dışında bıraktıklarına ilişkin bildirim yapabilecektir.

2.1.2.3. Türk Hukukunda

Kaydi paylar üzerinde teminat tesis edilmesine ilişkin esaslara SerPK m.47'de özel bir düzenleme ile yer verilmiştir. Bu düzenleme uyarınca, kaydi payların teminat olarak verilmesine ilişkin sözleşmelerin mutlaka yazılı şekilde yapılması gerekir. Kaydi paylar için SerPK m.47 ile tasarruf işlemi olarak yerine getirilmesi gereken yazılı rehin sözleşmesi yapma zorunluluğu, esasen özünde pay senedine bağlanmamış çıplak paylar için TMK m.955 uyarınca öngörülen yazılı rehin sözleşmesi zorunluluğu ile örtüşür³²⁸. Ancak çıplak paylardan farklı olarak kaydi paylar üzerinde kurulan rehin hakkının kaydi payın kayıtlı oldukları ve aleniyeti sağlayan MKK nezdindeki kayıtlara da geçirilmesi gerekir ve üçüncü kişilere karşı ancak MKK'ya yapılan bildirim tarihinden itibaren ileri sürülebilir³²⁹.

Kaydi paylar üzerinde rehin hakkı kurulurken kaydi payların mülkiyetinin rehin verende kalması veya rehin alana geçecek olmasına göre iki farklı düzenlemeye yer verilmiştir. Aşağıda öncelikle SerPK m.47/f.3 uyarınca kaydi payın mülkiyetinin rehin verende kalacak şekilde kaydi payın rehnedilmesi ve sonrasında ise SerPK m. 47/f.2 ile Türk rehin hukukunun temel prensipleri ile uyumlu gözükmeyen bir şekilde rehin ile birlikte kaydi payın mülkiyetinin rehin alana geçirildiği rehin türüne ilişkin esaslara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.2.3.1. SerPK m. 47/f.3

Kaydi paylar üzerinde kurulabilecek olan ilk rehin türünde tıpkı çıplak paylar veya senede paylanmış paylar olduğu gibi rehin alan lehine rehin hakkı kurulduktan sonra dahi payın mülkiyeti rehin verende kalmaya devam eder ve rehnin güvence altına aldığı borcun rehin alana ödenmemesi halinde dahi pay kendiliğinden rehin alana

³²⁸ Göksoy, **Payın Rehni**, s.207; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s.364; Ergüne, **Pay Rehni**, s.746

³²⁹ SerPK m.13/f.5 “Kayden izlenen sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde, MKK'ya yapılan bildirim tarihi esas alınır.”

geçmez, kaydi pay paraya çevrilir. Kaydi payın paraya çevrilmesinden elde edilecek olan tutarlar ile rehin alanın alacağı ödenir.

2.1.2.3.2. SerPK m. 47/f.2

SerPK m. 47/f.2 ile mülkiyetin teminat alana devredildiği teminat sözleşmelerinde, teminat alanın, teminat sözleşmesinin kurulduğu anda teminat konusu sermaye piyasası araçlarının mülkiyet hakkına, kanuni usullere uyarak devri sonucu sahip olacağı ve teminat sözleşmesinin sona ermesi ile teminat alanın, teminat konusu sermaye piyasası araçlarının veya eş değerinin mülkiyetini teminat verene iade edeceği düzenlenmiştir.

Tarafların SerPK m. 47/f.1'in öngördüğü yazılı şekilde yapılmış teminat sözleşmesinde mülkiyet geçişine ilişkin açıkça mutabık kalmış olması gerekir. Eğer sözleşmede mülkiyetin karşı tarafa geçeceğine ilişkin açık bir mutabakata yer verilmemiş ise genel prensip uyarınca üzerinde rehin tesis edilmiş kaydi payın mülkiyet hakkı rehin verende olmaya devam edecektir.

Teminatın kurulmasıyla birlikte mülkiyetin karşı tarafa geçeceğinin ifade edildiği bu hükmün hukuki niteliğine ve Türk teminat hukukunun genel kavramları ile olan uyumsuzluğuna ilişkin doktrinde önemli ölçüde tartışmalar yapılmış ve farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler incelenmeden önce Lex Commissaria yasağına ve SerPK m. 47/f.2 ile arasındaki ilişkinin incelenmesinin önemli olduğu kanaatindeyiz.

2.1.2.3.2.1. Lex Commissoria Yasağı

Roma hukukundan bu yana eşya hukukunun en temel prensiplerinden biri olan Lex Commissoria yasağı³³⁰ olarak ile amaçlanan rehin verenin borcuna karşılık olarak

³³⁰ İlhan Helvacı, **Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı**, (M.K.m.788/c.2 ve M.K.m.863), İstanbul, 1997 (Helvacı, Lex Commissoria), s. 34; Haluk Nami Nomer, "Teminat Amaçlı Vefalı Satışlar ile İnanç Sözleşmeleri ve Lex Commissaria Yasağı", **MÜFHHAD**, Y2016, C.22, S.3, s. 2007-2015 (Nomer, Lex Commissoria), s. 2012; Seçer, **Kaydi Pay Rehni**, s. 188; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 462; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 87; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 193; Saymen/Elbir, **Eşya Hukuku**, s.690; Fatma Kurt, "Lex Commissoria (Mülkiyeti Geçirme) Yasağı, (Amaç, Kapsamı ve Alacaklıya Rehinli Malı Özel Yollardan Paraya Çevirme Yetkisi Verilmesi ile İlişkisi)- Yasakların Sorgulanması ve Sınırlandırılması Önerisi", **İstanbul Barosu Dergisi**, Y. 2008, C.82, S.1, s. 129-154 (Kurt, Lex Commissoria), s. 145; Halil Ahmet YÜCE, "Lex Commissoria Yasağı", **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, Aralık 2017, s. 191-203 (Yüce, Lex Commissoria)

vermiş olduğu güvencenin değerinin borcuna oranla çok düşük olduğu ve borcunu ifa edemediği durumda rehin alanın alacağına oranla çok daha fazla değerde bir malın mülkiyetini rehin verenin zor durumda bulunmasından faydalanarak edinmesini engellemektir. Türk hukukunda bu ilke borcun ödenmemesi hâlinde rehinli taşınırın mülkiyetinin alacaklıya geçmesini öngören sözleşme hükümünü geçersizlik yaptırımına bağlayarak TMK’da hem m. 949 tahtında taşınır³³¹ için hem m. 873 tahtında taşınmazlar için öngörülmüştür. Lex Commissoria yasağının söz konusu olabilmesi için rehin veren ile rehin alan arasında rehin ile teminat altına alınan borcun muaccel hale gelmesinden önce bir sözleşme yapılarak borcun ödenmemesi halinde rehne konu eşyanın mülkiyetinin rehin alana geçeceği konusunda anlaşmaya varılmış olması gerekir³³². Bu anlaşma rehin sözleşmesi ile birlikte yapılabileceği gibi ayrı bir sözleşme ile de yapılmış olabilir. Lex Commissoria yasağına aykırı olarak getirilmiş olan bu anlaşmanın rehin sözleşmesinin içerisinde yer alması durumunda, Yargıtay da sadece mülkiyetin geçişine ilişkin hükmün geçersiz olacağı ve bu geçersizliğin rehin sözleşmesinin tamamının geçerliliğine etki etmeyeceğine rehin sözleşmesinin ayakta tutulacağına hükmetmiştir³³³.

Lex Commissoria yasağının amacı olan rehin konu unsurun maliki olan borçlunun, borç ilişkisinin kurulduğu sırada veya rehin borç ilişkisi kurulduktan sonra verilmişse bu sırada ama henüz borç muaccel olmadan önce rehin alana oranla zayıf durumda olması ve kendi ekonomik özgürlüğünü kısıtlayabilecek ölçüde aleyhine olacak şartları kabul etmek zorunda kalması ihtimalına karşı borçluyu korumak olduğu dikkate alındığından Lex Commissoria yasağının söz konusu olabilmesi için mülkiyetin geçişine ilişkin anlaşmanın borçlunun temerrüde düşmesinden önceki bir zamanda yapılmış olması aranır³³⁴. Gerek Lex Commissoria yasağının amacı ve temel esasları gerekse TMK’daki somut görünümü olan m. 949 ve m. 873 düzenlemeleri dikkate alındığında Borçlu rehin ile teminat altına aldığı borcun muaccel hale

³³¹ Doktrinde taşınır rehninde rehin alanın zilyetliğinde bulunan eşya için Lex Commissaria yasağını yumuşatan bazı görüşler mevcuttur. Zeliha Dereli, **Lex Commissoria Yasağı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s. 30 (Dereli, Lex Commissoria); Onur Günel, **Lex Commissoria Yasağı**, Ankara, 1998 (Günel, Lex Commissoria), s. 18

³³² Helvacı, **Lex Commissoria**, s. 39

³³³ Yargıtay 11. HD 29.11.2001 Tarih 2001/7126 Esas ve 2001/9409 Karar

³³⁴ Helvacı, **Lex Commissoria**, s. 39

gelmesinden sonra rehin alan ile arasında rehne konu unsurun mülkiyetinin rehin alana geçmesini ifa uğruna veya ifa yerine edim olarak kararlaştırması Lex Commissoria yasağı kapsamında olmayacak ve hükümsüzlük yaptırımına tabi olmayacaktır.

2.1.2.3.2.2. SerPK m. 47/f.2 ile Lex Commissoria Yasağı Arasındaki İlişki

Kaydi payların payların mülkiyetinin teminat alana devredilmesi suretiyle şekilde bir borcun teminatı olarak verilmesine ilişkin SerPK m. 47/f.2 düzenlemesi Lex Commissoria yasağı açısından değerlendirildiğinde, yasağın oluşması için aranan üç unsurun da söz konusu olduğu görülmektedir. Öncelikle rehin konusu kaydi payların rehinli alana geçmesine yönelik anlaşma zaten SerPK m. 47/f.2 uyarınca kurulacak olan yazılı rehin sözleşmesinin ana konusu ve yazılı rehin sözleşmesinde açıkça belirtilmesi aranan unsurdur. Bu anlaşma rehin ile teminat altına alınan asıl borcun muaccel olmasından önce ve hatta rehnin kurulduğu anda yapılmaktadır. Son olarak, SerPK m. 47/f.2'e uygun şekilde yapılan anlaşma ile kaydi payların mülkiyeti rehin alanın alacağına ifası amacıyla rehin alana geçmektedir.

Bunlar arasında ikinci ve üçüncü unsur açısından taşınır ve taşınmaz rehninde Lex Commissoria yasağına aykırı bir anlaşma yapılması ile SerPK m. 47/f.2 düzenlemesi arasında farklılık mevcuttur. Nitekim taşınır veya taşınmaz rehninde Lex Commissoria yasağına aykırılık teşkil eden anlaşma mutlaka rehnin kurulduğu anda yapılmış olması gerekmez, rehin sözleşmesi yapıldıktan borç muaccel olana kadar rehin alan ve rehin veren daha önce yapmış oldukları rehin sözleşmesine konu taşınır veya taşınmazın borcun ödenmemesi halinde rehin alanın mülkiyetine geçeceğine ilişkin anlaşabilirler ve mülkiyet rehin alana borcun muaccel olup rehin alan alacağını alamadığında geçmesi istenilmektedir. Bir diğer deyişle, borç muaccel olup da rehin alan tatmin edilirse rehin alanın iade borcu rehin hakkına sahip olduğu taşınır veya taşınmazın iadesi olacak, rehne konu taşınır veya taşınmazın mülkiyeti rehin alana hiç geçmemiş olacaktır. Oysaki SerPK m. 47/f.2 uyarınca öngörülen düzenlemede yazılı rehin sözleşmesi rehin veren ve rehin alan arasında kurulduğu anda kaydi payın mülkiyeti rehin alana geçmektedir. Kaydi payın teminat olarak rehin alana verildiği sırada rehin alan kaydi payın mülkiyetini borcun muaccel olmasını ve borçlunun temerrüde düşmesini beklemeksizin kazanmaktadır. Rehlin alan vade geldiğinde alacağına kavuşamazsa rehnin kurulduğu anda zaten kaydi payların mülkiyetini

edinmiş olduğundan ayrıca bir işleme gerek olmaksızın tatmin edilmiş olacaktır. Rehin alan vade geldiğinde alacağına kavuşursa da poliçe, bono, çek, konşimento, makbuz senedi gibi kıymetli evrakın tersine misli eşya niteliğine sahip bir menkul kıymet olan kaydi payların kendisini veya kaydi payları devretmişse eş değerini rehin verene iade edecektir. Nitekim rehin alan SerPK m. 47/f.2 uyarınca yapılacak bir yazılı rehin sözleşmesi ile mülkiyetini kazandığı kaydi paylar üzerinde dilerse derhal tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.

Doktrinde, kaydi payların SerPK m. 47/f.2 uyarınca teminat olarak verilmesinin Lex Commissoria yasağını bertaraf edecek şekilde öngörülmüş bir istisna olduğu savunulmaktadır³³⁵.

2.1.2.3.2.3. Değerlendirme

Kanaatimizce, kaydi payların SerPK m. 47/f.2 uyarınca teminat olarak verilmesi her ne kadar teminat amacıyla verilmiş de olsa mülkiyetinin devrediliyor olması sebebiyle TMK uyarınca kurulan sınırlı ayni hak niteliğinde olan tipik bir rehin hakkı değildir. Sınırlı ayni hakkın mülkiyet hakkından ayıran en temel farkının sahibine tasarruf etme imkânı vermediği dikkate alındığında SerPK m.47/f.2 uyarınca yapılacak yazılı sözleşme ile kaydi payların mülkiyetinin devredilmesi ve sadece mülkiyetin sahibine verdiği tasarruf etme yetkisinin de geçmesi sınırlı ayni hak niteliğindeki rehlin söz konusu olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Kanaatimizce, SerPK m.47/f.2 ile taraflar arasında teminat amaçlı yapılan yazılı rehin sözleşmesinin rehin sözleşmesi niteliğinde değil, hukuken inançlı devir niteliğindedir. Lex Commissoria yasağı ise taşınır ve taşınmazlar üzerinde sınırlı ayni hak niteliğinde bir rehin hakkı kurulması durumunda ortaya çıkabilecek yasak olduğundan, SerPK m.47/f.2 uyarınca kaydi payların teminat amaçlı olarak mülkiyetinin teminat alana devri Lex Commissoria yasağına aykırı olmadığı gibi Lex Commissoria yasağına istisnası niteliğinde de değildir.

2.1.3. Senede Bağlanmış Pay Üzerindeki Rehlin Hukuki Niteliği

2.1.3.1. Genel Olarak

Tescille birlikte ayrıca başka bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden doğan pay, doğduğu andan itibaren payın sahibine devir de dahil olmak üzere paydan

³³⁵ Seçer, **Kaydi Pay Rehni**, s.188

kaynaklanan malvarlığı ve yönetim haklarını kullanma yetkisi vermeye başlar. Bir diğer deyişle, pay sahibinin paydan hakları kullanabilmesi için pay senedi bastırılması kural olarak zorunlu değildir³³⁶. Ancak payın TTK m. 487’de belirtilen şartları taşıyan kıymetli evrak niteliğinde bir pay senedine bağlanmış olması halinde ise pay taşınır eşya niteliğinde fiziki bir varlığa kavuşacaktır. Buna ilave olarak da pay sahibi artık pay senedinin kıymetli evrak statüsü sayesinde payın kendisine vermiş olduğu hakları kanunda kıymetli evraka sağlanan özel korumadan faydalanarak kullanabilecektir³³⁷. Böylece kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanmış olan pay hukuki işlemlere konu olurken uygulanacak hükümler çıplak paya kıyasla önemli ölçüde farklılaşacaktır.

TTK m. 645 hükmü, kıymetli evrak hukukunun ana prensibini düzenler. Buna göre, bir hak kıymetli evraka bağlanmışsa artık o hak ancak kıymetli evrak ile birlikte ileri sürülebilir ve devredilebilir, kıymetli evraktan ayrı olarak ileri sürülemez veya devredilemez. Kıymetli evrakın başkasına devri veya kıymetli evrak üzerinde başkası lehine sınırlı ayni hak kurulması için gerçekleştirilmesi gereken hukuki işlemlere ise TTK m. 647’de yer verilmiştir. Bütün kıymetli evrak türlerinde geçerli olmak üzere gerek mülkiyetin devri gerekse kıymetli evrak ve içe içe geçtiği hak üzerinde sınırlı bir ayni hak tesis edilebilmesi için senedin zilyetliğinin karşı tarafa geçirilmiş olması şart koşulmuştur. Kıymetli evrak türleri için ortak tasarruf işlemi olan senedin zilyetliğinin karşı tarafa geçilmesine ilave olarak emre yazılı senet niteliğindeki senedin üzerinde ciro yapılması da gerekmektedir. Nama yazılı senetler için ise, emre yazılı senetler için öngörülmüş olan söz konusu bu ciro yerine, devreden tarafından bir devir beyanı yapılması zorunludur. Emre ve nama yazılı kıymetli evrak için ciro ve devir beyanı yapılmasına ilişkin TTK m.647’de getirilen açık zorunluluğun aksine hamiline yazılı kıymetli evrakın devredilmesi veya bir ayni hak ile sınırlandırılması için herhangi bir ciro veya devir beyanından açıkça bahsedilmemiştir. Bu nedenle de

³³⁶ Pay senedi bastırılmasına ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm’de “3.1.3. Pay Senedi Bastırılması” başlığında yer verilmiştir

³³⁷ Pay senetlerinin ve pay senedi türleri olan nama yazılı, hamiline yazılı ve gerçek nama yazılı pay senetlerinin hukuki niteliğine ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm’de “3.1.4. Pay Senedi Türleri ve Hukuki Nitelikleri” başlığında yer verilmiştir.

hamiline yazılı pay senedinin zilyetliğinin devredilmesinin gerekli ve yeterli olacağı ayrıca bir ciro yapılmayacağı sonucuna varılmaktadır.

Kıymetli evrak niteliğindeki senetler, her ne kadar ticaret hukuku kapsamında değerlendirilse de, taşınır eşya özelliğinde olması gereği sonucu olarak eşya hukukunun da konusunu oluşturmaktadır. TMK da aynı zamanda taşınır eşya niteliği taşıyan kıymetli evrak için “*Taşınır Rehni*” bölümünde kıymetli evraka bağlanmış alacak hakları veya diğer haklar üzerinde rehin tesis edilirken uygulanacak olan esaslara ilişkin özel bir düzenlemeye de açıkça yer verilmiştir. “Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin” başlıklı TMK m.956 uyarınca hamiline yazılı senetlerin rehni için senetlerin rehin alacaklısına teslimi yeterli ancak diğer kıymetli evrakın rehni için senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak teslimi gerekli görülmüştür.

TTK m.645, TTK m.647 ve özellikle TMK m.956’da yer verilen söz konusu düzenlemeler birlikte alındığında, anonim ortaklık tarafından TTK m.487’de yer verilen şartları taşıyacak şekilde çıkartılan pay senetlerinin içerdiği pay sahipliğine ilişkin haklar kıymetli evrak niteliğindeki bu pay senedi ile iç içe geçmiştir ve pay senedi olmaksızın üzerinde sınırlı ayni hak niteliğinde olan rehin hakkı kurulamayacaktır. Kıymetli evrak üzerinde rehin kurulması için ise TMK m.956’da özel bir hükme yer verildiğinden, pay senetlerine bağlanmış olan payın rehni de bu hükme uygun şekilde gerçekleştirilebilir³³⁸.

Rehin kurulması için yerine getirilmesi gereken temel ilkeler olan rehlin konusunun belirli olması ve bunun üzerinde rehin kurulduğunun üçüncü kişiler tarafından anlaşılması yani kamuya açıklık (aleniyet), fiziki varlığı olmayan çıplak paylarda sadece yazılı rehin sözleşmesi ile yerine getirilirken, fiziki varlığı olan ve eşya niteliğinde olan pay senetlerinde ise herhalükarda senedin zilyetliğinin rehin alana devri ve nama yazılı pay senetlerinde ise zilyetliğin devrine ilave olarak ciro ile sağlanmıştır.

³³⁸ Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s. 170; Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku-TTK Şerhi**, C. 4, İstanbul, Temel Yayınları, 1990 (Domaniç, **Kıymetli Evrak**), s. 26; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 1 vd; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 67; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 1501; Kendigelen/ Kırca, **Kıymetli Evrak**, s. 8; Bozer/Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 15; Ülgen/ Helvacı/ Kaya/ Nomer Ertan, **Kıymetli Evrak**, s. 20; Von Steiger, **Anonim Şirket**, s. 14.

Pay senetleri her ne kadar kıymetli evrak niteliğinde de olsa, temel olarak senede bağlanmış alacak hakkı veya diğer hak niteliğinde olma özellikleri devam etmektedir. Bunlar üzerinde rehin hakkı tesis edilirken kıymetli evraka özgü TMK m.956 hükmünün uygulanmasına ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır. Kıymetli evrak niteliği dikkate alınmaksızın ve kıymetli evrakın hak sahibine vermekte olduğu imkânlardan faydalanamayacak olunması göze alındığında, pay senetleri üzerinde rehin hakkı TMK m.955 kapsamında *adi senede bağlanmış alacak hakkı veya diğer hakların rehnine* ilişkin hükümlere göre de tesis edilebilmesinin önünde engel bulunmamaktadır³³⁹.

Pay senetlerine bağlanmış paylar üzerinde kurulan rehin hakkı TMK’da düzenlenme yeri açısından bir taşınır rehni niteliğinde olduğu hususunda şüphe bulunmazken, taşınır rehni kapsamında rehne konu olan unsurlara göre yapılan alt ayırimda ise, her ne kadar kıymetli evrak için “Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin” başlıklı TMK m.956’da özel düzenlemeye yer verilmiş olsa da, doktrinde pay senetlerinin sadece fiziki bir varlığa dönüşen taşınır eşya niteliğinden yola çıkarak pay senetlerinin “*teslime bağlı taşınır rehni*” olduğunu savunan yazarlar da mevcuttur. Senedin fiziki varlığına ilave olarak senetlerinin temsil ettiği payın sahibine sağladığı ortaklık hakkı ve ortaklık hakkına bağlı diğer hakları da dikkate alan yazarlar ise, aynı fiziki bir varlığa sahip olmayan çıplak payların üzerinde kurulan rehinde olduğu gibi, pay senetleri üzerinde tesis edilen rehnin de “*hak rehni*” olduğu kanaatindedir.

2.1.3.1.1. Teslime Bağlı Taşınır Rehni Görüşü

Pay senedine bağlanmış pay üzerinde tesis edilen rehnin teslime bağlı taşınır rehni olduğunu savunan görüş³⁴⁰, paya ilişkin hakkın hak niteliğinin kıymetli evrak

³³⁹ Adi senede bağlanmış alacakların rehnine ilişkin İkinci Bölüm’de 2.2.1.1.4. “Çıplak Payın Devri İçin Öngörülen Şekle Uyulması” başlığında açıklamalara yer verilmiştir.

³⁴⁰ Köprülü/Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s.535; Hamdi Yasaman, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, İstanbul, 1992, s. 49;

, **Banka Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalaalar, Bilirkişi Raporları**, Cilt II, İstanbul, 2013, s.42 (Yasaman, Banka Hukuku); Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s.152; Mehmet Erdem, **Kıymetli Evrakın Rehni**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002 (Erdem, Kıymetli Evrak Rehni) s.12; Huriye Kubilay, “Kambiyo Senetlerinin Rehni”, **Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, DEÜHFD**, C. 3, S. 1-4, 1987, İzmir, 1987, s. 487-513 (Kubilay, Kambiyo Rehni), s. 498; Arslanlı, **Ticari Senetler**, s. 13;

niteliğindeki pay senedine bağlanmasıyla donduğu ve böylece pay senedinin artık sadece bir taşınır eşya niteliğini aldığını iddia etmektedir³⁴¹. Bu nedenle de pay senetleri üzerinde tesis edilen rehin de diğer taşınır eşyalarda olduğu gibi TMK’da teslimine bağlı taşınır eşya rehninden ibarettir. Bu görüşün kabul edilmesi halinde, taşınır eşya niteliğindeki hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin kurulurken sadece “Teslime Bağlı Rehin” hükümlerinin uygulanacak, “alacak ve diğer haklar üzerinde rehin” başlığı altında TMK m.956’da yer verilen kıymetli evraka özgü düzenlemeler uygulama alanı bulmayacaktır³⁴².

Bu görüşün gerekçesini oluşturan pay senedinin fiziki varlığa sahip olan taşınır eşya niteliği, her ne kadar tüm pay senedi türleri için geçerli olsa da bunların arasında en çok hamiline yazılı pay senedinin özelliklerine uygun düştüğü düşünülebilir³⁴³. Nasıl ki taşınır eşyanın dolaysız zilyetliğine sahip olan kişinin taşınır eşyanın maliki olduğuna ilişkin karine mevcutsa esasen üzerinde hamiline olduğu belirtilen pay senedinin zilyedi olan kişinin senedin sahibi olduğu hususunda bir karine mevcuttur. Böylece, hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkı kurulurken aynı taşınır rehnine konu herhangi bir eşya üzerinde rehin kurulurken olduğu gibi rehin kurma amacıyla zilyetliğin rehin alana devri gerekli ve yeterli olacaktır. Bu da hamiline yazılı pay senedinin rehninin hukuki nitelik olarak da aslında saf bir teslimine bağlı taşınır rehni olduğu ve sadece TMK “Teslime Bağlı Taşınır Rehni” başlıklı madde 939 – 953 hükümlerinin uygulanacağı sonucuna götürmektedir.

2.1.3.1.2. Hak Rehni Görüşü

Anonim ortaklık payını temsil etmek üzere çıkartılan pay senedinin TTK m.647 anlamında bir kıymetli evrak niteliğinde olduğu ve bunun sonucunda da üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi için TMK m.956’da kıymetli evrakın rehnine ilişkin özel olarak

Mehmet Serkan Ergüne, **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002, s. 41 vd.

³⁴¹ Bozer/Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 15; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 38-39; Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 26

³⁴² Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 51; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 114; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 336; Ergüne, **Pay Rehni**, s. 748; Yasaman, **Banka Hukuku**, s. 48; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 38; Kendigelen, **Hapis Hakkı**, s. 114-115.

³⁴³ Arzu Oğuz, “Pay Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Kurulması ve İntifa Hakkının Kapsamı”, **Ankara Barosu Dergisi**, 1991/1 (Oğuz, İntifa) s. 24

getirilmiş hükümlerin uygulama alanı bulacağı doktrinde baskın şekilde savunulan görüştür³⁴⁴.

Kıymetli evrakın rehnine ilişkin özel olarak getirmiş olan TMK m. 956 ise TMK'nin "Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin" başlıklı madde 954 – 961 hükümleri altında düzenlenmiştir. Bir diğer deyişle, bir hak kıymetli evraka bağlanmış ve kıymetli evrak ile iç içe geçmiş olsa da, özünde payın sahibine sağladığı hakların bütününden oluşan pay üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi TMK sistematigi altında *hak rehni* niteliğinde kabul edilmiştir³⁴⁵.

Doktrinde pay üzerinde kurulan hak rehninin TMK m.955/f.1 uyarınca bir alacak hakkı rehni mi yoksa TMK m.955/f.3 alacak hakları dışında kalan diğer hakların rehni mi olduğuna ilişkin yapılan ayırım, pay artık kıymetli evraka bağlanmış olduğunda uygulanmak üzere özel olarak getirilmiş olan TMK m.956 hükmü karşısında anlamını yitirmektedir. Bu ayırım ancak pay senedi üzerindeki rehnin kıymetli evrak niteliği taşımayan alelade bir senet olarak dikkate alınıp rehin TMK m.955 uyarınca tesis edilmek istenildiğinde önem teşkil edecektir.

2.1.3.2. Değerlendirme

Kanaatimizce, anonim ortaklıkta pay sahibi olan kişinin pay sahipliği statüsü nedeniyle sahip olduğu hakların, bu hakların temsil edilmesi ve hukuki işlemlere kolayca konu olması amacıyla kıymetli evrak niteliğinde bir pay senedine bağlanması durumunda, payın pay sahibine vermiş olduğu hakların kıymetli evrakın çıkartılması ile donması mümkün değildir. TTK m. 645 vd. hükümleri ile getirilen kıymetli evraka ilişkin temel esaslarda hak ile senet yan yana geldiğinde hak ortadan kalkmamakta, sadece senet ile iç içe geçmekte, senetten ayrı hukuki işlemlere konu olamamaktadır. Nitekim kıymetli evrakın barındırdığı haklar senedin ilk çıkartılarak evrak ile iç içe geçtiği andaki haliyle sabit kalmamakta, bu haklar da kıymetli evrakla birleşmiş olsa dahi anonim ortaklıktaki değişikliklere bağlı olarak değişmektedir. Pay senedi

³⁴⁴ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 749; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 55; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 67-68 ve s. 95; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 29; Saymen/Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 690, 765; Oftinger/Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 901

³⁴⁵ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 109; Kılıç, **Pay Rehni**, s. 66; Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 96; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 115; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku**, s. 532; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 29; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 55; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 67-68

üzerinde rehin tesis edilmesi sonucunda rehin hakkı sahibi olan kişinin haklarının kapsamı da yine pay sahibinin ortaklıktaki değişkenlik gösterecek olan haklarına bağlı olarak değişecektir. Tüm bu nedenlerle kıymetli evraka bağlanmış olan bir payın hak niteliğinin ortadan kalktığı, geçici bir süreliğine dahi olsa donduğu, alelade bir taşınır eşyaya dönüştüğü ve bu nedenle de kıymetli evrak niteliği göz ardı edilerek sadece teslimine bağlı bir taşınır gibi davranılarak hukuki işlemlere konu olmasının kabul edilmesine imkân bulunmamaktadır³⁴⁶.

Nitekim kıymetli evraka bağlanmış haklar için uygulanmak üzere TMK “Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehni” başlıklı madde 954 – 961 hükümleri altında özel hükümler öngörölmüş olduğu dikkate alındığında, TMK sisteminin hakkı bir yandan kıymetli evrak niteliğindeki fiziki bir senede bağlarken, diğer yandan da hak niteliğini de hala korumak istediğı de açıkça anlaşılmaktadır. TMK m.956’nın kıymetli evrak üzerinde rehin tesis edilirken³⁴⁷ uygulanacak hükümlere ilişkin getirmiş olduğu bu özel düzenlemenin artık kıymetli evrak niteliğindeki bir senet ile iç içe geçmiş ve fakat hala hak niteliğini koruyan payın üzerinde tesis edilecek rehni bir hak rehni niteliğinde olduğu ve TMK sistematigi açısından taşınır rehni bir alt kategorisi olan TMK m.954 ile m. 961’de düzenlenen alacak veya diğer hakların rehni hükümlerinin öncelikle uygulama alanı bulması gerektiğı kanaatindeyiz.

TMK sistematigi her ne kadar hak rehni için özel hükümler getirmişse de TMK m.954’ün açık hükmü gereğı, TMK m.954 ile m. 961’de düzenlenen *alacak veya diğer hakların rehni* hükümlerinde düzenleme bulunmayan hallerde TMK m.939 ile m. 953’de düzenlenen *teslime bağlı taşınır rehni* hükümleri uygulanacaktır. Böylece, pay senedine bağlanmış pay üzerindeki kurulan rehin, kıymetli evraka bağlandığı halde hak rehni niteliğini koruyor olsa da, diğer hak rehni niteliğinde olduğu gibi teslimine bağlı taşınır rehni hükümlerine de tabi olacaktır. Bu durum esasen hak rehni altında düzenlenen diğer haklar arasında en çok fiziki bir varlığa kavuşarak taşınır eşyanın özelliklerine de sahip hale gelen kıymetli evrak ile örtüşecektir. Nitekim TMK

³⁴⁶ Aksoy Dursun, **Eşya Kavramı**, s. 92-93

³⁴⁷ Köprölü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 483 ve s. 485; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 749; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 103; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 48; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 45; Öztan, **Kıymetli Evrak**, s.158; Ergüne, **Anonim Şirket Payı**, s. 749; Huriye Kubilay, “Kambiyo Senetlerinin Rehni”, **Kudret Ayiter Armağani**, DEÜHFD, C.II, 1987 (Kubilay, Kambiyo Rehni) , s. 499

m.956’da tüm pay senedi türleri için ortak şart olarak yer verilmiş olan tasarruf işlemi niteliğinde zilyetliğin devrine ilişkin TMK m.954 ila m. 961 hükümlerinde herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durumda teslim bağli taşınır rehninde zilyetliğin devrine ilişkin TMK m.939 ila m. 953 arasında yer verilen esaslar pay senedinin rehninde uygulama alanı bulacaktır. Bu durumun pay senedi üzerinde tesis edilen rehminin hak rehni niteliğini değıştirmeyeceğı, taşınır rehni niteliğinde olduğunun savunulmasına imkân vermemesi gerektiğı kanaatindeyiz.

2.1.4. Pay Rehminin Mutlak Hak ve Ayni Hak Niteliğı

2.1.4.1. Doktindeki Görüşler

Mutlak hak, sahibine hakkını ihlal edebilecek herkese karşı koruması için en geniş yetki ve iktidarı veren hak olarak tanımlanabilir³⁴⁸. Mutlak hakkın konusu maddi (fiziki) varlığı olan, yani eşya niteliğindeki şeyler olabileceğı gibi maddi (fiziki) varlığı olmayan şeyler de olabilir³⁴⁹. Mutlak hakkın konusu maddi (fiziki) varlığı olan mallar arasından hukuk düzeninin eşya niteliğinde olduğu kabul edilen³⁵⁰ mallar eşya niteliğinde kabul edilir³⁵¹. İşte eşya olarak kabul edilen mallar üzerindeki mutlak haklar ise *ayni hak* olarak nitelendirilir. Bir diğ er deyiş le, ayni hak, doktrinde çoğunlukla eşya niteliğine sahip şeyler üzerinde fiili hâkimiyet sağlanması ve bu hâkimiyeti üçüncü kişilere karşı ileri sürme imkânı veren bir mutlak hak olarak tanımlanabilir³⁵². Maddi (fiziki) varlığı yani eşya niteliğı olmayan şeyler üzerine ayni hak kurulup kurulamayacağı ise tartışmalıdır.

³⁴⁸ Mustafa Dural/Suat Sarı, **Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri**, Türk Özel Hukuku, C.I İstanbul, 2012 (Dural/Sarı, Temel Kavramlar), N.929; Kemal Oğuzman/ Nami Barlas, **Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar**, 19. Baskı, İstanbul, 2013 (Oğuzman/ Barlas, Medeni Hukuk Giriş), s. 11

³⁴⁹ Doktrinde çoğunlukla şey kavramına göre daha sınırlı bir anlamı olan ve şeyler arasında insanların ihtiyaçlarını gideren veya insanlarca yararlı sayılan şeyleri ifade etmek üzere mal kavramını dikkate alınmış ve haklara ancak malların konu olabileceğini belirtmiştir. Bunun sonucu olarak da malları maddi mallar ve maddi olmayan mallar olarak fiziki özelliklerine göre ayırmıştır. Akipek/ Akintürk/ Ateş, **Eşya Hukuku**, s. 11;

³⁵⁰ Maddi bir varlığı olduğu halde insan eşya niteliğinde olarak kabul edilmemiştir.

³⁵¹ Eşya kavramı mutlak değışmez bir kavram değildir. Rona Serozan, **Taşınır Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, 2002 (Serozan, Taşınır Eşya), s. 68

³⁵² Ferit Hakkı Saymen / Halit Kemal Elbir, **Türk Eşya Hukuku Dersleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1963 (Saymen/ Elbir, Eşya Hukuku), s. 4, 698, 760; Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 15, 285; Akipek/

Rehin hakkı, eşya üzerinde hâkimiyet sağlar ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir³⁵³. Bir diğer deyişle, rehin hakkı eşyanın paraya çevrilmesi sonucundaki değerinden yararlanma yetkisi veren sınırlı bir ayni haktır³⁵⁴. Çıplak pay üzerinde kurulan rehin hak rehni niteliğinde olduğundan hak rehninin ayni hak niteliğinde olduğu sonucuna kolaylıkla ulaşılamamaktadır. Nitekim bir taraftan çıplak payın pay senedine bağlanmamış olması sebebiyle maddi (fiziki) bir varlığı olmadığından ortada üzerinde fiili hâkimiyet sağlanabilecek ve bu hâkimiyeti üçüncü kişilere karşı ileri sürme imkânı verecek eşya bulunmamaktadır. Öte yandan ise TMK'da hak rehni “*sınırlı ayni haklar*” bölümünde diğer ayni haklar olan ve ancak eşya üzerinde tesis edilebilen teslim bağli rehin hakkı ve hapis hakkı ile beraber düzenlemiştir. Bu durum, doktrinde ancak eşya üzerinde kurulan mutlak hakların ayni hak niteliğinde olacağına ilişkin tartışmaların da etkisiyle hak rehninin sahibine ayni hak ve mutlak hak sağlayıp sağlamadığı konusunda farklı görüşlerin doğmasına yol açmıştır.

Doktrindeki ilk görüşe göre bir şey üzerinde fiili hâkimiyet sağlanabilmesi için o şeyin öncelikle maddi (fiziki) bir varlığa sahip olması gerektiği ve bu nedenle ayni hakkın konusunun ancak eşya olabileceği temelinden yola çıkarak hak üzerinde rehin hakkı kurulmasının sahibine ayni hak sağlamayacaktır³⁵⁵. Nitekim haklar maddi olmayan mallar olarak tanımlanabilirken eşya niteliğinde değildir³⁵⁶. Eşya üzerinde kurulabilen ayni haklar kıyas yoluyla uygulama alanı bulabilir³⁵⁷. Alacaklar ve diğer

Akintürk/ Ateş, **Eşya Hukuku**, s 3-14, 27; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 28; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s.10, 11, 788, 785

³⁵³ Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 5; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 5; Faruk Acar, **Rehin Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017 (Acar, Rehin Hukuku), s. 3; Ayan, Zilyetlik ve Tapu Sicili, s. 30-31; Mehmet Ünal / Veysel Başpınar, **Şekli Eşya Hukuku**, 12. Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, 2021 (Ünal/ Başpınar, Eşya Hukuku), s. 50; Şensöz/ Özbilen/ Savaş, **Alacak Rehninin Kapsamı**, s. 235; Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 341; Esener/ Güven, **Eşya Hukuku**, s. 66

³⁵⁴ Akipek/ Akintürk/ Ateş, **Eşya Hukuku**, s.14

³⁵⁵ Tekinay, **Eşya Hukuku**, s. 22; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1023; Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 15, 285; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 16; Mehmet Serkan Ergüne, **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağli Taşınır Rehninin Kuruluşu**, 1. Bası, İstanbul, 2002 (Ergüne, Taşınır Rehninin Kuruluşu 2002), s. 35; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 432 vd.; Dural/Sarı, **Temel Kavramlar**, s.148 vd.; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 485, s. 253; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 698, 760

³⁵⁶ Tekinay, **Eşya Hukuku**, s. 22

³⁵⁷ Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 67

haklar üzerindeki rehnin, TMK'nın sınırlı ayni haklar üst başlığı ve devamında da taşınır rehni altında düzenlenmiş olması, ayni hak niteliğinde olması için yeterli değildir³⁵⁸. Dolayısıyla, maddi (fiziki) bir varlığa sahip olmayan çıplak pay üzerinde kurulacak rehin hakkı ayni hak niteliğinde olamayacağından, rehnin sahibine ayni hakkın sağladığı korumayı sağlaması mümkün değildir.

Çıplak payın da dahil olduğu haklar üzerinde kurulacak rehnin ayni hak niteliğinde olmadığını savunanlar hak rehninin sahibine mutlak hak verip vermediği, mutlak hak vermese de eş değer bir koruma verip vermediği sorunu karşısında kendi içlerinde ayrılmıştır. Bir görüş, haklar üzerinde kurulan rehin hakkının *“alacak temlinde olduğu gibi nisbi bir hak”* olduğunu ileri sürmüştür³⁵⁹. Rehin alanın çıplak pay üzerindeki rehin hakkı, alacağını tahsil edemediğinde çıplak payın icra yoluyla paraya çevrilmesini talep etme ve bunun sonucunda elde edilen satış bedelinden alacağını diğer alacaklılara göre öncelikle alma hakkını sağlar. Rehin hakkı sahibinin öncelikle alacağını tahsil etmeye yönelik bu hakkı, yazarların bir kısmı tarafından *“ana alacakla veya rehnin konusunu oluşturan hakla aynı nitelikte”*³⁶⁰ ve *“üçüncü kişilere karşı sahip olunan bir öncelik (rüçhan) hakkı”*ndan³⁶¹ olarak tanımlanmıştır.

Diğer yazarlar ise, hak üzerindeki rehin hakkının *“üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilen mutlak bir hak”*³⁶², *“ayni hak benzeri bir mutlak hak”*³⁶³ veya *“mutlak haklara benzer nitelikte mutlak haklar gibi etki gösteren hak”* niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür³⁶⁴. Doktrinde mutlak hakkın sahibinin hak üzerinde sonradan gerçekleştirilen tasarruflara karşı koruma imkânı olması, iflas ve haciz hallerinde diğer

³⁵⁸ Çakırca, **Adi Alacakların Rehni**, s. 20

³⁵⁹ Andreas von Tuhr / Arnold Escher naklen Aksoy Dursun, **Eşya Kavramı**, s. 106

³⁶⁰ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1023; Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 15, 285; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 27;

³⁶¹ Ergüne, **Taşınır Rehninin Kuruluşu 2002**, s. 35 Yazar, Yüksek Lisans Tezinde savunmuş olduğu bu görüşü değiştirerek rehin alanın hakkın paraya çevrilmesi sonucuna elde edilen satış bedelinden alacağını diğer alacaklılara göre öncelikle alma hakkının, haklar üzerindeki rehne mutlak bir hak niteliği kazandırmış olduğu sonucuna varmıştır. Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 34

³⁶² Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s.432 vd; Dural/Sarı, **Temel Kavramlar**, s. 148 vd.

³⁶³ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 485, 253

³⁶⁴ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 9; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **Eşya Hukuku**, s. 22

alacaklılara karşı öncelik hakkının bulunması ve üçüncü kişilere karşı hak koruyucu davalar olan istihkak davası ve müdahalenin meni davası açma yetkisi sahip olması gerektiği düşünülmektedir³⁶⁵.

Kendi içlerinde farklı değerlendirmeler olsa da, her iki görüşü savunan yazarlar da çıplak payın üzerinde kurulan hak rehninin aynı hak sağlamasa da mutlak hakkın sahibine sağlamış olduğu tüm korumaları kullanabilecek şekilde daha güçlü bir hakka sahip olduğu hususunda birleşmiştir. Nitekim rehin alan, payın sahibine, payın cüzi veya külli halefiyet yoluyla devri halinde rehin yüküyle devralmış olan yeni sahibine, pay üzerinde tıpkı mevcut rehin hakkı gibi sonradan kurulan aynı hak benzeri mutlak hak sahibine ve payı ihraç eden anonim ortaklığa karşı çıplak pay üzerinde rehin hakkını ileri sürebilir³⁶⁶.

Diğer görüş ise, haklar üzerinde kurulan rehin hakkı sahibinin aynı hak kazandığını savunmaktadır³⁶⁷. Bu görüşün temel dayanağını ise alacaklar ve diğer hakların rehninin TMK ana sistematğinde düzenlendiği yeri oluşturmaktadır³⁶⁸. Nitekim “*Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin*” başlıklı madde 954 – 961 hükümleri, TMK’nın “*Sınırlı Ayni Haklar*” bölümü altında maddi (fiziki) varlığı olan taşınmaz ve taşınırlarla birlikte düzenlenmiş ve teslim bağli taşınır rehni esasları uygulanmak üzere bir taşınır rehni olarak sınıflandırılmıştır³⁶⁹. Böylece hukuken eşya niteliğine ve hatta maddi (fiziki) varlığa sahip olup olmadığına bakılmaksızın, kanun koyucu tarafından eşya ile aynı nitelikte kabul edilen alacaklar ve diğer haklar üzerinde kurulan rehin hakkı kurulabilir³⁷⁰. Bunlar üzerinde rehin hakkı sahibi olan kişi bir aynı hak kazanacaktır³⁷¹.

³⁶⁵ Zobl, Naklen, Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 8

³⁶⁶ Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s.16

³⁶⁷ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 671; Akipek/ Akintürk/ Ateş, **Eşya Hukuku**, s.28

³⁶⁸ Karl Oftinger / Rolf Bär, **Das Fahrnispfand, Art. 884-918 ZGB**, mit ergänzender Darstellung der im Gesetz nicht geordneten Arten dinglicher Sicherung mittels FahrnisKommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte, 3. Aufl, Zürich, 1981 (www.swisslex.ch) (Oftinger/Bär, Das Fahrnispfand), Art.899, N.5

³⁶⁹ Zobl, **Kommentar 1996**, Art 899, N.4

³⁷⁰ Aydın Aybay/ Hüseyin Hatemi, **Eşya Hukuku Dersleri**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1981 (Aybay/ Hatemi, Eşya Hukuku Dersleri), s. 205 vd.

³⁷¹ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 9; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 749; Ünal/ Başpınar, **Eşya Hukuku**, s. 68; Ali Haydar Karahacıoğlu/ M. Edip Doğrusöz/ Mehmet Altın, **Türk Hukukunda Rehin**, Ankara, 1996

2.1.4.2. Değerlendirme

Kanaatimizce, aynı hakkın eşya niteliğine sahip şeyler üzerinde fiili hâkimiyet sağlanması ve bu hâkimiyeti üçüncü kişilere karşı ileri sürme imkânı veren bir mutlak hak olduğuna ilişkin doktrinde yapılan temel tanımlamaya istisna getirilmesi için herhangi bir hukuki dayanak bulunmamaktadır. Çıplak payın maddi (fizik) bir varlığa sahip bir eşya olmadığı ve böylece üzerinde fiziki olarak fiili hâkimiyet kurulmasının mümkün olmadığı açıktır. Ortada aynı hak konusunu oluşturabilecek bir eşya olmadığına göre çıplak pay üzerinde tesis edilecek rehin hakkının da sahibine verdiği hakkın aynı hak olmaması doğaldır. Ancak bu durum, çıplak hak üzerinde tesis edilen rehlin sahibine hakkını ihlal edebilecek herkese karşı koruması için en geniş yetki ve iktidarı veren hak veremeyeceği anlamına gelmez. Çıplak pay üzerinde tesis edilen rehlin sahibi hakkını ihlal edebilecek herkese karşı mutlak hakka sahiptir ve mutlak hakkın verdiği tüm koruma imkânlarını kullanabilir. Böylece çıplak pay üzerinde lehine hak rehni tesis edilmiş olan kişi, aynı bir hakka sahip olmasına gerek olmaksızın, aynı hakka göre daha üst bir kavram olan mutlak hakkı sayesinde çıplak pay üzerinde tesis edilmiş rehin hakkını üçüncü kişilere karşı koruma imkânına sahip olacaktır. Mutlak hakkın vermekte olduğu bu korumaya kavuşabilmesi için sadece fiziki varlıklar üzerinde sahip olunabilen bir aynı hakkın pozitif düzenlemeler yapılmak suretiyle sahibi haline getirilmesine gerek bulunmamaktadır. Mutlak hakkın verdiğine ilave olarak bir korumaya ihtiyaç olmadığı halde, Türk eşya hukukunun temel kavramlarından biri olan aynı hakkın eşyaya ilişkin bir hak olarak özünden sapılması, aynı hak kavramının ortaya çıkış amacını saptıracağı ve muallak hale getireceği görüşündeyiz.

2.2. Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması

Anonim ortaklık payı, ister pay senedine bağlanmayarak çıplak pay olarak kalmış veya kaydi pay niteliğini almış olsun isterse de kıymetli evrak niteliğindeki pay senetlerine bağlanmış olsun, üzerinde rehin hakkının tesis edilebilmesi için sırayla

(Karahacıoğlu /Doğrusöz /Altın, Rehin), s. 29 vd.; Şensöz/ Özbilen/ Savaş, **Alacak Rehlinin Kapsamı**, s. 237; Himmet Koç, **Anonim Şirket Paylarının Sınırlı Aynı Haklara Konu Olması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2022 (Koç, Sınırlı Aynı Haklara Konu Olması), s. 27

borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi olmak üzere iki hukuki işlemin tamamlanması gerekir³⁷².

Hukuki işlem doktrinde çeşitli şekillerde sınıflandırılmakla³⁷³ birlikte, bu işlemlerden ilki olan borçlandırıcı işlem, rehin hakkının kurulmasını sağlayan tasarruf işleminin hukuki sebebini oluşturur³⁷⁴ ve bu nedenle tasarruf işleminden önce gelmesi veya en geç eş anlı olması gerekir.

³⁷² Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, **Medeni Hukuk'ta Tasarruf İşlemi Kavramı**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2013 (Vardar Hamamcıoğlu, Tasarruf İşlemi), s. 40 vd., s. 53; Kudret Ayiter, **Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri**, İstanbul 1953 (Ayiter, Tasarruf Muameleleri), s. 13 vd.; Andreas Peter Von Tuhr/ Çeviren: Cevat Edege, **Borçlar Hukuku**, C. I-II, 1.Bası, Ankara, 1983 (Von Tuhr, Borçlar Hukuku), s. 189; Gökhan Antalya, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, İstanbul, Legal, 2015 (Antalya, Borçlar Hukuku), s. 114-115; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 173 vd.

³⁷³ Hukuki işlem, işlemi yapan kişilerin malvarlıklarına olan etkileri bakımından çok çeşitli şekilde sınıflandırılmakla birlikte, bu sınıflandırmalar temel olarak dört grup altında toplanabilir. İlk gruptaki yazarlar borçlandırıcı işlemi ve tasarruf işlemi kazandırıcı işlem başlığı altında sınırlandırmaktadır; Hüseyin Hatemi, **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, 2012 (Hatemi, Medeni Giriş), §10, N. 20; Hüseyin Hatemi /Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, İstanbul, 2011 (Hatemi / Gökyayla, Borçlar Hukuku), s. 11 vd; Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, 17. Bası, Ankara, 2013 (Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku), s. 46 vd; Hatemi/ Serozan/ Arpacı, **Eşya Hukuku**, s. 487; Rona Serozan, **Medenî Hukuk**, İstanbul, 2008 (Serozan, Medeni Hukuk) III § 3, N. 15; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medenî Hukuku**, C. I, Umumi Esaslar, İstanbul, 1959 (Velidedeoğlu, Medenî Hukuk), s. 289 vd. İkinci gruptaki yazarlar kazandırıcı işlemi ayrı bir başlık olarak değerlendirerek sınıflandırmayı borçlanma işlemi, tasarruf işlemi ve kazandırıcı işlem olarak üçe ayırarak yaparlar; Dural/Sarı, **Temel Kavramlar**, N. 1129 vd; Oğuzman/ Barlas, s. 184 vd. Üçüncü gruptaki yazarlar ise kazandırıcı işlemi ise borçlandırıcı işlem ve tasarruf işleminden bağımsız olarak değerlendirirler ve hukukî işlemi kendi içinde sadece borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi olarak ikiye ayırırlar; S. Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1993 (Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, Borçlar Hukuku), s. 45 vd; Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku**, Genel Hükümler, I. Cilt, İstanbul, 1976 (Tunçomağ, Borçlar Hukuku), s. 138. Dördüncü gruptaki yazarlar ise borçlandırıcı işlemi ve tasarruf işlemi diğer gruplardaki yazarların aksine malvarlığını azaltıcı işlem olarak değerlendirmiştir; Ayiter, Tasarruf Muameleleri, s. 17

³⁷⁴ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 256; Abuzer Kendigelen, “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 19, S.1, Haziran 1997, Ankara (Kendigelen, Hapis Hakkı), s. 136; Ergüne, **Pay Rehni**, s. 743; Erdem, **Kıymetli Evrak Rehni**, s. 36; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 1097; Ali Eskiocak, **Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu**, İstanbul, 2009 (Eskiocak, Taşınır Rehni), s.22; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 480; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 46; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 633; Sirmen, **Alacak Rehni**, s.50; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 729 vd.; Benedict Foex, **Le contrat de gage mobilier**, Bâle: Helbing & Lichtenhahn, 1997 (Collection genevoise) <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:8567> (Foex, Le contrat de Gage Mobilier), s. 57

Borçlandırıcı işlemin tanımına TMK veya TBK’da yer verilmemiş olmakla birlikte, TBK m.1 sözleşmenin tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla kurulduğunu belirterek borçlandırıcı işlemin esaslı unsurlarını belirlemiştir. Çıplak pay, kaydi pay ve pay senedine bağlanmış pay için borçlandırıcı işlemin hukuki niteliği, şekli, kuruluşu, tarafları aynıdır. Pay türleri arasında farklılık oluşturan ise tasarruf işlemleri olup, bu farklılıklar esasen çıplak pay, kaydi pay ve pay senedine bağlanmış payın her birinin kendi özgü olan niteliklerinden ileri gelir. Bu nedenle de çıplak pay, kaydi pay ve pay senedine bağlanmış pay için borçlandırıcı işlemin özelliklerine tek başlık altında yer verilmesinin tekrara düşülmemesi açısından daha uygun bir yöntem olacağı kanaatindeyiz. Çıplak pay, kaydi pay ve pay senedine bağlanmış paylar için yapılması gereken tasarruf işlemlerini ise ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz.

2.2.1. Borçlandırıcı İşlem (Rehin Kurma Sözü)

Anonim şirket payları üzerinde rehin kurulmasına ilişkin borçlandırıcı işlem, hukuki sebebinin oluşturduğu payın rehnine ilişkin tasarruf işleminin özelliklerinden yola çıkılarak, doktrinde bazı yazarlar tarafından tanımlanmıştır³⁷⁵. Kanaatimizce, rehin amacıyla yapılacak borçlandırıcı işlemin, bir kişinin anonim ortaklıkta sahibi olduğu senede bağlanmış veya bağlanmamış payı üzerinde karşı taraf lehine rehin kurulacağına ilişkin verilmiş olan irade beyanını içeren hukuki işlem olarak, genel çerçevede tanımlanması uygun olacaktır. Nitekim hukuki işlemin hukuki sonuç doğurmaya yönelmiş irade beyanı olduğuna ilişkin tanımından yola çıkıldığında ise ileride rehin kurulması amacına yönelmiş irade beyanı ile borçlandırıcı işlemin gerçekleştirileceği sonucuna varılmaktadır.

2.2.1.1. Hukuki Niteliği

Her ne kadar borçlandırıcı işlemi yapanın rehin verme borcu altına girdiği bir irade beyanında bulunması gerekiyor olsa da borçlandırıcı işlem ancak iki taraflı hukuki işlemle yani bir sözleşme ilişkisinin kurulmasıyla ortaya çıkabilir. Nitekim

³⁷⁵ Ergüne, **Pay Rehni**, s. 742; Çebi, **Payın Rehni**, s. 100; Saymen / Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 633; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 45; Köprülü / Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 478, 538; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, s. 12-13; Foex, **Le contrat de Gage Mobilier**, s. 49; Damla Keskin Şerbetçioğlu, **Yeddiemin Sözleşmesi Yoluyla Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehni Kurulması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019 (Keskin Şerbetçioğlu, Pay Rehni), s. 9

sözleşmenin kurulması için tek taraflı bir irade beyanı yeterli olmayacağından, borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin kurulması için pay üzerinde rehin kurulmasına yönelik rehin verenin rehin tesis etme taahhüdü ve rehin alacaklısının da bu taahhüdü kabul etme iradesinin birlikte bulunması gerekecektir³⁷⁶.

Pay üzerinde rehin kurma borcu içeren borçlandırıcı işlem niteliğindeki sözleşmeye³⁷⁷ kanunda düzenlenen sözleşmeler arasında yer almamaktaveya herhangi bir esaslı unsuru kanunda düzenlenen sözleşmelerin unsurları ile aynı değildir. Bu nedenle de *sui generis isimsiz sözleşme* olarak nitelendirilmelidir³⁷⁸. Doktrinde azınlıkta kalan bir görüşe göre TMK m.955'te yer verilen yazılı rehin sözleşmesi hak rehni kurulması amacıyla yapılan borçlandırıcı işlem niteliğinde bir sözleşme olup ayrıca bir tasarruf işlemi yapılmasına gerek bulunmamaktadır³⁷⁹.

Taraflardan rehin borçlusunun pay üzerinde rehin kurma borcu tasarruf işlemi yapılmak suretiyle ifa edilinceye kadar her zaman devam eden bir asli edim yükümlülüğü mevcuttur. Rehin alacaklısı ise üzerinde rehin kurulacak olan payın çıplak pay, kaydi pay veya pay senedine bağlanmış pay olup olmamasına göre borç altına girebilecektir. Çıplak pay üzerinde rehin kurulurken rehin alacaklısının rehni kurulması için yerine getirmesi gereken asli edim yükümlülüğü olmayacağından çıplak pay üzerindeki borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğunun kabul edilmesi gerekir. Oysaki pay senedine bağlanmış payın rehni söz konusu olduğunda rehin alacaklısı da pay rehni sona erdiğinde pay senetlerinin zilyetliğini pay sahibine devretme şeklinde bir asli edim

³⁷⁶ Ergüne, **Pay Rehni**, s. 743. Foex, **Le contrat de Gage Mobilier**, s.59, 162; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, s. 27; Saymen / Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 633; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 1098.

³⁷⁷ Çıplak payların rehinde uygulama alanı bulacak olan TMK m.954 ve kaydi payların rehinde uygulama alanı bulacak olan SerPK m.47'de belirtilen yazılı rehin sözleşmesi rehin hakkının kurulması için gereken tasarruf işlemi olduğundan şekle tabi olmayana ve borçlandırıcı işlem niteliğindeki sözleşme ile aynı hukukli nitelikte değerlendirilmemelidir. Tasarruf işlemine ilişkin detaylı açıklara İkinci Bölüm'de "2.2. Rehni Kurulması İçin Gerekli Tasarruf İşlemi" başlığında yer verilmiştir.

³⁷⁸ Nomer / Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 256; Ergüne, **Pay Rehni**, s. 743; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, s. 158

³⁷⁹ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II**, s. 159

yükümlülüğü altına girecektir³⁸⁰. Bu nedenle de pay üzerinde rehin kurmaya yönelik borçlandırıcı işlem kural olarak eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindedir³⁸¹.

Borçlandırıcı işlem niteliğinde olmasının sonucu olarak da, rehin borçlusu pay üzerinde rehin hakkı kurulması için gerekli olan tasarruf işlemlerini yapma olan asli edim yükümlülüğünü yerine getirmemezse, rehin alacaklısının da rehin hakkını kuracak olan tasarruf işlemlerinin yerine getirilmesini talep hakkı doğacaktır³⁸². Rehin borçlusu bu talebi yerine getirmemeye devam ederse, rehin alacaklısı sözleşmeye aykırılık nedeniyle dava açabilecektir. Ancak davada mahkeme tarafından verilecek rehin kurulmasına ilişkin kararın hukuki niteliği tartışmalıdır. Doktrinde mahkemenin rehlin kurulmasına yönelik olan kararının rehin verenin iradesi yerine geçerek tasarruf işlemini oluşturacağı savunulmaktadır³⁸³. Bu görüş ancak çıplak paylar üzerinde rehin hakkı kuran tasarruf işlemi niteliğinde olabilecek yazılı rehin sözleşmesindeki rehin verenin iradesi için geçerli olabilir. Tasarruf işlemi zilyetliğin devri veya bununla birlikte ciro veya yazılı devir beyanı olan pay senedine bağlanmış olan paylarda mahkeme hükmü pay üzerinde rehin hakkı kurulması sonucunun doğmasını sağlayamayacağı şüphesizdir³⁸⁴. Ancak mahkeme tarafından verilen kararın icra edilmesi sonucunda pay senetlerinin rehin alana teslimi ile zilyetlik devri tamamlanmış olacağından üzerinde rehin kurulması için zilyetliğin yeterli olduğu ve taşınır rehni hükümlerinin de uygulama alanı bulabildiği hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulmuş olacaktır³⁸⁵. Öte yandan için rehin kurulabilmesi için

³⁸⁰ Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 40; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 256; Cansel, **Menkul Rehni**, s.47; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 731 vd.

³⁸¹ Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Cilt I**, 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013 (Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku I**), s.46 vd.

³⁸² Ergüne, **Pay Rehni**, s. 744; Nomer/Ergüne, **Eşya Hukuku**, s.295; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 33, 42; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 20; Saymen/Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 633; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s.1098; Foex, **Le contrat de gage mobilier**, s.288

³⁸³ Nomer/Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 295; Ergüne, **Pay Rehni**, s. 744; Kendigelen, **Hapis Hakkı**, s. 137; Köprülü / Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 538; Foex, **Le contrat de gage mobilier**, s.279.

³⁸⁴ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 724; Nomer/Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 257; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 41; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 479; Eskiocak, **Taşınır Rehni**, s. 22; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 1098; Foex, **Le contrat de gage mobilier**, s. 288, 289.

³⁸⁵ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 724;

zilyetliğin devrinin yanı sıra ciro veya yazılı devir beyanının da yapılması gereken nama yazılı pay senetleri mahkeme tarafından verilen eda kararının icra edilmesi sonucunda rehne konu olamayacaktır.

Anonim şirket payları üzerinde rehnin kurulması amacıyla yapılacak borçlandırıcı işlem tasarruf işleminden önce gerçekleştirilebilir³⁸⁶. Bu durumda, rehin ile güvence altına alınan asıl alacağın doğduğu sözleşmenin içerisinde borçlandırıcı işleme ilişkin bir hükme yer verilebileceği gibi asıl alacak ilişkisini düzenleyen sözleşmeden bağımsız nitelikteki şekle tabi olmayan bir sözleşmenin akdedilmesi ile borçlandırıcı işlem yapılabilir³⁸⁷. Borçlandırıcı işlemin yani pay üzerinde rehin kurulmasına yönelik taahhüdün, rehnin kurulması için gerekli olan tasarruf işleminden daha öncesinde yapılmasının çeşitli sebepleri olabilir. Rehin veren, rehin taahhüdünü yerine getirmeden önce başka şartların gerçekleşmesini bekliyor olabilir veya rehin hakkının kurulması için gerekli olan tasarruf işlemlerini gerçekleştirmek için henüz hazır olmayabilir. Bir başka sebep de, üzerinde rehin hakkı kurulacak olan paylar henüz doğmamış veya halûhazırda doğmuş olmakla birlikte henüz rehin borçlusunun sahipliğine geçmemiş olması olabilir. Nitekim rehin kurulmasına ilişkin borçlandırıcı işlemin konusunun henüz doğmamış olan alacaklar ve haklar olabileceği kabul edilmektedir³⁸⁸.

Rehnin kurulmasına yönelik borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemin aynı anda yapılması da mümkündür³⁸⁹. Borçlandırıcı işlem ile tasarruf işleminin şeklinin aynı olduğu aynı hukuki işlemle yapılabildiği durumlarda her iki işlem birleşmiş gibi görünecektir³⁹⁰. Nitekim çıplak pay üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için TMK 955 uyarınca yazılı bir rehin sözleşmesi akdedilmesi gerekir³⁹¹. Çıplak pay üzerinde rehnin kurulabilmesi için TMK m.955 uyarınca akdedilmesi aranan şart olan yazılı rehin

³⁸⁶ Köprülü / Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 539; Çebi, **Pay Rehni**, s. 89

³⁸⁷ Ergüne, **Pay Rehni**, s.744; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 256; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 478; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 1098; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 277; Çebi, **Pay Rehni**, s. 87

³⁸⁸ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 537 ve 478; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 22; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 996; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, s. 37

³⁸⁹ Çebi, **Pay Rehni**, s. 89

³⁹⁰ Köprülü / Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 480

³⁹¹ Çıplak pay üzerinde rehin hakkı kurulmasına ilişkin detaylı açıklamalara İkinci Bölüm “2.2.1. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması” başlığında yer verilmiştir.

sözleşmesinin tasarruf işlemi niteliğinde bir rehin sözleşmesi olduğu açıktır. Bununla birlikte, rehin tesis edilmesi sürecinde taraflarca tasarruf işlemi niteliğindeki bu yazılı rehin sözleşmesi akdedilmesi öncesinde veya en geç eş zamanlı olarak borçlandırıcı işlem niteliğinde sözlü veya ayrı bir yazılı rehin sözleşmesini de akdetmesi mümkündür. Taraflar dilerse iki farklı yazılı rehin sözleşmesi imzalamak yerine tek bir yazılı rehin sözleşmesi imzalayarak hem borçlandırıcı işlem hem de tasarruf işlemini birlikte de gerçekleştirebilirler. İşte bu durumda hem borçlandırıcı işlem hem de tasarruf işlemi tek bir yazılı rehin sözleşmesinde birleşmiş gibi görünecektir.

Öte yandan, pay senedine bağlanmış paylar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için yazılı rehin sözleşmesi imzalanması koşulu aranmamıştır. TMK m.960 uyarınca pay senedinin hamiline yazılı veya nama yazılı olması niteliklerine göre zilyetliğin devri veya buna ilave olarak ciro veya yazılı devir beyanı yapılması gibi farklılaşan tasarruf işlemleri öngörülmüştür. Bu durumda, yazılı rehin sözleşmesi akdedilmesi ile pay senedine bağlanmış olan pay üzerinde rehin hakkının kurulması için gerekli olan tasarruf işlemleri gerçekleştirilmesi mümkün olmayacağından, borçlandırıcı işlem ile tasarruf işleminin birleşmesi mümkün olamayacaktır. Taraflar arasında yazılı rehin sözleşmesi imzalanmış dahi olsa, iradi olarak yazılı yapılmış olan rehin sözleşmesi bu rehni kurmaya yönelik bir borçlandırıcı işlem niteliğinde kabul edilecek ve rehin hakkının kurulabilmesi için mutlaka tasarruf işlemlerinin tamamlanması beklenecektir.

Borçlandırıcı işlemi yapan kişi rehin verme konusunda sadece bir söz vermek suretiyle borç altına girdiğinden ve henüz tasarruf işlemini gerçekleştirmediğinden, aynı pay için başkalarına da rehin verme sözünde bulunarak aynı anda veya farklı zamanlarda birden çok borçlandırıcı işlem gerçekleştirebilir. Bu durumda, söz konusu borçlandırıcı işlemlerin tamamı geçerli olarak kurulmuş olacaktır.

Borçlu kişi, borçlandırıcı işlemdeki asli edim yükümlülüğünü çıplak pay üzerinde rehlin kurulmasına yönelik tasarruf işlemini yapmakla ifa edebilecektir. Birden çok borçlandırıcı işlem yaparak birden fazla kişiye aynı pay üzerinde rehin hakkı kurma borcu altına girmesi mümkün olmakla birlikte borcunun ifasını ancak bunlardan birine karşı yerine getirebilecektir.

Aynı hakka yönelik olarak yapılmış olan borçlandırıcı işlemlerden hiçbirinin diğerine göre ifada öncelik hakkı bulunmamaktadır. Tarih olarak daha önce yapılmış olan bir borçlandırıcı işlemin karşı tarafının pay sahibine karşı olan nisbi alacak hakkı kendilerine aynı pay üzerinde rehin kurulması sözü verilmiş olan diğer kişilere göre ifayı öncelikle talep etme hakkı vermez. Borç altına giren kişi rehin kurma sözü verdiği borçlandırıcı işlemlerden hiçbirinin ifasını yerine getirmeyebileceği gibi dileği birini seçerek rehin kurma borcunu ifa edebilir. Fakat bu durumda rehin kurma borcunu yerine getirmediği diğer kişilere karşı TBK m. 112 tahtında sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Nitekim bu durum borçlandırıcı işlemde rehin kurma sözü veren tarafın borçlandırıcı işlemin yapıldığı anda çıplak payın pay sahibi olması gerekmediği sonuca götürür. Bir diğer anlatımla, TBK sisteminde bir kişi malvarlığında yer almayan ve böylece üzerinde tasarruf işlemi yapma yetkisi bulunmayan bir hakka yönelik olarak borçlandırıcı işlemlere girebilir ve söz konusu borçlandırıcı işlemler geçerli olarak yapılmış sayılır.

Fakat buradaki esas mesele, rehin kurma borcu altına giren ve fakat pay sahibi olmayan kişinin borcunu ifa zamanı geldiğinde pay üzerinde herhangi bir hakkı bulunmadığı için, tasarruf yetkisi bulunmadığı hakkı doğrudan etkileyebilecek şekilde bir tasarruf işlemi ile söz konusu pay üzerinde rehin kurmasının mümkün olmamasıdır. Bir diğer deyişle, bir kişi sahip olmadığı bir çıplak pay üzerinde rehin kurmayı taahhüt ettiği bir rehin sözleşmesi yapsa da bu taahhüt borçlandırıcı işlem aşamasında kalacak ve payın mülkiyetine sahip olmadıkça TMK’da öngörülen tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesini akdederek rehin kurması mümkün olmayacaktır.

2.2.1.2. Hukuki Sebebi

TBK ve TMK sisteminde borçlandırıcı veya tasarruf işlemi olması fark etmeksizin her hukuki işlemin bir hukuki sebebi mevcuttur ve tarafların bu hukuki sebep (*causa*) üzerinde anlaşarak hukuki işlemi gerçekleştirmeleri gerekir³⁹².

³⁹² Hukuki sebepler doktrinde geleneksel olarak alacak sebebi (*causa credendi*), bağışlama sebebi (*causa donandi*) ve ifa sebebi (*causa solvendi*) olarak sıralanmakla birlikte kredisini yükseltmek, alacaklının alacağına kavuşacağı konusunda güvenini arttırmak ve benzeri çok çeşitli saiklerle “teminat sebebi” de ortaya çıkabilir. Fahrettin Aral, “Topyekün Temlik”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 42, s. 1, 1992 (Aral, Topyekün Temlik) s. 94; Von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 195-196

Pay üzerinde rehin kurma sözü verilen borçlandırııcı işlemin hukuki sebebi ise söz verilen kişiye rehin kurulmasına yönelik bir alacak hakkı sağlanması yani teminat sebebidir³⁹³. Bu hukuki sebep borçlandırııcı işlemin kendi içindedir ve tarafların iradelerinin birleşmesi ile oluşur. Bir diğer deyişle, taraflar arasında pay üzerinde rehin kurulmasına yönelik bir alacak hakkı yaratılması yönünde bir irade uyuşmasının yani teminat sebebinin bulunması şartıyla borçlandırııcı işlem geçerli olarak kurulmuş olacaktır.

Borçlandırııcı işlemin aksine, tasarruf işleminin hukuki sebebi tasarruf işleminin kendi içerisinde değildir, çoğu zaman tasarruf işleminden önce yapılan borçlandırııcı işlemdir. Borçlandırııcı işlem genel olarak tasarruf işleminin gerçekleştirilmesine yönelik taraf iradelerini ortaya koyarak daha sonra gerçekleştirilecek olan tasarruf işleminin çoğu zaman önceki adımını teşkil eder.

Borçlandırııcı işlemin tasarruf işleminin önceki adımını teşkil etmesi iki işlemin birbirini nasıl etkileyeceği hususu açısından da önem arz eder. Borçlandırııcı işleminin tasarruf işleminin önceki adımını oluşturması pay üzerinde rehin kuran tasarruf işleminin öncesinde mutlaka rehnin kurulması sözünü içeren bir borçlandırııcı işlem yapılmış olmasını gerektirmez. Fakat taraflar arasında bu şekilde bir borçlandırııcı işlem yapılmış ise, bu borçlandırııcı işlem pay üzerinde rehin kuran tasarruf işleminin hukuki sebebini oluşturur.

Pay üzerinde rehnin kurulması sonucunu doğuran tasarruf işleminin hukuki sebebi olan borçlandırııcı işlemin geçersiz olarak kurulmasından etkilenip etkilenmeyeceğine ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmamaktadır. Pay rehinde tasarruf işleminin sebebe bağlı mı yoksa sebepten soyut mu olduğuna ilişkin

³⁹³ İsmet Sungurbey, **Borç İkrarı ve Borç Vaadi**, 1. Baskı, İstanbul, 1958 (Sungurbey, Borç İkrarı), s. 4; Serozan, **Medeni Hukuk**, s. 337-338; Ferhat Canbolat, **Sözleşmelerde Amacın Gerçekleşmesi, Çökmesi ve Boşa Çıkması**, Ankara, Yetkin, 2012 (Canbolat, Sözleşmelerde Amaç), s. 84-86; Turgut Öz, **Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme**, İstanbul, 1990 (Öz, Sebepsiz Zenginleşme), s. 31 vd; Fikret EREN, **Borçlar Hukuku**, Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, 2017 (Eren, Borçlar Hukuku), s. 183 vd.; Antalya, **Borçlar Hukuku**, s. 107- 109; Gökhan Antalya, **Gelecekteki Hakta Tasarruf**, **Prof. Dr. Fahiman Tekil'e Armağan**, İstanbul, 2003 (Antalya, Gelecekteki Hakta Tasarruf), s. 545-547; Ege Türel Eren, **Kazandırmanın Hukuki Sebebi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019 (Türel Eren, Kazandırmanın Hukuki Sebebi), s.64

doktrindeki görüşlerle beraber değerlendirmemize pay üzerinde rehne için tasarruf işlemine ilişkin bölümde yer verilecektir³⁹⁴.

2.2.1.3. Tarafları

Borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin bir tarafında rehin verme borcu altına giren rehin borçlusuna var iken diğer tarafında ise rehin kurulması yönünde alacak hakkı doğan rehin alacaklısı bulunur.

Rehin borçlusuna, kendi pay sahibi olduğu çıplak payları üzerinde veya borçlandırıcı işlemin yapıldığı sırada sahibi olmadığı başkasına ait çıplak paylar üzerinde karşı taraf lehine rehin kurma borcu altına giren kişidir. Bir diğer deyişle, rehin borçlusuna borçlandırıcı işlemin yapıldığı sırada o çıplak pay sahibi olmayan bir kişi de olabilir. Nitekim borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin geçerli olabilmesi için rehin kurma borcu altına giren kişinin çıplak pay üzerinde tasarruf yetkisi bulunmasına gerek yoktur.

Rehin kurulmasının esas işlevi bir borcun ifa edilmesinin teminatını oluşturmaktır. Rehin borçlusuna teminat altına alınmak istenen alacağın borçlusuna olabileceği gibi bu alacağın borçlusuna olmayan ve alacak borç ilişkisine yabancı 3. bir kişi de olabilir. İkinci durumda, rehin borçlusuna üçüncü kişinin borcu için çıplak pay üzerinde rehin kurmaya yönelik bir borç altına girmektedir.

Rehin alan, bir taraftan borçlandırıcı işlem ile rehin borçlusuna tarafından kendisine verilen çıplak pay üzerinde rehin kurma sözü verilen kişi olup, bu söz ile rehin kurulmasına yönelik tasarruf işleminin yapılmasına ilişkin rehin borçlusuna karşı bir alacak hakkı elde eder. Diğer taraftan ise rehin kurulmak suretiyle güvence altına alınması amaçlanan temel alacak borç ilişkisinin alacaklısı durumundadır.

2.2.1.4. Şekli ve Kurulması

Borçlandırıcı işlem, TBK m.1 uyarınca tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla kurulurken, kanunda geçerliliği için özel bir şekil şartı öngörülmediği sürece TBK m.12/f.1 uyarınca şekle tabi değildir. Anonim ortaklık payı, ister çıplak pay, ister kaydi pay isterse de pay senedine bağlanmış olsun, üzerinde

³⁹⁴ Pay rehninde tasarruf işleminin sebebe bağlı mı yoksa sebepten soyut mu olduğuna ilişkin doktrindeki görüşlere ilişkin detaylı açıklara İkinci Bölüm’de “2.2. Rehnin Kurulması İçin Gerekli Tasarruf İşlemi” başlığı altında “2.2.1.1.2. Hukuki Sebebi” başlığında yer verilmiştir.

rehin kurulması sözü içeren borçlandırııcı işlem niteliğindeki sözleşme sui generis isimsiz sözleşme niteliğinde³⁹⁵ olduğundan kanunda herhangi özel bir şekilde şartına yer verilmemiştir³⁹⁶.

TMK 955/f.1 ve TMK 955/f.3'te alacak rehni ve diğer hakların rehni için aranan ortak kurucu unsur olan yazılı rehin sözleşmesi ise tasarruf işlemi niteliğindeki rehin sözleşmesine ilişkindir. Nitekim kaydi pay üzerinde rehin hakkı kurulmasına ilişkin özel düzenleme niteliğindeki SerPK m.47'de de yine yazılı rehin sözleşmesine yer verilmiştir. Bahse konu düzenlemelerde kanunen öngörülen yazılılık şartı tasarruf işlemi ile sınırlı olup, taraflar arasında borçlandırııcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesi akdedilmesi hali için geçerli değildir. Bununla birlikte borçlandırııcı işlemin tarafları anlaşarak bir şekil şartı belirleyerek söz konusu şekil şartının yerine gelmesini borçlandırııcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin kurulması için bir geçerlilik şartı olarak öngörmüş olabilirler. Bu durumda irade olarak geçerlilik şartı şeklinde belirlenen bu şekil şartı yerine getirilmedikçe borçlandırııcı işlem yapılmış olmayacak ve rehin borçlusunun rehin kurma borcu doğmayacaktır.

Tarafların irade uyuşmasının açık veya örtülü olarak mevcut olduğu, yazılı bir rehin sözleşmesinin de bulunmadığı durumlarda taraflar sözleşmenin iradelerini yansıttığı hususunda mutabık oldukları sürece ortada geçerli bir borçlandırııcı işlem vardır.

Kimi zaman da yazılı olarak yapılsa dahi kullanılan ifadelerin açık olmaması sebebiyle taraflar arasında çeşitli sebeplerle irade uyuşmasının neye ilişkin olduğu konusunda uyuşmazlık söz konusu olabilir. Örneğin borç altına giren taraf ortada rehin tesis etme borcu içeren bir sözleşme olmadığını sadece ön sözleşmenin yapılmış olduğu ileri sürebilir.

Tarafların borçlandırııcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesini irade olarak yazılı yapmaları halinde, taraflardan birinin çoğu zaman rehin alanın mevcut yazılı rehin sözleşmesinin tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi olduğunu iddia etmesi söz konusu olabilir. Nitekim ilk bakışta, ortada yazılı bir rehin sözleşmesinin

³⁹⁵ Pay üzerinde rehin kurulması sözünü içeren borçlandırııcı işlemin hukuki niteliğine ilişkin detaylı açıklamalara İkinci Bölüm'de "2.1. Borçlandırııcı İşlem (Rehin Kurma Sözü)" başlığı altında "2.1.2. Hukuki Sebebi" başlığında yer verilmiştir.

³⁹⁶ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 86

mevcut olması TMK m.955/f.1 ve TMK 955/f.3 uyarınca çıplak pay üzerinde rehin kurulması için aranan yazılı rehin sözleşmesi şartının yerine getirilmiş olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte rehnin kurulabilmesi için yapılmış olması aranan yazılı rehin sözleşmesi, borçlandırııcı nitelikte değil tasarruf işlemi niteliğinde olmalıdır. Ortada yazılı bir rehin sözleşmesinin olduğu ve bunun niteliğine ilişkin uyumsuzluğun söz konusu bulunduğu durumda tarafların iradelerinin yazılı rehin sözleşmesini bir tasarruf işlemi mi yoksa borçlandırııcı işlem olarak mı akdedilmesi yönünde olduğu ancak sözleşmenin yorumlanması sonucunda belirlenebilecektir. Bu amaçla da sözleşmede yer alan ifadeler kapsamında ve güven teorisi dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz.

Bir sözleşmenin kurulabilmesi için sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde tarafların anlaşmış olması gerekir. Çıplak payın rehnine ilişkin borçlandırııcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin esaslı unsuru ise rehin borçlusunun çıplak pay üzerinde rehin tesis etme borcu altına girmesidir. Tarafların rehin tesis etme borcu altına girilmesi konusunda anlaşmış olmaları halinde esaslı unsur yerine getirilmiş olacaktır.

Taraflar arasındaki yazılı rehin sözleşmesinin borçlandırııcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesi olabilmesi için mutlaka hukuki sebep olan rehin sözü verilmesi hususunda tarafların iradelerinin uyumuş olması gerekir. Borçlandırııcı işlemin içerisine dahil bir kurucu unsur olan hukuki sebep yani tarafların teminat sebebine ilişkin irade uyumuşması yok ise borçlandırııcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesi de geçersiz olacaktır.

2.2.2. Rehnin Kurulması İçin Gerekli Tasarruf İşlemi

Anonim ortaklık payı üzerinde rehnin hakkını kuracak olan tasarruf işlemleri payın çıplak pay, kaydi pay veya pay senedine bağlanmış pay olmasına göre değişecektir. Hatta pay senedine bağlanmış olan pay senedinin rehne ilişkin hukuki niteliği hamiline yazılı veya nama yazılı olmasına göre farklılaşan tasarruf işlemlerinin yerine getirilmesi gerekir.

2.2.2.1. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması

Çıplak pay üzerinde kurulacak bir rehin hakkının hak rehni niteliğinde olduğuna ve böylece hak rehnine ilişkin TMK m. 955 hükmünün uygulama alanı bulacağı bizim

de katıldığımız doktrindeki yazarlar tarafından kanaat getirildiğini belirtmiştik³⁹⁷. Bu nedenle de çıplak pay üzerinde rehin kurulabilmesi için uygulanması gereken hükümün TMK m.955 olduğuna ilişkin bir şüphe bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, TMK m.955 alacak hakları üzerinde kurulacak olan rehin hakkı ile alacak dışındaki diğer haklar üzerinde rehin hakkı kurulmasına ilişkin farklı fıkralarda farklı fıkralar düzenlenmiş olduğundan ve doktrinde görüş birliği olmayan husus olan çıplak pay rehni alacak rehni olarak kabul edilmesi halinde uygulama alanı bulacak olan TMK 955/f.1 düzenlemesi ile diğer hak rehni olduğunun savunulması halinde uygulama alanı bulacak olan TMK 955/f.3 düzenlemesinin ortak yönleri ve farklılıkları gündeme gelmiştir.

TMK m.955/f.1 hükmünün uygulama alanı bulacağı “alacak rehni” görüşü kabul edilirse, pay senede bağlanmış olsa da olmasa da rehin hakkının kurulması için rehin sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve buna ilave olarak alacak senede bağlanmış ise senedin teslim edilmesi gerekir.

Çıplak pay üzerinde kurulan rehni hukuki niteliğinin, bizim de katıldığımız görüş olan, “diğer hakların rehni” olduğuna ilişkin görüşünün kabul edilmesi halinde, TMK 955/f.3 uyarınca yazılı rehin sözleşmesiyle imzalanması ve ayrıca rehne konu olacak hakkın devredilmesi için gerekli olan şekil şartlarının rehni kurulurken de yerine getirilmesi gerekir.

TMK m.955’in her iki fıkrasında da ortak olarak yer verilen şart taraflar arasında yazılı bir rehin sözleşmesinin akdedilmesidir³⁹⁸. İki düzenleme arasında farklılaşan unsurlar ise, alacak rehni alacağı ilişkin senedin teslimi iken, diğer hakların rehni ilgili hakkın devredilmesi için gerekli olan şekil şartlarının rehni kurulurken de yerine getirilmesidir.

Çalışmamızda öncelikle alacak rehni ile diğer hakların rehni ortak şart olan yer verilen yazılı rehin sözleşmesini ve sonrasında da yukarıda farklılaştığını belirtmiş olduğumuz unsurların çıplak pay üzerinde rehin hakkı kurulması açısından uygulanabilirliğini ve sonuçları incelenecektir.

³⁹⁷ Çıplak pay üzerinde kurulacak olan rehni hukuki niteliğine ilişkin detaylı açıklamalara “1.1. Çıplak Pay Üzerindeki Rehni Hukuki Niteliği” başlığında yer verilmiştir.

³⁹⁸ Göksoy, **Payın Rehni**, s.89; Ergüne, **Pay Rehni**, s.745; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar I 2014**, s. 549; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar I – II 2017**, s. 158, 159

2.2.2.1.1. Yazılı Rehin Sözleşmesi

Çıplak pay üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için rehin alan ile rehin veren arasında akdedilmesi gerektiği yazılı bir rehin sözleşmesinin hukuki niteliği, hukuki sebebi, şekli, tarafları ve kurulmasına ilişkin hususlara aşağıda yer verilmiştir.

2.2.2.1.1.1. Hukuki niteliği

TMK m.955'in gerek alacak rehnini düzenleyen birinci fıkrası gerekse diğer hakların rehnini düzenleyen ikinci fıkrası uyarınca ortak olarak aranan yazılı bir rehin sözleşmesi, ilgili hükümlerin lafzından da anlaşılacağı üzere sadece rehin kurma sözünün verildiği borçlandırııcı işlem değil, bir hak üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için gerçekleştirilmesi gereken bir *tasarruf işlemi* niteliğindedir³⁹⁹. Bu doğrultuda, çıplak pay üzerinde rehin hakkı ister alacak rehni isterse diğer hakların rehni olarak kabul edilsin, rehin hakkını kuran tasarruf işleminin taraflar arasında akdedilecek olan yazılı rehin sözleşmesinin de kendisi olduğu açıktır⁴⁰⁰. Doktrinde azınlıkta kalan bir görüşe göre, bu yazılı sözleşme, borçlandırııcı işlemi hem de tasarruf işlemi olarak getirilmiştir⁴⁰¹.

Böylece, borçlandırııcı bir işlemin aksine, tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi, pay sahibinin çıplak pay üzerindeki hakkına doğrudan doğruya etki etmektedir. Bu doğrudan etki, pay sahibinin çıplak pay üzerindeki hakkının bir başkası lehine bir hak yaratarak kısıtlanması şeklinde ortaya çıkar. Rehin alan lehine yaratılan bu rehin hakkı pay sahibinin hakkından ayrılarak pay sahibi tarafından kullanılamayan bağımsız bir hakka dönüşür ve pay sahibinin mevcut hakkını sınırlandırır. Tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinin gerçekleştirilmesiyle birlikte pay sahibi ancak rehin hakkının kendisine yüklediği katlanma borcuna uygun davranarak hakkını kullanmaya devam edebilir. Çıplak payı üzerinde rehin tesis eden pay sahibi, rehin sonrası payın kendisine vermeye devam ettiği hakları mevcut rehne zarar vermeyecek şekilde kullanmakla yükümlüdür.

³⁹⁹ Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 1129; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s.298; Eskiocak, **Taşınır Rehni**, s.53

⁴⁰⁰ Ergüne, **Pay Rehni**, s.745; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s.294; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 83; Makaracı Başak, **Taşınır Rehin Sözleşmesi**, s.154; Çebi, **Pay Rehni**, s. 88; Köprülü / Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 538; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 35; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 748 vd.

⁴⁰¹ Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s.634; Serozan, **Taşınır Eşya**, s.276; Serozan, **Eşya Hukuku**, s.349

Yazılı rehin sözleşmesinin hukuki niteliğinin bir tasarruf işlemi olmasının sonucu olarak da sözleşmenin imzalandığı anda çıplak pay üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı tesis edilmek suretiyle pay sahibinin hakkı sınırlanmış olacağından, pay sahibi aynı pay için ikinci defa tasarruf işlemi gerçekleştirdiğinde ikinci rehin ancak bazı ilave şartların yerine getirilmesi ile geçerli olacaktır⁴⁰². Fakat burada asıl önem arz eden konu, tarih itibariyle önce yapılan rehin tarih itibariyle sonra yapılan rehne göre mutlak surette öncelik hakkına sahiptir. Bir diğer anlatımla, sonradan yapılan rehin işleminin, tarih itibariyle önce yapılan rehne zarar vermemesi gerekir ve zarar verdiği ölçüyle sınırlı olarak kendiliğinden geçersiz olur.

TMK m.955'te öngörüldüğü halde esaslı unsurlarına yer verilmemiş olan yazılı rehin sözleşmesi *sui generis isimsiz sözleşme* niteliğindedir⁴⁰³. Tasarruf işlemi niteliğinde olan bu yazılı rehin sözleşmesinin taraflara verdiği yükümlülükler dikkate alınarak yapılan ayırimda tek tarafa borç yükleyen mi, yoksa iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu hususunda doktrinde farklı görüşler savunulmuştur⁴⁰⁴. Kanaatimizce çıplak paylar üzerinde rehin tesis edilmesi amacıyla imzalanacak yazılı rehin sözleşmesinin içeriğinde her hâlükârda rehin veren tarafından rehin alan lehine rehin hakkı tesis etme ve bu haktan doğacak tüm yükümlülüklerini yerine getirmesine yönelik olmakla birlikte rehin alanın da bunun karşılığında rehin verene karşı yüklendiği yükümlülükler de olabileceğinden her sözleşme özelinde hukuki niteliği farklılaşabilecektir⁴⁰⁵.

Tasarruf işlemi niteliğindeki bu sözleşme, tamamlanması ile birlikte pay üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmesi sonucunu doğurması nedeniyle aynı sözleşme niteliğindedir.

⁴⁰² Art rehne ilişkin detaylı açıklamalara İkinci Bölüm'de "2.3. Pay Üzerinde Art Rehin ve Alt Rehin Hakkı Kurulması" başlığında yer verilmiştir.

⁴⁰³ Ergüne, **Pay Rehni**, s.743; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s.155; Oktay Özdemir, **İsimsiz Sözleşmeler**, s. 264; Zobl/ Thurnherr, **Kommentar 2010**, Art. 884, N. 342.

⁴⁰⁴ Rehin alan ve rehin verenin karşılıklı borçları bulunduğu ve bu nedenle de tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğindedir; Sirmen, **Alacak Rehni**, s.74 vd. Rehin veren ile rehin alanın borçlarının karşılıklı değildir; bu nedenle de eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğindedir; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s.443; Cansel, **Menkul Rehni**, s.47; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s.156. Çıplak payın rehninde rehin alanın pay senedini iade borcu olmaması nedeniyle tek tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğinde olacaktır; Ergüne, **Pay Rehni**, s.743

⁴⁰⁵ Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s.114 vd.

2.2.2.1.1.2. Hukuki Sebebi

Tasarruf işlemlerinin hukuki sebepleri tasarruf işleminin öncesinde yapılmış olan borçlandırıcı işlemlerdir. Çıplak payın rehninde tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinin de hukuki sebebi, öncesinde yapılmış olan borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesidir.

Hukuki sebebin varlık amacının anlaşılabilmesi için iki sorunun cevaplanması gerekir. Tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinin hukuki sebebinin öncesinde mutlaka borçlandırıcı işlem niteliğinde bir rehin sözleşmesinin yapılması gerekli midir? Borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin herhangi bir nedenle geçersiz olması durumunda tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi ve böyle rehin hakkı bu geçersizlikten etkilenir mi?

Öncelikle belirtmek gerekir ki borçlandırıcı işlemlerin içine kurucu unsur olarak dahil olan hukuki sebep, tasarruf işlemlerde içine dahil olmayıp mutlaka işlemin kendisinden bağımsız ve öncesinde gelir. Her türlü hukuki işlemin bir hukuki sebebi olduğu ve bu sebep tasarruf işlemlerinde işlemin içerisine dahil değil ise, tasarruf işlemi öncesinde mutlaka bir borçlandırıcı işlem niteliğinde rehin sözleşmesi yapılması gerektiği sonucuna varılabilir mi?

Rehni kuran yazılı rehin sözleşmesi öncesinde mutlaka borçlandırıcı işlem niteliğinde bir rehin sözleşmesinin mevcut olması gerektiği sonucuna varılsa da veya böyle bir önce gelen borçlandırıcı işlem olmasının zorunlu olmadığı ileri sürülse de, ortada yapılmış bir borçlandırıcı işlem var ise bunun yazılı rehin sözleşmesini ne şekilde etkileyeceği incelenmelidir.

Çıplak payın rehnine ilişkin yazılı rehin sözleşmesinin sebebe bağlı olduğu savunulur ise, öncesinde yapılmış olan borçlandırıcı işlem niteliğindeki bir rehin sözleşmesinin geçersiz olması yazılı rehin sözleşmesinin de geçersiz olmasına neden olacak ve tasarruf işlemi geçersiz olduğundan da rehin alan çıplak pay üzerinde rehin hakkı kazanamamış durumda olacaktır. Buna karşın, borçlandırıcı işlem niteliğindeki bir rehin sözleşmesi mevcut ve bu rehin sözleşmesi geçersiz olsa dahi tasarruf işlemi olarak yapılmış yazılı rehin sözleşmesi söz konusu geçersizlikten etkilenmeksizin rehin alan lehine bir rehin hakkı tesis edilmesi mümkün ise, çıplak paya ilişkin yazılı rehin sözleşmesinin sebepten soyut bir tasarruf işlemi olduğu sonucuna varılmalıdır.

2.2.2.1.1.3. Şekli

Tasarruf işlemi niteliğindeki rehin sözleşmesinin TMK m.955 hükmü uyarınca yazılı olarak akdedilmesi, kanunen öngörülmüş bir geçerlilik şartıdır⁴⁰⁶. Söz konusu yazılı geçerlilik şartı çıplak pay gibi üzerinde sınırlı aynı hak tesis edildiğine ilişkin aleniyet sağlama imkânı bulunmayan hak rehni niteliğindeki bir rehni kuruluşunda hukuki güvenlik sağlayacaktır⁴⁰⁷. Oysa borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesi çoğu zaman yazılı olarak yapılsa da bunlar için yazılı şekil bir geçerlilik şartı olmayıp HMK m. 200 hükmü de dikkate alınarak tarafların ispat kolaylığı açısından tercih edilen bir şekildir.

Tasarruf işlemi niteliğindeki rehin sözleşmesinin TBK m.13 ve sonraki maddelere uygun şekilde adi yazılı şekilde yapılma zorunluluğu sadece rehin veren taraf açısından geçerlidir. Zira TBK m.14/f.1’de yer verilen “yazılı şekilde yapılması öngörülen sözleşmelerde borç altına girenlerin imzalarının bulunması zorunludur” düzenlemesinin kıyasen tasarruf işlemleri için de uygulanacağı dikkate alındığında rehni kurulması için rehin veren tarafından adi yazılı şekle uyulması gerekli ve yeterli olacaktır⁴⁰⁸. Böylece eğer yazılı rehin sözleşmesinde rehin alanın için herhangi bir borcuna yer verilmemiş ise, rehin alan tarafından imzalanmasına gerek bulunmayacaktır. Aksi bir durumda, yani yazılı rehin sözleşmesinde yani rehin alanın da çeşitli borçlarına yer verilmiş ise sözleşmede imzasının bulunması gerekecektir.

TMK m.955’te yer verilen yazılılık koşulu bir geçerlilik şartı olarak asgari olarak uyulması gereken şekli gösterdiğinden taraflar iradi olarak rehin sözleşmesini noterde de yapılması hususunda mutabık kalabilirler⁴⁰⁹. Tarafların sözleşmenin noterde imzalanmasını bir geçerlilik şartı olarak öngörmüş olması durumunda artık, taraflar bu şekle uymadıkça bir diğer deyişle sözleşme noterde yapılmadıkça geçerli olmayacak ve hükümlerini doğurmayacaktır.

⁴⁰⁶ TBK m. 12/f.2. Göksoy, **Payın Rehni**, s. 85

⁴⁰⁷ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 85-86

⁴⁰⁸ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 86; Ayan, **Sınırlı Aynı Haklar**, s. 373; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 37

⁴⁰⁹ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 37

Tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi bir teminat sözleşmesi niteliğinde olduğundan, Elektronik İmza Kanunu m.5/f.2 uyarınca güvenli elektronik imza ile akdedilmesi mümkün değildir.

2.2.2.1.1.4. Tarafları

Çıplak pay üzerinde rehin hakkı kurması amacıyla imzalanacak bir borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesi ile tasarruf işlemi niteliğindeki rehin sözleşmesinin tarafları arasındaki temel farklılık, tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi akdeden kişinin kendisinin veya temsil ettiği kişinin⁴¹⁰ rehne konu çıplak pay üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması gerekmesidir. İşte tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi ile tasarruf yetkisine sahip olduğu çıplak payını üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurmak suretiyle sınırlandıran kişi rehin veren olarak adlandırılır⁴¹¹.

Çıplak pay üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan kişi ise pay sahibidir. Rehlin veren, bu tasarruf yetkisine tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması anında mevcut olmalı bir diğer deyişle payın sahibi sıfatına sahip olmalıdır. Yazılı rehin sözleşmesini rehin veren sıfatıyla imzalayan kişinin tasarruf yetkisine sahip olmaması durumunda ise rehin borçlusu borçlandırıcı işlem tahtında çıplak pay üzerinde rehin tesis etme borcunu ifa etmede temerrüde düşmüş olduğundan borçlunun temerrüdü hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Bu kişi temsil yetkisi olmaksızın tasarruf yetkisine sahip olan kişi ad ve hesabına işlem yapmış ise işlem askıda hükümsüz hale gelir ve ancak tasarruf yetkisi sahibi olan pay sahibinin işleme sonradan onay vermesi halinde çıplak pay üzerinde rehin kurulmuş olur.

Rehin veren, rehin ile güvence altına alınan alacağın bizzat borçlusu olabileceği gibi, tümüyle yabancı olduğu bir alacak borç ilişkisindeki üçüncü bir kişinin borcu için sahip olduğu çıplak payı üzerinde rehin kuran tasarruf işlemini yapabilir.

⁴¹⁰ Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 900 N. 21; Zobl, **Kommentar 1996**, Art. 900, N. 22; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 82.

⁴¹¹ Oysaki borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinde rehin kurma borcu altına giren taraf sadece rehin kurma sözü vermekle yetinmektedir. Borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesine ilişkin detaylı açıklamalara İkinci Bölüm'de "2.1. Borçlandırıcı İşlem (Rehin Kurma Sözü)" ve "2.1.1. Hukuki Niteliği" başlığı altında yer verilmiştir.

Rehin alan ise, tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması ile derhal çıplak pay üzerinde rehin hakkı sahibi olan kişidir. Böylece rehin alan pay üzerinde rehnin kendisine vermiş olduğu hakları tasarruf işlemi ile birlikte almış olduğundan derhal kullanmaya başlayabilir. Oysaki borçlandırıcı işlem kendisine rehin kurma sözü verilen kişi rehin kurulmasına yönelik tasarruf işleminin yapılmasına ilişkin bir alacak hakkı elde etmekle birlikte henüz rehin hakkının kendisini edinmemiştir.

Rehin alan, çıplak pay üzerinde rehin kurulmak suretiyle güvence altına alınan borç ilişkisinin de alacaklısı durumundadır. Rehlin verenin güvence altına alınan borç ilişkisine tümüyle yabancı bir kişi olması mümkünken, rehin alanın mutlaka kendi alacağının ödenmesini teminat altına almak için rehin ilişkisine girmesi gerekir.

Borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemin taraflarının, bu işlemleri gerçekleştirirken sahip olmaları gereken yetkiler ve işlem sonucunun haklarına etkileri dikkate alınarak bunu yansıtan şekilde ifade edilmelerinin uygun olacağı kanaatindeyiz. Bu nedenle de çalışmamızda borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinde rehin kurma borcu altına giren bu kişinin için “rehin tesis etme borcunun borçlusu” veya kısaca “rehin borçlusu” olarak adlandırılmasının ve tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinde ise pay sahibi olduğu çıplak pay üzerinde rehin hakkını kuracak olan tasarruf yetkisi sahibi olan kişi için ise “rehin veren” ifadesinin kullanılmasının çalışmamızın amacına uygun olacağı kanaatindeyiz. Borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemi niteliğindeki işlemin birlikte tek bir yazılı rehin sözleşmesi ile yapılması durumunda ise tasarruf işlemi borçlandırıcı işlemi de kapsayan işlem olduğundan sadece “rehin veren” olarak nitelendirilmesi yeterli olacaktır.

Yine aynı amaçla, , borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesi ile kendisine rehin kurma sözü verilen kişi için “rehin tesis etme borcunun alacaklısı” veya kısaca “rehin alacaklısı” ve tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesi ile rehin hakkını elde kişi için ise “rehin alan” ifadesinin kullanılması uygun olacaktır. Uygulamada sıklıkla rehin alacaklısı ifadesi rehnin güvence teşkil ettiği alacağın alacaklısı durumunda olan kişi için kullanılmaktadır. Ancak bu kullanım hem tasarruf işlemi ile rehin hakkı elde etmiş olan kişi hem de borçlandırıcı işlem aşamasında rehin borçlusundan rehin kurma sözü alan kişiyi ifade edecektir. Rehne yönelik yapılan

işlemlerin hukuki niteliklerinin kimi zaman birbirinden ayırt edilmesinin güç olduğu düşünüldüğünde rehin veren ve rehin borçlusunu olarak yapmış olduğumuz tasnifin aynı amaçla rehin alan ve rehin borçlusunu olarak da yapılmasının da faydalı ve hatta gerekli olduğu görüşündeyiz.

2.2.2.1.2. Çıplak Payın Devri İçin Öngörülen Şekle Uyulması

Çıplak pay üzerinde kurulan hak rehni TMK m.955'te yapılan alacak rehni – diğer hakların rehni ayırımına göre, bizim de katıldığımız görüş olan, “diğer hakların rehni” olduğuna ilişkin görüşünün kabul edilmesi halinde, TMK 955/f.3 uyarınca yazılı rehin sözleşmesiyle birlikte, rehne konu olacak hakkın devredilmesi için gerekli olan şekil şartlarının rehin kurulurken de yerine getirilmesi gerekir. Nitekim TMK ve TBK sisteminde temel kural olarak, bir hakkın sınırlandırılması için gerekli olan tasarruf işleminin geçerli olabilmesi o hakkın devredilmesi için aranan şekil şartlarının yerine getirilmesine bağlıdır. TMK 955/f.3'ün de açıkça belirtilmiş olan bu temel ilkenin çıplak pay üzerinde rehin tesis edilirken gerekli olan tasarruf işlemlerini etkileyip etkilemeyeceği ve etkileyecek ise ilave hangi şekle uyulması zorunluluğu getirdiği çıplak payın devrine ilişkin esaslar incelenerek tespit edilmelidir.

Çıplak payın devrine ilişkin TTK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda genel nitelikteki hükümlerden hangilerinin çıplak pay rehni için uygulama alanı bulacağı çıplak paya ilişkin pay sahibi ve şirket arasındaki yükümlülük paylaşımı incelenerek tespit edilmelidir. Ortaklıklar hukukunda pay sahibinin çıplak payın kendisine sağladığı pay sahipliği statüsü sayesinde ortaklıkta malvarlığına ilişkin ve yönetim hakları olmak üzere birçok hakkı bulunmaktadır. Bunun karşılığında ise pay sahibinin ortaklığa karşı sadece koymayı taahhüt ettiği sermaye tutarını ifa etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Çıplak payın devrine uygulanacak hükümler ise, pay sahibinin ortaklığa karşı söz konusu tek borcunu yerine getirip getirmediğine bağlı olarak farklılık arz etmektedir.

Çıplak payın devri anında pay sahibi şirkete karşı olan asli borcunu yerine getirerek sermaye koyma borcunu tamamen ödenmiş olduğu bir durumda, tek borç ilkesi uyarınca pay sahibinin şirkete karşı başka bir yükümlülüğü ve böylece şirketin de pay sahibine karşı herhangi bir alacak hakkı kalmamış olacaktır. Ortaklığa karşı borcunu yerine getiren pay sahibi çıplak payın pay sahipliği statüsünden kaynaklanan

haklarına sahip olmaya devam etmektedir. Pay sahibinin ortaklığa karşı sahip olduğu haklar sadece bir alacak hakkı niteliğinde olmayıp malvarlığı ve yönetim haklarından oluşan bir bütün teşkil etmektedir. Bir diğer deyişle, pay sahibinin ortaklığa karşı hakları sadece dar anlamda bir alacak hakkından ibaret değildir. Bu nedenle çıplak payın devredilmesine ilişkin hangi hükümlerin uygulanacağına ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür. Çıplak payın pay senedine bağlanmamış olması ve içinde barındırdığı hakların özellikleri birlikte dikkate alındığında çıplak payın devrinde TBK m.183 uyarınca alacağın devrine ilişkin genel hükümlerin uygulama alanı bulması gerektiğini baskın görüş kanaatimizce de çıplak payın özelliklerine en uygun ve dolayısıyla en makul çözümdür. Bunun sonucu olarak da alacağın devredilmesi için TBK m.184 uyarınca geçerlilik şartı olan öngörölmüş olan yazılı devir sözleşmesinin çıplak payın devri için de bir geçerlilik şartı olduğu kabul edilmelidir⁴¹².

Pay sahibinin sermaye koyma borcunu kısmen veya tamamen yerine getirmeyerek sahip olduğu pay senetlerinin bedellerini ödememiş olduğu bir durumda da çıplak payın devredilmesi söz konusu olabilir. Pay sahibi, şirkete karşı henüz borcunu yerine getirmemiş olsa dahi pay sahipliğinden kaynaklanan malvarlığına ilişkin ve yönetim hakları kural olarak devam etmektedir. Bununla birlikte, şirkete karşı henüz yerine getirmediği bir borcu söz konusu olup, şirketin de pay sahibine karşı alacak hakkı niteliğinde bir hakkı mevcuttur. Çıplak payın üçüncü bir kişiye devredilmesi, pay sahibinin şirkete karşı olan borçlarının da devralan üçüncü kişiye devredilmesi ve devralan üçüncü kişi açısından da bu borçların üstlenilmesi anlamına gelecektir. Bu noktada belirtilmelidir ki, çıplak payın pay sahibine verdiği haklar ve yüklediği borçlar ayrı ve birbirinden bağımsız değil bir bütün olarak aynı hakkın birbirinden ayrılmaz temel unsurlarıdır. Bu nedenle de pay sahibinin sermaye koyma borcu ayrılarak borcun üstlenilmesine konu edilemez. Bir diğer deyişle, pay sahibi pay bedellerini ödememiş olduğu çıplak paylarını devrederken hem haklarını devrettiğinden TBK m.184 vd. hükümlerine tabi olarak alacak devri hem de borçlarını devrettiğinden TBK m.195 vd. yer alan borcun üstlenilmesi hükümlerine uygun hareket edilmesi gerekir. Öte yandan, alacağın devrine ilişkin yazılı şeklin geçerlilik şartı olduğu hususunda açık bir düzenleme bulunurken, borcun üstlenilmesinde iç

⁴¹² Sevi, **Pay Devri**, s. 344

üstlenme için TBK’da herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Bununla birlikte alacak devrinin yapılması ve borcun üstlenilmesi birbirinden ayrılması imkânı olmayan aynı pay sahipliğinden statüsü için söz konusu olduğundan borcun iç üstlenilmesi için de yazılı şeklin geçerlilik şekli olduğu kabul edilmelidir. Kaldı ki aynı işlemde bahsedildiğinden aksi mümkün de olmayacaktır.

Bu noktada tereddüt oluşturan husus, borcun üstlenilmesi durumunda alacaklı ile borcun yeni borçlusu arasında yapılacak bir sözleşme veya iç üstlenmeye ilişkin alacaklı tarafından verilecek onay ile gerçekleşebilecek olan borcun dış üstlenilmesi aşamasının çıplak pay devrinde nasıl uygulanacağıdır. Çıplak payın devri için devreden pay sahibi ile devralacak kişi arasında yapılacak yazılı devir sözleşmesine şirket tarafından onay verilmesi suretiyle devir işlemi tamamlanmış ve yeni pay sahibi eski pay sahibinin şirkete karşı olan sermaye koyma borcunu da üstlenmiş olacaktır. Ezcümle, borcun dış üstlenilmesi esaslarından yola çıkılacak olursa, çıplak payın devrine ilişkin çıplak payı devren ile devralan arasında imzalanacak yazılı devir sözleşmesine ilave olarak üstlenilen borcun alacaklısı konumunda olan ortaklığın onayının da alınması gerekecektir.

Çıplak payın devrine uygulanacak hükümler dikkate alındığında, çıplak payın üzerinde rehnin kurulabilmesi için bedeli tamamen ödenmiş olduğu durumlarda tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinin imzalanmasının gerekli ve yeterli olduğu hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Öte yandan, bedeli tamamen ödenmemiş olan çıplak paylar üzerinde rehin kurulması halinde ise, çıplak payın devrinde aranan alacaklı konumunda olan ortaklığın onayının alınması gerekip gerekmediği dikkatle değerlendirilmelidir.

TMK m.955/f.3’te rehnin kurulabilmesi için hakkın devrine ilişkin yapılan kıyasın sadece şekle ilişkin olduğu gerek düzenlemenin lafzından gerekse amacından açık olduğu kanaatindeyiz. Bu atfın uygulama alanının kanunda öngörülmeşen şekilde yorum yoluyla genişletilmesi mümkün değildir. Ayrıca çıplak pay üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurulması sonucunda, pay sahibi değişmemekte, rehin alana geçmemektedir. Rehin hakkı mevcut bulunsa bile, pay sahibinin rehin hakkı ile sınırlandırılmamış olan çıplak payın mülkiyetinden kaynaklanan hakları ve bununla beraber henüz ifa edilmemiş olan sermaye ödeme borcu ortaklığa karşı devam

etmektedir. Bu nedenle de çıplak payın devredilmesinde uygulanan borcun üstlenilmesi hükümlerinin de çıplak payın üzerinde rehin kurulması haline kıyasen uygulanması ihtiyacı da bulunmamaktadır.

2.2.2.1.3. Rehinli Çıplak Payı Temsilen Sonradan Pay Senetleri Bastırılması

Çıplak payın üzerinde rehin hakkı kurulduktan sonra, bu paylar için yönetim kurulu tarafından kıymetli evrak niteliğine sahip pay senetleri bastırılabilir. Rehinli çıplak payları temsil etmek üzere bastırılan pay senetleri nama yazılı pay senetleri olabileceği gibi bedeli tamamen ödenmişse hamiline yazılı da olabilir. Bu pay senetleri kıymetli evrak niteliğinde olduğundan paya ilişkin haklar artık senetten ayrı ileri sürülemeyecek hale gelir. Bu durumda hem bastırılan pay senetlerinin kime teslim edileceği hem de çıplak pay üzerinde daha önce tesis edilmiş rehin hakkının akıbeti incelenmelidir.

Anonim ortaklık payını temsil etmek üzere pay senedi bastırma yetki ve görevine sahip olan organ ortaklığın yönetim kuruludur. Bununla birlikte yönetim kurulu, pay sahiplerinin çıplak payları üzerinde rehin hakkı tesis edilip edilmediğini takip etmekle de yükümlü değildir. Ancak, çıplak pay üzerinde kurulan rehin hakkı anonim ortaklığa bildirilmiş ise, artık yönetim kurulunun çıplak pay üzerinde rehin alan lehine tesis edilmiş olan rehin hakkına zarar verecek bir işlemde bulunmamalıdır. Çıplak pay üzerinde rehin kurulmuş olduğuna ilişkin bir bildirim almış olan yönetim kurulu, bu payları temsil eden kıymetli evrak niteliğinde pay senedi bastırılması halinde, rehin kendisine ihbar edilmiş olan borçluya borcunu rehin alanın izni olmaksızın rehin verene ödememe yükümü yükleyen TMK m. 961 hükümlerine uygun hareket etmeli ve rehin alanın onayı olmadıkça pay senetlerini pay sahibine teslim etmemelidir.

Kanaatimizce, yönetim kurulunun rehinli payları temsil etmek üzere pay senetleri bastırması olduğuna ve bunların teslimi alınmasına yönelik hem pay sahibine hem de rehin alana çağrıda bulunması gerekir. Bu çağrıya rehin alan tarafından cevap verilmemesi veya senetlerin teslimi için ortaklığa başvuruda bulunulmaması halinde, yönetim kurulu pay senetlerini, yine de rehin verene teslim etmeyerek, TMK 961/m.3 uyarınca tevdi etmekle yükümlü olacaktır.

Yönetim kurulu tarafından yapılan çağrıya rehin alan cevap verir, pay senetlerinin rehin verene teslim edilmesine onay vermez ve kendisine teslimini talep

ederse, bu durumda yönetim kurulunun pay senedinin kıymetli evrak niteliğini göz önünde bulundurarak hareket etmesi gerektiği kanaatindeyiz. Rehinli çıplak payı temsilen hamiline yazılı pay senedi bastırılması durumunda yönetim kurulu tarafından bu senetler doğrudan rehin alana teslim edilebilir. Nitekim henüz çıplak pay niteliğindeyken üzerinde TMK M.955 uyarınca rehin hakkı kurulmuş olan bir payı temsilen bir pay senedi çıkartılması, pay üzerinde daha önce kurulmuş olan rehin hakkını ortadan kaldırmayacaktır. Pay senedi, çıplak payı hâlihazırda bulunan rehin hakkıyla birlikte temsil etmek üzere temsilen bastırıldığı kabul edilmelidir. Nitekim hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkı zilyetliğin devri yoluyla tesis edildiği dikkate alındığında, yönetim kurulu zaten rehinli olan payları temsil etmek üzere pay senelerini bastırmasıyla birlikte yeddiemin sıfatını kazandığı kabul edilmeli ve pay senedinin dolaysız zilyetliğini rehin alna geçirmek suretiyle de rehin alanın çıplak pay üzerinde sahip olduğu rehin hakkı artık hamiline yazılı pay senedi üzerinde devam etmesini sağlamalıdır.

Nama yazılı pay senedi bastırılması durumunda ise, çıplak pay üzerinde daha önce kurulmuş olan rehin hakkının sonradan çıkartılan pay senedi üzerinde de devam edebilmesi için pay senedinin rehin veren tarafından cirolandıktan sonra rehin alana zilyetliğinin devri gerekeceğinden hamiline yazılı pay senedine göre farklılık arz edeceği ve bu nedenle rehin alanla birlikte rehin verene de teslim edilmesi düşünülebilir. Fakat birlikte teslim sırasında rehin verenin pay senedi üzerinde cirodan kaçınması söz konusu olabileceğinden birlikte teslim ile ulaşılmak istenen amaca ulaşılamayabilecektir. Ayrıca yönetim kuruluna TMK m. 961’de yüklenen görevi aşan bir görev ve aynı zamanda sorumluluk yüklenmesi makul olmayacaktır. Bu nedenle de yönetim kurulu tarafından birlikte teslim için çağrı yapılması ve rehin verenin teslim gelmemesi veya gelerek pay senetlerini cirolamaması durumunda yönetim kurulunun sorumluluğu pay senetlerini rehin alana teslim etmekle sona erdiğinin kabulü gerekir. Rehin alan, yönetim kurulu tarafından kendisine teslim edilen pay senetlerinin daha önce tesis edilmiş olan rehin hakkını gösteren şekilde rehin veren tarafından rehin cirosuyla cirolayarak rehin alana teslim etmesi suretiyle rehin hakkı pay senetleri üzerinde de devam edebilecektir⁴¹³.

⁴¹³ Develi, **Rehin Ciro**su, s. 81

Rehinli çıplak payları temsil eden pay senedinin bastırıldığı anda yeddiemin sıfatını kazanan şirketin nezdinde bulunduğu andan rehin veren tarafından cirolanarak rehin alana teslim edildiği ana arasında geçen sürede pay üzerindeki rehin alan lehine tesis edilmiş olan rehin hükümlerinin devam ettiğinin kabul edilmesi gerekir. Zira burada pay senetlerinin fiili hâkimiyetini elinde bulunduran kişi, pay üzerindeki rehin hakkı kendisine ihbar edilmiş ve anonim ortaklıktaki görevi kapsamında pay senetlerini bastırmak ve hak sahibine teslim etmekle yükümlü olan ortaklığın kendisinden başkası değildir. Bu nedenle de çıplak pay üzerinde mevcut bulunan rehmin askıya alınmasının dahi kabul edilmesini gerektirecek bir durum ortaya çıkmamıştır.

Söz konusu pay senetlerinin ortaklık tarafından bastırılması sonrasında ortaklık tarafından pay sahibiyle birlikte rehin alana hiç ihbarda bulunulmaz ve pay senetleri tarafından sadece rehin verene teslim edilir ise; rehin verenin, rehin alanın çıplak pay üzerinde mevcut rehin hakkıyla uyuşmayacak tasarruflarda bulunma riski ortaya çıkacaktır. Örneğin, rehin veren esasen üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı bulunan payları temsil edecek şekilde bastırılarak kendisine teslim edilmiş olan pay senetleri üzerinde rehin kurulması için gerekli tasarruf işlemlerini gerçekleştirmek suretiyle pay senetlerini üçüncü kişilere devredebilir veya üçüncü kişiler lehine başka rehin hakları tesis edebilir. Bu durumda rehin veren pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi için gerekli olan zilyetliğin devri ve nama yazılı pay senetleri için rehin cirosu işlemlerini de tamamladığında üçüncü kişiler tarafından görünüşte pay senedini rehin edilebilmesi için gerekli tüm işlemler tamamlanmış olacaktır. Pay senetlerinin zilyetliğini elinde bulunduran kişinin tasarruf yetkisi sahibi olduğuna güvenen üçüncü kişilerin iyiniyetli olması halinde ise, bu kişilerin iyiniyetleri korunacak ve söz konusu tasarruf işlemleri geçerli olarak doğacaktır.⁴¹⁴ Sonuç olarak, çıplak pay üzerinde rehin hakkı tesis etmiş ve alacağının bu rehin hakkı sayesinde teminat altında olduğuna güvenen rehin alan, rehin hakkından beklediği faydayı elde edemeyeceğinden ve pay senetleri zilyedi olan üçüncü kişiden artık geri alması imkânı kalmayacağından paylar üzerinde sahip olduğu rehin hakkı da TMK m. 943/1 uyarınca son bulacaktır.

⁴¹⁴ Pay üzerinde iyiniyetle rehin hakkı kazınmasına ilişkin detaylı açıklamalara İkinci Bölüm’de “2.3. Pay üzerinde iyiniyetle rehin hakkı kurulması” başlığı altında yer verilmiştir.

Öğretide, pay senetlerinin rehin verende kaldığı süre boyunca, rehin konusunun zilyetliğinin rehin verene devri, rehin hakkını sonlandırmasını düzenleyen TMK m. 943/f.1'nin istisnası olarak düzenlenmiş olan TMK m. 943/f.2'in kıyasen uygulanması gerektiği, TMK m. 956 ve TTK m. 647/f.1 hükümleri gereği, anonim ortaklık payı üzerinde tesis edilen rehin hakkının askıda kalması gerektiği ifade edilmiştir⁴¹⁵. Ancak TMK m. 943/f.2'nin istisnai bir durumu düzenlediği ve istisnai hükümlerin dar yorumlanması gerekmesi nedeniyle, bu görüşün isabetli olup olmadığı bizi düşündürmektedir. Nitekim TMK m.943/f.2'de yer verilen esaslı şart olan rehin alacaklısının pay senetlerinin rehin verende kalmasına ilişkin bir rızası bulunmadığından istisnanın koşullarının oluşmayacağı ve bu nedenle de rehin haklarının askıda kalması sonucunun doğmayacağı kanaatindeyiz.

Öte yandan, rehin alanın zilyet olmaktan çıktığı ve onu zilyet olan kişiden geri alamaz hale gelmesiyle rehin hakkının son bulacağını düzenleyen TMK m.943/f.1'in uygulama alanı bulacağını savunulması durumunda ise, rehin alanın çıplak pay üzerinde sahip olduğu rehin hakkına pay senedi çıkartarak ve zilyetliğinin rehin verene sağlanarak onun hâkimiyet alanına hiç girmemesinin sağlanması yoluyla kötü niyetle derhal son verilebilmesi yolunu açacaktır. Kanaatimizce rehin verenin, çıplak pay üzerinde daha önceden rehin hakkına sahip olmuş olan rehin alana daha sonradan bastırılan bastırılan senetleri teslim etmemesi üzerine, rehin alanın bu senetlerin teslimine ilişkin eda davası ikame ederek (HMK m. 105) senetlerin teslimini talep edebileceği düşünülmektedir. Rehin alan tarafından açılacak eda davasıyla birlikte mahkemeden pay senetleri üzerinde ihtiyati tedbir kararı konulmasına yönelik talepte bulunulması ve mahkemenin de esasen üzerinde rehin hakkı bulunan payları temsil eden pay senetlerinin üçüncü kişilerin iyiniyetli kazanımlarına konu olmasına engel amaçlı olarak verebileceği bir ihtiyati tedbir kararı ile eda davası sonuçlanıncaya kadar rehin alanın hak sahipliği güvence altına alınmış olacaktır. Eda davası devam ederken rehin alanın rehin hakkının askıda olacağını kabulü gerekir.

2.2.2.2. Kaydi Pay Üzerinde Rehin Kurulması

Kaydi paylar üzerinde kurulacak teminat işlemi ile birlikte ister SerPK m.47/f.3 uyarınca mülkiyetin rehin verende kalacağı bir rehin hakkı kurulmuş olsun isterse

⁴¹⁵ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 94-95.

SerPK m.47/f.3 uyarınca mülkiyetin teminat alana geçeceği açıkça kararlaştırılsın, SerPK m.47/f.1 uyarınca teminat sözleşmesinin kurulabilmesi için taraflar arasında öncelikle yazılı bir teminat sözleşmesi akdedilmesi gerekir. Daha sonra işlem MKK üyesi olan aracı kuruma bildirilir ve aracı kurum da rehni MKK'daki kayıtlara işler. MKK'ya yapılan bildirim tarihinden itibaren kaydi pay üzerinde kurulmuş bulunan rehin veya teminat işlemi üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir.

2.2.2.2.1. Yazılı Rehin Sözleşmesinin İmzalanması

Kaydi pay üzerinde rehin kurulabilmesi için ilk kurucu şart yazılı şekilde yapılmış olan bir rehin sözleşmesinin imzalanmasıdır. Bu sözleşmenin hukuki niteliğinin borçlandırıcı işlem mi yoksa tasarruf işlemi mi olduğuna ilişkin doktrinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Farklı görüşlerin ortaya çıkmasının temel nedeni ise SerPK m. 13/f. 5'de yer verilen ve kayden izlenen sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde, MKK'ya yapılan bildirim tarihinin esas alınacağı şeklindeki düzenlemedir. MKK'ya yapılan bu bildirimin rehlin kurucu bir etkiye mi sahip olduğu yoksa yazılı rehin sözleşmesi ile kurulmuş olan bir rehni açıklayıcı bir nitelikte olduğu tartışmanın odak noktasıdır. Eğer bu bildirimin kurucu olduğu ileri sürülür ise, bildirimin kendisinin bir tasarruf işlemi olduğu ve bu tasarruf işleminin hukuki sebebinin teşkil eden borçlandırıcı işlemin de SerPK m. 47/f.1'de yer alan yazılı rehin sözleşmesi olduğu sonucuna varılacaktır. Bu durumda, rehin hakkı yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması ile değil, ancak MKK'ya bildirilmesi ile doğacak ve sonuçlarını doğurmaya başlayacaktır. Diğer taraftan, MKK'ya yapılacak bildirimin açıklayıcı bir etkiye sahip olduğu savunulur ise, bu esasen yazılı rehin sözleşmesi ile kurulmuş olan bir rehlin açıklanmasına ilişkin bir bildirim olacağından, kaydi pay üzerinde rehlin kurulmasına yönelik daha önce yapılmış olan yazılı rehin sözleşmesinin hukuki niteliğinin de tasarruf işlemi niteliğinde olduğunun kabulü gerekecektir. Tasarruf işlemi niteliğinde olduğunun kabulü ise rehlin yazılı rehin sözleşmesinin imzalandığı anda kurulduğu ve rehlin diğer sonuçlarıyla birlikte pay sahibinin mülkiyet hakkının rehin yükü ile kısıtlanmaya başladığı anlamına da gelecektir. Görüleceği üzere pay sahibinin mülkiyetinde hakların kısıtlanması suretiyle bir azalmaya neden olan rehin hakkının doğduğu

işlemin ve böylece rehnin kurulduğu tarihin tespiti tarafların hukuki statüleri açısından elzemdir ve bu nedenle de detaylı olarak incelenmesi gerekir.

Yazılı rehin sözleşmesinin hukuki niteliğinin tasarruf işlemi olduğunu, rehnin hakkının tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı rehin sözleşmesinin yapıldığı anda kurulduğunu ve bu nedenle de MKK'ya yapılan bildirimin rehnin doğması açısından sadece açıklayıcı bir etkisi olduğunu savunanlar doktrinde çoğunluktadır⁴¹⁶. Bu görüşe göre, MKK'ya yapılacak bildirimle ilişkin SerPK m. 13/f. 5'de yer alan düzenlemenin lafzı, sadece hâlihazırda kurulmuş olan rehin hakkının üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için bildirimin gerekli olduğuna işaret etmekte ve rehne ilişkin kurucu bir işlevi olduğuna yönelik de herhangi bir ifade içermemektedir. Ayrıca ikincil düzenleme niteliğindeki Kaydileştirme Tebliği'nin m. 22/f.1'te kaydi sermaye piyasası araçları üzerine teminat, rehin ve intifa hakkı kurulmasına ilişkin olarak, tarafların, bu hakkın tesis edildiğine ilişkin belgeleri, ilgili üyelere vermeleri üzerine, ilgili üyelerce durumun derhal MKK kayıtlarına yansıtılacağı belirtilerek rehin hakkının bildirimden önce tesis edilmiş olduğu açıkça ortaya koyulmuştur. Bu görüşteki yazarların büyük bölümü mevcut düzenlemeler kapsamında yazılı rehin sözleşmesinin hukuki niteliğinin tasarruf işlemi olduğunu savunmakla birlikte mevcut sistemin ciddi sakıncalarının olduğunu ortaya koymuştur⁴¹⁷. Bununla birlikte rehnin üçüncü kişilere karşı hüküm ifade edebilmesi için MKK'ya işlenmesi gerektiğinden, işlenmemesi halinde rehinli alacaklı, üçüncü kişilere karşı rehin hakkını ileri süremeyecektir. Böylece kaydi pay üzerinde birden fazla rehin hakkının kurulması durumunda, MKK'ya yapılan bildirim tarihine göre rehin işlenmiş olacağına göre rehnin paraya çevrilmesi sırasında öncelikle tarih itibariyle önce olan rehin alanın alacağı ödenecektir⁴¹⁸.

⁴¹⁶ Ergüne, **Payın Rehni**, s. 747; Ünal, **Kaydileştirme**, s. 255.

⁴¹⁷ Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s.364; Manavgat, **Kaydi Sistem**, s. 182-183; Urkan, **Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak**, s. 17.

⁴¹⁸ İbrahim Haselçin, **Türk Hukukunda Kaydi Sistem**, 2006 Kocaeli, Yüksek Lisans Tezi (*Haselçin, Kaydi Sistem*), s. 152; Urkan, **Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak**, s. 20-22; Ünal, **Kaydileştirme**, s. 426-427; Yanlı/ Okutan Nilsson, **Kaydileştirilmiş Paylar Bakımından Pay Defteri**, s. 1330 vd

Doktrinde azınlıkta kalan bir görüş ise, MKK kayıtlarının kurucu etkisi olduğu sonucuna ortaklık payının borsa içi devirleri açısından ele alarak varmaktadır⁴¹⁹. Bu görüş kabul edilecek olursa, yazılı rehin sözleşmesi taraflar arasından kaydi pay üzerinde rehin kurma borcu yükleyen bir borçlandırııcı işleminden ibaret olduğu, imzalanan sözleşmenin MKK'ye bildirilmesi ile pay üzerinde kurulmuş olacağı ve bu tarihten itibaren sonuçlarını doğurmayacağı sonucuna varılacaktır.

Yargıtay ise, ilk derece mahkemesinin borsada işlem gören hisse senetlerinin rehninde rehin hakkının taraflar arasındaki sözleşme ile kurulduğu sonucuna varan ilk derece mahkemesi kararını katılmıştır⁴²⁰.

Kaydi payın rehninde imzalanacak olan yazılı rehin sözleşmesinin hukuki niteliği tasarruf işlemi olduğunu düşünüyor ve doktrindeki baskın görüşe katılıyoruz. SerPK özel nitelikte bir kanun olarak kaydi pay ve kaydi paya ilişkin hukuki işlemlerde öncelikle uygulama alanı bulacağı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte özel hükümlerde yazılı rehin sözleşmesinin, bildirim işlevleri ve hangi anda rehin kurulmuş olacağına ilişkin şüpheye mahal vermeyecek derece açık bir düzenleme bulunmadığında yorum yoluyla nitelik belirlenmesinin doğru olmadığı, rehin konusu teşkil eden anonim ortaklık payına ilişkin TTK'da yer alan genel düzenlemelere başvurulması gerektiği kanaatindeyiz. TTK tahtında kıymetli evrak niteliğindeki bir senede bağlanmış olan ve bağlanmamış olan anonim ortaklık payları sınıflandırmasında, kaydi pay senede bağlanmamış olan çıplak paylarla aynı durumdadır. Zira kaydi pay için MKK nezdinde tutulan elektronik kayıtların geniş anlamda kıymetli evrak niteliğinde olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir⁴²¹. TTK'da kıymetli evraka bağlanmamış olan paylar için doktrindeki ister TTK 955/f.1 uyarınca alacakların rehni isterse TTK 955/f.3 tahtında alacaklar dışında kalan diğer

⁴¹⁹ Sevi, **Pay Devri**, s. 288-289

⁴²⁰ Yargıtay 11. HD, E. 2005/12033, K. 2007/3194, T. 20.2.2007 "...müşterilerin gerek aracı kurumlardan ve gerekse doğrudan bankalardan kredi kullanmaları halinde hisse senetlerinin rehinli olarak gösterilmesinin taraflarca kararlaştırılabileceği, alınan krediye karşı rehinli hisse senetleri Takasbank'ta teminat hesabında saklanır ise de, serbest hesapta saklanması halinde de rehin hakkını engellemediği, rehin hakkının taraflar arasında sözleşme ile kurulduğu, borsada işlem gören hisse senetlerinin rehin edilmesi, alım-satım işlemleri kayden yapılmakta olup..."

⁴²¹ Kaydi payın hukuki niteliğine ilişkin açıklamalara "3.2.2.3. Kaydi Payın Hukuki Niteliği" başlığında yer verilmiştir.

hakların rehninin uygulanması gerektiğine ilişkin görüş kabul edilsin, yazılı şekilde imzalanacak olan rehin sözleşmesi ile rehin kurulmaktadır. Nitekim TTK 955/f.1 ve f.3'te yer alan bu düzenlemeler kaydi pay için de SerPK m.47/f.1'de yer alan özel hükümler ile örtüşmektedir. Çıplak payın rehninin TTK 955/f.3 uyarınca alacaklar dışında kalan diğer hakların rehni niteliğinde olduğunu savunan bizim de katıldığımız görüş kabul edilecek dahi olsa, kaydi payın devri için öngörülmüş olan herhangi bir özel düzenleme bulunmadığından sadece yazılı rehin sözleşmesinin imzalanmasının rehni kurulması için yeterli olacağı sonucuna götürmektedir.

Kaydi payın rehnedilmesi amacıyla imzalanacak olan yazılı rehin sözleşmesinin tasarruf işlemi niteliğinde olduğu ortaya konulduktan sonra rehni üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi için MKK'ya yapılacak bildirim ve buna paralel olarak bildirimin MKK kayıtlarına işlenmesinin incelenmesi gerekir.

2.2.2.2.2. Rehni MKK'ya Bildirilmesi ve MKK Kayıtlarına İşlenmesi

Kaydi pay üzerinde tesis edilmiş olan rehin hakkının MKK'ya bildirilmesi ve bunun etkisine ilişkin SerPK m.13/f.5 uyarınca kayden izlenen sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde, MKK'ya yapılan bildirim tarihinin esas alınacağı öngörülmüş ve söz konusu bildirim yazılı rehin sözleşmesi ile kurulmuş olan rehni üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir hale gelmesi için tamamlayıcı bir şart olarak öngörülmüştür. Bir diğer deyişle, MKK'ya yapılacak bu bildirim rehni kurulması açısından açıklayıcı nitelikteyken, rehni üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi için ön şarttır. Bu şart gerçekleşmeden rehni üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecek olması, bildirimin kendisine rehni kurulması için tasarruf işlemi niteliği kazandırmayacaktır.

2.2.2.3. Pay Senedine Bağlanmış Paylar Üzerinde Rehni Kurulması

2.2.2.3.1. Hamiline Yazılı Pay Senedi Üzerinde Rehni Kurulması

7262 sayılı Kanun ile hamiline yazılı pay senetlerinin devredilmesine ilişkin esasları düzenleyen TTK m. 489'da değişiklik yapılmak suretiyle, hamiline yazılı pay senedinin maliki olma amacıyla zilyetliğinin devredilmesine ilave olarak payı devralan

tarafından Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirim yapılması zorunlu hale getirilmiştir⁴²². Bu düzenleme ile hamiline yazılı pay senedinin hukuki niteliğinde bir değişiklik yapılmamıştır⁴²³. MKK'ya bildirim, senedin devredilmesi için değil, senedin devredilmesi halinde yeni pay sahibinin paydan kaynaklanan haklarını kullanabilmesi için gereklidir. Bu durumda payın devredilmesi halinde Merkezi Kayıt Kuruluşuna yapılması gereken bildirim senet üzerinde rehin de dahil sınırlı aynı hak kurulmasına yönelik bir engel veya sınırlama getirmemektedir.

Hamiline yazılı pay senedi, ilk ve esas olarak hamiline yazılı kıymetli evrak için TMK m. 956/f.1'de özel olarak öngörülmüş olan düzenleme uyarınca rehnedilebilir. Bu özel hüküm uyarınca, pay üzerinde rehnin kurulması için hamiline yazılı pay senedinin zilyetliğinin rehin alana rehin hakkı kurulması amacıyla devri gerekli ve yeterlidir. Ciro yapılması veya yazılı devir beyanında bulunmasına gerek bulunmamaktadır.

Her ne kadar hamiline yazılı senet için TMK m.956/f.1'de özel bir hükme yer verilmiş olsa ve bu hükme dayanarak rehin tesis edildiğinde hem kıymetli evrak hem de hamiline yazılı senet olma özellikleri sayesinde kıymetli evrak hukukunun kendisine vereceği özel korumadan yararlanılacak olsa da, kıymetli evraka verilen söz konusu imkânlardan⁴²⁴ faydalanılamayacağı göze alınması halinde hamiline yazılı pay senedi üzerinde iki yolla daha rehin tesis edilmesi mümkündür⁴²⁵. Her birinin diğerlerine göre taraflara sağladığı imkânlar ve korumalar farklı olduğundan taraflar somut durumdaki ihtiyaçlarını dikkate alarak seçecekleri şekilde rehin tesis edebileceklerdir. Bunlardan ilki hamiline yazılı pay senedinin hamiline yazılı olması özelliği bir kenara bırakılıp sadece kıymetli evrak niteliği dikkate alınarak TMK m.

⁴²² 7262 sayılı Kanun ile getirilen değişikliğe ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm'de "3.1.4. Pay Senedi Türleri ve Hukuki Nitelikleri" ana başlığı ve "3.1.4.2. Hamiline Yazılı Pay Senetleri" alt başlığı altında yer verilmiştir.

⁴²³ Hüseyin Bahadır Çolak, "Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Kurulan Rehin Hakkına İlişkin Bazı Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **BATİDER**, Y.2021, C.37, S.3, s. 139-177 (Çolak, Pay Rehni), s.146 vd.

⁴²⁴ Hamiline yazılı senedinin üçüncü kişiler tarafından iyiniyetli kazanılması halinde üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilien defiler sınırlıdır. Ancak hamiline yazılı pay senedinin kıymetli evraka özgü yollar dışında ciro veya devir beyanı yoluyla rehnedilmesi halinde artık üçüncü kişinin senedi kıymetli evrak hükümlerinden iyiniyetle kazanılması mümkün olmayacaktır.

⁴²⁵ Göksoy, **Pay Rehni**, s. 96; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 61; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 119

956/f.2’de diğ er kıymetli evrakın rehn edilmesi için aranan ciro ile beraber hamiline yazılı pay senedinin zilyetliğinin devredilmesi yoluyla rehnin kurulmasıdır. Diğ eri ise, pay senedine bağlanmış payların esasında bir borç senedi oldu ğ u esas alınarak TMK m.955 uyarınca senede bağlanmış olan alacakların veya diğ er hakların rehni için gereken yazılı rehin sözleşmesinin akdedilmesi ve senedin zilyetliğinin devredilmesi yöntemi ile hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkı tesis edilmesidir.

2.2.2.3.1.1. TMK m. 956/f.1 Uyarınca Rehin Kurulması

Kıymetli evrak üzerinde rehin kurulmasını düzenleyen TMK m. 956 hükmü hamiline yazılı senetlere özgü bir düzenleme getiren 1. fıkrasında hamiline yazılı senetlerin rehni için senetlerin rehin alacaklısına teslimi yeterli oldu ğ unu öngörmüştür⁴²⁶. TMK’deki hamiline yazılı senetlere özel olarak getirilen m. 956’daki düzenleme, kıymetli evrakın devrine ve üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin TTK m. 647’da yer verilen temel hüküm ile paraleldir. Nitekim TTK m. 647/f.1’de tüm kıymetli evrak türler üzerinde sınırlı bir ayni hak kurulması için senet üzerindeki “zilyetliğin devredilmesini” ortak bir şart öngörmüştür.

Öte yandan, TTK m.647/f.1’de zilyetliğin devrinden bahsedilirken, TMK m. 956/f.1’de düzenlemesinde ise sadece teslim ifadesinin kullanılması nedeniyle ilk bakışta iki düzenleme arasında zilyetliğin devri yollarına ilişkin bir farklılığa yer verilmiş gibi gözükebilir⁴²⁷. Ancak TMK m. 956/f.1’de yer verilen teslim ifadesinden kastın zilyetliğin devri oldu ğ u ve dolayısıyla zilyetliğin, rehin verenin tek başına sahip oldu ğ u zilyetliği sona erdirecek olması şartıyla teslimle devredilebileceğ i gibi rehin alanın pay senedinin zilyedi haline getirilebilmesini sağlayan rehnin niteliğ ine uygun düş en bazı teslimsiz yollarla devredilebileceğ i hem doktrindeki görüş e göre hem de kanaatimizce kabul edilmelidir⁴²⁸.

⁴²⁶ Çamoğ lu, **Kıymetli Evrak**, N. 28.

⁴²⁷ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğ lu, **Ortaklıklar II**, s. 119; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s.1599

⁴²⁸ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 297; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 44; Yılmaz, **Rehni ve Hapis Hakkı**, s. 140; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğ lu, **Ortaklıklar II**, s. 114, 119; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s. 1709; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 39; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 293; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 97, 98; Çebi, **Pay Rehni**, s. 140; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s. 17; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 277

TTK m.647/f.1 ve TMK m. 956/f.1'in birbirini teyit eden söz konusu düzenlemeleri uyarınca, hamiline yazılı senetler üzerinde rehin hakkının kurulabilmesi için rehin veren tarafından senedin zilyetliğinin rehin alana devrinin zorunlu olduğu açıktır. Bununla birlikte, zilyetliğin devrinin hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı tesis edilmesi amacıyla geçirilmesi gerekir⁴²⁹. Rehin alan ile rehin veren arasında bu amaca yönelmiş irade uyuşmasına da *ayni sözleşme* denilir⁴³⁰.

TMK m. 956/f.2'de diğer kıymetli evrakta ise senedin teslimine ilave olarak senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olması gerektiğini belirterek hamiline yazılı senetlerde öngörmediği ciro ve yazılı devir beyanını diğer kıymetli evrak türleri için zorunlu kılmıştır. Benzer şekilde TTK m. 647'nin ikinci fıkrasında da emre yazılı ve nama yazılı senetler için zilyetliğin devredilmesine ilave olarak ciro ve yazılı devir beyanı gerektiğinden bahsetmiştir. Emre ve nama yazılı senetler için öngörülen ciro ve yazılı devir beyanı birinci fıkra da yer verilen hamiline yazılı senetler için bu maddede de öngörülmemiştir.

2.2.2.3.1.1.1. Zilyetliğin Devredilmesi

Kıymetli evrak niteliğinde olan hamiline yazılı senetlerin rehnine özgü bir düzenleme getiren TMK m. 956/f.1 hükmü tasarruf işlemi olarak sadece senetlerin rehin alacaklısına *teslim edilmesini* zorunlu kılmıştır. Tasarruf işleminin senedin teslim edilmesi olarak ifade edilmiş bir hukuki işlemde teslimden tam olarak ne anlaşılması gerektiğinin belirlenmesi önem ve öncelik arz eder.

TMK m. 956/f.1 her ne kadar kıymetli evrak niteliğindeki hamiline yazılı senetler için özel olarak düzenlenmiş bir hüküm olsa da, bu özel hükmün amacına uygun olarak yorumlanabilmesi için gerek kıymetli evrak üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin temel kuralı ortaya koyan TTK m. 647/f.1 gerekse teslime bağlı

⁴²⁹ Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 44; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 258; Ergüne, **Pay Rehni**, s. 749; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 499; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 96-97; Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s. 67; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 56; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 81; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak**, s. 121; Çamoğlu, **Kıymetli Evrak**, N. 28; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 118-119; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 61; Zobl/ Thurnherr, **Kommentar 2010**, Art. 884, N. 654; Eugen Bücher// Regina Aebi-Müller, **Berner Kommentar, Die natürlichen Personen**, Art. 11-19d ZGB - Rechts- und Handlungsfähigkeit Schweizerisches Zivilgesetzbuch, 2. Aufl, Bern, 2017 (Bucher / Aebi-Müller, Berner Kommentar), Art. 12 N.

⁴³⁰ Aksi görüş için Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 479; Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 884 N. 300-302.

taşınır rehnine ilişkin TMK m. 939 hükmü ile birlikte değerlendirilmesi gerekir.

Öncelikle belirtilmelidir ki, TTK m. 647/f.1’de hamiline, emre veya nama yazılı senet olması fark etmeksizin kıymetli evrak üzerinde sınırlı bir ayni hak kurulması için senedin teslimi ifadesini değil, daha geniş bir kavram olan “*zilyetliğin devri*” ifadesi kullanılmıştır. Bu düzenlemeye paralel şekilde, teslim bağli taşınır rehnini düzenleyen TMK m. 939/f.1 uyarınca da kanunda öngörülen ayrık durumlar dışında taşınırların, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedileceğine ilişkin hükmü de rehin tesisi için yapılması gereken tasarruf işlemini teslim ile sınırlandırmamıştır.⁴³¹ Gerçekten de söz konusu hükmün madde gerekçesinden teslim yerine zilyetliğin devrinden bahsedilmiş olmasının bilinçli bir tercih olduğu ve taşınır rehninde teslim haricinde kalan diğer yollarla da zilyetliğin devredilebilmesine imkân tanınmasının amaçlandığının açıktır⁴³².

Bu düzenlemeler karşısında kıymetli evrak türlerinden biri olan hamiline yazılı senetlerin rehnini özel olarak düzenleyen TMK m.956/f.1’de zilyetliğin devir yollarından sadece biri olan “teslim” ifadesine yer verilmesinin kanunda ayrık bir durum yaratmak amacıyla öngörülen bilinçli bir tercih mi olduğu yoksa TTK m. 647/f.1 ve TMK m.939/f.1 düzenlemelerine paralel olarak teslimin esasen zilyetliğin devri anlamında mı kullanıldığı doktrinde tartışılmakla birlikte baskın görüş teslimden

⁴³¹ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 297; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 44; Yılmaz, **Rehni ve Hapis Hakkı**, s. 140; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II**, s. 114, 119; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s.1709; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 39; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s.293; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 97, 98; Çebi, **Pay Rehni**, s. 140; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s. 17; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 277

⁴³² TMK m. 939/f.1’in Gerekçesi şöyledir: “Yürürlükteki metinden farklı olarak, rehlin tesisi için eşyanın teslimi yerine zilyetliğin devri gerektiği vurgulanmıştır. Maddede zilyetliğin alacaklıya devri ifadesi yer almaktadır. Ancak burada belirtmek gerekir ki taşınır eşyanın zilyetliğinin alacaklı yerine, tarafların mutabık kaldıkları güvenilir bir şahsa devri de yeterli kabul olunacaktır. Maddenin ikinci fıkrasında yetkisiz zilyedin taşınır rehni düzenlenmiş ve bu konuda iyiniyetle yetkisiz zilyetten aynı hak edinimine (iktisabına) ilişkin düzenlemelere (m.988) paralel bir hüküm konulmuştur. Üçüncü kişilerin önceki zilyetlikten doğan hakları saklı tutulmuştur. Üçüncü fıkra ile taşınır rehlinin kurulması, taşınır eşyanın rehnedenin fiilî hâkimiyetinden çıkarılması şartına bağli kılınmıştır. Rehnedenin eşya üzerindeki fiilî hâkimiyetinin kaldırılmasından kasıt, resmedilen eşyanın rehnedenin doğrudan zilyetliğinden çıkarılmasıdır. Çünkü rehnedenin eşya üzerinde dolaylı (vasıtalı) zilyetliği devam edecektir.”

kastın zilyetliğin devrin olduğu yönündedir⁴³³.

Kanaatimizce hamiline yazılı pay senetleri için özel olarak getirilen bir düzenlemede sadece “teslim” ifadesinin kullanılması haklı bir tereddüt yaratmakla birlikte, bu ifade ile zilyetliğin devir yollarından sadece biri olarak teslimin kastedilmemiş ve diğer zilyetliğin devri yollarını dışarıda bırakılmamıştır. TTK m.647/f.düzenlemesi ile birlikte değerlendirildiğinde TMK m.956/f.1’da yer verilen “teslim” ifadesinin genel bir ifade olarak kullanıldığı dikkate alınmalı, kıymetli evrak niteliğindeki bu senedin teslim haricinde kalan diğer yollarla zilyetliğin devredilmesi suretiyle rehin alan lehine üzerinde rehin hakkı tesisine engel olduğu düşünülmemelidir. Nitekim taşınır lar üzerinde teslime bağlı rehin kurulurken temel esasın taşınırın fiilen yalnız rehnedenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmayacağını belirtilen TMK m. 939/f.3 hükmü uyarınca pay senedi üzerindeki rehin verenin münhasır fiili hâkimiyetine son verilmesidir. Bu hüküm doğrultusunda, rehin hakkının tesisi için nitelikli zilyetlik aranmıştır⁴³⁴. Söz konusu temel esas, zilyetliğin devriyle birlikte rehin verenin eşya üzerindeki zilyetliğinin tamamen sona ereceği anlamına gelmediğinden, pay sahibinin rehin kurmadan ve zilyetliğini devretmeden önce pay senedi üzerinde sahip olduğu doğrudan zilyetliğin rehin ile birlikte rehin alana devredileceği ve rehin verenin ise artık dolaylı zilyet haline geleceği anlamına gelmektedir⁴³⁵. Sonuç olarak ise, hamiline yazılı pay senedi üzerinde pay sahibine fiilen tek başına hâkimiyet imkânı vermiyor olması şartıyla her yol ile zilyetliğin devrinin gerçekleşebileceğinin ve böylece TMK m. 956/f.1 uyarınca rehin hakkının tesis edilmiş olduğunun kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

⁴³³ Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 43; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 297; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 44; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 97; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 114, 119-120; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 293; Doktrindeki bir görüş işaretleme yapılmadan sadece zilyetliğinin devrinin sakıncalı olduğunu, zira iyiniyetli üçüncü kişilere karşı makki gibi hareket edebilme ve iyiniyetin korunması ile payın devredilmesi mümkün hale geldiğine ilişkin sakıncaya işaret etmiştir (Pulaşlı, **Anonim Şirketler III**, N.45, N.26 ve N.46). Yılmaz, **Rehni ve Hapis Hakkı**, s. 140; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s. 1709; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 39; Çebi, **Pay Rehni**, s. 140; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s.17; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 277

⁴³⁴ Ergüne, **Pay Rehni**, s. 749; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 172 vd.; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 399.

⁴³⁵ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 44 ve s. 60; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 52

2.2.2.3.1.1.1. Zilyetlik, Fiili Hâkimiyet ve Zilyetlik İradesi Kavramları

Rehin hakkı kurulabilmesi için aranan zilyetliğin devrinin net şekilde ortaya konulabilmesi için esasen öncelikle zilyet, zilyetlik tanımlarının ve bunun devamı olarak da fiili hâkimiyetin ne anlamlara geldiği, hangi yollarla kazanıldığı ve ne zaman kaybedildiğinin belirlenmesi önemlidir.

Zilyet, TMK 973/f.1 uyarınca bir şey üzerinde fiili hâkimiyete sahip olan kimse olarak tanımlanmıştır. Fiili hâkimiyet ise, bir şeyi elinde bulundurma ve dilediği gibi kullanma imkânıdır. Zilyetin o şeye ilişkin elindeki bu imkân geçici süreli değil, devamlı nitelikte olmalıdır⁴³⁶.

Sadece zilyede ilişkin kanunda yapılmış bu tanımdan yola çıkıldığından, taşınır eşya hukukunun temel kavramını oluşturan zilyetliğin de “bir şey üzerinde bulunan fiili hâkimiyet” veya “fiili eşya egemenliği”nden ibaret olduğu düşünülebilir. Ancak sonuçları itibariyle çok önemli bir anlam kazanan zilyetliğin objektif bir durumu (unsuru) işaret eden fiili hâkimiyete ilave olarak bu fiili hâkimiyetin kişinin elinde bulundurmaya yönelik bir iradesine de dayanmasının gerekli olup olmadığı doktrinde uzun süredir tartışılmaktadır. İşte zilyetliğin kazanılabilmesi için subjektif unsur olarak aranması gerektiği belirtilen bu irade *zilyetlik iradesidir*.

Bir kişinin bir şey üzerinde fiili hâkimiyeti olduğunun kabul edilebilmesi için şeyi elinde bulundurmasının yanı sıra zilyetlik iradesinin de olması gerektiğini savunan doktrindeki bu baskın görüşe göre çoğu zaman fiili hâkimiyet içinde bir unsur olarak karşımıza çıkan bu iradenin olmadığı bir durumda fiili hâkimiyet olmayacağı sonucuna varır⁴³⁷. Fiili hâkimiyetin subjektif unsurunun tamamlanmadığı bir durumda da şey üzerinde kişinin zilyetliğinden bahsedilemeyecektir⁴³⁸. Diğer görüş fiili hâkimiyetten kastın maddi olarak elinde bulundurma olduğunu ve bu nedenle de

⁴³⁶ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 20 vd.; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 54 vd.

⁴³⁷ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 55; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **Tekinay Eşya Hukuku**, s. 45; Hatemi/ Serozan/ Arpacı, **Eşya Hukuku**, s. 245; Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 101; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 38.

⁴³⁸ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 20 vd.; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s.54 vd.; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 43 vd.; Serozan, **Taşınır Eşya Hukuku**, s. 89; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 78

zilyetlik kurulmasına yönelik ayrıca bir irade aranmasına itiraz etmektedir⁴³⁹.

Kanaatimizce de kişinin henüz fiili hâkimiyetinde olmayan bir şeyin zilyedi olabilmesi için bunu kazanmaya yönelik zilyetlik iradesinin olması gerekir. Bu irade ise gerek aslen kazanmada gerekse devren kazanmasının söz konusu olduğu bir durumda mutlaka aranmalıdır⁴⁴⁰. Ancak bir kere bu zilyetlik iradesiyle birlikte şey üzerinde fiili hâkimiyet kurulduktan sonra hâlihazırda fiili hâkimiyeti bulunan bir kişinin artık bu şey üzerinde fiili hâkimiyeti bulunmasına yönelik bir iradesinin sona erdiği açıkça anlaşılamıyorsa, bu iradenin devam ettiği kabul edilmelidir⁴⁴¹. Sürekli o şeyin zilyetliğine yönelik iradenin devam edip etmediği ispatedilmesinin zilyetlik açısından gerekli ve önemli olmayacaktır⁴⁴². Doktindeki aksi görüş ise, zilyetliğin hem fiili hâkimiyet hem de iradeden oluşan iki unsurunun da kazanma anının yanı sıra zilyetliğin devamı için de sürekli aranması gerektiğini belirtmektedir⁴⁴³.

Zilyetlik, taşınır eşyadaki aynı hakkın varlığına ve hak sahipliğine karine oluşturduğu gibi aynı hakka sahip olanlara ilişkin kamu nezdinde aleniyet de sağlar. Buna ilave olarak taşınır eşyadaki aynı hakları devretmek ve kazandırmak için gerekli olan tasarruf işlemini kuran zilyetlik eşyanın iyiniyetli üçüncü kişiler tarafından kazanılmasında kamu güvenine dayanağını oluşturabilir⁴⁴⁴. Bu işlevlerinden biri olarak da taşınırlar üzerinde rehin alan lehine aynı hak olan rehin hakkı kazandırılması için gerekli olan tasarruf işlemi söz konusu zilyetliğin rehin alana devredilmesidir.

2.2.2.3.1.1.2. Teslimle veya Teslimsiz Devredilmesi

Zilyetliğin devren kazanıldığı haller, TMK m.977 ve devamında kazanma teslimle ve teslimsiz olmak üzere ikiye ayrılarak düzenlenmiştir. Zilyetliğin teslimle kazanılması fiili teslim ve araçların teslimi, kısa elden teslim iken teslimsiz kazanma yolları ise zilyetlik sözleşmesi, kısa elden teslim, hükmen teslim, zilyetliğin havalesi ve emtiayı temsil eden senetlerin teslimi ile mümkündür.

Hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin kurulması için tasarruf işlemi olarak

⁴³⁹ Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 35 vd.

⁴⁴⁰ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 20 vd; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s.54 vd.; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 43 vd.

⁴⁴¹ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 55; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 20 vd.

⁴⁴² **Homberger** naklen Nomer/Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 21.

⁴⁴³ Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 79; Serozan, **Taşınır Eşya Hukuku**, s. 90

⁴⁴⁴ Serozan, **Taşınır Eşya Hukuku**, s. 90

gerekli olan zilyetliğin rehin alana geçirilmesinde kural olarak teslimli ve teslimsiz devir yolları kullanılabilir. Şu kadar ki, rehin alan hamiline yazılı pay senetleri üzerinde dolaysız (fiilen ve maddi olarak egemen) zilyetliği veya asgari dolaylı (dolaysız zilyet aracılığıyla sahip olan soyut) zilyetliği kazanırken, diğer taraftan rehin veren TMK m. 939/f.3'in taşınırın fiilen yalnız rehnedenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmayacağı şeklindeki açık yasak gereği hamiline yazılı pay senetleri üzerindeki tek başına sahip fiili hâkimiyetini kaybetmelidir⁴⁴⁵.

Rehin verenin tek başına sahip olduğu fiili hâkimiyetin sona ermesi aranacağından da, zilyetliğin devri için hangi yol kullanılırsa kullanılsın, rehin veren ile rehin alan arasında müşterek zilyetliğe sahip olmamalıdır. Zira *müşterek zilyetlik* olması durumunda rehin veren ile rehin alandan birinin tek başına fiili hâkimiyet kurma imkânı olacağından rehin veren rehin alanın katılımı olmadan zilyetliğini devam ettirebileceğinden taşınır rehni için gerekli olan tasarruf işlemi gerçekleşmemiş olacaktır. Diğer yandan rehin veren ile rehin alanın ancak birlikte hareket ederek fiili hâkimiyeti kullanabileceği *elbirliği (iştirak) halinde bir zilyetlik* kurulmuşsa, rehin verenin rehin alanın katılımı olmaksızın fiili hâkimiyeti kullanması mümkün olmayacağından rehin için aranan zilyetlik devri gerçekleşmiş olduğu gibi rehin verenin de tek başına fiili hâkimiyeti sona ermiş olacağından rehin hakkı kurulmuş olacaktır.

Zilyetliği devreden ile devralan arasında bir eşyanın zilyetliğinin zilyetliği devralana geçeceğine yönelik bir zilyetlik sözleşmesi yapılarak, ayrıca bir fiil gerçekleştirilmesine gerek olmaksızın, eşyanın devralanın alanın fiili hâkimiyetine bırakılması durumunda *zilyetlik sözleşmesi* yoluyla zilyetliğin devri gerçekleşmesi mümkündür. Bu durumda zilyetliği devralan eşyanın fiili hâkimiyetini ele geçirerek dolaysız zilyet haline gelir⁴⁴⁶. Ancak eşyanın devralanın alanın fiili hâkimiyetine bırakılması sonucunda zilyetliği devreden fiili hâkimiyeti sona ermemektedir. Bu fiili hâkimiyetin sona erebilmesi için zilyetliği devralanın açığa bırakılan şey üzerinde devreden müdahale edemeyeceği bir şekilde bir fiili hâkimiyet kurması gerekir.

⁴⁴⁵ Ergüne, **Pay Rehni**, s. 749; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 172 vd.; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 408; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 44 ve s. 60; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 52

⁴⁴⁶ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 41; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 54, Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 67; Ayan, **Zilyetlik ve Tapu Sicili**, s. 76, Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 66- 67.

Zilyetlik sözleşmesinde zilyetliğı devreden ile eşya arasındaki devam eden söz konusu fiili hâkimiyet ilişki dikkate alındığında bu yöntemin rehin kurulması amacıyla kullanılabilir bir devir yöntemi olmadığı aşikârdır. Nitekim pay senetleri üzerinde rehin hakkı kurulması için aranan zilyetliğin devredilmesi koşulunun yerine gelebilmesi için TMK m. 939/f.3'in taşınırın fiilen yalnız rehnedenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmayacağı şeklindeki açık yasak dikkate alındığında hamiline yazılı pay senetleri üzerinde halen rehin verenin fiili hâkimiyetini kaybetmemiş olduğu ve dışarıdan da bunun kaybolduğuna yönelik bir aleniyet oluşmayacağı açıktır⁴⁴⁷.

Zilyetliğin teslimsiz olarak devrine ilişkin öngörülen yollardan birini düzenleyen TMK m.979'a göre bir üçüncü kişi veya zilyetliğı devreden kişinin, özel bir hukukî ilişkiye dayanarak zilyet olmakta devam etmesi halinde, teslim gerçekleşmeksizin karşı taraf zilyetliğı hükmen teslim yoluyla kazanılmış olacaktır. Ancak, TMK m.766 hükmü uyarınca da bir taşınırın mülkiyetini nakleden kimse özel bir hukukî ilişkiye dayanarak o şeyin zilyetliğini korursa, mülkiyetin teslimsiz geçmiş olacağı ve ancak bu işlemin üçüncü kişileri zarara sokmak veya taşınır rehni kurallarından kurtulmak için yapılmışsa, mülkiyetin naklinin sonuç doğurmayacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla zilyetliğin teslimsiz devri yöntemlerinden biri olan *hükmen teslim* ile hamiline yazılı pay senetlerinin fiili hâkimiyeti rehin verende kalmaya devam edeceğinden ve ortada sözüm ona bir teslim olduğundan rehin kurulması amacıyla zilyetliğin devrini sağlayacak bir yöntem olarak hükmen teslim yolu kullanılamaz⁴⁴⁸.

Bu doğrultuda, hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkı kurulması amacıyla aranan pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesi şartı, zilyetliğin teslimle devredilmesini sağlayan yollardan zilyetlik sözleşmesi ile yapılması mümkün olmasa da, rehin veren tarafından pay senetlerinin dolaysız zilyetliğin rehin alana geçirildiği diğer teslim yolları olan *fiili teslim*, *araçların teslimi* veya *kısa elden teslim* yollarıyla devredilmesi mümkündür.

Ayrıca zilyetliğin teslimsiz devir yollarından biri olan hükmen teslim de aynı

⁴⁴⁷ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 41; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 483

⁴⁴⁸ Oysaki hamiline yazılı pay senetlerinin mülkiyetinin devredilmesi amaçlanmakta ise hükmen teslim yoluyla mülkiyet devralana geçirilebilecektir. Serozan, **Taşınır Eşya**, s.111

zilyetlik sözleşmesinde olduğu gibi rehin hakkı kurulmasına elverişli bir yol olmamakla birlikte, rehin veren *zilyetliğin havalesi* veya *temsilci* kullanmak suretiyle rehin alana pay senetlerinin dolaylı zilyetliğini devredebilecektir.

Zilyetlik teslimle devredilirken ilk olarak şeyin maddi varlığı fiilen verilebilir⁴⁴⁹. Hamiline yazılı pay senetlerinin kendisi rehin veren tarafından rehin alana elden ele verilmesi yoluyla⁴⁵⁰ ve anında TMK m.977/f.1 uyarınca *teslim* gerçekleşmiş olur⁴⁵¹. Teslimin rehin kurma amacıyla yapılması yani *ayni sözleşme* ile eş zamanlı gerçekleşmesi gerekir⁴⁵². Rehlin veren senedi fiilen teslim ettiği anda artık bunlar üzerinde fiili hâkimiyete sahip olmadığından ve rehin alanın iradesi dışında tekrar sahip olma imkânı kalmadığından senetlerin dolaysız zilyetliğini kaybeder, rehin alan ise senetlerin doğrudan doğruya dolaysız zilyedi haline gelir. Bir diğer deyişle, rehin veren tarafından hamiline yazılı pay senetlerinin maddi varlığının rehin alana fiilen verilmesiyle ve taraflar arasında bu fiilin rehin tesis edilmesi amacıyla kurulduğu konusunda anlaşma olması şartıyla, rehin alan lehine rehin hakkı kurulmuş olur.

TMK m.977/f.1'nin açık düzenlemesi sayesinde hamiline yazılı pay senedinin bizzat kendisi değil de senetler üzerindeki fiili hâkimiyeti sağlayacak araçların rehin alana verilmesi suretiyle teslim edilmesi de mümkün olabilir⁴⁵³. Bu noktada, senet üzerinde hâkimiyet sağlayacak araçların hangi özelliklere sahip olduğu teslimin gerçekleşip gerçekleşmemesi açısından önem teşkil edecektir. Araçların teslimi sonrasında rehin alanın senetlerin dolaysız zilyedi haline geleceğine ilişkin tereddüt bulunmamaktadır. Buna ilave olarak rehin verenin de hamiline yazılı pay senetlerini gerek doğrudan gerekse araçlar yoluyla eline geçirme imkânı kalmamalıdır. Rehlin verenin senedi doğrudan veya başka araçlarla fiili hâkimiyetini kısmen de olsa devam

⁴⁴⁹ Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 109; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 40 ve 399 vd.; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 54; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 499

⁴⁵⁰ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 73

⁴⁵¹ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 40 ve 401; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 99; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 499; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 100; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 54

⁴⁵² Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 399

⁴⁵³ Göksoy, **Pay Rehni**, s. 89-90 ve s. 99-100; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 40 ve 401, N. 1248; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 55; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, 499; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 45; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 101- 102; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s.482-483; Eskiocak, **Taşınır Rehni**, s. 104

ettirme ve tek başına rehne konu pay senetlerine ulaşma ve fiili hâkimiyet kurma imkânı olduğu sürece senetler üzerinde fiili hâkimiyetini ve dolayısıyla zilyetliğini kaybettiği söylenemeyeceğinden fiili hâkimiyeti sağlayacak araçların rehin verende bulunması ancak rehin alanın da katılımı olduğunda mümkün olacak bir şekilde yapılmalıdır⁴⁵⁴. Nitekim TMK m. 939/f.3'ün emredici düzenlemesi gereği rehin veren fiili hâkimiyeti kaybetmediği sürece hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulmuş olmayacaktır. Bahsi geçen şekilde bir fiili hâkimiyet sağlamayan araçların rehin alana verilmesi zilyetliğin devredilmiş olması sonucunu doğurmayacağı için taraflar arasında rehlin kurulmasına yönelik bir ayni sözleşme olsa bile rehin hakkı doğmayacaktır. Bu doğrultuda, araçların tesliminde rehin veren ile rehin alandan birinin tek başına fiili hâkimiyet kurma imkânı olacağı müşterek zilyetlik değil, ancak birlikte hareket ederek fiili hâkimiyeti kullanabileceği elbirliği (iştirak) halinde bir zilyetlik kurulmuş olması şarttır.

Bir kişinin, rehin hariç olmak üzere herhangi bir sebeple hamiline yazılı pay senetlerinin dolaysız zilyedi veya herhangi bir sebeple elinde bulundurmakta olduğu bir durumda *kısa elden teslim* adı verilen bir yolla rehin tesis edilebilir⁴⁵⁵. Senedin maliki ile hâlihazırda dolaysız zilyedi arasında rehin kurulmasına yönelik sonradan anlaşılması halinde bu kere rehin alan sıfatıyla senetlerin dolaysız zilyetliğini devam ettirmesi maddi varlığın fiilen verilmesini içermediğinden esasen teslim niteliğinde olmayacaktır. Ancak başka bir nedenle dolaysız zilyet bu şekilde nihai olarak rehin alan sıfatıyla dolaysız zilyet statüsüne kavuşacağından esasen bir zilyetlik devri gerçekleşmiş ve böylece hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmiş olur. TMK'da da kısa elden teslime ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş olmakla birlikte fiili hâkimiyete ilişkin temel esaslara uygun bir şekilde dolaysız zilyedin bir taşınırın kısa elden teslim yoluyla maliki olabildiği gibi üzerinde rehin hakkı

⁴⁵⁴ Cansel, **Menkul Rehni**, s. 104; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 261; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 46- 48; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 661; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 637; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 272; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 100-101

⁴⁵⁵ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 69; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 45; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 101; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 109; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 636; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 483-484; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 499; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 271; Ayan, **Zilyetlik ve Tapu Sicili**, s. 78; Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, s. 293; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 68

kurulmasına da herhangi bir engel bulunmamaktadır. Pek tabi bu durumda da rehin hakkına ilişkin bir ayni sözleşmenin taraflar arasında bulunması gerekir.

Herhangi bir sebeple kredi kuruluşunun kasasında saklanmakta olan hamiline yazılı pay senetlerinin daha sonra kredi kuruluşu tarafından pay senetlerinin malikine kullanılacak olan kredinin teminatı olarak banka lehine rehin tesis edilmesi istenildiğinde, hâlihazırda bankanın fiili hâkimiyetinde dolayısıyla dolaysız zilyetliğinde bulunan pay senetlerinin bu kere rehin kurma amacıyla rehin alan sıfatıyla dolaysız zilyetliğini devam ettirmesi durumunda kısa elden teslim yoluyla zilyetliğin devri gerçekleşmiş ve pay senetleri kredi kuruluşu lehinde rehin verilmiş olacaktır⁴⁵⁶.

Hamiline yazılı pay senedinin malikinin dışında üçüncü bir kişinin elinde bulunduğu ve bu nedenle de üçüncü kişinin dolaysız zilyet, malikin ise dolaylı zilyet olduğu bir durumda, malik ile rehin alan arasında yapılacak bir anlaşma ile dolaylı zilyetlik rehin alana devredilebilir ve rehin alan pay senetlerinin dolaylı zilyetliğinin kazanabilir. Zilyetliğin bu şekilde devredilmesine *zilyetliğin havalesi* denilir⁴⁵⁷. TMK m. 979/f.1 uyarınca bir üçüncü kişi veya zilyetliği devreden, özel bir hukukî ilişkiye dayanarak zilyet olmakta devam etmesi durumunda zilyetlik, teslim gerçekleşmeksizin kazanılmış olacaktır⁴⁵⁸. Zilyetliğin havalesinin gerçekleştirildiği bir durumda, rehin alan pay senetlerinin dolaysız zilyetliğine sahip olmasa da, dolaylı zilyet malikin mülkiyet hakkı üzerinde sınırlı bir ayni hak olarak verdiği rehin hakkına sahip olan dolaylı zilyedi haline gelecektir. Nitekim bir taşınırın farklı sıfatlara sahip olan birden fazla dolaylı zilyedinin olması mümkündür.

Zilyetliğin havalesi yoluyla zilyetliğin devredilebilmesi için, dolaylı zilyetliğin rehin alana geçtiğine ilişkin, rehin veren tarafından veya rehin alanın bilgisi dahilinde

⁴⁵⁶ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 45; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 58

⁴⁵⁷ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 45; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 102; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 499; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 108; Saymen / Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 636; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 484; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 271; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 402 vd.; Aybay / Hatemi, **Eşya Hukuku**, s.293; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 190

⁴⁵⁸ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 402; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 48; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 102; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 499

rehin alan tarafından⁴⁵⁹ dolaysız zilyet olan üçüncü kişiye bildirilmesi gerekir. TMK m. 979/f.2'nin zilyetliğin zilyetliğin havalesi yoluyla devrinin, zilyet olmakta devam eden üçüncü kişiye karşı, ancak durumun devreden tarafından kendisine bildirildiği andan başlayarak hüküm doğuracağını ifade eden hükmü uyarınca, dolaysız zilyede yapılacak bu bildirim ile ve bildirim anından itibaren dolaylı zilyetlik rehin alana geçmiş olacağından, hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin de bu bildirim anında tesis edilmiş olabilecektir⁴⁶⁰. Söz konusu bildirim herhangi bir şekle tabi kılınmamıştır. Ancak söz konusu bildirimin hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin kurulması için kurucu unsur olarak arandığı dikkate alındığında, kurucu unsurun tamamlandığının ispat kolaylığı açısından asgari olarak yazılı şekilde yapılması uygun olacaktır⁴⁶¹.

Gerek teslime bağlı taşınır rehni hükümleri altında TMK m.941⁴⁶² uyarınca rehnedilen taşınırın malikinin rehinli taşınır üzerinde gerekse TMK m.958⁴⁶³ uyarınca hâlihazırda rehinli bir alacak üzerinde bu rehinlerden sonra gelmek üzere bir art rehin hakkı kurulması mümkündür⁴⁶⁴. Bu durumda lehine art rehin hakkı kurulacak olan kişi, rehinli taşınırın dolaysız zilyedi mevcut rehin hakkı sahibi olması nedeniyle sadece dolaylı zilyedi olabileceği için söz konusu art rehin hakkının kurulması tasarruf işlemi olarak gerçekleşmesi gereken zilyetliğin devri zilyetliğin havalesi kullanılarak yapılabilecektir. Bu durumda ise hâlihazırda mevcut rehinli alacaklıya art rehin kurulduğuna ilişkin bildirim yapılmasının kurucu şart olduğu söz konusu hükümlerde

⁴⁵⁹ Göksoy, **Pay Rehni**, s. 103,

⁴⁶⁰ Kurucu unsur olduğuna ilişkin Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 190-191; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 48; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 66; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 68; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 484

⁴⁶¹ Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 191; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 102-103,

⁴⁶² “3. Art rehin” TMK m.941 “Rehnedilen taşınırın maliki, onun üzerinde bir art rehin kurabilir. Bunun için, alacağı ödenince rehnedilen taşınırın sonraki alacaklıya teslim edilmesinin rehinli alacaklıya yazılı olarak bildirilmesi gerekir”. Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 191; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 103, Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 48

⁴⁶³ “IV. Art rehin” TMK m.958 “Rehinli bir alacak üzerinde sonra gelen bir rehmin kurulması, ancak rehnedenin veya sonra gelen rehin alacaklısının durumu önce gelen rehin alacaklısına yazılı olarak bildirmesi hâlinde geçerlidir.”

⁴⁶⁴ Cansel, **Menkul Rehni**, s. 108; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 103; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 48; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 158-159; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 500.

açıkça belirtilmiş olduğu gibi kurucu şart olan bu bildirimin geçerliliği bir şekil şartına da tabi tutularak yazılı yapılması zorunlu kılınmıştır.

Gerek TMK m. 979/f.2 gerekse uyarınca, zilyetliğin devredilmiş olabilmesi için dolaysız zilyedin söz konusu zilyetlik devrine ilişkin ayrıca onay vermesinden bahsedilmemiş olduğundan, rehin kurulması ve sonuçlarını doğurması için kendisine bildirim yapılmış olması şartıyla dolaysız zilyedin onay vermesi aranmayacaktır.⁴⁶⁵

Rehin veren tarafından rehin alanın temsilcisine yapılan, temsil edilene yapılmış gibi zilyetliği geçirdiğini belirtilen TMK m.978 düzenlemesi gereği rehin alanın dolaylı zilyet rehin alanın dolaysız zilyet olduğu bir yolla hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilebilir.⁴⁶⁶ Temsilci ile rehin alan arasında pay senetlerini saklama ve korumaya ilişkin yeddiemine yükümlülük yükleyen bir sözleşme var ise bu kişi yeddiemin sıfatını kazanır.⁴⁶⁷

2.2.2.3.1.1.2. Zilyetliğin Devrine ilişkin Ayni Sözleşme Yapılması

Hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkı tesis edilebilmesi için gerekli olan tek tasarruf işlemi senetlerin zilyetliğinin rehin alana devredilmesidir. Rehin kurulması için TTK m.956/f1'de tek tasarruf işlemi olarak zilyetlik devrinin yapılmasının arandığı bir durumda, zilyetlik devrinin hangi amaçla yapıldığının da tespit edilmesi gerekir. Zira hamiline yazılı pay senetlerinin mülkiyetinin devredilmesi de TTK m. 489 hükmü uyarınca sadece zilyetliğin devri ile gerçekleşmektedir.⁴⁶⁸ Bu durumda, senedin zilyetliğinin devredilmesinin rehin amacıyla mı yoksa mülkiyetin geçirilmesi amacıyla yapılmış doğrudan hangi hukuki işlemin yapılmış olduğunu ve bunun sonucu olarak da zilyetliği devralanın hamiline yazılı pay senedi üzerindeki haklarını belirleyecektir. İşte bu noktada zilyetliğin devredilmesinin senet üzerinde

⁴⁶⁵ Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s.67; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 109

⁴⁶⁶ Göksoy, **Pay Rehni**, s. 99; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 499; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 100; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 54; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 403; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 45; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 482; Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 884, N. 210 vd.

⁴⁶⁷ Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 150 vd.; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 403 vd.; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, N. 3678; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 661; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 110 – 111; Yeddiemin sözleşmesi yoluyla anonim şirket payı üzerinde rehin kurulmasına ilişkin detaylı bilgi için Keskin Şerbetçioğlu, **Payın Rehni**, s. 123 vd.

⁴⁶⁸ Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 119; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II**, s. 1709

sınırlı bir ayni hak olarak rehin kurmak amacıyla sınırlı olduğuna ilişkin tarafların iradesini gösteren bir ayni sözleşme yapılması ihtiyacı ortaya çıkar.⁴⁶⁹ Dolayısıyla mülkiyet hakkının devrinde veya sınırlı ayni hak olan rehnin kurulması için zilyetliğin devri tek başına tasarruf işleminin tamamlanmış olması için yeterli değildir. Zilyetliğin devri öncesinde veya en geç zilyetliğin devri anında hamiline yazılı pay senedinin maliki ile rehin alan arasında ayni sözleşme yapılmış olması gerekir. Zilyetliğin devrine ilişkin ayni sözleşme ve zilyetliğin devri yollarından birinin gerçekleştirilmesiyle birlikte senet üzerinde rehin tesis edilmesi için gereken tasarruf işlemi gerçekleşmiş olacaktır.

Zilyetliğin devrine yönelik ayni sözleşmenin zilyetliğin devredilmesinden önce yapılması mümkün olsa dahi ayni sözleşmedeki iki tarafın iradesinin esasen zilyetliğin devredilmesi anında bulunması gerekir. Bu nedenle ayni sözleşme zilyetliğin devri anından önce yapılmış ve fakat zilyetliğin devri anında rehin verenin iradesi artık zilyetliği devretme yönünde değil ise zilyetlik devir yollarından biri ile gerçekleştirmiş dahi olsa da rehin kurulması için gereken tasarruf işlemi gerçekleşmemiş olacaktır. Sonuç olarak hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkının kurulmasına yönelik ayni sözleşme ya zilyetliğin devri anında yapılmış olmalı ya da zilyetliğin devrinden önce yapılmışsa da zilyetliğin devredildiği ana kadar irade geri alınmamış ve sürdürülmüş olmalıdır. Bir diğer anlatımla, ayni sözleşme her ne kadar iki taraflı bir hukuki işlem olsa da zilyetliğin devri ile birleşerek rehin tesis edildiği ana kadar iradenin geri alınması mümkündür, fakat zilyetliğin devri anında ayni sözleşmeye yönelik olarak irade mevcutsa artık rehin kurulmuş olacağı için artık tek taraflı olarak ayni sözleşmeden dönülemeyecektir.

Ne var ki hamiline yazılı pay senetlerinin gerek mülkiyetinin devri gerekse rehin hakkının kurulması için zilyetliğin devrinin gerektiğine ilişkin genel kuralı koyan TTK

⁴⁶⁹ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 61; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 118; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 499; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 33; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 479; Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 258; Eskiocak, **Taşınır Rehni**, s. 87. Aybay/ Hatemi, **Eşya Hukuku**, N. 47; Akipek/ Akintürk/ Ateş, **Eşya Hukuku** s. 584; Seyfullah Edis, “Menkullerde Mülkiyetin İntikali Hususiyetle İlliyet Meselesi”, **AÜHFD**, Y. 1957, S. 1 (Edis, Menkullerde İlliyet, s. 297; Demet Çeliktaş Özdamar, “Aynî Sözleşme ve Aynî Sözleşmeye Benzer Ya da Onunla Bağlantılı Bazı Kavramların Karşılaştırılması”, **Yargıtay Dergisi**, C. 26, Temmuz 2000, S. 3 (Çeliktaş Özdamar, Aynî Sözleşme), s. 418.

m.647’de, ne de hamiline yazılı pay senetlerinin mülkiyetinin devrine ilişkin TTK m.489 ve üzerinde rehin kurulmasına ilişkin TMK m. 956/f.1’de taraflar arasında mülkiyet geçişi veya rehin hakkı kurulmasına ilişkin bir aynî sözleşmenin gerekli olduğuna ilişkin bir ifadeye yer verilmemiştir. Doktrinde de hamiline yazılı pay senetlerinin zilyetliğinin devredilmesiyle birlikte taraflar arasında aynı sözleşmesinin yapılmış olması gerekip gerekmediğine ilişkin farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Doktrinde çoğunluk⁴⁷⁰ aynı sözleşmenin akdedilmesi gerektiğini savunurken, taşınırlarda mülkiyetin devri veya üzerinde rehin kurulması için aynı sözleşmeye gerek olmadığı, tasarruf işleminin yapılmasına yönelik bu iradenin borçlandırııcı işlem aşaması olan rehin sözleşmesinde zaten mevcut olduğu görüşünde olan azınlık bir görüş de mevcuttur.⁴⁷¹

2.2.2.3.1.1.3. Hamiline Yazılı Pay Senedinin Rehninin Sebebe Bağlı Olup Olmaması

Hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin tesis edilmesi için gerçekleştirilmesi gereken tasarruf işlemi olan zilyetliğinin devri ile borçlandırııcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesi arasındaki ilişki rehnin sebebe bağlı olup olmadığını ortaya koyacaktır. Senetler üzerinde rehin kurulmasına yönelik yapılacak borçlandırııcı işlemde herhangi bir nedenle geçersizlik ortaya çıktığında tasarruf işlemi de kendiliğinden geçersiz hale gelecekse sebebe bağlılık, tasarruf işlemi etkilenmeyecekse sebepten soyutluğun olduğu anlamına gelecektir.

Hamiline yazılı pay senetlerinin rehni için tasarruf işlemi niteliğindeki aynı sözleşme ve zilyetliğin devrinin hukukî sebebinin borçlandırııcı işlem olarak yapılacak rehin sözleşmesi olduğu kabul edilir ise, rehin sözleşmesinin herhangi bir nedenle geçersiz olması halinde, rehin kurulması amacıyla taraflar arasında zilyetliğin devredilmesine yönelik yapılmış aynı sözleşme kendiliğinden geçersiz olacaktır. Bu durumda senetlerin dolaysız veya dolaylı zilyetliği karşı tarafa geçirilmiş olsa bile

⁴⁷⁰ Acar, **Rehin Hukuku**, N. 365; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1003; Serozan, **Taşınır Rehni**, s. 342; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 479; Hatemi/ Serozan/ Arpacı, **Eşya Hukuku**, s. 353; Akipek/ Akıntürk, **Eşya Hukuku**, s. 845; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 717; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 122; Ayan, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 399; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 672; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 500; Göksoy, **Pay Rehni**, s. 104;

⁴⁷¹ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 479; Oftinger/Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 884, N. 300-302.

senetler üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş olmaz ve sonuç olarak senedin elinde bulunduran kişi haksız zilyet konumunda olur.

Rehin tesis edilmesi için yapılacak rehin sözleşmesi ile gerçekleştirilmiş olan tasarruf işlemi arasında birbirini geçersiz kılacak nitelikte bir ilişki olmadığını, bunların birbirinden bağımsız hukuki işlemler olduğunu savunan diğer görüş kabul edilecek olursa rehin sözleşmesinin geçersiz olup olmadığına bakılmaksızın geçerli olacak yapılacak ayni sözleşme ve zilyetliğin devri ile hamiline yazılı pay senetleri üzerinde rehin kurulmuş olacaktır.

2.2.2.3.1.2. TMK m. 956/f.2 (Diğer Kıymetli Evrak Hükümleri) Uyarınca Rehin Kurulması

TMK m. 956 hükmü ilk fıkrasında öncelikle hamiline yazılı kıymetli evrakın rehne konu olmasına ilişkin zilyetliğin devrinin yapılmasına ilişkin temel esası getirdikten sonra ikinci fıkrasında diğer kıymetli evrakın rehni için senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak tesliminin gerektiğine ilişkin düzenlemesi ile diğer kıymetli evrak türleri olan emre yazılı ve nama yazılı kıymetli evrak üzerinde rehin tesis edilmesi için zilyetliğin devrine ilave olarak ciro ve yazılı devir beyanı yapılacağını öngörür. Bununla birlikte, bir kıymetli evrakın hamiline yazılı olması, emre yazılı veya nama bir kıymetli evrak usullerine tabi olarak rehnedilmesine engel teşkil etmez.

Hamiline yazılı bir pay senedi de, üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi amacıyla, rehin alana zilyetliği devredilmeden önce kanunen emre yazılı kıymetli evrak olan nama yazılı pay senetlerinde TMK m. 956/f.2’de aranan ilave tasarruf işlemi olan ciro yapılarak rehne konu olabilecektir.⁴⁷² Fakat hamiline yazılı nitelikte bir pay senedi rehin cirosu yapılarak rehin verene zilyetliği geçirildikten sonra artık rehin alanın o pay senedini rehin alan sıfatıyla zilyetliğinde bulundurduğu senedin üzerinden anlaşılır hale geleceğinden, rehin alanın senede ilişkin rehnin vermiş olduğu hakları aşan tasarruflarda bulunması halinde karşı tarafın iyi niyetinden bahsedilemeyecektir. Bir diğer deyişle, rehin cirosu yapılmak suretiyle hamiline yazılı pay senedini zilyetliğini devralan kişi rehin alan sıfatıyla zilyet olduğu senetten anlaşıldığından artık cirosuz

⁴⁷² Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 901, N. 53.

bir hamiline yazılı pay senedini rehin veya devir amacıyla zilyetliğini devrederek iyiniyetli üçüncü kişilerin hak kazanımını sağlayamayacaktır.⁴⁷³

2.2.2.3.1.3. TMK m. 955 Uyarınca Rehin Kurulması

Hamiline yazılı pay senedinin kıymetli evraka bağlanmış dahi olsa hala taşıdığı hak niteliği esas alındığında esasen TMK m. 955 alacak hakları ve alacak hakkı dışındaki diğer haklar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin düzenlemelerin hamiline yazılı pay senedi için de uygulanması mümkündür. TMK m. 955 hükmü pay senedine bağlanmamış payların rehnedilmesinde uygulama alanı bulan düzenleme olduğu da dikkate alındığında, hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin çıplak payın rehnedilmesine ilişkin hükümlere göre hakkı tesis edilebilir.⁴⁷⁴

Çıplak pay üzerinde rehin hakkı tesis edilmesine ilişkin açıklamalarda belirtilmiş olduğu üzere, anonim ortaklık payının üzerinde kurulacak rehin hakkının bir alacak hakkının rehni niteliğinde mi yoksa alacak hakkı dışında kalan diğer bir hakkın rehni niteliğinde mi olduğu tartışılmalıdır.⁴⁷⁵ Hamiline yazılı pay senedinin kıymetli evrakla bütünleştiği hakkın bir alacak hakkı olarak dikkate alınması halinde TMK m. 955/f.1 uyarınca yazılı bir rehin sözleşmesi yapılması ve senedin rehin alana teslim edilmesi gerekecektir, alacak hakkı dışında kalan bir hak olduğu kabul edilir ise de yazılı rehin sözleşmesiyle birlikte, bu hakların devri için öngörülen şekle uyulması gerekecektir. Nasıl ki çıplak pay için rehni açısından farklı hükümler dayanak alınsa da bizi aynı sonuca götürüyorsa, hamiline yazılı pay senedi açısından da rehnin tabi olduğu hükümler farklı kabul edilse de rehin hakkının kurulması aşağıdaki açıklanmaya çalışıldığı üzere aynı tasarruf işlemlerinin gerçekleştirilmesi ile sonuçlanacaktır.

⁴⁷³ Göksoy, **Pay Rehni**, s. 96; Öztan, **Kıymetli Evrak**, s. 251;

⁴⁷⁴ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, N. 1350; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 55; Göksoy, **Pay Rehns**. 95; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 42; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1202; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 120 ve s. 159

⁴⁷⁵ Senede bağlanmamış anonim ortaklık payının üzerindeki kurulacak rehnin niteliğine ilişkin açıklamalara “4.1. Çıplak Pay Üzerinde TMK Uyarınca Kurulan Rehnin Hukuki Niteliği” başlığında yer verilmiştir.

Hamiline yazılı pay senedi üzerinde, TMK m. 955/f.1 uyarınca yazılı bir rehin sözleşmesi yapılması ve senedin rehin alana teslim edilmesi⁴⁷⁶ suretiyle senede bağlanmış alacak hakları gibi rehin kurulmak istenilmesi halinde, özel hüküm olan TMK m.956/f.1’de tasarruf işlemi olarak tek başına öngörülen senedin zilyetliğinin devrinden farklı ve buna ilave olarak rehin veren ve rehin alan arasında yazılı bir rehin sözleşmesinin de imzalanması gerekecektir. TMK m. 955/f.1 yerine alacak hakları dışında kalan diğer hakların rehnini düzenleyen TMK m. 955/f.3 hükümlerinin uygulama alanı bulacağıının savunulması halinde ise, yazılı rehin sözleşmesiyle birlikte, bu hakların devri için öngörülen şekle uyulacaktır. Buradaki hakkın anonim ortaklıktaki pay hakkı olduğu ve kıymetli evraka bağlanarak hakkın senetten ayrı devredilemeyeceği de dikkate alındığında, TMK m. 955/f.3’te bahsi geçen hakkın devri için öngörülen şekle uyulması ancak hamiline yazılı kıymetli evrakın devri usulü için her ne şekil öngörülmüş ise onun yerine getirilmesi ile mümkün olabilecektir. Hamiline yazılı kıymetli evrak ise TTK m.647 uyarınca senet üzerindeki zilyetliğin devredilmesi suretiyle devredilebilir. Bu durumda, hamiline yazılı pay senedi üzerinde TMK m. 955/f.3 hükmü dayanak alınarak rehin tesis edilmek istenilmesi durumunda da tasarruf işleminin tamamlanması için yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanması ve senedin zilyetliğinin rehin alana devrilmesi gerekli ve yeterli olacaktır.⁴⁷⁷

Hamiline yazılı pay senedinin devrini düzenleyen TTK m.489’ya 7262 sayılı Kanun ile zilyetliğini devralan yeni pay sahibi tarafından Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirim yapılmasına ilişkin getirilen zorunluluk ve payın devrinin şirket ve üçüncü kişiler hakkında ancak bu bildirimle hüküm ifade edecek olması aksi halde kanundan doğan paya bağlı haklarını gerekli bildirim yapılıncaya kadar kullanamayacağına ilişkin düzenlemesi TMK m. 955/f.3 hükmü dayanak alınarak hamiline yazılı pay senedi üzerinde tesis edilecek olan rehnine ilişkin bir tasarruf işlemi olmadığı gibi ilave tamamlayıcı nitelikte bir işlem de değildir. Nitekim 7262 sayılı Kanun ile hamiline yazılı pay senedi üzerinde mülkiyet hakkı sahipliğinin belirlenmesi ve kayıt altına alınması ile sınırlı bir zorunluluk getirilmiştir.

⁴⁷⁶ Burada “teslim” olarak ifade edilenden kastın aynı TMK m.956/f.1’de kullanılan teslim ifadesi için belirtmiş olduğumuz gibi zilyetliğin devri şeklinde anlaşılması gerektiğine ilişkin açıklamalara “7.3.1.1.2.3.2. Zilyetliğin Teslimle ve Teslimsiz Yollarla Devredilmesi” başlığında yer verilmiştir.

⁴⁷⁷ Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s.78-79

Hamiline yazılı pay senetlerinin TMK m. 955/f.1 veya f.3 uyarınca rehnedilmesinin mümkün olduğu doktrindeki ağırlıklı olarak kabul edilmekte olsa da, bu durumda kıymetli evraka ilişkin kuralların artık uygulama alanı bulup bulmayacağı konusunda bir kısım yazarlarca⁴⁷⁸ tartışılmaktadır. Bu noktada hamiline yazılı pay senedi, ister özel hüküm niteliğindeki TMK m.956/f.1 hükmüne uygun şekilde sadece zilyetlik devri ile isterse TMK m.955/f.1 veya TMK m. 955/f.3 hükmü dayanak alınarak çıplak payın devrinde olduğu gibi zilyetlik devrine ilave olarak yazılı rehin sözleşmesi ile rehne konu olsun, hamiline yazılı kıymetli evrak niteliğinin kendisine sağladığı korumadan yararlanmaya devam etmemesi için herhangi bir engel taşımaz. Böylece rehne ilişkin yazılı sözleşme ile birlikte üzerinde herhangi bir ciro veya beyan kaydı olmaksızın zilyetliği rehin alana devredilmiş olan hamiline yazılı pay senedi, bundan sonraki süreçte iyiniyetli üçüncü kişilerin kazanımlarına açık olabilecektir.

2.2.2.3.2. Nama Yazılı Pay Senedi Üzerinde Rehin Kurulması

2.2.2.3.2.1. Kanunen Emre Yazılı Sayılan Nama Yazılı Pay Senedi

Nama yazılı pay senetleri, üzerinde pay sahibinin gerçek kişi ise adı soyadı ve tüzel kişilerde ise ticaret unvanına yer verilmiş olan kıymetli evrak niteliğindeki pay senedi türüdür.⁴⁷⁹ Nama yazılı pay senedinin devrine ilişkin özel hüküm olarak öngörülmüş olan TTK m.490/f.2’de tasarruf işlemi olarak senedin ciro edildikten sonra zilyetliğinin devralana geçirilmesi gerekmektedir. Oysaki kıymetli evrak türlerinin devrine ilişkin temel düzenlemeyi içeren TTK m.647/f.2’de ciro ve zilyetliğin devri nama yazılı kıymetli evrakın değil emre yazılı kıymetli evrakın devri için öngörülmüş olan tasarruf işlemleridir. Bir diğer deyişle, her ne kadar bu pay senedi türü nama yazılı olduğuna ilişkin bir ifadeyi içeriyor olsa da, devredilmesi emre yazılı senetlerin tabi olduğu usule bağlanmıştır. Bu nedenle de bu senetlerin *kanunen emre yazılı senet* niteliğinde olduğu ve dolayısıyla da TTK m.654’te yer verilen ve belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrakın nama yazılı senet sayıldığı şeklindeki “Nama

⁴⁷⁸ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 33; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 42; Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s. 78-79

⁴⁷⁹ Nama yazılı pay senedinin hukuki niteliğine ilişkin detaylı açıklamalara “3.1.4.3. Nama Yazılı Pay Senetleri” başlığında yer verilmiştir.

Yazılı Senetler”in tanımının da teyit ettiği üzere nama yazılı kıymetli evrak niteliğinde olmadığı doktrinde baskın şekilde kabul edilen görüştür.⁴⁸⁰ Nama yazılı pay senedinin devrinde her ne kadar emre yazılı senetlere ilişkin usul öngörölmüş ve emre yazılı senetlerdeki cironun sonuçlarını doğacak da olsa, bu durum nama yazılı pay senedini kanunen emre yazılı senet haline getirmeyeceğini savunan yazarlar da mevcuttur.⁴⁸¹

Nama yazılı pay senetlerinin hukuki niteliğinin kanunen emre yazılı senet veya nama yazılı senet olarak kabul edilmesi fark etmeksizin, nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin hakkının kurulması için gerekli tasarruf işlemleri olarak senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak zilyetliğinin devrinin gerekli olduğu TTK m.956/f.2’de açıkça belirtilmiştir. Böylece nama yazılı pay senedi üzerinde rehin iki farklı yolla kurulabilecektir. Bunlardan ilki pay senedin üzerinde veya alonj adı verilen senede ilişitirilmiş bir kâğıt üzerinde ciro yapılması ve sonrasında senedin zilyetliğinin rehin alan devrilmesidir. Tasarruf işlemleri olarak yer verilen ikinci yöntemde ise senedin üzerinde ciro yapılması yerine rehin veren tarafından yazılı devir beyanı verilmesi ve sonrasında senedin zilyetliğinin rehin alan devrilmesidir. Bu ikinci yöntem esasen nama yazılı pay senedinin emre yazılı senede özgü devir yöntemi ile devredilebileceği belirtilen TTK m.490/f.2’de sadece ciroyu düzenleyen özel düzenleme ile çeliştiği düşünölebilirse de hamiline yazılı pay senedi haricinde kalan diğer pay senedi türlerinin rehnedilmesi için emre yazılı veya nama yazılı olmasına göre bir ayırım yapılmaksızın ister ciro isterse nama yazılı devri beyanı imkânına TTK m.956/f.2’de açıkça yer veren düzenleme tereddüde mahal vermeyecek kadar açıktır.⁴⁸²

Rehin hakkının kurulması bakımından tasarruf aşamasına denk gelen bu işlemlerin incelenmesinde ilk olarak rehin veren tarafından yapılacak *ciro veya yazılı devir beyanı* aşamaları ayrı ayrı ele alınacak sonrasında ise her ikisi sonrasında yapılması gereken ortak tasarruf işlemi olan *zilyetliğin devri* üzerinde durulacak ve

⁴⁸⁰ Öztan, **Kıymetli Evrak**, s. 256; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, N. 90; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku I**, s. 49, N. 9;

⁴⁸¹ Ülgen/ Helvacı/ Kaya/ Nomer Ertan, **Kıymetli Evrak**, s. 63; İmregün, **Kıymetli Evrak**, s. 364

⁴⁸² Göksoy, **Pay Rehni**, s. 110; Kendigelen, **İlk Tespitler**, s. 93

hamiline yazılı pay senedinin zilyetliğinin devri ile farklılıkları olup olmadığı incelenecektir.

2.2.2.3.2.1.1. **Ciro**

2.2.2.3.2.1.1.1. **Genel Olarak Ciro, Cironun Şekli ve Türleri**

Ciro, iradi olarak emre yazılı olarak düzenlenen veya kanunen emre yazılı sayılan senetlerin başkasına devredilmesi için yetkili hamili tarafından yapılması gereken irade beyanı olarak tanımlanabilir.⁴⁸³ Ciro ile emre yazılı senet başkasına *devredilebileceği* gibi *rehnedilebilir* veya senetten doğan alacakları *tahsil etmesi için yetki verilebilir*. Buna ilave olarak pay üzerinde intifa hakkının varlığına işaret etmek amacıyla intifa cirosu yapılabilir. Bununla beraber emre yazılı senedin başkasına devredilmiş veya rehnedilmiş veyahut tahsili için yetki verilmiş olması için yazılı iradeyi gösteren ciro gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Ciroya ilave olarak senedin zilyetliğinin de devir alacak, rehin alacak veya tahsil için yetki alacak kişiye geçirilmiş olması da gerekir.⁴⁸⁴

Senette bulunan cironun teşhis, devir ve teminat olmak üzere üç işlevi bulunur. Yapılan her cironun bu işlevlerden tamamına birden aynı anda sahip olması gerekmez. Cirolar bu işlevlerden hangisi veya hangilerine aynı anda sahip olduklarına ve ciro ile varılmak istenen hukuki sonuca göre temlik cirosu, rehin cirosu ve tahsil cirosu olmak üzere türlere ayrılırlar. Kıymetli evrakın üzerindeki ciro zincirinden öncelikle senedin yetkili hamilinin kim olduğunun tespit edilebilmesi gerekir. Bunun içinde senedin üzerindeki ciro zincirinin düzgün yapılmış olması gerekir. Düzgün yapılmış bir ciro zinciri olan kıymetli evrakın yetkili hamili cirodan tespit edilebilmesi cironun *teşhis işlevi* olduğunu gösterir. Senet ilk olarak lehtar tarafından cirolandıktan sonra yapılacak ciroların, ciro türüne göre cironun verdiği yetkilere uygun yapılmaması ve/veya önce gelen cirodaki ciranta tarafından sonraki cironun yapılmaması sonucunda ciro zincirinde kopukluk meydana gelirse ortada düzgün ciro olmadığından senet üzerindeki bu ciroların teşhis işlevi de mevcut olmayacaktır. Ciro cironun

⁴⁸³ Karayalçın, **Kambiyo Senetleri**, s. 133; Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 552 vd.; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 172; Abdullah Revaha Gencer, **Kıymetli Evrakta Ciro Kavramı**, On İki LevhaYayıncılık, İstanbul, 2020 (Gencer, **Kıymetli Evrakta Ciro**), s. 6. Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, N. 550; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, N. 253; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 172

⁴⁸⁴ Hayri Domaniç, **Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro**”, **Ernst E. Hirsch’e Armağan**, Ankara 1964, s.519-541 (Domaniç, **Rehin Ciro**), s. 521; Gencer, **Kıymetli Evrakta Ciro**, s.23;

yapıldığı kıymetli evraktan kaynaklanan hakların ciro edilene devrini sağladığından cironun temel işlevinin *devir işlevi* olduğu söylenebilir. Ciro ile kıymetli evraktaki mülkiyet hakkı başkasına devredilebileceği gibi üzerinde başkası lehine sınırlı aynı hak da kurulabilir. Bu nedenle de, cironun söz konusu bu devir işlevi sadece kıymetli evrakın mülkiyetini devretmek amacıyla kullanılan temlik cirosu türü için değil aynı zamanda sınırlı bir aynı hak olan rehin kurulması için yapılan rehin cirosu türü için de geçerlidir. Teşhis ve devir işlevinden başka cironun *teminat işlevi* de bulunabilir. Bir ciranta, kanunda yer verilen hallerde senet üzerinde yaptığı ciro ile senede ilişkin senedin son hamiline senede ilişkin bir garanti taahhüdü vermiş sayılacaktır. Senedin ödenmemesi halinde son hamilin senette adı yer alan tüm cirantalara başvurabileceğine güvenilerek senet piyasada kolayca tedavül edebilir. Bu durumda ciranta senet bedelinin son hamiline ödenmemesinden kaynaklanan alacaklarını karşılamakla sorumlu olacaktır.

“Bütün hâllerde ciro, poliçenin cirosuna ilişkin hükümler uyarınca yapılır” şeklindeki TTK m.648/f.1 hükmü ile poliçede cironun şekline ilişkin öngörülen esasların kıymetli evrakta yapılacak tüm cirolar için geçerli olduğu düzenlenmiştir. Böylece kıymetli evrak niteliğinde olan pay senetleri üzerinde yapılacak tüm cirolar için poliçedeki ciro hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Ciro pay senedinin devredilmesi için gerçekleştirilmesi gereken tasarruf işlemlerinden biri olmasının yanı sıra pay senetleri üzerinde rehin de dahil sınırlı bir aynı hak kurulabilmesi için de gereklidir.

Ciro metninin yazılı olması bir geçerlilik şartıdır. TTK m. 683/f.1’nin cironun elle yazılmasına ilişkin emredici ifadesi nedeniyle sözlü olarak yapılan bir beyan ciro olarak nitelendirilemeyecek ve yok hükmünde kabul edilecektir. Ciro metni için geçerlilik şartı olarak getirilen bu yazılı şekil kuralı, basit yazılı şekil olup, cirantanın el yazısı ile ciro metnini yazması gerekmemektedir. Nitekim aynı anda çok sayıda pay senedinin imzalanması gerektiği bir durumda ciro metinlerinin cirantadan başka biri tarafından el yazısı ile yazılması mümkün olduğu gibi bilgisayar ile yazılması veya kaşe bastırılarak yapılmasına da engel bulunmamaktadır.

Ciro metninin altının ciranta tarafından imzalanacağı TTK m. 683/f.1’in devamında ifade edilse de bu imzanın mutlaka elle mi atılacağına ilişkin bir

düzenlemeye yer verilmemiştir. İmzaya ilişkin TTK m. 756/f.1’de poliçe üzerindeki beyanların el ile imza edilmesi gerektiğine ilişkin düzenleme uygulama alanı bulacaktır. Nitekim mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmî bir şahadetnamenin elle atılan imza yerine geçmeyeceği aynı maddenin ikinci fıkrasında açıkça öngörülmüştür. Poliçenin ve bu senetlere ilişkin kabul, aval ve ciro gibi senet üzerinde gerçekleştirilen işlemlerin güvenli elektronik imza ile yapılması ise güvenli elektronik imzayı düzenleyen TTK m.1526/f.1 ile yasaklanmıştır.

Cironun elle imzalanmasına ilişkin bu düzenlemeler için TBK m.15/f.2 ve f.3’te yer alan iki istisnanın poliçeler ve dolayısıyla pay senetlerinin cirolanmasına ilişkin de geçerli olacağı aşıkardır. Böylece çok sayıda çıkarılan kıymetli evrakın imzalanması gibi örf ve âdet tarafından kabul edilen durumlarda ve özellikle el yazısı dışında bir araçla atılması mümkün olduğunu belirten TBK m.15/f.2 düzenlemesinden yola çıkılarak çok sayıda pay senedinin aynı anda devri veya sınırlı ayni hak tesisi için yapılacak cironun el yazısı dışında bir araçla imzalanmasının mümkün olabileceği sonucuna varılmaktadır. Oysaki uygulamada pay senetlerinin devri veya üzerinde rehin tesisi için el yazısı dışında bir araçla atılmasına yönelik olarak örf ve adet haline gelmiş genel bir uygulama görülmemektedir.

Cironun el yazısı ile imzalanmasının ikinci istisnası ise Görme engellilerin talebi üzerine TBK 15/f.3’te için yer verilen ikinci istisna ise ciro işlemini gerçekleştirmeleri için el yazısı ile imza dışında eğer talep etmişlerse şahit de aranır (Değişik fıkra: 13/2/2011-6111/213 md.) Görme engellilerin talepleri halinde imzalarında şahit aranır. Aksi takdirde görme engellilerin imzalarını el yazısı ile atmaları yeterlidir.

TTK m. 683/f.1 hükmünün pay senetleri için kıyasen uygulanmasıyla ciro metninin yazılarak elle imzalanacağı yer pay senedi veya alonj adı verilen kağıt parçasıdır. Bu kural beyaz ciro şeklinde yapılacak cirolar için de geçerlidir.⁴⁸⁵

Ciro metninin pay senedinin ister ön yüzüne isterse arka yüzüne yazılması ve altının rehin tarafından imzalanması gerekir. Ciro ve imzanın alonja da

⁴⁸⁵ Yıldırım, **Beyaz Ciro**, s. 5690; Doğrusöz Koşut, **Beyaz Ciro**, s. 635

yapılabileceğini belirten TTK m.683/f.1’de⁴⁸⁶ “poliçeye bağlı olan kâğıt” olarak tanımlanmış olan alonj pay senedine bağlı, eki ve ayrılmaz parçası niteliğinde olmalıdır. Alonja yazılan ciro metni ve atılan imza, pay senedi üzerine atılması ile aynı hakları verir ve yükümlülükleri doğurur. Pay senedi üzerinde yer kalmaması durumunda pay senedinin yetkili hamili tarafından pay senedine bir kâğıt parçası iliştirilerek alonj yapılması gerektiğinden, esasen pay senedi arkasında ciro için yer varken alonj yapılması alonjun amacına aykırı olacaktır. Öte yandan ciro zincirinin ileride uzun olacağı düşüncesiyle önceden de alonj yapılması engelleyen bir hüküm bulunmadığından baştan yapılan alonjun geçersiz olduğunun iddia edilmesi mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Nitekim uygulamada da, pay senedi üzerinde ciro metni yazılması ve imza atılması için imkân olması halinde alonj kullanılması tercih edilmemektedir.

TTK’da her ne kadar alonja yapılacak ciroya pay senedi üzerine yapılacak ciro ile aynı hukuki sonuçlar bağlanacak kadar önem verilmiş olsa da alonjun ne şekilde pay senedine bağlanacağı tarif edilmediğinden tereddüde yol açmaktadır. Cironun alonj üzerine yapılma ihtiyacının doğması halinde ise, uygulamada pay senedi ile alonj adı verilen kâğıt birbirine yapıştırma veya zımbalama yoluyla fiziki olarak iliştirilmekte ve bu fiziki bağlılığın pay senedi üzerindeki hak sahibi tarafından yapıldığının ispatı edilebilmesi amacıyla da birleşme noktasının hem pay senedi hem de alonja denk gelecek şekilde imzalanmaktadır. Bununla birlikte, birleştirilen yerin imzalanması suretiyle alonjun yapılmasına ilişkin kanunda herhangi bir düzenleme bulunmadığının da belirtilmesi gerekir.

Alonjun mutlaka pay senedine bağlı olduğunun alenileştirilmesi gerektiğinden pay senedine fiziken iliştirilmemiş ayrı bir kâğıt parçası hukuken alonj niteliğinde olmayacak ve alonj üzerine yapıldığında hüküm doğuran işlemlerin alonj yerine ayrı kâğıt parçasına yapılması aynı hukuki sonuçları doğurmayacaktır. Nitekim bir işlemin hukuki sonuç doğurabilmesi için kanunda açıkça pay senedi ve alonj haricinde kalan ayrı bir kâğıt parçasına da yapılabilesine kanunda açıkça izin verilmiş olması gerekir.

⁴⁸⁶ “II - Cironun şekli” başlıklı TTK m.683 “Cironun poliçe veya poliçeye bağlı olan ve “alonj” denilen bir kâğıt üzerine yazılması ve ciranta tarafından imzalanması gerekir.”

2.2.2.3.2.1.1.1.. Temlik (Devir) Ciro su

Emre yazılı kıymetli evraktan doğan hakların tamamının ciro edilene devredilmesi amacıyla ciranta tarafından yapılan irade beyanı temlik cirosudur. TTK'da ciroya ilişkin tüm atıflar rehin ya da tahsil amacıyla yapıldığı açıkça belirtilmediği sürece temlik cirosuna ilişkindir. Aynı şekilde, bir ciro metninde açık bir şekilde cironun tahsil amacıyla yapıldığı yani tahsil cirosu veya sınırlı bir ayni hak olarak rehin kurma amacıyla yapıldığı yani rehin rehin cirosu olduğu belirtilmemişse, bu ciro temlik cirosudur.

Düzgün ciro zincirine sahip olan bir kıymetli evrakı elinde bulunduran son hamil, senedin yetkili hamili olmakla birlikte yetkisinin kapsamı ciro zincirindeki diğer ciroların türlerine bağlıdır. Bu nedenle de senet üzerinde en son kendisine rehin cirosu veya tahsil cirosu yapılmış olduğu gözük en bir ciranta da, kendisine rehin cirosuyla cirolanan bir senette bundan sonra sadece tahsil cirosu ve kendisine tahsil cirosuyla cirolanan bir senette ise bundan sonra yine sadece tahsil cirosu yapma yetkisine sahip olacak, rehin cirosu ve tahsil cirosu ona kıymetli evrakın mülkiyet hakkı devretmediğinden mülkiyeti devir veya sınırlı ayni hak tesis etmek amacıyla temlik cirosu yapamayacaktır.

Temlik cirosu, bir cironun sahip olabileceği üç işlev olan *devir işlevi*, *teşhis işlevi* ve *teminat işlevinin* tamamına sahiptir. Temlik cirosunun devir işlevi sayesinde senedin mülkiyeti ciro edilene geçirilebilir ve rehin gibi sınırlı ayni bir hak da tesis edilebilir. Bir diğer deyişle, temlik cirosunun *devir işlevi* sadece evrakın mülkiyetinin devredebilmesine değil, mülkiyet devri olmaksızın üzerinde sadece sınırlı ayni hak kurulmasına da hizmet ettiğine işaret eder.

Temlik cirosu kıymetli evrakın son yetkili hamilinin kim olduğunu gösterir. Buna temlik cirosunun *teşhis işlevi* denilir. Nitekim TTK m.686/f.1 uyarınca bir poliçeyi elinde bulunduran kişinin son ciro beyaz ciro olsa da kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde, yetkili hamil sayıldığı ve bir beyaz ciroyu diğer bir ciro izlerse son ciroyu imzalayan kişinin poliçeyi beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılacağına ilişkin düzenlemesi ile cironun yetkili hamili göstermesine ilişkin gördüğü teşhis fonksiyonun hem tam ciroda hem de beyaz ciroda olduğuna işaret etmektedir.

Kıymetli evrak türleri üzerinde temlik cirosu bulunan her kişinin senedin ödenmemesinden sorumlu olacağına ilişkin önceki cirantalara sorumluluk yüklendiğinden temlik cirosunun aynı zamanda bir *teminat işlevi* gördüğünü ortaya koyar. Ancak ne var ki, ilgili hükümde temlik cirosuna teminat sağlama işlevi verilmiş olan kıymetli evrak türleri poliçe, bono, hamiline yazılı çek ve varant ile sınırlı olarak sayılmıştır. Pay senetlerinin hukuki niteliği de poliçe, bono, hamiline yazılı çek ve varant olmadığından, pay senedi üzerinde bulunan devir cirolarını yapan önceki cirantaların pay senedinin son yetkili hamiline yönelik evraktan doğan borcun ödenmesine yönelik bir garanti taahhüdü bulunmamaktadır. Bu nedenle pay senedi üzerinde bulunan temlik cirosunun teminat işlevi yoktur.

2.2.2.3.2.1.1.2. Tahsil Ciro

Tahsil cirosu, kıymetli evrak hamilinin kıymetli evrakın kendisine verdiği haklardan biri olan “*kullanma hakkı*” için bir başkasını yetkilendirdiği ciro türüdür. Poliçeyi düzenleyen TTK m. 688 hükmü uyarınca, tahsil cirosu metninde “*bedeli tahsil içindir*”, “*vekâleten*” veya bedelin başkası adına kabul edileceğini belirten bir şerhi ya da sadece vekil etmeyi ifade eden bir kaydı içermesi gerekir. Bir diğer deyişle, tahsile ilişkin bir yetkilendirme iradesi olduğu açıkça belirtilen cirolar tahsil cirosu olarak kabul edilebilir.

TTK m. 688 hükmü poliçeye de dahil kambiyo senetleri üzerinde tahsil cirosu yapılabilmesine ilişkin getirilmiş olan bir düzenlemedir. Kambiyo senedi niteliğinde olmayan emre yazılı kıymetli evrakta tahsil cirosu yapılmasına ilişkin ne özel olarak getirilmiş bir hüküm ne de poliçedeki tahsil cirosuna ilişkin TTK m.688 hükmünün uygulama alanı bulacağına ilişkin düzenleme bulunmamakta olup bu durum doktrinde görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Kambiyo senetleri dışında kalan diğer emre yazılı kıymetli evrak için de tahsil cirosunun yapılmasının önünde bir engel olmadığı kanaatindeyiz. Şu kadar ki tahsil cirosu ile ciro edilene verilecek yetkinin o kıymetli evraktan kaynaklanan hakların kullanılması ile örtüşmesi veya engel teşkil etmemesi gerekir.

Senetteki hakkı kullanmaya yetkili kişi, senedin üzerindeki ciro zincirinde en son yapılan tahsil cirosu ile senedi kendisine ciro edilmiş olan senedi elinde bulunduran kişidir. Bu kişinin senetteki hakkın kendisine ilişkin mülkiyet veya rehin

gibi sınırlı bir ayni bir hakkı bulunmamaktadır. Bu nedenle de senet kendisine tahsil cirosu ciro edilen kişi, devir cirosu yaparak senedi üçüncü kişilere devredemeyeceği gibi rehin cirosu ile senet üzerinde üçüncü kişiler lehine rehin gibi sınırlı bir ayni hak tesis edemeyecektir, sadece senedi üçünü kişilere tahsil amacıyla yeni bir tahsil cirosu yaparak verebilecektir. İşte tahsil cirosu ciro edilen kişinin sadece kullanma yetkisi sahip olduğunu ve mülkiyet devri veya rehin hakkı kurma yetkisi olmadığını gösterdiğinden teşhis işlevi mevcuttur.

Tahsil cirosu ile senet kendisine ciro edilen kişi sadece senetten kaynaklanan hakkın kullanılmasıyla sınırlı bir yetkiye olacağından senedin mülkiyetini devralmış veya üzerinde rehin hakkı gibi sınırlı bir ayni hakka sahip olmuş olmaz. Bu nedenle de tahsil cirosunun *devir işlevi bulunduğu söylenemez*. Tahsil cirosu yapan ciranta her ne kadar senedin mülkiyetini devretmemiş olsa da senedin zilyetliğini devretmiş olacağından bu zilyetliği geri alana kadar artık senetten kaynaklanan haklarını da kullanamayacaktır.

Kıymetli evrakın ciro silsilesinde cirosu bulunan kişinin kıymetli evrakın ödenmesine ilişkin garanti vermiş sayılması sadece temlik cirosu ve rehin cirosu için geçerli olup tahsil cirosu yapan ciranta için bu şekilde bir sorumluluk öngörülmemiştir. Bu nedenle de tahsil cirosunun *teminat işlevi bulunmadığı* belirtilmelidir.

2.2.2.3.2.1.1.3. Rehin Cirosu

Kıymetli evraktaki hak üzerinde ciro edilen lehine rehin hakkı kurma amacıyla yapılan ciro rehin cirosudur. Bir cironun rehin cirosunun hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için TTK m. 683/f.1 uyarınca “*bedeli teminattır.*” veya “*bedeli rehindir.*” veyahut senedin üzerinde rehin kurulma iradesini açıkça gösteren başkaca bir ifadeyi içermesi aranır.

Rehin cirosu, kıymetli evrakın lehtar veya düzgün bir ciro silsilesi sonrasında temlik cirosuyla senedin zilyetliğini edinmiş olan yetkili hamil tarafından kıymetli evrak üzerine lehine rehin tesis edilmek amacıyla yapılan ciro olduğundan, kıymetli evrak üzerinde rehin hakkına sahip olan kişiyi *teşhis işlevi* bulunur. Bir diğer deyişle, rehin cirosu ciro edilen kişinin kıymetli evrak üzerinde sınırlı bir ayni hak olan rehin hakkına sahip olduğunu, rehin hakkı sahibi olarak da evrakı tekrar rehin cirosuyla cirolayamayacağını ortaya koymuş olur. Rehin cirosu ile üzerinde rehin hakkı tesis

edilmek suretiyle zilyetliğine geçirilen senedi, yani ancak tahsil cirosu ile başkasına devredilebilecektir.

Rehin cirosu ile senet kendisine ciro edilen kişi kıymetli evraka bağlanmış hakkın kendisini devralmasa da hak üzerinde sınırlı aynı bir hak olan rehin hakkına sahip olacağından rehin cirosunun *devir işlevi* bulunduğu söylenebilecektir.⁴⁸⁷

Kıymetli evrakın ciro silsilesinde rehin cirosu bulunan kişinin kıymetli evrakın ödenmesine ilişkin garanti vermiş sayılması zaten ana hedeftir, bu nedenle de teminat işlevi bulunduğu belirtilmelidir.

Emre yazılı bir kambyo senedi olan poliçe üzerinde rehin kurmak amacıyla yapılacak rehin cirosuna ilişkin TTK m.689’da⁴⁸⁸ özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Fakat kambyo senedi olmayan emre yazılı bu kıymetli evrakta yapılacak rehin cirosuna ilişkin TTK m.689’daki özel bir düzenlemeye benzer şekilde özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu noktada belirtilmelidir ki, poliçedeki rehin cirosuna ilişkin TTK m.689’daki düzenleme “*Cirosu kabil olan diğer senetler*” başlıklı TTK m. 831/f.1’in imza edenin, yer, zaman ve tutar bakımlarından belirli nakdî ödemelerde bulunmayı ve belirli miktarda misli şeyler teslim etmeyi borçlandığı senetlerin açıkça emre yazılı oldukları takdirde ciro ile devredileceklerini belirten hükmüne dayanarak kambyo senedi olmayan diğer emre yazılı kıymetli evrakta da uygulanabilecektir.

2.2.2.3.2.1.1.4. Tam Ciro ve Beyaz Ciro

Ciro edilen kişinin adının ciroda gösterilip gösterilmemesine göre cirolar tam ciro ve beyaz ciro olmak üzere ikiye ayrılır. Tam ciro veya beyaz ciro, temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosu yapılırken kıymetli evrakın üzerindeki ciro metninde, ciro edilen kişinin adı belirtilmişse *tam ciro* mevcuttur. Tam ciro senedin genellikle arka yüzüne yapılmakla birlikte, ön yüzüne de yapılması aval niteliği taşımadığı ciro metninin ifadesinden anlaşılabildiğinden mümkündür.

⁴⁸⁷ Gencer, **Kıymetli Evrakta Ciro**, s. 7; Domaniç, **Rehin Cirosu**, s. 535; Doğrusöz Koşut, **Beyaz Ciro**, s. 532; Develi, **Rehin Cirosu**, s. 80; Yılmaz, **Rehin Cirosu**, s. 288

⁴⁸⁸ TTK m.689’da “(1) Ciro, “bedeli teminattır”, “bedeli rehindir” ibaresini veya rehnetmeyi belirten diğer herhangi bir kaydı içerirse, hamil, poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir; fakat kendisi tarafından yapılan bir ciro ancak tahsil cirosu hükmündedir. (2) Poliçeden sorumlu olanlar, kendileriyle ciranta arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def’ileri hamile karşı ileri süremezler; meğerki hamil poliçeyi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun”

Ciro metninden ciro edilen kişinin kim olduğunun anlaşılamadığı durumlarda ise bu ciro *beyaz ciro*dur. Poliçede cironun şekline ilişkin hükümlerin yer aldığı TTK m. 683 f./2’de beyaz ciro lehine ciro yapılan kişinin adının ciroda gösterilmesine gerek olmayan hatta cirantanın sadece imzasının bulunduğu ciro olarak tanımlanmıştır. Beyaz ciro tam ciro ile aynı hukuki sonucu doğurur, beyaz ciro yapılmış bir kıymetli evrakı elinde bulunduran kişi kıymetli evrakın sahibi kabul edilir.⁴⁸⁹

Beyaz cironun yapılacağı yer TTK m. 683/f.2 son cümlesi olan “poliçenin arkasına veya alonj üzerine yazılması gerekir.” şeklindeki düzenlemesi gereği ya senedin arka yüzü ya da senede fiziki bağıllık esası yerine getirilmek suretiyle alonjdur. Söz konusu açık düzenlemeye rağmen senedin önyüzüne beyaz ciro yapılabileceğinin savunulmasına imkan olmadığı kanaatindeyiz. Öte yandan beyaz ciro sadece cirantanın imzası ile yapılmış ve herhangi bir ciro metnini içermiyorsa, bu yalın imza TTK m. 701/ f.3’’Muhatabın veya düzenleyenin imzaları hariç olmak üzere, poliçenin yüzüne atılan her imza aval şerhi sayılır.’’ şeklindeki emredici hükmü gereği aval sayılacaktır. Burada kanun koyucu cirantanın aval iradesini imza ile gösterdiğini kabul etmiştir. Beyaz cironun yapılabildiği diğer yollar olan ciro metninin eklendiği hallerde ise senedin önyüzünde yalın bir imza bulunmadığı, burada TTK m. 701/f.3’teki emredici hükümden farklı olarak emredici kıymetli evraktaki tam ciro hükümlerini doğuran bir beyaz ciro yapılmak istenildiği ciro metninin varlığından anlaşıldığı savunulabilir. Fakat kanun koyucunun beyaz cironun yapılabileceği yerin senedin arka yüzü veya alonj olduğuna ilişkin getirmiş olduğu özel düzenleme karşısında artık senedin önyüzüne ciro yapılmasının mümkün olmadığı ortadadır.

Tam ciro ve beyaz ciro, ciro edilen ve cirantanın adlarının gösterilip gösterilmemesine yönü dikkate alınarak yapılan bir ayırım olması sonucunda da ciro ile kıymetli evraka ilişkin senette bulunan hakkın kapsamını gösterme amacıyla yapılan temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosu ayırımından farklıdır. Böylece tam ciro ve beyaz ciro ayırımı, temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosu yapılırken ciro edilen ve mülkiyet, sınırlı ayni hak veya kullanım hakkı sahibi olan kişinin kimliğinin belirlenmesi veya gizlenmesi amacına hizmet eder.

⁴⁸⁹ Yıldırım, **Beyaz Ciro**, s. 5690; Doğrusöz Koşut, **Beyaz Ciro**, s. 635

Beyaz cironun farklı şekillerde yapılabileceği kabul edilmektedir. Beyaz cironun ilk şekli ve en yaygın kullanımı *birinci beyaz ciro usulü* olan kıymetli evrakta ciro edilenin adı belirtilmeden ciro metni ve cirantanın imzası yer verilerek yapılandır. Bir diğer anlatımla, ciro metnine devir kaydı veya emrine ifadesi yazılır fakat tam ciroda kişinin adı veya emrine yazılan kişinin adının yer alacağı kısım beyaz ciroda boş bırakılır.⁴⁹⁰

İkinci beyaz ciro usulünde, kıymetli evrakta ciro edilenin adı belirtilmeyerek sadece “hamiline” olduğu ifade edilerek ciro metni yazılır ve altı da ciranta tarafından imzalanır.

Son olarak *üçüncü beyaz ciro usulünde* ise, kıymetli evrakta ciro metninin kendisine de hiç yer verilmeyerek sadece cirantanın imzası atılması yoluyla da beyaz ciro yapılabilir. Fakat bu sonuca varmak için önceki tam cironun ciro metni kısmı çizilerek sadece imza kısmının bırakılması suretiyle ulaşılmışının “*Çizilmiş cirolar bu hususta yazılmamış hükmündedir.*” şeklindeki TTK m.686/f.1 c.2’deki emredici hüküm uyarınca mümkün olmayacağı görüşündeyiz. Bu şekilde son tam cironun ciro metni kısmı çizilir ise son tam ciro yazılmamış sayılacak fakat çizilen son tam cirodan önceki ciro yine tam ciro ise ciro silsilesindeki son ciro yine tam ciro olacak ve beyaz ciroya çevrilmek isteniyorsa yukarıda belirtmiş olduğumuz üç yöntemden biri kullanılması gerekecektir.

Ciro edilenin adının yazılacağı kısım boş bırakılmak ciro metni ve cirantanın imzasına yer verilerek *birinci beyaz ciro usulüne* göre yapılmış olan ilk beyaz cirodan sonra senedin hamili senedi beyaz cirolu olarak devam ettirmek suretiyle senedi başkasına devredebilir. Bu durumda ilk yapılan beyaz ciro sonrasında ya başka herhangi bir işlem yapmaksızın sadece senedin zilyetliğini devretmek suretiyle ya da tekrar aynı şekilde bir beyaz ciro ekleyerek alt alta iki beyaz ciro bulunacak şekilde senedi zilyetliğini başkasına devredebilir. Beyaz cirolu olarak senedi devralan ciro edilen, senedi tam ciroya çevirmek suretiyle senedi bir başkasına devretmek isterse de bu durumda, boş bırakılan kısma kendisini yetkili hamil olarak göstermek isterse kendi adını yazarak ya da kendisinin adının ciro zincirinde yer almasını istemiyorsa da bu kere devretmek istediği kişinin adını yazarak senedin zilyetliğini ciro zincirini tam

⁴⁹⁰ Doğrusöz Koşut, **Beyaz Ciro**, s. 635; Yıldırım, **Beyaz Ciro**, s. 5695

ciroyaya çevirerek teslim eder. Beyaz cironun tam ciroya çevrilmesini sağlayabilecek son yöntem ise, beyaz ciroda herhangi bir değişiklik yapmaksızın devamına tam ciro yapılmasıdır.

Ciro edilenin adının yazılacağı kısım boş bırakılmak yerine buraya “hamiline” ifadesinin yazılması suretiyle *ikinci beyaz ciro usulüne* uygulanmış ise, her ne kadar emre yazılı bu senedin hukuki niteliği hamiline yazılı bir senede dönüştürülmüş olmasa da fiili olarak aynı hamiline yazılı senette olduğu gibi senedi elinde bulunduran kişi senedin yetkili hamili olarak kabul edilecek ve piyasada tedavül edebilecektir. Öte yandan ise, emre yazılı senette bu şekilde yapılan bir ciro TTK m. 682/f.3’ün açık ifadesiyle beyaz ciro hükmünde kabul edilmiş olması bir çelişki yarattığı düşünülebilir. Yukarıda ciro edilenin adının yazılacağı kısmın boş bırakılması suretiyle yapılmış olan ilk beyaz ciro daha sonra o boş kısma isim eklenmek suretiyle tam ciroya çevrilebilecekken bu kısma buraya “hamiline” ifadesinin yazılması yoluyla oluşturulan beyaz cironun sonrasında tekrar devir için hamiline ifadesi çizilerek oraya ciro edilenin ya da ilk beyaz ciro edilenin adının yazılması mümkün olmayacaktır. Kanaatimizce beyaz cironun “hamiline” ifadesinin çizilerek oraya yeni ciro edilenin adının yazılmak suretiyle tam ciroya çevrilmesin imkan verilmemesi bu beyaz ciro türünün niteliğine etki etmemekte sadece ilk beyaz cirodan sonra bunun devrine ilişkin kullanılabilecek bir yönetime izin verilmemektedir. Nitekim beyaz ciro yapıldıktan sonra tekrar açık bir tam ciro yapılmak suretiyle zincirdeki son cironun tam ciroya çevrilmesi geçerli ve mümkündür.

Ciro metninin kendisine senette hiç yer verilmeyerek sadece cirantanın imzası atılması yoluyla da beyaz ciro yapılan *üçüncü beyaz ciro usulü* uygulanırsa, senette yalın bir şekilde cirantanın imzasına yer verileceğinden cirantanın daha dikkatli davranması gerekir. Bu yalın imzayı senedin arka yüzüne atabileceği gibi senede bağlılığı ispat edilebilecek şekilde iliştilirilmiş olan alonja da atabilir. Ciranta imzayı senedin arka yüzüne veya alonja atarken de ciro zincirinin düzgün şekilde yapılmış olan ciroların teşhis fonksiyonunu tam yerine getirmesi ve böylece piyasada hukuki güvenilirlik çerçevesinde senedin tedavülünü sağlayacağını dikkate alarak ciro

zincirini bozmayacak ve senedin yetkili hamilinin senedin şeklinden anlaşılmasında tereddüde mahal vermeyecek şekilde yapması gerekir.⁴⁹¹

2.2.2.3.2.1.1.2. Nama Yazılı Pay Senedinin Rehnedilmesi Amacıyla Ciro

Kıymetli evrak niteliğinde sahip olan nama yazılı pay senedi üzerinde, senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak teslimini zorunlu tutan TMK m. 956/f.2 düzenlemesine uygun şekilde rehin hakkı kurulur. Buna göre, nama yazılı pay senedi ya ciro edilerek rehin alana teslim edilecek ya da yazılı devir beyanı yapılarak rehin alana teslim edilerek rehin hakkı kurulacak. Bu hükümde yer verilen ciro yapılması usulünün emre yazılı kıymetli evraka özgü bir usul olduğu ve bu nedenle de nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliğinde olduğunun kabul edildiği belirtilmişti. Bu durumda, nama yazılı pay senedinin kanunen emre yazılı bir kıymetli evrak olarak TTK m. 831/f.1'in kambiyo senetleri dışında kalan emre yazılı senetler için TTK m.689'daki poliçenin rehin cirosuna ilişkin hükümlerinin uygulanacağına ilişkin atfına dayanarak cirolanması ve zilyetliğinin rehin alana devredilmesi gerekir.

TTK m.689'daki poliçe rehin cirosunda açıkça rehin amacıyla yapıldığına ilişkin ifade bulunduğundan nama yazılı pay senetlerinin rehni için ilk olarak açık rehin cirosu yapılabileceği belirtilmelidir.

Nama yazılı pay senedi üzerinde rehin kurulmasını sağlayan ciro türü sadece rehin cirosu değildir. Temlik cirosunun devir işlevinden faydalanılarak da rehin kurulmasının önünde bir engel olmadığı ifade edilmelidir.

Son olarak ise, nama yazılı pay senedi üzerinde ciro edilen kişinin adı belirtilmediği gibi kural olarak ciro eden kişinin de adı belirtilmeksizin sadece imzasının bulunduğu beyaz ciro ile de rehin kurulmasının mümkün olduğu kabul edilmelidir.

2.2.2.3.2.1.1.2.1. Tam Açık Rehin Cirosu

Pay senedi üzerine yapılacak ilk ciro cironun metninde açıkça “bedeli teminattır.” veya “bedeli rehindir.” veyahut senedin üzerinde rehin kurulma iradesini

⁴⁹¹ Yıldırım, **Beyaz Ciro**, s. 5690

açıkça gösteren başkaca bir ifadeyi içeren rehin cirosudur.⁴⁹² Nama yazılı pay senedi üzerinde aşağıda bahsedileceği üzere rehin amacı taşıdığı açıkça ciro metninden anlaşılmayan diğer yollarla da ciro yapılabildiği dikkate alındığında, TTK m.689/f.1 uyarınca ciro metninden cirantanın kıymetli evrak üzerinde rehin kurma iradesi tereddüde mahal vermeyecek şekilde anlaşılabildiği tam rehin cirosu *açık rehin cirosu* olarak da anılmaya başlanmıştır.⁴⁹³ Öte yandan, ciro metninde rehin amacına ilişkin bir ifade içermeyen diğer cirolar veya hiçbir ciro metni dahi bulunmayan beyaz ciro adı verilen cirolar ise esasen hukuki olarak bir rehin cirosu niteliğine sahip olmayan sadece rehin kurmaya elverişli oldukları kabul edilen cirolardır.

2.2.2.3.2.1.1.2.2. Temlik Cirosu Yoluyla Gizli Rehin Cirosu

Pay senedi üzerinde ciranta ve ciro edilenin temlik cirosu yapmak suretiyle pay senedini devretmek yerine pay senedi üzerinde sınırlı bir ayni hak olan rehin hakkı kurması da mümkündür.⁴⁹⁴ TTK'da bu yönde açık bir düzenleme bulunmasa da yukarıda açıklandığı üzere temlik cirosunun devir işlevinin sadece mülkiyeti devir aynı zamanda sınırlı ayni hak tesisi anlamına da gelmesi taraflara bu imkânı sağlamaktadır.

Rehin veren olarak cirantanın ve rehin alan olarak ciro edilenin rehin iradesi pay senedi üzerindeki ciro metninden anlaşılamadığından, pay senedinde görünürde temlik cirosu mevcuttur fakat esasen temlik cirosu ile pay senedi üzerinde rehin tesis edilmiştir.⁴⁹⁵ Bu şekilde yapılan ciroya açık rehin cirosundan ayırmak amacıyla *gizli rehin cirosu* denilmektedir. Kanaatimizce pay senedi üzerinde *temlik cirosu yoluyla rehin cirosu yapılması* olarak anılması da niteliğiyle uygun düşecektir.

2.2.2.3.2.1.1.2.3. Rehin Amacıyla Beyaz Ciro

⁴⁹² Öztan, **Kıymetli Evrak 2005**, s. 626; Yılmaz, **Rehin Cirosu**, s. 289 – 290; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s. 201; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 164; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 180; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 63; Emine Develi, Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu, **Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 2, Aralık 2016, s. 79-102 (Develi, Rehin Cirosu), s. 81

⁴⁹³ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s. 201; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 164; Arslanlı, **Ticari Senetler**, s. 116; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak**, s. 246

⁴⁹⁴ Oftinger/Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 901, N. 85

⁴⁹⁵ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s. 201; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak**, s. 164; Arslanlı, **Ticari Senetler**, s. 116;

Nama yazılı pay senedinin rehne konu olması için gerekli tasarruf işlemlerinden biri de olan ciroda rehin hakkı sahibi olacak kişi olan ciro edilenin kim olduğu belirtilebilir, bu durumda rehin cirosu tam ciro şeklinde yapılmış olacaktır. Hâlbuki tarafların pay senedinin üzerinde rehin hakkı kurulmak istenen kişinin kimliğini saklamayı tercih etmeleri halinde ise rehin hakkı sahibinin adına yer vermeksizin beyaz ciro yöntemiyle rehin kurulabilecekleri belirtilmelidir. Bir diğer deyişle, tam ciro ve beyaz ciro ayırımı esasen cironun içeriğinde ciro edilenin adının yazılıp yazılmamasına göre yapılan bir ayırım olduğu ve beyaz cironun tam cironun hüküm ve sonuçlarını doğurduğu da dikkate alındığında nama yazılı pay senedi üzerinde yapılacak cironun beyaz ciro olarak yapılmasına engel bir hüküm bulunmamaktadır.⁴⁹⁶

Doktrinde rehin cirosunun beyaz ciro ile yapılmasına karşı çıkarak sadece tam ciro ile yapılabileceğini savunan yazarlar⁴⁹⁷ olduğu gibi, TTK'da buna engel bir hüküm bulunmadığından beyaz ciro yoluyla da kıymetli evrak ve dolayısıyla nama yazılı pay senedi üzerinde rehin tesis etmeye elverişli ciro olduğu görüşünde olan yazarlar⁴⁹⁸ da mevcuttur. Doktrindeki bu görüşler ışığında beyaz cironun yapılma şekillerine göre rehin kurmaya elverişli bir ciro türü olup olmadığının incelenmelidir.

Açık rehin cirosu yani ciro metninde açıkça “bedeli teminattır.” veya “bedeli rehindir.” veyahut senedin üzerinde rehin kurulma iradesini açıkça gösteren başkaca bir ifadeyi içeren ciro metninde ciro edilenin adına yer verilerek yapılması TTK m.689/f.1 uyarınca *tam ciro yoluyla yapılmış bir açık rehin cirosudur*. Beyaz cironun amacı olan ciro edilenin rehin alanın kimliğinin gizlenmek istenilmesi halinde ise beyaz cironun yapılma usullerinden ciro metnine yer verildiği fakat bu ciro metninde ciro edilenin adının boş bırakıldığı veya buraya hamiline ifadesinin yazıldığı ve cirantanın da altını imzaladığı birinci ve ikinci beyaz ciro usulleri kullanılabilir. Nitekim “bedeli teminattır.” veya “bedeli rehindir.” veyahut senedin üzerinde rehin kurulma iradesini açıkça gösteren başkaca bir ifadeyi içermesini öngören TTK m.689 hükmüne uygun şekilde hareket edilmiş de olacaktır. Sadece rehnin kimin lehine

⁴⁹⁶ Yıldırım, **Beyaz Ciro**, s. 5690; Develi, **Rehin Cirosu**, s. 81

⁴⁹⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak**, s. 626; İmregün, **Kıymetli Evrak**, s. 78; Öztan, **Kıymetli Evrak**, s. 626

⁴⁹⁸ Domaniç, **Rehin Cirosu**, s. 523; Poroy/Tekinalp, **Kıymetli Evrak**, s. 213; Ergüne, **Pay Rehni**, s. 752; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 91-92, Göksoy, **Pay Rehni**, s.120; Kubilay, **Kambiyo Rehni**, s. 504; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 290

teminat teşkil ettiği ciro metninden anlaşılamayacaktır ki bu da zaten beyaz ciro yapılırken tarafların güttüğü amacın tam kendisidir. Sonuç olarak TTK m.689 düzenlemesinde rehin kurma iradesinin açıkça bulunması aradığından bu şekilde yapılan bir beyaz ciro ile rehin kurulmasının tam ciro şeklinde yapılan bir rehin cirosu ile aynı sonuçları doğuracağı ve senedi beyaz rehin cirosu ile elinde bulunduran kişinin nama yazılı pay senedi üzerinde sınırlı aynı hak olan rehin hakkına sahip hale geleceği belirtilmelidir. Bu cironun *beyaz ciro yoluyla yapılmış bir açık rehin cirosu* olarak adlandırılmasının uygun olacağı kanaatindeyiz. Ciro metnine hiç yer verilmeksizin cirantanın yalın imzası alınarak yapılan *üçüncü beyaz ciro usulünde* ciro metni hiç yazılmadığından rehin iradesinin senet üzerinden anlaşılması mümkün olmayacağından TTK m. 683/f.1 uyarınca ortada bir rehin cirosu dahi olmayacaktır.

Temlik cirosu yaparak pay senedi üzerinde görünüşte mülkiyet hakkı ama esasen sınırlı bir aynı hak olan rehin hakkı kurulması durumunda temlik cirosu yoluyla gizli rehin cirosu yapılmış kabul edildiğinden yukarıda bahsedilmişti. Temlik cirosu, tam ciro ile yapıldığında doğuracağı sonuçları beyaz ciro ile yapıldığında da doğurur ve beyaz ciro ile senedin zilyetliğini devralan kişinin senedin yetkili hamili olduğu ve mülkiyet hakkına sahip olur. Buradan yola çıkılarak taraflar arasındaki rehin hakkı kurulması amacıyla yapılacak temlik cirosu da birinci, ikinci veya üçüncü beyaz ciro usulleri arasından hangisi ile yapılırsa yapılsın rehin hakkı kurmaya elverişli bir ciro niteliğinde olacaktır. Bir diğer deyişle, nama yazılı pay senedi üzerinde rehin kurulması amacıyla yapılan devir cirosunda ciro metni yer alıyor fakat ciro edilenin adının yazılacağı kısım ya boş bırakılmış ya da bu kısma hamiline olduğu yazılmış ve altı ciranta tarafından imzalanmışsa veya hiç ciro metnine yer verilmeksizin yalın bir ciranta imzasını taşıyorsa *beyaz ciro şeklinde yapılmış temlik cirosu yoluyla gizli rehin cirosu* yapılmış ve pay senedi üzerinde ciro edilen lehine bir rehin kurulmuş olacaktır.

2.2.2.3.2.1.2. Yazılı Devir Beyanı

Kıymetli evrakın üzerinde TMK m. 956/f. 2 uyarınca yazılı devir beyanı ile birlikte yapılacak senedin zilyetliğinin devredilmesi sonucunda rehin hakkı kurulabilecektir. Nama yazılı pay senetlerinin üzerinde kurulan rehin hakkı da aynı

hükme tabi olarak yapıldığından pay senedinin yetkili hamili tarafından yazılacak bir devir beyanı ile rehin verilebilecektir.⁴⁹⁹

Senedin cirolanması yerine yazılı devir beyanı yapılarak rehin kurulmasına imkân veren TMK m. 956/f.2'de, bu imkanın hangi kıymetli evrak türü için geçerli olduğu, açıkça rehin iradesinin ortaya koyulması gerekip gerekmediği ve nerede yer alacağına ilişkin bir açık düzenleme bulunmadığından yazılı devir beyanı birçok açıdan doktrinde tartışılmaktadır.

Öncelikle yazılı devir beyanının hangi kıymetli evrak türü için bir tasarruf işlemi olarak kabul edileceği konusu incelenmelidir. Azınlıkta olan bir görüş ilgili hükümde emre yazılı kıymetli evrak için ciro ve nama yazılı kıymetli evrak için yazılı devir beyanı yapılacağına kastedildiği şeklinde bir ayırıma gitmektedir.⁵⁰⁰ Bu ayırım kabul edilecek olursa, nama yazılı pay senedi devir şekilleri açısından emre yazılı kıymetli evrak hükümlerine tabi olduğu dikkate alındığında sadece ciro ve zilyetliğin devri ile rehin kurulabileceği yazılı devir beyanı kullanılması yolu kapanacaktır. Bizim de katıldığımız baskın görüş ise, ciro ve yazılı devir beyanının birbirinin alternatif olan tasarruf işleri olduğu ve böylece her ikisiyle de hamiline kıymetli evrak üzerinde rehin kurulmasına TMK m. 956/f.2'de imkân verildiği şeklindedir.⁵⁰¹ Gerçekten de, madde metninde nama yazılı senet veya emre yazılı senet için farklı tasarruf işlemleri öngörüldüğüne ilişkin ayırım olmadığı açıktır ve bu nedenle yazılı devir beyanının sadece nama yazılı kıymetli evraka ait bir rehin yöntemi olduğunun savunulamayacağı, bu yolla da kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliğinde olan nama yazılı pay senetlerinde rehin kurma iradesiyle yapılacak tasarruf işlemlerinin sadece ciro ile kısıtlanmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Yazılı devir beyanının içeriğine ilgili maddede yer verilmemiştir. İlk olarak söz konusu yazılı devir beyanında devrin rehin amacıyla yapıldığına ilişkin açık bir ifadeye yer verilebilir. Bu durumda yazılı devir cirosunun tarafların rehin iradelerini beyana da geçirmek suretiyle yaptıklarından cirodaki açık rehin cirosunda olduğu gibi hem görünüşteki işlem ile taraf iradeleri birbiri ile uyumlu olur. Öte yandan, söz

⁴⁹⁹ Ülgen, **Pay Senetleri**, s. 25

⁵⁰⁰ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 542

⁵⁰¹ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 159; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 67-68; Ergüne, **Payın Rehni**, s. 752; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 110; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 78

konusu yazılı devir beyanının rehin amacını taşıdığını içeren herhangi bir ifade içermeyecek şekilde yapıp yapılamayacağının ilişkin ise, bu durumda kıymetli evrakın sadece devrine yönelik bir yazılı ifade kullanılmış olsa da, aynı temlik cirosu yoluyla gizli rehin cirosu yapılması halinde olduğu gibi, taraflar arasındaki irade bu devir beyanı ile bir rehin hakkı kurulmasına yöneliktir. Tarafların gerçek iradelerine uygun şekilde sözleşmenin kurulmuş olacağı ilkesi uyarınca da TMK m. 956/f. 2’da belirtilen yazılı devir şartı yerine gelerek senet üzerinde devredilen lehine rehin tesis edilmiş olacaktır.⁵⁰² Bir diğer deyişle, nama yazılı pay senedi üzerinde rehin kurulması amacıyla yazılı devir beyanı ile zilyetliğin devri gerçekleştirilecekse, devir beyanında rehne ilişkin bir ifade yazılabileceği gibi yazılmadığı durumda dahi tarafların gerçek iradelerine uygun şekilde bir rehin kurulmuş olacaktır.⁵⁰³

Yazılı devir beyanının nereye yapılacağının da incelenmesi gerekir. İster rehin ifadesini içermeyen devir beyanı isterse açıkça rehin amacını taşıdığını ifade eden devir beyanı olsun, devir beyanının kıymetli evrakın üzerinde yer almasının sonuçları ile senetten ayrı nitelikte olan bir kâğıda yazılmasının sonuçları farklı olacaktır.⁵⁰⁴ Yazılı devir beyanın senedin üzerine veya senede fiziki olarak iliştilererek bağlı hale getirilmiş bir kâğıda yazılması halinde, yine kıymetli evrak üzerinde yapılacak temlik cirosu veya rehin cirosu ile arasında farkın nasıl ayırt edileceğine yol gösteren bir hüküm bulunmamaktadır. Açık rehin iradesini gösteren bir yazılı devir beyanının kıymetli evrak üzerindeki açık rehin cirosu ile aynı hüküm ve sonuçları doğuracağı ve rehin iradesine açıkça yer verilmeyen fakat taraf iradelerinin rehne yönelik olduğu yazılı devir cirosunun ise temlik cirosu yoluyla yapılan gizli rehin cirosunda olduğu gibi senet üzerinde kıymetli evrakın rehnini kuracağı ve cironun kıymetli evrak hükümleri de dahil olmak üzere tüm sonuçlarının uygulanacağı⁵⁰⁵ kanaatindeyiz. Devir beyanının nama yazılı pay senedinden ayrı bir kâğıda yazılması halinde ise TMK m. 956/f. 2 uyarınca öngörülen tasarruf işlemi gerçekleşmiş olsa da senedin üzerinde

⁵⁰² Ülgen, **Pay Senetleri**, s. 25.

⁵⁰³ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 122-123; Öztan, **Kıymetli Evrak**, s. 631

⁵⁰⁴ Ergüne, **Payın Rehni**, s. 752, Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 65-67

⁵⁰⁵ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 122-123; Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s. 94-95, Öztan, **Kıymetli Evrak**, s. 631; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 67

yer alan devir beyanının aksine kıymetli evrak ve ciroya ilişkin hükümler uygulama alanı bulmayacaktır.

2.2.2.3.2.1.3. Zilyetliğin Devri

Nama yazılı pay senedi üzerinde yapılacak ciro veya yazılı devir beyanı veya yahut ayrı bir kâğıda yapılacak devir beyanı nama yazılı kıymetli evrakın rehni için gerekli fakat yeterli değildir. TMK m. 956/f. 2’de rehin hakkı kurulması için senedin zilyetliğinin de devredilmesi gerekir. Bir diğer deyişle, nama yazılı kıymetli evrakın rehin kurulması amacını taşıyan açık bir ciro veya yazılı devir beyanını içermesi durumunda rehin verenin kendi hakkı üzerinde rehin kurma iradesi açık şekilde anlaşılıyor bile olsa, rehin veren nama yazılı pay senedin zilyetliğini rehin alana devretmesiyle ancak rehin hakkı kurulmuş olabilecektir. Zilyetliğin devredilmiş sayılabilmesi için rehin verenin nama yazılı pay senedi üzerinde tek başına fiili hâkimiyeti kalmayacak olması arandığından, buna elverişli her yöntem teslimle veya teslimsiz olsun nama yazılı pay senetleri için de geçerli olacaktır. Nama yazılı pay senedinin zilyetliğin devrinde hamiline yazılı pay senedindekilerden farklılık arz eden bir durum bulunmamaktadır.

2.2.2.3.2.2. Bağlı Nama Yazılı Pay Senedi Üzerinde Rehni Kurulması

Bağlı nama yazılı senedinin hukuki niteliğinde açıklandığı üzere⁵⁰⁶, payın devrine ilişkin esas sözleşme ile yasak veya sınırlandırma getirilmiş olsa da, kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliği devam etmektedir. Söz konusu sınırlamalar TTK m.492’nin açık hükmü gereği payın üçüncü kişiler tarafından devralınması veya intifa hakkı kazanılmasına halinde uygulama alanı bulacaktır.⁵⁰⁷

Bir payın üzerinde rehni kurulduğu anda payın sahipliğinde bir değişiklik olmayacak, rehin alanın paya ilişkin paya ilişkin mülkiyetin verdiği hakları kapsamına olacak şekilde bir tasarruf veya intifa hakkı sahibinin sahip olduğu paydan kaynaklanan malvarlığı ve yönetim haklarına ilişkin bir kullanım hakkı söz konusu olmayacaktır. Ne zaman ki rehin alan pay rehni ile teminat altına aldığı alacağı

⁵⁰⁶ Bağlı nama yazılı pay senetlerinin hukuki niteliğine ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm’de “3.1.4.3.1. Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri” başlığı altında yer verilmiştir. Akın, **Bağlı Nama Yazılı**, s.36; Pulaşlı, **Bağlı Nama Yazılı**, s. 123; Karasu, **Nama Yazılı Paylar**, s. 130

⁵⁰⁷ Kırkit, **Bağlı Nama Yazılı Pay Senedinin Rehni**, s. 159 vd.; Pulaşlı, **Bağlı Nama Yazılı**, s. 123; Karasu, **Nama Yazılı Paylar**, s. 130

muaccel olur ve ödenmez, o zaman payın mülkiyetinin devri karşılığında ödenecek bedel alacağını tahsil etmek isteyecektir. Bu durumda dahi lex commissoria yasağı kapsamında kendi alacağı için rehin verenden teminat olarak almış olduğu payı doğrudan kendi alacağına mahsuben mülkiyetine geçiremeyecektir.

Yukarıda açıklananlar kapsamında, bağlı nama yazılı pay senetleri üzerinde tıpkı kanunen emre yazılı kıymetli evrakına sahip diğer nama yazılı pay senetlerinde olduğu gibi TMK m.956 ve TMK m.955’de öngörülen esaslar çerçevesinde rehin hakkı kurulabilecektir.⁵⁰⁸

2.2.2.3.2.3. Gerçek (Rekta) Nama Yazılı Pay Senedi Üzerinde Rehin Kurulması

Esas sözleşmeden ve kıymetli evrak üzerinden menfi emre kaydı konulduğunun görüldüğü bir nama yazılı pay senedi artık gerçek anlamda bir nama yazılı kıymetli evraka dönüşmüş olacak, kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliği ortadan kalkmış olacaktır.

Nama yazılı bir kıymetli evrak olarak gerçek nama yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkının kurulması için TMK m.955 uyarınca senede bağlanmış olan hakların rehni için yazılı rehin sözleşmesi ve senedin teslimi ve bu hakların devri için öngörülen şekle uyulması gerekir. Bu senet aynı zamanda TTK m.645 vd. uyarınca bir kıymetli evrak olduğundan yazılı devir beyanı ve zilyetliğin devri ile nama yazılı senet üzerinde rehin kurulmasını öngören TTK m.647/f.1 ve f.2’de de tabi olacaktır. Nitekim TTK m.956/f.2’de hamiline yazılı kıymetli evrak haricinde kalan diğer kıymetli evrakın rehni için senedin yazılı devir beyanı yapılmış olarak tesliminin gerektiğine ifade eden özel düzenleme de rehin kurulması için aynı tasarruf işlemlerine işaret eder⁵⁰⁹. Bu hükümlerden hangisi hukuki dayanak olarak alınacak olursa olsun gerçek nama yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkı kurulması için yazılı bir devir beyanıyla birlikte rehin kurulması amacıyla senedin zilyetliğinin rehin alana devredilmesi gerekecektir⁵¹⁰.

Emre yazılı kıymetli evrakın rehni için TMK m. 956/f.2’de öngörülen tasarruf işlemlerinden biri olan ciro ve zilyetliğin devri yolunun artık nama yazılı kıymetli

⁵⁰⁸ Kirkit, **Bağlı Nama Yazılı Pay Senedinin Rehni**, s. 159

⁵⁰⁹ TTK m. 956/f.2’nin artık uygulama alanı bulamayacağı yönündeki görüş için Yılmaz, **Payın Rehni ve İntifa**, s. 87; Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s. 81

⁵¹⁰ Ergüne, **Payın Rehni**, s. 75; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 134

evrak niteliğindeki bu pay senetlerinin üzerinde bir rehin hakkı kurulması için kullanılması mümkün olmayacaktır. Senedin üzerinde ciroya yer verilmiş olsa dahi bu ciro, hüküm ve sonuçlarını doğurmayacak, TTK m.647/f.2 “*nama yazılı senetlerde yazılı bir devir beyanına da gerek vardır. Bu beyan kıymetli evrakın veya ayrı bir kâğıdın üzerine yazılabilir*” düzenlemesi uyarınca nama yazılı kıymetli evrakın üzerinde yazılan devir beyanı olarak kabul edilecektir⁵¹¹.

2.2.2.3.2.4. İlmühaberler Üzerinde Rehin Kurulması

Esas sözleşmede pay senetlerinin türüne yer verilmesi TTK m.339/II-d hükmü uyarınca zorunludur. B de ortaklıkta henüz pay senedi bastırılmamış da olsa, pay senedi bastırıldığında nama mı yoksa hamiline mi olacağı esas sözleşme ile karara bağlanmıştır. Öte yandan, pay senedi çıkartılana kadar pay senetlerinin yerini tutmak üzere geçici olarak çıkartılacak senetler de yine pay senetleri için öngörülen şartları içeren kıymetli evrak niteliğindeki ilmühaberlerdir.

Nama yazılı pay senedi bastırılincaya kadar payı temsil etmek üzere çıkartılan ilmühaberlere nama yazılı pay senedi hükümleri uygulanır. Hamiline yazılı pay senedi bastırılincaya kadar payı temsil etmek üzere çıkartılan ilmühaberlere de pay bedelleri ödenmiş olsa da olmasa nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır. Bir diğer deyişle, esas sözleşmede yer verilen hangi pay türünün yerine geçici olarak geçmek üzere bastırılırsa bastırılsın ilmühaberler nama yazılı pay senedinin hükümlerine tabidir⁵¹². İlmühaberler üzerinde rehin hakkı kurulması için gerekli olan ciro veya yazılı devir beyanıyla birlikte zilyetliğin devri şeklinde tasarruf işlemleri, rehnin şirkete bildirilmesi ve pay defterine kayda ilişkin nama yazılı pay senedinden farklılık arz eden bir husus bulunmamaktadır.

Nama veya hamiline yazılı pay senedi bastırılincaya kadar yerini tutmak üzere geçici olarak çıkartılan ilmühaberler üzerinde rehin hakkı kurulması sonrasında pay senetlerinin bastırılması halinde bu senetlerin kimin tarafından teslim alınacağı ve üzerine yazılması gereken cironun kimin tarafından yapılacağına ilişkin yukarıda

⁵¹¹ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 134; Yılmaz, **Payın Rehni ve Hapis**, s. 88

⁵¹² TTK m.486/f.2 “İlmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır.”

“Rehinli Çıplak Payı Temsilen Pay Senetleri Bastırılması”⁵¹³ bölümündeki açıklamalarımız geçerli olacaktır. Çıplak paya göre farklılık arz eden tek hususun sonradan bastırılan pay senetleri usulüne uygun şekilde cirolanarak rehin alana zilyetliğinin devrinden sonra rehin alanda bulunan ilmühaberlerin akıbetidir. Bu durumda ilmühaberlerin ya noter huzurunda ya da taraflar arasında imzalanacak bir tutanak ile imha edilmesi, bunların kötü niyetli olarak tekrar tedavüle çıkartılamaması adına tedbirli bir yaklaşım olacaktır.

2.2.2.3.2.5. Kuponlar ve Talonlar Üzerinde Rehin Kurulması

Pay sahibinin ortaklıktan talep edebileceği kâr payı, hazırlık devresi faizi ve yeni pay alma gibi bazı malvarlığı haklarının bağlandığı kıymetli evrak niteliğinde⁵¹⁴ kupon ve talonlar adı verilen senetler üzerinde de rehin hakkı kurulması mümkündür. Rehin hakkının kurulması anında o kuponun vereceği kâr payının dağıtımına karar verilmemiş yani talep edilebilir durumda olup olmadığından bağımsız olarak devredilebileceği gibi rehin olarak da verilebilir. Rehin hakkının hangi hükümlere tabi olarak kurulabileceği kuponun rehne konu olduğu anda pay senedine bağlanmış durumda olup olmadığına göre farklılık arz edecektir.

Kuponlar ve talonlar pay senedine bağlı ise, bağlı olduğu pay senedi nama yazılı pay senedi de olsa kuponun hukuki niteliği TTK m.660⁵¹⁵ ve 661’in açık düzenlemesi gereği hamiline yazılı pay senedi olmaya devam edecektir. Bununla birlikte bağlı olduğu pay senedi nama yazılı ise, nama yazılı pay senedi üzerinde rehin kurulmasına yönelik tasarruf işlemleri olan ciro veya yazılı devri beyanıyla birlikte hem nama yazılı pay senedi hem de ona bağlı olan kuponun da zilyetliğinin rehin alana devredilmesi

⁵¹³ Rehinli çıplak payı temsilen pay senetleri bastırılmasına ilişkin açıklamalara “4.4. Rehinli Çıplak Payı Temsilen Pay Senetleri Bastırılması” başlığında yer verilmiştir.

⁵¹⁴ Kuponların ve talonların hukuki niteliğine ilişkin açıklamalara “1.3.5.6. Kupon ve Talonlar” bölümünde yer verilmiştir.

⁵¹⁵ “II - Hamile yazılı faiz kuponları” TTK m.660 “(1) Borçlu hamile yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı anaparanın ödendiği def’inde bulunamaz. (2) Anaparanın ödenmesi hâlinde, borçlu, ilerde muaccel olup da asıl senetle birlikte kendisine teslim edilmeyen faiz kuponlarının tutarını, bu kuponlar hakkında geçerli olan zamanaşımı süresi geçinceye kadar alıkoymak hakkını haizdir; meğerki teslim edilmeyen kuponların iptaline karar verilmiş veya tutarı karşılığında teminat gösterilmiş olsun.”

“C) İptal kararı” “I - Genel olarak” “1. Yetki” TTK m.661 “(1) Pay senetleri, tahviller, intifa senetleri, münferit kuponlar hariç olmak üzere, kupon belgeleri, esas kupon belgelerinin yenilenmesine yarayan talonlar gibi hamile yazılı senetlerin iptaline hak sahibinin istemi üzerine mahkemece karar verilir”

gerekecektir. Bir diğer deyişle, kuponlar bağlı olduğu pay senedi için öngörülen şekilde rehne konu olabilecektir.

Kuponların ve talonların pay senedinden bağımsız olarak bastırılmış olması veya bağlı olarak bastırılmış olup sonradan ayrılmış olması durumunda ise, hukuki nitelikleri hamiline yazılı kıymetli evrak olduğundan rehin kurulması amacıyla zilyetliğinin devri üzerinde rehin kurulması için gerekli ve yeterli olacaktır.

2.2.3. Pay Üzerinde Art Rehin ve Alt Rehin Hakkı Kurulması

Taşınır eşya üzerinde hâlihazırda mevcut olan rehin hakkına ilave olarak başka bir kişi lehine de hakkı kurması halinde sonraki rehin *art rehin* olarak adlandırılır. Art rehne ilişkin TMK'da taşınır rehni kapsamında iki düzenleme mevcuttur. Bunlardan ilki teslim bağli taşınır rehin hükümlerine tabi olarak kurulacak art rehin için öngörülmüş olan TMK m. 941 hükmüdür. Art rehin kurulmasına ilişkin diğer düzenleme ise taşınır rehninin özel bir türü olarak alacaklar ve diğer haklar üzerinde art rehin kurulmasına ilişkin TMK m. 958'de yer verilen düzenlemedir. Aynı konuya ilişkin iki farklı yerde düzenlemeye yer verilmiş gibi gözükse de teslim bağli taşınır üzerinde art rehin kurulmasına ilişkin TMK m. 941'deki düzenleme rehin hakkının teslim bağli olarak kurulmasından ileri gelen bir şekilde haklar üzerinde art rehin hakkı kuran TMK m. 958 hükmüne kıyasla ilave şart öngörmüştür.

Anonim ortaklık payı üzerinde kurulmuş olan rehin hakkının hukuki niteliğinin TMK m. 954 ve devamındaki hükümler uyarınca hak rehni olduğu dikkate alındığında TMK'da art rehne ilişkin yer verilen bu iki düzenlemeden haklar üzerinde art rehin kurulmasına ilişkin TMK m. 958'de yer verilen düzenlemenin uygulama alanı bulacağı sonucuna varılmaktadır. Nitekim haklar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin olarak öngörülmüş olan TMK m. 954 ve devamındaki hükümlerden hemen sonra TMK m. 958'de art rehne ilişkin yer verilen hükümde sadece art rehnin kurulduğunun önceki rehinli alacaklıya yazılı bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁵¹⁶ Böylece, üzerinde rehin kurulması için payın çıplak pay veya hamiline veyahut nama yazılı pay olup

⁵¹⁶ Nomer/ Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 413; Ergüne, *Pay Rehni*, s. 753-754; Göksoy, *Payın Rehni*, s. 177; Yılmaz, *Pay Rehin ve Hapis*, s. 103; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 1203; Semra Karabacak Furuncı, "Sınırlı Ayni Haklar Arasında Sıra İlişkisi", *İÜHFM*, C. 74, S. 2, 2016, (Furuncı, Sınırlı Ayni Haklarda Sıra), s.773

olmamasına göre TMK m. 954 ve devamındaki hükümlerde öngörülen kurucu unsurlar art rehin kurulurken de geçerli olacak,⁵¹⁷ bunlara ilave olarak hâlihazırda pay üzerinde rehin alan sıfatına sahip olan kişiye söz konusu bildirimin yapılması gerekecektir.⁵¹⁸

Art rehnin kurulması için TMK m. 958’de öngörülen bildirim yazılı şekle tabi kılınmıştır. Yazılı olarak yapılmayan bildirim geçersiz olacak, bildirimin sonuçlarını ve böylece art rehin hakkını kurmuş olmayacaktır. Rehin veren veya art rehin sahibi tarafından hâlihazırda rehin alana yönelik yapılacak bu bildirim tek taraflı bir irade beyanı niteliğinde olup rehin alana varması gerekir. Yazılı bildirim, rehin alan varmasıyla art rehnin kurulmasına yönelik sonucunu doğuracak olup rehin alan tarafından art rehnin kurulmasına ilişkin bir onay verilmesine gerek bulunmamaktadır.

Bildirimi alan hâlihazırdaki pay senetlerinin rehin alan sıfatına zilyetliğine sahip olan kişinin teslimine bağlı taşınır rehninde art rehin kurulmasına yönelik TMK m. 941 düzenlemesinin aksine rehin sona erdiğinde pay senetlerini art rehin alana teslim etmesine yönelik bir yükümlülüğü bildirimde yer verilmesine yönelik bir ifadeye TMK m.958’de yer verilmemiştir.⁵¹⁹

TMK m. 954 ve devamındaki hükümlerde öngörülen kurucu unsurlar payın çıplak pay veya hamiline veyahut nama yazılı pay olup olmamasına göre değiştiğinden art rehin kurulurken de bunlara uyulmasının mümkün olup olmadığı incelenmelidir. İlk olarak çıplak pay üzerinde art rehin hakkı yine ilk rehinde olduğu gibi yazılı rehin sözleşmesinin imzalanması şartı aranacaktır. Ancak ilk rehinden farklı olarak çıplak pay üzerinde art rehin hakkı kurulabilmesi için kurucu şart olarak yapılan yazılı rehin sözleşmesinin de çıplak pay üzerinde rehin hakkına sahip olan rehin alana yazılı olarak bildirilmesi gereklidir.

Öte yandan pay senedine bağlanmış olan paylar için durum bu kadar kolay değildir. Nitekim pay üzerinde art rehin kurulması için pay senetlerinin zilyetliğinin art rehin alana devri için teslim yolu değil zilyetliğin havalesi kullanılması gerekecektir. Böylece hâlihazırda rehin alan kişi güvence altına aldığı alacağı

⁵¹⁷ Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 1131

⁵¹⁸ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 546; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, N. 3816; Gürsoy/ Eren/ Cansel, **Eşya Hukuku**, s. 1131 – 1132; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 106; Seçer, **Kaydi Pay Rehni**, s. 186; Akipek/ Akıntürk/ Ateş, **Eşya Hukuku**, s. 870; Zobl, **Kommentar 1996**, Art. 903, N. 28

⁵¹⁹ Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 104.

tamamen ödenene kadar veya rehni sona erdiren başka bir sebep gerçekleşene kadar üzerinde rehin hakkı devam ettiği pay senetlerinin dolaysız zilyedi kalmaya devam edecektir. Rehin hakkının sona ermesi sonrasında rehin alan, hamiline yazılı pay senetlerinin zilyetliğini art rehin alana geçirmesi gerekli ve yeterli olacaktır.

Ancak rehin alanın nama yazılı pay senedin zilyetliğini art rehin hakkı alana devrederken kıymetli evraka özgü yol olan rehin cirosu yapması imkânı olmayacaktır. Nitekim TTK m. 689/f.1 uyarınca rehin cirosu ile senedi rehin alan kişi ancak tahsil cirosu yapmaya yetkilidir, kendisi tekrar rehin cirosu yapamayacaktır. Bu nama yazılı pay senedi üzerinde rehin cirosu ancak hâlihazırda mevcut olan rehin hakkının sona ermesi sonrasında pay sahibi tarafından yapılabilir. Bu nedenle de pay senetleri üzerinde kurulacak olan art rehin hakkının doğrudan kıymetli evraka özgü bir yolla kurulması mümkün değildir.⁵²⁰ Art rehin kurulmasına ilişkin tıpkı çıplak pay üzerinde rehin hakkı kurulmasında olduğu gibi payın sahibi ile art rehin alan arasında yazılı rehin sözleşmesi imzalanması ve rehin alana bildirilmesi gerekecektir. Nama yazılı pay üzerinde mevcut olan rehin hakkı gizli ciro yapılması suretiyle kurulmuş ise, rehlin sona ermesi halinde rehin alan nama yazılı pay senedi üzerinde ciro yapmak suretiyle art rehin alana devri mümkün hale gelecektir.

Art rehin hakkının TMK hükümleri çerçevesinde kaydi pay üzerinde de kurulması mümkündür. Bu durumda kaydi pay üzerinde rehin hakkına uygulanacak esaslar kaydi pay üzerinde art hakkı kurulurken de uygulama alanı bulacaktır. Bir diğer deyişle, yazılı rehin sözleşmesinin imzalanmasına ilave olarak MKK'ya bildirim yapılması gerekecektir. Bununla birlikte art rehin hakkı, hâlihazırda MKK'ya bildirilmiş ve MKK kayıtlarına işlenmiş rehin hakkı üzerinde gerçekleşeceğinden, art rehne ilişkin MKK tarafından öngörülen usullerin tamamlanması gerekli olacaktır. MKK tarafından gerçekleştirilecek olan işlemlere ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amacıyla MKK Merkezi Kaydi Sistem İş ve Bilişim Uygulama İlke ve Kuralları Yönergesi⁵²¹ çıkartılmıştır. Art rehin kurulmasına ilişkin öngörülen esas ve usullere de

⁵²⁰ Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 903, N. 5; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 106; Zobl, **Kommentar 1996**, Art. 903, N. 35; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 104.

⁵²¹ MKK tarafından Yayın tarihi: 18.11.2021 ve Sürüm No: 10.01

https://www.mkk.com.tr/sites/default/files/2021-12/Is_ve_Bilisim_Uygulama_Ilke_ve_Kurallari_Yonergesi.pdf

“G. 3- Alt/Art Rehin İşlemlerine İlişkin İlkeler” altında yer verilmiştir. Art rehin kazanılmasına ilişkin usul ve esaslar için TMK m. 941 hükmünün uygulama alanı bulacağına yer verilmiştir. Oysaki TMK’da haklar üzerinde art rehin kurulması için özel düzenleme niteliğini taşıyan TMK m. 958 hükmüne atıf yapılması kaydi pay ve MKK nezdinde tutulan diğer tüm kaydi değerlerin hukuki niteliği açısından uygun olurdu.⁵²²

Alt rehin ise, rehin alanın, hâlihazırda üzerinde rehin hakkı bulunan ve zilyetliğinde bulunan taşınır eşyanın zilyetliğini üçüncü bir kişiye devretmek suretiyle rehin vermesidir. TMK’da alt rehin kurulmasına ilişkin tek düzenleme TMK m. 939 vd. teslimine bağlı taşınır rehnine ilişkin hükümler altında TMK m. 942’de yer almıştır. Art rehinin aksine hak rehnine ilişkin alt rehin kurulması için öngörölmüş özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte teslimine bağlı taşınır rehni hükümleri hak rehnine de uygulanabilir olduğundan, pay üzerinde alt rehin kurulması açısından başvurulması gereken düzenlemenin TMK m.942 olduğuna ilişkin bir şüphe bulunmamalıdır.

TMK m.942’de yer verilen bu hüküm ise, taşınır üzerinde rehin alan tarafından üçüncü bir kişi lehine alt rehin kurulabilmesi için, art rehin kurulmasından farklı olarak, rehin verenin onayının alınması şartına bağlanmıştır.⁵²³ Alt rehinde rehin veren tarafından verilmesi aranan bu onay art rehin için kurucu unsurdur. Bu yönüyle de rehin veren tarafından verilecek onay, rehin hakkının kurulabilmesi için art rehinde rehin alana yapılacak olan bildirim ile aynı etkiye sahiptir. Bununla birlikte kanunun bu kadar önemli sonuçlar bağladığı rehin tarafından verilecek söz konusu onay, art rehindeki bildirimin aksine, şekil şartına bağlanmamıştır.

2.2.4. Pay Üzerinde İyiniyetle Rehin Hakkı Kurulması

Pay üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için rehin verenin tasarruf yetkisine sahip olması gerekse de rehin alanın iyi niyetli olması ve diğer başka şartların da yerine gelmesiyle rehin hakkının kazanılması mümkün olabilecektir.⁵²⁴ Rehin hakkının

⁵²² Kaydi payı hukuki niteliğine ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm’de “3.2.2.3. Kaydi Payın Hukuki Niteliği” başlığı altında yer verilmiştir.

⁵²³ Ergincan/ Yayla, *Sermaye Piyasalarında Teminat ve Ödünç İşlemleri*, s. 107.

⁵²⁴ Nomer/ Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 445; Göksoy, *Payın Rehni*, s. 104; Oftinger/ Bär, *Das Fahrnispfand*, Art. 891, N. 109; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, s. 80

iyiniyetle kazanılması için bir araya gelmesi gereken şartlar pay senedinin hamiline yazılı veya nama yazılı olmasına göre farklılaşacaktır.

Hamiline yazılı senetlerde iyi niyetin korunmasına ilişkin olarak TMK m. 990'da özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenleme zilyetin iradesi dışında elinden çıkmış olan para ve hamiline yazılı senetleri iyi niyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamayacağı belirtmektedir. Bu noktada kanun tarafından aranan tek şart karşı tarafın iyiniyetli olmasıdır. Öte yandan taşınır mallar üzerinde iyi niyetle hak iktisap edilebilmesi için devralanın iyi niyetli yeterli olmayacak, aynı zamanda kazanmanın “emin sıfatıyla zilyetten” gerçekleşmiş olması aranacaktır. Bu doğrultuda, hamiline yazılı pay senetleri üzerinde iyi niyetle rehin hakkı kazanacak olan kişinin rehin verenin pay senedinin dolaysız zilyetliğini elinde bulunduran kişinin meşru hamil olmadığını bilmemesi veya bilmesi gerekmemesi pay üzerinde rehin hakkının geçerli olarak kurulması için gerekli ve yeterli olacaktır.

Nama yazılı pay senedine bağlanmış pay üzerinde rehin alanın iyi niyetle rehin hakkı kazanması ise nama yazılı pay senedinin kanunen emre yazılı nitelikte kabul edilmesi çerçevesinde şekillenmiştir. Bu nedenle de nama yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkının kurulmasına yönelik ciro yapılmamışsa, senetten ayrı bir yazılı devir beyanı yapılmış ise, rehin alan artık pay senedinde adı yazmayan birinin pay senedi üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmadığını bilecek veya bilebilebilecek bir durumda olacaktır.⁵²⁵ Oysaki emre yazılı bir senedi düzgün bir ciro zincirine dayanarak senedi elinde bulunduran kişi senedin yetkili hamili kabul edileceğinden yazılı devir beyanından farklı olarak iyiniyetinin koruması mümkün olabilecektir.⁵²⁶ Bir diğer anlatımla, bir kişi hak sahibi olmadığı halde nama yazılı pay senedinde bulunan ciro silsilesinde en son yapılmış temlik cirosuna dayanarak senedi yetkili hamil olarak elinde bulunduyorsa ve bu kişiden yine açık rehin cirosu, temlik cirosu yoluyla gizli rehin cirosu veya rehin amacıyla yapılmış beyaz ciro ile iyiniyetle rehin hakkı kazanan kişinin iyiniyeti ve dolayısıyla pay üzerinde rehin hakkı kazanımı korunacaktır.⁵²⁷

⁵²⁵ Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 901, N. 61, 62

⁵²⁶ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 128; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 80-81

⁵²⁷ Asuman Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu ve Rehin Cirosunun Teminat İşlevi**”, **GSÜHFD**, Y.2011, S.2, s. 287-308 (Yılmaz, Rehin Cirosu), s. 291; Çolak, **Pay Rehni**, s. 159

2.2.5. Rehnin Ortaklık Ortaklığa Bildirilmesi ve Pay Defterine Kaydedilmesi

Anonim ortaklık payı üzerinde rehin hakkının kurulabilmesi için rehin ilişkisine yabancı olan anonim ortaklığın onayı, rehnin ortaklığa bildirilmesi veya ortaklığın pay defterine kaydedilmesi gerekli değildir.⁵²⁸ Nitekim pay üzerinde rehin hakkı kurulduktan sonra da bu durumun ortaklığa bildirilmesine veya deftere kaydedilmesine yönelik kanunda herhangi bir zorunluluk da öngörülmemiştir.⁵²⁹

Bununla birlikte, taraflar ihtiyari olarak pay üzerinde rehin hakkı kurulmasına yönelik ortaklığın onayını veya icazetinin alabilir; kurulmuş olan rehin hakkını ortaklığa bildirebilir veya ortaklık pay defterine kaydedilmesini talep ederek kabulü halinde de pay defterinin ilgili sayfasında rehne ilişkin bir kayda yer verilmesini sağlayabilir. Ancak bunların hiç birinin varlığı pay üzerinde rehin hakkının kurulmasını sağlayan işlemler niteliğinde olmayacak sadece pay üzerinde hâlihazırda mevcut olan rehne ilişkin açıklayıcı etkisi olacaktır. Aynı şekilde bu işlemlerin eksiklikleri de kurulmuş olan bir rehnin geçerliliğini etkilemeyecektir.⁵³⁰

2.2.5.1. Rehnin Ortaklığa Bildirilmesi

Rehnin kurulduğuna ilişkin ortaklığa bildirim yapılmasına uygulanabilecek ilk düzenleme olan TMK m. 955/f.2 uyarınca rehnin rehin alan veya rehin veren tarafından borçluya ihbar edilebileceği ifade edilmiştir. Ancak pay senedi üzerindeki rehnin ortaklığa bildirilmesinin sonuçları ve etkisi açısından asıl uygulama alanı bulabilecek nitelikte olan esas düzenlemeye TMK m.961/f.2’de yer verilmiştir. Buna göre, asıl alacaklının borçludan olan alacağı üzerinde bir rehin hakkı kurulmuş

⁵²⁸ Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 773; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 115; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 34; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 90; Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s. 101-103; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku - II**, s. 161; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 543; Handschin/ Jung, **Zürcher Kommentar**, Art. 686, N. 27; Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 900, N. 62; Zobl, **Kommentar 1996**, Art. 900, N. 51

⁵²⁹ Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 287; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 115; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 34; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 90; Makaracı Başak, **Taşınır Rehin Sözleşmesi**, s.48; Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 900, N. 62; Zobl, **Kommentar 1996**, Art. 900, N. 51

⁵³⁰ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 34; Ergüne, **Pay Rehni**, s. 745; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 115; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s.543; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 162; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s.702; Limited şirketler açısından Melis Gizem Çığsar, **Limited Şirkette Esas Sermaye Payının Rehni**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019 (Çığsar, Limited Pay Rehni), s. 197

olduğuna ilişkin borçluya ihbarda bulunulmuşsa, artık borçlu borcunu rehin alanın onayı olmaksızın asıl alacaklıya ödeyemeyecektir. Bu düzenleme doğrultusunda, kendisine yapılan bildirim ile bir yükümlülük yüklenmiş olacak olan borçlu anonim ortaklık olacaktır. Nitekim anonim ortaklık payın pay sahibine verdiği malvalığına ilişkin hakların ödenmesi açısından pay sahibine karşı borçlu durumunda olacaktır. Böylece pay üzerinde rehin hakkı kurulduğuna ilişkin rehin alan veya rehin veren tarafından ortaklığa tek taraflı ve şekle tabi olmayan bir irade beyanı niteliğinde olan bir bildirim yapılması ve bu bildirimin de ortaklığa ulaşması sonucunda⁵³¹ artık rehin süresince rehnin kapsamına giren hakları rehin alanın onayı olmadıkça doğrudan sadece pay sahibinin tasarrufuna sunamayacaktır.⁵³² Rehin devam ettiği süre boyunca pay sahibinin haklarından sadece malvarlığına yönelik olanlar üzerinde tasarruf yetkisi rehin hakkıyla sınırlanacağı dikkate alındığında, ortaklık tarafından pay sahibine yapılabilecek olan bu kâr payı, hazırlık dönemi faizi ve tasfiye payına ilişkin tutarların doğrudan pay sahibine ödenmesi⁵³³ rehin alanın rehin hakkıyla bağlaşmayacağından bildirim sonuç doğuracaktır. Ortaklık kendisine rehne ilişkin bildirim yapılmış olmasına rağmen rehnin kapsamına dahil olan söz konusu ödemeleri pay sahibine yaparsa rehin alana karşı bu tutardan sorumlu olacaktır⁵³⁴. Böylece ortaklığa yapılacak olan bu bildirim ile ortaklığın pay üzerinde rehni bilmediğine yönelik iddiasının önüne geçilerek, iyiniyetli olduğu iddiasını ortadan kaldırılacak ve rehin alanın pay üzerindeki rehin hakkı için bir koruma oluşturmuş olacaktır⁵³⁵.

⁵³¹ Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 773; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 90, 94; Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s. 104; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 34; Ergüne, **Pay Rehni**, s. 745; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 115; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s.543; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 162 ve 702; Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 900, N. 62; Zobl, **Kommentar 1996**, Art. 900, N. 51

⁵³² Göksoy, **Payın Rehni**, s. 90

⁵³³ Pay sahibinin malvarlığına ilişkin haklarına ilişkin Birinci Bölüm’de “2.2.1. Malvarlığına İlişkin Haklar” başlığı altında ve bu malvarlığı haklarının rehnin kapsamına dahil olup olmadığına ilişkin detaylı açıklamalara ise Üçüncü Bölüm’de “1.1. Malvarlığına ilişkin Haklar Açısından Kapsamı” başlıkları altında yer verilmiştir. Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 56, 103; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 115-116; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 63; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II 2018**, s. 1706; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 120

⁵³⁴ Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s. 105

⁵³⁵ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 543; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 92; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 161; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 91; Çebi, **Pay Rehni**, s. 151; Keskin Şerbetçioğlu, **Pay Rehni**, s. 107; Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 900 N. 63; Zobl, **Kommentar 1996**, Art. 900, N. 50

Aynı sonuca alacağın devrine ilişkin borçluya yapılan bildirimin borçlunun iyiniyetini ortadan kaldıracığına ve böylece borçlunun borcundan kurtulmuş olmayacağına ilişkin TBK m. 186 hükmünün kıyasen uygulanması ile de varılabileceği belirtilmelidir.

Art rehnin kurulması için de ortaklığa herhangi bir bildirim yapılmasına gerek bulunmamakla birlikte bildirimin iyiniyeti ortadan kaldıracığı ve böylece sağlayacağı koruma düşünüldüğünde bildirimin yapılması art rehin hakkına sahip olan kişinin menfaatine olacaktır.

2.2.5.2. Rehnin Pay Defterine Kaydedilmesi

Pay üzerinde rehin hakkı kurulabilmesi için nasıl ki rehnin ortaklığa bildirilmesi gerekmiyorsa kanunda doğrudan rehne ilişkin esaslara yer verilen hükümlerinde veya rehne kıyasen uygulanabilecek diğer hükümlerde ortaklığın pay defterine kaydedilmesine yönelik herhangi bir zorunluluk da olduğuna sonucuna varılmamaktadır.

Öte yandan rehnin kaydedileceği pay defteri de TTK m.64 ve devamında detaylı olarak düzenlenmiştir. Pay defteri, ortaklıkta, nama yazılı pay senedine sahip olan pay sahiplerinin, nama yazılı paya ilişkin kuralların uygulama alanı bulduğu il mühaberlerin pay sahiplerinin ve intifa hakkına sahip olan hak sahiplerinin kaydedildiği, yönetim kurulu tarafından tutulan bir ticari defterlerdir biridir.⁵³⁶ TTK'da pay defterine ilişkin kaydedilebilecek kayıtlara ilişkin birçok hükme yer verilmişken, paylar üzerinde kurulacak rehin hakkının pay defterine kaydedilmesine ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir⁵³⁷.

Rehnin pay defterine kaydedilmesine ilişkin bir zorunluluk olmadığı kolaylıkla tespit edilebilmekle birlikte, tarafların pay üzerinde kurulmuş olan rehin hakkının şirketin pay defterine kaydedilmesini arzu etmeleri halinde ihtiyari olarak yapılacak bu kaydın mümkün olup olmadığına ilişkin doktrinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

⁵³⁶ Kendigelen, **İlk Tespitler**, s. 410; Tekinalp, **Yeni Bağlam**, s. 96; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II 2018**, s. 1569- 1571; Bilgili/ Demirkapı, **Şirketler Hukuku**, s. 557. Aksi görüş için Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 40; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 332

⁵³⁷ TTK m. 499, TTK m. 417/f.2 ve TTK m. 133/f.2

Öncelikle belirtmek gerekir ki doktrindeki çoğunluk görüşü, anonim ortaklık payları üzerinde kurulacak olan rehin hakkının, pay defterine kaydedilmesinde bir engel olmadığını belirtir. Nitekim rehin alan için pay defterinde rehne ilişkin yapılacak olan bu kaydın rehnin ortaklığa bildirilmesi ile aynı menfaate yönelik olduğunu ve sonuçlar doğuracaktır⁵³⁸.

TTK'da pay defterinde yer verilebilecek kayıtları açıkça ve ayrıca düzenlenmiş olduğunu dikkate alarak TTK'da yer verilmemiş olan bir kaydın pay defterine işlenmesinin mümkün olmadığını savunan doktrindeki görüşe göre ise ortaklık payları üzerinde kurulacak olan rehnin pay defterine kaydedilemeyecektir⁵³⁹.

Kanaatimizce, TTK'nın pay defterine ilişkin açık düzenlemeleri karşısında rehin hakkının pay defterine kaydına ilişkin bir düzenlemeye yer vermemiş olması, bu rehin kaydı için bir sonuç doğurma yönünde bir iradesi olmamasından ileri gelmektedir. Ancak bu iradenin olmayışı ortaklık pay defterine sonuçları açısından önemli olan rehin hakkının kaydedilmesinin önünde bir engel yaratmayacaktır. Nasıl ki rehnin kurulmuş olduğuna ilişkin ortaklığa yapılacak olan bildirim ortaklığın pay sahibinin malvarlığına ilişkin haklarını rehnin kapsamı ile sınırlandırması ve bu sınırın ortaklık tarafından bilinmediğine yönelik iddiasını engelleyerek rehnin aleniyetini genişletiyorsa, pay defterine kayıt ile de aynı amaca hizmet edecektir. Hatta pay defterine kayıt ile sağlanacak koruma ortaklığa bildirimdeki korumayı da aşarak, ileride pay defterini inceleyecek tüm kişileri için de rehnin varlığına ilişkin aleniyet sağlayacaktır.

⁵³⁸ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, s. 166; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 127; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 115; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku II 2018**, s. 1699; Çebi, **Pay Rehni**, s. 154; Yasaman, **Menkul Kıymetler**, s. 39; İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 371; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 108

⁵³⁹ Tekinalp, **Yeni Bağlam**, s. 92, 93; Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 96; Arslanlı, **Pay ve Pay Sahipliği**, s. 287; Çebi, **Pay Rehni**, s. 154

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANONİM ORTAKLIK PAYI ÜZERİNDEKİ KURULAN REHNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

3.1. Rehnin Payın Verdiği Haklar Açısından Kapsamı

Rehin hakkı güvence altına alınan alacak ödenmediğinde, rehne konu unsurun paraya çevrilmesi sonucu elde edilen bedelden diğer alacaklılara göre öncelikli olarak alacağını tahsil etme hakkı aynı bir teminattır. Bu durumda da nasıl ki bir şeyin rehne konu olabilmesi için mutlaka paraya çevrilebilir nitelikte olması gerekiyorsa, rehne konu şeyle birlikte rehnin kapsamına dahil olduğu kabul edilen veya taraflarca açıkça mutabık kalınarak dahil edilen diğer şey, hak, değer veya menfaatlerin de paraya çevrilebilir nitelikte olması gerekecektir.

Anonim ortaklık payı, pay sahibine vermekte olduğu pay sahipliği statüsü sayesinde çeşitli haklar sağlamaktadır⁵⁴⁰. Payın üzerinde üçüncü kişiler lehine kurulmuş olan rehin hakkı, pay sahibinin sahip olduğu haklara da etki eder. Rehnin söz konusu haklara olan etkisi incelenirken, pay sahiplerinin paya bağlı olarak sahip olduğu haklara ilişkin yapılan çeşitli sınıflandırmalar olmakla birlikte rehnin ve rehne dahil unsurlarda aranan söz konusu paraya çevrilebilir olma özelliği dikkate alındığında, malvarlığına ilişkin ve yönetime ilişkin haklar olarak sınıflandırılması en uygun yöntem olacaktır.

3.1.1. Malvarlığına ilişkin Haklar Açısından Kapsamı

Pay sahipleri ortaklığa katılırken elde etmeyi bekledikleri parasal (malvarlığına ilişkin) menfaatleri kendi paylarına kanun ve ortaklık esas sözleşmesi uyarınca tanınan haklar çerçevesinde ve bunlarla sınırlı olarak elde ederler. Söz konusu parasal menfaatlerden kasıt pay sahibinin ortaklıkta sahip olduğu paydan kaynaklanan doğrudan bir para getirisi olabileceği gibi doğrudan bir para getirisi elde etmeksizin ortaklık sermayesindeki pay oranını, kâr payını ve oy gücünü koruyabilmeleri amacıyla ortaklıktan talep edebilecekleri haklardır.

⁵⁴⁰ Payın sahibine sağladığı haklara ilişkin açıklamalara “2.2. Payın Sahibine Sağladığı Haklar” başlığında yer verilmiştir.

Rehin alana, rehin konusu şeyi paraya çevirmeyle sınırlı bir yetki vermekte olduğundan, rehin alanın rehne konu olan unsuru kullanma ve yararlanması söz konusu olmayacaktır. Bu kapsamda, pay sahibinin payın kendisine vermekte olduğu malvarlığına ilişkin hakların taraflarca ayrıca ve açıkça mutabık kalınmamış dahi olsa kendiliğinden rehne dahil sayılıp sayılamayacağı, rehin kurulduğu andan paraya çevrilmesi anına kadar veya paraya çevrilmesi sonrasında bu hakların pay sahibi tarafından mı kullanılmaya devam edeceği yoksa rehin alana mı geçeceği bu hakların hukuki nitelikleri dikkate alınarak, senede bağlanmış olup olmadıkları ve bağlanmışsa bu senetlerin türlerine göre incelenmelidir.

3.1.1.1. Kâr Payı Alma Hakkı

Anonim ortaklık payının pay sahibine verdiği mali haklardan en önemlisi olan kâr payı alma hakkı payın TMK m.685 uyarınca bir hukuki semeresi niteliğindedir⁵⁴¹. Üzerinde başkası lehine rehin hakkı kurulmuş olan bir taşınırın hukuki semereleri mülkiyet hakkına sahip olan kişide kalır, rehin alanın rehin hakkının kapsamına dahil olmaz⁵⁴².

TMK'nın "*Alacaklar ve Diğer Haklar*" üzerinde rehin kurulmasına ilişkin esasları kapsamında hukuki semere niteliğindeki faiz ve kâr payı gibi dönemsel gelir getiren alacaklar için TMK m.959'da⁵⁴³ özel bir hüküm getirilmiştir. İlk bakışta bu özel düzenlemenin rehin verilen bir malın hukuki semereleri malın mülkiyet hakkına sahip olan kişide kalacağı ve rehin alanın rehin hakkının kapsamına dahil olmayacağına ilişkin kuralın bir istisnasını teşkil ettiği düşünülse de, düzenleme ayrıntılı irdelendiğinde rehne dahil olacak kâr payına ilişkin kapsamının oldukça belirsiz olduğu görülecektir.

⁵⁴¹ Kâr payı alma hakkının hukuki niteliğine ilişkin açıklamalara "2.2.1.1. Kâr Payı Alma Hakkı" başlığında yer verilmiştir.

⁵⁴² Göksoy, **Payın Rehni**, s. 230; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 457; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 163-164; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s. 205

⁵⁴³ TMK m.959 "Faiz veya kâr payı gibi dönemsel gelir getiren alacakların rehnedilmiş olması hâlinde, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, bunlardan yalnız vadeleri henüz gelmemiş olanlar rehnin kapsamına girer ve rehin, vadeleri geçmiş olan edimleri kapsamaz. Bu tür yan edimler için özel senetler düzenlenmiş ise, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, bunların rehin kapsamına girmesi, şekil koşullarına uygun olarak rehnedilmelerine bağlıdır."

Kâr payının rehnin kapsamına dahil olup olmayacağına ilişkin esasların TMK m.959/f.2'deki düzenleme ile paralel olarak kâr payını temsil eden özel senet düzenlenmiş olup olmadığına göre incelenmesi uygun olacaktır.

3.1.1.1.1. Kâr Payına ilişkin Kupon ve Talon Çıkartılmış Olması

Rehin hakkının kapsamına dahil edilmek istenen kâr payı için özel senet düzenlenmiş yani kâr payı kupona bağlanmışsa veya kupon alma hakkı veren talonların bastırılmışsa TMK m. 959 uyarınca bunların rehin kapsamına girmesi, şekil koşullarına uygun olarak rehnedilmelerine bağlı oldukları ifade edilmiştir. Bu durumda, kâr payı alma hakkını temsil eden kupon ve talonlar üzerinde rehin kurulması için öncelikle pay senedine bağlı olup olmadığı dikkate alınmalı ve bağlı ise de bağlı olduğu pay senedinin türü için öngörülmüş olan şekilde tasarruf işlemi yapılmalıdır.

Kuponlar ve talonlar pay senedinden bağımsız olarak bastırılmış veya bağlı olarak bastırılmış olup sonradan ayrılmış durumda ise, hamiline yazılı kıymetli evrak niteliğinde olan bu senetlerin üzerinde rehin kurulması amacıyla kupon ve talonların zilyetliğinin rehin alana devredilmesi gerekli ve yeterli olacaktır. Bir diğer deyişle, kâr payı alma hakkı için kupon çıkartılmış ve fakat bu kupon rehin alana teslim edilmemiş veya rehin alana teslim edilmekle birlikte üzerinde rehin kurmak amacıyla değil başka bir amaçla teslim edilmiş ise, kupona bağlanmış kâr payı alma hakkı üzerinde rehin kurulmuş olmayacak, vadesi geldiğinde ortaklıktan kâr payını talep etme hakkı kuponun pay sahibinde olacaktır. Kuponlar ve talonlar pay senedine bağlı olarak bastırılmış ve rehnin kurulduğu sırada da bu fiziki bağ devam ediyor durumda ise, kupon ve talonların hukuki nitelikleri hamiline yazılı kıymetli evrak olarak kalmaya devam etse de bağlı oldukları pay senedinin türü için yapılması gereken tasarruf işlemleri tamamlanmak suretiyle rehin kurulması gerekir.

TMK m.959/f.1'de pay üzerinde tesis edilen rehnin kapsamında olan kâr payı alma hakkının “*henüz vadeleri gelmemiş olan kâr payı*” olduğu ifade edilmiş olsa da bu düzenlemenin ancak kupona bağlanmamış kâr payı için geçerli olacağı belirtilmelidir. Nitekim kâr payı kupona bağlanmışsa vadesinin gelmiş olup olmadığına bakmaksızın her halükarda kuponlar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin hükümlere uygun tasarruf işlemleri gerçekleştirilmek suretiyle rehne konu olmaları

gerekir. Bu durumda da zaten tarafların kâr payının rehne dahil olduğuna yönelik iradesinin mevcut olduğu kabul edilir.

3.1.1.1.2. Kâr Payına ilişkin Özel Senet Düzenlenmemişse

TMK m. 959/f.2 uyarınca yer verilen rehin hakkının kapsamına dahil edilen kâr payı alma hakkı için rehnin kurulduğu anda özel senet düzenlenmemişse yani kâr payı kupona bağlanmamışsa herhangi bir ilave hukuki işlem yapılmasına gerek olmaksızın pay üzerinde rehin tesis edilmesiyle birlikte rehin hakkı kendiliğinden rehin alana geçecektir. Kupona bağlanmış kâr payının aksine zaten ortada payın kendisinden fiziken ayrılmış ve bağımsız olarak temsil edilecek bir senette bulunmamaktadır. Ancak kupona bağlanmamış kâr payı üzerinde rehin hakkı kurulurken TMK m. 959/f.1 uyarınca rehnin kapsamına kendiliğinden dahil olan kâr payı sadece henüz vadeleri gelmemiş olan kâr payıdır. Bu düzenleme emredici nitelikte olmadığından, rehin veren ve rehin alanın açıkça anlaşmış olması şartıyla vadesi gelmiş olan kâr payının da rehnin kapsamına dahil edilmesi mümkündür.

TMK m. 959/f.1’de ifade edilmiş olan ve kendiliğinde rehnin kapsamında sayılan vadesi henüz gelmemiş olan kâr payından ne anlaşılması gerektiği belirsizdir. Bu belirsizlik karşısında iki ihtimal ortaya çıkmaktadır. Kanun koyucu ya rehnin tesis edildiği anda payın sahibi tarafından kâr payını alma hakkının kullanılabileceği vadenin henüz gelmemiş olmasını kastetmektedir veya rehnin paraya çevrildiği anda kâr payı alma hakkının henüz vadesi gelmemiş olmalıdır. Bu ihtimallerden ilki olan payın üzerinde rehnin tesis edilmiş olduğu an dikkate alınırsa, böylece rehin tesis edildiği andan sonra vadesi gelecek olan tüm kâr paylarının rehne dahil edilmesi söz konusu olur ise, rehnin kapsamına dahil olacak kâr payının çok daha fazla olacağı açıktır. Oysaki, TMK m. 959/f. 1 düzenlemesinde kâr payının vadesinin rehnin paraya çevrilmesi anında henüz vadesi gelmemiş olması aranmakta ise, pay üzerinde rehin tesis edilmiş olsa dahi rehnin paraya çevrilmesi anına kadar kâr payı alma pay sahibinin hakkı olarak devam edecek ve bu durumda rehnin kapsamına dahil olacak kâr payı ilk duruma göre oldukça kısıtlı olacaktır. Sonuçları açısından önemli farklılıklar yaratan bu iki değerlendirme doktrinde de uzun süreden beri tartışılmaktadır.

Doktrinde ilk görüşe⁵⁴⁴ göre, TMK m. 959/f. 1 hükmünde yer verilen “henüz vadeleri gelmemiş olan kâr payı”ndan anlaşılması gerekenin sadece rehnin paraya çevrilmesinden sonra muaccel olacak kâr payı olduğunu ve ancak bunların rehnin kapsamında olduğu görüşündedir. Bu görüştekiler, rehnin alacağın gelirlerine değil, sadece ana eşyayı (anaparayı) kapsadığını, kural olarak kâr paylarının ise paydan bağımsız alacak niteliğinde olduğundan rehnin kapsamında olmayacağını ve fakat TMK m. 959/f. 1’deki özel hüküm ile ancak rehnin paraya çevrilmesi anından itibaren rehin alan tarafından talep edilebileceğini savunur⁵⁴⁵. Aynı görüşte olan yazarların bir kısmı ise bu sonuca rehnin, paraya çevirme sırasında bütünleyici parça niteliğindeki doğal ürünleri de kapsadığına ilişkin TMK m. 947/f. 3 hükmünü kıyasen uygulayarak varmaktadır. Böylece, henüz vadesi gelmemiş kâr payı alma hakkı anonim ortaklık payı üzerindeki rehnin paraya çevrildiği anda TMK anlamında bütünleyici parçası olarak rehnin kapsamında kabul edilmelidir. Rehnin paraya çevrilmesinden önce vadesi gelmiş olan bir kâr payı ise payın hukuki semeresi niteliğinde olduğundan rehin alan tarafından değil rehin veren tarafından tahsil edilebilecektir.

Diğer görüşe⁵⁴⁶ göre ise, rehin hakkının kurulduğu anda kâr payının vadesinin gelmemiş olması yeterlidir. Rehin hakkı kurulduktan sonra fakat paraya çevrilmesinden önce vadesi gelecek olan kâr payı taraflarca ayrıca ve açıkça rehnin kapsamına dahil edilmemiş olsa dahi kendiliğinden rehnin kapsamında kabul edilmelidir. Bu nedenle de payın kendisi henüz paraya çevrilmemiş olsa bile rehnin kapsamında olan kâr payı rehin veren tarafından değil rehin alan tarafından tahsil edilecektir. Kanaatimizce bu sonuç, rehnin rehne konu malın hukuki semerelerini kapsamaması esası ile çelişmekte ve tarafların iradesi payın kendisi üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurulmasıyken, payın kendisi ile birlikte rehnin paraya çevrilmesi

⁵⁴⁴ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 232-233; Erdem/ Göksoy, **Limited Payı Rehni**, s. 594; Hatemi/ Serozan/ Arpacı, **Eşya Hukuku**, s. 362

⁵⁴⁵ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1009; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 458; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 71-72; Hatemi/ Serozan/ Arpacı, **Eşya Hukuku**, s. 362; Öz Seçer, “Alacak Rehnine Hâkim Olan İlkeler”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, **Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi**, Sayı 73-74, s. 120-140, İstanbul 2011 (Seçer, Alacak Rehni), s. 137

⁵⁴⁶ Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 155; Usca, **Hisse Senetlerinin Rehni**, s. 17-18; Aytaç, **Senet**, s. 116

aşaması öncesinde paydan bağımsız bir hak niteliğini kazanan kâr payına da kendiliğinden yayılması mümkün gözükmemektedir. Tarafların iradesi hukuki semerelerin de rehnin kapsamına dahil olması şeklinde ise bunun açıkça belirtilmesi gerekir.

3.1.1.2. Hazırlık Dönemi Faizi Alma Hakkı

Hazırlık dönemi faizi⁵⁴⁷ de payın TMK m. 685/f.2 uyarınca hukuki semeresi niteliğindedir. Kupona bağlanabilir. Genel kurul tarafından pay sahiplerine hazırlık faizi verileceğine ilişkin kararın alındığı anda pay sahibinin söz konusu hazırlık faizi tutarına ilişkin alacak hakkı doğar ve kararda ödenmesi için belirli bir vade öngörülmemiş ise derhal muaccel hale gelir.

Hazırlık dönemi faizi, payın TMK m. 685/f.2 uyarınca hukuki semeresi niteliğinde olduğundan, tıpkı kâr payında olduğu gibi payın sahibine aittir. Payın üzerinde rehin kurulmuş olması halinde hazırlık dönemi faizini alma hakkının pay sahibine mi yoksa rehin alana mı ait olacağı TMK m.959 düzenlemesi dikkate alınarak çözümlenmelidir. Bu kapsamda da hazırlık dönemi faizi TMK m.959/f.1’de ifade edilen payın dönemsel geliri niteliğindedir.

Hazırlık dönemi faizi alma hakkının rehnin kapsamına kendiliğinden dahil olup olmadığı ve kapsamına nasıl alınabileceği de yine kâr payı alma hakkında olduğu gibi kupon çıkartılmış olup olmadığına ayrılarak incelenmelidir. Hazırlık dönemi faizi alma hakkı için TMK m.959/f.2’de belirtildiği şekilde özel bir senet düzenlenmiş yani kupona bağlanmışsa, bunların rehin kapsamına girmesi için şekil koşullarına uygun olarak rehin kurulması gerekir.

Hazırlık dönemi faizi alma hakkı veren kuponlar pay senedine bağlı şekilde çıkartılmış ve sonradan ayrılmamış rehnin kurulduğu sırada da bağlı durumda ise, pay senedinin nama ya da hamiline yazılı olmasına uygun şekilde kuponlar üzerinde rehin kurulması gerekirken, pay senedinin fiziki varlığından bağımsız olarak bastırılmış veya bağlı olarak bastırıldıktan sonra pay senedi üzerinde rehin kurulmadan önce ayrılmış ve bağımsız durumda ise, rehin kurulması amacıyla zilyetliğinin devredilmesi gerekecektir. Böylece kupona bağlanmış olan hazırlık dönemli faizi alma hakkının

⁵⁴⁷ Hazırlık dönemi faizi hakkına ilişkin açıklamalara “2.2.1.2. Hazırlık Dönemi Faizi Alma Hakkı” başlığında yer verilmiştir.

üzerinde rehin kurulup kurulmadığına ilişkin tarafların iradeleri söz konusu tasarruf işlemleri gerçekleştirdikleri sırada mevcut olacağından rehnin kapsamına dahil oldukları hususunda tereddüt olmayacaktır. Bu nedenle de hazırlık dönemi faizinin henüz vadesi gelmemiş nitelikte de olsa ayrıca ve açıkça taraflarca rehnin gerektirdiği tasarruf işlemlerine konu olmuş olacağından rehin kapsamında kabul edilirler.

Hazırlık dönemi faizi alma hakkını temsil etmek üzere TMK m. 959/f.2’de ifade edilen şekilde herhangi bir özel senet çıkartılmamışsa, pay üzerinde kurulacak olan rehin hakkının kapsamına rehnin paraya çevrildiği anda sadece henüz vadeleri gelmemiş olan faizler kendiliğinden dahil olabilecektir. Pay üzerinde rehin hakkı kurulmadan önce vadesi gelmiş veya rehin kurulduğu anda henüz vadesi gelmemiş olmakla birlikte rehnin paraya çevrilmesinde önce vadesi gelecek ise söz konusu hazırlık dönemi faizinin rehnin kapsamına dahil olduğu rehin veren ve rehin alan tarafından ayrıca ve açıkça mutabık kalınmış olmalıdır. Tarafların bu şekilde açık bir mutabakatları bulunmuyor ise kendiliğinden rehnin kapsamında kabul edilmelerinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz.

3.1.1.3. Tasfiye Payı Alma Hakkı

Pay sahibinin, tasfiye payı alma hakkı⁵⁴⁸, anonim şirketin tasfiye gerektiren bir şekilde sona ermesi durumunda, ortaklığın borçlarının ödenmesi ve pay sahiplerine pay bedelleri iade edildikten sonra kalan tutarın kural olarak payının toplam sermaye içindeki oranında⁵⁴⁹ ödenecek olan tutardır⁵⁵⁰.

Pay sahibine payı için ödenecek olan bu tasfiye payının, ortaklık sona ermeden önce pay üzerinde kurulmuş olan rehnin kapsamına dahil olup olmadığı incelenmelidir. Pay üzerinde rehin kurulurken taraflar anonim ortaklığın sona ermesi halinde paya denk gelecek olan bu tasfiye payının da rehnin kapsamında olacağına ilişkin açıkça yer verebilirler. Fakat rehin veren ve rehin alan arasında tasfiye payının rehnin kapsamına dahil olacağına ilişkin açık bir anlaşma bulunmadığı durumda,

⁵⁴⁸ Pay sahibinin tasfiye payı alma hakkına ilişkin açıklamalara “2.2.1.3. Tasfiye Payı Alma Hakkı” başlığında yer verilmiştir.

⁵⁴⁹ Tasfiye payında imtiyaz verilmiş ise pay sahibi söz konusu imtiyaz dikkate alınarak hesaplanacak bir tutar olacaktır.

⁵⁵⁰ Gamze Çakı, **Anonim Ortaklık Tasfiyesinde Alacaklıların Korunması**, Ankara, 2020 (Çakı, Tasfiye), s. 47

ortaklık sona erdikten sonra ortadan kalkacak paya ilişkin ödenecek olan bu tutar üzerinde kendiliğinden devam edip etmeyeceği doktrinde tartışılmaktadır. Tartışmaların odağı pay sahibine ödenecek tasfiye payının hukuki niteliğindeki görüş ayrılığıdır.

Öncelikle belirtilmelidir ki, tasfiye payı pay sahiplerine pay bedelleri iade edildikten sonra kalan bakiye üzerinden hesaplanacak olan bir tutar olduğundan, pay sahibinin şirkete koymuş olduğu sermaye taahhüdü tutarının kendisine iadesi niteliğinde değildir. Pay sahibi, ortaklığa koymuş olduğu sermaye sonrasında ortaklığın faaliyetleriyle malvarlığını artırmış ve nominal sermayesinden daha fazla bir malvarlığına sahip olmuştur. Eğer ortaklıkta bu şekilde bir malvarlığı artışı bulunmuyorsa zaten pay bedelleri pay sahiplerine iade edildikten sonra ortada bir tasfiye bakiyesi kalmamış olacağından pay sahiplerine dağıtılabilecek bir tasfiye payından bahsedilemeyecektir.

Artmış olan bu malvarlığı değeri, doktrindeki bir görüş tarafından payın TMK m.685 uyarınca bir hukuki semeresi olarak nitelendirilmekte ve kâr payının ortaklık sona erdikten sonra tasfiye payına dönüşmüş olduğu değerlendirilmekteyken; diğer görüş ise, tasfiye payının pay sahibinin payının yerine geçen ikame bir değer olduğunu savunmaktadır.

Tasfiye payının payın hukuki semeresi ve kâr payı niteliğinde olduğu kabul eden görüş benimsenecek olursa, kâr payı için uygulama alanı bulan TMK m.959 uyarınca payın rehnedilmesiyle birlikte ancak vadeleri henüz gelmemiş olan kâr payının rehne kendiliğinden dahil olabileceği, muaccel hale gelmiş tasfiye payının artık bağımsız bir alacak hakkına dönüştüğü ve bu nedenle de kendiliğinde rehnin kapsamına dahil olmayacağı sonucuna varılmaktadır. Kanaatimizce dağıtılmamış olan kâr paylarının ortaklığın sona ermesi sonrasında ortaya tasfiye bakiyesine eklenecek olması, tasfiye bakiyesinin hukuki niteliğini kâr payı ile aynı hale getirmediği gibi aynı hükümlere tabi olması için de bir hukuki dayanak yaratmayacaktır. Tasfiye payı TMK m.685 anlamında dönemsel olarak elde edilen doğal veya hukukî ürünler ile bir şeyin özgülendiği amaca göre âdetler gereği ondan elde edilmesi uygun görülen diğer verim niteliğinde değildir. Bu nedenle de rehnedilen bir alacağın hukuki semerelerini düzenleyen TMK m.959 uygulama alanı tasfiye payı için uygulanmayacaktır.

Tasfiye payı, bizim de katıldığımız görüşe göre, pay sahibinin payının yerine geçen ikame bir değerdir. İkame değer niteliğinde kabul edilecek olursa, rehnin ikame değer üzerinde devam edip etmeyeceği sorusuna gerek alacaklar ve diğer hakların rehnine ilişkin TMK m.954 ila m. 961 gerekse alacak ve diğer hakların rehninde hüküm bulunmayan hallerde uygulama alanı bulacak olan TMK m.939 ila m.953 arasındaki hükümler cevap vermemektedir. Tasfiye payının ikame değer niteliğinde olduğunu savunan görüşlerin bir kısmı ikame değer rehnin kapsamına dahil olduğuna ilişkin açık bir düzenleme bulunmadığından rehin veren ve rehin alan tarafından ayrıca ve açıkça kapsama dahil edilmedikçe, tasfiye payının rehin alana ödenemeyeceği savunur. Taşınır rehnine ilişkin hüküm bulunmayan hallerde ipoteğe ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağından yola çıkan bizim de katıldığımız diğer görüş ise, “Sigorta tazminatı üzerinde hak” başlıklı TMK m. 879 uyarınca ipotekli taşınmazın ikame değeri niteliğinde kabul edilen sigorta tazminatının rehinli alacaklıya ödeceğinden, aynı amaca hizmet eden tasfiye payı tutarının da rehin alana ödenmesi gerektiği sonucuna varmaktadır⁵⁵¹.

3.1.1.4. Tasfiye ile İade Edilen Pay Bedelini Alma Hakkı

Ortaklık tasfiye sürecine girdiğinde TTK m. 543 kapsamında öncelikle ortaklığın alacaklılarına olan tüm borçları ödendikten sonra pay sahiplerinin sermaye payı koyma taahhütlerini yerine getirerek ortaklığa ödemiş oldukları pay bedelleri pay sahiplerine iade edilecektir.

Tasfiye bakiyesinin ortaya çıkabilmesi için öncelikle geri ödenmesi şart koşulan söz konusu pay bedelleri ortaklığın üçüncü kişilere olan borçları aynı kapsamda değerlendirilmiş olduğundan, pay bedellerinin ortaklık sona erdikten sonra ortadan kalkan payın pay sahiplerine iade edilmesi gereken ikame değeri olarak kabul edilmesi gerekir.

Pay üzerinde kurulmuş olan rehnin, ortaklığın tasfiye sürecine girmesi halinde, TTK m.543 kapsamında pay sahiplerine iade edilecek olan pay bedelleri üzerinde de devam edip etmeyeceğine ilişkin olarak ise, bizim de katıldığımız ve ikame değer olarak kabul edilen tasfiye payında olduğu gibi, rehin veren ve rehin alan arasında

⁵⁵¹ Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s. 212; Aytaç, **Hisse Senetleri**, s. 116; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 457

ayrıca ve açıkça öngörülmemiş bile olsa, kendiliğinde rehnin kapsamında kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

3.1.2. Yönetime İlişkin Haklar Açısından Kapsamı

Pay sahibine paya ilişkin verilen yönetime ilişkin haklar, payın kullanılmasına ve paydan yararlanılmasına ilişkin yetkiler olduğundan payın sahibine ait olup rehin ile birlikte rehin alana geçmeyecektir.

3.1.2.1. Genel Kurula Katılma Hakkı

Pay sahibine, genel kurula katılma hakkı vazgeçilemez ve bertaraf edilemez nitelikte bir haktır. Nitekim oydan yoksun pay sahiplerinin genel kurula hakları devam eder⁵⁵². Pay üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurulması sonrasında genel kurula katılma hakkının pay sahibinde mi kalacağı yoksa rehin alana mı geçeceğine ilişkin TMK m. 960'da açık bir düzenleme getirilerek ortaklık genel kurulunda rehinli pay senetlerini temsil etmek yetkisinin rehin alan değil, pay sahibine ait olduğu belirtilmiştir.

TMK m.960 düzenlemesi ile paralel şekilde hamiline yazılı pay senedine ilişkin TTK m. 427/f.2 ile getirilen özel düzenlemede yönetime ilişkin hakların pay sahibi tarafından kullanılabileceği belirtilmiştir. Anılan düzenlemenin açık lafzı ile hamiline yazılı pay senedini rehin hakkıyla elinde bulunduran kimsenin, pay sahipliği haklarını, ancak pay sahibi tarafından özel bir yazılı belge ile yetkilendirilmişse kullanılabileceği belirtilmiştir. Böylece rehin alan pay sahibi tarafından özel vekâletname ile yetkilendirilmedikçe genel kurula katılamayacaktır.

Öte yandan hamiline yazılı pay senedine bağlanmış bir pay üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurulabilmesi için gereken tasarruf işlemi hamiline yazılı pay senedinin zilyetliğinin rehin alana devredilmesinden ibaret olduğu için rehin alan hamiline yazılı pay senedini rehin hakkı sahibi sıfatıyla elinde bulunduracak olmakla birlikte 7262 sayılı Kanun ile TTK m. 489/f.1 ve f.2'de getirilen değişiklik sonrasında senedin görünüşte dahi yetkili hamili olamayacaktır. Nitekim 7262 sayılı Kanun değişikliği sonrasında TTK m. 489/f.1 ve f.2 uyarınca hamiline yazılı pay senetlerinin devri, şirket ve üçüncü kişiler hakkında, ancak zilyetliğin geçirilmesi suretiyle payı

⁵⁵² Pay sahibinin genel kurula katılma haklarına ilişkin açıklamalara “2.2.2.1. Genel Kurula Katılma Hakkı” ve “2.2.2.2. Genel Kurulu Toplantıya Çağırma Hakkı” başlıkları altında yer verilmiştir.

devralan tarafından Merkezi Kayıt Kuruluşuna yapılacak bildirimle hüküm ifade edeceğinden ve Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirimde bulunulmaması hâlinde, hamiline yazılı pay senedine sahip olanların, bu Kanundan doğan paya bağlı haklarını gerekli bildirim yapılınca kadar kullanamayacaktır. Böylece hamiline yazılı pay senedine bağlı hakların şirkete ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde Merkezi Kayıt Kuruluşuna yapılan bildirim tarihi esas alınacaktır.

7262 sayılı Kanun ile TTK’da yapılan değişikliğin sonucu olarak da hamiline yazılı pay senedini devralan pay sahibi MKK’ya bildirim yapmışsa, senet üzerinde rehin kurulması amacıyla zilyetliğini rehin alana devretmiş dahi olsa, MKK nezdindeki kayıtlarda pay sahibi olarak kendisi gözükeceğinden ve şirket tarafından genel kurula katılma hakkına sahip olan pay sahibi ve temsilcileri listeleri hazırlanırken, rehin alanın hamiline yazılı pay senedini şirkete ibraz etmek suretiyle pay sahibi olduğu iddiasıyla genel kurula katılma hakkını kullanması imkanı söz konusu olmayacak, mutlaka rehin alandan pay sahibi tarafından yetkilendirilmiş olduğunu gösteren özel bir yazılı belge talep edilecektir.

3.1.2.2. Oy Kullanma ve Diğer Yönetime İlişkin Hakları

Pay sahibinin oy hakkı, pay sahipliği statüsü sayesinde şirket yönetimine katılmasını sağlayan en önemli haktır⁵⁵³. Oy hakkı yapılacak genel kurul toplantısına fiziki olarak veya elektronik usul öngörülmüşse elektronik olarak katılmak suretiyle pay sahibi tarafından kullanılabilir bir hak niteliğinde olduğundan, genel kurula katılma haklarına ilişkin açıklamalarımız oy kullanma hakkı için de geçerli olduğundan pay sahibi tarafından yetkilendirilmiş olduğunu gösteren özel bir yazılı belgeye sahip olmayan rehin alan genel kurulda payın pay sahibine vermekte olduğu oy hakkını kullanamayacaktır.

Pay sahibinin pay sahipliği statüsü sayesinde sahip olduğu bilgi alma, inceleme hakkı ve özel denetim isteme hakkı da aynı genel kurula katılma ve oy hakkında olduğu gibi pay sahibi tarafından kullanılabilen haklar olup pay üzerinde rehin alan lehine kurulan rehin hakkı sonrasında rehin alana geçmez.

⁵⁵³ Pay sahibinin genel kurula katılma haklarına ilişkin açıklamalara “2.2.2.3. Oy Hakkı” başlığı altında yer verilmiştir.

3.2. Rehin ile Teminat Altına Alınan Alacaklar ve Kapsamı

3.2.1. Rehin ile Teminat Altına Alınan Alacaklara İlişkin Temel İlkeler

Borçludan olan alacağına teminat teşkil etmek üzere, pay üzerinde rehin hakkına sahip olan alacaklı, alacağı muaccel olduğu halde ödenmediği durumda rehin hakkına bağlı olarak pay üzerinde sahip rehne dayanarak payın paraya çevrilmesini talep yetkisi sahip olacak ve payın paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedelinden kendi alacaklarını tahsil edebilecektir.

Pay üzerinde kurulan rehin hakkı, diğer hak rehinleri ve tabi olduğu üst başlık olan diğer taşınır rehinlerinde olduğu gibi alacağa bağlı bir haktır⁵⁵⁴. Rehin hakkının doğabilmesi ve devam edebilmesi için de rehin hakkının bağlı olduğu bu alacağın belirli veya belirlenebilir, doğmuş veya ileride doğabilecek olması ve geçerli olması gerekir.

3.2.1.1. Alacağın Belirli veya Belirlenebilir Olması

Rehin ile güvence altına alınan bu alacak kural olarak doğrudan bir para alacağı olabileceği gibi, para dışında verme veya yapma ve vermeme ve yapmama edimi de rehin ile teminat altına alınabilir⁵⁵⁵. Fakat teminat altına alınmış olan para alacağı dışındaki edimlerin yerine getirilmemesi durumunda, rehnin paraya çevrilmesi anında parayla ifade edilebilir olmaları gerekir. Böylece, taşınmazın üzerinde rehin kurulurken alacağın miktarının gösterildiği veya güvence miktarının üst tutarının gösterilmesi zorunlu iken, taşınmaz rehninin aksine taşınır rehni kurulurken ister bir para alacağının teminatını teşkil etsin isterse para dışında edimi güvence altına alsın, alacak tutarının rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekmez⁵⁵⁶.

Alacağın rehnin kurulması anında belirli veya belirlenebilir olması gerekir. Burada belirli veya belirlenebilir olması aranan alacağın kendisi veya alacağın kaynağı

⁵⁵⁴ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 990; Sirmen, **Alacak Rehni**, s.109 vd.; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 107, Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 355; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 27; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 991; Foex, **Le contrat de gage mobilier**, N. 599

⁵⁵⁵ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 470; Mutlu Kağıtçıoğlu, “Teslime Bağlı Taşınır Rehnin Hâkim Olan İlkeler”, **TAAD**, S. 10, Y. 3, Temmuz 2012, s. 243 (Kağıtçıoğlu, Taşınır Rehnine Hâkim Olan İlkeler)

⁵⁵⁶ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 470; Doktrinde taşınır rehninde üst sınır rehninin mümkün olmadığını bu nedenle henüz kapsamı belirli olmayan bir alacak için rehin kurulamayacağı da savunulmuştur. Hatemi/Serozan/Arpacı, **Eşya Hukuku**, s. 349

olan hukuki ilişkidir. Alacak soyut borç ikrarından da doğmuş olabilir. Alacaklının borçludan olan tüm alacaklarının pay rehni ile teminat altına alınması, hem asgari olarak belirlenebilir olması şartını sağlanmamış olacak hem de TMK m.23 ve TBK m.26 ve m.27 uyarınca rehin verenin kişilik hakları aleyhine bir tecavüz niteliğinde olacağından mümkün gözükmemektedir⁵⁵⁷.

3.2.1.2. Alacağın Doğmuş veya İleride Doğabilecek Olması

Alacak rehnin kurulduğu anda doğmuş olabileceği gibi, ileri doğabilecek alacaklar da rehin ile güvence altına alınabilir. İleride doğabilecek alacaklardan kasıt ise, rehnin kurulması anında borçlunun rehin alana karşı henüz borçlu olmadığı fakat aralarındaki belirli veya belirlenebilir bir hukuki ilişkideki geciktirici şartın gerçekleşmesi veya vadenin gelmesine bağlı olarak ileride doğması beklenen rehin alanın alacaklarıdır.

İleride doğabilecek alacakları güvence altına almak amacıyla pay rehninin hangi anda kurulmuş olacağına ilişkin doktrinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Baskın görüşe göre, payın çıplak pay, kaydi pay veya hamiline veya nama yazılı pay senedine bağlanmış pay olmasına göre öngörülmüş olan tasarruf işlemlerinin tamamlandığı anda pay üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı kurulmuş olacaktır⁵⁵⁸. Diğer görüş ise rehnin kurulmuş olması için alacağın doğmuş olması gerektiğini savunmaktadır⁵⁵⁹. Kanaatimizce, pay üzerinde payın tabi olduğu hükümlere göre yazılı rehin sözleşmesinin akdedilerek veya pay senedinin zilyetliği devri ile sağlanarak rehin kurulması için zorunlu tasarruf işlemlerinin yapılması anında rehin kurulmuş olacak ve pay sahibinin mülkiyet hakkı söz konusu rehin hakkı ile kısıtlanmış olacaktır. Üçüncü kişinin rehin hakkının da alenileştirilmiş olduğu bu andan dahi rehnin daha doğmamış olduğunun ve alacağın doğmuş olduğu anda doğacağıının iddia edilmesi mümkün olmamalıdır. Nitekim rehin veren güvence altına alınan borcun aynı zamanda borçlusu olabileceği gibi borç ilişkine yabancı olan üçüncü bir kişi de olabilir, ikinci

⁵⁵⁷ Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 471; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 812

⁵⁵⁸ Nomer/ Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 379; Ergüne, **Taşınır Rehni**, s. 191; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, N. 3607; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 81; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 470

⁵⁵⁹ Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s. 91

durumda tasarruf yetkisi kısıtlanmış olan rehin veren borç ilişkisindeki alacağın ileride hangi anda doğacağını veya doğup doğmadığını bilemeyecek durumdadır. Öte yandan, rehin hakkı alacak ile sıkı sıkıya bağlı ferî bir hak olduğu göz önüne alındığında, alacağın vadeye bağlanmış olması durumunda vade gelmeden önce veya şarta bağlanmış olduğunda ise şart henüz gerçekleşmeden önce ortada bir alacak olmadığından rehin alanın rehne bağlı olarak sahip olduğu paraya çevirmeye ilişkin hakkı kullanma imkânı olmayacaktır. Henüz rehnin kendisine vermiş olduğu payın satılarak paraya çevrilmesini talep etme ve bedelinden alacağını tahsil etme yetkisinin olmaması ortada bir rehin hakkının olmadığını göstermez.

Bazı durumlarda ise pay üzerinde kurulan rehin hakkı ile hem doğmuş hem de ileride doğabilecek alacaklar güvence altına alınmış olabilir. Bu durumda doğmuş alacakların herhangi bir sebeple sona ermesi halinde rehin hakkı kendiliğinden ortadan kalkmayacak, ileride doğabilecek olan alacakların güvencesini teşkil etmeye devam edecektir. Ne zaman ki doğması beklenen bu alacakların artık doğmayacağı veya imkânsız hale geldiği anlaşılırsa ve kaynağını oluşturan hukuki ilişkinin kendisi ortadan kalkarsa rehin de aynı anda kendiliğinden sona ermiş olacaktır.

3.2.1.3. Alacağın Geçerli Olması

Rehnin alacağa bağlı ferî bir hak olmasının sonucu olarak da alacak geçerli olmalıdır, aksi halde rehin hakkı baştan itibaren hiç doğmamış kabul edilir⁵⁶⁰. Alacak geçerli olarak yaşadığı sürece rehin hakkı devam eder ve herhangi bir sebeple sona erdiğinde rehin hakkı da kendiliğinden sona erer.

TBK m.27'nin kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmelerin kesin olarak hükümsüz olacağına ilişkin emredici hükmü gereği kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmelerden doğan veya doğacak alacakların teminatı olarak pay üzerinde rehin hakkı kurulamaz. Nitekim bu tür alacakların aleyhine icra takibi de başlatılamayacaktır.

Kesin hükümsüz nitelikte olan alacaklarla birlikte diğer geçerli alacaklar da teminat alınmışsa, TBK m.27/f.2 gereği sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olmasının, diğerlerinin geçerliliğini etkilemeyeceğinden rehin

⁵⁶⁰ Köprülü/ Kaneti, *Sınırlı Ayni Haklar*, s. 464

hakkı diğer alacakların güvencesi oluşturmaya devam edebilecek ancak, bu kesin hükümsüz nitelikte olan alacaklar güvence altına alınmaksızın sözleşmenin hiç yapılmayacağının açıkça anlaşıldığı durumda rehnin hakkı kurulmamış olacaktır.

Bir alacak pay rehini ile güvence altına alındıktan sonra zamanaşımına uğramışsa, rehin sona ermez, zamanaşımına uğramış olan alacağın teminatını teşkil etmeye devam eder⁵⁶¹. Aynı şekilde bir borç zamanaşımına uğradıktan sonra da teminat altına alınabilir. Nitekim borçlunun zamanaşımı defni ileri sürmemesi nedeniyle alacak talep edilebilir durumda ve fakat borçlu tarafından yine de ödenmemişse pay rehnin paraya çevrilmesi ve alacaklının esasen zamanaşımına uğramış olan alacağının ödenmesi mümkün olabilir⁵⁶².

3.2.1.4. Alacağın Güvencesinin Bölünmezliği

Pay üzerinde rehin alan lehine kurulan rehin hakkı, rehin alan sıfatıyla alacaklının alacağının tamamının güvencesini teşkil eder. TMK m.944/f.2’de rehin alanın geri verme borcunu düzenleyen hüküm, rehin veren ve rehin alan arasında aksi kararlaştırılmadıkça, alacağın ödenmesi suretiyle veya başka bir sebeple rehin hakkı sona erince rehinli taşınırı hak sahibine geri vermekle yükümlü olan alacaklının alacağının tamamını almadıkça rehinli taşınırı veya onun bir kısmını geri vermek zorunda olmadığını ifade edilmiştir. Böylece, teminat altına alınan alacağı kısmen ödenmiş olan rehin alan alacağın tamamı ödenmedikçe üzerinde rehin hakkı kurmuş olduğu payların bir kısmının üzerindeki rehin hakkını sona erdirmek ve rehin verene iade etmek zorunda olmayacaktır. Yine aynı şekilde paylar rehin alanın birden fazla farklı alacağını güvence altına almak üzere rehin vermişse, borçlu tarafından bu farklı alacakların bazılarının tamamen ödenmiş olması rehin veren sıfatına sahip olan borçluya veya üçüncü kişiye ödeme yapılan borçlara karşılık gelecek oranda paylar üzerindeki rehnin kaldırılmasını talep etme hakkı vermeyecektir.

3.2.1.5. Alacağın Sonradan Genişlemesi

Payın üzerinde rehin hakkı tesis edilirken güvence altına aldığı alacak kalemleri ve bunların varsa üst limitleri rehin veren ile rehin alan arasında belirlendikten sonra,

⁵⁶¹ Ayan, *Sınırlı Ayni Haklar*, s. 306

⁵⁶² “F. Taşınır rehini ile güvenceye bağlanmış alacakta” başlıklı TBK m. 159 “Alacağın bir taşınır rehniyle güvenceye bağlanmış olması, bu alacak için zamanaşımının işlemesine engel olmaz; bununla birlikte alacaklının, hakkını rehinden alma yetkisi devam eder.”

bu kapsama rehin kurulurken eklenilmemiş yeni alacak kalemleri veya bunların ferî niteliğindeki alacakların eklenilmek istenilmesi halinde aynı pay üzerindeki rehin artık ilk kurulduğu ana göre daha fazla alacağın güvencesini teşkil edecektir.

Güvence altına alınan alacakların kapsamının veya tutarının bu şekilde artırılması ile hakları olumsuz olarak etkilenebilecek olan iki kişi olabilir. Bunlardan ilki, payı üzerinde kendi borcu için değil de üçüncü bir kişinin borcu için rehin kurmuş olan rehin veren pay sahibi, borçlu ile rehin alanın kendi aralarında yapacakları anlaşma ile payın güvence teşkil ettiği alacakların kapsamının artırılmasından olumsuz etkilenecek, rehin vermiş olduğu pay ile sorumluluk altına girdiği tutar artacaktır. Pek tabi, pay üzerinde rehin verenin sorumluluğu kişisel bir garanti niteliğinde olmadığından aynı bir teminat ile sınırlı olduğundan, güvence altına alınmış olan alacak tutarı ne kadar artarsa artsın her halükarda payın paraya çevrilmesi halinde pay bedelinden daha fazlasından sorumlu olmayacak, pay bedeli ile karşılanmayan alacaklar için kişisel malvarlığına başvurulması söz konusu olmayacaktır. Yine de payının teminat teşkil ettiği alacağın örneğin faiz oranı artırılması sebebiyle artıyor olması, söz konusu alacağın ödenmemesi veya daha uzun sürede ödenmesi riskini artırmış olduğundan, rehin verenin payı üzerindeki başkasının borcu için rehin hakkı kurulmasını kabul etmiş olduğu rehnin paraya çevrilmesi ihtimalini ve sorumluluğunu artırmış olacaktır. Bu nedenle de pay üzerinde rehin kurulmuş olduğu anda belirlenmiş olan alacağın sonradan kapsamının veya tutarının artması halinde borçlu sıfatına sahip olmayan rehin verenin onayının alınması gerekecektir. Aksi durumda, yani pay rehnin teminatını teşkil eden alacağın artırılmasına ilişkin rehin verenin onayının alınmamış olması halinde, pay üzerinde kurulmuş olan rehin tamamen geçersiz hale gelmeyecek, rehin verenin rehnin kurulması anında güvence teşkil etmesi hususunda mutabık kalmış olduğu alacakların teminatı niteliğinde olmaya devam edecek, ancak rehin verenin payı ile sorumlu olduğu tutarın artmasına neden olacak daha fazlaya ilişkin kısım için teminat teşkil etmeyecektir.

Alacakların kapsamının veya tutarının rehin kurulduktan sonra artırılması ile mevcut hakkı olumsuz şekilde etkilenebilecek olan diğer kişiler ise, pay üzerinde mevcut rehinden sonra gelmek üzere kurulan rehin hakkı sahibi olanlardır. Aynı pay üzerinde, aynı anda birden fazla rehin hakkı kurulması mümkündür. Böyle bir durumda, pay üzerinde rehin hakkına sahip olan rehin alanlar arasında sıra kuruluş

tarihlerine göre belirleneceğine ve alacaklılara rehin haklarının sırasına göre ödeme yapılacağına TMK m. 948’de yer verilmiştir. Payın paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedelinden ilk önce rehin hakkı daha önce kurulmuş olan rehin alanın alacağı ödenecek ve geriye bir miktar kalırsa sonra ikinci sıradaki rehinli alacaklının alacağı ödenecektir. Böylece satıştan elde edilen tutar bitinceye kadar rehin hakkı önce kurulmuş olan rehin alandan son sıradaki rehinli alanın alacağına kadar ödeme yapılır. Payın satış bedeli tüm rehin alacaklarının tamamı için yeterli değilse, önceki sıradaki rehin alan veya rehin alanlara yapılan ödemeler nedeniyle satış bedeli biterse sonraki sıralardaki rehin alana veya rehin alanlara ödeme yapılamama riski söz konusu olacağından, kendisine önceki sıradaki rehin alanın güvence altına alınan alacağının artmasına veya herhangi bir suretle sonraki rehin alanın alacağının ödenmesine olumsuz etkiye neden olabilecek bir değişiklik yapılabilmesi için sonraki sıradaki rehin alan/alanların onayının alınması gerekir. Sonraki sıradaki rehin alanların onayının alınmaksızın yapılan değişiklikler bu rehin alanlara ileri sürülemeyecektir.

3.2.2. Rehin ile Teminat Altına Alınan Alacaklar ve Kapsamı

3.2.2.1. Genel Olarak

Pay üzerinde rehin alan lehine kurulan rehin hakkı, rehin alan sıfatıyla alacaklının alacağının tamamının güvencesini teşkil eder. Alacaklının asıl alacağı rehin ile teminat altına alınırken her hangi bir kısıtlamaya tabi olup olmayacağı, asıl alacağa bağlı olan veya olmayan başka alacakların kapsama dahil olup olmadıklarının incelenmesi gerekir.

Payın rehin alanın hangi alacaklarının teminatını teşkil edeceğine ilişkin olarak payın rehninin hak niteliğinde olması nedeniyle öncelikli TMK m.954-961’deki hak rehnine ilişkin hükümlerin uygulanması gerekir. Fakat bu düzenlemelerde teminat altına alınan asıl ve diğer alacakların kapsamına ilişkin bir düzenleme bulunmadığından, yukarıda pay rehninde uygulama alanı bulacak hükümlere ilişkin yapılan açıklamalarda belirtildiği üzere, teslimine bağlı taşınırın rehnine ilişkin TMK m.939 ila TMK m.953’te yer verilen hükümler arasında uygulanması mümkün olan bir düzenleme olup olmadığına bakılacaktır. “*Alacaklının Hakkı*” başlıklı TMK m.946’da alacaklı, ödenmeyen alacağının rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ödenmesini isteyebileceğini belirttikten sonra ikinci fıkrasında rehin hakkının, alacaklıya asıl alacak ile birlikte sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme

faizinin güvencesini sağladığını belirten düzenlemesi ile taşınır rehninde rehin hakkı ile güvence altına alınan alacakların kapsamını belirler⁵⁶³.

Belirtilmelidir ki, TMK 946/f.2’de ile belirlenen bu kapsam emredici değil bir yedek hüküm niteliğindedir⁵⁶⁴. Bir diğer deyişle, rehin veren ve rehin alan, payın üzerinde kurulacak olan rehnin asıl alacağın tamamının veya bir kısmının güvence altına almasına karar verilebileceği gibi, TMK m.946’da asıl alacağa ilave olarak rehnin kapsamına dahil olacağı belirtilen sözleşme faizi, takip giderleri ve gecikme faizi gibi alacaklarından bir veya birkaçını kapsam dışında bırakabilir veya kapsama dahil ettikleri için de güvence teşkil edeceği tutarı sınırlandırabilecektir.

3.2.2.2. Asıl Alacağın (Anaparanın) Rehin ile Teminat Altına Alınması

Pay rehni ile güvence altına alınan genellikle para alacağı olsa da, verme veya yapma veya yapmama şeklindeki edimlerin de güvence altına alınması mümkündür. Asıl alacak ise bir para borcunun söz konusu olduğu durumlarda borçlunun geri ödemekle yükümlü olduğu anaparayı; borçlunun verme veya yapma veyahut yapmama yükümlülüğü altına girdiği durumlarda ise bu yükümlülüklerle aykırı davranması nedeniyle tazminat ödeme borcuna dönüşmüş olan para borcunu ifade eder⁵⁶⁵.

Güvence altına alınan alacağın yabancı para cinsinden bir alacak olması mümkündür. TBK m. 99 uyarınca, yabancı para borcu söz konusu olsa bile, sözleşmede aynen ödeme veya bu anlama gelen bir ifade bulunmadıkça borç, ödeme günündeki rayiç üzerinden Türk Lirası olarak da ödenebilecektir. Sözleşmede yabancı para üzerinden aynen ödeme yapılacağı kararlaştırılmış olması halinde borçlunun vadede yabancı para cinsinden ödeme yapması gerekir. Bununla birlikte borçlu vadede yabancı para borcunu ifade etmez ve borçlu aleyhine takip başlatılırsa takip talebinde alacağın veya istenen teminatın Türk parasıyla tutarı ve faizli alacaklarda faizin

⁵⁶³ Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s. 196; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 69; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 226; Köprülü/Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 471 ve s. 547; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 156; Şensöz/Özbilen/ Savaş, **Alacak Rehninin Kapsamı**, s. 239; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1010

⁵⁶⁴ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1010; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni**, s. 196; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 69

⁵⁶⁵ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 226; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 69; Şensöz/ Özbilen/Savaş, **Alacak Rehninin Kapsamı**, s. 239-240; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 471; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 156-157

miktarı ile işlemeye başladığı gün, alacak veya teminat yabancı para ise alacağın hangi tarihteki kur üzerinden talep edildiği ve faizine yer verilmesi gerektiğini belirtilen İİK m.58 uyarınca, güvence altına alınan yabancı para borcu Türk Lirasına çevrilerek icra takibi süreci başlatılır.

3.2.2.3. Faiz Alacaklarının Rehin ile Teminat Altına Alınması

Faiz, para alacağından mahrum kalınması nedeniyle kanun veya sözleşme gereği, belli bir oran üzerinden alacaklıya ödenen paradır⁵⁶⁶. Faiz alacağı anapara alacağına bağlı ve fer'î nitelikte bir alacak olmakla birlikte anaparanın bir parçası olmadığından faiz borcunun ödenmesi, anaparaya ilişkin yapılmış kısmî bir ödeme olarak kabul edilmez. Para borcu, öncelikle ödünç sözleşmesinden doğabileceği gibi, satış, kira, eser, finansal kiralama gibi bir sözleşmeden veya haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden de doğabilir⁵⁶⁷. Para borcunun söz konusu olduğu her halde borçlunun mutlaka faiz ödemesi gerekmez⁵⁶⁸. Öte yandan, para alacağı olmayan borçlarda faiz doğmaz.

Belirli bir miktar paranın faiz elde etmek amacıyla veya böyle bir amaç olmaksızın borçluya ödünç verilmesi sebebiyle paranın borçluda kaldığı süre için talep edilebilen faiz türüne, *anapara (kapital veya sermaye) faizi* denilmektedir. Bu durumda borçlu henüz temerrüde düşmemiştir. Anapara faizi ödemesi çoğunlukla taraflar arasında mevcut sözleşmeden doğar. Borçlunun bir para borcunun yerine getirilmesinde temerrüde düşmesi halinde temerrüdün devam ettiği süre boyunca alacaklıya ödenecek olan faiz ise *temerrüt faizidir*. Temerrüt faizinin ödenmesi için alacaklının zararının varlığının ve miktarının ve borçlunun kusurunun ispat edilmesine gerek olmaz, kanun gereği kendiliğinden doğar ve işler. Faizin dönemler halinde anaparaya eklenerek tekrar faiz işletilmesi suretiyle oluşan faiz *bileşik (mürekkep) faiz*

⁵⁶⁶ Oğuzman/ Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 312.

⁵⁶⁷ Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 616

⁵⁶⁸ Kürşad Yağcı, “Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK. M. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği”, **İÜHFİM**, C. LXXI, S. 2, Y. 2013 (Yağcı, Ticari Faiz) , s. 422

olup, adi işlerde⁵⁶⁹ ve üç istisnai durum hariç olmak üzere ticari işlerde⁵⁷⁰ bileşik faiz yasaklanmıştır.

Gerek anapara faizi gerekse temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü sözleşme ile kararlaştırılmış ve faiz hesaplanırken uygulanacak orana da sözleşmede yer verilmişse, bu faize *akdi (sözleşmesel) faiz* denilir⁵⁷¹. Faiz ödenmesi gereken hallerde oranı sözleşme ile tespit edilmemişse, ödenecek faiz *kanuni (yasal) faiz* olarak nitelendirilir. Sözleşmeden doğan anapara veya temerrüt faizi oranlarının sözleşmede gösterilmemiş olduğu hallerde veya kanundan doğan bir nedenle anapara faizi ve temerrüt faizi ödenecekse faizin hesaplanmasında kanuni faiz oranları uygulanır⁵⁷².

TMK m.946/f.2'nin rehin hakkının, alacaklıya asıl alacak ile birlikte sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme faizinin güvencesini sağladığına ilişkin düzenlemesi gereği asıl alacak ile birlikte hem “*sözleşme faizleri*” hem de “*gecikme faizi*”nin rehin ile güvence altına alınmış alacaklardan olduğu belirtilmiştir.

Bu düzenlemede gecikme faizinden ne anlaşılması gerektiğine şüphe bulunmazken, sözleşme faizlerinden ne anlaşılması gerektiğinin net olmadığı kanaatindeyiz. Sözleşme faizlerinden kastedilen eğer tarafların sözleşme ile ödeneceğini ve oranını belirlemiş oldukları akdi faiz ise, akdi faiz hem anapara faizi hem de gecikme faizi için kullanılabilen bir faiz ayırımıdır. Hâlbuki tarafların sözleşmede ayrıca ve açıkça ödeneceğini düzenlemeseler de bazı durumlarda kanundan doğan hallerde faiz alacağı doğar. Nitekim TTK m. 20'de, tacirin verdiği avanslar ve yaptığı giderler için, ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle de, TMK m.946/f.2'nin “sözleşme faizleri” ifadesinden sadece akdi faiz anlaşılır ise kanundan doğan faizin rehnin kapsamında olmadığı

⁵⁶⁹ TBK m. 121/3, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 4/7, 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu m. 26/2, 3095 sayılı Kanunu m. 3

⁵⁷⁰ Türk Ticaret Kanununda bileşik faizin uygulanabileceği kabul edilmiş olan istisnai haller; (1) TTK m. 8/2 uyarınca üç aydan aşağı olmamak üzere cari hesaplarda, taraflar tacir ise faize faiz yürütülmesi, (2) yine TTK m. 8/2 uyarınca üç aydan aşağı olmamak üzere her iki taraf bakımından ticari iş niteliğini haiz olan ödünç sözleşmelerinde taraflar tacir ise ve (3) Türk Ticaret Kanunu m. 726, 778/1-d, 818/1-l uyarınca kambiyo senetlerinde müracaat hakkının kullanılması sebebiyle ödeme yapan müracaat borçlusu, kendinden önce gelen kişilere rücu ederken ödediği faizlere tekrar faiz isteyebilmesi

⁵⁷¹ Yağcı, **Ticari Faiz**, s. 423.

⁵⁷² TBK m. 88/1; 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun m. 1 ve m.2, TBK m. 120/1

düşünülebilir. Kanaatimizce kanundan doğan borcun rehnin kapsamında olmadığı şeklinde bir yoruma gidilmesi mümkün değildir. TMK m.946/f.2'nin "sözleşme faizleri" ifadesi her ne kadar yerinde ve tam kapsamına işaret eden bir ifade olmasa da, burada kastedilenin gerek sözleşmeden doğan gerekse kanundan doğan anapara (kapital) faiz alacağıdır. Öte yandan, gecikme faizi TMK m.946/f.2'de ayrıca ve açıkça belirtilmiş olduğundan, akdi olarak da belirlenmiş olsa kanundan doğan bir şekilde de ödenecek olsa kendiliğinden rehnin kapsamında olduğuna ve güvence altına alınmış olduğuna ilişkin bir tereddüt olmayacaktır.

Yukarıdaki açıklamalarımız kapsamında anapara faizi ve gecikme faizi ister akdi faiz olsun isterse kanundan doğan faiz rehin veren ve rehin alan tarafından rehnin kapsamına dahil olduğu açıkça belirtilmiş olmasalar da asıl alacağı güvence altına alan rehin ile kendiliğinden güvence altına girmiş kabul edilir. Ne var ki taraflar, açıkça akdi faizlerin rehin ile teminat altına alınmadığına ilişkin açıkça mutabık kalmışlarsa, tarafların iradesine uygun bir şekilde artık akdi faiz rehin ile teminat altına alınmamış olacaktır.

Asıl alacağın faizinin rehnin güvencesi kapsamında olmasına ilişkin taşınmaz rehninde sadece iflâsın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faizle sınırlı olacağı şekilde TMK m.875 uyarınca sınırlama getirilmişken, taşınır rehninde bu şekilde bir sınırlama olmaksızın rehin tüm faiz alacaklarının teminatını teşkil edebilecektir⁵⁷³.

Bileşik faiz alacağının da kendiliğinden rehnin kapsamında olacağına ilişkin herhangi bir açık düzenleme bulunmasa da kanaatimizce TTK'da birleşik faize izin verilen istisnai durumlarda doğan bileşik faizin de taraflarca açıkça belirtilmemiş olsa da kendiliğinden rehnin kapsamında kabul edilmesi gerekir.

3.2.2.4. Cezai Şarttan (Ceza Koşulundan) Doğan Alacağın Rehin ile Teminat Altına Alınması

Cezai şart, edimin veya asıl alacağın hiç ya da gereği gibi alacaklıya ödenmemesi halinde borçlunun alacaklıya ödemekle yükümlü olduğu bozucu koşula bağlı bir para borcudur. Borçlu, asıl alacağı hiç veya gereği gibi ödememesi halinde alacaklının

⁵⁷³ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 227; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 471; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 157; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 70

doğın zararlarına denk genel bir tazminat tutarını borçlar hukukunun genel hükümlerince ödemekle yükümlü olacaktır. Fakat bunun için alacaklının zararı olduğunun ve zararının tutarını ispat etmesi gerekir. Hâlbuki taraflar, sözleşmede ceza şartı yer vermişlerse, asıl alacağın ödenmemesi nedeniyle alacaklı herhangi bir zarara uğradığını ispat etme yükümlülüğü olmaksızın önceden belli ve kesin olan bu cezai şart tutarını talep etme imkânı olacaktır. Bir diğer anlatımla, alacaklı borçlu üzerinde baskı kurarak bir borcun kendisine ödemesini güvence altına alma ve borçlu yine de ödemediğinde zararını ispat etmekle uğraşmaksızın kolayca tahsil edebileceği bir güvence elde etme amacıyla cezai şart belirlemek isteyebilir⁵⁷⁴.

Cezai şart, sözleşmeden, sözleşme dışındaki hukuki ilişkilerden, haksız fiilden doğan tazminat borcunun ödenmemesinden bile kaynaklanabilir. Ancak asıl borç kanuna, ahlaka, kişilik haklarına aykırılığa dayanabileceği gibi, asıl borcun şekli ile aynı şekilde yapılması şartına aykırılıktan ve ehliyetsizlik de dahil herhangi bir sebeple geçersiz ise veya aksi kararlaştırılmadıkça sonradan borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple imkânsız hale gelmişse, ceza şart tutarının ödenmesi istenemeyecektir.

Cezai şart, TBK’da m. 177-182 arasında çoğunluğu emredici nitelikte olmayan yani aksi taraflarca açıkça kararlaştırılabilir hükümlerle düzenlenmiş olsa da cezai şart tutarının indirilmesine ilişkin m. 181/II, 182/II ve 182/III hükümleri de emredici niteliktedir.

Cezai şart, ifa yerine istenebileceği (*seçimlik ceza koşulu*)⁵⁷⁵ gibi ifayla birlikte de istenilmesi⁵⁷⁶ mümkündür. Bir sözleşme hiç veya gereği gibi ifa edilmezse ifa yerine cezai şartın mevcut olduğu kabul edilir ve alacaklı asıl edim ya da cezanın ifası arasında seçim yapmak zorundadır. Taraflar, sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa

⁵⁷⁴ Erol Cansel/ Çağlar Özel, “Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 2013, C. 8, Özel Sayı, s. 716, 721. (Cansel/ Özel, **Ceza Koşulu**); Melike Akkoyun, *Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulunun İndirilmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2021 (Akkoyun, **Ceza Koşulu**)

⁵⁷⁵ TBK md. 179/f.1 “Bir sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi durumu için bir ceza kararlaştırılmışsa, aksi sözleşmeden anlaşılmadıkça alacaklı, ya borcun ya da cezanın ifasını isteyebilir.” Cansel/ Özel, **Ceza Koşulu**, s. 722

⁵⁷⁶ TBK md. 179/f.2 “Ceza, borcun belirlenen zaman veya yerde ifa edilmemesi durumu için kararlaştırılmışsa alacaklı, haktan açıkça feragat etmiş veya ifayı çekincesiz olarak kabul etmiş olmadıkça, asıl borçla birlikte cezanın ifasını da isteyebilir.”

edilmediği durumda belirledikleri bu cezai şartın ifaya ilave olarak istenebileceğini sözleşme ile açıkça belirlemiş de olabilirler, bu durumda alacaklı hem asıl edimi hem de cezai şartı talep edebilecektir.

Bir sözleşmede belirlenmiş olan borcun belirlenen zaman veya yerde gereği gibi ifa edilmezse belirlenmiş olan cezai şartın ifayla birlikte de cezai şart olduğu kabul edilir. Alacaklının hem asıl edimin ifasını hem de cezai şart tutarının ödenmesini birlikte talep edebilir. Alacaklı sözleşmede bu durumda ödenecek olan cezai şartın asıl edim yerine olduğunu açıkça öngörürse veya cezai şartla birlikte asıl alacağı da talep etme hakkından açıkça feragat ederse veyahut da cezai şart veya asıl edimden birinin kendisine ödenmesini diğerinin de ödeneceğine ilişkin hakkını saklı tutmaksızın kabul ederse artık diğerini isteyemez⁵⁷⁷.

Cezai şart asıl borcun geçerliliğine bağlı olan ve onun ferisi niteliğinde olsa da asıl alaktan farklıdır. Asıl alacak rehin ile güvence altına alındığında, cezai şartın da kendiliğinden güvence altına alınmış olduğuna ilişkin TMK m.946/f.2’de açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak ne var ki, cezai şartın ifa yerini tutmak üzere olduğunun kabul edildiği veya açıkça kararlaştırıldığı durumlarda, rehin ile güvence altına alınan asıl alacak yerine söz konusu cezai şart tutarının alacaklıya ödenmesi gerekeceğinden rehnin bu cezai şartın ödenmesini de teminat altına alması gerekir. Aksi halde alacaklı, asıl alacağını rehin ile güvence altına almışken, asıl alacağın yerini alan cezai şart alacağı güvencesiz kalır ki cezai şart ile amaçlanan güvence fonksiyonu yerine gelemez. Bu nedenle de ortada ifa yerini tutan bir cezai şart ödeme borcu varsa, rehnin kapsamına olduğu açıkça belirtilmiş olması aranmaksızın teminat altında kabul edilmelidir.

Öte yandan, borçlunun alacaklıya hem asıl edimi yerine getirme hem de ilave olarak cezai şartı da ödeme borcu ortaya çıkmışsa, asıl alacak rehin ile teminat altına alınmışken, ayrıca ödenecek olan söz konusu cezai şartın da rehin ile güvenceye kavuşabilmesi için rehnin kapsamına dahil olduğu rehin veren ve rehin alan tarafından açıkça mutabık kalınmış olmalıdır. Taraflar arasında asıl alacağa ilave olarak ödenmesi gereken cezai şart tutarının da rehin ile güvenceye alınmış olduğuna ilişkin bir mutabakat söz konusu ise, asıl alacak ödenmiş ve fakat cezai şartı ödeme borcunda

⁵⁷⁷ Oğuzman/ Öz, **Borçlar Hukuku II**, s. 529

temerrüde düşmüş olan borçlunun bu borcunu yerine getirmesi amacıyla rehne konu olan payların paraya çevrilmesi ve satış bedelinden cezai şart tutarını tahsil etmesi mümkün olabilecektir⁵⁷⁸.

3.2.2.5. Takip Giderlerinin Rehin ile Teminat Altına Alınması

Rehin ile güvence altına alınan alacak kalemlerinden biri olarak “*takip giderleri*” de sayılmıştır. Takip giderlerinden kastedilenin esas itibarıyla rehin ile güvence altına alınan alacakların tahsil edilmesi ve rehnin paraya çevrilmesi amacıyla yapılacak olan geniş anlamda tüm giderlerin anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz. Ancak hangi giderlerin takip giderleri kapsamında olduğunun takip hukuku esasları çerçevesinde incelenmesi gerekir.

Takip giderleri kapsamına öncelikle icra makamları tarafından verilen hizmete karşılık ödenen ve 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun (1) sayılı Tarifesinin (B) bölümünde düzenlenmiş olan “İcra ve iflas Harçları” dahildir. Harçlar baştan peşin olarak devlet hazinesine ödenir, tam olarak ödenmedikçe söz konusu takip işlemi yerine getirilmez. Devlet makamlarına ödenen söz konusu harçlara ilave olarak takibin tam ve doğru yürütebilmesi için yapılan ve harçların aksine devlet hazinesine değil o hizmeti yapan kişiye ödenecek olan tutarlar ise takip masraflarıdır. Takip masraflarından biri de icra vekalet ücreti olup Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinde belirlenen vekalet ücreti alacaklı tarafından peşin olarak ödenir ve takibin sonunda haksız çıkarsa borçluya yükletilir.

Rehnin paraya çevrilmesi yolu ile yapılacak olan takipte teminat kapsamına ana alacak, faiz, takip masrafı, haciz masrafı, kıymet takdir masrafı, satış masrafı, resmi tahsil harcı, cezaevi yapı pulu harcı ve avukatlık ücreti de dahildir.

3.2.2.6. Kararlaştırılan Diğer Alacakların Rehin ile Teminat Altına Alınması

Asıl alacakla birlikte hangi alacakların pay rehniyle teminat altına alınmış sayılacağını ifade eden TMK m.946/f.2 yedek hüküm niteliğinde olduğundan ve dolayısıyla taraflar rehin kurulurken açıkça belirtmeseler de bu alacak kalemleri rehnin kapsamında kabul edilir. Bu alacak kalemlerinin rehnin kapsamında olmadığı açıkça

⁵⁷⁸ Göksoy, *Payın Rehni*, s. 226-227; Çebi, *Pay Rehni*, s. 235

kararlaştırılabileceği gibi TMK m.946/f.2’da sayılmamış olan alacakların da tarafların yine açık mutabakatı ile rehnin kapsamına dahil edilmeleri mümkündür.

3.3. Anonim Ortaklıkta Gerçekleşen Değişikliklerin Pay zerindeki Rehne Etkisi

3.3.1. Sermaye Artırımının Rehne Etkisi

3.3.1.1 Genel olarak Sermaye Artırımı

Sermaye artırımı, ortaklığın mevcut esas sermayesinde yer alan sermaye tutarını kanunun izin verdiği ölçüde kendi i kaynaklarının sermayeye dönüştürülmesi veya taahhüt yoluyla dış kaynaklardan malvarlığı değeri getirilmesi veyahut şarta bağlı sermaye artırımı usulüyle esas sermayenin değiştirilmesi suretiyle artırmasıdır. Sermaye artırımı esas sözleşme değişikliğinin özel bir şeklidir.

Sermaye artırımı yapılmasına ilişkin karar ortaklığın genel kurulu tarafından alınır, genel kurulun devredilemez görev ve yetkilerinden olduğundan yönetim kurulu tarafından sermaye artırımı kararı alınamaz. Sermaye artırım kararı üç ay içerisinde yönetim kurulu tarafından ortaklığın merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil edilir, ilana bağlı hususlar ilan ettirilir. Tescil ve ilan edilen karar ortaklığın internet sitesinde yayımlanır. nc kişilere karşı tescilden önce hüküm ifade etmeyeceği gibi kararın ticaret siciline tescili üç ay içerisinde gerçekleştirilmezse genel kurul tarafından alınan sermaye artırım kararı geçersiz hale gelir. Sermaye artırımına ilişkin tescilin yapıldığı andan itibaren yeni paylar doğar veya mevcut payların itibari değeri artar.

Genel kurul tarafından alınan sermaye artırımı kararı hem hâlihazırda ortaklıktaki pay sahiplerini hem de payların bir kısmı veya tamamı üzerinde intifa ve rehin hakkı sahibi olan kişileri olumlu ve olumsuz birçok açıdan etkiler. Sermaye artırımının hak sahipleri üzerindeki söz konusu etkileri, sermayenin ortaklığa hangi yöntemle getirildiğine göre farklılık gösterir. Bu nedenle de çalışmamızın konusunu oluşturan rehin alacaklısının haklarının sermaye artırımı sonucunda ne şekilde etkilendiğinin her bir sermaye artırım türüne göre ayrı ayrı incelenmesi en uygun yöntem olacaktır.

3.3.1.2. İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı Yapılmasının Rehne Etkisi

Anonim ortaklığın iç kaynaklardan sermaye artırımı yapması, ortaklığa dışarıdan yeni bir malvarlığı değeri getirilmeksizin, esas sözleşme veya genel kurul

kararıyla ayrılmış ve belirli bir amaca özgülenmemiş yedek akçeler, kanuni yedek akçelerin serbestçe kullanılabilen kısımları ve mevzuatın bilançoya konulmasına ve sermayeye eklenmesine izin verdiği fonların esas sermayeye eklenilmesidir⁵⁷⁹.

3.3.1.2.1. Sermaye Artırımı Usulü

Artırım genel kurul kararının esas sözleşmenin ilgili maddelerinin değişik şeklinin tescili ile kesinleşir. Artırım usulü dış kaynaklardan yapılacak artırımda izlenecek usulle kural olarak aynıdır. Ancak sermayenin artırılan kısmı pay sahipleri tarafından değil de iç kaynaklardan yapıldığından, pay sahipleri tarafından iştirak taahhütnamesi imzalanmasına ve dışarıdan bir malvarlığı getirilirken izlenmesi gerekli olan prosedürlere gerek bulunmayacaktır. Yine aynı sebeple, artırımın yapılabilmesi için hâlihazırda mevcut sermayenin tamamının ödenmiş olması şartı aranmamaktadır.

Ortaklığın hâlihazırda bu malvarlığı değerleri esas sermaye payına dönüştürülmesi suretiyle ile yapılan sermaye artırımı mevcut payların itibari (nominal) değeri yükseltilerek yapılabileceği gibi artırılan sermaye tutarına denk gelen sayıda yeni paylar çıkartılarak artırım öncesinde ortaklıkta pay sahibi olanlara payları oranında bedelsiz olarak dağıtılması şeklinde de yapılabilir. Pay sahiplerinin aynı pay oranını koruyacak şekilde mevcut paylarının itibari değerlerinin yükselmesi de yeni payların bedelsiz olarak pay sahiplerine verilmesi de yeni sermaye tutarını içeren esas sözleşme değişikliğinin tescil anında kendiliğinden gerçekleşir.

İç kaynaklardan yapılacak bu sermaye artırımında yapılacak bedelsiz yeni pay dağıtımı ile pay sahiplerinin korunması amaçlandığından pay sahiplerinin talepleri aranmaz, bu hakları kaldırılamaz, sınırlandırılmaz ve hatta pay sahipleri bu haklarından kendileri dahi vazgeçemez. Zira mevcut pay sahiplerin bedelsiz pay alma hakkı rüçhan hakkı niteliğinde değildir, TTK m.462/f.3'ün açık hükmü gereği tescil ile kendiliğinden gerçekleşir.

⁵⁷⁹ Eski TTK (6762 sayılı TTK) döneminde iç kaynaklardan sermaye artırımına ilişkin düzenleme bulunmamakla birlikte ortaklığın kendi kaynaklarından sermaye artırımı yapmasının önünde bir engel bulunmadığı ve ortaya çıkan yeni payların pay sahibine ait olduğu doktrin ve uygulamada oybirliği ile kabul edilmiştir. Bununla birlikte, sermaye artırımının ortaklığın malvarlığı değerlerinin yeniden değerlendirilmesi ile yapılması durumunda yeni payların hangi tarihteki pay sahiplerine ait olduğu uzun süre tartışılmıştır. Söz konusu tartışmalara ilişkin Kendigelen, İntifa Hakkı, dipnot 272. Doktrin ve uygulamada oybirliği ile kabul edilen iç kaynaklardan sermaye artırımı yöntemi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m.462'de ilk defa düzenlenmiştir.

3.3.1.2.2. Sermaye Artırımında Kullanılabilecek İç Kaynaklar

TTK m.462’de sayılan sermaye artırımına konu olabilecek iç kaynaklardan ilk ikisi esas sözleşme veya genel kurul kararıyla ayrılmış ve belirli bir amaca özgülmemiş yedek akçeler ve kanuni yedek akçelerin serbestçe kullanılabilen kısımları olduğundan öncelikle yedek akçenin nasıl oluştuğunun incelenmesi gerekir.

Yedek akçeye ilişkin temel esaslara TTK m.519 ila m.523 arasındaki hükümlerde yer verilmiştir. Her ne kadar yedek akçenin tanımına TTK’da yer verilmemiş de olsa⁵⁸⁰, yedek akçe ayrılma oranları ve hangi amaçlarla yedek akçe ayrılacağına ilişkin hükümlerden yola çıkıldığında ortaklığın elde ettiği safi karın dağıtılmaması nedeniyle ortaya çıkan bir değer olduğu söylenebilecektir. Söz konusu safi kâr kanundan kaynaklanan bir sebeple dağıtılmıyorsa *kanuni yedek akçe*, esas sözleşmede yer verilmiş veya genel kurul kararına dayanıyorsa da *iradi yedek akçe* olarak adlandırılır. Ancak sermaye artırımına konu olabilecek olan söz konusu kanuni ve iradi yedek akçelerin tamamı değildir.

Kanuni yedek akçe, ilk olarak TTK m. 519 uyarınca, ortaklığın yıllık kârının yüzde beşinin ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşınca kadar ayrılması sonucunda ortaya çıkar. Buna ilave olarak pay sahiplerine yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra dağıtılacak toplam kâr payının yüzde onuna denk gelen kısmı, yeni çıkarılan paylara ilişkin primden giderleri, itfa karşılıkları ve hayır amaçlı ödemeler çıkartıldıktan sonra kalan kısmı, iskat edilmiş pay için daha önce ödenmiş olan bedeller ve son olarak da esas sözleşme veya genel kurul ile TTK m. 519’daki öngörülen oranlar artırılmış ise buna denk gelen tutarlar da yedek akçeye eklenir. Bu şekilde oluşan yedek akçeye *genel kanuni yedek akçe* denilir. Genel kanuni yedek akçe toplamı, sermayenin veya çıkartılmış sermayenin yarısı kadar veya bundan azsa TTK m.519/f.3 uyarınca, sadece zararların kapatılmasına, işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi devam ettirmeye veya işsizliğin önüne geçmeye ve sonuçlarını hafifletmeye elverişli önlemler alınması için kullanılabilirken, sermayenin yarısından fazla ise fazla olan kısım sermaye artırımında kullanılabilir.⁵⁸¹ Kanuni yedek akçede ikinci olarak,

⁵⁸⁰ Senar Çağırğan Tuncer / Yasin Ulusoy, “Yedek Akçeler”, **D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 1971-1996 (Çağırğan Tuncer/ Ulusoy, **Yedek Akçeler**); Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 220 vd.

⁵⁸¹ Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 220 vd.

anonim ortaklığın iktisap ettiği kendi paylarının karşılığı olarak ayırdığı bedelleri ve bilançolarının pasifinde bulunan amortismanların yeniden değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkması durumunda da özel kanuni yedek akçe söz konusudur. Yeniden değerlendirme sonucunda ortaya çıkan değerler doğrudan sermaye artırımında kullanılabilirken, iktisap ettiği kendi payları ancak üçüncü kişilere devredildiğinde veya itfa edildiklerinde bunlar için ayrılan bedeller artık serbest kalır. Gerek genel kanuni yedek akçelerin sermayenin yarısından fazlasına denk gelen kısmı gerekse yukarıda açıklanan şekilde oluşan özel kanuni yedek akçeler, kanuni yedek akçelerin serbestçe kullanılabilen kısımları niteliğinde olup bunlar ortaklığın sermaye artırımı yaparken kullanabileceği iç kaynaklardır.

Esas sözleşmede yer verilmek suretiyle veya genel kurul kararı⁵⁸² ile ayrılan yedek akçeler ise *irade yedek akçe* olarak adlandırılır. Esas sözleşmede bu yedek akçenin kullanılması için öngörülen bir amaca yer verilmişse veya yedek akçe ayrılmasına ilişkin alınmış genel kurul kararında kullanım amacına da yer verilmişse, artık bu yedek akçelerin belirtilen şekilde kullanılmaları zorunludur. Öte yandan, herhangi bir kullanım amacı öngörülmemişse veya belirli bir tutara kadar olan kısmı için öngörülmüşse fazlaya ilişkin kısmı sermaye artırımından kullanılabilecektir.

Ortaklığın içerisinde bulunan ve sermayeye dönüştürülmesine izin verilen bu malvarlığı değerlerinin mevcut bulunması ortaklığa sermaye artırımını yapma yükümlülüğü yüklemeyiz. Bir diğer deyişle, ortaklığın iç kaynaklardan sermaye artırımını yapma imkânı olsa bile zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak, iç kaynaklardan sermaye artışı yapılması imkânı veren bu malvarlığı değerleri ortaklıkta mevcut iken, bu imkân kullanılmaksızın, ortaklığın doğrudan dış kaynaklardan sermaye getirilmesi yoluna başvurusu engellenmiş ve böylece mevcut pay sahiplerinin korunması amaçlanmıştır. Nitekim iç kaynaklardan yapılacak sermaye artışı sonucunda ortaya

⁵⁸² III - Kâr payı ile yedek akçeler arasında ilgi TTK m. 523- “(1) Kanuni ve esas sözleşmede öngörülen istğe bağlı yedek akçeler ayrılmadıkça pay sahiplerine dağıtılacak kâr payı belirlenemez. (2) Genel kurul; a) Aktiflerin yeniden sağlanabilmesi için gerekliyse, b) Bütün pay sahiplerinin menfaatleri dikkate alındığında, şirketin sürekli gelişimi ve olabildiğince kararlı kâr payı dağıtımı yönünden haklı görülüyorsa, Kanunda ve esas sözleşmede öngörülenlerden başka yedek akçe ayrılmasına da karar verebilir. (3) Esas sözleşmede hüküm bulunmasa bile, genel kurul, şirketin işçileri için yardım sandıkları ve diğer yardım örgütleri kurulması veya bunların sürdürülebilmesi amacıyla veya diğer yardım ve hayır amaçlarına hizmet etmek üzere, bilanço kârından yedek akçe ayırabilir.”

ıkan yeni paylar kendiliğinden ve bedelsiz olarak mevcut pay sahiplerine toplam sermayede sahip oldukları payları oranında dağıtılırken, dış kaynaklardan yapılacak sermaye artırımına katılarak yeni pay almak ve mevcut pay oranını korumak isteyen bir pay sahibinin ortaklığa yeni malvarlığı getirmesi gerekecektir. Bu malvarlığı değerini getiremediği bir durumda ise pay sahibinin ortaklıktaki çoğu haklarını kullanmada ölçüt olan sermayedeki toplam pay oranı azalacaktır. Tüm bu sebeplerle kanun bilançoda sermayeye eklenmesine mevzuatın izin verdiği fonların bulunduğu durumlarda bu fonlar sermayeye dönüştürülmeden⁵⁸³, sermaye taahhüt edilmesi yoluyla sermaye artırılmasına izin vermemiş⁵⁸⁴, ancak bu iç kaynakların sermayeye dönüştürülmesi ile aynı zamanda ve aynı oranda sermayenin taahhüt edilmesi yoluyla sermaye artırılma imkânı tanımıştır. Her iki sermaye artırımının aynı anda yapıldığı bir durumda, dış kaynaklardan artırım yapılacak kısma ilişkin tabi olduğu hükümler uygulanacaktır.

3.3.1.2.3. Kullanılan İç Kaynakların Hukuki Niteliği

İç kaynakların sermayeye dönüştürülmesi sonucunda her ne kadar ortaklığın sermaye tutarı nominal olarak artıyor olsa da ortaklığa dışarıdan yeni bir malvarlığı değeri eklenmediğinden esasen ortaklığın toplam malvarlığı değerinde değişiklik olmaz, söz konusu değerin sadece ortaklığın bilançosundaki yeri değişir. Sermayeye dönüştürülmeden önce bilançoda pasif tarafta sermaye dışındaki öz kaynaklar altındaki tutulan bu değerler, öz kaynakların gerçek değeri bilançoda yansıtılmadığı durumlar hariç olmak üzere, sermaye artırımını ile yine ortaklığın öz kaynağı olan ödenmiş sermaye kalemi altında izlenmeye başlanır. Bir diğer deyişle, aktif tarafta bir değişiklik olmazken pasif tarafta da kalemler arasında bir değişim söz konusudur. Ancak, öz kaynakların gerçek değeri bilançoda yansıtılmamışken, bunlar değerlendirilerek bilançoda gösterilmesi nedeniyle bir sermaye artırımını söz konusu olursa bu değerlendirme

⁵⁸³ 11.HD. E.2019/88 K.2019/7008 T. 11.11.2019 "...genel kurul toplantısında şirketin nakit sermaye artışı ihtiyacının izah edilemediği, miktar ve ödeme süresi yönünden azınlık pay sahiplerine zarar verme kastının açık olduğu, emredici nitelikteki TTK madde 462/3 hükmü karşısında iç kaynakların tamamı sermayeye eklenmeden dış kaynaklardan artırım yapılmasının hukuka aykırı olduğu..."

⁵⁸⁴ 11. HD. E.2020/1559 K.2021/2513 T. 17.3.2021 "...Sermayesinin iç kaynaklarla artırılması mümkün olduğu halde herhangi bir gerekçe belirtilmeksizin sermaye taahhüdü yolu ile artırıma gidilmesinin TTK'nın 462/3. maddesine aykırılık teşkil ettiği, bu nedenle 6. numaralı kararın iptal koşullarının oluştuğu..."

bilançonun hem aktif tarafına hem pasif tarafındaki öz kaynak kalemlerine yansıtılacaktır.

Sermayeye dönüştürülmeseydi belirli koşulların gerçekleşmesi halinde ortaklara sermaye payları oranında dağıtılabilecek olan kâr payına denk gelen bu değerler, sermayeye dönüştüğünde ortaklıkta artık sermaye azaltımı yapılmadıkça artık ortaklıktan çıkartılamayacaktır. Sermaye artırımına ortaklığın alacaklıları açısından yaklaşıldığında genel kurulun kararı ile pay sahiplerine dağıtılabilecek olan malvarlığı değerlerinin artık sermaye azaltımı söz konusu olmadıkça ortaklıktan çıkartılması imkânı kalmayacağından, ortaklığın kredibilitesi ve alacaklıların da ortaklıktaki güvenceleri artmış olacaktır. Ortaklık tasfiye edilirken de bu değerler tasfiye bakiyesine dönüşecek, tasfiye anındaki pay sahiplerine tasfiye payı olarak dağıtılabilecektir⁵⁸⁵.

İç kaynaklardan yapılacak olan sermaye artırımını sonucu ortaya çıkan payların mevcut payların hukuki semeresi olup olmadığı net değildir. Eğer sermaye artırımının kaynağı olan kâr payı esas alınır ve sermaye artırımını sonucunda oluşan yeni payların kâr payı ile aynı hukuki nitelikte olması gerektiği dikkate alınır, kâr payının da payın bir hukuki semeresi olması nedeniyle yeni payların da hukuki semere olduğu kabul edilebilir⁵⁸⁶. Öte yandan söz konusu kâr payı tasfiye sonrası tasfiye bakiyesi ve her pay sahibinin tasfiye payına dönüşeceği göz önünde alınır, da bu durumda tasfiye payının hukuki niteliği ve pay sahibinin tasfiye payına ilişkin haklarının payın hukuki semeresi mi yoksa ikame değeri olarak mı kabul edileceği sermaye artırımının niteliğini belirlemede etkili olacaktır.

3.3.1.2.4. Pay Rehnine Etkisi ve Bedelsiz Payların Rehinli Olup Olmayacağı Meselesi

Anonim ortaklığın paylarının bir kısmı veya tamamı üzerinde hâlihazırda bir rehin hakkı bulunurken, iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımını sonucunda ortaklıkta kendiliğinden doğacak yeni paylar, sermaye artırımından önce üzerinde rehin tesis edilen ve sermaye artırımını anında rehinli bulunan payların sayısını değiştirmeyecek olsa da rehinli payların ortaklığın toplam paylarına olan oranında

⁵⁸⁵ Emrullah Kervankıran, **Anonim Şirketlerin Tasfiyesi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015 (Kervankıran, Tasfiye), s. 22 vd.

⁵⁸⁶ Gürbüz Usluel, **Kâr Payı**, s. 96

azalmaya neden olacaktır. Sermaye artımı öncesinde örneğin sermayesi 1 milyon TL ve malvarlığı 5 milyon TL olan bir anonim ortaklığın paylarının tamamı üzerinde rehin tesis edildikten sonra, iç kaynaklardan yapacağı 1 milyon TL tutarında bir sermaye artırımını sonucunda toplam sermayesini 2 milyon TL tutarına çıkartması halinde, rehinli paylarının toplam nominal değeri 1 milyon TL olarak değişmeyecek olsa da rehinli paylar artık ortaklığın toplam sermayesinin sadece yarısını oluşturacaktır. Rehin anonim ortaklık paylarının örneğin tamamı üzerinde kurulmuş iken, sermaye artırımını sonucunda payların sadece yarısı üzerinde devam edecek olması kuşkusuz rehin alan konumundaki alacaklının rehne bağlı olan haklarını kullanırken zarara uğramasına neden olacaktır. Tüm sermaye artırımı türlerinde aynı sonuç doğacak olmakla birlikte, iç kaynaklar kullanılarak yapılacak bir sermaye artırımının diğerlerinden ayırt edici özelliği esas itibarıyla ortaklığın kendi malvarlığı değerlerinden faydalandığı halde rehin alan konumunda olan kişinin rehnin paraya çevrilmesi halinde şirketin söz konusu malvarlığı değerleri üzerinde doğacak nihai alacak hakkının azalmasıdır.

Rehin alan konumundaki alacaklının rehne bağlı olan haklarını ortaklığın inisiyatifinde olan bir işlemle gerçekleştirmesi sonucunda rehnin yeni paylar üzerinde kendiliğinden yayılıp yayılmayacağı bir diğer deyişle rehin alanın ortaya çıkan yeni paylar üzerinde kendiliğinden rehin hakkına sahip olup olmayacağı meselesi ortaya çıkmaktadır.

Doktrinde çoğunlukla kabul edilen görüş⁵⁸⁷, anonim ortaklığın paylarının bir kısmı veya tamamı üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş ise, iç kaynaklardan yapılan sermaye artımı sonucunda rehin veren pay sahipleri adına bedelsiz olarak tescil edilen payların da tescille birlikte kendiliğinden mevcut rehin alan lehine rehin hakkı ile birlikte doğacağını savunmaktadır. Bu görüşün dayanağı, iç kaynaklardan sermaye artırımını yoluyla oluşan yeni payın, esasında mevcut payın bölünmesi suretiyle mevcut

⁵⁸⁷ Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 271; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 268; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 187; Ayşe Nur Berzek, **Anonim Ortaklıklarda İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı**, İstanbul, 1990 (Berzek, İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı), s. 8 ve s.69; Tekinalp, **Ortaklıklar Hukuku I**, N.931; Nevin Yurtman Demir, **Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı**, Kazancı Yayınevi, İstanbul, 1997 (Yurtman Demir, İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı), s.148; Arslanlı, **Anonim Şirketler**, s.187.

paydan koparak oluştuğunun ve yeni payın mevcut payın bir parçasını teşkil ettiğinin kabulüdür⁵⁸⁸. Nitekim bu görüşü savunan yazarlardan biri üzerinde intifa hakkı bulunan eski paylara düşen yeni bedelsiz payların mülkiyetinin ve şirketten talep hakkının mevcut (eski) payların sahiplerine ait olduğunu, yeni paylar eski payların getirisi niteliğinde periyodik bir edim olmadığını, eski pay üzerindeki intifa hakkı kendiliğinden yeni paya da sirayet ettiğini, yeni payın, bağımsız bir değer (pay) haline gelinceye kadar, eski payda mündemiç olarak intifanın konusunu oluşturduğunu, eski pay üzerindeki intifanın, eski payın ikiye bölünmesi sonucu meydana gelen yeni paya da geçmeyeceğini iddia etmenin mevcut pay üzerindeki intifa hakkının iç kaynaklardan sermaye artırımını yoluyla hemen hemen tamamen bertaraf edilmesine cevaz vermek anlamına geleceğinin ve bunu kabule imkân olmadığını belirtmektedir. Mevcut paylardan kopan söz konusu yeni paylar tescil ile birlikte doğrudan mevcut payın pay sahibinin mülkiyetinde doğduğundan ve söz konusu yeni doğan paylar sermaye artırımını öncesinde üzerinde rehin tesis edilmiş olan payların iktisadi açıdan bir parçası ve pay sahiplerinin de mülkiyet hakkının devamı⁵⁸⁹ olduğundan, herhangi ilave bir işlem tesis edilmesine gerek bulunmaksızın rehin hakkı bunlar üzerinde de devam edeceği kabul edilmektedir⁵⁹⁰.

Sermaye artırımına kaynak olacak ortaklığın kendi malvarlığı değerleri yukarıda açıklandığı üzere temel olarak ortaklık tarafından elde edilmiş safi kârın ortaklığın kötü günü için ayrılanlardan arta kalan veya genel kurul tarafından alınacak bir karar ile pay sahiplerine kâr payı olarak dağıtılabılır nitelikte olanlarıdır. Sermaye artırımını ile yeni paylara dönüştürülen söz konusu malvarlığı değerleri olan kâr paylarının hukuki nitelikleri ve rehinden ne şekilde etkilendikleri dikkate alınarak bir sonucu varılmaya çalışılırsa yukarıda bahsetmiş olduğumuz üzere paylar üzerinde rehin hakkına sahip olan kişinin kâr payı üzerinde de rehin hakkı olup olmadığı oldukça tartışmalı⁵⁹¹ olmakla birlikte bizim katıldığımız göre rehin alacağın gelirlerine değil, sadece ana eşyayı (anaparayı) kapsadığından ve kâr payları ise paydan bağımsız olacak

⁵⁸⁸ Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 273

⁵⁸⁹ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 268- 270; Y. 2. HD. T. 15.12.1970 E. 5509 K. 6637.

⁵⁹⁰ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar II**, s. 487

⁵⁹¹ Kâr payı üzerinde rehin hakkı olup olmadığına ilişkin detaylı açıklamalara Üçüncü Bölüm'de "1.1.1. Kâr Payı Alma Hakkı" başlığında yer verilmiştir.

niteliğinde olduğundan kural olarak kâr payı rehnin kapsamında olmayacak, sadece istisnai olarak TMK m. 959/f. 1 hükmü uyarınca sadece rehnin paraya çevrilmesinden sonra muaccel olacak kâr payı rehnin kapsamında olacaktır. Bu yönüyle, kâr payının dağıtılmayıp iç kaynaklar kapsamında tutulması ve sermaye artırımında kullanılması sonucunda ortaya çıkan payların esasen rehnin kapsamından kopartıldığı ve rehin alanın teminatını azalttığı iddiası temelsiz kalacaktır.

Buna karşın şirketin sermaye artışı olmadan önce tasfiye haline girmesi durumunda, ortaya çıkacak tasfiye bakiyesinin rehin alanın rehin hakkı kapsamında olup olmadığından yola çıkılarak bir değerlendirme yapılacak olursa, öncelikle tasfiye payının payın hukuki semeresi ve kâr payı niteliğinde olduğu kabul eden görüşe katılmadığımızı, pay sahibinin payının yerine geçen ikame bir değer niteliğinde olduğunu ve rehnin kapsamına kendiliğinden dahil olduğunu böylece ortaklığın sona ermesiyle birlikte payın sahibine düşen tasfiye payı üzerinde rehin hakkı olduğu görüşünde⁵⁹² olduğumuzu belirtmemiz gerekir. Bu durumda ise sermaye artırımına konu olan iç kaynakların sermaye artırımında kullanılmayıp da tasfiye aşamasına kalması durumunda rehin alanın rehin hakkı tasfiye bakiyesi üzerinden rehin devam edeceğinden, rehin alanın ortaklık paylarının tamamına denk gelen tasfiye bakiyesi alma hakkı mevcut olacaktı ve bu tasfiye bakiyesi sermaye artırımına aktarılan iç kaynakları olan malvarlığı üzerinden tasfiye giderleri düşülerek hesaplanacaktı. Hâlbuki şirketin iç kaynakları sermayeye dönüştürüldüğünde ve yeni paylar çıkartıldığında, rehin alanın toplam sermayedeki rehinli paylarının oranı düştükten sonra yapılacak bir tasfiyede rehin alanın tasfiye bakiyesi üzerindeki rehin hakkı da aynı oranda düşmüş olacaktır. Böylece alacağını teminat altına almak üzere ortaklığın payları üzerinde rehin kuran bir alacaklının şirketin kendi inisiyatifinde olan ve iç kaynaklarını kullanarak yaptığı bir sermaye artırımını teminatı zayıflamasına neden olabilecektir.

İç kaynaklardan bedelsiz olarak çıkartılarak mevcut pay sahiplerine adına tescil edilen yeni paylar üzerinde rehin alacaklısının kendiliğinden rehin hakkının olacağına

⁵⁹² Tasfiye payı üzerinde rehin hakkı olup olmadığına ilişkin detaylı açıklamalara Üçüncü Bölüm’de “1.1.3. Tasfiye Payı Alma Hakkı” başlığında yer verilmiştir.

ilişkin görüşe çeşitli sebeplerle karşı çıkan diğer yazarlar ise⁵⁹³, rehnin söz konusu paylar üzerinde rehnin kendiliğinden doğmuş sayılamayacağını savunmaktadır. Bu görüşe göre, rehin hakkı rehin alana sadece rehinli payları paraya çevirme yetkisi vermekte, rehin hukukunun temel prensibi olan belirlilik ilkesine uygun olarak rehin hakkının ferden belirlenmiş taşınırlar üzerinde kanunda belirtilen şekil şartları yerine getirilmek suretiyle tesis edilmesi gerekir. Bedelsiz payların rehnin kapsamına girdiğinin kabul edilebilmesinin tek imkânı, rehin veren pay sahibi ve rehin alanın rehin sözleşmesinde bedelsiz payların rehnin kapsamına girdiği hususunda açıkça anlaşmış olmalarıdır. Bu görüş hâlihazırda rehinli payların rehin alan aleyhine olacak şekilde bölünmesi, sermayenin sulandırılması ve rehnin azaltılmasına yönelik olan riskleri kabul etmekle birlikte bu hususların varlığının rehnin belirliliği ve aleniyeti ilkelerinden vazgeçilmesi için yeterli olmadığını belirtmektedir⁵⁹⁴. Hatta rehin alan aleyhine doğacak bu sonuçların bertaraf edilmesi için rehin verenin ek bir teminat gösterme yükümlülüğü altında olmadığını, bu yükümlülüğün doğabilmesi için de yine taraflar arasındaki rehin sözleşmesinde açıkça rehin veren ek teminat tesis edeceğine ilişkin açık bir mutabakatın varlığının aranacağı düşünülmektedir. Rehin hakkının bedelsiz paylar üzerinden kendiliğinden yayılmayacağına ilişkin bu görüşe katılan bazı yazarlar ise, bedelsiz paylara sahip olan pay sahiplerinin bunlar üzerinde rehin alan lehine kanunda öngörülen şekil şartlarına uygun şekilde rehin tesis etme yükümlülüğünün ayrıca rehin sözleşmesinde önceden öngörülmüş olması aranmaksızın mevcut bulunduğunu savunarak bu görüşteki diğer yazarlardan ayrılırlar⁵⁹⁵.

Doktrinde öne sürülen her iki görüşün de ortaya çıkış nedenleri ve dayanakları yerinde olmakla birlikte her iki görüş de bunun doğurabileceği diğer sakıncaları tümüyle göz ardı etmektedir. Rehnin bedelsiz paylara kendiliğinden yayılacağına ilişkin ilk görüşün çıkış noktası olan sermaye artırımının yapılırken kullanılan malvarlığı değerinin ortaklığın hâlihazırda sahip olduğu değerler olduğu ve bedelsiz payların ortaya çıkması sonucunda rehin alacaklısının zarara uğraması adaletsiz sonuçlar

⁵⁹³ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi**, s. 45, N.117; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1122, 1356a

⁵⁹⁴ Offtinger/ Bar naklen Göksoy, **Payın Rehni**, s. 271

⁵⁹⁵ Zobl naklen Göksoy, **Payın Rehni**, s. 272

doğuracak olması dikkate alınırken ve bunu telafi etmek amacıyla rehin hukukunun temel prensiplerinden biri olan belirlilik ilkesinden tamamen vazgeçilmiştir. Diğer taraftan ise, rehnin belirliliği ve şekle uygun tesis edilmesi ilkesini çok sert şekilde kabul eden ikinci görüş, mevcut rehninin doğrudan şirket veya pay sahipleri tarafından rehin alanın haklarının kasıtlı olarak azaltılmasına imkân verilmesi karşısında rehin alanı savunmasız bırakmakta, rehnin işlevsiz hale gelmesine bir çare üretmemekte aksine bunu rehin alan tarafından öngörülmesi gereken bir risk olarak kabul etmektedir.

Kanaatimizce, rehnin bedelsiz paylara kendiliğinden yayıldığı ve yayılmadığı her iki durumda da korunması gereken menfaatlerin neler olduğu ve ortaya çıkacak olumsuz sonuçlar nedeniyle korunamayan menfaatlerin ise ne şekilde azaltılabileceği veya bertaraf edilebileceğinin tespit edilmesi, bir tarafın menfaatleri dikkate alınırken diğer tarafın haklarının tümüyle gözardı edilmemesi gerekir. Çalışmamızın genelinde olduğu gibi bu bölümünde de rehnin bedelsiz paylar üzerinde yayılıp yayılmayacağını rehnin pay senedine bağlanmamış olduğu çıplak pay veya kaydi pay veyahut kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanmış olan pay üzerinde kurulmuş olduğu, bedelsiz paylar için kupon çıkartılmış olduğu hallerin her birinde ayrı ayrı incelenmiştir.

İç kaynaklardan sermaye artışı yapılması öngörülen ortaklığın payları henüz senede bağlanmamışsa, bir diğer deyişle, ortaklığın payları çıplak pay niteliğinde ise, bunlar üzerinde hâlihazırda mevcut bulunan rehin sadece yazılı bir rehin sözleşmesinin akdedilmesi suretiyle gerçekleşmiş, ortada pay senedi olmadığından rehin tesis edilirken ciro ve teslim prosedürleri gerçekleştirilmemiştir.

İç kaynaklardan sermaye artışı mevcut rehinli payların sadece itibari değerlerinin yükseltilmesi şeklinde gerçekleşirse, ortaklığın yeni pay çıkarması söz konusu olmazsa, ortaklıktaki toplam pay sayısı değişmeksizin her bir payın itibari değeri artırılarak toplam sermaye artırılmış olacaktır. Bu durumda sermayenin bölündüğü toplam pay sayısı değişmediği gibi her bir pay ve pay sahibi de değişmeyecektir. Pay sahibinin söz konusu payı üzerinde üçüncü kişiler lehine vermiş olduğu rehin, intifa hakkı gibi sınırlı ayni hakların aynı pay üzerinde yeni itibari değerini kapsayacak şekilde devam edeceği hususunda bir tereddüt olmaması gerektiği kanaatindeyiz. Zira payın itibari değerinde ortaya çıkan artış yukarıda açıklandığı üzere ortaklığın zaten iç kaynakları ile sağlanan bir artıştır. Ortaklık tarafından söz

konusu sermaye artışı yapılmamış olsaydı dahi, rehin alan sıfatına sahip olan alacaklı alacağını tahsil edemediğinde rehin hakkının paraya çevrilmesi durumunda söz konusu iç kaynakların oluşturduğu değerden alacaklarını tahsil edecekti. Bir diğer deyişle, sermayeye dönüştürülen iç kaynaklar esasen dönüştürülmeden önce de rehin alanın ortaklıktaki rehin hakkı sağlayan malvarlığı değerlerinin bir parçasını oluşturmaktaydı. Bu nedenledir ki, sermayeye dönüşen ve her bir payın itibari değerinde artışa neden olan bu değerlerin kendiliğinden rehnin kapsamına dahil olması gerekir.

İç kaynaklardan sermaye artışı her bir payın itibari değerinin yükseltilmesi yoluyla değil de, artırılan sermaye tutarına denk gelecek şekilde yeni payların çıkarılması ve böylece ortaklığın toplam pay sayısının artırılması suretiyle yapıldığında ise pay sahiplerine dağıtılacak söz konusu bedelsiz paylar ortaklığın kendi değerlerinin dönüştürülmesi suretiyle doğacağından rehin hakkının bu paylar üzerinde kendiliğinden yayıldığı kabul edilmelidir.

Henüz pay senedine bağlanmamış paylardan doğan bedelsiz paylar kendiliğinden rehin yüküne sahip olacak olması rehin hukukunun temel ilkeleri olan belirlilik ve aleniyete aykırılık teşkil etmeyecektir. Zira daha önceden yazılı olarak yapılmış tasarruf işlemi niteliğindeki rehin sözleşmesi ile üzerinde rehin tesis edilen paylar rehin veren ve rehin alan tarafından belirlenerek ferden tayin edilmiş olup, bedelsiz paylar da mevcut paylara sahip olmaları nedeniyle kanunen pay sahiplerinin mülkiyetinde kendiliğinden doğduğundan ve bunlardan pay sahibi tarafından dahi vazgeçilemediğinden, rehnin de bu bedelsiz paylar üzerinde doğması için tekrar bir rehin tesisin aranması ile belirlilik ilkesi açısından korunması gereken bir menfaat bulunmamaktadır.

İç kaynaklardan sermaye artışı yapılması öngörülen ortaklığın paylarını temsil etmek üzere pay senetleri bastırılmış ve rehin söz konusu pay senetleri üzerinde ciro veya temlik beyanına ilave olarak zilyetliğin devri yöntemi ile tesis edilmişse rehnin bedelsiz paylar üzerinde kendiliğinden yayılması ile yukarıda çıplak payda açıklandığı sebeplerle rehin alanın haklarının korunması gerektiğine ilişkin bir farklılık bulunmamakla birlikte, çıplak payın rehninden farklı olarak şekil şartlarına tabi olan pay senedinin yine belirli bir prosedür izlenerek ciro ve teslim yoluyla rehin kurulduğu

düşünüldüğünde rehnin belirliliği ve aleniyeti açısından bir takım tereddütler doğuracaktır.

İç kaynaklardan yapılacak sermaye artırımının yeni pay çıkartılmaksızın sadece mevcut her bir payın itibari değerinin artırılması şeklinde yapılması durumunda, kanaatimizce rehin her bir payın artan itibari değerine de yayılmalıdır. Ancak, sermaye artışıyla nominal değeri artan payları temsil eden pay senetlerinin üzerinde TTK m. 487’de yer alan pay senedinde bulunması gereken kayıtlardan biri olan nominal değer, artık pay senedinin temsil ettiği payın güncel değerini göstermeyecektir. “Pay senetlerinin şekli” başlıklı TTK m. 487, pay senetlerinde bulunması gereken zorunlu içeriğini düzenler ve bu kayıtların varlığı pay senedi için geçerlilik şartıdır. Pay senedinin geçerlilik şartı olan unsurlarından birinin veya birkaçının sonradan değişmesi nedeniyle geçersiz hale geleceğine ilişkin doktrinde herhangi bir görüş belirtilmemiştir. Bu durumda pay senedindeki kayıtların gerçek durumu yansıtması amacıyla pay senetlerinin iptal edilerek yenilerinin bastırılması yönetim kurulu tarafından kendiliğinden alınan bir karar ile olabileceği gibi pay sahipleri hatta menfaat sahibi olan rehin alan tarafından da yönetim kurulundan talep edilebilir. Bu durumda güncel itibari değeri gösteren yeni pay senetleri bastırılarak aynı usul izlenmek suretiyle rehin tesis edilmesi gerekir. Böylece pay senedi hem pay sahibinin sermaye artışı sonucundaki güncel itibari değerini hem de üzerindeki rehin yükününün yeni itibari değeri de kapsayacak şekilde mevcut bulunduğunu gösterecektir. Ancak önceki itibari değeri gösteren pay senetlerinin sermaye artırımını sonrasında güncel itibari değeri gösterecek şekilde yenileriyle değiştirilmemesi halinde, paylar yeni itibari değerleriyle birlikte rehnin kapsamına hukuken dahil olurken, payları temsil eden senetler gerek pay sahibinin gerekse payın üzerinde bulunan takyidatların gerçek durumunu yansıtmıyor olacağından rehnin belirliliği ve aleniyeti ilkesi zedelenmiş olacaktır.

Yeni payların çıkartılması yoluyla iç kaynaklardan sermaye artışı gerçekleşirse, bu durumda rehin cirosu ve teslim yoluyla üzerinde rehin kurulmuş olan pay senetleri mevcut payları temsil etmeye devam edecek ve bedelsiz paylar yeni paylar olarak pay sahiplerinin mülkiyetinde doğacaktır. İç kaynaklardan yapılan sermaye artırımındaki artırılan tutarın eski payların devamı olduğu temelinden yola çıkarak rehnin bedelsiz paylar üzerinde yayılacağına ve bedelsiz payların tescil anından itibaren rehin yüküyle

doğmuş olacağı kabul edilmelidir. Ancak bu durumda da pay senetlerine bağlanmış olan paylardan koparak yeni doğan bu bedelsiz paylar üzerinde rehin hangi yolla rehnin belirliliği ve aleniyeti ilkelerine uyum sağlayacağı tereddütlüdür.

Bedelsiz payları temsil etmek üzere pay senedinin çıkartılmadığı veya çıkartılana kadar olan dönem boyunca rehin hakkı taşınırıların teslimi yoluyla üzerinde rehin kurulmuş olan pay senetlerinin temsil ettiği payların bölünmesinden doğan pay çıplak pay hükümlerine tabi olacaktır. Bu nedenle de çıplak pay için öngörülen yazılı rehin sözleşmesi imzalanması gerektiği düşünülebilir, ancak unutulmamalıdır ki bu bedelsiz paylar hâlihazırda rehin yüküyle doğmuş olduğundan çıplak paylar üzerinde rehnin varlığının kabul edilebilmesi için tekrar yazılı bir rehin sözleşmesinin imzalanmasına gerek olmamalıdır. Sermaye artırımını yapılır yapılmaz veya bir süre sonra, bedelsiz payları temsil etmek üzere yönetim kurulu tarafından pay senedi bastırılması durumunda bir taraftan payın rehin yüküyle doğmuş olduğu kabul edilirken diğer taraftan pay senedinin cirolanarak rehin alana teslim edilmesi gerekliliği doğacaktır. Aksi durumda kıymetli evrak niteliğinde olan pay senetleri pay sahibi rehin yükü bulunmaksızın tedavüle sokulabilecek üçüncü kişilere ciro ve teslim yoluyla rehin verme riski taşıyacak ve rehnin belirliliği ve aleniyeti ilkesi zedelenmiş olacaktır.

Gerek itibari değerin artması gerekse yeni bedelsiz payların çıkartılması yollarından hangisi ile sermaye artırımının yapıldığı fark etmeksizin, rehnin artırım tescil edildiği andan itibaren payın itibari değerinin artan kısmına veya yeni paylara kendiliğinden yayılacak olması daha önce tesis edilmiş olan rehnin devamı olup pay sahibi tarafından ilave teminat yükümlülüğünün yerine getirilmesi olarak nitelendirilemez. İlave teminatın ancak sermaye artırımını nedeniyle rehin alanın zarara uğradığını ispat etmesi halinde talep edilebileceği görüşündeyiz. Ancak yukarıda bahsedildiği üzere rehnin aleniyetini sağlayan ve kıymetli evrak niteliği ile piyasada hukuki güvenilirlik esasına dayanarak tedavül eden pay senetlerinin sermaye artırımını sonrasında temsil ettiği payların gerçek hak sahiplerini yansıtmayacak olması sebebiyle pay sahibinin rehin alana karşı bu pay senetlerinin, iptal edilerek gerçek kayıtları yansıtır şekilde yenilenmesini, yeni bedelsiz paylar söz konusu ise bastırılmasını yönetim kurulundan talep etme ve usulüne uygun şekilde cirolayarak rehin alana teslim etme yükümlülüğü yüklediği kanaatindeyiz.

3.3.1.3. Sermayenin Taahhüt Edilmesi Yoluyla Dış Kaynaklardan Sermaye Artırımı Yapılmasının Rehne Etkisi

3.3.1.3.1. Genel Olarak Dış Kaynaklardan Sermaye Artırımı

Sermayenin dış kaynaklardan artırılması ile kastedilen, ortaklığın pay sahiplerinin ortaklığa getirmeyi taahhüt ettiği malvarlığı olan sermayenin, ortaklığa dışarıdan malvarlığı getirilerek artırılması ve böylece sermayeyle birlikte ortaklığın toplam malvarlığının reel olarak artırılması sonucunun elde edilmesidir. Sermaye artırımı vesilesiyle dışardan gelecek olan bu malvarlığı değerleri hâlihazırda ortaklıkta pay sahibi olan kişiler tarafından getirilebileceği gibi, ortaklığa yeni pay sahipleri alınması sonucunu da doğuracak şekilde pay sahibi olmayan üçüncü kişiler tarafından da getirilebilir.

Hâlihazırda pay sahibi olmayanlar üçüncü kişilerin sermaye getirilerek artırıma katılabilmesi için, öncelikle yeni payları sermayede hâlihazırda sahip olduğu pay oranında kanunen öncelikle alma (rüşhan) hakkı⁵⁹⁶ tanınan pay sahiplerinin haklarını kullanmamış veya bu hakları haklı sebeplerin varlığı halinde genel kurul tarafından yüzde altmış çoğunluk ile alacağı bir karar ile kaldırılmış veya sınırlanmış olması gerekir⁵⁹⁷. Ortaklığın sermayesinin dış kaynaklardan yeni pay çıkartılması yoluyla artırılmasına ihtiyari olarak katılmamış veya katılma hakkı kısıtlanmış olan pay

⁵⁹⁶ TTK'da "Rüşhan hakkı" başlıklı m.461 (1) Her pay sahibi, yeni çıkarılan payları, mevcut paylarının sermayeye oranına göre, alma hakkını haizdir. (2) Genel kurulun, sermayenin artırımına ilişkin kararı ile pay sahibinin rüşhan hakkı, ancak haklı sebepler bulunduğu takdirde ve en az esas sermayenin yüzde altmışının olumlu oyu ile sınırlandırılabilir veya kaldırılabilir. Özellikle, halka arz, işletmelerin, işletme kısımlarının, iştiraklerin devralınması ve işçilerin şirkete katılmaları haklı sebep kabul olunur. Rüşhan hakkının sınırlandırılması ve kaldırılmasıyla, hiç kimse haklı görülmeyecek şekilde, yararlandırılmaz veya kayba uğratılamaz. Nisaba ilişkin şart dışında bu hüküm kayıtlı sermaye sisteminde yönetim kurulu kararına da uygulanır. Yönetim kurulu, rüşhan hakkının sınırlandırılmasının veya kaldırılmasının gerekçelerini; yeni payların primli ve primsiz çıkarılmasının sebeplerini; primin nasıl hesaplandığını bir rapor ile açıklar. Bu rapor da tescil ve ilan edilir. (3) Yönetim kurulu yeni pay alma hakkının kullanılabilmesinin esaslarını bir karar ile belirler ve bu kararda pay sahiplerine en az onbeş gün süre verir. Karar tescil ve 35 inci maddedeki gazetede ilan olunur. Ayrıca şirketin internet sitesine konulur. Türk Ticaret Kanunu Sayfa 177/441 Değişik fıkra: 26.06.2012 t. 6335 s. K. m.41 (4) Rüşhan hakkı devredilebilir. (5) Şirket, rüşhan hakkı tanıdığı pay sahiplerinin, bu haklarını kullanmalarını, nama yazılı payların devredilmelerinin esas sözleşmeyle sınırlandırılmış olduğunu ileri sürerek engelleyemez.

⁵⁹⁷ Yeni pay alma hakkına ilişkin detaylı açıklamalara Birinci Bölüm'de "2.2.1.4. Pay Almaya İlişkin Haklar" başlığında yer verilmiştir.

sahibinin toplam sermayedeki oranı azalacağından, oransallık ilkesinin geçerli olduğu hakları kullanma imkânı da aynı oranda azalacak, mevcut payları ile azınlık haklarına sahip pay sahipleri için ise bu haklar tamamen ortadan kalkabilecektir.

Şirket, iç kaynaklardan sermaye artırımında olduğu gibi, sermayeyi ortaklığa yeni malvarlığı getirerek iki yöntemle artırma imkânına sahiptir. Bunlardan birincisi, şirket halihazırda mevcut ve sayısı sabit olan payların her birinin itibari (nominal) değeri artırılabilir. Bu durumda, her bir payın itibari (nominal) değeri artırılacak olan sermaye tutarının mevcut sermayeye oranına denk gelecek şekilde artırılacaktır. Örneğin esas sermayesi 100 bin Türk Lirası olan ve bu sermayenin her biri 1.000 Türk Lirası nominal değerinde olan toplam 100 adet paya bölünmüş olan bir anonim şirkette, şirkete getirilen 400 bin Türk Lirası dış kaynak esas sermayeye artırım yoluyla eklenildiğine toplam sermaye 500 bin Türk Lirasına ulaşırken her bir payın 1.000 TL olan itibari (nominal) değeri sermaye artırımını ile birlikte 5.000 TL'ye çıkacaktır.

Dış kaynaklardan sermaye artırımını gerçekleştirmek isteyen şirket, pay sayısını sabit tutarak her bir payın itibari değerini artırmak yerine, ortaklığa yeni gelecek malvarlığı değerine denk gelecek şekilde ortaklıktaki toplam pay sayısını artırmayı da tercih edebilir. Ancak, yeni malvarlığı değerlerinin ortaklıkta hâlihazırda pay sahibi olmayan kişiler tarafından ortaklığa sermaye artırımını yoluyla getirilmesi durumunda, her bir payın itibari değerini yükseltmez, ortaklığın sermaye artırımını yeni pay çıkarmak yoluyla gerçekleştirmesi gerekecektir. Zira payın bölünmezliği prensibi gereği şirket tarafından belirlenmiş olan en küçük birim olarak bir payın şirkete karşı birden çok sahibi olamayacağı için ortaklığa dışardan malvarlığı getiren üçüncü kişiler ise bunların mevcut paylarda her bir payın bölünmesi suretiyle pay sahibi olmaları mümkün olmayacaktır. Aynı örnekle devam edecek olursak; 100 bin Türk Lirası şirkete getirilen 400 bin Türk Lirası dış kaynak esas sermayeye eklenildiğinde şirket tarafından söz konusu 400 bin Türk Lirası'na denk gelen yeni paylar çıkartılacaktır. Bu yeni paylar şirketteki önceki paylar ile aynı nominal değere sahip olarak aynı gruptan çıkartılabileceği gibi farklı gruplar oluşturularak farklı nominal değerlere sahip paylar çıkartılabilir.

Şirket aynı sermaye artırımını işleminde hem mevcut payların her birinin itibari değerini artırmak hem de yeni pay çıkartmak suretiyle er iki yöntemi aynı anda kullanma imkânına da sahiptir.

3.3.1.3.2. Pay Rehnine Etkisi

Paylarının tamamı veya bir kısmı üzerinde rehin kurulmuş olan bir anonim ortaklıkta hâlihazırda pay sahibi olanlar veya üçüncü kişiler tarafından sermaye taahhüdü yoluyla ortaklığa dış kaynak getirilerek sermayenin artırılması halinde sermaye artırımını öncesinde paylar üzerinde rehin alan lehine kurulmuş olan rehnin artırımın her biri payın itibari değeri artırılarak yapılmışsa yeni itibari değer üzerinden veya yeni pay çıkartılması yoluyla mı yapılmış artırıma karşılık gelen yeni paylar üzerinden devam edip etmeyeceği çalışma konumuz açısından önemli bir meseledir.

Eğer rehin alanın payın yeni itibari değerinin tamamı veya yeni çıkartılan paylar üzerinde rehnin hakkı olmadığı kabul edilecek olursa, rehin alanın kendi kontrolü dışında şirketin veya rehin veren pay sahiplerinin kararıyla teminatı işlevsiz hale gelecek derecede kayba uğrayabilecektir. Yukarıda vermiş olduğumuz örnekten devam edilecek olursa, esas sermayesi 100 bin Türk Lirası olan ve bu sermayenin her biri 1.000 Türk Lirası nominal değerinde olan toplam 100 adet paya bölünmüş olan bir anonim şirkette, şirkete getirilen 400 bin Türk Lirası dış kaynak esas sermayeye artırım yoluyla eklenildiğine toplam sermaye 500 bin Türk Lirasına ulaşırken, bu sermaye mevcut pay sahibi tarafından şirkete eklenirse çıkartılan yeni paylar mevcut pay sahibinin olurken, rehin alan artırım öncesinde şirketin tamamı üzerinde rehin hakkı sahibi olduğu bir durumdan artırım sonrasında toplam sermayenin yüzde 20 oranındaki paylar üzerinde rehin hakkı sahibi olduğu bir duruma düşecektir. Bu sonucun makul olduğu zira sermaye artırımını yapılan yeni sermayenin pay sahibi tarafından rehin sonrasında yeni getirilen bir değer olduğu, rehin alanın da sonradan yeni getirilen bu değerler üzerinde rehin hakkına kendiliğinden sahip olmasının pay sahibinin aleyhine ve haksız bir durum yaratacağı düşünülebilir. Ancak unutulmamalıdır ki, bir ortaklığın toplam sermayesi ile toplam malvarlığı çoğu zaman özellikle de şirket faaliyete başlayıp para kazanmaya ve kazandığı parayla yeni malvarlığı değerleri edindikten sonra aynı değil, toplam malvarlığı toplam sermayeden fazladır. Örneğimize konu olan 100 bin TL sermayesi olan anonim şirketin faaliyetleri sonucunda kazandığı değerler sonucunda sermayesi ile birlikte toplam malvarlığının 1 milyon TL'ye yükseldiği varsayılırsa, 100 bin TL sermayesine 400 bin TL sermaye

taahhüdü ile eklenerek yapılacak olan bir sermaye artışında, eğer primli (agiolu) pay⁵⁹⁸ satışı söz konusu değilse, pay sahibi 400 milyon TL sermaye taahhüdünde bulunarak⁵⁹⁹, şirketin yeni malvarlığı değeri olan 1 milyon 400 bin TL'nin tamamına sahip olmaya devam edecektir. Ancak rehin hakkı sahibi olan kişi artırım sonrasında artık toplam sermayenin yüzde yirmi oranındaki paylar üzerinde rehin hakkı sahibi olduğu bir duruma düşeceğinden ortaklığın yüzde seksen malvarlığına denk gelen paylar üzerindeki rehin hakkı ortadan kalkmış olacaktır.

Eğer rehin alanın payın yeni itibari değerinin tamamı veya yeni çıkartılan paylar üzerinde kendiliğinden rehnin hakkı sahibi olacağı, diğer bir deyişle dışardan getirilen sermayenin karşılığı olarak her payın itibari değerinde olan artış veya yeni çıkartılan paylar üzerinde rehnin devam edeceği kabul edilecek olursa rehin alanın teminatında zayıflama olmayacak hatta dışardan yeni getirilen sermaye tutarı kadar da artış söz konusu olmuş olacaktır. Bu kere de, iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımında da söz konusu olan rehnin belirliliği ve aleniliğine aykırılık oluşacak olduğu gibi rehin öncesinde sahip olmadığı dış kaynakların sağladığı ilave teminat payın sahibinin herhangi bir onayı olmaksızın teminatın kapsamına girecektir. Kaldı ki payın sahibinin yeni pay alma hakkını kullanmadığı veya yeni pay alma hakkının esas sözleşme ile sınırlandırıldığı veya kaldırıldığı durumlarda dış kaynağı getiren üçüncü kişinin payının rehin alanın rehin hakkı ile doğmuş olması sonucunu doğuracaktır ki, bu durum rehin alan ile o ana kadar herhangi bir hukuki ilişkisi olmayan yeni pay sahibi sıfatını kazanacak olan üçüncü kişi için kabul edilemeyecek bir sonuç olacaktır.

⁵⁹⁸ Anonim şirketler finans sağlamak ve özellikle malvarlığı esas sermayeden yüksek olan şirketlerde yapılacak sermaye artırımında payın primli olarak ihraç edilmesi ortaklık yapısının dürüstlük kuralına aykırı şekilde bozulmasını da engellemek amacıyla itibari değerlerinden yüksek bir bedelle *primli (agiolu) pay* çıkartabilirler. TTK m. 347 uyarınca ortaklığın esas sözleşmesinde buna ilişkin mutlaka bir hükmün bulunması veya genel kurul kararı alınması gerekir. Örneğin her payın itibari değeri 1000 TL iken pay taahhüdünün 1500 TL olarak belirlenmişse pay bedelinin itibari değerini aşan 500 TL tutarındaki kısmı primdir. Öte yandan hâlihazırda pay sahibi olan kişinin paylarını üçüncü bir kişiye itibari değerinin üzerinde satması prim niteliğinde değildir. Primin mutlaka ortaklığa ödenecek olması ve sermayeye değil ortaklığın malvarlığına eklenmesi gerekir.

⁵⁹⁹ TTK m. 347'nin "İtibari değerinden aşağı bedelle pay çıkarılamaz" şeklindeki emredici hükmü gereği 400 bin TL tutarında Sermaye artırımını yapılacağı bir durumda şirkete dışardan getirilmesi gereken tutar da yine 400 bin TL olabilecektir.

Doktrinde rehnin kapsamında olmadığı görüşünde olan yazarlar⁶⁰⁰, yeni pay alma hakkının pay sahibine ait olduğunu, rehnin ise alacağın teminatını teşkil etmek üzere kurulmuş bir ayni hak olduğunu, yeni payların mevcut payların hukuki semeresi niteliğinde olmadığı gibi ikame değeri de olmadığını, rehnin yeni doğan paylara yayılmayacağını savunmaktadır. Ayrıca⁶⁰¹ sermaye artırımını sonucunda yeni payların ortaya çıkması rehnin teminat değerinde azalmaya neden olmuş olsa da rehin alan taşınmaz rehnine ilişkin TMK m. 865’de yer verilen ek teminat talep etme imkânından payların değerinin düşmesinde rehin verenin herhangi bir kusuru bulunmadığından hareketle faydalanamayacak ancak TMK m. 2 hükmü gereğince ek teminat talep edebilecektir.

Sermaye artırımını sonrasında artırılan itibari değer veya oluşan yeni paylar üzerinde önceki paylar üzerinde kurulmuş olan rehin hakkının devam edeceği kanaatinde olan doktrindeki diğer görüş⁶⁰² ise, pay sahibinin yeni pay alma hakkının eskisinin⁶⁰³ bir parçası⁶⁰⁴ niteliğinde olduğunu ve eğer yeni pay alma hakkını kullanması sonucunda mevcut paylarının gerçek değerinde azalma gerçekleşiyorsa, mevcut paylarındaki değer azalması oranında yeni payların rehinli olarak doğacağını ve bu nedenle ayrıca bir hukuki işleme gerek kalmaksızın rehinli olacaklarını belirtmektedir. Kimi yazarlar⁶⁰⁵ ise, TMK m.798/f.2 hükmü uyarınca intifa hakkının

⁶⁰⁰ Yıldız, **Yeni Pay Alma Hakkı**, s. 173-174; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 263 vd.; Urkan, **Pay Senetleri**, s. 32; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi, II**, s. 1443; Poroy/ Tekinalp /Çamoğlu, **Ortaklıklar II**, N. 1348

⁶⁰¹ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 264-267

⁶⁰² Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 160; Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 156; Tolga Ayoğlu, “Yeni Pay Alma Hakkının Sınırlandırılması ve Kaldırılması”, **İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009 (Ayoğlu, Yeni Pay Alma Hakkı), s. 661

⁶⁰³ Yargıtay 11. HD’nin 01.03.2016 tarih ve 2015-12283/2237 sayılı kararı “...sermaye artırımını sonucu kanunen yeni pay alma hakkına haiz olanların esas sermayedeki paylarıyla orantılı olmak üzere asıl pay sahipleri olmasına, yeni pay alma hakkının asıl payın semeresi olmayıp asıl payın bir genişlemesi (uzantısı) ve onun bir parçası olmasına, bu hususun Dairemizin 03.06.1994 tarih E. 94/4617 K. sayılı kararında da benimsenmiş bulunmasına...”

⁶⁰⁴ Yargıtay 11. HD’nin 03.06.1994 tarih ve 2551/4617 sayılı kararında ise “...Yeni pay alma hakkı payın ürünü (semeresi) olmayıp kök paya aittir. Kök hakkının genişlemesi niteliğindedir. Rüşhan hakkı pay üzerinde intifa veya rehin hakkı olan tarafından değil kök payın maliki tarafından kullanılır. Rüşhan hakkı[nın] pay malikine ait olduğu ve malikin bu hakkını pay üzerinde intifa veya rehin hakkı sahibinin iznine bağlı olmaksızın kullanabileceği hususları doktrinde büyük bir çoğunlukla benimsenmektedir...”

⁶⁰⁵ Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 171 vd.

kaim değerler üzerinde de devam edeceğinden, mevcut paylar üzerinde bulunan intifa hakkının sermaye artırımı sonucunda oluşan yeni paylar üzerinde de devam edeceği sonucuna kıyasen varmaktadır. Bu kıyası daha da genişleterek rehin hakkına da uygulamaktadır. Böylece yeni paylar doğması sonucu ortaya çıkan değer kaybı oranında yeni paylarda da rehin alanın rehin hakkı kendiliğinden devam edecektir.

Rehnin yeni itibari değer veya yeni pay üzerinde devam edip etmeyeceğine ilişkin doktrindeki görüşlerin ve kendi değerlendirmelerimizin iç kaynaklardan sermaye artırımında olduğu gibi çıplak pay ve pay senedine bağlanmış pay ayırımına göre ve ayrıca sermayenin artırılmasının itibari değeri artırılması mı yoksa yeni pay çıkartılması yoluyla mı yapıldığının dikkate alınarak incelenmesi ve ortaya çıkan durumun eşya hukukunda rehne ilişkin temel prensiplere uygunluğu değerlendirilerek bir sonuca varılması uygun olacaktır.

Payları temsil etmek üzere bir pay senedi çıkartılmamış olan çıplak paylar rehne konu olurken rehin veren ile rehin alan arasında yazılı bir rehin sözleşmesi akdedilmiş olması gerekli ve yeterli olacaktır⁶⁰⁶.

Payları temsilen pay senedi çıkartılmamış ve fakat payları üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurulmuş olan bir ortaklıkta dış kaynaklardan sermaye artırımı söz konusu olduğunda eğer artırılan tutar için yeni pay çıkartılmamış her bir payın mevcut itibari değeri artırılmışsa, her bir paydaki bu artırımın toplam değeri kadar esas sermayenin artırılmış olması sonucu doğar. Bu durumda itibari değeri artırılmış olan payın sahibinde, payın şirketin toplam esas sermayesine oranında değişiklik olmayacaktır. Aynı iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımında olduğu gibi, pay sayılarının sabit tutularak nominal değerinde yapılan bir değişiklik rehnin konusu olan pay özü itibariyle değişmediği ve toplam sermayeye oranı da aynı kaldığı için, rehin alanın sahip olduğu rehin pay sahibinin yeni itibari değeri üzerinden devam edeceği düşünülebilir. Bu durumda payı temsilen pay senedi çıkartılmadığından ve rehin alana teslim edilmediğinden rehnin yükselmiş itibari değere sahip olan payın itibari değerinin tamamı üzerinde devam edeceğinin kabul edilmesi rehnin belirlilik ve rehnin kamu nezdindeki aleniyeti prensipleriyle ters düşmeyecektir. Ancak sermayenin dış

⁶⁰⁶ Çıplak pay üzerinde rehin hakkı kurulmasına ilişkin detaylı açıklamalarımıza İkinci Bölüm’de “2.2.1. Çıplak Pay Üzerinde Rehin Kurulması” başlığında yer verilmiştir.

kaynaklardan artırımında farklılık arz eden husus rehin alan lehine kurulan rehin hakkı anında şirkette olmayan ve payların paraya çevrilmesi durumunda rehin alanın teminatının bir parçasını teşkil etmeyecek olan ve ancak sermaye artırımını ile pay sahibi⁶⁰⁷ tarafından getirilen bu yeni değer rehin alanın teminatının kapsamını ve değerini artırmış olacaktır. Kanaatimizce bu durumda paya ilişkin temel esaslardan biri olan payın bölünmezliği öncelikli olacak ve pay sahibinin ilave olarak getirdiği sermaye ile itibari değeri yükselen pay üzerinde rehin alan lehine mevcut olan rehin yeni itibari değer üzerinden devam edecektir. Bu sonucun doğması için yazılı rehin sözleşmesinin tadil edilmesine gerek olmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Eğer sermayede artırılan tutar için yeni pay senedi çıkartılmışsa, pay bedellerinin ödenmesi veya taahhüt edilmesi karşılığında, bu paylar ya yeni pay alma haklarını kullanan mevcut pay sahiplerine hâlihazırdaki payları oranında verilecek ya da mevcut pay sahiplerinin bu haklarını kullanmamış olmaları ya da bu haklarının usulüne uygun şekilde kısıtlanmış veya ortadan kaldırılmış olması nedeniyle üçüncü kişilere verilecek olduğundan, payın itibari değerinin artırılmasına göre farklılık oluşturacaktır. Bu durumda yeni payların mevcut payların hukuki semeresi niteliğinde olduğu ve bu nedenle de aynı kâr payında olduğu gibi rehnin paraya çevrilmesinden önce doğan hukuki semelerin rehnin kapsamına girmediği şeklindeki görüşe yeni pay alma hakkının mevcut payların hukuki semeresi niteliğinde olmadığı kök paya ait olduğu⁶⁰⁸ görüşünde olmamız sebebiyle katılmıyoruz.

Yeni payların mevcut pay sahiplerine verilmesi ihtimalinde ortada bastırılmış pay senetleri olmadığı ve mevcut pay sahipleri ile rehin alan arasında yazılı rehin sözleşmesi olduğu dikkate alındığında rehnin belirliliği ve aleniyetine zarar verecek bir durum bulunmadığı açıktır. Yeni payların mevcut payların genişlemesiyle oluştuğu ve rehnin bu yeni payları da kapsamına alması gerektiği aksi durumda pay sahibinin rehin alana payları üzerinde tesis etmiş olduğu sınırlı aynı hakka önemli ölçüde zarar

⁶⁰⁷ Bu değeri getirenin hâlihazırda pay rehnini veren pay sahibi olması mümkünken, payın itibari değerinin yükseltilmesi yoluyla sermaye artırımını tercih edilmişse üçüncü kişi dışardan kaynak getiremez, zira itibari değer yükseltilirken mevcut itibari değeri mevcut pay sahibine yükseltilen kısmı da yeni sermaye getiren üçüncü kişiye ait olacak şekilde pay bölünemez.

⁶⁰⁸ Moroğlu, **Sermaye Artırımı**, s. 160; Turanboy, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 156; Ayoğlu, **Yeni Pay Alma Hakkı**, s. 661; Yargıtay 11. HD'nin 01.03.2016 tarih ve 2015-12283/2237 sayılı kararı

verebilme hatta fiilen ortadan kaldırılmasına imkân verilmiş olacağı kanaatindeyiz. Diğer taraftan sermaye artırımını ile pay sahibi tarafından getirilen bu yeni değer rehin alanın teminatının kapsamını ve değerini artırmış olacağından esasen pay sahibi aleyhine bir durum ortaya çıkabileceği de kabul edilmelidir. Ancak özellikle malvarlığı sermayesinden fazla olan bir şirkette pay sahibinin artırmaya katılmasıyla ödemiş olduğu değer, rehin bu yeni paylar için devam etmezse rehin alanın teminat kaybına uğrayacağı değerden önemli ölçüde az olacak olması nedeniyle ortaklığa tümüyle yabancı durumda olan rehin alanın haklarını koruyacak şekilde yorumlanmalıdır.

Mevcut pay sahibinin yeni pay alma hakkını kullanmaması veya bu hakkı usulüne uygun şekilde kısıtlanmış veya tamamen kaldırılmış olması nedeniyle çıkartılan yeni payların üçüncü kişiler tarafından bedeli ödenmek veya taahhüt edilmek suretiyle edinilmesi halinde, kabul etmiş olduğumuz yeni payın mevcut payın genişlemesi niteliğinde olduğu görüşü uyarınca üçüncü kişilerin payları rehin yüküyle birlikte edindiği sonucuna varılmaktadır. Ancak çıplak paylarda rehnin belirliliğini sağlayan yazılı rehin sözleşmesinin mevcut pay sahibi ile rehin alan arasında imzalanmış olduğu ve şirketin de bu rehin kendisine bildirilmedikçe rehin hakkından haberdar olamayacağı unutulmamalıdır. Üçüncü kişilerin ortaklıkta edindikleri yeni payların rehin yüküyle doğduğuna ilişkin bilgisi olmayacağından bu durumun kabulü ve payları üzerindeki rehin yükünün geçerliliği kendilerinden beklenmemelidir. Bu durumda ortaya çıkacak olan teminattaki azalma rehin alanın taşınmaz rehnine ilişkin TMK m. 865’de yer verilen ek teminat talep etme imkânından faydalanmasına imkan vermesi gerektiği kanaatindeyiz. Her halükarda rehin alan TMK m. 2 hükmü gereğince ek teminat talep edebilecektir.

Ancak rehin alan tarafından mevcut pay rehni ortaklığa bildirilmiş ise, yeni pay alımı öncesinde söz konusu rehin yükünün üçüncü kişilere ortaklık tarafından bildirilmesi gerekir. Bu yükümlülüğe aykırı olarak davranan ortaklık yeni pay sahibine karşı mevcut rehin yükü nedeniyle sorumlu hale geleceği kanaatindeyiz. Bu nedenle de çıplak paylar üzerinde rehin hakkı kuran rehin alanın söz konusu rehni ortaklığa bildirmesi veya yazılı rehin sözleşmesine ortaklığı da taraf yapması bu sonuçların doğabilmesi açısından önem arz edecektir. Mevcut pay sahipleri ile rehin alan arasında imzalanmış rehin sözleşmesinin yeni pay sahipleri tarafından imzalanmasına gerek

bulunmamakla birlikte eğer sözleşmede rehin verene ilave beyan, taahhüt ve yükümlülükler yüklenmişse, payları rehin hakkıyla birlikte edinen yeni pay sahibi ile rehin alan arasında ayrı bir rehin sözleşmesi veya mevcut rehin sözleşmesine katılma şeklinde bir sözleşme akdedilmesi gerekecektir.

Payları temsil etmek üzere nama veya hamiline yazılı bir pay senedi çıkartılmış ise, bu paylar üzerinde rehin hakkı kurulurken kıymetli evrak niteliğindeki bu senedin de rehne ilişkin aleniyeti sağlaması gerekecek, bunun için de ciro sonrası zilyetlik rehin alana devredilecektir⁶⁰⁹.

Mevcut payların itibari değerinin yükseltilmesi yoluyla sermaye artırımı yapılması durumunda, yukarıda çıplak payda bahsetmiş olduğumuz üzere, payın bölünmezliği ilkesi gereği, dışardan sermaye getirecek olan sadece pay sahibi olabilecektir. Hatırlatmak gerekir ki, üçüncü kişilerin dışardan getireceği sermaye ile mevcut payların artırılan itibari değerlerine denk gelen oranda aynı payda pay sahibi olmaları mümkün olmayacaktır. Mevcut pay sahibinin ise yeni pay alım hakkını kullanarak getireceği sermaye ile artırıma katılması ve mevcut paylarının itibari değerini artırması sağlaması durumunda çıplak payda olduğu gibi bu pay sayısı ve sahibi değişmemekte, artan itibari değer de yine aynı paya ait olduğundan, rehnin yeni itibari değerle birlikte devam edeceği kanaatindeyiz. Bu durumda sermaye artırımı sonucunda her bir payın nominal değerinin artırılmış olacağından pay senedinde yer alan eski nominal değeri payın gerçek durumunu yansıtmadığı için şirketin yönetim kurulu tarafından alınacak bir kararla eski pay senetlerinin iptal edilerek, güncel nominal değerini belirten yeni pay senetlerinin bastırılması veya pay senedi yerine geçmek üzere ilmühaberler çıkartabilir. Yönetim kurulu, kendi inisiyatifi veya pay sahiplerinin talebiyle karar alabileceği gibi, güncel nominal değerini taşıyan pay senedinin çıkartılmasına yönelik hukuki menfaati bulunan rehin alacaklısının talebi üzerine de hareket edebilir. Rehin alacaklısının sermaye artırımından haberdar olmaması nedeniyle veya haberi olması üzerine şirketin yönetim kurulundan talep etmesine rağmen, eski pay senetlerinin iptal edilerek, yeni pay senedi bastırılmasına ilişkin şirketin yönetim kurulu tarafından bir karar alınmasa dahi, mevcut pay

⁶⁰⁹ Pay senedine bağlanmış paylar üzerinde rehin hakkı kurulmasına ilişkin detaylı açıklamalara İkinci Bölüm’de “2.2.3. Pay Senedine Bağlanmış Paylar Üzerinde Rehin Kurulması” başlığında yer verilmiştir.

senetlerinin temsil ettiği pay üzerinde rehin alacaklısı lehine tesis edilmiş olan rehin geçerli olduğu kabul edilmelidir.

Yeni pay çıkartılması yoluyla sermaye artırımını yapılması ve mevcut pay sahiplerinin yeni pay alma haklarını kullanarak yeni payların da sahibi olmaları durumunda ise katıldığımız görüşe göre esasen yeni çıkartılan paylar mevcut payların devamı niteliğinde olduğundan rehnin bu paylar üzerinde devam etmesi gerekir. Sermaye artırımına ilişkin karara pay sahibi katılmış olmasa da mevcut payı üzerinde rehin alan lehine tesis etmiş olduğu rehin hakkının yeni paylar için de doğdukları andan itibaren devam ettiğinin kabulü gerekir. Nitekim bu paylar doğdukları andan pay senedine bağlanana kadar senede bağlanmamış yani çıplak pay niteliğinde kabul edilecektir. Ancak yeni payları temsilen ortaklık tarafından kıymetli evrak niteliğinde pay senedi bastırılması halinde senedin kime teslim edileceğı ve nama yazılı pay senetlerinde cironun ne şekilde yapılacağı oldukça tereddütlü bir husustur. Bu durumda mevcut paylar üzerindeki rehin kendisine bildirilmemiş olan veya rehinden haberdar olduğu ispatlanamayan ortaklığın pay senetlerini yeni payların sahibi olan pay sahibine teslim etmesi durumunda ortaklığın sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Ancak rehin kendisine bildirilmiş olan ortaklık, aynı çıplak paylar üzerinde rehin tesis edildikten sonra payın senede bağlanmış olduğu bir durumda senetlerin kime teslim edileceğine ilişkin görüşümüzde belirtmiş olduğumuz üzere ortaklığın pay senetlerini rehin alana teslim etmekle yükümlü olacaktır.

Yeni payların sahibi üçüncü kişiler ise yine çıplak paydaki açıklamalarımız kapsamında sermaye artırımına katılmadan önce paylar üzerindeki rehin yükü kendisine bildirilmişse, rehin yüküyle birlikte doğan yeni payları temsil etmek üzere ortaklık tarafından çıkartılacak olan pay senetleri yeni pay sahibine değil rehin alana teslim edilmelidir. Rehin ortaklığa bildirildiğı halde üçüncü kişiye artırıma katılma öncesinde bildirilmemişse bu durumda ortaklığın yeni pay sahibine karşı sorumluluğu söz konusu olmalıdır. Rehin alan lehine bu sonuçların doğabilmesi için ortaklığa yapması şart olan bu rehin bildiriminin yapılmamış olması durumunda ise üçüncü kişilerin paylarının rehin yüküyle doğduğunun kabul edilmesi haksız sonuçlar doğuracaktır. Bu durumda ise sermaye artırımını sonucunda ortaya çıkacak olan teminattaki azalma nedeniyle rehin alanın taşınmaz rehnine ilişkin TMK m. 865’de

yer verilen ek teminat talep etme imkânı olduğu ve TMK m. 2 hükmü gereğince ek teminat talep edebileceği kanaatindeyiz.

3.3.1.4. Şartlı Sermaye Artırımı Yapılmasının Rehne Etkisi

3.3.1.4.1. Genel Olarak Şartlı Sermaye Artırımı

Şartlı sermaye artırımı kapsamında, ortaklık tarafından ihraç edilen tahvil veya benzeri borçlanma araçlarına sahip ortaklık veya ortaklığın bulunduğu ortaklıklar topluluğunun alacaklıları veya çalışanları sahip oldukları söz konusu borçlanma senetleri tahtında alım veya dönüştürme haklarına sahip olurlar. Bu haklarını kullanmaları halinde de sahip oldukları borçlanma araçları anonim ortaklıkta paya dönüşür. Böylece borçlanma aracına sahip olanlar değiştirme ve alım haklarını kullandıkça sermaye artmış olur. Bu durumda da ortaklığın sabit bir sermayesi olduğundan bahsedilemez, değiştirme ve alım hakları kullanıldıkça değişecek olan bir sermaye sistemi söz konusudur. Şartlı sermaye artırımına günümüzde artık bir finansman sağlama aracı olarak başvurulmaktadır.

Şarta bağlı sermaye artırımı yapılabileceği kuruluş aşamasında esas sözleşmede düzenlenebileceği gibi sonradan esas sözleşmenin değiştirilmesi suretiyle de eklenebilir. Şarta bağlı sermaye artırımına ilişkin esaslar TTK m. 463 ila m. 472’de düzenlenmiş olup, artırım süreci genel kurul kararıyla belirlenmekte ise de değiştirme ve alım hakkı sahipleri haklarını kullanmadıkça başlamamaktadır. Alacaklı veya çalışanlar tarafından tek taraflı bir irade beyanı ile değiştirme ve alım hakkının kullanılması ve bu hakkın kullanılmasıyla birlikte doğan sermaye borcu takas veya ödeme yoluyla yerine getirildiği anda ve ölçüde şirketin sermayesi kendiliğinden artmış ve hak sahipleri şirkette pay sahibi haline gelmiş olacaktır.

3.3.1.4.2. Pay Rehnine Etkisi

Şarta bağlı sermaye artırımında, tahvillere ve benzeri borçlanma araçlarına bağlı olarak değiştirme ve alım hakları içeren senetler ihraç edildiği takdirde, bunlar önce, mevcut payları oranında, pay sahiplerine önerilebilir. Pay sahiplerinin önerilmeye muhatap olma hakkı olarak adlandırılan bu hak, haklı sebeplerin varlığında kaldırılabilir veya sınırlandırılabilir.

Öneriye muhatap olma hakkını kullanan pay sahibi, ortaklık tarafından ihraç edilen alım veya değiştirme hakkı veren tahviller veya diğer borçlanma araçlarının satın alınmış olması halinde, tıpkı yeni pay alma hakkını kullanan pay sahibinde

olduğu gibi, henüz paya dönüşmemiş dahi olsa pay sahibi kendi talebiyle ortaklıktaki bir paya dönüştürebileceği bir hakka sahip hale gelir. Pay sahibi tarafından sahip olduğu borçlanma araçlarının paya dönüştürülmesi hakkının kullanılması halinde sahip olduğu yeni paylar mevcut paylarından doğar.

Pay sahibinin mevcut payları üzerinde rehin alan lehine kurmuş olduğu rehin hakkı, mevcut payları nedeniyle kendisine önerilen borçlanma araçlarını satın alması ve sonucunda da bunları paya dönüştürme hakkını da kullanması sonucunda, yeni edindiği paylar üzerinde de devam edeceği kanaatindeyiz. Nitekim burada pay sahibinin sermaye taahhüdü yoluyla dış kaynaklardan sermaye artırımına katılması ile aynı ekonomik ve hukuki gerekçe söz konusudur. Bu açıdan da yukarıda sermaye taahhüdü yoluyla dış kaynaklardan sermaye artırımı yapılması durumunda çıplak pay ve pay senedine bağlanmış pay üzerinde kurulmuş olan rehnin akıbetine ilişkin görüşümüz, pay ile değiştirilebilir borçlanma araçlarına sahip olan pay sahibinin paya çevrilmesini talep ettiği ve sermaye borcunu takas veya ödeme yoluyla yerine getirildiği anda ve ölçüde kendiliğinden oluşan paylar üzerindeki rehin için de geçerlidir.

3.3.2. SERMAYE AZALTIMININ REHNE ETKİSİ

3.3.2.1. Genel Olarak Sermaye Azaltımı

Ortaklığın finansal durumunu ve malvarlığı gösteren bilançosu aktif tarafta dönen varlıklar ve duran varlıklar olarak ve kısa vadeli yabancı kaynaklar, pasif tarafta ise uzun vadeli yabancı kaynaklar ve son olarak da öz kaynaklardan oluşur. Esas sermaye ise pasif tarafta olan öz kaynaklardan biridir ve toplam nominal değerinin düşürülmesine de esas sermaye azaltımı denilir⁶¹⁰.

Bir sermaye şirketi olan anonim şirkette sınırlı sorumluluk ilkesi gereği pay sahiplerinin şirkete olan tek borçları sermaye koyma taahhütleri ve şirketin alacaklılarının da tek güvencesi esas sermaye ve esas sermayeye denk gelen malvarlığıdır.

Sermayenin ortaklık ihtiyacının üzerinde olması, sermayenin 1/2 oranında ve 2/3 oranında kaybı nedeniyle bilanço açığının kapatılması, ortaklıktan çıkma ve çıkarılma,

⁶¹⁰ Hayrettin Çağlar, *Anonim Şirketlerde Esas Sermayenin Azaltılması*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, Ekim 2010 (Çağlar, *Sermayenin Azaltılması*), s.15.

muhafaza edilen payların elden çıkarılamaması, ortaklığın bölünmesi, yanlış beyanların düzeltilmesi veya vergisiz kâr payı alabilmek amaçlarıyla ortaklık tarafından sermaye azaltımı yapılması talep edilebilir.

Esas sermayenin ortaklık, pay sahipleri ve alacaklılar için önemi nedeniyle de korunmasına yönelik önleyici tedbirler öngörülmüş, sermayenin azaltılması TTK m.473 ile m. 475 ve Ticaret Sicil Yönetmeliği m.79-82’de özel ve katı hükümlere bağlanmıştır⁶¹¹. Sermaye azaltılması, sermayenin tutarının gösterildiği esas sözleşmenin değiştirilmesi yoluyla yapılır. Sermayenin azaltılması ile aynı tutarda sermaye artırımı eş zamanlı olarak yapılıyorsa sermaye tutarı değişmeyeceğinden esas sözleşme değişikliği yapılmasına gerek bulunmayacaktır. Esas sözleşmesin değiştirilmesi için TTK m.473/3 genel kurul karar yeter sayısı konusunda TTK m.421/3’e yapmış olduğu atıf uyarınca sermayenin azaltılması kararı, ortaklık sermayesinin en az %75’ini oluşturan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin olumlu oyları ile alınır⁶¹².

Pay bedelleri ödenmemiş de olsa sermaye azaltımı gerçekleştirilebilir. Ortaklık tarafından henüz çıkartılmamış sermayenin azaltılması söz konusu olmayacağı gibi, ortaklığın bölünmesi, ortaklığın kendi paylarını iktisap etmesi, pay sahibinin ıskatı, yedek akçelerin çözülmesi, bilançodaki kalemlerin yer değiştirilmesi, sermayenin amortizasyonu sırasında esas sermayenin veya çıkartılmış olan sermayenin indirilmesi ile sonuçlanmayan değişiklikler sermaye azaltımı niteliğinde olmayacaktır⁶¹³.

Esas sermayenin azaltılması gibi kayıtlı sermaye sistemini benimsemiş ortaklıklarda, çıkartılmış sermaye azaltılabilir, ancak sermaye tavanında indirime gidilmesi sermaye azaltılması anlamına gelmeyecektir. Değişken sermayeli yatırım ortaklıklarında ortaklık sermayesi azaltılarak sermaye azaltımı gerçekleştirilir.

⁶¹¹ Bu düzenlemeler hem esas sermaye sisteminde sermayenin azaltılması hem de kayıtlı sermaye sisteminde başlangıç ya da çıkarılmış sermayenin azaltılması için geçerlidir.

⁶¹² TTK m. 473/f.3 “Genel kurulun kararına 421inci maddenin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi uygulanır. Kararda (...) 64 sermayenin azaltılmasının ne tarzda yapılacağı gösterilir.” ve TTK m.421/f.3 “Aşağıdaki esas sözleşme değişikliği kararları, sermayenin en az yüzde yetmişbeşini oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin olumlu oylarıyla alınır.”

⁶¹³ Yaprak Derbentli, “Anonim Şirketlerde Sermaye Azaltımı”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 10, Temmuz 2015 (Derbentli, Sermaye Azaltımı), s.112

Sermaye artırımında olduğu gibi sermaye azaltımı da her bir payın itibari değeri azaltılarak veya ortaklığın toplam paylarının sayısı birden fazla payın tek payda birleştirilmesi veya payların itfa edilmesi yöntemlerinden biri veya birkaçı birlikte kullanılarak azaltılarak gerçekleştirilebilir. Sermaye azaltımı, sermayenin esas sermaye sisteminde 50.000 TL'den, kayıtlı sermaye sisteminde ise 100.000 TL'den daha düşük ve her bir payın nominal değerinin 1 kuruştan az olabilecek şekilde yapılamaz⁶¹⁴.

Sermayenin ortaklık ihtiyacının üzerinde olması nedeniyle ihtiyacın üzerinde olan tutara denk gelecek şekilde payların itibari değeri veya paylarının sayısı azaltılıyorsa ve azaltılan bu tutar sermayeden ayrılarak üzerinde serbestçe tasarruf edilebilir geliyorsa *kurucu (olağan) sermaye azaltımı*, esas sözleşmedeki sermaye tutarının zararlar neticesinde fiili olarak azalmış olması nedeniyle gerçek duruma uygun hale getirilerek bilanço açığının kapatılması⁶¹⁵ amacıyla sermaye herhangi bir şekilde pay sahibine iade edilmeksizin sadece nominal olarak bilançonun öz kaynaklarında azaltılıyorsa *açıklayıcı (basitleştirilmiş) sermaye azaltımı*⁶¹⁶ söz konusudur. *Sermayenin azaltılması ile artırımının eş zamanlı yapılması* ise özkaynakların esas sermaye miktarının altına düştüğü ve sermaye kaybının yedek akçelerle kapatılamadığı bir durumda ortaklığın önce bilanço açığını kapatmak amacıyla sermayesini azalttığı ancak yeni kaynak yaratarak ortaklığın mali durumun iyileştirilebilmek için de beraberinde sermayesini artırmasıdır⁶¹⁷.

Azaltım nedeninden yola çıkılarak yapılan kurucu (olağan) sermaye azaltımı ve açıklayıcı (basitleştirilmiş) sermaye azaltımı ayırımına göre, pay üzerinden sermaye azaltımı öncesinde rehin alan lehine rehin hakkının mevcut olması halinde, rehnin ve rehin alanın haklarının sermaye azaltımında ne şekilde etkileneceğine ilişkin aşağıda açıklamalarımıza yer verilmiştir.

⁶¹⁴ Özel kanunlarla düzenlenmiş ortaklıklarda sermayenin azaltılması ile bu özel asgari sermaye sınırın altına düşülemez.

⁶¹⁵ Tekinalp, **Ortaklıklar II**, s.v272.

⁶¹⁶ TTK m.474/2 “Sermaye, zararlar sonucunda bilançoda oluşan bir açığı kapatmak amacıyla ve bu açıklar oranında azaltılacak olursa...”

⁶¹⁷ Bu durumda sermaye azaltımı ve sermaye artırımını sonucunda toplam sermayede azalma olmuyorsa sermaye azaltımı olarak kabul edilmeyecektir.

3.3.2.2. Pay Rehnine Etkisi

Kurucu (olağan) sermaye azaltımı her bir payın itibari değerinin indirilmesi yoluyla yapılıyor ve indirilen tutara denk gelecek şekilde malvarlığı serbest bırakılarak pay sahiplerine iade ediliyorsa ortaklıktaki toplam pay sayısı değişmediği gibi, pay sahibine ait olan pay sayısında da değişiklik bulunmamakta, sadece pay sahibinin her bir payının değeri azaltılarak toplam sermaye azaltılmaktadır. Bu durumda sermayeden pay sahibinde iade edilen tutar payın ikame değeri niteliğindedir⁶¹⁸. Nitekim sermaye azaltılmaksızın ortaklık o anda tasfiyeye girmiş olsa azaltılacak olan o tutar pay sahibi payına denk gelecek tasfiye payı olarak pay sahibine ödenecek olduğundan aynı tasfiye payının payın ikame değeri olduğu gibi sermayenin azaltılması sonucunda pay sahibine iade edilen sermaye de payın ikame değeri olacağı açıktır. Pay üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı kurulduktan sonra, payın itibari değeri düşürüldüğünde pay ortadan kalkmayacağından rehin hakkının da itibari değeri düşmüş olan bu pay üzerinde devam edeceğine ilişkin tereddüt bulunmamaktadır. Öte yandan, sermaye azaltımı ile serbest tasarrufa bırakılarak pay sahibine iade edilen değerler payın ikame değeri niteliğinde olduğundan rehin hakkı bu tutarlar üzerinde de devam edecektir.

Ortaklıktaki toplam pay sayısının azaltılması yoluyla kurucu (olağan) sermaye azaltımı yapılmasının tercih edilmesi durumunda ise, ortaklıktaki toplam pay sayısı ve pay sahibine ait olan pay sayısında azalma olacaktır. Ortaklıktaki toplam pay sayısı paylar birleştirilerek veya payların bir kısmı itfa edilerek azaltılabilir. Payların birleştirilmesi durumunda, her bir payın itibari değeri aynı kalsa bile, aynı itibari değerde başka bir pay ile birleştirilir ve pay sahibine iade edilmek üzere bir malvarlığı değeri serbest kalır. Birleşme sonucunda ortaya çıkan pay da birleşme nedeniyle serbest hale gelen malvarlığı değeri de birleşmeye konu olan payların ikame değeri niteliğindedir. Birleşen söz konusu bu paylar üzerinde önceden mevcut bulunan rehin hakkı, birleşme sonucunda ortaya çıkan payda da devam edeceği gibi ikame değeri

⁶¹⁸ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 318-319,

niteliğinde olan ve pay sahibine iade edilecek olan malvarlığı değeri üzerinde de devam edecektir⁶¹⁹.

Esas sözleşmedeki sermaye tutarının zararlar neticesinde fiili olarak azalmış olması nedeniyle gerçek duruma uygun hale getirilerek bilanço açığının kapatılması amacıyla bilançonun öz kaynaklarında azaltılıyorsa *açıklayıcı (basitleştirilmiş) sermaye azaltımı* söz konusudur. Sermaye azaltımı öncesinde ortaklık payları üzerinde kurulmuş olan rehin hakkı, itibari değerin indirilmesi sonrasında yeni itibari değeriyle birlikte aynı pay üzerinde devam edecektir. Ortaklıktaki toplam pay sayısı ve dolayısıyla da pay sahibinin de pay sayısı azaltılacak ise, payların birleştirilmesi halinde birleşme sonucunda ortaya çıkan pay birleşen payların ikame değeri olduğundan mevcut rehin hakkı da devam edecektir. Bu durumda sermaye azaltımı sonucunda ortada serbest tasarrufa bırakılan ve pay sahibine iade edilecek bir sermaye olmadığından payın ikame değerini oluşturabileceği ve rehin alanın da rehin hakkını devam edeceği bir malvarlığı değeri de olmayacaktır. Ancak sermaye azaltımı ortaklık paylarının bir kısmı itfa edilerek gerçekleştiriliyorsa bu durumda hem itfa edilen pay artık mevcut olmayacağından rehne konu şey ortadan kalkmış ve rehin de kendiliğinden sona ermiş olacak hem de pay sahibine iade edilecek bir sermaye olmadığından payın ikame değerini oluşturabileceği ve rehin alanın da rehin hakkını devam edeceği bir malvarlığı değeri de olmayacaktır.

Gerek kurucu gerekse açıklayıcı sermaye azaltımı olarak gerçekleştirilsin, ortaklık tarafından itibari değeri indirilecek olan payları temsilen daha önce çıkartılmış olan pay senetlerinin gerçek itibari değeri gösterecek şekilde çıkartılacak olan yeni pay senetleri ile değiştirilmesi gerekecektir. Bu durumda ortaklık tarafından yeni çıkartılan pay senetlerinin pay sahiplerine değil rehin hakkı sahibi olan kişilere teslim edilmesi gerekecektir. Ancak nama yazılı pay senetleri üzerinde rehin veren tarafından yapılması gereken cirosunun yapılmaktan kaçınılması durumunda yukarıda da açıklamış olduğumuz üzere rehin alan açısından hak kaybına yol açacağı ortadadır.

Özkaynakların esas sermaye miktarının altına düştüğü ve sermaye kaybının yedek akçelerle kapatılamadığı bir durumda ortaklığın önce bilanço açığını kapatmak

⁶¹⁹ Doktrinde ikame değer niteliğindeki malvarlığı değeri üzerinde mevcut olan rehin hakkının artık alacak rehni olduğunu savunan bir görüş bulunmaktadır. Göksoy, **Payın Rehni**, s. 319.

amacıyla sermayesini azalttığı ancak yeni kaynak yaratarak ortaklığın mali durumun iyileştirilebilmek için de beraberinde sermayesini artırması durumunda ortaklık eş zamanlı olarak sermaye azaltımı ve sermaye artırımını gerçekleştirecektir. Sermaye azaltımı sonucunda paylar itfa edildikten sonra eş zamanlı olarak yapılan sermaye artırımını ile yeni paylar çıkartılmaktadır. Eş zamanlı olarak yapılan işlemler sonucunda ortaklık eğer sermaye azaltımı öncesinde mevcut olan sermaye tutarı ile aynı tutarda sermaye tutarına ulaşırsa, yeni paylar itfa edilen payların ikame değeri niteliğinde olacaktır. Tüm bu işlemler öncesinde paylar üzerinde mevcut olan rehin kendiliğinden yeni paylar üzerinde de devam edecek, rehin alanın bu işlemler nedeniyle rehin hakkına ilişkin bir hak kaybı söz konusu olmayacaktır. Bununla birlikte ortaklık yaptığı sermaye azaltımından daha az bir tutarda sermaye artırımını yaparsa bu durumda ikame değer niteliğinde olan yeni paylar üzerinde rehin hakkı devam ederken, karşılığında sermaye artırımını yapılmamış olan itfa edilen paylar sona ereceğinden bunlar üzerindeki rehin hakkı sona erecektir. Sermaye azaltımı ile eş zamanlı yapılan sermaye artırımını tutarı ilk sermayeden daha fazla olursa bu kere tüm bu işlemler sonucunda ortaklık esasen sermaye artırımını yapmış durumda olacağından, ilk sermayeye kadar olan kısım ikame değer olacağından rehin hakkı devam ederken, fazlaya ilişkin kısım için de sermaye artırımını olması halinde rehin alanın rehin hakkına ilişkin açıklamalarımız geçerli olacaktır.

3.3.3. BİRLEŞMENİN REHNE ETKİSİ

3.3.3.1. Genel Olarak Birleşme

Birleşme, iki veya daha fazla ortaklığın, ya içlerinden birinin diğerlerini devralması (“Devralma Şeklinde Birleşme”) yöntemi ile ya da hepsinin yeni kuracakları ortaklığın tüzel kişiliği altında birleşmesi (“Yeni Kuruluş Şeklinde Birleşme”) sonucunda gerçekleşir.⁶²⁰ Birleşme sonucu başka bir ortaklığın tüzel

⁶²⁰ Nevzat Akbilek, **Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Anonim Şirket Birleşmelerinde Pay Sahibinin Korunması**, Seçkin Yayınları, Ankara (Akbilek, Birleşme), s. 25; Hamdi Yasaman, “Şirketlerin Birleşme ve Bölünmeleri”, **Ünal Tekinalp’e Armağan (Bilgi Toplumunda Hukuk)**, Cilt I, Beta Yayınları, İstanbul, 2003 (Yasaman, Birleşme ve Bölünme), s. 699; İsmail G. Esin, **Birleşme ve Devralmalar**, 3. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018 (Esin, Birleşme), s. 32

kişiliğine katılan taraf devrolan veya devralınan, devrolan ortaklığın bünyesine katıldığı taraf ise devralandır⁶²¹.

TTK m.136'da düzenlenen ve anonim ortaklığın bir bütün olarak başka bir anonim ortaklığa devri, diğer sermaye ortaklığı türü olan kooperatifin veya şahıs ortaklıklarının da anonim ortaklık ile birleşmesi için de geçerlidir. Şahıs ortaklıklarının anonim ortaklık ile birleşmesine ancak devrolan tarafın şahıs ortaklığı ve devralan ortaklığın ise anonim ortaklık olduğu hallerde izin verilmektedir. Aksi durumda, anonim ortaklığın devrolan taraf olarak bir şahıs ortaklığının tüzel kişiliğin bünyesine katılması halinde tüzel kişiliği sona ereceği ve tüm malvarlığı ve yükümlülükleri şahıs ortaklığında devam edeceği için daha önce anonim ortaklıkta taahhüt ettikleri sermayeleri ile sınırlı sorumlu olan pay sahipleri artık şahıs ortaklığında tüm malvarlıkları ile sorumlu hale gelecektir⁶²². Bu kapsamdaki gerçekleşecek bir birleşmede pay sahiplerini korumak isteyen kanun koyucu, şahıs ortaklıklarının ancak devrolunan taraf olmasına imkân tanımıştır.

Devrolan ortaklığın tüm malvarlığı ve yükümlülükleri devralan ortaklığa geçer, devrin tescil edilmesiyle birlikte tüzel kişiliği kendiliğinden sona erer, malvarlığı ve yükümlülükleri ise devralan ortaklığın mevcut malvarlığı ve yükümlülükleri ile bütünleşir. Devrolan ortaklığın tüzel kişiliği sona erdiği için anonim ortaklık için bir sona erme halidir. Fakat diğer sona erme hallerinden farklı olarak devrolan şirket tasfiye sürecine girmez. Devrolan ortaklığın malvarlığı devralana geçerken söz konusu malvarlığının türüne göre kanunda öngörülen devir usullerinin yerine getirilmesine gerek bulunmamaktadır. Keza devrolan ortaklığın mevcut yükümlülükleri de tıpkı malvarlığı gibi herhangi bir işlem yapmaya gerek olmaksızın tescil ile birlikte kendiliğinden devralan ortaklığa geçmiş olacaktır. Bir diğer deyişle, devrolunan ortaklık külli olarak devralan ortaklığa devrolmaktadır⁶²³.

⁶²¹ Veliye Yanlı, "Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Anonim Şirket Birleşmeleri", **Şirket Birleşmeleri**, (Editörler: Haluk SÜMER, / Helmut PERNSTEINER,), Beta Yayınları, İstanbul, 2004 (Yanlı, Birleşme), s. 58

⁶²² Necmettin Gündüz, **Tüm Yönleriyle Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Bölünme ve Tür Değişirme**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022 (Gündüz, Birleşme, Bölünme ve Tür Değişirme), s. 90

⁶²³ Birleşen ortaklıkları tasfiye külfetinden kurtarmak ve işletmenin bütünlüğünü devam ettirmek amacıyla birleşmede tasfiye süreci öngörülmemiştir.

Kanunda açıkça külli halefiyet hallerinden biri olarak düzenlenen ticaret şirketlerinin birleşmesinde, devrolan ortaklık ile devralan ortaklığın tüm malvarlıkları ve yükümlülükleri devralan ortaklığa geçtiğine göre, devrolan ortaklığın pay sahiplerinin devrolunan ortaklıktaki hakları da tüzel kişiliği devam eden devralan ortaklıkta devam etmesi gerekecektir. Böylece sadece aktif ve pasifleri değil, devrolan ve devralınan ortaklıkların pay sahipleri de tek bir ortaklık çatısı altında birleşmiş olacaktır⁶²⁴. Devrolan ortaklığın pay sahibi başka herhangi bir işlem yapmaksızın tescille birlikte devralan ortaklıkta pay sahibi sıfatını kazanarak, pay sahipliği statüsünün kendisine verdiği tüm haklara sahip ve tüm borçları da yüklenmiş olacaktır⁶²⁵.

Anonim ortaklık payları üzerinde rehinli alacaklı lehine kurulmuş olan rehin hakkı, payın yeni bir malike devriyle birlikte yeni malikin mülkiyet hakkını kısıtlayan bir aynı hak olarak devam edecektir. Bir diğer deyişle, payın mülkiyet hakkını devralan bir kişi payın üzerinde bulunan rehin yüküyle birlikte payı devralmaktadır. Yukarıda açıklanmış olduğu üzere, ortaklıkların birleşmesinde ise her ne kadar ortaklığın aktif ve pasiflerin bir bütün olarak devralan ortaklığa geçiyor olsa da, payın devri ve devrolan ortaklığın pay sahiplerinde değişiklik söz konusu olmamaktadır. Birleşme öncesi devrolan ortaklıkta pay sahibi olan kişi, birleşme ile birlikte kural olarak devralan ortaklıkta pay sahibi haline gelir. Bununla birlikte, kanunda her iki ortaklığın pay sahiplerinin birleşme öncesindeki haklarının korunabilmesine yönelik aşağıda açıklanacak olan bazı yöntemler öngörülmüştür. Birleşme öncesi, devrolan ve devralan taraflar birleşme sonrasındaki ortaklığın yapısının ne şekilde olacağıyla birlikte iki ortaklığın pay sahiplerinin birleşme öncesindeki haklarının korunabilmesine yönelik hususlarda mutabık kalır ve hazırladıkları birleşme sözleşmesinde ve sonrasında da birleşme raporunda yer verirler.

⁶²⁴ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku**, s. 208; Fena İpek Kayalı, **Türk Ticaret Kanunu'na Göre Birleşmeler**, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2014 (İpek, Birleşmeler), s. 20.

⁶²⁵ Hasan Pulaşlı, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Birleşmenin Temel Nitelikleri", **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan**, C II, İstanbul (Birleşmenin Temel Nitelikleri), s. 1333; İpek, **Birleşmeler**, s. 19.

3.3.3.1.1. Pay Değişim Oranı Kavramı

Taraflar devrolan ve devralan ortaklıklardaki pay sahiplerinin tamamen birleşmesini ve devam etmesini öngörebilirler. Bu durumda birleşme sonrası adil bir ortaklık yapısı ile devam edilebilmesi için, birleşmeye katılacak her bir ortaklığın değeri diğerine kıyasla belirlenir⁶²⁶. TTK m. 140 uyarınca devrolunan şirketin ortaklarının, mevcut ortaklık paylarını ve haklarını karşılayacak değerde, devralan şirketin payları ve hakları üzerinde istemde bulunma hakları vardır. Bu istem hakkı, birleşmeye katılan şirketlerin malvarlıklarının değeri, oy haklarının dağılımı ve önem taşıyan diğer hususlar dikkate alınarak hesaplanacaktır. Bir diğer deyişle, her bir ortaklığın nominal sermaye tutarı değil, ortaklığın hakları, malvarlığı ile birlikte borçları ve yükümlülükleri de dikkate alınarak oluşturulan değeri dikkate alınması gerekecektir. Bu hesaplama yapılırken, birleşmeye katılacak her bir ortaklığın değerinin diğerine veya diğerlerine olan oranına *pay değişim oranı* adı verilir⁶²⁷. Böylece birleşmeye katılacak her bir ortaklığın malvarlığı ve yükümlülükleri dikkate alınarak birleşme sonrası oluşacak ortaklık içerisindeki değeri tespit edilmiş olacaktır. Bu değer tespit edilmesi birleşmeye katılacak olan ortaklıklarda hâlihazırda pay sahibi olan kişilerin birleşme sonrası ihtiyari olarak kullanabileceği veya zorunlu olarak kendisine sunulan aşağıdaki haklarının devam ettirilmesi ve bu hakları kullanırken kendisi aleyhine adaletsiz bir sonuç ortaya çıkmaması için olmazsa olmaz bir koşuldur.

3.3.3.1.2. Birleşmenin Pay Değişim Oranına Uygun Gerçekleştirilmesi

Birleşmeye katılan ortaklıklar birleşme sözleşmesinde, tüzel kişilikleri sona ererek devralan tüzel kişiliği altında devam edecek devrolan tarafın değeri, pay değişim oranına uygun olarak devam ettirilmesi hususunda mutabık kalabilirler. Bu durumda, devrolunan ortaklıktaki pay sahipleri, pay sahipliği statülerinden kaynaklanan haklarını devralan ortaklıktaki yeni paylar üzerinde devam ettirecektir⁶²⁸.

⁶²⁶ İpekel, **Birleşmeler**, s. 238.

⁶²⁷ Pay Değişim Oranı kavramına ilişkin TTK'da herhangi bir tanıma verilmemiş olmakla birlikte, SPK tarafından düzenlenen II- 23.2 numaralı Birleşme ve Bölünme Tebliği m. 4'de "*Birleşme veya bölünmeye taraf olan şirketlerin ortaklarının, sahip oldukları bir paya karşılık olarak birleşme veya bölünme sonucunda alacakları pay miktarını gösteren oranı*" olarak tanımlanmıştır.

⁶²⁸ Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 346; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 325

3.3.3.1.3. Denkleştirme Tazminatı Verilmesi

Birleşmeye katılan ortaklıkların birbirine olan değeri esas alınarak belirlenen pay değişim oranının birleşme sonrası ortaklığa yansıtılamaması söz konusu olabilir.⁶²⁹ TTK m. 140’de yer alan devrolunan şirketin ortaklarının, mevcut ortaklık paylarını ve haklarını karşılayacak değerde, devralan şirketin payları ve hakları üzerinde istemde bulunma haklarının devamı olarak TTK m.140/f.2’de devrolunan şirketin ortaklarına tahsis olunan ortaklık paylarının gerçek değerlerinin onda birini aşmaması şartıyla, bir denkleştirme ödenmesi öngörülebileceği belirtilmiştir. Bu ödemeye *denkleştirme akçesi* veya *denkleştirme tazminatı* adı verilmektedir. Denkleştirme tazminatı, esasen tüzel kişiliği sona eren ortaklığın pay sahiplerinin sahip olduğu paylarına karşılık verilen bir ikame değerdir. Devrolan şirketteki paylarından eksik kalan tutarlara ilişkin denkleştirme tazminatı alan pay sahibi, birleşme sonrası pay sahipliğini korumaya devam etmektedir. Denkleştirme tazminatı alan bir pay sahibinin birleşme sonrası pay sahipliği statüsü devralan şirkette devam ediyor olması, denkleştirme tazminatının ayırtedici özelliği olup, ayrılma akçesi olarak pay sahibi devralan şirketteki pay sahipliği sıfatını kaybeder.

3.3.3.1.4. Ayrılma Akçesi Verilmesi

Ortaklıkların birleşmesi ile sadece aktif ve pasiflerinin değil aynı zamanda ortaklıklardaki pay sahiplerinin de birleşmesi anlamına geldiğini yukarıda açıklamıştır. Ortaklıkların malvarlıklarının birleşmesinin arzu edildiği fakat tüm pay sahipleri ile devam edilmesinin istenilmediği durumlar için TTK m.141’de birleşme sonucu ortaklıktan ayrılan pay sahibine yapılacak ödeme düzenlenmiştir. Bu ödemeye ayrılma akçesi denilmektedir.

TTK m.141’de yer alan bu düzenleme ile ortaklıklar birleşme sözleşmesinde pay sahiplerine ya seçimlik olarak ya da zorunlu olarak ayrılma akçesi olarak ortaklıktan ayrılmalarını kararlaştırabilir. Fakat kanun lafzında devralan şirkette, pay ve ortaklık haklarının iktisabı ile iktisap olunacak şirket paylarının gerçek değerine denk gelen bir

⁶²⁹ Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 347; Ünal Tekinalp, Birleşmede Ayrılmaz Akçesi, **Regesta**, C. 2, S. 1, Y. 2012, s. 21-27 (Tekinalp, Birleşmede Ayrılma Akçesi), s. 23; Hülya Coştan, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümlerine Göre Anonim Şirketin Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme Yoluyla Yeniden Yapılanmasında Alacaklının Korunması**, Ankara, 2009 (Coştan, Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirilmede Alacaklının Korunması), s.174 vd.; Bilge Develi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ayrılma Akçesi, **GÜHFD**, C.XVII, Y.2013, S.1-2 (Develi, Ayrılma Akçesi), s.451 vd.

ayrılma akçesi verileceğinden bahsedildiğinden, ayrılma akçesi verilerek ortaklıktan iradi olarak ayrılacak veya zorunlu olarak çıkartılacak olan pay sahiplerinin sadece tüzel kişiliği sona erecek olan devrolan şirketin pay sahipleri olabileceği kanaatindeyiz. Bir diğer deyişle, devralan ortaklıkta hâlihazırda pay sahibi olanlara birleşme sözleşmesi ile ne seçimlik olarak ayrılma imkânı verilebilecek ne de bu kişiler TTK m.141/f.2 uyarınca birleşen ortaklıklar tarafından ayrılmaya zorlanabileceği sonucuna varılmaktadır.

3.3.3.2. Pay Rehnine Etkisi

Birleşmenin pay değişim oranına uygun gerçekleştirilmesi halinde, birleşme sonrası devrolan ortaklığın katılımı sonucu devralan ortaklıkta oluşacak yeni payların mülkiyet hakkı aynı kişilere ait olurken, bu paylar üzerinde aynı hak niteliğindeki üçüncü kişiler lehine tesis edilmiş olan rehin hakkı da aynı şekilde külli halefiyet prensibi gereği devam eder⁶³⁰. Bir diğer deyişle, birleşmenin ticaret siciline tescil edilmesiyle birlikte, devralma yöntemiyle gerçekleşen birleşmelerde paylar rehin yüküyle kendiliğinden devralana geçer ve yeni ortaklık kurulması yoluyla birleşmede ise yeni paylar rehin yüküyle doğar⁶³¹. Devralan veya yeni kurulan ortaklıktaki paylar, tüzel kişiliği sona ermiş olan devrolan ortaklıktaki payların kaim değeri niteliğinde olup, rehin kaim değer üzerinde de devam edecektir⁶³².

Denkleştirme tazminatı verilmesi halinde, bu malvarlığı değeri, payın ikame değeri ve pay sahibinin mülkiyet hakkından kaynaklanan bir talep hakkı olduğundan, devrolan şirket payları üzerinde birleşme önce rehin tesis edilmiş ise, rehin alacaklısının pay üzerindeki rehin hakkı payın denkleştirme tazminatına dönüşen kısmı üzerinde de devam edecektir.

TTK m.141’de yer alan bu düzenleme ile devrolan ortaklığın pay sahipleri gerek kendi istekleri ile gerekse zorunlu olarak devrolan ortaklıktan ayrılmaları halinde artık pay sahipliği sıfatları ortadan kalkacaktır. Birleşme öncesi bu pay sahiplerinin payları üzerinde rehin alacaklıları lehine tesis edilmiş olan rehin hakkı, tıpkı denkleştirme

⁶³⁰ Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s. 346; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 325

⁶³¹ Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 681; İpekel, **Birleşmeler**, s. 238.

⁶³² Hamdi Yasaman, **Anonim Ortaklıkların Birleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1987 (Yasaman, Birleşme), s. 49; Şengül Al Kılıç, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşmesi**, İstanbul, 2009 (Al Kılıç, Birleşme), s.10

tazminatında olduğu gibi, pay sahiplerinin paylarına karşılık alacakları ayrılma akçesi üzerinde de devam edecektir.

3.3.4. BÖLÜNMENİN REHNE ETKİSİ

3.3.4.1. Genel Olarak Bölünme

Bölünme, TTK m.159 vd. yer verilen düzenlemelerden⁶³³ yola çıkılarak, bir şirketin malvarlığının tamamının veya bir kısmının bölümlere ayrılarak diğer şirketlere tasfiye olmaksızın kısmi halefiyet yoluyla devrolması ve bölünen şirketin ortaklarının da devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap etmesi olarak tanımlanabilecektir.

Şirketler ise ticari hayatlarına devam ederken değişen bu koşullara ayak uydurma amacıyla ve çok çeşitli ihtiyaçlar nedeniyle bölünebilirler⁶³⁴. Küçülme ihtiyacı veya zorunluluğu, işletme konusunun veya yerinin düzenlenmesi ihtiyacı, ortaklar arası uyuşmazlıklar, ortak girişimin oluşturulması veya dağıtılması, holdinge dönüşme isteği, aile şirketlerinde miras paylaşımı veya vergi avantajı nedenlerinden biri veya birkaçının bir arada bulunması sonucunda ortaya çıkabilir⁶³⁵.

Bölünme TTK m.159’de bölünen şirketin devamlılığı bakımından tam bölünme ve kısmi bölünme olarak ayrılarak düzenlenmiştir⁶³⁶. Bölünen şirketin hazır bulunan veya yeni kurulmuş olan en az iki şirkete bölünerek malvarlığının tamamını devralan şirketlere devrettiği ve sonrasında tüzel kişiliğinin sona ererek sicilden terkin edildiği durumda tam bölünmeden söz edilir. Bölünen şirketin pay sahipleri de devralan iki şirketten de pay elde ederler yeni şirketlerin ortakları olmuştur. Nitekim KVK’nin m.13/f.3 (a)’da da tam bölünme bir sermaye şirketinin tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle bütün malvarlığını, alacaklarını ve borçlarını kayıtlı değerleri üzerinden mevcut veya yeni kurulacak iki veya daha fazla tam mükellef sermaye şirketine devretmesi ve karşılığında devredilen sermaye şirketinin ortaklarına devralan sermaye

⁶³³ KVK’nin 19/f.3 ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun ikincil mevzuatı olan II-23,3 sayılı Birleşme ve Bölünme Tebliği m.13’te de ortaklıkların bölünmesinden bahsedilmiştir.

⁶³⁴ Helvacı, **Anonim Ortaklıkların Bölünmesi**, s. 10.

⁶³⁵ Hakan Çebi, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklıkların Bölünmesi**, İstanbul, 2010 (Çebi, Bölünme), s. 76

⁶³⁶ Sevgi Epçeli, “Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Bölünmeye İlişkin 159., 160., ve 161. Maddeleri Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 84, S. 1, 2010, s. 3589-3625. (Epçeli, Bölünme), s. 3597; Mutlu Kağıtçıoğlu, **Anonim Şirketlerde Kısmi Bölünme**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012 (Kağıtçıoğlu, Kısmi Bölünme), s. 68 vd.

şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisseleri verilmesi olarak ifade edilmiştir. Tam bölünmede bölünen şirket zaten tüzel kişiliğini devam ettirmeyeceği için sermaye azaltımı yapılmasına gerek olmayacaktır.

Bölünen şirketin, malvarlığının tamamını değil sadece bir kısmını bir veya birden çok devralan şirkete devrettiği ve bölünen şirketin tüzel kişiliğini devam ettirdiği durumda kısmi bölünme söz konusudur. Bölünen şirketin pay sahipleri, bölünme sonucunda devrolan malvarlığı karşılık olarak ya devralan şirkete pay sahibi olurlar. Ortaklara pay edinilmesi modeliyle kısmi bölünme olarak adlandırılan bu bölünmede pay sahipleri hem varlığını sürdüren bölünen şirkette hem de devralan pay sahibi sıfatını devam ettirirler. Ancak bu durumda bölünen şirketin malvarlığı değerleri devralan şirkete devredileceğinden sermaye azaltımı yapılmadı ihtiyacı ortaya çıkabilir⁶³⁷.

Eğer kısmi bölünme bölünen şirketin pay sahiplerinin devralan şirkette de pay sahibi olmak şeklinde değil de bölünen şirketin kendisinin yavru şirketin doğrudan hissedarı haline gelmesi şeklinde olursa iştirak modeliyle kısmi bölünme olarak adlandırılır ve bu durumda bölünen şirketin pay sahipleri sadece bölünen şirketteki paylara sahip olurlar, devralan şirket veya yeni kurulan şirkette ise dolaylı pay sahibi olurken bölünen şirketin kendisi doğrudan pay sahibi olur⁶³⁸. Bölünen şirketin yeni kurulan yavru şirkete devrettiği malvarlığı esasen yine kendi iştiraki içinde kalmış olacağından bölünen şirkette malvarlığı azalması söz konusu olmayacak böylece de sermaye azaltımı yapılmasına ihtiyaç olmayacaktır⁶³⁹.

3.4.2. Pay Rehnine Etkisi

Bölünmeye ilişkin malvarlığında ve ortaklık paylarında devamlılık ilkesi, kısmi bölünmede bölünen şirketin sermaye azaltımı ilkesi, duruma göre iki veya üç sermaye şirketinin varlığı ilkesi, tam bölünmede bölünen şirketin infisahı, tam bölünmede bölünen şirketin tasfiyesiz sona ermesi ilkesi, kısmi külli halefiyet ilkesi, aslen iktisap ilkesinden bahsedebiliriz.

Anonim ortaklıktaki payları üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurduktan sonra ortaklığın en az iki şirkete malvarlığı devretmek ve tüzel kişiliğinin sona ermesi

⁶³⁷ Helvacı, **Anonim Ortaklıkların Bölünmesi**, s. 74.

⁶³⁸ Çebi, **Bölünme**, s. 95

⁶³⁹ Çebi, **Bölünme**, s. 88

suretiyle tam bölünmesi halinde, yukarıda açıklandığı üzere bölünen şirkette pay sahibi olan kişi bölünen şirketin devralan şirketlere malvarlığını devrettiği ölçüde devralan şirketlerde doğrudan pay sahibi olacaktır. Üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş olan payları ihraç eden şirket sona erecek fakat tasfiye de söz konusu olmayacaktır. Eğer bölünen şirket tasfiye ile sona erecek olsaydı tasfiye bakiyesinden pay sahibine düşen tasfiye payı sona eren şirketteki pay sahibinin payının ikame değeri olacak ve rehin alanın rehin hakkı tasfiye payı üzerinde devam edecekti. Ancak bölünen şirket tasfiye yapılmaksızın sona ereceğinden ortada rehin hakkının devam edeceği bir tasfiye payı olmayacaktır. Pay sahibi bölünen şirketin sona ermesiyle payları ortadan kalkarken külli halefiyet prensibi gereği devralan şirketlerdeki payları aslen iktisap edecektir. Devralan şirketlerde aslen iktisap ettikleri söz konusu paylar ise tam bölünen şirketteki paylarının ikame değeri olacaktır. Aynı rehinin tasfiye payının üzerinde devam ettiği gibi, rehin alanın bölünen şirket paylarında sahip olduğu rehin hakkı bu kere de devralan şirketteki paylar üzerinde kendiliğinden devam edecektir. Rehin alanın devralan şirketlerde hangi oranda pay üzerinde rehin hakkının devam edeceği ise bölünme sözleşmesi ve pay değişim oranına göre belirlenecektir.

Ortaklara pay edinilmesi modeliyle veya iştirak modeliyle kısmi bölünme yapan ortaklıkta pay sahibi olan pay sahipleri ise kısmi olarak bölünen ortaklık devam edeceğinden buradaki paya sahip olmaya devam edecektir. Bu durumda bu paylar üzerinde rehin alanın rehin hakkı aynı şekilde devam edecektir. Ortaklara pay edinilmesi modeliyle bölünen şirketin devralan şirkete devrettiği malvarlığı değerlerine denk gelen paylar ise sona erecek ama bu payların bölünme sözleşmesi ve pay değişim oranına göre devralan şirketteki ikame değeri olan paylar yine pay sahibine ait olacağından rehin alanın bu paylar üzerindeki rehin hakkı da devam edecektir.

Öte yandan bölünen şirketten ayrılan malvarlığı değerlerine sahip olacak bir yavru şirket kurularak (iştirak modeliyle) bölünen şirket, yavru şirkette doğrudan pay sahibi olacaktır. Bölünme öncesinde bölünen şirkette sahip olduğu payları üzerinde rehin hakkı tesis eden pay sahibinin bölünme sonrasında devralan şirkete devredilen malvarlığı değerlerine karşılık gelecek şekilde payları sona erecek ve devralan şirkette de pay sahibi de olamayacağından rehin alanın rehin hakkının bölünen şirketin devralan şirkette aslen iktisap ettiği paylar üzerinde devam edip etmeyeceği gündeme

gelecektir. Rehnin bölünen şirketin yavru şirkette sahip olacağı paylar üzerinde devam edileceği kabul edilecek olursa, rehnin kurulduğu sırada rehin ilişkisine yabancı olan şirket artık rehin veren haline gelecektir. Pay üzerinde rehin hakkının varlığına ilişkin belki de bilgisi olmayan şirket aleyhine bir sonuç ortaya çıkacak dahi olsa rehin alanın mevcut sınırlı aynı hakkının kendisinin bilgisi ve onayı dışında rehin ilişkisine yabancı bir taraf olan şirket tarafından kısıtlanması veya ortadan kaldırılması kabul edilmemelidir.

3.3.5. TÜR DEĞİŞTİRMENİN REHNE ETKİSİ

3.3.5.1. Genel Olarak Tür Değiştirme

Tür değiştirme, bir ticaret şirketi, eski şirketi tasfiye edip yeni bir şirket kurmak çok masraflı ve zor olması sebebiyle mevcut olan hukuki statüsünü gösteren türünü başka bir ticaret şirketi türüne tüzel kişiliğini korumak suretiyle malvarlığını devretmeden ve tasfiye yapmadan dönüştürmesidir.

Bir şirketin tür değiştirebileceği ve yeni türe dönüştürülen şirketin eskisinin devamı olduğuna ilişkin TTK m. 180 düzenlemesi doktrinde özdeşlik ilkesi⁶⁴⁰ olarak da adlandırılan malvarlığı ve ortaksal hak ve yükümlülüklerin devamlılığı⁶⁴¹ prensibini ortaya koymuştur⁶⁴². TTK m.181'de⁶⁴³ ise tür değişikliği yapabilecek olan şirketler sınırlı sayıda belirtilmiştir. Tür değiştirme sadece TTK m.124'te ticaret şirketi olduğu belirtilen kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketler arasında söz konusu olabileceğinden, bir ticari işletmenin ticaret şirketine dönüşmesi TTK 194/f.2 uyarınca mümkün ise de TTK m.180 ve m.181 anlamında bir tür değiştirme niteliğinde değildir⁶⁴⁴.

⁶⁴⁰ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 167

⁶⁴¹ Pulaşlı, **Şirketler Hukuku I**, s. 138.

⁶⁴² Ünal Tekinalp, Ticaret Şirketlerinde Nev'i Değiştirme Eğilimler ve Bazı Sorunlar, **Arslanlı Armağanı**, İstanbul, 1978 (Tekinalp, **Nev'i Değiştirme**), s. 592-597; Abuzer Kendigelen, **Makalelerim**, C.1, Kişi Şirketlerinden Sermaye Şirketlerine Dönüşümün Sonuçları, Arıkan Basım, İstanbul, 2006 (Kendigelen, **Makalelerim I**), s.149

⁶⁴³ TTK m.181/f.1 uyarınca bir sermaye şirketi, başka türde bir sermaye şirketine veya bir kooperatife; bir kollektif şirket, bir sermaye şirketine, bir kooperatife veya bir komandit şirkete; bir komandit şirket, bir sermaye şirketine, bir kooperatife, bir kollektif şirkete ve son olarak da bir kooperatif bir sermaye şirketine dönüşebilir.

⁶⁴⁴ Salih Çakmak, **Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Ticaret Şirketlerinde Tür Değiştirme**, Ankara, 2018 (Çakmak, **Tür Değiştirme**), s. 58

Şirketler, yasal düzenlemelere uyma, finansman olanakları yaratma, değişen şirket yapısına daha elverişli hükümler kullanma isteği veya vergisel avantajlarla tür değiştirmeyi tercih edebilirler. Tür değişiklikleri çoğunlukla şahıs şirketlerinden sermaye şirketlerine ve sermaye şirketleri arasında ise limited şirketten anonim şirkete dönüşmesi şeklinde olduğu görülmektedir.

Bir şirketin başka türde bir ticaret şirketine dönüşebilmesi için esas sözleşmesinin dönüşümü planlanan türe uygun olarak düzenlenmesi⁶⁴⁵, bilançoların hazırlanması, gerekli ise ara bilançonun düzenlenmesi, tür değiştirme planının ve raporunun hazırlanması, tür değiştirme belgelerinin ortakların incelemesine sunulması, tür değiştirme kararının alınması ve kararın ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi işlemlerinin tamamlanması gerekir.

Bu işlemler arasında özellikle esas sözleşmenin yeni türe uygun olarak hazırlanması aşamasında dönüştürülecek yeni şirketin eski türdeki şirketin devamı olduğu, borç ve yükümlülüklerinin, sahip olduğu alacak ve haklarının aynen devam ettiği açıkça belirtilmesi ve TTK m.185/f.2 uyarınca tür değiştirme planında şirketin tür değiştirmeden önceki ve sonraki ticaret unvanını, merkezini ve yeni türe ilişkin ibareyi; yeni türün esas sözleşmesini; ortakların tür değiştirmeden sonra sahip olacakları payların sayısını, cinsini ve tutarını veya tür değiştirmeden sonra ortakların paylarına ilişkin açıklamaları içermesi gerekir. Tür değiştirirken en önemli aşamada, şirket ortakları için yeni tür dolayısıyla doğan yükümlülüklerini, yeni şirket esas sözleşmesini, tür değiştirmenin amacını ve sonuçlarını, yeni türe ilişkin kuruluş hükümlerinin yerine getirilmiş bulunduğunu, tür değiştirmeden sonra ortakların sahip olacakları paylara dair değişim oranına yer verildiği tür değiştirme raporunun hazırlanması ve ortakların onayına sunulmasıdır⁶⁴⁶.

Tür değiştirme kararın ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi ile sermaye şirketinin türü kendiliğinden değişmiş olur. Bu durumda şirketin sahip olduğu malvarlığının yeni tür ve unvandaki şirket adına tescil ve kayıt edilmesinin zorunlu olup olmadığına ilişkin TTK'da herhangi bir hükme yer verilmemiştir. TTK m.210

⁶⁴⁵ TTK m. 184 “tür değiştirmede, yeni türün kuruluşuna ilişkin hükümler uygulanır”

⁶⁴⁶ Çakmak, **Tür Değiştirme**, s. 264; Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 173.

uyarınca Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından 31.10.2012 tarihli 28453 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiş olan Şirketlerde Yapı Değişikliği ve Ayni Sermaye Konulmasında Siciller Arası İşbirliğine İlişkin Tebliğ m.4/f.2⁶⁴⁷ ile müdürlüklerin ve ilgili sicilleri tutan kurumlara bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak burada yapılması gereken sicillerin düzeltilmesine ilişkin tescil işlemi kurucu değil açıklayıcıdır.

3.5.2. Pay Rehnine Etkisi

Türü değişen yeni şirketin eski şirketin devamı olduğuna ilişkin TTK m.180’deki açık hüküm sayesinde tüzel kişiliği üzerinde herhangi bir değişiklik olmayacak, tür değişikliği öncesinde sahip olduğu haklar ve alacaklar, borç doğuran tüm işlemlerden dolayı sorumlu olunan borçlar ve yükümlülükler yeni şirketin olacaktır⁶⁴⁸.

Şirket payının ve haklarının korunması amacıyla getirilen TTK m.183 düzenlemesinde, ortakların şirket payları ve hakları korunduğu, oydan yoksun paylar için sahiplerine eşit değerde paylar veya oy hakkını haiz paylar vereceği, imtiyazlı payların karşılığında aynı değerde paylar verilir veya uygun bir tazminat ödeneceği belirtilmiştir. TTK m.183/f.3’te ise intifa senetleri karşılığında aynı değerde haklar verileceği veya tür değiştirme planının düzenlendiği tarihte gerçek değer ödeneceği belirtmiştir. Ticaret şirketlerin mevcut hukuki durumlarının tür değişikliği sonrasında da sürekliliğinin sağlamak amacıyla getirilmiş olan bu hukuki koruma⁶⁴⁹ esasen tür değişikliği sonrası yeni türdeki şirketteki payın, önceki şirkette pay sahibinin sahip olduğu payın ikame değeri olduğunu açıkça gösterdiği kanaatindeyiz.

Çalışma konumuz açısından tür değişikliğinin rehni etkileyebileceği iki durum mevcuttur. Bunlardan ilki tür değişikliği öncesi anonim şirket niteliğinde olan bir ortaklığın payları üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurulmuş olması durumunda,

⁶⁴⁷ Şirketlerde Yapı Değişikliği ve Ayni Sermaye Konulmasında Siciller Arası İşbirliğine İlişkin Tebliğ m.4/f.2 “Ticaret şirketlerinin Kanun hükümlerine göre tür değiştirmelerinde, tür değiştiren şirketin malvarlığına dahil olan tapu, gemi ve fikri mülkiyet sicilleri ile benzeri sicillerde kayıtlı bulunan mal ve hakların yeni tür adına tescilinin gecikmeksizin yapılması amacıyla, tescili yapan müdürlük tarafından yeni türün tescili ile eş zamanlı olarak ilgili sicillere 5 incimaddede düzenlenen hususlar bildirilir”

⁶⁴⁸ Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, s. 174

⁶⁴⁹ Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 677; Pulaşlı, **Şirketler Hukuku I**, s. 144.

bu rehin hakkının yeni şirket türündeki paylar üzerinde devam edip etmeyeceğidir. Belirtilmelidir ki anonim ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkı paya bağlı ferî bir hak olduğundan rehnin konusu olan anonim ortaklık payı ortadan kalktığında rehin hakkı da beraberinde ortadan kalkacaktır. Ancak TTK m.180’de ortaklığın hak, alacak, borç ve yükümlülükleri ile birlikte TTK m.183 gereği ortaklarının da pay ve haklarının devam ettiğini açıkça öngören hükümler gereği bu pay üzerinde rehin alan lehine tesis edilmiş olan rehin hakkı da anonim ortaklığın dönüştüğü limited ortaklık payı, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklığa ait paylar veya kooperatif payı üzerinde devam edecektir. TTK m.183 düzenlemesine kıyasla yeni şirkette pay sahibine pay yerine bunların değerinde bir tazminat ödenmesi söz konusu olursa, bu değerler payın ikame değeri olacağından rehin hakkı bu tutarlar üzerinden devam edecektir.

Diğer bir ihtimal ise limited ortaklık, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık veya kooperatif şirketlerinin tür değişikliği sonrasında anonim şirkete dönüşmesi halidir. Bu durumda üzerinde rehin hakkı kurulmuş olan limited ortaklık, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık veya kooperatif paylarının karşılığında yeni şirket olan anonim ortaklık tarafından çıkartılacak olan paylar üzerinden rehin alanın sahip olduğu rehin hakkı kendiliğinden kurulmuş olacaktır. Bir anonim ortaklığın kurulduğu andan pay senedi çıkartana kadar sahip olduğu ana kadar esasen payları çıplak pay niteliğinde olduğundan, anonim ortaklığın tescili ile birlikte ayrıca yazılı bir rehin sözleşmesi imzalanmasına gerek olmaksızın söz konusu çıplak payları üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı söz konusu olacaktır. Ortaklık tarafından sonradan payları temsilen kıymetli evrak niteliğinde pay senedi çıkartılmak istenirse üzerinde rehin hakkı kurulmuş olan bir çıplak payın pay senedine bağlanmasına ilişkin esaslar uygulanmalıdır⁶⁵⁰.

⁶⁵⁰ Rehin hakkı kurulmuş olan bir çıplak payın pay senedine bağlanmasına ilişkin açıklamalara İkinci Bölüm’de “2.2.1.3. Rehinli Çıplak Payı Temsilen Sonradan Pay Senetleri Bastırılması” başlığı altında yer verilmiştir.

3.4. PAY ÜZERİNDEKİ REHNİN SONA ERMESİ

3.4.1. Rehin ile Güvence Altına Alınan Alacağın Sona Ermesi

Rehin hakkı, bir alacağın ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla kurulur⁶⁵¹ ve güvence altına alınan alacağın herhangi bir nedenle tamamen sona ermesi halinde ise rehin hakkı da kendiliğinden sona erer⁶⁵². Bu nedenle de pay üzerinde kurulan rehin hakkı güvence altına aldığı alacağa bağlı ferî bir hak niteliğindedir⁶⁵³.

Bununla birlikte, güvence altına alınan alacağın kısmen ödenmesi veya başka bir sebeple kısmen sona ermesi halinde ise “alacağın güvencesinin bölünmezliği” ilkesi gereği rehin alanın pay üzerindeki rehin hakkı sona ermeyecektir⁶⁵⁴. Rehin veren, güvence altına alınan alacağın sona erdiği oranda rehnin sona erdirilmesini talep edemeyecek, alacağın tamamı sona erene kadar rehne konu payların tamamı bütün olarak güvence teşkil etmeye devam edecektir⁶⁵⁵.

Rehin ile güvence altına alınmış olan alacak borçlu tarafından rehin alana tamamen ifa edilerek sona ermesi durumunda ferî hak olması bir sonucu olarak rehin de sona erer. Rehin veren üçüncü kişinin borcunu güvence altına almak amacıyla sahip olduğu paylar üzerinde rehin hakkı tesis etmişse, rehin ilişkisinde üçüncü kişi konumunda olan asıl alacak ilişkisinin borçlunun rehin alanın alacağını ödemesi halinde rehin verenin kendi payları üzerinde kurulmuş olan rehin hakkı sona erecektir⁶⁵⁶. Aynı sonuç, asıl alacak ilişkisinde borçlu sıfatına olmadığı halde alacağı güvence altına alan durumunda olan rehin veren tarafından yapılacak ifa sonucunda

⁶⁵¹ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 990

⁶⁵² Saymen/Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 725; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 202; Sirmen, **Alacak Rehni**, s.109 vd; Yılmaz, **Pay Rehni ve Hapis**, s. 107; Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s.355; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1179; Eskiocak, **Taşınır Rehni**, s. 180

⁶⁵³ Rehnin güvence altına aldığı alacağa bağlı (ferî) bir hak niteliğinde olmasına ilişkin açıklamalara Üçüncü Bölüm’de “2.1. Rehin ile Teminat Altına Alınan Alacaklara İlişkin Temel İlkeler” başlığında yer verilmiştir. Cansel, **Menkul Rehni**, s. 27; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 991; Foex, **Le contrat de Gage Mobilier**, s. 40

⁶⁵⁴ Konuya ilişkin açıklamalara Üçüncü Bölüm 2.1 “Alacağın Güvencesinin Bölünmezliği” başlığında yer verilmiştir Oftinger/ Bär, **Das Fahrnispfand**, Art. 889, N. 21; Zobl/ Thurnherr, **Kommentar 2010**, N. 310; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 472; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1165; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 50-51, N. 89.

⁶⁵⁵ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1179; Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 725; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 109; Eskiocak, **Taşınır Rehni**, s. 180

⁶⁵⁶ Göksoy, **Payın Rehni**, s. 374

da doğacaktır. Öte yandan, pay senetleri üzerinde kurulan rehin ile güvence altına alınan alacak rehin veren veya borçlunun kendisi dışında üçüncü bir kişi tarafından yapılırsa halefiyet gündeme geleceğinden rehin son bulmayacaktır⁶⁵⁷.

Cari hesap ilişkisinin mevcut olduğu durumlar hariç olmak üzere, rehin ile güvence altına alınmış alacağın sona ererek yeni bir alacak doğmasına neden olan yenileme ile birlikte pay üzerinde kurulmuş olan rehin hakkı kendiliğinden sona erecektir⁶⁵⁸. Cari hesap ilişkisinde hesabın kat edilmesinin rehni sona erdirmemesi TBK m. 134/f.3'in cari hesap kalemlerinden birinin teminat altına alınmış olması halinde, cari hesabın kesilerek taraflarca kabul edilmiş olması halinde dahi söz konusu teminatın sona ermeyeceğine ilişkin açık düzenlemesi sonucudur. Taraflar alacak ilişkisini yenilerken, rehnin sona ermesi sonucunun doğmayacağına yönelik olarak mutabık kalmış olmaları halinde rehin yeni doğan borcu da güvence altına almaya devam edecektir.

Rehin ile güvence altına alınmış olan alacak zamanaşımına uğrarsa, borç sona ermez, sadece eksik bir borç niteliğini kazanır⁶⁵⁹. Bu nedenle de borcun sona ermediği bir durumda rehin hakkı da sona ermeyecektir.

Rehin ile güvence altına alınan alacağı sona erdiren diğer haller olan alacaklı ile pay sahibi sıfatlarının birleşmesi, alacağın imkânsız hale gelmesi ve takasa konu olması hallerinde pay üzerinde kurulmuş olan rehin hakkı sona erecektir.

4.2. Rehnin Hakkının Sona Ermesi

4.2.1 Rehnin Konusu Payın Ortadan Kalkması

Anonim ortaklık payının ortadan kalması halinde rehne konu unsur artık varolmayacağından rehin hakkının kendisi de konusuz kalarak sona erecektir. Ancak bu noktada belirtilmelidir ki, pay ortadan kalkmakla birlikte bazı durumlarda payın yerini bir bir ikame değer alabilir. Rehin alanın pay üzerinde sahip olduğu rehin hakkı bu ikame değerler üzerinde de devam edecektir. Bu durumda, rehin hakkının ikame değer üzerinde devam ediyor olması, anonim ortaklık payı üzerindeki rehnin sona

⁶⁵⁷ Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 725; Cansel, **Menkul Rehni**, s. 205.

⁶⁵⁸ Cansel, **Menkul Rehni**, s. 204; İpek Yücer, “Yenileme (Tecdit)”, **DEÜHFD**, Y. 2007, C. 9, s. 1, s. 233-259, s. 257; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 258

⁶⁵⁹ Cansel, **Menkul Rehni**, s. 202; Köprülü/ Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, s. 498; Acar, **Rehin Hukuku**, s. 255; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 36; Hatemi/ Gökyayla, **Borçlar Hukuku**, s. 345.

ermiş olduğunun kabul edilmesine engel değildir. Öte yandan payın ortadan kalkması halinde rehnin devam edeceği ikame değer ortaya çıkmazsa, rehin alan taşınır rehnine konu olan şeyin yok olması veya değerinin azalması nedeniyle borçlunun TMK m. 945 uyarınca doğacak sorumluluğuna başvurabilecektir.

Rehnin pay henüz çıplak pay niteliğindeyken kurulması sonrasında pay senedine bağlanmış olması halinde veya pay senedine bağlanmış pay üzerinde rehin kurulduktan sonra bu senetlerin iptal edilmesi halinde pay üzerinde rehin hakkının sona ermeyeceğinin kabulü gerekir. Yine anonim ortaklıkta yapılacak sermaye artırımı ve sermaye azaltımı hallerinde, anonim ortaklığın birleşmesi, bölünmesi, tür değişikliğine uğraması halinde üzerinde rehin hakkı ortaklık payı başka bir pay ile değişiyor ise rehnin yeni payın üzerinde devam edecektir. Ancak, ortaklık yapısında veya sermayesinde gerçekleştirilecek bu değişiklikler sonucunda ortaklık payı ortadan kalkıyor ve yerini ikame değer alıyor ise, her ne kadar söz konusu ikame değer üzerinde rehin alanın rehin hakkı doğuyor olacaksa da pay üzerinde rehin hakkının sona erdiğinin kabul edilmesi uygun olacaktır⁶⁶⁰.

4.2.2 Rehin Alanın Payın Zilyetliğini Kaybetmesi

Rehin alanın payın zilyetliğini mutlak olarak kaybetmesi halinde rehin hakkı da sona erecektir. Bu sonuç ancak pay senedine bağlanmış paylar için söz konusu olabilir. Zilyetliğe ilişkin bu kayıp rehin alanın iradesinden kaynaklanabileceği gibi rehnin üçüncü kişi tarafından kazanılmasında olduğu gibi iradesi dışında da gerçekleşebilir. Rehin alan tarafında zilyetliğin mutlak şekilde kaybedilmesiyle rehin hakkı son bulacağından rehin alanın tekrar zilyet haline gelmesi ile rehin hakkı doğmayacaktır. Rehin hakkının doğumu için rehin baştan tüm unsurlarıyla birlikte yeniden kurulması gerekecektir.

4.3. Rehnin Paraya Çevirilmesi

Anonim ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkı ile güvence altına alınan alacağın muaccel hale geldiği halde rehin alana ödenmemesi halinde, rehin konusu

⁶⁶⁰ Bu konuya ilişkin detaylı açıklamalara Üçüncü Bölüm’de “3. Anonim Ortaklıkta Gerçekleşen Değişikliklerin Pay Üzerindeki Rehne Etkisi” başlığı altında yer verilmiştir.

paylar paraya çevrilerek elde edilen tutarlar ile rehin alanın alacağı ödenecektir⁶⁶¹. Bu durumda payların cebri icra yoluyla paraya çevrilmesine uygulama alanı bulacak olan İcra İflas Kanunu hükümleri anonim ortaklık payının taşınır rehni ve alt ayırımında da hak rehni niteliği de dikkate alınarak İİK m. 145-147 ve m. 150/e olacaktır.

⁶⁶¹ Saymen/ Elbir, **Eşya Hukuku**, s. 774; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 738; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 1179; Akipek/ Akıntürk/ Ateş, **Eşya Hukuku**, s. 847; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, s. 391

SONUÇ

Anonim ortaklık payı üzerinde rehin alan lehine kurulacak olan rehin hakkının hukuki niteliği, hakkın kurulması, kapsamı, hüküm ve sonuçlarına ilişkin bu çalışma ile tespit edilen problemler, ulaşılan sonuçlar ve olması gereken hukuk yönünden önerileri şu şekildedir:

Anonim ortaklıkta pay, kurucu nitelikte olan tescil işlemi ile doğduğu andan itibaren TTK m.487’de belirtilen kayıtları içeren ve TTK m. 645 ve devamı uyarınca kıymetli evrak niteliği taşıyan geçerli pay senedine bağlanması halinde, pay senedi veya ilmühaber bastırılmasına kadar geçecek süre boyunca “pay senedine bağlanmamış pay” niteliğinde olup SerPK ve ikincil mevzuatı hükümlerine tabi olarak MKK nezdinde elektronik ortamda kaydileştirilmişse “kaydi pay” ve kaydileştirilmemişse "çıplak pay" olarak pay sahibi tarafından her türlü hukuki işleme konu edilebilir.

Çıplak pay üzerinde kurulacak olan rehin hakkı TMK m.954 tahtında bir hak rehni niteliğindedir. Çıplak payın bir bütün olarak rehne konu olması durumunda, rehmin kapsamı payın sahibine verdiği sadece malvarlığı hakları olacak olsa ve malvarlığı hakları dışındaki hakları rehmin kurulduğu anda rehinden etkilemeyecek de olsa, çıplak pay üzerinde kurulan bu rehin hakkının - TMK m. 955’te yapılan alacak rehni ve diğer hakların rehni ayırımında – bizi bir alacak rehni olduğunu sonucuna götürmeyecektir. Rehne konu çıplak payın paraya çevrilmesi ile bu kere rehmin kurulması anında rehne dahil olmayan yönetsel haklarla birlikte tüm hakları içerecek şekilde çıplak payın mülkiyetinin bir bütün olarak üçüncü kişiye devredileceği dikkate alındığında, bu rehmin hukuki niteliğinin TMK m. 955/f.3 tahtında düzenlenen “diğer hakların rehni” olduğu sonucuna varılmasının uygun olacağı kanaatindeyiz.

Çıplak payın üzerinde rehin hakkı kurulduktan sonra, bu paylar için yönetim kurulu tarafından kıymetli evrak niteliğine sahip nama yazılı veya hamiline yazılı pay senetleri bastırılabilir. Bu pay senetleri kıymetli evrak niteliğinde olduğundan artık bunların bastırılması ile birlikte paya ilişkin haklar artık senetten ayrı ileri sürülemeyecek hale gelecektir. Bu durumda, çıplak pay üzerinde kurulan rehin hakkı anonim ortaklığa bildirilmiş ise, artık yönetim kurulunun çıplak pay üzerinde rehin alan lehine tesis edilmiş olan rehmin hakkına zarar verecek bir işlemde bulunmamalıdır. Çıplak pay üzerinde rehin kurulmuş olduğuna ilişkin bir bildirim

almış olan yönetim kurulu, bu payları temsil eden kıymetli evrak niteliğinde pay senedi bastırması halinde, rehin kendisine ihbar edilmiş olan borçluya borcunu rehin alanın izni olmaksızın rehin verene ödememe yükümü yükleyen TMK m. 961 hükümlerine uygun hareket etmeli ve rehin alanın onayı olmadıkça pay senetlerini pay sahibine teslim etmemelidir. Kanaatimizce, yönetim kurulunun rehinli payları temsil etmek üzere pay senetleri bastırması olduğuna ve bunların teslimi alınmasına yönelik hem pay sahibine hem de rehin alana çağrıda bulunması gerekir. Bu çağrıya rehin alan tarafından cevap verilmemesi veya senetlerin teslimi için ortaklığa başvuruda bulunulmaması halinde, yönetim kurulu pay senetlerini yine de rehin verene teslim etmeyerek, TMK 961/f.3 uyarınca tevdi etmekle yükümlü olacaktır. Yönetim kurulu tarafından yapılan çağrıya rehin alan cevap verir, pay senetlerinin rehin verene teslim edilmesine onay vermez ve kendisine teslimini talep ederse, bu durumda yönetim kurulunun pay senedinin kıymetli evrak niteliğini göz önünde bulundurarak hareket etmesi gerektiği kanaatindeyiz. Rehlinli çıplak payı temsilen hamiline yazılı pay senedi bastırılması durumunda yönetim kurulu tarafından bu senetler doğrudan rehin alana teslim edilebilir. Nitekim hamiline yazılı pay senedi üzerinde rehin hakkı zilyetliğin devri yoluyla tesis edildiğinden, yönetim kurulu tarafından rehin alana pay senedinin zilyetliğinin devri yoluyla rehin alanın çıplak pay üzerinde sahip olduğu rehin hakkı artık hamiline yazılı pay senedi üzerinde devam edecektir.

Nama yazılı pay senedi bastırılması durumunda ise, çıplak pay üzerinde daha önce kurulmuş olan rehin hakkının sonradan çıkartılan pay senedi üzerinde de devam edebilmesi için TMK m. 961'de yüklenen görevi aşan bir görev ve aynı zamanda sorumluluk yüklenmesi makul olmayacağından yönetim kurulu tarafından birlikte teslim için çağrı yapılması ve rehin verenin teslim gelmemesi veya gelerek pay senetlerini cirolamaması durumunda yönetim kurulunun sorumluluğu pay senetlerini rehin alana teslim etmekle sona erdiğinin kabulü gerekir.

Rehlinli çıplak payları temsil eden pay senedinin bastırıldığı ve şirket nezdinde bulunduğu an ile rehin veren tarafından cirolanarak rehin alana teslim edildiği an arasında geçen sürede pay üzerindeki rehin alan lehine tesis edilmiş olan rehin hükümlerinin devam ettiğinin kabul edilmesi gerekir. Zira burada pay senetlerinin fiili hâkimiyetini elinde bulunduran kişi, pay üzerindeki rehin hakkı kendisine ihbar edilmiş ve anonim ortaklıktaki görevi kapsamında pay senetlerini bastırmak ve hak

sahibine teslim etmekle yükümlü olan ortaklığın kendisinden başkası değildir. Bu nedenle de çıplak pay üzerinde mevcut bulunan rehinin askıya alınmasının dahi kabul edilmesini gerektirecek bir durum ortaya çıkmamıştır.

Söz konusu pay senetlerinin ortaklık tarafından bastırılması sonrasında ortaklık tarafından pay sahibiyle birlikte rehin alana hiç ihbarda bulunulmaz ve pay senetleri tarafından sadece rehin verene teslim edilir ise, gerekli tasarruf işlemlerini gerçekleştirmek suretiyle pay senetlerini iyiniyetli üçüncü kişilere devredebilir veya üçüncü kişiler lehine başka rehin hakları tesis edebilir. Sonuç olarak, çıplak pay üzerinde rehin hakkı tesis etmiş ve alacağının bu rehin hakkı sayesinde teminat altında olduğuna güvenen rehin alan, rehin hakkından beklediği faydayı elde edemeyeceğinden ve pay senetleri zilyedi olan üçüncü kişiden artık geri alması imkânı kalmayacağından paylar üzerinde sahip olduğu rehin hakkı da TMK m. 943/ s.1 uyarınca son bulacaktır.

Kanaatimizce rehin verenin, çıplak pay üzerinde daha önceden rehin hakkına sahip olmuş olan rehin alana daha sonradan bastırılan bastırılan senetleri teslim etmemesi üzerine, rehin alanın bu senetlerin teslimine ilişkin eda davası ikame ederek (HMK m. 105) senetlerin teslimini talep edebileceği düşünülmektedir. Rehin alan tarafından açılacak eda davasıyla birlikte mahkemeden pay senetleri üzerinde ihtiyati tedbir kararı konulmasına yönelik talepte bulunulması ve mahkemenin de esasen üzerinde rehin hakkı bulunan payları temsil eden pay senetlerinin üçüncü kişilerin iyiniyetli kazanımlarına konu olmasına engel amaçlı olarak verebileceği bir ihtiyati tedbir kararı ile eda davası sonuçlanıncaya kadar rehin alanın hak sahipliği güvence altına alınmış olacaktır. Eda davası devam ederken rehin alanın rehin hakkının askıda olacağının kabulü gerekir.

Kaydi paylar üzerinde teminat tesis edilmesine ilişkin esaslara SerPK m.47’de özel bir düzenleme ile yer verilmiştir. Bu düzenleme uyarınca, kaydi payların teminat olarak verilmesine ilişkin sözleşmelerin mutlaka yazılı şekilde yapılması gerekir. Kaydi paylar için SerPK m.47 ile tasarruf işlemi olarak yerine getirilmesi gereken yazılı rehin sözleşmesi yapma zorunluluğu, esasen özünde pay senedine bağlanmamış çıplak paylar için TMK m.955 uyarınca öngörülen yazılı rehin sözleşmesi zorunluluğu ile örtüşür. Ancak çıplak paylardan farklı olarak kaydi paylar üzerinde kurulan rehin hakkının kaydi payın kayıtlı oldukları ve aleniyeti sağlayan MKK nezdindeki kayıtlara

da geçirilmesi gerekir ve üçüncü kişilere karşı ancak MKK'ya yapılan bildirim tarihinden itibaren ileri sürülebilir.

Kaydi paylar üzerinde rehin hakkı kurulurken kaydi payların mülkiyetinin rehin verende kalacağı veya teminat alana geçecek olmasına göre iki farklı düzenlemeye yer verilmiştir. SerPK m.47/f.3 uyarınca kaydi paylar üzerinde kurulabilecek olan rehin hakkı tıpkı çıplak paylar veya senede paylanmış paylar olduğu gibi rehin alan lehine rehin hakkı kurulduktan sonra dahi payın mülkiyeti rehin verende kalmaya devam edecektir. Rehnin güvence altına aldığı borcun rehin alana ödenmemesi halinde dahi pay kendiliğinden rehin alana geçmez, kaydi pay paraya çevrilir. Kaydi payın paraya çevrilmesinden elde edilecek olan tutarlar ile rehin alanın alacağı ödenir. SerPK m.47/f.3 uyarınca kaydi paylar üzerinde kurulacak olan rehin hakkı tüm bu yönleriyle rehin hukukunun temel prensiplerine de uygundur.

Öte yandan SerPK m.47/f.2 ile kaydi payın mülkiyetinin karşı tarafa devredilmesi suretiyle kurulacak olan teminat sözleşmesinde ise, teminat alanın, teminat sözleşmesinin kurulduğu anda teminat konusu sermaye piyasası araçlarının mülkiyet hakkına, kanuni usullere uyarak devri sonucu sahip olacağı ve teminat sözleşmesinin sona ermesi ile teminat alanın, teminat konusu sermaye piyasası araçlarının veya eş değerinin mülkiyetini teminat verene iade edeceği düzenlenmiştir. Kaydi payların payların mülkiyetinin teminat alana devredilmesi suretiyle şekilde bir borcun teminatı olarak verilmesine ilişkin SerPK m.47/f.2 düzenlemesi Lex Commissoria yasağı açısından değerlendirildiğinde, anlaşma rehin ile teminat altına alınan asıl borcun muaccel olmasından önce ve hatta rehnin kurulduğu anda yapılması gerektiğinden taşınır ve taşınmaz rehninde Lex Commissoria yasağına aykırı bir anlaşma yapılması ile SerPK m.47/f.2 teminat amaçlı mülkiyet devrine ilişkin düzenlemesi arasında farklılık mevcuttur.

Kanaatimizce, kaydi payların SerPK m.47/f.2 uyarınca teminat olarak verilmesi her ne kadar teminat amacıyla verilmiş de olsa mülkiyetinin devrediliyor olması sebebiyle TMK uyarınca kurulan sınırlı ayni hak niteliğinde olan bir rehin hakkı değildir. Sınırlı ayni hakkın mülkiyet hakkından ayıran en temel farkının sahibine tasarruf etme imkânı vermediği dikkate alındığında SerPK m.47/f.2 uyarınca yapılacak yazılı sözleşme ile kaydi payların mülkiyetinin devredilmesi ve sadece mülkiyetin

sahibine verdiği tasarruf etme yetkisinin de geçmesi sınırlı aynı hak niteliğindeki rehnin söz konusu olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Kanaatimizce, SerPK m.47/f.2 ile taraflar arasında teminat amaçlı yapılan yazılı rehin sözleşmesinin rehin sözleşmesi niteliğinde değil, hukuken inançlı devir niteliğindedir. Lex Commissoria yasağı ise taşınır ve taşınmazlar üzerinde sınırlı aynı hak niteliğinde bir rehin hakkı kurulması durumunda ortaya çıkabilecek yasak olduğundan, SerPK m.47/f.2 uyarınca kaydi payların teminat amaçlı olarak mülkiyetinin teminat alana devri Lex Commissoria yasağına aykırı olmadığı gibi Lex Commissoria yasağına istisnası niteliğinde de değildir.

Anonim ortaklıkta pay sahibi olan kişinin pay sahipliği statüsü nedeniyle sahip olduğu hakların, bu hakların temsil edilmesi ve hukuki işlemlere kolayca konu olması amacıyla kıymetli evrak niteliğinde bir pay senedine bağlanması durumunda, payın pay sahibine vermiş olduğu haklar kıymetli evrak ile iç içe geçecek olmakla birlikte bir taşınır eşyaya dönüşmemekte hak niteliğini korumaktadır. TMK sistematığı açısından kıymetli evrak üzerinde kurulacak rehin için öncelikle hak rehni hükümlerinin uygulama alanı bulması bunlarda hüküm bulunmayan hallerde teslim bağli taşınır rehni hükümlerinin uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

Hamiline yazılı pay senedi, ilk ve esas olarak hamiline yazılı kıymetli evrak için TMK m. 956/f.1’de özel olarak öngörülmüş olan düzenleme uyarınca rehnedilebilir. Bu özel hüküm uyarınca, pay üzerinde rehnin kurulması için hamiline yazılı pay senedinin zilyetliğinin rehin alana rehin hakkı kurulması amacıyla devri gerekli ve yeterlidir. Zilyetliğin devri için müşterek zilyetlik kurulması veya hükmen teslim veyahut zilyetlik sözleşmesi yollarının kullanılması fiili hâkimiyetin rehin verende de kalmasına yol açacağından pay üzerinde rehin hakkı kurulmasına elverişli değildir.

Nama yazılı pay senedi, kanunen emre yazılı senet niteliğindedir. Senet üzerinde rehin hakkının kurulması için gerekli tasarruf işlemleri olarak TTK m.956/f.2’de senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak zilyetliğinin rehin alana devredilmesi gerekir. Rehin hakkının kurulması bakımından tasarruf aşamasına denk gelen ilk işlem olan ciro, açıkça rehin amacıyla yapıldığına ilişkin ifade içerecek açık rehin cirosu ile yapılabilecektir. Ayrıca temlik cirosunun devir işlevinden faydalanılarak da rehin kurulmasının önünde de bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca, nama yazılı pay senedi üzerinde ciro edilen kişinin adı belirtilmediği gibi kural olarak

ciro eden kişinin de adı belirtilmeksizin sadece imzasının bulunduğu beyaz ciro ile de rehin kurulmasının mümkündür.

Rehin hakkı güvence altına alınan alacak ödenmediğinde, rehne konu unsurun paraya çevrilmesi sonucu elde edilen bedelden diğer alacaklılara göre öncelikli olarak alacağını tahsil etme hakkı veren aynı bir teminattır. Bu durumda da nasıl ki bir şeyin rehne konu olabilmesi için mutlaka paraya çevrilebilir nitelikte olması gerekiyorsa, rehne konu şeyle birlikte rehnin kapsamına dahil olduğu kabul edilen veya taraflarca açıkça mutabık kalınarak dahil edilen diğer şey, hak, değer veya menfaatlerin de paraya çevrilebilir nitelikte olması gerekecektir.

Anonim ortaklık payının pay sahibine verdiği mali haklardan en önemlisi olan kâr payı alma hakkı payın TMK m.685 uyarınca bir hukuki semeresi niteliğindedir. Üzerinde başkası lehine rehin hakkı kurulmuş olan bir taşınırın hukuki semereleri mülkiyet hakkına sahip olan kişide kalır, rehin alanın rehin hakkının kapsamına dahil olmaz. TMK'nın "Alacaklar ve Diğer Haklar" üzerinde rehin kurulmasına ilişkin esasları kapsamında hukuki semere niteliğindeki faiz ve kâr payı gibi dönemsel gelir getiren alacaklar için TMK m.959'da özel bir hüküm getirilmiştir. Hazırlık dönemi faizi, payın TMK m. 685/f.2 uyarınca hukuki semeresi niteliğinde olduğundan, tıpkı kâr payında olduğu gibi payın sahibine aittir. Payın üzerinde rehin kurulmuş olması halinde hazırlık dönemi faizini alma hakkının pay sahibine mi yoksa rehin alana mı ait olacağı TMK m.959 düzenlemesi dikkate alınarak çözümlenmelidir. Bu kapsamda da hazırlık dönemi faizi TMK m.959/f.1'de ifade edilen payın dönemsel geliri niteliğindedir.

Pay sahibinin, tasfiye payı alma hakkı, anonim şirketin tasfiye gerektiren bir şekilde sona ermesi durumunda, ortaklığın borçlarının ödenmesi ve pay sahiplerine pay bedelleri iade edildikten sonra kalan tutarın kural olarak payının toplam sermaye içindeki oranında ödenecek olan tutardır. Bir diğer deyişle, tasfiye payı pay sahiplerine pay bedelleri iade edildikten sonra kalan bakiye üzerinden hesaplanacak olan bir tutar olduğundan, pay sahibinin şirkete koymuş olduğu sermaye taahhüdü tutarının kendisine iadesi niteliğinde değildir. Pay sahibi, ortaklığa koymuş olduğu sermaye sonrasında ortaklığın faaliyetleriyle malvarlığını artırmış ve nominal sermayesinden daha fazla bir malvarlığına sahip olmuştur. Eğer ortaklıkta bu şekilde bir malvarlığı artışı bulunmuyorsa zaten pay bedelleri pay sahiplerine iade edildikten sonra ortada

bir tasfiye bakiyesi kalmamış olacağından pay sahiplerine dağıtılabilecek bir tasfiye payından bahsedilemeyecektir. Artmış olan bu malvarlığı değerinin, TMK m.685 uyarınca bir hukuki semeresi olarak nitelendirilen görüşün aksine pay sahibinin payının yerine geçen ikame bir değer olarak kabulü gerekir. Ancak ikame değer niteliğindeki bu malvarlığı değerine ilişkin TMK m.939 ila m. 961 arasındaki hükümler cevap vermediğinden, “Sigorta tazminatı üzerinde hak” başlıklı TMK m. 879 uyarınca ipotekli taşınmazın ikame değeri niteliğinde kabul edilen sigorta tazminatının rehinli alacaklıya ödeneceğine ilişkin hükmün aynı amaca hizmet eden tasfiye payı tutarının da rehin alana ödenmesi gerektiği sonucuna götürmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Pay üzerinde kurulmuş olan rehnin, ortaklığın tasfiye sürecine girmesi halinde, TTK m.543 kapsamında pay sahiplerine iade edilecek olan pay bedelleri üzerinde de devam edip etmeyeceğine ilişkin olarak ise, ikame değer olarak kabul edilmesi gerektiği kanaatinde olduğumuz tasfiye payında olduğu gibi, tasfiye ile iade edilen pay bedeli de rehin veren ve rehin alan arasında ayrıca ve açıkça öngörülmemiş bile olsa, kendiliğinde rehnin kapsamında kabul edilmelidir.

Borçludan olan alacağına teminat teşkil etmek üzere, pay üzerinde rehin hakkına sahip olan alacaklı, alacağı muaccel olduğu halde ödenmediği durumda rehin hakkına bağlı olarak pay üzerinde sahip rehne dayanarak payın paraya çevrilmesini talep yetkisi sahip olacak ve payın paraya çevrilmesinden elde edilen satış bedelinden kendi alacaklarını tahsil edebilecektir. Rehin ile güvence altına alınan bu alacak kural olarak doğrudan bir para alacağı olabileceği gibi, para dışında verme veya yapma ve vermeme ve yapmama edimi de rehin ile teminat altına alınabilir. Fakat teminat altına alınmış olan para alacağı dışındaki edimlerin yerine getirilmemesi durumunda, rehnin paraya çevrilmesi anında parayla ifade edilebilir olmaları gerekir.

Alacağın rehnin kurulması anında belirli veya belirlenebilir olması gerekir. Alacaklının borçludan olan tüm alacaklarının pay rehni ile teminat altına alınması, hem asgari olarak belirlenebilir olması şartını sağlanmamış olacak hem de TMK m.23 ve TBK m.26 ve m.27 uyarınca rehin verenin kişilik hakları aleyhine bir tecavüz niteliğinde olacağından mümkün gözükmemektedir.

Alacak rehnin kurulduğu anda doğmuş olabileceği gibi, ileri doğabilecek alacaklar da rehin ile güvence altına alınabilir. İleride doğabilecek alacaklardan kasıt

ise, rehnin kurulması anında borçlunun rehin alana karşı henüz borçlu olmadığı fakat aralarındaki belirli veya belirlenebilir bir hukuki ilişkideki geciktirici şartın gerçekleşmesi veya vadenin gelmesine bağlı olarak ileride doğması beklenen rehin alanın alacaklarıdır. Üçüncü kişinin rehin hakkının da alenileştirilmiş olduğu bu andan dahi rehnin daha doğmamış olduğunun ve alacağın doğmuş olduğu anda doğacağının iddia edilmesi mümkün olmamalıdır. Öte yandan, rehin hakkı alacak ile sıkı sıkıya bağlı ferî bir hak olduğu göz önüne alındığında, alacağın vadeye bağlanmış olması durumunda vade gelmeden önce veya şarta bağlanmış olduğunda ise şart henüz gerçekleşmeden önce ortada bir alacak olmadığından rehin alanın rehne bağlı olarak sahip olduğu paraya çevirmeye ilişkin hakkı kullanma imkânı olmayacaktır.

Payın rehin alanın hangi alacaklarının teminatını teşkil edeceğine ilişkin TMK m.954 vd.961'deki düzenleme bulunmadığından, yedek hüküm niteliğinde olan ve aksi kararlaştırılması mümkün olan TMK m.946/ f.2 hükmü uyarınca asıl alacak ile birlikte sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme faizi de dahil olacaktır. Cezai şartın ifa yerini tutmak üzere olduğunun kabul edildiği veya açıkça kararlaştırıldığı durumlarda, rehin ile güvence altına alınan asıl alacak yerine söz konusu cezai şart tutarının alacaklıya ödenmesi gerekeceğinden rehnin bu cezai şartın ödenmesini de teminat altına aldığı cezai şart ile amaçlanan güvence fonksiyonu yerine açısından kabul edilmelidir.

Anonim ortaklığın paylarının bir kısmı veya tamamı üzerinde rehin alan lehine bir rehin hakkı kurulduktan sonra ortaklığın sermayesinde veya tüzel kişiliğinde gerçekleşecek bir takım değişiklikler nasıl ki pay sahibini etkileyecekse rehin alanında hakları da etkilenecektir. Rehin hakkının akıbetinin ne olacağına ilişkin bir sonuca varılırken rehin hukukunun sınırlı bir aynı hak niteliği, temel ilkesi olan belirlilik ilkesi dikkate alınması ve bunlarla birlikte mutlaka sermayesinde veya tüzel kişiliğinde gerçekleşecek bu değişikliklere ilişkin rehin alanın müdahale imkanı olmayacağından mevcut bulunan rehin hakkının kısmen veya tamamen ortadan kaldırılması veya fiilen kullanılamaz hale getirilmesinin önlenmesi de amaçlanmalıdır.

Anonim ortaklığın paylarının bir kısmı veya tamamı üzerinde hâlihazırda bir rehin hakkı bulunurken, sermaye artırımını sonucunda ortaklıkta kendiliğinden doğacak yeni paylar, sermaye artırımından önce üzerinde rehin tesis edilen ve sermaye artırımını anında rehinli bulunan payların sayısını değiştirmeyecek olsa da rehinli payların

ortaklığın toplam paylarına olan oranında azalmaya neden olacaktır. Sermaye artırımının ortaklığın mevcut esas sermayesinde yer alan sermaye tutarını kanunun izin verdiği ölçüde kendi iç kaynaklarının sermayeye dönüştürülmesi veya taahhüt yoluyla dış kaynaklardan malvarlığı değeri getirilmesi veyahut şarta bağlı sermaye artırımını usulüyle esas sermayenin değiştirilmesi yöntemlerinin hangisiyle yapıldığına göre değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Rehin anonim ortaklık paylarının örneğin tamamı üzerinde kurulmuş iken, sermaye artırımını sonucunda payların sadece yarısı üzerinde devam edecek olması kuşkusuz rehin alan konumundaki alacaklının rehne bağlı olan haklarını kullanırken zarara uğraması tüm sermaye artırım türleri için geçerli olacak olmakla birlikte, iç kaynaklar kullanılarak yapılacak bir sermaye artırımının diğerlerinden ayırt edici özelliği esas itibarıyla ortaklığın kendi malvarlığı değerlerinden faydalandığı halde rehin alan konumunda olan kişinin rehnin paraya çevrilmesi halinde şirketin söz konusu malvarlığı değerleri üzerinde doğacak nihai alacak hakkının azalması olduğundan rehin alan konumundaki alacaklının rehne bağlı olan haklarını ortaklığın inisiyatifinde olan bir işlemle gerçekleştirmesi sonucunda ortaya çıkan bu payların payın hukuki semeresi ve kâr payı niteliğinde olduğu kabul edilmemesi pay sahibinin payının yerine geçen ikame bir değer niteliğinde olduğunun ve bunun sonucunda da rehnin yeni paylar üzerinde kendiliğinden yayıldığı kabul edilmesi gerekir.

Rehnin bedelsiz paylara kendiliğinden yayılacağına ilişkin ilk görüşün çıkış noktası olan sermaye artırımının yapılırken kullanılan malvarlığı değerinin ortaklığın hâlihazırda sahip olduğu değerler olduğu ve bedelsiz payların ortaya çıkması sonucunda rehin alacaklısının zarara uğraması adaletsiz sonuçlar doğuracak olması dikkate alınırken ve bunu telafi etmek amacıyla rehin hukukunun temel prensiplerinden biri olan belirlilik ilkesinden tamamen vazgeçilmiştir. Diğer taraftan ise, rehnin belirliliği ve şekle uygun tesis edilmesi ilkesini çok sert şekilde kabul eden ikinci görüş, mevcut rehninin doğrudan şirket veya pay sahipleri tarafından rehin alanın haklarının kasıtlı olarak azaltılmasına imkân verilmesi karşısında rehin alanı savunmasız bırakmakta, rehnin işlevsiz hale gelmesine bir çare üretmemekte aksine bunu rehin alan tarafından öngörülmesi gereken bir risk olarak kabul etmektedir. Doktrinde öne sürülen her iki görüşün de ortaya çıkış nedenleri ve dayanakları yerinde olmakla birlikte her iki görüş de bunun doğurabileceği diğer sakıncaları tümüyle göz

ardı etmektedir. Oysaki rehnin bedelsiz paylara kendiliğinden yayıldığı ve yayılmadığı her iki durumda da korunması gereken menfaatlerin neler olduğu ve ortaya çıkacak olumsuz sonuçlar nedeniyle korunamayan menfaatlerin ise ne şekilde azaltılabileceği veya bertaraf edilebileceğinin tespit edilmesi, bir tarafın menfaatleri dikkate alınırken diğer tarafın haklarının tümüyle gözardı edilmemesi gerekir.

İç kaynaklardan sermaye artışı mevcut rehinli payların sadece itibari değerlerinin yükseltilmesi şeklinde gerçekleşirse, ortaklığın yeni pay çıkarması söz konusu olmazsa, ortaklıktaki toplam pay sayısı değişmeksizin her bir payın itibari değeri artırılarak toplam sermaye artırılmış olacak veya artırılan sermaye tutarına denk gelecek şekilde yeni payların çıkarılması ve böylece ortaklığın toplam pay sayısının artırılması söz konusu olursa pay sahiplerine dağıtılacak söz konusu bedelsiz paylar ortaklığın kendi değerlerinin dönüştürülmesi suretiyle doğacağından rehin hakkının bu paylar üzerinde kendiliğinden yayıldığı kabul edilmelidir. Nitekim henüz pay senedine bağlanmamış paylardan doğan bedelsiz paylar kendiliğinden rehin yüküne sahip olacak olması rehin hukukunun temel ilkeleri olan belirlilik ve aleniyete aykırılık teşkil etmeyecektir. Zira daha önceden yazılı olarak yapılmış tasarruf işlemi niteliğindeki rehin sözleşmesi ile üzerinde rehin tesis edilen paylar rehin veren ve rehin alan tarafından belirlenerek ferdan tayin edilmiş olup, bedelsiz paylar da mevcut paylara sahip olmaları nedeniyle kanunen pay sahiplerinin mülkiyetinde kendiliğinden doğduğundan ve bunlardan pay sahibi tarafından dahi vazgeçilemediğinden, rehnin de bu bedelsiz paylar üzerinde doğması için tekrar bir rehin tesisin aranması ile belirlilik ilkesi açısından korunması gereken bir menfaat bulunmamaktadır. Diğer taraftan, ortaklığın paylarını temsil etmek üzere pay senetleri bastırılmış ve rehin söz konusu pay senetleri üzerinde ciro veya temlik beyanına ilave olarak zilyetliğin devri yöntemi ile tesis edilmişse rehnin bedelsiz paylar üzerinde kendiliğinden yayılması ile yukarıda çıplak payda açıklandığı sebeplerle rehin alanın haklarının korunması gerektiğine ilişkin bir farklılık bulunmamakla birlikte, çıplak payın rehninden farklı olarak şekil şartlarına tabi olan pay senedinin yine belirli bair prosedür izlenerek ciro ve teslim yoluyla rehin kurulduğu düşünüldüğünde rehnin belirliliği ve aleniyeti açısından bir takım tereddütler doğuracaktır.

İç kaynaklardan yapılacak sermaye artırımının yeni pay çıkartılmaksızın sadece mevcut her bir payın itibari değerinin artırılması durumunda, rehin her bir payın artan

itibari değerine de yayılması nedeniyle pay senedindeki kayıtların gerçek durumu yansıtması amacıyla pay senetlerinin iptal edilerek yenilerinin bastırılması yönetim kurulu tarafından kendiliğinden alınan bir karar ile olabileceği gibi pay sahipleri hatta menfaat sahibi olan rehin alan tarafından da yönetim kurulundan talep edilebilecek ve güncel itibari değeri gösteren yeni pay senetleri bastırılarak aynı usul izlenmek suretiyle rehin tesis edilmesi gerekecektir. Yeni payların çıkartılması yoluyla iç kaynaklardan sermaye artışı gerçekleşirse, bu durumda pay senetlerine bağlanmış olan paylardan koparak yeni doğan bu bedelsiz paylar üzerinde rehin hangi yolla rehnin belirliliği ve aleniyeti ilkelerine uyum sağlayacağına ilişkin olarak ise bedelsiz payları temsil etmek üzere pay senedinin çıkartılmadığı veya çıkartılana kadar olan dönem boyunca rehin hakkı taşınırınların teslimi yoluyla üzerinde rehin kurulmuş olan pay senetlerinin temsil ettiği payların bölünmesinden doğan pay çıplak pay hükümlerine tabi olacak ve sonrasında pay senedi bastırılması durumunda bir taraftan payın rehin yüküyle doğmuş olduğu kabul edilirken diğer taraftan pay senedinin cirolanarak rehin alana teslim edilmesi gerekliliği doğacaktır. Aksi durumda kıymetli evrak niteliğinde olan pay senetleri pay sahibi rehin yükü bulunmaksızın tedavüle sokulabilecek üçüncü kişilere ciro ve teslim yoluyla rehin verme riski taşıyacak ve rehnin belirliliği ve aleniyeti ilkesi zedelenmiş olacaktır.

Sermayenin dış kaynaklardan artırılması ile kastedilen, ortaklığın pay sahiplerinin ortaklığa getirmeyi taahhüt ettiği malvarlığı olan sermayenin, ortaklığa hâlihazırda ortaklıkta pay sahibi olan kişiler tarafından veya ortaklığa yeni pay sahipleri alınması sonucunu da doğuracak şekilde pay sahibi olmayan üçüncü kişiler tarafından da dışarıdan malvarlığı getirilerek artırılması ve böylece sermayeyle birlikte ortaklığın toplam malvarlığının reel olarak artırılması sonucunun elde edilmesidir. Dış kaynaklardan sermaye artırımını gerçekleştirmek isteyen şirket, pay sayısını sabit tutarak her bir payın itibari değerini artırmak yerine, ortaklığa yeni gelecek malvarlığı değerine denk gelecek şekilde ortaklıktaki toplam pay sayısını artırmayı da tercih edebilirken yeni malvarlığı değerlerinin ortaklıkta hâlihazırda pay sahibi olmayan kişiler tarafından ortaklığa sermaye artırımını yoluyla getirilmesi durumunda, payın bölünmezliği kuralı gereği bir payın iki pay sahibi olması mümkün olmayacağından her bir payın itibari değerini yükseltemez, ortaklığın sermaye artırımını yeni pay çıkarmak yoluyla gerçekleştirmesi gerekecektir. Eğer rehin alanın payın yeni itibari

değerinin tamamı veya yeni çıkartılan paylar üzerinde rehnin hakkı olmadığı kabul edilecek olursa, rehin alanın kendi kontrolü dışında şirketin veya rehin veren pay sahiplerinin kararıyla teminatı işlevsiz hale gelecek derecede kayba uğrayabilecektir. Ancak sermayenin dış kaynaklardan artırımında farklılık arz eden husus rehin alan lehine kurulan rehin hakkı anında şirkette olmayan ve payların paraya çevrilmesi durumunda rehin alanın teminatının bir parçasını teşkil etmeyecek olan ve ancak sermaye artırımı ile pay sahibi tarafından getirilen bu yeni değer rehin alanın teminatının kapsamını ve değerini artırmış olacaktır.

Paya ilişkin temel esaslardan biri olan payın bölünmezliği öncelikli olacak ve pay sahibinin ilave olarak getirdiği sermaye ile itibari değeri yükselen pay üzerinde rehin alan lehine mevcut olan rehin yeni itibari değer üzerinden devam edecektir. Yeni payların mevcut pay sahiplerine verilmesi ihtimalinde ortada bastırılmış pay senetleri olmadığı ve mevcut pay sahipleri ile rehin alan arasında yazılı rehin sözleşmesi olduğu dikkate alındığında rehnin belirliliği ve aleniyetine zarar verecek bir durum bulunmadığı açıktır. Yeni payların mevcut payların genişlemesiyle oluştuğu ve rehnin bu yeni payları da kapsamına alması gerektiği aksi durumda pay sahibinin rehin alana payları üzerinde tesis etmiş olduğu sınırlı aynı hakka önemli ölçüde zarar verebilme hatta fiilen ortadan kaldırılmasına imkânı verilmiş olacağı kanaatindeyiz. Diğer taraftan sermaye artırımı ile pay sahibi tarafından getirilen bu yeni değer rehin alanın teminatının kapsamını ve değerini artırmış olacağından esasen pay sahibi aleyhine bir durum ortaya çıkabileceği de kabul edilmelidir. Ancak özellikle malvarlığı sermayesinden fazla olan bir şirkette pay sahibinin artırmaya katılmasıyla ödemiş olduğu değer, rehin bu yeni paylar için devam etmezse rehin alanın teminat kaybına uğrayacağı değerden önemli ölçüde az olacak olması nedeniyle ortaklığa tümüyle yabancı durumda olan rehin alanın haklarını koruyacak şekilde yorumlanmalıdır.

Mevcut pay sahibinin yeni pay alma hakkını kullanmaması veya bu hakkı usulüne uygun şekilde kısıtlanmış veya tamamen kaldırılmış olması nedeniyle çıkartılan yeni payların üçüncü kişiler tarafından bedeli ödenmek veya taahhüt edilmek suretiyle edinilmesi halinde, kabul etmiş olduğumuz yeni payın mevcut payın genişlemesi niteliğinde olduğu görüşü uyarınca üçüncü kişilerin payları rehin yüküyle birlikte edildiği sonucuna ancak mevcut rehin hakkının üçüncü kişiye bildirildiği durumlarda varılabilecektir. Bu durumda ortaya çıkacak olan teminattaki azalma rehin

alanın taşınmaz rehnine ilişkin TMK m. 865’de yer verilen ek teminat talep etme imkânından faydalanmasına imkan vermesi gerektiği ve her halükarda rehin alan TMK m. 2 hükmü gereğince ek teminat talep edebileceği kanaatindeyiz. Rehin alan tarafından mevcut pay rehni ortaklığa bildirilmiş ise, yeni pay alımı öncesinde söz konusu rehin yükününün üçüncü kişilere ortaklık tarafından bildirilmesi gerekeceğinden bu yükümlülüğe aykırı olarak davranan ortaklık yeni pay sahibine karşı mevcut rehin yükü nedeniyle sorumlu hale gelecektir.

Yeni pay çıkartılması yoluyla sermaye artırımı yapılması ve mevcut pay sahiplerinin yeni pay alma haklarını kullanarak yeni payların da sahibi olmaları durumunda ise katıldığımız görüşe göre esasen yeni çıkartılan paylar mevcut payların devamı niteliğinde olduğundan rehnin bu paylar üzerinde devam ettiğinin kabulü gerekir. Ancak yeni payları temsilen ortaklık tarafından kıymetli evrak niteliğinde pay senedi bastırılması halinde senedin kime teslim edileceği ve nama yazılı pay senetlerinde cironun ne şekilde yapılacağı oldukça tereddütlü bir husustur. Bu durumda mevcut paylar üzerindeki rehin kendisine bildirilmemiş olan veya rehinden haberdar olduğu ispatlanamayan ortaklığın pay senetlerini yeni payların sahibi olan pay sahibine teslim etmesi durumunda ortaklığın sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Bununla birlikte rehin kendisine bildirilmiş olan ortaklık, aynı çıplak paylar üzerinde rehin tesis edildikten sonra payın senede bağlanmış olduğu bir durumda senetlerin kime teslim edileceğine ilişkin görüşümüzde belirtmiş olduğumuz üzere ortaklığın pay senetlerini rehin alana teslim etmekle yükümlü olacaktır

Şarta bağlı sermaye artırımında, öneriye muhatap olma hakkını kullanan pay sahibi, ortaklık tarafından ihraç edilen alım veya değiştirme hakkı veren tahviller veya diğer borçlanma araçlarının satın alınmış olması halinde, tıpkı yeni pay alma hakkını kullanan pay sahibinde olduğu gibi, henüz paya dönüşmemiş dahi olsa pay sahibi kendi talebiyle ortaklıktaki bir paya dönüştürebileceği bir hakka sahip hale gelecek ve yeni paylar pay sahibinin mevcut paylarından doğacaktır. Burada pay sahibinin sermaye taahhüdü yoluyla dış kaynaklardan sermaye artırımına katılması ile aynı ekonomik ve hukuki gerekçe söz konusu olacağından Pay sahibinin mevcut payları üzerinde rehin alan lehine kurmuş olduğu rehin hakkı, mevcut payları nedeniyle kendisine önerilen borçlanma araçlarını satın alması ve sonucunda da bunları paya dönüştürme hakkını da kullanması sonucunda, yeni edindiği paylar üzerinde de devam

edeceği kanaatindeyiz. Nitekim Bu açıdan da yukarıda sermaye taahhüdü yoluyla dış kaynaklardan sermaye artırımını yapılması durumunda çıplak pay ve pay senedine bağlanmış pay üzerinde kurulmuş olan rehnin akıbetine ilişkin görüşümüz, pay ile değiştirilebilir borçlanma araçlarına sahip olan pay sahibinin paya çevrilmesini talep ettiği ve sermaye borcunu takas veya ödeme yoluyla yerine getirildiği anda ve ölçüde kendiliğinden oluşan paylar üzerindeki rehin için de geçerlidir.

Kurucu (olağan) sermaye azaltımı her bir payın itibari değerinin indirilmesi yoluyla yapılıyor ve indirilen tutara denk gelecek şekilde malvarlığı serbest bırakılarak pay sahiplerine iade ediliyorsa ortaklıktaki toplam pay sayısı değişmediği gibi, pay sahibine ait olan pay sayısında da değişiklik bulunmamakta, sadece pay sahibinin her bir payının değeri azaltılarak toplam sermaye azaltıldığından sermayeden pay sahibinde iade edilen tutar payın ikame değeri niteliğinde olacak ve rehin hakkı bu tutarlar üzerinde de devam edecektir. Öte yandan, esas sözleşmedeki sermaye tutarının zararlar neticesinde fiili olarak azalmış olması nedeniyle gerçek duruma uygun hale getirilerek bilanço açığının kapatılması amacıyla bilançonun öz kaynaklarında azaltılmak suretiyle açıklayıcı (basitleştirilmiş) sermaye azaltımı yapılıyorsa sermaye azaltımı öncesinde ortaklık payları üzerinde kurulmuş olan rehin hakkı, itibari değerinin indirilmesi sonrasında yeni itibari değeriyle birlikte aynı pay üzerinde devam edecek, ortaklıktaki toplam pay sayısı ve dolayısıyla da pay sahibinin de pay sayısı azaltılacak ise, payların birleştirilmesi halinde birleşme sonucunda ortaya çıkan pay birleşen payların ikame değeri olduğundan mevcut rehin hakkı da devam edecektir. Ancak sermaye azaltımı ortaklık paylarının bir kısmı itfa edilerek gerçekleştiriliyorsa bu durumda hem itfa edilen pay artık mevcut olmayacağından rehne konu şey ortadan kalkmış ve rehin de kendiliğinden sona ermiş olacak hem de pay sahibine iade edilecek bir sermaye olmadığından payın ikame değerini oluşturabileceği ve rehin alanın da rehin hakkını devam edeceği bir malvarlığı değeri de olmayacaktır

Birleşmenin pay değişim oranına uygun gerçekleştirilmesi halinde, birleşme sonrası devrolan ortaklığın katılımı sonucu devralan ortaklıkta oluşacak yeni payların mülkiyet hakkı aynı kişilere ait olurken, bu paylar üzerinde aynı hak niteliğindeki üçüncü kişiler lehine tesis edilmiş olan rehin hakkı da aynı şekilde külli halefiyet

prensibi gereği devam eder⁶⁶². Bir diğer deyişle, birleşmenin ticaret siciline tescil edilmesiyle birlikte, devralma yöntemiyle gerçekleşen birleşmelerde paylar rehin yüküyle kendiliğinden devralana geçer ve yeni ortaklık kurulması yoluyla birleşmede ise yeni paylar rehin yüküyle doğar⁶⁶³. Devralan veya yeni kurulan ortaklıktaki paylar, tüzel kişiliği sona ermiş olan devrolan ortaklıktaki payların kaim değeri niteliğinde olup, rehin kaim değer üzerinde de devam edecektir⁶⁶⁴. Denkleştirme tazminatı verilmesi halinde, bu malvarlığı değeri, payın ikame değeri ve pay sahibinin mülkiyet hakkından kaynaklanan bir talep hakkı olduğundan, devrolan şirket payları üzerinde birleşme önce rehin tesis edilmiş ise, rehin alacaklısının pay üzerindeki rehin hakkı payın denkleştirme tazminatına dönüşen kısmı üzerinde de devam edecektir. TTK m.141’de yer alan bu düzenleme ile devrolan ortaklığın pay sahipleri gerek kendi istekleri ile gerekse zorunlu olarak devrolan ortaklıktan ayrılmaları halinde artık pay sahipliği sıfatları ortadan kalkacaktır. Birleşme öncesi bu pay sahiplerinin payları üzerinde rehin alacaklıları lehine tesis edilmiş olan rehin hakkı, tıpkı denkleştirme tazminatında olduğu gibi, pay sahiplerinin paylarına karşılık alacakları ayrılma akçesi üzerinde de devam edecektir.

Anonim ortaklıktaki payları üzerinde rehin alan lehine rehin hakkı kurduktan sonra ortaklığın en az iki şirkete malvarlığı devretmek ve tüzel kişiliğinin sona ermesi suretiyle tam bölünmesi halinde, bölünen şirketin sona ermesiyle pay sahibinin payları ortadan kalkarken külli halefiyet prensibi gereği devralan şirketlerdeki payları aslen iktisap edecektir. Devralan şirketlerde aslen iktisap ettikleri söz konusu paylar ise tam bölünen şirketteki paylarının ikame değeri olacaktır. Rehin alanın devralan şirketlerde hangi oranda pay üzerinde rehin hakkının devam edeceği ise bölünme sözleşmesi ve pay değişim oranına göre belirlenecektir.

Ortaklara pay edinilmesi modeliyle veya iştirak modeliyle kısmi bölünme yapan ortaklıkta pay sahibi olan pay sahipleri ise kısmi olarak bölünen ortaklık devam edeceğinden buradaki paya sahip olmaya devam edecek ve rehin alanın rehin hakkı aynı şekilde devam edecektir. Ortaklara pay edinilmesi modeliyle bölünen şirketin

⁶⁶² Kendigelen, **İntifa Hakkı**, s.346; Göksoy, **Payın Rehni**, s. 325

⁶⁶³ Tekinalp, **Sermaye Ortaklıkları**, s. 681; İpek, **Birleşmeler**, s. 238.

⁶⁶⁴ Yasaman, **Birleşme**, s. 49; Şengül Al Kılıç, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşmesi**, İstanbul, 2009, s.10 (Al Kılıç, Birleşme)

devralan şirkete devrettiği malvarlığı değerlerine denk gelen paylar ise sona erecek ama bu payların bölünme sözleşmesi ve pay değişim oranına göre devralan şirketteki ikame değeri olan paylar yine pay sahibine ait olacağından rehin alanın bu paylar üzerindeki rehin hakkı da devam edecektir.

Bölünen şirketten ayrılan malvarlığı değerlerine sahip olacak bir yavru şirket kurularak (iştirak modeliyle) bölünen şirket, yavru şirkette doğrudan pay sahibi olacak ve bölünme öncesinde bölünen şirkette sahip olduğu payları üzerinde rehin hakkı tesis eden pay sahibinin bölünme sonrasında devralan şirkete devredilen malvarlığı değerlerine karşılık gelecek şekilde payları sona erecek ve devralan şirkette de pay sahibi de olamayacağından rehin alanın rehin hakkının bölünen şirketin devralan şirkette aslen iktisap ettiği paylar üzerinde pay sahibin rehin hakkı devam edecek, rehin kurulduğu sırada rehin ilişkisine yabancı olan şirket artık rehin veren haline gelecektir.

Türü değişen yeni şirketin eski şirketin devamı olduğuna ilişkin TTK m.180'deki açık hüküm sayesinde tüzel kişiliği üzerinde herhangi bir değişiklik olmayacak, tür değişikliği öncesinde sahip olduğu haklar ve alacaklar, borç doğuran tüm işlemlerden dolayı sorumlu olunan borçlar ve yükümlülükler yeni şirketin olacaktır. Şirket payının ve haklarının korunması amacıyla getirilen ortakların şirket payları ve hakları korunduğu, oydan yoksun paylar için sahiplerine eşit değerde paylar veya oy hakkını haiz paylar vereceği, imtiyazlı payların karşılığında aynı değerde paylar verilir veya uygun bir tazminat ödeneceği şeklindeki TTK m.183 düzenlemesinde intifa senetleri karşılığında aynı değerde haklar verileceği veya tür değiştirme planının düzenlendiği tarihte gerçek değer ödeneceği belirtilerek esasen tür değişikliği sonrası yeni türdeki şirketteki payın, önceki şirkette pay sahibinin sahip olduğu payın ikame değeri olduğunu açıkça göstermektedir.

Anonim ortaklık payı üzerinde kurulan rehin hakkı paya bağlı ferî bir hak olduğundan rehin konusu olan anonim ortaklık payı ortadan kalktığında rehin hakkı da anonim ortaklığın dönüştüğü limited ortaklık payı, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklığa ait paylar veya kooperatif payı üzerinde devam edecek ve TTK m.183 düzenlemesinin kıyasen uygulanarak yeni şirkette pay sahibine pay yerine bunların değerinde bir tazminat ödenmesi söz konusu olursa, bu değerler payın ikame değeri olacağından rehin hakkı bu tutarlar üzerinden devam edecektir.

Limited ortaklık, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık veya kooperatif şirketlerinin tür değişikliği sonrasında anonim şirkete dönüşmesi halinde eskiden o ortaklıkta sahip olduğu payların karşılığında yeni şirket olan anonim ortaklık tarafından çıkartılacak olan paylar üzerinden rehin alanın sahip olduğu rehin hakkı kendiliğinden kurulmuş olacaktır. Ortaklık tarafından sonradan payları temsilen kıymetli evrak niteliğinde pay senedi çıkartılmak istenirse üzerinde rehin hakkı kurulmuş olan bir çıplak payın pay senedine bağlanmasına ilişkin esasların uygulanması gerekecektir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Faruk** : **Rehin Hukuku Dersleri**, Vedat Kitapçılık, 2. Baskı, İstanbul, 2017 (*Acar, Rehin Hukuku*)
- ADIGÜZEL, Burak** : “Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkının Sınırlanması veya Kaldırılması”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 18, Y. 2014, S. 1, Ankara, 2012 (*Adıgüzel, Rüçhan Hakkı*)
- AKA, Beyza** : **Hamiline Yazılı Pay Kavramı ve Hamiline Yazılı Paylar Üzerindeki Hukuki İşlemler**, Blog Lexpera, İstanbul, 2021, <https://blog.lexpera.com.tr/7262-sayili-kanun-ile-turk-ticaret-kanununda-yapilan-degisikliklerin-degerlendirilmesi/> (*Aka, Hamiline Yazılı Pay*)
- AKBİLEK, Nevzat** : **Anonim Şirketler Birleşmelerinde Pay Sahibinin Korunması**, Ankara, 2009 (*Akbilek, Birleşme*)
- AKBULAK, Yavuz** : “TTK Işığında Anonim Şirketlerde Pay Senetleri”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2016/ 1, s. 505-523, Ankara, 2016 (*Akbulak, Pay Senetleri*)
- AKIN, Murat Yusuf** : **Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler**, 1. Basıdan Tıpkısı 3. Bası, İstanbul, 2014 (*Akın, Bağlı Nama Yazılı*)
“Bağlı Nama Yazılı Payların Miras Yoluyla İntikalinde 3 Mahkeme Ara Kararı Hakkında Düşünceler”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 203, s. 1063-1081, 2021 (*Akın, Düşünceler*)
- AKİPEK, Jale/**
AKINTÜRK, Turgut/
ATEŞ, Derya : **Eşya Hukuku**, Beta Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 2018 (*Akipek/ Akintürk/ Ateş, Eşya Hukuku*)
- AKKALE,**

- Rüveyda Gülmisal** : “Kayıtlı Sermaye Yapısı Hakkında Genel Bilgi ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Kayıtlı Sermayenin Artırım Usulü”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, Y.2013, S. 1-2, s. 21-44, Ankara, 2013 (*Akkale, Kayıtlı Sermaye Artırımı*)
- AKKUŞ, Batuhan** : **Kaydi Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Edinen Ayni Teminatlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020 (*Akkuş, Kaydi Sermaye Piyasası Araçları*)
- AKSOY DURSUN, Sanem** : **Eşya Kavramı**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2012 (*Aksoy Dursun, Eşya Kavramı*)
- AL KILIÇ, Şengül** : “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Tasfiye Payı Alma Hakkı”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi HFD**, Y. 2019, C. 23, S. 4, s. 47-97 (*Al Kılıç, Tasfiye Payı*)
- Anonim Şirketlerde Tasfiyeden Dönme**, Ankara, 2017 (*Al Kılıç, Tasfiyeden Dönme*)
- Ticaret Şirketlerinin Birleşmesi (Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre)**, Beta Yayınları, İstanbul, 2009 (*Al Kılıç, Birleşme*)
- ALTAY, Sıtkı Anlam** : “Anonim Ortaklıkta Özel Denetimin Koşullarına ilişkin Düşünceler”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2, 2013, s. 55-76 (*Altay, Denetim*)
- “İsviçre Türk Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Esas Sözleşmesel Bağlam”, **İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri**, İstanbul, 2009, s. 563-622 (*Altay, Sözleşmesel Bağlam*)
- ANSAY, Tuğrul** : **Anonim Şirketler Hukuku**, 6. Bası, Ankara, 1982 (*Ansay, Anonim Şirketler*)

- ANTALYA, Gökhan** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, İstanbul, Legal, 2015 (Antalya, Borçlar Hukuku)
“Gelecekteki Hakta Tasarruf”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil’e Armağan**, İstanbul, 2003, s. 545-547
(*Antalya, Gelecekteki Hakta Tasarruf*)
- ARSLANLI, Halil** : “Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği”, **İÜHFM**, C. 21-22, İstanbul, 1958, s. 248-290 (*Arslanlı, Pay ve Pay Sahipliği*)
Anonim Şirketler, I. Umumi Hükümler, 3. Bası, İstanbul, 1960 (*Arslanlı, Anonim Şirketler*)
Ticari Senetler Dersleri, İstanbul, 1950 (*Arslanlı, Ticari Senetler*)
- ARVAS, Mehmet Mücahit** : “Türk Hukukunda Alacak Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, S. 104, Y. 2018, s. 68-81. (*Arvas, Alacak Rehni*)
- ATALAY, Oğuz** : “Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (2014), (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, 16 (Özel Sayı), 53-76. (*Atalay, Bilgi Alma*)
- ATAMULU, İsmail / YÜCE, Aydın Alber** : “Anonim Şirketin Sermaye Borcunun Ödenmesi İçin Pay Sahiplerine Hukuka Aykırı Olarak Finansal Destek Sağlaması”, **TFM**, C: 7, S: 2, s. 211-236. (*Atamulu/Yüce, Finansal Destek*)
- AYAN, Mehmet** : **Eşya Hukuku I Zilyetlik ve Tapu Sicili**, Adalet Yayınevi, 14. Baskı, Ankara, 2020 (*Ayan, Zilyetlik ve Tapu Sicili*)
Eşya Hukuku II Mülkiyet, Adalet Yayınevi, 10. Baskı, Ankara, 2020 (*Ayan, Mülkiyet*)

- Eşya Hukuku III Sınırlı Ayni Haklar**, Adalet Yayınevi 9. Bası, Ankara, 2020 (*Ayan, Sınırlı Ayni Haklar*)
- AYAN, Özge** : “Anonim Şirketin Genel Kurul Kararı İle Kendi Paylarını İktisap Etmesi Veya Rehin Almasının Koşulları (TTK 379)”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, Y.2013, Sayı 1-2, s. 185-228 (*Ayan, Kendi Paylarını İktisap*)
- AYBAY, Aydın / HATEMİ, Hüseyin** : **Eşya Hukuku Dersleri**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1981 (*Aybay/ Hatemi, Eşya Hukuku Dersleri*)
- Eşya Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, 2014 (*Aybay/ Hatemi, Eşya Hukuku*)
- AYİTER, Kudret** : **Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri**, İstanbul, 1953 (*Ayiter, Tasarruf Muameleleri*)
- AYOĞLU, Tolga** : “Yeni Pay Alma Hakkının Sınırlandırılması ve Kaldırılması”, **İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 661 (*Ayoğlu, Yeni Pay Alma Hakkı*)
- AYTAÇ, Zühtü** : “İsviçre Hukukunda Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Pay Edinimlerinde Bildirim Yükümlülüğüne İlişkin Yeni Düzenlemeler ve Konunun Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **Prof. Dr. Seza Reisoğlu Armağanı**, Ankara 2016, s. 55-103. (*Aytaç, Bildirim*)

- Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1988 (*Aytaç, Hisse Senetleri*)
- BADAK AYBAR, Zehra** : **Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirkette Pay Sahibinin Kâr Payı Hakkı**, Doktora Tezi, İstanbul, 2018 (*Badak Aybar, Kâr Payı*)
- BAHTİYAR, Mehmet** : “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Somut Bir Sorunun Değerlendirilmesi)”, **Makaleler II**, (2008), 169-173 (*Bahtiyar, Makaleler II*)
- Ortaklık Hukuku**, 15. Bası, İstanbul, 2021 (*Bahtiyar, Ortaklık Hukuku*)
- Kıymetli Evrak Hukuku**, 15. Bası, İstanbul 2017, (*Bahtiyar, Kıymetli Evrak*)
- “Anonim Ortaklıkta Sermaye Artırımının Tescili ve Tescilin İşlevi”, **BATİDER**, C. 18, S. 4, 1996 (*Bahtiyar, Artırımın Tescili*)
- BAYTEMUR, Deniz** ; “7262 Sayılı Kanunla Hamiline Yazılı Pay Senetlerine İlişkin Yapılan Değişiklikler”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 176, Nisan 2021, Sayfa: 711-720 (*Baytemur, 7262 Sayılı Kanun Değişikliği*)
- BERZEK, Ayşe Nur** : **Anonim Ortaklıklarda İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı**, İstanbul, 1990 (*Berzek, İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı*)
- BOZKURT, Tamer** : **Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam)**, İstanbul, 2016 (*Bozkurt, Bağlam*)
- Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Ankara 2021 (*Bozkurt, Kıymetli Evrak*)
- BİLGİLİ, Fatih /**
- DEMİRKAPI, Ertan** : **Şirketler Hukuku**, 9. Bası, Bursa, 2013 (*Bilgili/ Demirkapı, Şirketler Hukuku*)

Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, Bursa 2018
(Bilgili/ Demirkapı, Kıymetli Evrak)

BOZER, Ali
/ **GÖLE, Celal**

: **Kıymetli Evrak Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku
Araştırma Enstitüsü, 10. Bası, Ankara 2021
(Bozer/Göle, Kıymetli Evrak)

Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara 2017, s.
455-457 (Bozer/Göle, Kıymetli Evrak 2017)

BÖCKLI, Peter

: **Schweizer Aktienrecht**, 4. Aufl., Zurich 2009
(Böckli, Schweizer Aktienrecht)

BUCHER, Eugen /
AEBI-MÜLLER,
Regina

: **Berner Kommentar, Die natürlichen Personen,**
Art. 11-19d ZGB - Rechts- und
Handlungsfähigkeit **Schweizerisches**
Zivilgesetzbuch, 2. Aufl, Bern, 2017 (Bucher / Aebi-
Müller, Berner Kommentar)

BURCUOĞLU, Haluk

: “Bir Şirket Lehine, Bir Taşınmaz Üzerinde Kurulmuş
İntifa Hakkının, Bu Şirketin Başka Bir Şirketle
Birleşmesi Halinde Akıbeti Hakkında Bazı
Gözlemler”, **Prof. Dr. Ergon A Çetingil ve Prof. Dr.**
ReyaganKender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı
Armağanı, İstanbul 2007, s.392-400. (Burcuoğlu,
Birleşmede İntifa)

CANBOLAT, Ferhat

: **Sözleşmelerde Amacın Gerçekleşmesi, Çökmesi ve**
Boşa Çıkması, Ankara, Yetkin, 2012 (Canbolat,
Sözleşmelerde Amaç)

CANÖZÜ, Salih

: **Anonim Şirketlerde Kâr Payının Tespiti ve**
Dağıtılması, 2. Bası, Ankara, 2016 (Canözü, Kâr
Payı)

- CANSEL, Erol** : **Türk Menkul Rehni Hukuku**, C. 1, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara, Sevinç Matbaası, 1967 (*Cansel, Menkul Rehni*)
- CANSEL, Erol/ ÖZEL, Çağlar** : “Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu”, **Yaşar Üniversitesi Dergisi**, 2013, C.8, Özel Sayı, s. 721. (*Cansel/ Özel, Ceza Koşulu*)
- CENKÇİ, Esra** : **Anonim Ortaklıkta Kayıtlı Sermaye Sistemi**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2015 (*Cenkci, Kayıtlı Sermaye*)
- CIĞŞAR, Melis Gizem** : **Limited Şirkette Esas Sermaye Payının Rehni**, Ankara 2019 (*Cığsar, Limited Pay Rehni*)
- ÇAĞIRGAN TUNCER, Senar/ ULUSOY, Yasin** : “Yedek Akçeler”, **D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, **Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan**, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 1971-1996 (*Çağirgan Tuncer/ Ulusoy, Yedek Akçeler*)
- ÇAĞLAR, Hayrettin** : **Anonim Şirketlerde Esas Sermayenin Azaltılması**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, Ekim 2010 (*Çağlar, Sermayenin Azaltılması*)
“Sınırlı Esnek Sermaye Sistemi İsviçre Anonim Şirketler Hukukunda Yeni Bir Müessese”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, Y.2013, Sa. 1-2, s. 353-370, Ankara 2013 (*Çağlar, Sınırlı Esnek Sermaye*)
- ÇAKI, Gamze** : **Anonim Ortaklık Tasfiyesinde Alacaklıların Korunması**, Ankara, 2020 (*Çakı, Tasfiye*)
- ÇAKIRCA, Seda İrem** : **Adi Alacakların Rehni**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006 (*Çakırca, Adi Alacakların Rehni*)
- ÇAKMAK, Salih** : **Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Ticaret Şirketlerinde Tür Değiştirme**, Ankara, 2018 (*Çakmak, Tür Değiştirme*)

- ÇAMOĞLU, Ersin** : Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri, İstanbul, 2020 (*Çamoğlu, Kıymetli Evrak*)
- ÇEBİ, Hakan** : Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıkların Bölünmesi, İstanbul, 2010 (*Çebi, Bölünme*)
- ÇEKER Mustafa** : “Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması Halinde Oy Hakkı Kime Aittir? Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin Bir Kararı Münasebetiyle”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Sayı: 4, Aralık 1996** (*Çeker, Hapis Hakkı*)
- ÇOLAK, Hüseyin Bahadır** : “Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Kurulan Rehin Hakkına İlişkin Bazı Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **BATİDER, Y.2021, C.37, S.3, s. 139-177** (*Çolak, Pay Rehni*)
- COŞTAN, Hülya** : “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticaret Şirketlerinin Yeniden Yapılanması”, **Yeni Borçlar Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu (Makaleler, Tebliğler)**
Anonim Ortaklıkların (Şirketlerin) Birleşme, Bölünme, Nevi Değiştirme Yoluyla Yeniden Yapılanmasında Alacaklının Korunması, Ankara, 2009 (*Coştan, Birleşme, Bölünme ve Türk Değiştirmede Alacaklının Korunması*).
“Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümlerine Göre Birleşme, Bölünme ve Türk Değiştirmede Özel Hak Sahiplerinin Korunması”, **BATİDER, C. XXIV, S. 3, 2008, s.403-431** (*Coştan, Birleşme, Bölünme ve Türk Değiştirme Özel Hak Sahiplerinin Korunması*)
Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme Kararları, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012 (*Coştan, Birleşme Kararı*)

- ÇEKER, Mustafa** : **Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2000 (*Çeker, Oy Hakkı*)
- ÇELİKBOYA, Kerem** : **Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Kâr Payı Hakkı**, İstanbul 2021 (*Çelikboya, Kâr Payı*)
- ÇELİKTAŞ ÖZDAMAR, Demet** : “Aynî Sözleşme ve Aynî Sözleşmeye Benzer Ya da Onunla Bağlantılı Bazı Kavramların Karşılaştırılması”, **Yargıtay Dergisi**, C. 26, Temmuz 2000, S. 3 (*Çeliktas Özdamar, Aynî Sözleşme*)
- ÇEVİK, Orhan Nuri** : **Anonim Şirketler**, 3. Bası, Ankara, 1988 (*Çevik, Anonim Şirketler*)
- ÇIĞSAR, Melis Gizem** : **Limited Şirkette Esas Sermaye Payının Rehni**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019 (*Çığsar, Limited Pay Rehni*)
- ÇONKAR, Mustafa Halil** : “Halka Açık Anonim Ortaklıkta Kâr Payı Hakkına İlişkin Bazı Meseleler”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 75, S. 2, s.659-680, 2017 (*Çonkar, Kâr Payı*)
- DEĞİRMENCİ, Cenker** : **Anonim Ortaklıkta Iskat**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006 (*Değirmenci, Iskat*)
- DEĞİRMENCİOĞLU AYDIN, Nihan** : **Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkı**, İstanbul, 2021 (*Değirmencioğlu/ Aydın, Iskat*)
- DERBENTLİ, Yaprak** : “Anonim Şirketlerde Sermaye Azaltımı”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 10, Temmuz 2015, s.112 (*Derbentli, Sermaye Azaltımı*)
- DERELİ, Zeliha** : **Lex Commissoria Yasağı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s.30 (*Dereli, Lex Commissoria*)

- DEVELİ, Bilge** : “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ayrılma Akçesi”, **GÜHFD**, 2013, C.XVII, S.1-2 (*Develi, Ayrılma Akçesi*)
- DEVELİ, Emine** : Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro su, **Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 2, Aralık 2016, s. 79-102 (*Develi, Rehin Ciro su*)
- DİLER, Gülgün** : **Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibinin Kâr Payı Alma Hakkı (TTK ve SerPK Açısından)**, Yüksek Lisans Tezi, 1993, İstanbul
- DOĞRUSÖZ, Bumin** : “Birinci Temettü Zorunlu Mu?”, **Dünya Gazetesi**, 19.05.2015 (<https://www.dunya.com/kose-yazisi/birinci-temettu-zorunlumu/24007>)
- DOĞRUSÖZ KOŞUT, Hanife** : “Kambiyo Senetlerinde Beyaz Ciro”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 2, Temmuz-Ağustos 2017, ss. 629-649 (*Doğrusöz Koşut, Beyaz Ciro*)
- DOMANIÇ, Hayri** : “Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro su”, **Ernst E. Hirsch’e Armağan**, Ankara 1964, s.519-541 (*Domaniç, Rehin Ciro su*)
- Türk Ticaret Kanunu Şerhi** – Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, C.II, İstanbul, 1988 (*Domaniç, Anonim Şirketler*)
- Kıymetli Evrak Hukuku-TTK Şerhi**, C. 4, İstanbul, Temel Yayınları, 1990 (*Domaniç, Kıymetli Evrak*)
- DURAL, Mustafa / SARI, Suat** : **Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri**, Türk Özel Hukuku, C.I İstanbul, 2012 (*Dural/ Sari, Temel Kavramlar*)
- DURGUT, Ramazan** : “Limited Şirket Esas Sermaye Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, **TBB Dergisi**, 2013, Sayı (108), Ankara, 2013 (*Durgut, Limited Payı Rehni*)

- EDİS, Seyfullah** : “Menkullerde Mülkiyetin İntikali Hususiyetle İlliyyet Meselesi”, **AÜHFD**, Y. 1957, S. 1, s. 297 (*Edis, Menkullerde İlliyyet*)
- EGLE, Carlo** : **Das schleichende Ende der Anonymität des Aktionärs**, Zürich, 2018 (*Egle, Das schleichende Ende*)
- EPÇELİ Sevgi** : “Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Bölünmeye İlişkin 159 160 ve 161. Maddeleri Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 84, S. 1, 2010, , s. 3589-3625 (*Epçeli, Bölünme*)
- ERDEM, Mehmet** : **Kıymetli Evrakın Rehni**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002 (*Erdem, Kıymetli Evrak Rehni*)
- ERDEM, Ercüment** : “Nama Yazılı Hisse Senetlerine İlişkin Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yeni TTK’nin Çözüm Önerileri”, **XXV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Ankara 2012, s.97- 127 (*Erdem, Nama Yazılı Hisse Senetleri*)
“Ticaret Şirketlerinin Bölünmesi-Tür Değişiklikleri”, **Bankacılar Dergisi**, S.79, 2011, s. 80-89 (*Erdem, Bölünme Tür Değişiklikleri*)
“Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Ticari İşletmenin Devri”, **Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı**, İstanbul 2002, s.987-1017 (*Erdem, Ticari İşletmenin Devri*).
Türk ve AT Hukukunda Birleşme ve Devralmalar, Beta Yayınevi, İstanbul, 2003 (*Erdem, Birleşme ve Devralmalar*)
- ERDEM, Halil Ercüment /**

- GÖKSOY, Yaşar Can** : Limited Şirkette Payın Rehni, **Seyfullah Edis’ e Armağan**, s. 571- 623, İzmir 2000 (*Erdem/ Göksoy, Limited Payı Rehni*)
- EREN, Fikret** : **Borçlar Hukuku**, Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, 2017 (*Eren, Borçlar Hukuku*)
Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020 (*Eren, Mülkiyet Hukuku*)
- ERGİNCAN, Yakup / YAYLA, Ümit** : “Sermaye Piyasalarında Teminat ve Ödünç İşlemlerinin Hukuki Niteliği ve Sonuçları”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 2, Aralık, 2012, s. 101-148 (*Ergincan/ Yayla, Sermaye Piyasalarında Teminat ve Ödünç İşlemleri*)
- ERGÜNE, Mehmet Serkan** : “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması”, **İÜHFM**, C.LXXIV, S. 2, 2016, s.739-755, İstanbul, 2016 (*Ergüne, Pay Rehni*)
Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2002 (*Ergüne, Taşınır Rehni 2002*)
Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, Filiz Kitabevi, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası, İstanbul, 2020 (*Ergüne, Taşınır Rehni*)
- ESENER, Turhan/ GÜVEN, Kudret** : **Eşya Hukuku**, 8. Bası, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2019 (*Esener/ Güven, Eşya Hukuku*)
- ESİN, İsmail G.** : **Birleşme ve Devralmalar**, 3. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018 (*Esin, Birleşme*)

- ESKİOCAK, Ali** : **Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu**, İstanbul, 2009 (*Eskiocak, Taşınır Rehni*)
- FORSTMOSER, Peter / MEIER-HAYOZ, Arthur / NOBEL, Peter** : **Schweizerisches Aktienrecht**, Bern 1996 (*Forstmoser/ Meier-Hayoz/ Nobel, Schweizerisches Aktienrecht*)
- FOEX, Benedict** : **Le contrat de gage mobilier**, Bâle: Helbing & Lichtenhahn, 1997. (Collection genevoise) <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:8567> (*Foex, Le contrat de Gage Mobilier*)
- FURUNCI, Semra Karabacak** : “Sınırlı Ayni Haklar Arasında Sıra İlişkisi”, **İÜHFM C. 74, S. 2, 2016, s.773** (*Furuncu, Sınırlı Ayni Haklarda Sıra*)
- GENCER, Abdullah Rehava** : **Kıymetli Evrakta Ciro Kavramı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020 (*Gencer, Ciro*)
- GÖKSOY, Yaşar Can** : **Anonim Ortaklıkta Payın Rehni**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001 (*Göksoy, Payın Rehni*)
- GÜNDÜZ, Necmettin** : **Tüm Yönleriyle Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Bölünme ve Tür Değişirme**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022 (*Gündüz, Birleşme, Bölünme ve Tür Değişirme*)
- GÜNERİ, Onur** : “Anonim Şirketlerde Pay Senedi bastırılınca Kadar Uygulanan Kıymetli Evrak, “İlmühaber””, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt 89, Sayı 3, Yıl 2005, İstanbul, 2015 (*Güneri, İlmühaber*)
- GÜNEL, Onur** : **Lex Commissoria Yasağı**, Ankara, 1998, s. 18 (*Günel, Lex Commissoria*)
- GÜRBÜZ USLUEL,**

- Aslı Elif** : Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Kâr Payı Alma Hakkı, **Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü**, 2016, Ankara (*Gürbüz Usluel, Kâr Payı*)
- GÜRSOY, Kemal Tahir/**
EREN, Fikret/
CANSEL, Erol : **Türk Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1984 (*Gürsoy/ Eren/ Cansel, Eşya Hukuku*)
- HAMAMCIOĞLU, Esra** : “Anonim Ortaklıklarda Tek Borç İlkesine İlişkin Gelişmeler”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Haziran 2018, C: 6, S.1, s. 125-145 (*Hamamcioğlu, Tek Borç İlkesi*)
- HANDSCHIN, Lukas /**
JUNG, Peter : **Kommentar zum Schweizerischen Zivilrecht (Zürcher Kommentar)**, Allgemeine Bestimmungen, Art. 620- 659b OR – Die Aktiengesellschaft, 2. Aufl., Zürich, 2016 (*Handschin/ Jung, Zürcher Kommentar*)
- HANDSCHIN, Lukas** : **Zürcher Kommentar zum Aktienrecht**, 2. Aufl., Zürich, 2021 (*Handschin, Aktienrecht*)
- HASELÇİN, İbrahim** : **Türk Hukukunda Kaydi Sistem**, 2006 Kocaeli, Yüksek Lisans Tezi (*Haselçin, Kaydi Sistem*)
- HATEMİ, Hüseyin** : **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, 2012 (*Hatemi, Medenî Giriş*)
- HATEMİ, Hüseyin/**
GÖKYAYLA, Emre : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, İstanbul, 2011 (*Hatemi/ Gökyayla, Borçlar Hukuku*)
- HATEMİ, Hüseyin /**
SEROZAN, Rona /
ARPACI, Abdülkadir : **Eşya Hukuku**, İstanbul, 1991 (*Hatemi/ Serozan/ Arpacı, Eşya Hukuku*)

- HELVACI, İlhan** : **Borçlar Hukuku, Miras Hukuku ve Eşya Hukukuna İlişkin Mütalaalar** 2000-2010, İstanbul, 2012 (*Helvacı, Mütalaalar*)
“Kaydi Sermaye Piyasası Araçlarının Rehni”, **Hukuki Mütalaalar**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 597-623 (*Helvacı, Kaydi Rehin*)
Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, (M.K.m.788/c.2 ve M.K.m.863), İstanbul, 1997 (*Helvacı, Lex Commissoria*)
- HELVACI, Mehmet** : “Kayıtlı Sermaye Sisteminde Sermaye Artırımı Usulü ve Bu Sisteme Tabi Anonim Ortaklıklarda Hisse Senetlerinin Çıkarılma Zamanı”, **BATİDER**, 1995, C. XVIII, Sayı 1-2, s. 157-170, Ankara 1995 (*Helvacı, Kayıtlı Sermaye Sisteminde Sermaye Artırımı*)
- HIRSCH, Ernst** : **Ticaret Hukuku Dersleri**, 3. Bası, İstanbul, 1948 (*Hirsch, Ticaret Hukuku*)
- HONSELL, Heinrich /**
VOGT, Nedim Peter /
WATTER, Rolf /
BAUDENBACHER, Carl : **Basler Kommentar – Obligationenrecht – II**, 5. Aufl., Basel 2016 (*Honsell/ Vogt/ Watter/ Baudenbacher, Basler Kommentar – Obligationenrecht – II*)
- İMREGÜN, Oğuz** : **Anonim Ortaklıklar**, 4. Bası, İstanbul, 1989 (*İmregün, Anonim Ortaklık*)
Kıymetli Evrak Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2003 (*İmregün, Kıymetli Evrak*)

- İPEKEL KAYALI, Fena** : **Türk Ticaret Kanunu’na Göre Birleşmeler**, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2014 (*İpekeli, Birleşmeler*)
- KABAALİOĞLU, Haluk** : “Türk ve Mukayeseli Hukukta Finansal Bilgi Alma Hakkı”, **MED**, 2122, (1980), 25-45 (*Kabaalioğlu, Bilgi Alma Hakkı*).
- KAĞITCIOĞLU, Mutlu** : **Anonim Şirketlerde Kısmi Bölünme**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012 (*Kağıtçıoğlu, Kısmi Bölünme*)
- KARAHAN, Sami** : **Anonim Şirketlerde Tasfiye**, Konya, 1995 (*Karahan, Tasfiye*)
- Anonim Ortaklıklarda İmtiyazlı Paylar ve İmtiyazların Korunması**, Kazancı Kitabevi, İstanbul 1991 (*Karahan, İmtiyazlı Paylar*)
- KARAHAN, Sami/**
ARI, Zekeriya/
BOZGEYİK, Hüseyin/
SARAÇ, Tahir/
ÜNAL, Mücahit : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Baskı, Konya, 2014 (*Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, Kıymetli Evrak*)
- KARAHACIOĞLU,**
Ali Haydar/
DOĞRUSÖZ, M. Edip/
ALTIN, Mehmet : **Türk Hukukunda Rehin**, Ankara, 1996 (*Karahacioğlu /Doğrusöz /Altın, Rehin*)
- KARASU, Rauf** : “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması”, **Gazi Üniversitesi HFD**, Y. 2008, C. 12, S. 1- 2, s. 127-147 (*Karasu, Nama Yazılı Paylar*)
- KARAYALÇIN, Yaşar** : **Ticaret Hukuku III Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, 4. Bası, Ankara 1970 (*Karayalçın, Kambiyo Senetleri*)

- KAYA, Mustafa İsmail** : “Pay Sahiplerinin Anonim Şirket Genel Kurulunda Temsil Edilmesi”, **BATİDER**, Cilt 30, Sayı 4, s. 45-91, Ankara 2014 (*Kaya, Genel Kurulda Temsil*)
- KAYA, Arslan** : **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı**, Bankacılık Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2001 (*Kaya, Bilgi Alma Hakkı*)
- “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”, **BATİDER**, 31(1), (2015), 61-83 (*Kaya, Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*)
- KENDİGELEN, Abuzer** : “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 19, S.1, Haziran 1997 (*Kendigelen, Hapis Hakkı*)
- Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, İstanbul, 1994 (*Kendigelen, İntifa Hakkı*)
- Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2011 (*Kendigelen, İlk Tespitler 2011*)
- Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, On İki Levha Yayıncılık, Değişiklikler İşlenmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı, İstanbul, 2012 (*Kendigelen, İlk Tespitler 2012*)
- KENDİGELEN, Abuzer/**
KIRCA, İsmail : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, 2021 (*Kendigelen/ Kırca, Kıymetli Evrak*)
- KEIJSER T., THOMAS** : “Financial Collateral Arrangements in the European Union: current state and the way forward”, **Uniform Law Review** Vol. 22, 2017, s. 258-300 (*Keijser, Financial Collateral*)
- KEIJSER, T./**

KYRKOUSI, M./

BAKANOS, A. : “Financial Collateral: The Legal Framework of the European Union and UNIDROIT Compared”, **Uniform Law Review** Vol. 19 (3), 2014, s. 433 (*Keijser/ Kyrkousi/ Bakanos, Financial Collateral*)

KERVANKIRAN,

Emrullah : **Anonim Şirketlerin Tasfiyesi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015 (*Kervankıran, Tasfiye*)

KESKİN

ŞERBETÇİOĞLU, Damla : **Yeddiemin Sözleşmesi Yoluyla Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Kurulması**, İstanbul, 2019 (*Keskin Şerbetçioğlu, Pay Rehni*)

KILIÇ, Mehmet : “Anonim Ortaklıklarda Pay Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 71, İstanbul 2009 (*Kılıç, Pay Rehni*)

KILIÇOĞLU, Ahmet M. : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, 17. Bası, Ankara 2013 (*Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku*)

KİRKİT, Ecem : Anonim Şirketlerde Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Hakkının Kurulması, **Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi**, 71 (4) 2022 s. 1481-1507 (*Kirkit, Bağlı Nama Yazılı Pay Senedinin Rehni*)
Anonim Şirket Payının Rehni, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022 (*Kirkit, Payın Rehni*)

KOÇ, Himmet : **Anonim Şirket Paylarının Sınırlı Ayni Haklara Konu Olması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2022 (*Koç, Sınırlı Ayni Haklara Konu Olması*)

KONURALP,

Orhan Emre : “Alacaklıya Rehni Özel Yoldan Paraya Çevirme Yetkisi Verilmesi”, **DEÜHFD**, Y. 2014, C. 16, s. 2855- 2877 (*Konuralp, Özel Yoldan Paraya Çevirme*)

KÖPRÜLÜ, Bülent/

- KANETİ, Selim** : **Sınırlı Ayni Haklar**, 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982-1983 (*Köprülü/ Kaneti, Sınırlı Ayni Haklar*)
- KUBİLAY, Huriye** : “Kambiyo Senetlerinin Rehni”, Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, **DEÜHFD**, C. 3, S. 1- 4, 1987 s. 487-513, İzmir, 1987 (*Kubilay, Kambiyo Rehni*)
- KURT, Fatma** : “Lex Commissoria (Mülkiyeti Geçirme) Yasağı, (Amacı, Kapsamı ve Alacaklıya Rehinli Malı Özel Yollardan Paraya Çevirme Yetkisi Verilmesi ile İlişkisi)- Yasakların Sorgulanması ve Sınırlandırılması Önerisi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Y. 2008, C.82, S.1, s.129-154 (*Kurt, Lex Commissoria*)
- MAKARACI BAŞAK, Aslı** : **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, On İki Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014 (*Makaracı Başak, Taşınır Rehni*)
- MANAVGAT, Çağlar** : “Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesinde “Menkul Kıymetler Şirketi”nin Anlamı ve İstisnasının Değerlendirilmesi”, **Prof. Dr. Erdal Onar’a Armağan**, C. II, s. 1137- 1150, Ankara 2013 (*Manavgat, Menkul Kıymetler Şirketi*)
- Hukuki Bakımdan Halka Açık Anonim Ortaklıklar ve Halka Arz, **BATİDER**, Ankara, 2016 (*Manavgat, Halka Açık Ortaklıklar*)
- “Sermaye Piyasası Kanununun 10/a Maddesi Hükmüne Göre Kaydi Sistem Esasları”, **AÜHFD**, 2001, C. L, Sayı 2, s. 159-191, Ankara 2001, (*Manavgat, Kaydi Sistem*)
- “Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin Halka Açık Anonim Ortaklıklara Uygulanması ve Sınırları”, **İÜHFM**, C. LXXI, S. 2, 288 s. 287-298, İstanbul, 2013 (*Manavgat, TTK Hükümleri*)

- MARTINI, Claudia K.** : **Doktrin und Praxis der Wertpapierverpfändung**, Basel 2013 (*Martini, Wertpapierverpfändung*)
- MEIER, Robert** : Die Aktiengesellschaft, Ein Rechtshandbuch für die praktische Arbeit in der schweizerischen Aktiengesellschaft, 3. Aufl., Zürich, 2005 (*Meier, Die Aktiengesellschaft*)
- MEIER-HAYOZ, Arthur/
FORSTMOSER, Peter** : Schweizerisches Gesellschaftsrecht mit neuem Recht der GmbH, der Revision und der kollektiven Kapitalanlagen, 10 Aufl, Bern, 2007 (*Meier-Hayoz/Forstmoser, Gesellschaftsrecht*)
- MEIER-HAYOZ, Arthur/
VON DER CRONE,
Caspar Hans** : **Wertpapierrecht**, 3. Aufl, Bern 2018 (*Meier-Hayoz/Von Der Crone, Wertpapierrecht*)
- MOROĞLU, Erdoğan** : **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Değerlendirme ve Öneriler**, 8. Bası, İstanbul 2016, (*Moroğlu, 6102 s. TTK Değerlendirme*)
- Oy Sözleşmeleri**, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007 (*Moroğlu, Oy Sözleşmeleri*)
- Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı**, Güncelleştirilmiş 4. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018 (*Moroğlu, Sermaye Artırımı*)
- “Nama Yazılı Pay Senetlerinin Borsada İşlem Görmesi ve Yargıtay Kararları”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIII, Bildiriler, Tartışmalar**, Ankara, 1996 (*Moroğlu, Nama Yazılı Pay Senetleri*)
- MÜNYAS, Turgay** : “Türk Sermaye Piyasasının Yeni Kolektif Yatırım Kuruluşu: Değişken Sermayeli Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığının Yapı, İşleyiş ve Faaliyet Esasları Üzerine Bir İnceleme”, **Maliye Finans**

- Yazıları**, 2017 (107), s.147-160, İstanbul (*Münyas, Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklığı*)
- NAGEL, Thomas** : “Die statutarische Vinkulierung nicht kotierter Namenaktien”, **AJP/PJA** 2015, s. 190- 202 (*Nagel, Namenaktien*)
- NARBAY, Şafak** : **Anonim Ortaklıkta Pay Defteri**, Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Ankara, 2003 (*Narbay, Pay Defteri*)
“Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü”, **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan**, 1, 2007, 287-329 (*Narbay, Denetim*).
- NOMER ERTAN, Füsun** : “6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nda Kolektif Yatırım Kuruluşları ve Özellikle Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklığı”, **İÜHFM**, C. LXXI, S. 2, s. 131-144, İstanbul, 2013 (*Nomer Ertan, Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklıkları*)
“Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi”, **Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan**, 1998, 469-490, (*Ertan, Eşit İşlem*).
Yatırım Ortaklıkları, 2. Bası, İstanbul 2003 (*Nomer, Yatırım Ortaklıkları*)
- NOMER, Haluk Nami** : “Teminat Amaçlı Vefalı Satışlar ile İnanç Sözleşmeleri ve Lex Commissaria Yasağı”, **MÜFHAD**, Y.2016, C.22, S.3, s.2007-2015 (*Nomer, Lex Commissoria*)
- NOMER, Haluk /
ERGÜNE,
Mehmet Serkan** : **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, 2019 (*Nomer/Ergüne, Eşya Hukuku*)
- OFTINGER, Karl /**

- BÄR, Rolf** : **Das Fahrnispfand, Art. 884-918 ZGB**, mit ergänzender Darstellung der im Gesetz nicht geordneten Arten dinglicher Sicherung mittels FahrnisKommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte, 3. Aufl, Zürich 1981. (www.swisslex.ch) (Oftinger/Bär, Das Fahrnispfand)
- OĞUZ, Arzu** : “Pay Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Kurulması ve İntifa Hakkının Kapsamı”, **Aankara Barosu Dergisi**, Y. 1991, S. 1, s. 23- 44 (Oğuz, İntifa Hakkı)
- OĞUZMAN, Kemal / BARLAS, Nami** : **Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar**, 19. Baskı, İstanbul, 2013 (Oğuzman/Barlas, Medeni Hukuk Giriş)
- OĞUZMAN, Kemal /ÖZ, Turgut** : **Borçlar Hukuku Cilt-I ve II**, 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013 (Oğuzman/Öz, Borçlar Hukuku)
- OĞUZMAN, Kemal / SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR Saibe** : **Kişiler Hukuku**, 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013 (Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, Kişiler Hukuku)
- Eşya Hukuku**, 15. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, Ekim 2012 (Oğuzman/ Seliçi/ Oktay Özdemir, Eşya Hukuku)
- OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe** : “Rehin Alacaklısının Sigorta Tazminatı Üzerindeki Hakları”, **Prof. Dr. Haluk Burcuoğlu’na Armağan**, Cilt II, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020, s. 1399-1429

(Oktay Özdemir, Sigorta Tazminatı üzerinde Rehin Alacağı)

OKUTAN NILSSON, Gül : **Anonim Ortaklıklarda Pay Sahipleri Sözleşmeleri**, İstanbul, 2003 (*Okutan Nilsson, Pay Sahipleri Sözleşmeleri*)

OMAĞ, Merih Kemal : “Kıymetli Evrak Hukukunda Ziya/İptal”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, C.10, S.100, Mart 2018, s.41-45 (*Omağ, Kıymetli Evrak Ziya*)

“Senetler Hukukunda Kıymetli Evrak Kavramı”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, C.11, S.111, Şubat 2019, s.603-612 (*Omağ, Kıymetli Evrak Kavramı*)

ÖZKAN, Ömer : "Anonim Ortaklıklarda Yeniden Değerleme Suretiyle Esas Sermaye Artırımı". **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 2 / 2 (Haziran 1998) (*Özkan, Yeniden Değerleme Suretiyle Sermaye Artırımı*)

ÖZTAN, Fırat : **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997 (*Öztan, Kıymetli Evrak 1997*)
Kıymetli Evrak Hukuku, 11. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005 (*Öztan, Kıymetli Evrak 2005*)

PASLI, Ali : “Türk Hukukunda Menkul Kıymet Kavramı”, **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan**, Cilt 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 1513-1579 (*Paslı, Menkul Kıymet*)

POROY, Reha : Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri, **İktisat ve Maliye Dergisi**, Y. 1970, C. 17, S.7 (*Poroy, Nama Yazılı Hisse Senetleri*)

POROY, Reha/

TEKİNALP, Ünal/

ÇAMOĞLU, Ersin

: **Ortaklıklar Hukuku I - II**, Yeniden Yazılmış 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017 (*Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, Ortaklıklar I – II 2017*)

Ortaklıklar Hukuku I, Güncelleştirilmiş 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014 (*Poroy/ Tekinalp/ Çamoğlu, Ortaklıklar I 2014*)

POROY, Reha/

TEKİNALP, Ünal/

: **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 21. Bası, İstanbul 2013, s. 6 (*Poroy/ Tekinalp, Kıymetli Evrak*)

PULAŞLI, Hasan

: **Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetleri**, Ankara, 1992, (Pulaşlı, Bağlı Nama Yazılı)

Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 7. Bası, Ankara, 2021 (*Pulaşlı, Genel Esaslar*)

Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017 (*Pulaşlı, Kıymetli Evrak*)

Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt I- II- III, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, 2018 (*Pulaşlı, Şirketler Hukuku I-II-III 2018*)

Şirketler Hukuku Şerhi, C. III, 4. Bası, Ankara, 2022 (*Pulaşlı, Şirketler Hukuku III 2022*)

“Şirket Satın Alma ve Birleşmelerinde İşletme Değerlemesi ve Due Diligence”, **BATİDER**, 2008, C. XXIV, S.21, s. 203-235 (*Pulaşlı, Due Diligence*).

“Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topluluğunun Temel Nitelikleri ve Hâkim Şirketin Güven Sorumluluğu”, **GÜHFD** 2007, C. XI, S. 1-2, s. 259-278 (*Pulaşlı, Şirketler Topluluğu*).

“Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Birleşmenin Temel Nitelikleri”, **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan**, C II, İstanbul (*Birleşmenin Temel Nitelikleri*)

“Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”,

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18(Özel Sayı), 2012, 587-599, (*Pulaşlı, Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*).

ROBERTO, Vito /

TRÜEB, Hans Rudolf/

WALDBURGER Peter : **Handkommentar zum Schweizer Privatrecht**, Zürich, 2016 (*Roberto/ Trüeb/ Waldburger, Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*)

SARI, Suat : “Alacaklıya Rehni Paraya Çevirme Yetkisi Verilmesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Y. 2007, C. 5, S. 50, s. 405-425. (*Sarı, Paraya Çevirme*)

SARIKAMIŞ, Cevat : **Şirket Birleşmeleri, İstanbul, 2003** (*Sarıkamış, Şirket Birleşmeleri*)

SAYMEN, Ferit Hakkı /

ELBİR, Halit Kemal : **Türk Eşya Hukuku Dersleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1963 (*Saymen/ Elbir, Eşya Hukuku*)

SEÇER, Öz : “Alacak Rehnine Hâkim Olan İlkeler”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, **Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi**, Sayı 73-74, s. 120-140, İstanbul 2011 (*Seçer, Alacak Rehni*)

“Kaydi Sermaye Piyasası Araçları Üzerinde Rehin Tesisi ve Hükümleri” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, **Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi**, Y.2013, C.9, s.105-106, s.168-192 (*Seçer, Kaydi Pay Rehni*)

SERMAYE PİYASASI

KURULU

: Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları Tanıtım Rehberi, <http://www.spk.gov.tr/Sayfa/AltSayfa/377>

SEROZAN, Rona

: **Medenî Hukuk**, İstanbul, 2008 (*Serozan, Medeni Hukuk*)

“Taşınır Eşya Hukukunda “Kamuya Açıklık” (Teslim) İlkesinin Delinmesi”, **Bülent Davran’a**

- Armağan**, İstanbul 1998, s. 133-142. (*Serozan, Teslim*)
- Taşınır Eşya Hukuku**, Filiz Kitapevi, 2002 (*Serozan, Taşınır Eşya*)
- SEVİ, Ali Murat** : **Anonim Ortaklıkta Sermayenin Oluşması ve Pay Sahiplerine İade Edilmesinin Yasağı**, Ankara 2013 (*Sevi, Anonim Ortaklıkta Sermaye*)
- Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, Seçkin Yayınevi, 4. Bası, Ankara, 2018 (*Sevi, Pay Devri*)
- SİRMEN, Lale** : **Alacak Rehni**, Ankara 1990 (*Sirmen, Alacak Rehni*)
- Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Ankara, 2020 (*Sirmen, Eşya Hukuku*)
- Türk Özel Hukukunda Şart**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1992 (*Sirmen, Şart*)
- SÖNMEZ, Yusuf Ziyaeddin** : “Sermaye Piyasası Araçlarını Konu Alan Teminat Sözleşmeleri”, **6362 Sayılı Yeni Sermaye Piyasası Kanunu Işığında Sermaye Piyasası Hukuku Sempozyumu: 6-7 Haziran 2013**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017, Ankara, s. 247-417, s. 304 (*Sönmez, Teminat Sözleşmeleri*)
- SUNGUR, Hasan Halis** : Türk Ticaret Kanunu Şerhi ve Tatbikatı ve İlgili Mevzuat II, Ticaret Şirketleri, İstanbul, 1959 (*Sungur, TTK Şerh*)
- SUNGURBEY, İsmet** : **Borç İkrarı ve Borç Vaadi**, İsmail Akgün Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, 1958 (*Sungurbey, Borç İkrarı*)
- ŞENER, Oruç Hami** : “Bankaların Rehinli Alacaklı Sıfatına Sahip Olduğu Adi Alacak Rehninde, Rehnin Borçluya Bildirilmesinin ve İhbarın Sonuçları”, **DEÜFD**, Cilt: 11, Sayı, 2, 2009, s. 195-250, 2011, İzmir, 2011 (*Şener, Rehnin Borçluya Bildirilmesi*)

Ortaklıklar Hukuku, Seçkin Yayınevi, 3. Bası, 2017, Ankara (*Şener, Ortaklıklar Hukuku*)

ŞENSÖZ, Ebru /

ÖZBİLEN, Arif Barış /

SAVAŞ, Burcu

: “Alacak Rehninin Teminat Altına Alınan Alacak ve Rehin Yükü Bakımından Kapsamı”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:4 Sayı:8 Güz 2005/2 s.233-252, İstanbul, 2005 (*Şensöz/ Özbilen/ Savaş, Alacak Rehninin Kapsamı*)

TARHAN, Damla Gül

: “Türk Ticaret Kanunu’nda Öngörülen Hamiline Yazılı Pay Senedi Devirlerinin Bildirilmesi Zorunluluğu”, **Lexpera Blog**, İstanbul, 2021, (<https://blog.lexpera.com.tr/turk-ticaret-kanununda-ongorulen-hamiline-yazili-pay-senedi-devirlerinin-bildirilmesi-zorunlulugu/>) (*Tarhan, Pay Devir Bildirim*)

TAŞDELEN, Nihat

: "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Ortaklık Pay Devrine Getirdiği Sınırlamalar", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:16, 2014, (s. 3351-3387) (*Taşdelen, Pay Devri Sınırlamaları*).

TEKİL, Fahiman

: **Anonim Şirketler Hukuku**, 2. Bası, İstanbul, 1998 (*Tekil, Anonim Şirketler*)

Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1994 (*Tekil, Kıymetli Evrak*)

TEKİNALP, Ünal

: **Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, Kamuyu Aydınlatma İlkesi ile**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul, 1979 (*Tekinalp, Bilanço*).

Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları (Pay Defteri Hukuku ile), İstanbul, 2012 (*Tekinalp, Yeni Bağlam*)

“Birleşmede Ayrılma Akçesi”, **Regesta**, 2012, C.2, S.1, s. 21-27 (*Tekinalp, Birleşmede Ayrılma Akçesi*).

“Evraksız Kıymetli Evraka ve Kıymet Haklarına Doğru”, **BATİDER**, Cilt XIV-Sayı 3 Haziran 1988, s. 1-16, Ankara, 1989, (*Tekinalp, Evraksız Kıymetli Evrak*)

“İşletme İlgililerinin Finansal Bilgi Edinme Hakkı”, **MED**, (1980), 13-23, (*Tekinalp, Bilgi Edinme*).

“Nama Yazılı Kaydi Payların Devrinde Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kayıtlarının Etkisi ve Niteliği”, **Prof. Dr. Tahir ÇAĞA'nın Anısına Armağan**, İstanbul 2000, s.537 vd. (*Tekinalp, Nama Yazılı Kaydi Pay*)

“Sermayeyi Artırmada 'Çift Usul'ün Geçerliliği ve Gerekliliği Sorunu”, **BATİDER** 1996, C. XVIII, S. 4, s. 3- 7. (*Tekinalp, Sermaye Artırımı*)

Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020 (*Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları*)

“Ticaret Şirketlerinde Nev'i Değiştirme Eğilimler ve Bazı Sorunlar”, **Arsanlı Armağanı**, İstanbul, 1978, s.592-597 (*Tekinalp, Nev'i Değiştirme*)

TEKİNAY,

Selahattin Sulhi

: **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989 (*Tekinay, Eşya Hukuku*)

Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Ayni Haklar, II/3, Filiz Kitabevi, İstanbul 1994 (*Tekinay, Sınırlı Ayni Haklar*)

“Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri”, **Ticaret ve Banka Hukuku Haftası**, 1960, s. 134-144. (*Tekinay, Nama Yazılı Hisse Senetleri*)

TEKİNAY, S. Sulhi /

AKMAN, Sermet/

BURCUOĞLU, Haluk/

ALTOP, Atilla

: **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1993 (*Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, Borçlar Hukuku*)

Tekinay Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989 (*Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Alttop, Eşya Hukuku*)

TEOMAN Ömer

: **Anonim Ortaklıkta İntifa Senetleri**, İstanbul Üniversitesi Kitabevi, 1978, (*Teoman, İntifa Senetleri*)

“Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”,

Otuz Yıl Ticaret Hukuku Tüm Makalelerim, 1971-1982, I, 2000, 332-341, (*Teoman, İntifa Hakkı*).

“Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Birden Fazla Paya Sahip Olan Ortaklar Bir Öneri Konusunda Aynı Zamanda Olumlu ve Olumsuz Oy Kullanabilirler”,

Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar, Cilt I: 1971- 1982, 1. Bası, İstanbul 2000 (*Teoman, Hukuki Mütalaalar I*)

Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu, Bankacılık Enstitüsü Yayınları Ankara, 1983 (*Teoman, Oy Hakkından Yoksunluğu*)

“Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne- Alman Federal Mahkemesinin Bir Kararı”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, 28 (1), 1971, 20- 23. (*Teoman, Bilgi Alma Hakkı*)

“Anonim Ortaklıklar Hukukunda Payın Birim (İtibari – Nominal) Değerinin Oy Hakkının Saptanılmasındaki İşlevi ve Türk Sistemi”, **İkt. Mal.**

Der., 1973, C. XIX, S. 12 (*Teoman, Payın İtibari Değeri*), s. 498 vd.

“Genel Kurula Katılmak Zorunda Olanlar”, Prof. Dr. Reha Poroy’un Anısına Armağan, **BATİDER**, XXV(4), 2009, 19-33, (*Teoman, Genel Kurul*).

“Hisse Senetlerin Güvenirliği”, **Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar**, Cilt II: 1982-2001, 1. Bası, İstanbul 2012, (*Teoman, Hisse Senetlerin Güvenirliği*)

“Hisse Senedi ile İlgili Düzenleme Ne Getiriyor?” Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar, Cilt I: 1971- 1982, 1. Bası, İstanbul 2000 (*Teoman, Hukuki Mütalaalar I*)

“Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XXV, Sayı 3, s. 5-23, Ankara, 2009 (*Teoman, Tasarı’da Oy Hakkı*)

Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar, Cilt II: 1992-1999, 2. Bası, İstanbul 2011 (*Teoman, Hukuki Mütalaa II*)

“Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Ortaklık Hisse Senetlerinin Bastırılmasına İlişkin Düzenlemesi”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XXIX, Sayı 2, s. 5-15, Ankara, 2013 (*Teoman, Hisse Senetlerinin Bastırılması*)

TUNÇOMAĞ, Kenan : **Türk Borçlar Hukuku**, Genel Hükümler, I. Cilt, İstanbul, 1976 (*Tunçomağ, Borçlar Hukuku*)

TURANBOY, Asuman : “6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Sermaye Piyasası Aracı ve Menkul Kıymetler Kavramları”, **Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan**, İstanbul, 2019, s.1287- 1293 (*Turanboy, Menkul Kıymetler*)

- Varakasız Kıymetli Evrak**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998
(*Turanboy, Varakasız Kıymetli Evrak*)
- TÜREL EREN, Ege** : **Kazandırmanın Hukuki Sebebi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019 (*Türel Eren, Kazandırmanın Hukuki Sebebi*)
- TÜRK, Hikmet Sami** : **Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1986.
(*Türk, Birleşme*)
- TÜRKOĞLU UTKU, Ferah** : **Türk Anonim Şirketler Hukukunda Kayıtlı Sermaye Sistemi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016
(*Türkoğlu Utku, Kayıtlı Sermaye*)
- TÜTÜNCÜ, Muharrem** : “Anonim” Şirketin Sonu: Hamiline Yazılı Pay Senetleri İçin Öngörülen Yeni Düzenlemeler, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 2, Temmuz 2017, Sayfa: 749-782 (*Tütüncü, Hamiline Yazılı Pay Senetleri*)
- URKAN, Ercan** : **Kaydileştirilen Halka Açık Anonim Ortaklık Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak Tesisi**, SPK Yeterlik Etüdü, Ankara 2005 (*Urkan, Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak*)
- USCA, Enver** : **Türk Hukukunda Anonim Şirket Hisse Senetlerinin Rehni**, Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlilik Etüdü, Ankara 2021 (*Usca, Hisse Senetlerinin Rehni*)
- UZEL, Necdet** : **Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam**, İstanbul, 2013 (*Uzel, Esas Sözleşmesel Bağlam*)
- ÜLGEN, Hüseyin** : “Anonim Ortaklıklarda Pay Senetlerinin ("Ciro" Yerine) Ayrı Bir Temlikname İle Devri Caiz Midir?”

İktisat ve Maliye Dergisi, 1980, C. 27, S.1 (*Ülgen, Pay Senetleri*)

ÜLGEN, Hüseyin/

HELVACI Mehmet/

KENDİGELEN Abuzer/

KAYA Arslan

: **Kıymetli Evrak Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015 (*Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, Kıymetli Evrak*)

ÜLGEN, Hüseyin/

HELVACI, Mehmet/

KAYA, Arslan /

ERTAN, Füsün

: **Kıymetli Evrak Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 14. Bası, İstanbul 2021 (*Ülgen/ Helvacı/ Kaya/ Nomer Ertan, Kıymetli Evrak*)

ÜNAL, Mehmet/

BAŞPINAR, Veysel

: **Şekli Eşya Hukuku**, 12. Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, 2021 (*Ünal/ Başpınar, Eşya Hukuku*)

ÜNAL, Mücahit

: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi Konusunda Yapılan Değişiklikler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C. XV, Y. 2011, Sayı 2, s. 167-186, Ankara 2011 (*Ünal, Kaydileştirmede Değişiklikler*)

“7262 sayılı Kanun ile Türk Ticaret Kanununda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, **Lexpera Blog** (*Ünal, 7262 sayılı Kanun Değişikliği*)

Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi, Ankara, 2011 (*Ünal, Kaydileştirme*)

ÜNLÜTEPE, Mustafa

: “İpoteğin Alacak Bakımından Kapsamı”, **TBB Dergisi**, Y. 2012, S. 102, s. 173-218. (*Ünlütepe, İpotek*)

VARDAR

HAMAMCIOĞLU,

Gülşah

: **Medeni Hukuk'ta Tasarruf İşlemi Kavramı,** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2013 (*Vardar Hamamcioğlu, Tasarruf İşlemi*)

VELİDEDEOĞLU,

Hıfzı Veldet

: **Türk Medenî Hukuku,** C. I, Umumi Esaslar, İstanbul, 1959 (*Velidedeoğlu, Medenî Hukuk*)

VEZİROĞLU, Cem

: **Anonim Ortaklıklar Hukukunda Esas Sözleşme Özgürlüğü ve Sınırları,** İstanbul, 2021 (*Veziroğlu, Esas Sözleşme*)

VON BÜREN, Roland /

STOFFEL, Walter A. /

WEBER, Rolf H.

: **Grundriss des Aktienrechts,** 3. Aufl., Zürich Basel Genf 2011 (*Von Büren/ Stoffel/ Weber, Grundriss des Aktienrechts*)

VON STEIGER, Fritz /

Çeviri: ÇAĞA, Tahir

: İsviçre'de Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul 1968. (*Von Steiger, Anonim Şirket*)

VON STEIGER, Fritz /

Çeviri: YAZMAN, İrfan

: “Anonim Şirket Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması veya Bunların Rehnedilmiş Olması Halinde Yeni Hisse Senetleri Alma Hakkına İlişkin Sorunlar”, **BATİDER**, Y. 1973, C. VII, s. 687-697. (*Von Steiger, Yeni Hisse Alma Hakkı*)

VON TUHR, Andreas Peter/

Çeviren: Cevat Edege

: **Borçlar Hukuku,** , C. I-II, 1.bası (Olgaç Matbaası), Ankara, 1983 (*Von Tuhr, Borçlar Hukuku*)

WIBMER, Jeannette K/

PLÜSS, Adrian

: **Aktienrecht Kommentar,** Zürich 2016. (*Wibmer/ Plüss, Aktienrecht Kommentar*)

- YAĞCI, Kürşad** : “Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK. M. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği”, **İÜHFM**, C. LXXI, S. 2, Y. 2013, s. 422 (*Yağcı, Ticari Faiz*)
- YAMAN, Gülay** : **Hisse Senetleri Üzerinde Hukuki İşlemler ve Kaydileştirme**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008 (*Yaman, Kaydileştirme*)
- YANLI, Veliye** : “Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Anonim Şirket Birleşmeleri”, **Şirket Birleşmeleri**, (Editörler: SÜMER, Haluk/PERNSTEINER, Helmut), Beta Yayınları, İstanbul, 2004 (*Yanlı, Birleşme*)
- “Sermaye Piyasası Aracı ve Yatırım Sözleşmesi Kavramları”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt: 32, Sayı: 3, Eylül 2016, s. 5-35 (*Yanlı, Sermaye Piyasası Aracı*)
- YANLI, Veliye /**
- OKUTAN NILSSON, Gül** : “Kaydileştirilmiş Paylar Bakımından Pay Defteri Gerekli Midir?”, **Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan**, İstanbul, 2019, s.1327-1347 (*Yanlı/ Okutan Nilsson, Kaydileştirilmiş Paylar Bakımından Pay Defteri*)
- YASAMAN, Hamdi** : **Anonim Ortaklıkların Birleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1987 (*Yasaman, Birleşme*)
- “Şirketlerin Birleşme ve Bölünmeleri”, **Ünal Tekinalp’e Armağan (Bilgi Toplumunda Hukuk)**, Cilt I, Beta Yayınları, İstanbul, 1987. (*Yasaman, Birleşme ve Bölünme*)
- Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, İstanbul, 1992 (*Yasaman, Menkul Kıymetler*)

- Banka Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalaalar, Bilirkişi Raporları**, Cilt II, İstanbul, 2013 (*Yasaman, Banka Hukuku*)
- YAYLA, Ümit** : “Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Kaydi Sistem, Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Bankacılık Dergisi**, 2009, S.71 (*Yayla, Kaydi Sistem*)
- YILDIRIM, Hakan** : “Beyaz Rehin Ciroosu”, **Legal Hukuk Dergisi**, C. 16, S. 192, 2018, s. 5687-5740 (*Yıldırım, Beyaz Ciro*)
- YILDIZ, Şükrü** : “Anonim Ortaklıkta İhraç Primleri”, **AÜEHFD**, C.IV, Sayı 1-2, 2000 (*Yıldız, İhraç Primleri*)
- Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı**, Beta Yayınları, İstanbul, 1996 (*Yıldız, Yeni Pay Alma Hakkı*)
- YILMAZ, Abdüssamet** : **Anonim Ortaklık Payının Rehin ve Hapis Hakkına Konu Olması**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2022 (*Yılmaz, Pay Rehni ve Hapis*)
- YILMAZ, Asuman** : “Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciroosu ve Rehin Ciroosunun Teminat İşlevi”, **GSÜHFD**, Y.2011, S.2, s.287-308 (*Yılmaz, Rehin Ciroosu*)
- YURTMAN DEMİR, Nevin** : **Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı**, Kazancı Yayınevi, İstanbul, 1997 (*Yurtman Demir, İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı*)
- YÜCE, Aydın Alber** : “Anonim Şirketlerde Hazırlık Dönemi (Devresi) Faizi”, **Legal Hukuk Dergisi**, S: 180, C.15 (*Yüce, Hazırlık Dönemi Faizi*)
- YÜCE, Halil Ahmet** : “Lex Commissoria Yasağı”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, Aralık 2017, Sayfa: 191-203 (*Yüce, Lex Commissoria*)

- YÜKSEL, Sinan H.** : “Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı (Kaçış Klozu)”, **GÜHFD**, (2), (2013) s.159-218 (*Yüksel, Kaçış Klozu*).
- ZOBL, Dieter** : **Berner Kommentar IV, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte: Das Fahrnispfand (Fortsetzung), mit kurzem Überblick über das Versatzpfand**, Art. 888-915 ZGB, Bern 1996. (www.swisslex.ch) (Zobl, Kommentar 1996)
- ZOBL, Dieter /**
THURNHERR, Christoph : Berner Kommentar IV, Das Sachenrecht, Die beschränkten dinglichen Rechte, Das Fahrnispfand, Systematischer Teil und Art. 884-887 ZGB, 3. Aufl., Bern 2010. (www.swisslex.ch) (Zobl/ Thurnherr, Kommentar 2010)

ÖZGEÇMİŞ

Orta ve lise öğrenimini Kadıköy Anadolu Lisesi (Kadıköy Maarif Koleji)'nde, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde ve özel hukuk alanında yüksek lisans eğitimini ise Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlamıştır.

İstanbul Barosu'na kayıtlı avukat olarak meslek hayatına Finansbank Genel Müdürlük Hukuk Müşavirliği'nde önce genel müdürlük ve şubeler danışmanlık bölümünde başlamış ve daha sonra aynı kurumda proje finansmanı, kurumsal ve ticari bankacılık ve rekabet hukuku alanlarında uzmanlaşmıştır. Bu tecrübenin ardından Akbank Genel Müdürlüğü Hukuk Müşavirliği'nde Proje Finansmanı ve Hazine Hukuk Danışmanlığı bölümünde çalışmaya başlayan Ruhsar Küçükgöz Emniyetli, bankanın Proje Finansmanı, Uluslararası Bankacılık, Hazine, Özellikli Krediler, Sürdürülebilir Finansman, Kurumsal ve Ticari Bankacılık iş birimlerinden sorumlu Hukuk Müşaviri göreviyle hukuki danışmanlık hizmeti vermektedir.

Yaklaşık 13 yıllık banka ve finansman avukatı deneyimi boyunca Ruhsar Küçükgöz Emniyetli, Türkiye'de ve yurtdışında gayrimenkul, PPP, altyapı, turizm, satın alım, enerji projelerinin finansmanlarında önemli görev ve sorumluluklar almış; sendikasyon, seküritizasyon, tahvil ihracı da dahil her türlü yurtdışı ve yurtiçi borçlanma ve türev işlemlerine hukuki destek vermiş; resmi ve özel, yurt dışı ve yurt içinde temsil görevi yürütmüş ve çeşitli uluslararası ve ulusal konferanslara konuşmacı olarak katılım sağlamıştır.

Bir hukukçunun multidisipliner bakış açısına sahip olması gerektiği inancıyla Sabancı Üniversitesi Executive MBA Programı'na Akbank Bursu ile katılmış, 2022 yılında mezun olmuştur.